WIESŁAW KIELAR

CINCI ANI LA AUSCHWITZ

editura politică

Această carte nu este un roman, deşi se citeşte ca un roman pasionant. Ea este un document. Toate personajele sînt autentice, ca, de altfel, şi trăirile autorului, situaţiile în care s-a aflat şi evenimentele la care a participat.

Tînărul polonez avea 21 de ani neîmpliniţi, cînd, la 14 iunie 1940, a sosit, venind de la închisoarea Gestapoului din Tarnów în primul transport de deţinuţi politici, în lagărul de concentrare de la Auschwitz. Erau 728. Aici numele le-au fost schimbate în numere.

Wiesław Kielar a devenit numărul 290, şi astfel a început o perioadă a vieţii sale de aproape cinci ani, organic legată de denumirea KL Auschwitz şi de istoria acestuia.

Valoarea acestor amintiri nu constă numai în aceea că dezvăluie realităţile, ci, înainte de toate, în faptul că le zugrăveşte fără nici un ascunziş, sincer şi brutal, relevînd întreaga complexitate a atitudinilor umane.

Lei 20

editura politică

WIESŁAW KIELAR

CINCI ANI LA AUSCHWITZ

editura politică
BUCUREŞTI, 1984

Traducere
din limba polonă şi note :
VASILE MATEI

Redactor :
NICOLAE VRUBLEVSCHI

Coperta :
NICOLAE CORNELIU

WIESŁAW KIELAR
ANUS MUNDI
Wydawnictwo Literackie
Wyd. III. KRAKOW 1980

I

Ne străduiam să fim împreună. Pînă acum reușisem. Și de data aceasta a mers. Eram aceiași din celula închisorii : Tadek Szwed, Dziunio Beker, Romek Trojanowski și cu mine. Ne-am așezat pe aceeași banchetă, fiecare cu bocceau lui pe care ni se permisese să o luăm de la penitenciarul din Tarnów. Aveam cam prea multe lucruri, iar cel mai mult mă deranja un palton pe care mi-l trimiseseră, nu știu de ce, părinții prevăzători încă înainte de plecarea din închisoarea de la Jarosław. Era doar vară ! Ce și-or fi închipuit bătrînii ? Poate că îmi voi petrece iarna în închisoare sau la muncile agricole sezoniere unde — după cum presupuseserăm — ne duceau acum. Acum, cu paltonul și pe căldurile astea, arătam cel puțin ca „băiatul mamii".

Jandarmii care ne însoțeau nu erau dintre cei mai răi. Aveam voie să conversăm și chiar ne-au permis să fumăm, fapt de care a profitat imediat Dziunio, fiind singurul fumător dintre noi. Ni se interzisese doar să ne apropiem de ferestrele vagonului. Dar cine ar fi vrut să fugă ? Este adevărat, călătoream în necunoscut, însă nu ne gîndeam că acolo o să ne fie mai rău decît la închisoare. Întrebați de mai multe ori despre destinația călătoriei noastre, supraveghetorii tăceau mîlc. În cele din urmă, unul din ei s-a înmuiat și ne-a informat că mergem „la muncă". Unde, însă, nu are voie să ne spună. De altfel, în curînd o să ne convingem singuri... Asta însemna că presupunerile noastre erau corecte.

Vremea era minunată. Și nu era de mirare, eram doar la jumătatea lunii iunie. Pe lîngă ferestrele vagonului defilau lanuri de cereale încă verzi, pîlcuri umbroase de copaci, sate și orășele. Țăranii care lucrau pe cîmp ne salutau, făcîndu-ne cu mîna. Trenul nostru avea o înfățișare nevinovată. La Cracovia am ajuns chiar la amiază.

întreaga gară era decorată cu zvastici. Printre naziști domnea o mare agitație și o bucurie nedisimulată. Megafoanele transmiteau marșuri și discursuri emfatice. Parisul ocupat ! Victorie ! !...

Plecăm mai departe. Starea noastră de spirit este proastă. Nu-i de mirare, după o astfel de știre. În schimb, naziștii sînt plini de voie bună. Stăm mult într-o stație. Am aflat că este punctul de frontieră între Generalgouvernement [1] și Reich. Ne oprim într-o stație mare, un nod de cale ferată, presupunînd după numărul liniilor de pe ambele părți ale trenului. Pe clădirea gării o inscripție mare cu numele localității : AUSCHWITZ. Cineva spune că este Oświęcim [2]. O așezare prăpădită. Nu ne gîndim prea mult la asta, căci, iată, trenul nostru începe să înainteze încetișor. Intrăm, probabil, pe o linie de garaj, pentru că trenul a făcut o curbă largă ; roțile scîrție asurzitor. Acum nu avem voie să ne mișcăm. Nici măcar să privim pe fereastră. Stăm nemișcați. Trenul nostru parcă e apucat de sughițuri. Merge cîțiva metri și se oprește imediat. Se aud țipete sălbatice în limba germană, alergătură și tropăituri. Ușile vagonului nostru se deschid brusc. Cineva, dinafară, strigă înfricoșător — *Alle raus !... Loos, verfluchte Banditen !* [3]

Supraveghetorii noștri ne ajută, în felul lor, să ieșim din vagon. Ne lovesc în spinare cu patul puștii. Ca ieșiți din minți, ne aruncăm cu toții deodată spre singura ieșire. Unul peste altul sărim din vagonul înalt direct spre SS-iștii care alcătuiesc un cordon ce merge în direcția unui gard înalt care înconjoară o clădire mare. În răcnetele asurzitoare ale SS-iștilor, împinși și bătuți, ne înghesuim prin poarta deschisă, ca o turmă de berbeci îndobitociți.

În spațiul din fața clădirii s-a format din nou un cordon greu de străpuns, alcătuit, de data aceasta, nu din SS-iști, ci din niște găligani amenințători, îmbrăcați ciudat, în ceva ce aducea a pijama în .dungi. Fiecare din ei ținea în mînă o bîtă pe care o rotea fără încetare în dreapta și-n stînga. Am încasat o lovitură în mînă, dar, din fericire, paltonul a anihilat puțin efectul ei. Am sărit într-o parte, dar aici am primit un picior de la un „vărgat“ înalt și solid. Din fericire, bătaia n-a mai continuat, deoarece au început

[1] Pentru asemenea expresii vezi „Micul dicționar“ de la sfîrșitul cărții.
[2] Denumirea poloneză a localității.
[3] Toată lumea afară !... Mai repede, bandiți blestemați !

să ne aşeze în rînduri. Unul din „vărgaţi", smead şi cu ochi negri pătrunzători, alerga de-a lungul rîndurilor aliniind, dînd ghionturi şi ţipînd. Ceilalţi „vărgaţi" stăteau într-un rînd cu noi. Am observat că pe pantaloni şi bluze aveau cusute nişte triunghiuri negre sau verzi, iar sub ele numere de la 1 la 30. Cel cu numărul 1 era brunetul acela solid cu faţă de bandit. Acum numără cu rapiditate rîndurile, după care, stînd la o oarecare distanţă de noi în poziţia de drepţi, comandă cu o voce ascuţită şi puternică: *„Das Ganze stillgestanden! Mützen ab! Augen rechts!"* [4]

Nu am înţeles despre ce este vorba aşa că, pentru orice eventualitate, stăteam nemişcaţi. La un moment dat, „vărgatul" s-a îndreptat cu paşi sprinteni spre SS-iştii care stăteau mai departe. Cînd a ajuns la o distanţă mică de ei, a luat poziţia de drepţi, a bătut cu zgomot călcîiele, după care, scoţîndu-şi cu o mişcare fulgerătoare şapca din cap, a spus ceva în germană, ceea ce noi, bineînţeles, n-am înţeles. Unul dintre SS-işti, fără să-şi scoată pipa din gură, i-a răspuns ceva, vorbind printre dinţi, arătînd, în acelaşi timp, spre clădirea alăturată. După ce a terminat, „vărgatul" a bătut din nou călcîiele, şi-a pus pe cap şapca albastră ca o beretă de marinar şi, făcînd un stînga'mprejur regulamentar, s-a întors la vechiul loc. Din nou a răsunat o comandă, după care ceilalţi „vărgaţi" au rupt rîndurile şi ne-au aşezat în coloană în apropierea intrării clădirii.

Ne-am strecurat prin uşa îngustă, îndreptîndu-ne spre scările ce duceau în pivniţă. Acolo am fost împărţiţi în grupuri şi mai mici. După ce am străbătut cîteva nivele ale pivniţei, ni s-au luat toate obiectele personale; părul ne-a fost îndepărtat cu precizie din cap şi din toate celelalte locuri înainte de a face baie într-o apă rece ca gheaţa. În schimbul lucrurilor luate, fiecare dintre noi a primit un cartonaş care avea scris pe el un număr, ce avea, de acum înainte, să ne înlocuiască numele. Am primit numărul 290. Romek Trojanowski, aflîndu-se întîmplător în altă grupă, a primit numărul 44, iar Edek Galiński, care era şi el în altă grupă, numărul 537. Astfel am devenit pur şi simplu numere. După un anumit timp ni s-a dat înapoi îmbrăcămintea şi am fost alungaţi în curte, unde am fost încolonaţi în rînduri de cîte cinci. Doi dintre noi, care

---

[4] Toată lumea drepţi! Descoperiţi-vă! Privirea spre dreapta!

știau bine limba germană, au fost făcuți translatori, Dolmetschere. Unul din ei, solid și înalt, era Baltaziński, celălalt, suplu și cu ochelari, era contele Baworowski. Prima lor sarcină a fost să ne aducă la cunoștință, traducînd cuvintele unui slăbănog de ofițer SS, că din acea clipă sîntem Schutzhäftlinge, condamnați să ne petrecem toată viața în Konzentrationslager Auschwitz [5]... Iar ce înseamnă lagăr de concentrare aveam să ne convingem foarte curînd !

II

...*Mützen ab ! Mützen auf !* [6] — Știam deja ce înseamnă. Ordinul trebuia executat repede, egal și cu îndemînare. Vai de acela care întîrzia. Deoarece majoritatea celor din transportul nostru eram tineri, ne era mai ușor să rezistăm la toate dificultățile instrucției ca : *hüpfen, rollen, tanzen* [7] și la alte șicane asemănătoare, întotdeauna însoțite de bătaie și maltratare. Era mai rău pentru oamenii mai vîrstnici. Deseori, greșeau cîte ceva și aceasta sporea zelul celor care-i chinuiau. „Bunicuțul" Kowalski, un bătrîn din Zakopane, în ciuda vîrstei înaintate, mai făcea încă față, dar doctorul Pizło, originar din Nisko, distrus de închisoare, gonea cu restul de putere ce-i rămăsese. Datorită lor, noi cei tineri găseam cîte o clipă să ne tragem sufletul în momentele cînd se ocupau de cei bătrîni. Știam deja că cei în bluze vărgate sînt și ei deținuți și că veniseră aici din lagărul Sachsenhausen, unde stătuseră din 1933. Cu atît mai greu ne era să înțelegem de ce ne maltratau chiar și atunci cînd în apropiere nu erau SS-iști. Deseori erau chiar mai răi decît aceștia. Aproape întotdeauna erau pe urmele noastre, iar mîinile lor, înarmate cu bîte, împărțeau cu dărnicie lovituri zdravene, unde nimereau. Așa se face că mulți dintre noi aveam ochii vineți sau capul spart.

Am fost învățați că trebuie să ne adresăm „vărgaților" cu „Herr kapo". Adresîndu-ne unui kapo, trebuia să luăm poziția de drepți, să executăm regulamentar *„Mützen ab !"*, [8] deși nici unul dintre noi nu avea nimic pe cap, după care trebuia spusă formula stereotipă : *„Nummer*

---

[5] Lagărul de concentrare Auschwitz.
[6] Descoperit ! Acoperit !
[7] Săriți, rostogoliți-vă, dansați.
[8] Descoperit !

(aici trebuia spus numărul din lagăr) *meldet sich gehorsam*"[9]. Dacă reușeam să raportăm cum trebuie și fără greșeală scăpam fără bătaie. De cele mai multe ori, însă, fiecare din noi făcea vreo greșeală și, ca urmare, primea o lovitură de băț sau, în cel mai bun caz, o lovitură zdravănă de picior.

Înainte de a se însera o lăsau mai moale. Însă, încă de la intrarea în clădire primeam un botez zdravăn. Kapo nr. 1 ordona și noi toți — eram peste șapte sute — trebuia să încăpem pe ușa îngustă a blocului ca să ajungem la încăperile amenajate ca dormitoare. Din experiențele noastre triste știam că ordinul trebuia executat imediat, așa că ne aruncam toți deodată asupra ușii. Cei ce întîrziau erau bătuți de kapo, astfel încît fiecare voia să fie cît mai repede la intrarea care-i oferea protecție. Dar acolo era o înghesuială de nedescris. Unul îl împingea pe celălalt, fiecare îi zdrobea, sugruma, strivea și îi călca pe ceilalți. Iar din spate ataca cu furie grupul de kapo, bătînd și dînd cu picioarele, lovind cu bîtele în spinări, capete și mîini. Țipete, gemete, înjurături. În cele din urmă, apare intrarea salvatoare. Încă o înghesuială groaznică chiar la intrare, încît oasele trosnesc, iar din pieptul strivit iese un geamăt surd. Deodată, ca dintr-o praștie, zbor prin coridorul scurt și mă împiedic de treptele scărilor, pe care nimeni nu se aștepta să le găsească aici. Unul se răstoarnă peste celălalt, și din nou, de undeva, plouă cu lovituri. Așa că ne ridicăm cît putem de repede și alergăm pe scări în sus. Mi s-a oprit răsuflarea, dar mai fac încă o săritură și sînt pe ultima treaptă. Un kapo uriaș stă chiar în mijlocul coridorului cu picioarele larg desfăcute. Lovește cînd cu stînga, cînd cu dreapta. Loviturile sînt date cu atîta putere, încît îmi țiuie urechile. În gură simt gustul sîngelui și — de ce să ascund — al lacrimilor. Alerg cu ultimele puteri și intru în sala din capătul coridorului. Pe jumătate leșinat mă arunc pe podeaua așternută cu paie. După o clipă, întreaga încăpere se umple cu deținuți întinși peste tot — zdrobiți, hăituiți, bătuți și înjosiți, speriați și epuizați pînă la ultima limită.

Roman este lîngă mine. Răsuflă greu și nu spune nimic. Doar Dziunio șoptește printre dinți : „Pui de curvă... !" Se vede că s-a ușurat un pic. Dar nouă aceasta nu ne prea ajută. Stăm întinși pe paiele așternute pe toată

---

[9] Numărul (...) raportează supus.

suprafaţa podelei, încercînd să nu ne gîndim la ce va fi în viitor.

Odihna nu durează mult, căci, iată, pe coridor se aude zgomotul bocancilor cu ţinte. Trec din sală în sală. Se aude comanda : „*Achtung !*“ [10], la care deţinuţii i-au poziţia de drepţi. După o clipă apar şi în uşa noastră două siluete binecunoscute de acum : kapo nr. 1 şi SS-istul cu nelipsita-i pipă între dinţi. Cineva strigă : „*Achtung !*“ Ne ridicăm cu repeziciune. Dar nu toţi izbutesc să se ridice în acelaşi timp.

— *Verfluchte Bande ! Ihr Dreecksäcke !* [11] — urlă kapo.

Liniştit, SS-istul îşi scoate încet pipa din gură. Dinţii albi îi strălucesc între buzele groase. În şoaptă, aproape cu blîndeţe, porunceşte : „*Hinlegen !*“ [12] Ne culcăm încet, nesincronizat. Înainte ca ultimul să apuce să se culce, se aude un nou ordin, dar mai energic : „*Auf*“ [13]. Sărim în picioare. Cineva întîrzie din nou, dar „Pipă“ parcă nu observă acest lucru. Scutură liniştit scrumul din pipă, lovind-o cadenţat de tocul uşii. Deodată urlă cu putere : „*Hinlegen !*“ — Cădem. — „*Auf ! Hinlegen ! Auf ! Hinlegen ! Auf ! Hinlegen ! Auf !...*“ — şi aşa la nesfîrşit. Cămaşa se lipeşte de corp, sudoarea ne acoperă ochii. — *Hinlegen ! Auf !...* —Respiraţia ni se opreşte în piept, nu avem aer. Pe podea nu mai sînt de mult paie. În schimb este praf, mult praf. Peste tot ! În nas, în gît, în ochi. Kapo şi „Pipă“ au dispărut cu totul în praf. Prin norii de praf se aude doar, neobosit, glasul SS-istului : — „*Hinlegen ! Auf !... Hinlegen ! Auf* “ — Cînd o să se termine ?... Genunchii îmi sînt parcă de vată, iar corpul îmi este tot mai greu, dar, din fericire, nu se mai aud alte comenzi. Au plecat !

Cădem într-o rînă pe podea, acolo unde înainte erau paie. Cineva se aruncă spre fereastră vrînd s-o deschidă. Dincolo de fereastră, la mică distanţă, se află gherata santinelei SS. — „*Fenster zu !*“ [14] — ţipă soldatul. Deoarece cel care deschide fereastra nu-l aude, pentru a-l speria, trage o serie de pistol mitralieră. Aceasta are efect. Nimeni nu mai are curaj să se apropie de fereastră. Se întunecă. Fiecare îşi găseşte loc unde poate. Noi, cei din celula de la Tarnów stăm împreună. Dintr-un colţ al încăperii se aude

---

[10] Atenţiune !

[11] Bandă afurisită ! Saci de rahat !

[12] Culcat !

[13] Sculat !

[14] Închide fereastra !

o rugăciune șoptită. Alții o preiau. Din coridorul întunecat se aude un răcnet : „*Ruhe da !*“ [15] Se așterne liniștea. Așa adormim... Numai Dziunio Beker e neliniștit, lovește neputincios cu pumnul în podea și, înecîndu-se în lacrimi, mai spune cu greu : — Pui de curvă !...

III

Sînt în lagăr de trei zile. Trei felii de pîine, trei farfurii de supă „Avo“, trei bucățele de slănină, cîteva vînătăi, zeci de picioare primite și mii de jigniri. Dar sînt întreg și trăiesc. Și vreau să trăiesc.

Astăzi am văzut pentru prima dată în viață... moartea. Niciodată nu-mi închipuisem că se poate muri o vreme atît de îndelungată. Sau poate evreul acela era excepțional de rezistent. Bătrîn, slab și miop nu părea. Zăcea acum sprijinit de zidul blocului în soarele fierbinte de iunie. Craniul gol îi era crestat în cîteva locuri. Roiuri de muște se lipeau de sîngele coagulat, amestecat cu nisip. Ochii înfundați în orbite, înconjurați de cearcăne negre-violete, erau acoperiți de pleoape grele. Cîteodată și le ridica, dar se vedea că efortul era prea mare, căci imediat cădeau la loc. Buzele negre crăpate, arse de sete, se mișcau convulsiv, horcăind : „*Wasser...*“ [16] Un grup de kapo îl înconjurau. Cînd au plecat, bătrînul evreu nu mai dădea semne de viață.

Programul zilei era deosebit de variat. De asta aveau grijă kapo și SS-iștii. Tot ei se întreceau în inventarea unor noi torturi, care păreau, dealtfel, cu totul nevinovate. Zile întregi făceam „sport“ : *Hüpfen*, *Rollen*, *Tanzen*, *Kniebeugen*. Dacă era *hüpfen*, atunci mergeam cîteva zeci de metri de-a lungul pieței și înapoi. Dacă era *rollen*, mișcarea se executa unde era cel mai mare praf ; *tanzen* era pentru relaxare și pentru caraghioslîc ; *kniebeugen* [17] se executau în ritmul *eins, zwei, drei !* [18] pînă te îndreptai, după aceea, înapoi, pînă jos.

Picioarele tremurau ca piftia. Capul tuns, umflat de soare, era greu ca plumbul. Setea ardea măruntaiele. A

[15] Liniște, acolo !
[16] Apă.
[17] Genoflexiuni.
[18] Un, doi, trei !

leșinat cineva ?... Era dus lingă clădire. Acolo kapo îl trezea din leșin. Apă rece, un picior bun... și deținutul trecea din nou în rînd.

„Pipă" ne asista tot timpul. Stătea crăcănat la umbra unui copac și pufăia din nedespărțita lui pipă sau fluiera vreo arie de operă. Cîteodată, chema pe cineva cu degetul. Atunci avea loc un spectacol cu solist, nu prea lung, căci pe „Pipă" îl obosea căldura de iunie. Chema deținutul la el.

— *„Komm !... Komm !... Na, genug !... Was bist du vom Beruf ?* [19]

— *O, Schüler ?... Prima !* [20] — îl lăuda.

Deodată îl lovea cu toată puterea peste gură. — *Hau ab ! Du polnischer Dreck !* [21]

Acum își scoate cu o mișcare obosită chipiul, șterge meticulos cu batista căptușeala umedă de transpirație, după care, foarte liniștit, termină melodia întreruptă cu o clipă înainte. „Păpușel" avea mai multă fantezie și, cum îi stătea bine unui ofițer SS, era elegant și mai inteligent decît un subofițer. Din fericire venea destul de rar. El a avut ideea ieri de a monta ceva în genul unui spectacol religios. A găsit fără greutate un evreu, i-a poruncit să se suie pe o cadă uriașă întoarsă cu fundul în sus în fața clădirii, după care i-a ordonat să facă rugăciuni. Evreul se ruga cu glas tare, legănîndu-se în același timp ritual, ceea ce-i distra grozav pe SS-iști și kapo. Pur și simplu se zguduiau de rîs, iar noi aveam o clipă de liniște. Cu asta, însă, spectacolul nu s-a terminat. Plagge — cel cu pipa — și-a amintit că printre noi este și un preot.

— *Wo ist der Pfarrer ?* [22]

Preotul a luat loc lingă evreu și a început rugăciunea. Mai întîi încet, apoi cu o voce tot mai puternică și mai sigură. Reprezentația nu mai avea haz, așa că am trecut repede la „sport".

Ne antrenam fără pauze. Evreul și preotul alergau în direcția copacului. Kapo nr. 1, Bruno Brodniewicz, îi ajuta, croindu-i cînd pe unul, cînd pe celălalt cu bîta. Lagerführer-ul Mayer („Păpușel") le-a ordonat să se suie în pomul la a cărui umbră îi plăcea atît de mult să stea lui Plagge.

---

[19] Vino !... Vino !... Ei, ajunge !... Ce meserie ai ?
[20] A, elev ?... Excelent !...
[21] Marș de aici ! Rahat polonez !
[22] Unde este preotul ?

Se cățărau cu stîngăcie. Cum izbutea unul să se urce, îl trăgea jos cîinele lui „Păpușel". Distracția ar fi durat, desigur, mult, dar, din fericire, cîinele s-a plictisit repede. Evreul și preotul au fost luați de lîngă copac.

Ni s-a poruncit să facem același lucru. Îndemnați cu bîte am început să ne cățărăm. Abia acum începea distracția ! Cîteva zeci de oameni, bătuți, loviți cu picioarele de kapo, sfîșiați de cîine, încercau să se cațere în copac. În cele din urmă, am început și eu să mă apropii de copacul salvator. Călcînd pe cineva care stătea culcat sub el, m-am prins cu putere cu o mînă de trunchi, iar cu a doua de un picior care atîrna deasupra mea. Celălalt picior, care aluneca, căuta un punct de sprijin și, găsindu-l pe capul meu, apăsa pe el. M-am smucit cu putere. A căzut. Dintr-un salt eram deasupra capetelor celorlalți. Să ajung cît mai sus. Dar de jos cineva mă trage de picior, își înfige ghearele în pulpa mea dezgolită.

— Na !... Na !... Lovesc cu piciorul liber într-un cap, de răsună. Cu toate acestea, ghearele neiertătoare mi se înfig în trup tot mai adînc. Capul cuiva se ridică tot mai sus, aud un șuierat... Mă, pui de curvă ! Este Dziunio ! O smucitură puternică. Mîinile încearcă încă să se prindă de scoarța copacului, dar deja sînt jos. Zeci de picioare mă calcă pe umeri, pe cap, pe mîini. Mă tîrîi la întîmplare în patru labe, ca să ajung cît mai departe de copacul „salvator". Am ieșit de sub picioarele turbate, așa că încerc să mă ridic, dar în fața mea se află un zid compact, de nestrăbătut, de bluze vărgate. Din nou, lovituri. Mă întorc și mă arunc cu furie spre cei ce se înghesuie în jurul copacului. Dau cu picioarele și cu pumnii, mușc, zgîrii și împing, numai să mă îndepărtez de bastoane. Dar nu mai am putere să mă strecor printre ceilalți. Deci, mă retrag, mă întorc din nou, mă învîrt în cerc ca ieșit din minți și din toate părțile primesc lovituri.

Un trosnet... ! Îmi crapă capul, urechile îmi țiuie... Deschid ochii cu greu. Sînt sprijinit de zidul clădirii. În fața mea stă aplecat cineva. Un kapo, cu triunghi verde pe bluza vărgată și numărul 2. Fără bîtă, are o privire blîndă, nasul cîrn, șapca într-o parte. Aha ! Este kapo acela bun — *Arbeitsdienst*...

— *Komm ! Komm !* [23]

---

[23] Vino !... Vino !

Îmi face semn mie și celor culcați alături. Este și Dziunio ! Are și al doilea ochi învinețit.

— *Keine Angst !* Treabă bună ! *Essen holen !* [24] spune blînd Otto.

IV

Ziua de astăzi pare mai bună. Poate pentru că este nevoie de o parte din oameni la muncă. Cîțiva deținuți au plecat cu cîte doi SS-iști și cu kapo la niște foste cazărmi. Se pare că în curînd ne vom muta cu toții acolo. Otto găsește tot timpul de lucru pentru noi. Este mai bine decît „sportul" sau „*Singen*"-ul [25], acum la modă. Acesta din urmă era condus de kapo Leo Wietschorek, nr. 30, unul dintre cei mai răi bandiți, un uriaș lat în umeri și cu mîinile ca niște lopeți. Mulți dintre noi nu știam nemțește, astfel că ne era greu să memorăm cuvinte al căror sens nu-l pricepeam.

De aceea cîntecul nu reușea întotdeauna. De departe părea că toți cîntă, căci fiecare deschidea gura, iar cel mai tare o deschideau cei care nu știau cuvintele. Leo și-a dat seama de această înșelăciune. Ca urmare, umbla printre rînduri și asculta de aproape cine cîntă și cine se preface.

— *Im Lager Auschwitz war ich zwar* [26]..., țipam cu glas tare, căci doar atît știam. „Oilario — oilaria" — aici corul se întărea, iar Dziunio se dezlănțuia, transformînd refrenul în : „pui de cur-vă, pui de cur-vă".

Cînd Leo se apropia, cînta din nou corect. Își întindea fața de parcă ar fi fost crestată de la o ureche la alta și cînta teribil de fals, atrăgînd prin aceasta atenția asupra sa. Leo, care stătea cu picioarele îndepărtate în fața lui, și-a întors ușor capul spre Dziunio, ca și cum l-ar fi ascultat, după care l-a lovit din toate puterile cu podul palmei în bărbie. Dziunio s-a clătinat, dinții i-au clănțănit cu zgomot, dar a rămas în picioare. În mod normal, după o astfel de lovitură, chiar dacă nu-ți pierdeai cunoștința, cădeai la pămînt. Toți o știau. În cazul acesta, Leo își lăsa victima și, mîndru de forța loviturii lui, se îndrepta spre următoarea victimă. Dar Dziunio era încăpățînat, Dziunio vroia să demonstreze că rezistă. Lui Leo i s-a urcat

---

[24] Nu vă temeți !... Aduceți mîncare !
[25] Cîntatul.
[26] Am fost în lagărul Auschwitz...

sîngele la cap. Și-a strîns buzele subțiri și se pregătește pentru o nouă lovitură.

Poc ! Leo se clătină, dar Dziunio rămîne în picioare. Își împinge falca înainte, iar din colțurile gurii largi se prelinge un firicel de sînge. Leo își aruncă bîta într-o parte. Acum lovește o dată cu stînga, o dată cu dreapta. Poc, Poc ! Dziunio se clatină, dar rămîne în picioare. O nouă serie. Picioarele încep să i se îndoaie, dar nu cade, ci îngenunchează numai. Un bocanc în burtă. Dziunio urlă, se rostogolește, din gură îi curge o spumă roșie. Încă un șut și Dziunio, aruncat, cade pe spate.

Leo își potrivește bluza, își șterge mîinile de pantaloni și ridicîndu-și bîta, pleacă satisfăcut mai departe. Trece pe lîngă mine în momentul în care cînt „oilario-oilaria". Cînt cu toată gura și convingerea. A trecut. Am reușit și de data asta.

Norocul mă ajută. Acum sînt într-un comandou care smulge iarba din jurul clădirii. Otto l-a numit pe unul din colegi, care cunoaște limba germană, Vorarbeiter. Acesta stă pe lîngă noi, privește în jur, iar cînd se apropie vreun kapo sau vreun SS-ist ne gonește la muncă. Cînd în jur nu se vede dușmanul, ne odihnim. A rămas puțină iarbă, resturi arse de soarele de iunie și călcate de deținuții care făceau gimnastică.

După gardul de sîrmă, la mică distanță, este o casă. Acolo locuiește cineva, căci în jurul casei e o forfotă permanentă. O femeie se uită mereu în direcția noastră și semnalizează cu precauție că ar vrea să ia legătura cu noi. Ne este însă teamă să-i facem vreun semn. Cineva mai curajos a rostit cuvîntul „Tarnów". Femeia a înțeles probabil, căci a clătinat ușor din cap, după care a dispărut pe ușa casei. După o clipă a ieșit din nou, s-a îndreptat spre grădiniță, scormonind ceva cu sapa.

— Atențiune ! ne avertizează șeful. *Arbeiten ! Los !*[27]

Ne-am aplecat cît am putut de repede, tîrîndu-ne în patru labe. Smulgem cu unghiile firele rare de iarbă, stîrnind praful. Vorarbeiter-ul își lovește călcîiele și raportează lui „Pipă" :

— *Kommando drei bei der Arbeit !*[28]

Îi văd numai picioarele. Stofa verde a uniformei îi cuprinde pulpele solide. Ghetele galben-maronii, bine curățate, bat ritmic tactul melodiei fluierate.

[27] Munciți ! Hai ! Hai !
[28] Comandoul trei la lucru !

Locul nostru bun din apropierea căsuței, de care ne legau anumite speranțe, este curățat cu minuțiozitate. Mergem mai departe. Aici este mai multă iarbă. Plagge este tot timpul după noi. O... ! A încetat să fluiere... ! Îl cheamă pe Vorarbeiter. Un nou ordin. Acum trebuie să smulgem iarba, dar... cu dinții !

În gură simțim gustul amar al ierbii. În dinți scrîșnește nisipul, nasul e plin de noroi, soarele îmi frige capul, șalele mă dor, ceafa înțepenește. Ăsta-i un „sport" mai bun. Din depărtare se aud rîsete. Este un grup de kapo care își exprimă zgomotos admirația pentru excelenta idee a SS-istului. Satisfăcut, Plagge își aprinde pipa. Caraghios trebuie să arate turma asta de oameni păscînd la picioarele bunului păstor. Și deși nu s-a atins de nimeni, n-a dat nimănui nici un picior, cade primul leșinat. Din fericire, gongul întrerupe distracția. — *Mittagessen* [29].

Cîțiva dintre noi avem deja păduchi. Mă chinuiesc fără milă. Corpul mă mănîncă. Este greu de stat la apel fără să te scarpini.

Dziunio, ca de obicei nerăbdător, se scarpină fără să țină seamă de nimic. Bineînțeles că Bruno a observat imediat acest lucru.

— *Hast du Läuse ?* [30] — întreabă el sinistru.

— *Jawohl, Herr Lagerältester* [31] — răspunde sincer, cu teama în glas, Dziunio.

Ei... ! Acum probabil că o să-l termine ! Dziunio este un nebun ! L-a trimis într-o parte.

— *Wer hat noch... ?* [32]

Liniște. Se vede că tuturor le plac păduchii. Simt cum se mișcă pe tot corpul. Unul mă gîdilă la subsuoară. Altul se tîrîie pe ceafă și mă gîdilă îngrozitor. Nu mai rezist. În ciuda voinței și a rațiunii duc palma la ceafă. Îl am deja între degete. Este foarte mare... ! Bineînțeles, Bruno a observat.

— *Und du auch ! Du Drecksack !* [33]

— *Jawohl, Herr Lagerältester !* — răspund înfricoșat.

Cu bîta pe care o ține în mînă mă scoate din rînd și mă alătur lui Dziunio care stă lîngă perete. După un

[29] Masa de prînz.
[30] Ai păduchi ?
[31] Da, domnule *Lagerältester*.
[32] Cine mai are... ?
[33] Și tu la fel ? Sac de rahat !

timp sîntem un grup. Kapo se sfătuiesc. Noi stăm ca niște condamnați, așteptîndu-ne la ce-i mai rău.

La jumătatea coridorului de la etajul întîi era o sală mică și îngustă. Ne-au dus acolo și au închis ușa cu cheia. Cina n-am primit-o, dar în schimb am scăpat fără bătaie.

Dimineață toată lumea a fost scoasă în curte, ca de obicei, pentru apel. Noi nu ! Prin geamul ușii se uită Bruno și Plagge. Bruno ne numără, ajutîndu-se cu degetul.

— *Stimmt ! Weiter machen !* [34]

Ne așezăm. Zdrobim păduchii din hainele noastre. Dar cu grijă ca să nu-i omorîm pe toți.

Dragii de păduchi ! Datorită lor celula noastră este ocolită de kapo și SS-iști. Avem liniște și odihnă. Mîncare ne dau regulat și se pare că porțiile sînt mai mari decît pînă acum. Lenevim zile întregi, iar dincolo de fereastră este caniculă, „sport" și bătaie. Viața este minunată !

Zdzisiek Michalak desenează de plictiseală. Fiecare din noi are un portret fidel. Nouă însă ni se pare că sînt caricaturi, așa de mult ne-am schimbat. Pe ușa noastră atîrnă un avertisment amenințător : *Achtung, Läuse !* [35] De afară ne privesc geloși colegii extenuați de „sport" și de muncă. Se roagă pentru un păduche măcar. Cînd ieșim la closet reușim să cedăm cîțiva celor mai apropiați. În curînd, celula noastră din Tarnów este din nou completă. Aflăm că mulți au fost mutați în cel de al doilea lagăr, în cazarmă. Se pare că acolo este mult mai bine decît aici. Acolo se lucrează, în timp ce aici se face numai „sport".

Astăzi au fost deosebit de mulți voluntari „bolnavi de păduchi", dar nu mai sînt primiți. Cine spune că are păduchi primește „cinci la c..."

Este de presupus că acum au toți păduchi, dar nimeni nu mai recunoaște.

V

La Cracovia a sosit un nou transport de deținuți din Wiśniez și Montelupi. Au fost salutați la fel cum am fost și noi cu o săptămînă în urmă. Iar ziua următoare au fost

[34] În ordine ! Continuați !
[35] Atenție, păduchi !

aduși în lagărul principal, ca și cea mai mare parte a deținuților din transportul nostru.

După două zile, a sosit un nou transport, de data asta din Silezia. Și ei au trecut în cazarmă.

Noi, adică „păduchioșii", am fost goniți la muncă. Făceam ordine în jurul clădirii numită Stabsgebäude. În urmă cu cîteva zile, aici mai erau două sau trei morminte cu cruci și cu căști găurite ale unor soldați polonezi. Crucile fuseseră folosite de kapo drept ciomege, căci n-a rămas nici urmă de ele. Căștile erau căzute alături și nu foloseau la nimic. Am aruncat toate gunoaiele și murdăriile în buncărele antiaeriene demontate sau neterminate, aflate după bloc, în partea de sud. Nu eram hăituiți, căci deținuții kapo și SS-iștii erau ocupați cu deținuții din lagărul principal.

Curînd am ajuns și noi acolo. După despăduchere, baie și predarea hainelor civile, am primit îmbrăcăminte vărgată și lenjerie. Pe noi, foștii „păduchioși", nu ne-au trimis la blocuri, unde a fost dusă majoritatea deținuților, ci am fost băgați în așa-numita carantină. Carantina era formată din trei blocuri înconjurate de sîrmă ghimpată. Ultimul dintre acestea, cu un etaj, avea să devină spitalul lagărului. Kapo-ul nostru era Leo Wietschorek, nr. 30. Același bandit care cu o lovitură în bărbie dărîma pe oricine care-i cădea în mînă.

Apelul. Stăm încolonați în marea piață din spatele blocului spitalului. Kapo nu o scoteau la capăt cu număratul. SS-iștii, de asemenea. Apelul nu iese. Să fi fugit cineva ? Numără și numără, dar nu le iese socoteala. Sînt furioși. Furia și-o descarcă asupra noastră. Stăm în poziție de drepți, unul lîngă altul, la distanță de o lungime de braț. Miinile le avem împreunate pe ceafă. Coatele cît mai înapoi. Stăm astfel o oră, poate mai mult, poate mai puțin, căci timpul este incomensurabil. Fiecare clipă pare nesfîrșită. Miinile înțepenesc. Coatele o iau înainte fără voie. Dar „Ei" văd tot. Imediat apare unul și te lovește peste față. Ca pedeapsă — genoflexiuni, dar palmele trebuie să rămînă la ceafă. Este greu de rezistat într-o asemenea poziție.

Sosește un grup de SS-iști. Printre ei se află și Rapportführer-ul Palitzsch. Tînăr, zvelt, într-un veston bine croit. Are o mutră antipatică, plină de coșuri.

— *Dolmetscher* — scandează el cu o voce ascuțită și pătrunzătoare.

La auzul vocii lui țîșnește un deținut, contele Baworowski. Silueta deformată, lungă și slăbită ascultă lătrăturile sacadate ale Scharführer-ului.

Baworowski, palid de frică, traduce cu voce tremurătoare.

— A fugit un deținut... Wiejowski... Să se prezinte acela care l-a ajutat să evadeze...

Liniște. Nimeni nu se prezintă.

— Veți rămîne aici pînă cînd se va prezenta cineva ! — Liniște.

— *Verfluchte Bande ! Ich werde euch helfen !* [36]

Baworowski primește bruse un picior în fund, care-l aruncă în rîndurile noastre ; pe drum își pierde ochelarii. Se întoarce. Se uită neajutorat împrejur. Se tîrăște în patru labe, pipăind cu mîinile împrejur. I-a găsit ! Rama ruptă nu vrea să stea pe nas.

SS-iștii au plecat. Acum ne chinuiește Leo. Se lasă întunericul. Datorită acestui fapt reușim să mai chiulim. Kapo, evident și ei obosiți, se retrag unul cîte unul spre bloc. După un timp, Leo se întoarce, clefăind zgomotos. Mai are încă resturi de mîncare între dinți ; urlă :

— *Kniebeugen !*

Stau comod pe călcîie. Și alții fac la fel. Dar nu toți pot să înșele.

— *Auf !*

Cît îmi este de greu să mă ridic ! Pe cei ce nu se pot ridica Leo îi ajută cu bățul. Foamea mă chinuie. Acum stăm în poziție de drepți, ținînd mîinile ridicate. E deja noapte. Dinspre rîu vine o adiere umedă și rece. Nu mai simt mîinile, iar umerii mă dor groaznic. Leo dispare din nou undeva. Lăsăm mîinile jos. Sîngele care începe să circule îmi provoacă o durere ascuțită. Minutele se scurg greu. Este din ce în ce mai frig. Tremurăm de parcă am suferi de un atac de malarie. Și golul acela din stomac... Măcar de-am primi o gură de cafea fierbinte. Cineva roagă să i se dea voie să-și facă nevoile. Nu este permis. Facem în pantaloni.

Apar zorile ! Frigul este atît de pătrunzător încît tuturor le clănțăne dinții. Cînd o să se termine ? Poate o să-l prindă pe fugar. Deodată apare soarele de după bloc.

---

[36] Bandă blestemată ! Vă ajut eu !

S-a făcut cald. Pentru variație, primim ordin să ținem miinile la ceafă. Soarele dorit ne chinuiește din ce în ce mai mult. Bine că palmele apără acum capul gol de razele fierbinți ! Mi-e sete ! ! ! Cineva cade leșinat. Leo sare. Îl lovește cu bîta, dar asta nu prea mai ajută. După o clipă cade al doilea, al treilea. Din cer plouă cu foc. Mă dor picioarele și miinile. Nu se poate sta în arșița asta. Mulți simulează leșinul. Pînă Leo îl readuce în simțiri pe cel căzut, ne putem odihni un pic. Încerc și eu trucul. Mă prăbușesc cu fața la pămînt. Ce ușurare ! Dar peste un moment va veni Leo. Aud deja scrîșnetul pietrișului sub picioarele celui care se apropie. Mîna cuiva, îmi pune ceva sub nas. Nu este Leo. Este kapo de la Revier. Ochii săi mici, pătrunzători clipesc complice. Pînă să sosească Leo, sînt dus la spital. În sală zac pe paie vreo douăzeci de oameni. Este și cafea. Bock, kapo de la Revier îmi dă niște pastile. Le înghit și adorm imediat. „Statul" a durat pînă la ora paisprezece. Reușisem deci să mă sustrag patru ore. Ar fi durat mai mult, dar se pare că cineva a recunoscut că a ajutat la evadare.

În ziua următoare am fost mutați din carantină în blocul nr. 2. Șef de bloc era un neamț, condamnat de drept comun, însemnat cu triunghiul verde și numărul 6. Se numea Bonitz. Adjunctul său era Jasiński, un silezian.

VI

Stăteam pe schele unul lîngă altul. Fiecare ținea în mînă cîte o scoabă cu care se prind bîrnele. Zile întregi înlăturam tencuiala de pe pereții blocurilor pînă la cărămidă. Cînd terminam, ne mutam în alt loc, unde o luam de la început. Munca nu era grea, dar zidurile încălzite de soare dogoreau ca un cuptor. În plus, eram mereu la vedere și, deci, trebuia să muncim conștiincios ca să nu atragem atenția asupra noastră. În orice caz, munca asta era mai bună decît „sportul" și bătaia.

Nu întotdeauna reușeam să mă strecor în același comandou. O dată căram cărămizi la crematoriul în construcție, altă dată căram cu roaba molozul care acoperea piața largă ce servea înainte ca loc de antrenament pentru cai, iar acum era pregătită ca loc de apel.

Aici se lucra *im Laufschritt*[37]. De aceea primeam cele mai multe lovituri de la kapo și SS-iști. Priveam cu invidie la deținuții ce lucrau la construirea postului de pază de la intrarea în lagăr. Am hotărît să intru în comandoul acela.

A doua zi de dimineață, imediat după apel, cînd se auzi comanda : *Arbeitskommando formieren !*[38] cîțiva dintre noi ne-am aruncat spre comandoul de dulgheri și tîmplari.

Kapo cel înalt își cunoștea deja oamenii, ca, dealtfel, fiecare șef de grupă. Ne-a alungat repede cu țipete și ghionturi. Am încercat să intrăm într-un alt comandou, alergînd de la unul la altul. Dar n-a ieșit nimic din asta. Comandourile se duceau la muncă, iar Lagerkapo-ul îi strîngea pe cei ce rătăceau fără să fie repartizați. De obicei, erau cei mai puțin descurcăreți, bătrîni, bolnavi, bătuți, într-un cuvînt „musulmanizați". Musulmanii primeau cea mai grea muncă, cel mai des la roabe, unde erau bătuți și fugăriți fără milă. Am nimerit printre ei. Kapo-ul Leo ne luase deja sub „protecția" sa cînd apăru, la timp, kapo-ul Arbeitsdienst Otto.

Otto intră în grămada compactă de „șomeri" și își alese cîțiva tineri care arătau mai bine, printre care m-am nimerit și eu.

Pe nefericitul Dziunio a pus mîna Leo. Veșnic bătut, cu fața tumefiată, atrăgea mereu asupra sa atenția acestuia. Dziunio avea ghinion !...

Noi, în schimb, conduși de Otto, mărșăluiam fericiți în direcția blocului cu un etaj, aflat la intrarea în lagăr. Acolo se învîrtea kapo-ul Balke. Acesta își supraveghea oamenii care ciopleau cu securile bîrnele pentru viitorul post de pază. Otto ne-a condus într-o sală mare de la parterul blocului, unde se afla o magazie de scînduri pe care ne-a ordonat să le sortăm. S-a învîrtit puțin, l-a atins cu bățul pe cel mai apropiat deținut, după care, cu pași mărunți, s-a îndreptat spre ieșire. La plecare ne-a spus cîteva cuvinte, încercînd să vorbească în polonă :

— Repede, repede ! Muncă !

A dispărut. Băiat bun, Otto ăsta ! Ne-am apucat cu vioiciune de treabă, cu atît mai mult cu cît afară începuse să plouă și între ziduri se făcuse răcoare. Am sortat repede scîndurile, mult prea repede, după cum ne-am dat

---

[37] În pas alergător.

[38] Formați comandourile de lucru !

apoi seama, căci în curînd n-am mai avut ce face. Ca să nu stăm degeaba, mutam scîndurile dintr-un colț în altul într-un ritm încetinit, ca să ne ajungă treaba pentru cît mai mult timp. În cele din urmă și asta ne-a plictisit, așa că ne-am așezat pe scînduri la taclale.

Așa ne-a găsit Palitzsch. Stătea în dreptul ușii de mai multă vreme fără ca noi să-l fi văzut. În spatele lui pîndea silueta neagră a Lagerältester-ului Bruno. Primul i-a văzut Kazio Szumlakowski. Ce-i drept, a strigat *Achtung*-ul regulamentar, dar era prea tîrziu. Am picat urît și încă la cei mai răi.

Eram șapte. Stăteam aliniați într-un rînd. Eram primul, așa că primul m-am aplecat supus peste taburet. Mi-am încordat fundul în timp ce Bruno, ținîndu-mi capul între genunchi, a tras tare de pantaloni ca să se desfacă bine. Palitzsch se pregătea să mă lovească.

— Numără, mîrîi Bruno.

— *Eins !* — O lovitură puternică și scurtă. O durere surdă de-a lungul dungii pe care o lăsase ciomagul zbirului.

— *Zwei-i-i-i... !* O durere îngrozitoare. Am încercat să mă smulg, dar Bruno, vechi practician, mă ținea bine.

—*Drrreeei... !* Doamne ! Nu mai rezist. Se rupe, arde se desface, simt cum se umflă. Încă o dată : *Viiii-er... ! !* Și încă o dată : *Fünf ! ! !*[39]

Mă smulg ca ieșit din minți. Bruno mă trimite la urma cozii, lîngă Romek Trojanowski.

— Următorul ! !

Se întinde Kazik Szumlakowski.

— *Eins, zwei, drei, vier, fünf !*

Cînd doar privești bătaia, ți se pare că durează foarte puțin.

— Următorul !

Miecio Popkiewicz, apoi Tadek Szwed, după aceea Edek Galiński și după el Bolek Szumlakowski.

— Următorul !

A mai rămas încă unul. Nici n-am observat că Romek Trojanowski a trecut după mine. Acum eu sînt primul. Mă uit neajutorat împrejur.

— Ce te uiți ? *Du blöder Hund ! Komm ! !*[40]

---

[39] Unu... doi... trei... patru... cinci !
[40] Cîine prost ! Hai !

Bruno mă trage de guler, eu țip că mi-am primit porția. Mă împotrivesc, explic, gesticulez, înfuriindu-i cu asta și mai tare pe naziști. De-abia după trei lovituri am observat că uitasem să număr cu glas tare. Așa că acuma urlu din răsputeri.

— *Vier ! ! !* — N-a mers. Bruno mă corectează : — *Eins !* — Eu țip : — *Fünf ! ! !* — iar Bruno : *Zwei !*

M-am smuls cu putere, căci primisem o lovitură mai sus decît de obicei, în șale, o lovitură și mai dureroasă. Printr-o minune mi-am scos capul dintre genunchii lui Bruno și, ca să evit loviturile lui Palitzsch care era furios, m-am prins cu mîinile de carîmbii cizmelor lui lustruite. Palitzsch învîrtea bîta de parcă ar fi treierat grîul cu îmblăciul, nimerind o dată în podea, o dată în mine. Treptat, loviturile slăbeau și, din lipsă de elan, nu mai erau așa de puternice. Cu piciorul nu putea să mă lovească deoarece îl țineam strîns de cizme cu ambele mîini. Învîrtindu-mă în jurul lui Palitzsch, mă străduiam să evit loviturile. A mai dat o dată și apoi bîta i se rupse în două.

Am dat drumul mîinilor. Am primit un șut puternic și cu asta s-a sfîrșit. Gîfîind, Palitzsch se îndreaptă spre ieșire. Între timp, Bruno aduce o nouă bîtă, dar Palitzsch e deja la ușă. Bruno ne mai amenință cu bîta și dispare.

De-abia m-am tîrît la apelul de prînz. Ploaia încetase și de după nori apăruse soarele. Nu era cald, dar ne înăbușeam. Am simțit că-mi pierd cunoștința. Deși îmi era foame, n-am putut mînca prînzul. După amiază nu m-am dus la muncă. Șeful de bloc, Bonitz, mi-a permis în mod excepțional să rămîn în pat. Zăceam pe burtă. Fesele mi se umflaseră și mă dureau îngrozitor. La cină am băut numai cafea. Pîinea am ascuns-o sub cap. Am adormit, iar cînd m-am trezit pîinea dispăruse.

Dimineață eram epuizat. Cu toate astea m-am tîrît la apel. Am ajuns din nou la răzuitul tencuielii. În schimb, tinerii Romek, Mietek și Tadzik au mers cu comandoul de tîmplari. Ziua a fost relativ liniștită.

În ziua următoare m-am simțit mult mai bine. Otto m-a repartizat în comandoul de dulgheri. Parțial, acesta era și meritul lui Tomek, din cauza căruia fusesem ieri atît de crunt bătut. Încerca astfel să mă recompenseze cumva pentru răul ce mi-l pricinuise fără să vrea.

VII

A doua zi de dimineață stăteam pe o bîrnă și o curățam de coajă cu un cuțit special. Lîngă mine lucra de zor un deținut. Muncea cu multă pricepere. Am crezut că este dulgher de meserie, așa de bine își făcea treaba. Cînd l-am întrebat, a rîs. Mi-a spus în șoaptă că este călugăr, capucin, dar că preferă să nu se trădeze. Mi-am amintit că în ziua sosirii noastre printre noi se afla un călugăr cu o barbă lungă, caracteristică. După ce s-a ras nu mai putea fi deosebit de ceilalți deținuți.

Wolak era un bărbat tînăr, ceva mai mare decît mine. Se bucura de trecere la kapo Balke, căci se străduia să muncească bine. După peripețiile cu Palitzsch eram atît de slăbit încît, văzîndu-mă cum arăt, Wolak muncea și pentru mine. De aceea mă țineam de el ca de un protector. Era un protector blînd și optimist. Seara, după apel, stăteam împreună într-un grup numeros de deținuți, privindu-i cu invidie pe fericiții din transportul silezian care cumpărau la bufet diferite alimente cu mărcile primite de acasă. Noi, cei din transportul de la Tarnów, adică din Generalgouvernement nu aveam nici măcar vreo știre de acasă, darmite bani.

Lui Wolak i-a venit o idee.

— Ascultă ! Am putea avea și noi bani !

M-a tras deoparte ca să nu ne audă nimeni și mi-a expus un plan. Printre tîmplari sînt doi sau trei deținuți care se pricep la mașini și care ies însoțiți de supraveghetori în oraș. Acolo, în atelierele Ordinului călugărilor salezieni geluiau scîndurile necesare construcției corpului de pază. Chiar el va vorbi cu kapo-ul și mă va prezenta ca pe un bun meseriaș, ca pe un tîmplar priceput. Astfel, vom lua legătura cu salezienii și vom avea parale.

Eram trei „specialiști". Otto ne-a condus la poarta lagărului, unde ne-au fost repartizați doi supraveghetori SS. SS-iștii ne-au condus pe lîngă corpul de pază aflat în construcție. Wolak stătea la coadă pentru a primi uneltele pe care le împărțea un kapo dintr-o ladă mare de lemn. La un moment dat mi-a făcut un semn ușor cu mîna.

Dimineața era minunată. Deasupra capetelor noastre fremătau ușor plopii înalți ; de pe frunzele lor argintii picurau boabe de rouă. În apropierea crematoriului în construcție, pe lîngă noi au trecut grupe de deținuți hăituiți și speriați care cărau cărămizi. Am cotit la dreapta,

unde erau mulți SS-iști. La fiecare pas ne scoteam șapca în fața lor. Încă o barieră, unde un Scharführer verifica biletele de voie, și am ieșit din lagăr. Mărșăluiam pe dig, de-a lungul rîului. Pe lîngă dig era un drum, la ora aceea aproape pustiu. Mașinile făceau nori mari de praf, depășindu-ne pe noi și cei cîțiva bicicliști care mergeau probabil la muncă. Pe lunca din apropierea podului o fată păștea vacile. Ne-a aruncat o privire mirată. După ce am trecut de pod am intrat în oraș. Aici era mare forfotă. SS-iștii ne-au ordonat să mergem pe mijlocul trotuarului. Ne urmăreau privirile trecătorilor speriați.

După ce am părăsit piața, am ajuns la clădirile mînăstirii. SS-istul ne-a spus că în timpul lucrului nu avem voie să discutăm cu nimeni și nici să ne îndepărtăm de atelier. Aceasta mă privea, de fapt, pe mine, deoarece eram acolo pentru prima oară ; ceilalți doi veneau aici de cîteva zile și, deci, știau bine ce aveau voie să facă și ce nu.

Într-o încăpere spațioasă lucrau cîțiva civili care păreau să nu observe intrarea noastră. Însoțitorii noștri s-au oprit în dreptul ușii deschise ce dădea spre curte și au început să-și răsucească țigările. A apărut maistrul, i-a salutat ridicînd mîna, după care m-a chemat, făcîndu-mi un semn cu degetul. M-am apropiat de el și mi-am scos șapca.

Mi-a spus ceva în germană, dar n-am prea înțeles ce vrea de la mine. În afară de aceasta, mașinile duduiau îngrozitor, iar el, încercînd să se facă auzit, m-a întrebat în polonă :

— Ești tîmplar ?

— Da, am răspuns nesigur.

— Dar la mașini știi să lucrezi ?

— Nu prea, am răspuns, cu mai mult curaj, văzînd că maistrul mi se adresase pe un ton prietenos.

— Atunci dai scîndurile la mașina asta de fasonat.

M-am apucat de treabă. Luam scîndurile deja geluite, pe care un muncitor tînăr le băga sub cuțitele circulare. Le dădeam mai departe, astfel ca fiecare scîndură să iasă pe partea cealaltă fasonată. După aceea, treceam dincolo de muncitor, prindeam scîndura prelucrată și o așezam peste celelalte, într-un colț al tîmplăriei. Mă descurcam din ce în ce mai bine. Nimeni nu mă bătea și nimeni nu mă fugărea, iar vremea trecea repede. Nici n-am observat cînd a venit amiaza.

A sosit o mașină din lagăr. Trebuia să încărcăm scîndurile pregătite, ceea ce am făcut într-o clipă, căci ne aștepta masa de prînz.

Prînzul de lagăr l-am înghițit cît ai bate din palme, fără măcar să ne astîmpărăm stomacurile. Maistrul a intrat în vorbă cu SS-iștii, după care a ieșit în curte. Acum aveam ocazia să stăm de vorbă cu civilii.

Civilul meu mi-a dat o bucată de pîine cu slănină, pe care am primit-o cu recunoștință, privind în jur cu teamă ca să nu observe SS-iștii.

— Nu te teme, mănîncă liniștit ! îmi spuse civilul. — Maistrul a plecat cu ei intenționat. SS-istul cel gras este silezian, iar celălalt nu e nici el rău. Va fi mai rău dacă în locul lui va veni altul, unul tînăr, un blond prezentabil. Cu el va trebui să fim foarte atenți !

Civilul m-a întrebat despre lagăr. Ceva-ceva știa el de la predecesorul meu. Bătaie, foame... despre astea auzise. Soția lui îi împachetează întotdeauna o porție dublă pentru micul dejun, pe care pînă acum a împărțit-o cu cel dinaintea mea. Mi-a arătat locul unde o punea, astfel încît să nu observe nimeni. I-am mulțumit. În timpul discuției, i-am strecurat, ca din întîmplare, că în lagăr este un călugăr, care ar dori să ia legătura cu salezienii. I-am mai spus că în lagăr avem un bufet, dar că nu toți pot să-l folosească, deoarece nu au mărci.

Probabil că a priceput, căci mi-a promis să vorbească cu maistrul și să-mi comunice a doua zi rezultatul.

Maistrul și supraveghetorii s-au întors. Sfîrșitul pauzei ! La lucru !

La ora trei muncitorii au plecat, iar noi ne-am mai moșmondit pînă la cinci, cînd SS-iștii au dat ordin să ne întoarcem. Ne-am întors pe același drum. Era încă foarte cald. Imediat după pod am cotit spre stînga, am coborît de pe taluz ca să ajungem în lunca de lîngă rîu. Unul din colegi i-a rugat pe supraveghetori să ne oprim ca să-și facă nevoile.

— Dar repede ! i-a răspuns în polonă cel solid și s-a apucat să-și răsucească o țigară.

Deținutul s-a îndreptat repede spre un gard, a căutat o clipă ceva, s-a aplecat după un pachețel și s-a înapoiat.

Fiecare a primit o bucată bună de pîine cu costiță grasă.

— Mănîncă repede — îmi zise binefăcătorul —, încă înainte de a ajunge în apropierea lagărului ! Nu trebuie

să introduci nimic în lagăr! Poate să fie vreo percheziție și atunci ne dam de gol!

Mîncam și mă uitam după fata pe care o văzusem aici dimineață păscînd vacile. Nu se vedea nicăieri, dar eram sigur că pîinea o lăsase ea.

Din față venea pe bicicletă un SS-ist. Însoțitorii noștri l-au salutat, ridicînd mîna: — *Heil Hitler!*

Imediat după ce ne-a depășit, grasul ni s-a adresat din nou:

— Ei, cum e? Ați mîncat? Tot?... Să nu cumva să duceți ceva în lagăr. Și să nu pălăvrăgiți!... Iar acum *los! Weiter! Links und links!*[41]

VIII

În următoarele cîteva zile nu s-a schimbat nimic. Mergeam la lucru în aceeași formație și civilul meu ne supraalimenta sistematic. Pe drumul de întoarcere găseam mereu cîte ceva de mîncare. Bani, însă, tot nu aveam. Wolak se hotărî în cele din urmă să scrie un bilețel cu rugămintea de a i se trimite mărci. Poate asta o să ajute. A doua zi trebuia să trimit bilețelul călugărilor salezieni prin muncitorul cu care lucram la mașină. Wolak a scris un bilețel în latină. L-am făcut sul și l-am pus în cusătura de la poalele hainei vărgate.

A doua zi ni s-au repartizat alți supraveghetori. Ghinion!

Ambii SS-iști erau tineri, aroganți, siguri de ei și, ce era mai rău, ne tratau cu toată severitatea. Pe drumul spre mînăstirea salezienilor ne-au interzis chiar să vorbim, iar cînd, trecînd pe lîngă un lan de grîu, am rupt un spic, a trebuit să fac *hüpfen* pînă în lunca unde de obicei pășteau vacile.

Mă temeam ca nu cumva fata să ne pună astăzi pîine: o pățește, iar noi iarăși o să luăm bătaie.

În atelier munceam, dar eram nervoși. SS-iștii nu-și luau ochii de pe noi, ne goneau întruna, insultîndu-ne. Așteptam un prilej ca să dau bilețelul fără să fiu văzut civilului meu, deși simțeam continuu privirile nemților concentrate asupra mea. Mă hotărîsem să scap cu orice

[41] Porniți! Înainte! Stîngul, stîngul!

preţ de bileţel, temîndu-mă că la înapoierea în lagăr aceşti SS-işti plini de zel ar putea să mă percheziţioneze.

După-amiază, văzînd că civilii vor termina curînd lucrul, a trebuit să risc, deşi aveam inima cît un purice. În timp ce dădeam scîndurile la maşină, am scos fulgerător bileţelul din buzunar şi, fiind foarte aproape de muncitorul civil, am introdus uşor hîrtia în rumeguş. Muncitorul s-a orientat pe loc şi, în clipa cînd m-am îndepărtat ca să aduc următoarea scîndură, a strîns rumeguşul într-o cutie, pe care a pus-o într-un colţ al tîmplăriei. După un timp, a dus cutia într-o încăpere alăturată, pe drum punînd în ea şi alte gunoaie.

Ei, am reuşit... ! Am răsuflat uşurat.

Încurajat de acest succes, am hotărît să nu renunţ la pîinea cu slănină pe care obişnuia să mi-o aducă muncitorul. Era pusă pe un raft printre unelte şi împachetată în hîrtie. Ajungea să întind numai mîna. Dacă ar fi fost ceilalţi supraveghetori, de mult aş fi mîncat-o. Dar blestemaţii ăştia ne urmăreau cu atenţie. Mi se părea chiar că unul din ei de-abia aşteaptă să mă prindă făcînd ceva nepermis. Sau poate văzuse pacheţelul pregătit pentru mine şi aştepta să întind mîna după el ? Deşi eram flămînd, am preferat să nu mai risc. Poate că mîine o să fie mai bine.

— *Feierabend ! Los ! Bewegt euch !*[42]

La plecare, supraveghetorul s-a uitat spre raft. Pacheţelul stătea neatins. Cu toate acestea, pe drumul de întoarcere ne-a percheziţionat, şi asta chiar în luncă, în apropiere de gardul unde se aflau de obicei alimentele lăsate pentru noi. Fata ne observa din depărtare. În timp ce mergeam, mă gîndeam tot timpul la felia de pîine rămasă în atelier. În lagăr mă aştepta numai o porţie mică de pîine cu o bucăţică de margarină. Dar la bufet... Mai bine să nu mă gîndesc la mîncare, căci maţele îmi chiorăie şi mai tare.

— *Links, links und links !* — am intrat în lagăr.

După apel Wolak m-a căutat în grabă.

— Ei, cum e ? Ai adus ?

Mi-am încrucişat mîinile : — Încă nu ! Poate mîine.

Ziua următoare se anunţa bună. Cei doi tineri SS-işti plecaseră probabil cu alţi deţinuţi, căci nouă ne-au fost daţi cei dinainte. Cel solid şi mai în vîrstă era foarte mulţumit.

[42] Încetaţi munca ! Daţi-i drumul ! Mişcaţi-vă !

Cu o zi înainte fusese la Chorzów, la familie. Ne-a cinstit cu tutun. Colegii au luat, eu nu, căci pe atunci nu fumam. Pe luncă își păștea vacile aceeași fată și, ca de obicei, ne observa din depărtare. În atelier muncitorii erau deja la locurile de muncă.

— *Heil Hitler !* — au salutat SS-iștii.

— *Guten Morgen !*[43] — au răspuns în cor muncitorii.

— Bună ziua ! — mi-am salutat civilul.

— Bună ziua ! — mi-a răspuns, arătîndu-mi raftul unde erau așezate două pachețele.

— Astăzi te așteaptă o muncă dublă ! — adăugă el vesel.

Am întrebat de hîrtie. În regulă ! A dat-o maistrului, iar maistrul — șefului salezienilor. Orele de muncă treceau repede. Înainte de masă, unul din supraveghetori își lăsă pușca celuilalt și ieși pentru cîteva minute. Cînd se întoarse, plecă celălalt. Noi am primit cafea dulce. Îmi era sete, căci era foarte cald și eram și sătul.

Maistrul mă privea ciudat. În cele din urmă se apropie și, arătîndu-mi mașina care strunjea marginea scîndurii făcînd un zgomot asurzitor, îmi spuse încercînd să se facă auzit :

— O să primești mărci pentru călugărul acela, dar, pentru numele lui Dumnezeu, aveți grijă ! ! ! El o să ți le dea ! — și mi-l arătă pe muncitorul care lucra la mașină. În timpul pauzei de masă l-am văzut pe șef. A trecut prin secție, înalt, serios, și s-a oprit la o mică discuție cu maistrul. Pe SS-iști părea că nu-i vede. Pe cît de neașteptat a apărut, pe atît de repede a dispărut.

Deci, de la acesta o să primesc mărcile dorite ! îmi trecu brusc prin cap. Civilul meu mi-a făcut un semn clar înainte de a pleca. În rumeguș era un ghemotoc de bancnote legate. M-am uitat spre ușă. E-n regulă. SS-iștii păreau absorbiți de discuție și nu vedeau ce se întîmplă în atelier. Am luat bancnotele și, avînd grijă ca ceilalți colegi să nu vadă, le-am ascuns în căptușeala bluzei vărgate. Nimeni n-a observat nimic. Mai să mă sufoc de fericire. Am avut o zi bună astăzi ! Nimic de zis ! ! !

Pe drumul de întoarcere ne-am oprit ca de obicei lîngă gărduleț. Fata care păștea vacile ne privea din depărtare. Legăturica era la locul ei obișnuit.

---

[43] Bună dimineața !

Am mîncat pîinea cu îmbucături mari, dar un gînd nu-mi dădea pace. Mă aşteptasem la o bancnotă, şi primisem cîteva. Wolak îmi spusese că ceruse zece, cincisprezece mărci. Dealtfel, atît era permis să se trimită în lagăr locuitorilor Reich-ului.

Dar poate i-au dat mai mult ?... Dacă-i aşa, n-o să jignesc pe nimeni dacă o să reţin pentru mine cinci mărci ! Merit şi eu ceva pentru riscul ce mi l-am asumat... ! Trebuie numai ca înainte de a mă vedea cu Wolak să verific cît am.

Tot gîndindu-mă aşa nici n-am observat cînd am ajuns în lagăr. S-a auzit gongul care ne chema la apel.

Cred că o să izbutesc să mă reped pînă la latrina aflată între al doilea şi al treilea bloc... Acolo trebuie să fie pustiu acum, căci toţi aleargă la apel...

IX

În latrină era într-adevăr pustiu. Foarte bine ! Am scos mărcile. Le număr. Sînt patru bancnote de cinci mărci. Excelent !

Mi-am pus o bancnotă în buzunarul de la pantaloni, pe celelalte le-am înfăşurat la loc.

Deodată am simţit pe ceafă laba grea a unui kapo.

— *Was machst du hier ?* [44]

Am îngheţat de spaimă. Dacă aş fi avut păr pe cap, cred că mi s-ar fi ridicat. Se ştie că hoţului îi arde şapca.

— *Wo hast du das Geld her, du Spitzbube ! !* [45] — urlă el, uitîndu-se la numărul meu.

Şi-a dat seama imediat că fiind din primul transport nu puteam să primesc bani de acasă. Mi-a luat banii, chiar şi pe cei pe care apucasem să-i ascund în buzunarul pantalonilor.

Kapo Grönke era un hoţ bătrîn, aşa încît am crezut că, luîndu-mi banii, o să mă lase în pace. El, însă, ţinîndu-mă de guler, m-a dus în piaţa unde se făcea apelul. Am mai primit un picior zdravăn, iar Bonitz, şeful de bloc, mi-a mai dat şi el unul.

---

[44] Ce faci aici ?

[45] De unde ai banii ? Pungaşule !

În timpul apelului s-a apropiat de mine Wolak.

— Ce s-a intîmplat ?

— Kapo-ul cizmarilor mi-a luat 20 de mărci, şi susţine că i-am furat. După apel trebuie să mă prezint la şeful de bloc...

Schreiber-ul Jasiński m-a condus în camera şefului de bloc. Mă aşteptau. *Corpus delicti* zăcea la vedere, în mijlocul mesei. M-am oprit, tremurînd, în prag, plin de cele mai negre presimţiri. Mutra scîrboasă a kapo-ului nu prevestea nimic bun. Bonitz, zîmbind răuprevestitor, m-a chemat, făcîndu-mi un semn cu degetul.

— *Komm ! Komm ! Du alter Spitzbube ! Keine Angst ! Komm !* [46] — urlă el.

M-am apropiat cu frică şi în clipa aceea kapo cel înalt m-a lovit peste faţă. Pînă să mă dezmeticesc, mi-a mai dat una în celălalt obraz. Ar fi continuat să mă bată, dacă nu l-ar fi oprit şeful de bloc.

— *Ruhe ! Schreiber !* — l-a chemat pe Jasiński. — Tradu !

— De unde ai banii ? — veni prima întrebare.

— I-am găsit.

— Unde i-ai găsit ?

— În latrină.

— Minţi ! — ridică tonul şeful de bloc. Nimeni nu putea avea în lagăr atîţia bani. Cel mult cincisprezece mărci.

— *Das ist Quatsch ! Du blöder Hund... ! Fünfundzwanzig Mark !* [47] — spuse el, arătînd spre masă.

Într-adevăr. Acolo erau cinci bancnote de cinci mărci. Deci, fuseseră mai multe, iar eu, în grabă, nici nu observasem.

— Arată haina ! Ascunzătoarea asta pentru bani a fost dinainte pregătită ! — arătă el triumfător crăpătura lungă făcută la îndoitura hainei. M-a lovit din nou peste obraz. A sărit şi Bonitz. Acum mă băteau amîndoi.

— Spune adevărul, spune cum a fost ! — mă sfătuia, cu milă, Jasiński.

---

[46] Vino ! Vino ! Pungaş bătrîn ! Nu te teme ! Vino !

[47] Nu îndruga verzi şi uscate ! Cîine prost ! Douăzeci şi cinci de mărci !

— Mai repede !... Căci ăștia o să te bată măr !

— În ce comandou muncești ? La tîmplărie ?

Jasiński a fost trimis după kapo Balke.

A apărut Balke. Știa deja de la Jasiński despre ce este vorba. Se sfătuiau toți trei. Am înțeles puțin din ce vorbeau. Credeam că o să-și împartă prada și cu asta basta. Dar nu ! De-abia acum a început interogatoriul. Erau pe drumul cel bun, căci kapo-ul tîmplarilor le-a spus că lucrez în afara lagărului, în oraș, la întreprinderea călugărilor salezieni din Auschwitz. Deci, legături cu populația civilă.

După recenta evadare a lui Wiejowski, în care se pare că au fost amestecați muncitori din afara lagărului, naziștii erau deosebit de sensibili la asemenea lucruri. Balke se străduia să minimalizeze întreaga chestiune și propunea ca ea să fie rezolvată în cadru intern, dar Grönke, eroul principal al descoperirii unei mari infracțiuni, a propus să se înainteze un raport oficial autorităților lagărului. În cele din urmă, șeful de bloc Bonitz m-a lovit încă o dată peste față și a anunțat că vor înainta un raport imediat după apelul de dimineață.

Epuizat complet și bătut, după o zi care se anunțase a fi atît de bună, i-am relatat lui Wolak desfășurarea ultimelor evenimente. Am omis doar episodul în care intenționasem să micșorez suma cu cinci mărci. Lacomul pierde de două ori, m-am gîndit eu prea tîrziu. Dacă n-aș fi încercat să-mi însușesc cele cinci mărci nu s-ar fi ajuns la ceea ce, din nenorocire, s-a ajuns.

Mă chinuiau mustrările de conștiință. Wolak mă încuraja cum putea, atribuindu-și jumătate din vină.

La gîndul că mîine va trebui să mă prezint la raportul disciplinar în fața înfricoșătorului Rapportführer Palitzsch mi se făcea pielea de găină. Toată noaptea n-am închis un ochi. Wolak, întins lîngă mine, n-a dormit nici el. Auzeam cum se roagă. M-am rugat și eu.

Gongul. Cafeaua. Apelul. Mă încearcă sentimentele unui condamnat. Wolak mă prinde de mînă, o strînge, și-mi spune :

— Totul este în miinile Domnului !... Dacă te vor bate din nou, spune adevărul, spune-le că banii mi-au fost destinați mie...

Apelul se apropia de sfîrșit.

— *Häftling zwei-hundert-neunzig !* [48] — strigă Lagerältester Bruno.

Toți cei prezenți sînt atenți la strigăt, după obiceiul vechi al lagărului.

— *Zweihundertneunzig... !* se aude chemarea din gură în gură. Picioarele parcă au prins rădăcini în pămînt. Cineva mă împinge din rînd. Sare șeful blocului și mă trage după el. Mă opresc în fața Rapportführer-ului și mă prezint cu vocea sugrumată, bîlbîindu-mă. Palitzsch mă privește în treacăt, după care anunță cu o voce puternică.

— *Arbeitskommando formieren !*

Stăteam singur lîngă poarta principală. Prin fața mea comandourile mărșăluiau spre lucru.

— *Links ! Links ! Ein Lied* [49]. *„Im Lager Auschwitz war ich zwar..."*

Ultimele comandouri au dispărut după corpul de pază aflat în construcție.

— Oare comandoul meu a plecat la lucru ? Probabil că da !

Lagerältester-ul zornăia ostentativ lanțurile pe care le ținea în mînă. Cu ele se leagă vitele în grajd. Era însoțit de un Blockführer, un moliu, palid și parcă plictisit. Părea a fi bolnav de plămîni.

— Hai, vino... — mi se adresă într-o polonă corectă. O să atîrni nițel !

Am mers pe strada principală a lagărului în direcția blocului al treilea.

— Ei, cum a fost cu mărcile acelea ? — mă întrebă cu o voce apatică.

— Am găsit banii, domnule Blockführer... !

— Ești prost ! Cu cine ai contacte, ia spune ?... Mai întîi bani, după aceea alte relații cu civilii și la urmă evadarea ! Polițistul o să scoată de la tine tot adevărul cînd o să fii atîrnat de stîlp... *Du bist fluchtverdächtig !* [50] — a adăugat el în germană ca să înțeleagă Bruno.

---

[48] Deținutul două sute nouăzeci !
[49] Stîngu, stîngu ! Un cîntec !
[50] Ești bănuit de intenție de fugă !

M-am uitat înmărmurit la amindoi. Bruno zornăi din nou sinistru lanțurile.

— *Ja...! Ja...! Kerl...!* [51] — spuse Bruno cu falsă îngrijorare.

X

Am intrat în podul blocului trei. M-au pus sub una din numeroasele bîrne de acolo. Aceasta se deosebea de celelalte prin faptul că avea înfipt în ea un cîrlig sub care se găsea un taburet. Lagerältester-ul mi-a legat îndemînatic mîinile la spate cu lanțul, iar apoi mi-a ordonat să mă sui pe taburet.

SS-istul și-a aprins liniștit o țigară. Îmi smucește cu putere mîinile întoarse la spate, mi le ridică în sus și mă agăță de cîrlig. Am țipat mai mult de teamă decît de durere, căci picioarele mi se sprijineau de taburet. Am văzut cum SS-istul își scoate carnetul.

Bruno stătea pregătit, gata în orice clipă să-mi ia taburetul de sub picioare.

— Ei, acum spune adevărul, cum a fost cu banii? — mi-a ajuns la ureche întrebarea Blockführer-ului.

— Și așa o să dai totul! Cu cît spui mai devreme, cu atît mai bine pentru tine! O să-ți blestemi mama care te-a făcut dacă o să atîrni un pic... Ei, spune...!

M-am gîndit o clipă, sudoarea îmi curgea pe frunte. Știam că o să spun. Încercam să-mi justific cumva lașitatea. Doar Wolak mi-a zis că dacă vor începe să mă bată să spun adevărul...

— *Na, schnell...!* [52] — mă îndemna SS-istul, aplecîndu-se deasupra mea. Crezind, probabil, că SS-istul i s-a adresat lui, Bruno a îndepărtat taburetul dintr-o smucitură. Durerea îngrozitoare din umerii răsuciți creștea cu fiecare clipă. Încercam să frînez căderea corpului, apăsînd puternic tălpile de bîrnă, dar truda era zadarnică. Pierdeam puterile.

— O să spun...! O să spun totul...! — îmi ieșiră vorbele din gît.

— Ei, te-ai decis repede!... Lagerältester! — spuse SS-istul poruncitor, împingînd cu piciorul taburetul în direcția mea. Bruno l-a așezat la loc.

---

[51] Da...! Da...! Băiete!

[52] Ei, repede...!

Frecîndu-mi încheieturile dureroase ale mîinilor, am început să vorbesc. Wolak... scrisoarea... civilul.

— Asta-i tot ? — SS-istul și-a închis carnetul.

Am coborît la parter. Blockführer-ul a stat puțin de vorbă cu Lagerältester-ul. Am înțeles numai cîteva cuvinte : — *Politische Abteilung*... Wolak... *leichten Arbeit*...[53] Cînd au terminat discuția, SS-istul s-a îndepărtat în direcția Blockführerstube-i aflate în construcție. Bruno m-a condus la bucătăria de lîngă blocul doi. Căram cu gălețile apă de la fîntîna aflată lîngă blocul trei. Munca nu era grea, dar din cauza găleților pline mă dureau umerii. Nimeni nu mă gonea și nu mă bătea. Mă gîndeam la Wolak. Gîndul acela nu-mi dădea pace. Precis că acum face declarații la Secția politică.

Știrea s-a răspîndit repede în lagăr. Unii se mirau că, deși fusesem atîrnat de bîrnă, am încă destulă putere să car gălețile pline cu apă. Alții observau cu răutate că scăpasem repede din pod, iar după aceea am primit o muncă mai ușoară. Mai mult, un deținut mai în vîrstă, cu ochelarii lipiți de nas cu o frunză s-a apropiat de mine și mi-a spus indignat.

— L-ai trădat pe preot, porcule !

A mai spus ceva iritat, dar a venit în fugă kapo-ul lui, l-a lovit cu bastonul în spate și l-a gonit spre grupa de deținuți care cărau cu roabele molozul din blocul apropiat.

L-am văzut pe Wolak de-abia seara, după apel. Fusese interogat la Politische. Acolo a spus adevărul despre trimiterea scrisorii și conținutul acesteia... Rugase doar să fie ajutat bănește. Îi sugeraseră că poate scrisoarea mai conținea ceva, dar el și-a susținut declarația cu consecvență. De altfel, aceasta poate fi ușor verificată.

— Wiesław, capul sus ! Totul o să fie bine... Doar n-o să ne spînzure pentru niște amărîte de douăzeci de mărci !...

Douăzeci de mărci ? Doar fuseseră douăzeci și cinci. Ce se întîmplă cu mărcile astea ?...

Același Blockführer m-a dus a doua zi la clădirea cu un etaj, unde-și avea sediul Politische Abteilung. Wolak rămăsese în lagăr. Precis că acum el cară apă la bucătărie. Am fost introdus într-o cameră unde, la birou, stătea un ofițer chipeș. Lîngă el, la mașina de scris, era un deținut tînăr într-o haină vărgată curată. Ofițerul mă privi o

[53] Muncă ușoară.

clipă cu curiozitate, iar apoi îmi puse prima întrebare. Deținutul tînăr traducea. Prima întrebare ca și următoarele nu aveau nici cea mai mică legătură cu problema pentru care fusesem chemat. M-a întrebat despre casă, familie, meseria tatălui, a mamei, de unde sînt etc. Am ascultat o tiradă pe tema numelui meu. Susținea că rezonanța germană a numelui dovedește originea mea germană. I-am răspuns că numele meu este suedez. Cel puțin așa se spunea acasă.

— Da, sigur că da, se potrivește ! — spuse el. Suedezii sînt tot germani... Germani de nord !

Apoi intră în subiect. A trebuit să descriu foarte exact cum i-am dat civilului bilețelul lui Wolak, cum am obținut banii, cum i-am adus în lagăr și cum m-am lăsat descoperit în timp ce număram banii vrînd să oprese pentru mine cinci mărci. A zîmbit. Nu mi se părea periculos, ba mai degrabă simpatic. Voia doar să știe dacă dusesem numai scrisoarea aceea în latină sau au fost și altele. Bineînțeles că am negat. La sfîrșit a spus că ceea ce declarasem confirmă în general cele spuse de Wolak și de muncitorii de la întreprinderea salezienilor, care fuseseră deja anchetați.

Pentru introducerea ilegală în lagăr a banilor și pentru contacte cu oameni din afara lagărului o să primesc o pedeapsă binemeritată.

În aceeași zi, după terminarea apelului, au fost strigate numerele lui Wolak și al meu. Rapportführer-ul Palitzsch i-a ordonat Lagerältester-ului să ne ducă la carantina care funcționa într-unul din blocurile Revier-ului.

M-am mirat că am scăpat fără bătaie.

— Vezi ! — îmi spuse Wolak. — Providența veghează asupra noastră.

XI

În fața ușiței de sîrmă împletită, la intrarea în carantină, stătea un băiețandru, să fi avut vreo cincisprezece ani. El pocni călcîiele în fața Lagerältester-ului.

— *Na, wie geht's Adam ?* [54] — Bruno îl bătu prietenește pe umăr, iar acesta deschise, serviabil, ușa.

Pe scările Revier-ului ședeau cîțiva deținuți care arătau bine. Era primul personal al spitalului lagărului.

[54] Ei, cum o duci, Adam ?

Am stat o clipă lîngă gard, căci a apărut kapo-ul spitalului cu care Bruno a intrat în vorbă. În timpul acesta, Adam a luat-o la fugă în direcția pieței ca să-l cheme pe kapo-ul Leo care-i „avea în grijă" pe deținuții bănuiți că l-au ajutat pe Wiejowski să evadeze, așa-numitul unsprezece pedepsit.

— Pentru ce ați picat ? — a întrebat unul din deținuții care arătau bine. Pentru Wiejowski ? Nu ? Pentru mărci ? — A făcut o mină neîncrezătoare. — O să vă dea el, Leo !

După această introducere, priveam cu teamă silueta uriașă a lui Leo care se apropia. Ținea în mînă ca de obicei un drug, iar ochii lui mici, aproape închiși, care parcă rîdeau, cîntăreau siluetele noastre.

— *Im Laufschritt maaarsch !* [55]

Am luat-o din loc imediat, căci drugul lui Leo fusese pus în mișcare și-mi flutura prin fața ochilor.

Am alergat spre piața, unde nu de mult avusese loc faimosul „stat în picioare" pentru fuga lui Wiejowski. Unsprezece deținuți, aliniați pe un rînd în mijlocul pieței stăteau în poziția *Kniebeugen*. Dar Leo nu le acorda nici o atenție. Acum se ocupa de noi.

Am alergat multă vreme în jurul pieței, pînă a răsunat un nou ordin :

— *Halt ! Kniebeugen ! Hände hoch ! Hüpfen !* [56]

De-a lungul pieței, înainte și înapoi. Cînd picioarele au refuzat să se mai supună, a schimbat ordinul în :

— *Rollen !*

Ne tîram prin praful curții, corpul transpirat se acoperise cu noroi. Dar după obositoarele genuflexiuni, puteam cel puțin să ne relaxăm mușchii. Cînd Leo a răgușit tot comandînd noi „exerciții", ne-a atașat celor unsprezece care stătuseră pînă atunci pe vine. Din acel moment eram treisprezece.

Am avut o clipă de odihnă, căci Leo a fost chemat de kapo-ul spitalului. Atunci nu am realizat că Bock a procedat astfel ca să ne dea ocazia să ne odihnim. Cei 11 ne-au pus o grămadă de întrebări.

— Și voi tot pentru Wiejowski ? Nu ? Pentru mărci ?

— Pînă la ce oră o să dureze asta ? — am întrebat, la rîndul nostru. Doar apelul s-a terminat de mult... !

---

[55] Fuga marș !

[56] Stai ! Pe vine ! Miinile sus ! Săriți !

Discuţia s-a întrerupt, căci a apărut din nou Leo.

— *Im Laufschritt maarsch !*

Soarele apusese de mult, iar noi ne antrenam într-una. Dacă nu era *hüpfen*, era *tanzen, rollen* sau *kniebeugen.*

— *Ein Lied ! Im Lager Auschwitz war ich zwar...* — a intonat Leo. Cu cîntecul pe buze ne-am întors la blocul nr. 16, în care aveam să locuim. S-a terminat cu „sportul"... cel puţin pentru astăzi !

Cina. Wolak şi cu mine n-am primit cina. Complet epuizaţi, ne-am întins pe paiele din camera unde locuiau cei unsprezece pedepsiţi. De pe coridor veneau sunetele unei muzicuţe. Cînta Leo.

După cîteva zile de „sport" am slăbit atît de mult, încît nu mă mai puteam ţine după ceilalţi. Lui Leo nu-i plăceau cei slabi sau poate credea că simulez, aşa că, lăsîndu-i deseori pe ceilalţi să respire, făcea separat „exerciţii" cu mine. Cînd cădeam total epuizat, mă trăgea la fîntînă, mă uda cu apă şi cu cîteva lovituri îmi „refăcea" forţele. După un astfel de „tratament", mă „antrenam" din nou pentru ca, după puţin timp, istoria să se repete. Nevăzînd ieşire din această situaţie, mă gîndeam ce să fac ca să fiu internat în Revier, în care vedeam singura mea salvare. În timpul „săriturilor" am găsit cîteva cioburi mici de sticlă. Nu puteam în nici un chip să înghit sticla. Dar trebuia să fac ceva, căci simţeam că nu mai rezist pînă seara. Cu o bucată mai mare de sticlă mi-am tăiat pielea pe piept. Nu era o tăietură dureroasă, dar sîngeram. Leo a observat, în cele din urmă, cămaşa însîngerată. L-a chemat pe unul din sanitarii care privea prin fereastra blocului. Acesta, perspicace, a apărut cu iod, a uns locul zgîriat, după care Leo a început imediat să mă „antreneze" cu o energie îndoită. În cele din urmă, hotărî ceva, căci mi-a ordonat :

— *Komm mit !* [57]

M-am tîrît după el. M-a dus în blocul nr. 16 la spălător. Pe coridor s-a întîmplat să fie un sanitar. I-a dat ordin să aducă un taburet. Mietek D. a pus taburetul pe podea şi a dat să plece, dar Leo l-a oprit, iar mie mi-a spus să mă aplec peste taburet. Mietek îmi ţinea capul între genunchi, dar nu prea strîns, căci după prima lovitură m-am smuls. Atunci pe Leo l-a apucat nebunia. Lovea unde nimerea. Mă tîram pe betonul umed vrînd să evit loviturile, dar fără rezultat. Nu mi-am pierdut cunoştinţa, dar nu mai puteam

---

[57] Vino cu mine !

nici să mă mai ridic, nici să mă mai apăr. Eram întins pe spate și înghițeam aer cu gura deschisă. Leo a încetat să mă bată. Acum mă stropea cu apă rece. La un moment dat am simțit că mă sufoc din cauza apei pe care Leo mi-o turna în gura deschisă. Îi vedeam fața roșie aplecată deasupra mea. În cele din urmă, mi-a băgat în gură drugul cu care mă bătuse pînă atunci, l-a răsucit într-o parte, apoi în cealaltă parte, s-a mai aplecat o dată asupra mea, vrînd, probabil, să verifice dacă mai trăiesc, iar apoi a plecat.

Nu aveam putere să mă ridic, am izbutit numai să mă răsucesc pe spate, apoi într-o parte, după care am început să vomit. Nu mai simțeam nici o durere, mi se făcuse doar groaznic de frig. Am început să tremur. Niște mîini m-au ridicat, m-au luat de sub braț și după o clipă zăceam pe priciul meu, acoperit de pături. Kapo-ul Revier-ului mi-a dat cîteva pastile. Mietek D. mi-a dat un castron cu cafea fierbinte. În curînd m-am simțit mult mai bine. Am adormit.

M-a trezit zgomotul făcut de numeroase voci și pași de pe coridor. Cei unsprezece pedepsiți se întorceau de la „exerciții". S-a înserat.

— Te-ai aranjat astăzi... ! — mi-a spus unul cu gelozie în glas. Nu știa că eram cu un picior în groapă și că, dacă nu s-ar fi ivit la timp Bock, kapo-ul Revier-ului, Leo m-ar fi terminat în spălător.

Leo stătea ca de obicei pe scările de la intrarea blocului și cînta la muzicuță melodii triste. Lîngă mine zăcea Wolak, obosit : se ruga. Credința îi dădea putere. În ciuda adversităților soartei, era mereu senin și pe deplin convins că totul o să fie bine. Ațipind, mă gîndeam cu teamă la ziua următoare.

În noaptea aceea, de fapt spre dimineață, a sosit un transport numeros de la Pawiak [58]. Era așa-zisul transport varșovian. Pentru majoritatea noilor veniți era cea mai rea etapă și, în același timp, ultima din viața lor. Pentru cei o mie cinci sute de deținuți din lagăr sosirea transportului constituia o ușurare, căci toată atenția SS-ului și a personalului era concentrată asupra celor noi. Pentru kapo Leo Wietschorek ea însemna o avansare, căci începînd de atunci el a fost mutat de la carantină în lagăr, în funcția de al doilea Lagerältester, ajutorul lui Bruno Brodniewicz.

Dar pentru mine ?

---

[58] Închisoare din Varșovia.

Sosirea acelui transport mi-a salvat pur și simplu viața. Din cei treisprezece disciplinari urma să fiu prima victimă a lui Leo... !

A plecat la timp, fără să apuce să mă termine !

XII

Stăteam pe coridorul blocului 16. Era primul meu apel fără bătaie, „sport", apostrofări și frică. Alături de noi se afla grupa de sanitari. Pe Mietek Dębowski îl cunoscusem mai înainte, pe cîțiva îi țineam minte încă de la camera de izolare, unde fuseseră „bolnavii de păduchi". Bock ne examina cu atenție de parcă cumpănea dacă mai sintem sau nu apți pentru vreo treabă. Oprindu-se în fața mea, a făcut o mutră hazlie, pipăindu-mi „mușchii". Eram slab ca o mîrțoagă. Văzindu-mi gîtul bandajat cu o cîrpă galbenă, m-a întrebat ce am. I-am răspuns într-o germană stricată.

— *Ich habe Halsschmerzen* [59]...

Mă durea gîtul după baia de ieri, iar bățul lui Leo contribuise și el.

— *Du hast Glück, mein lieber Kerl ! Mietek ! Bring mir Halstabletten !* [60]

Mai tîrziu, Bock ne-a dus în curte și aici i-a dat fiecăruia din cei treisprezece de lucru. Trebuia să facem ordine în jurul Revier-ului. Am primit o muncă relativ ușoară, cu grebla. Strîngeam în grămezi gunoaiele și resturile din preajma blocului. Wolak venea cu roaba, le încărca cu lopata și le ducea undeva. Munca era ușoară și liniștită. La prînz primeam supliment de supă. Cînd stomacul este plin și starea de spirit este mai bună. Puterile îmi reveneau repede. Mie și lui Wolak ni se repartizase un sector de muncă. Am devenit *Reiniger*-ii blocului 14. Muncă aveam destulă. Răspundeam de întreținerea curățeniei pe coridor, în spălător, latrină și pe terenul din jurul blocului, inclusiv de curățarea canalului. Munceam bine și rezultatele erau vizibile. Bock era mulțumit. Mai ales de Wolak. Ca de obicei, acesta dădea dovadă de o hărnicie deosebită. În același timp, era senin și chiar vesel. Avea o voce frumoasă și colegii îl rugau seara să cînte. Unii se mirau de unde știe un călugăr atîtea șlagăre și mai ales tangouri.

---

[59] Mă doare gîtul.

[60] Ai noroc, iubitule ! Mietek ! Adu-mi tablete pentru gît !

Am obținut de la unul din deținuți o muzicuță. Stăteam pe treptele blocului, în vechiul loc al lui Leo și cintam cu frenezie. Așa m-a găsit odată Leo. Presupun că venise să-l viziteze pe Bock, dar auzind sunetul muzicuței s-a apropiat neobservat de mine. Am sărit în sus speriat. Dar Leo era blind ca un miel. Lui Leo îi plăcea muzica.

— *Spiel weiter ! Spiel doch... !* [61]

Cîntam, iar Leo bătea tactul cu bîta, instrument de care nu se despărțea niciodată. Alături, în spălătorie, clipocea apa, curgînd din robinetul care nu era închis bine.

— *Wunderbar !* — spuse el și dădu din cap în semn de apreciere. — *Mach weiter...* [62]

Mi-a spus să-i cînt melodia preferată, cu care în timpul „exercițiilor" ne obosea de moarte, poruncindu-ne s-o cîntăm întruna. Uram melodia aceea. Leo, numai urechi, avea lacrimi în ochi.

Sunetul muzicuței avea o rezonanță stranie în spălătorul pustiu de alături. Cîntam, gîndindu-mă la cele întîmplate acolo cu cîteva săptămîni în urmă, în timp ce Leo era total absorbit de muzică. Ce să-și mai amintească un fleac ca acela ! Gongul de seară a întrerupt acest ciudat concert.

Într-o zi a avut loc inspecția Lagerarzt-ului Popiersch. Blocul Revier-ului strălucea de curățenie. Era, bineînțeles, meritul lui Wolak și al meu. Am fost răsplătiți. În prima clipă m-am speriat cînd Mietek D., cu o figură misterioasă, ne-a condus în pod, unde ne aștepta Bock în tovărășia lui Czesiek Sowul, unul din primii sanitari. Am primit o jumătate de pîine, o bucată de salam și margarină. Pentru muncă bună. Dacă o să muncim și în continuare așa o să devenim Hilfspfleger-i, adică ajutor de sanitar. Darurile a trebuit să le consumăm pe loc ca să nu afle nimeni că am primit supliment de mîncare. Le-am înfulecat cît am putut de repede și, bineînțeles, am promis că vom tăcea.

Mai tîrziu, o istorie asemănătoare s-a repetat de cîteva ori.

— Ei vezi ! — spunea atunci Wolak. — Providența veghează asupra noastră... !

Aveam noroc, deși ghinionul ne pîndea la tot pasul. Conducerea lagărului parcă uitase de cei treisprezece pedepsiți. După sosirea primului transport varșovian, Leo

[61] Cîntă mai departe ! Hai, cîntă !
[62] Minunat !... Continuă !

plecase și, drept urmare, am ajuns sub conducerea lui Bock. Bock era cu totul alt om, deși și el purta triunghi verde, la fel ca Leo, adică era un criminal. I se încredințase organizarea spitalului. Desigur, nu era o sarcină ușoară în perioada aceea grea.

Noaptea a domnit o mare animație în lagăr. Sosise al doilea transport din Varșovia. Sanitarii ajutau la primirea transportului și la magazia de îmbrăcăminte.

Dimineață am măturat baraca provizorie, din spatele Revier-ului, construită special pentru primirea transportului. În grămezile de gunoi și resturi găseam multă mîncare. Bucăți de pîine, prăjituri, ceapă, usturoi, un pic de zahăr risipit, amestecat cu nisip, un borcan cu resturi de untură. Adică ceea ce nu merita să fie dus la bucătăria lagărului, într-un cuvînt, gunoi. Dar pentru mine era un festin. Mîncam pe ascuns. Sanitarii sătui ar fi putut să mă condamne pentru că mîncam astfel de gunoaie. Stomacul meu mistuia tot. După o oră eram atît de flămînd încît nu mai aveam răbdare să aștept prînzul și porția de pîine pentru seară. La prînz spălam mereu cazanele de ciorbă. Le curățam cu scrupulozitate, așa încît nu o dată strîngeam două farfurii pline. Linsul cazanelor devenise în scurtă vreme specialitatea mea.

Îmi recăpătam puterile și chiar cîștigam în greutate. Acum, trimițînd scrisori acasă, nu trebuia să mint scriind : *Ich bin gesund und fühle mich gut* [63].

Între timp, în lagăr situația se înrăutățise. Începuseră ploile de toamnă și frigul. Din fereastra salonului nostru vedeam o mare porțiune din lagăr. Se bătătorea piața unde se făcea apelul. La cilindrul uriaș erau înhămați cîteva zeci de deținuți. Desculți și îmbrăcați în zdrențe subțiri, aceștia se împotmoleau în pămîntul înmuiat, trăgînd cu greu cilindrul de beton. Se pare că erau numai preoți și evrei. Krankerman, un kapo gras dirija grupa stînd pe brațele cilindrului. Dacă sărea de acolo, numărul celor ce trăgeau se reducea cu unul. Acesta tremura lungit în noroi, iar după apel era dus la spital, deseori mort.

Apelurile păreau interminabile. Noi, personalul spitalului, aveam apelurile înăuntru și ele durau cîteva minute. Acum mulțumeam soartei că făceam parte din cei treisprezece pedepsiți.

---

[63] Sînt sănătos și mă simt bine

Pe la jumătatea lui octombrie, în timpul apelului, a apărut Leo, gîfîind, și a intrat direct în blocul nostru. În mînă ținea o listă.

— *Alle dreizehn antreten !*[64] — strigă el cu o voce puternică încă de la ușă. Am sărit ca arși. La ușă a verificat numerele și — minune ! — noi doi am primit numai cîte un picior, după care Leo ne-a poruncit să rămînem în bloc. Pe ceilalți unsprezece i-a gonit la locul apelului.

De la fereastra salonului nostru se vedea cum îi maltrata. Din blocul 11 au adus o capră. Tot de acolo au fost aduși cinci civili implicați în afacerea Wiejowski. Bock a plecat cu vată și o sticlă de iod după ei. Întregul lagăr trebuia să asiste la pedepsirea lor.

Cel mai tînăr din cei unsprezece, Władzio Szczudlik, urla îngrozitor. După el au trecut ceilalți la capră. Loviturile se aplicau pe fesele goale. Bock ștergea cu tinctură de iod dungile sîngerînde lăsate de lovituri. După apel, cei bătuți au fost duși la blocul 11, de unde în curînd urmau să plece în lagărul de la Flossenburg, la munci grele.

În sală am rămas numai noi doi. În aceeași zi ne-a chemat Bock și în prezența tuturor sanitarilor ne-a numit Hilfspfleger-i. Acest lucru m-a făcut fericit, dar în adîncul inimii mele stăruia neliniștea. Care va fi finalul în cazul nostru ?...

XIII

În urma sosirii în lagăr a unor transporturi din ce în ce mai numeroase și a măririi spitalului, a avut loc reorganizarea acestuia. Carantina a încetat să mai existe. Acum, spitalul ocupa trei blocuri : 14, 15 și 16. Hans Bock, nr. 5, care pînă atunci fusese kapo-ul spitalului a fost numit Lagerältester-ul acestuia. Șef de bloc a devenit Peter Welsch, și el german, dar, spre deosebire de Bock, avea triunghi roșu ; era deci deținut politic. După plecarea celor unsprezece pedepsiți, muncile auxiliare în Revier au fost preluate de bolnavii de trahom. Ei erau socotiți bolnavi, dar, întrucît boala lor nu era acută, iar fizic se prezentau binișor, erau trimiși la muncă. În curînd, au fost mutați în blocul 15 și cazați împreună cu bolnavii de plămîni. Ei au inaugurat blocul pentru boli contagioase. Șef de sală a de-

[64] Toți cei treisprezece, v-aliniați !

venit Staszek Hedorowicz, iar mai tîrziu a venit și Janusz Młynarski, datorită căruia mulți deținuți sănătoși și-au găsit aici refugiul, grație faptului că mai ales SS-iștii se temeau foarte mult să nu se molipsească. Hedorowicz a adus în curînd acolo cîțiva cetățeni din Jarosław, arestați pentru că făceau parte dintr-o organizație conspirativă care concentrase o parte din tineretul orașului. Sub paravanul clinicii conduse de doctorul R. și de Hedorowicz, mîna lui dreaptă, această organizație acționase la sfîrșitul anului 1939 și începutul lui 1940. Neexperimentată în ceea ce privește conspirativitatea, organizația a fost relativ repede descoperită de Gestapo-ul din Jarosław. O parte din membrii ei au ajuns încă în 1940 la Auschwitz. Printre alții — Stanisław Hedorowicz și Kazimierz Szumlakowski. Coleg bun și săritor, folosind situația sa bună din spital, fiind unul din primii sanitari, Hedorowicz a strîns în jurul său protejații, dîndu-le în blocul de boli contagioase îngrijire și un loc bun de refugiu în fața adversităților soartei care îi pîndeau pe fiecare din deținuții lagărului. Blocul de boli contagioase nu-i apăra însă de Politische-Gestapo-ul lagărului. Erau deseori chemați la interogatorii, mai ales după eliberarea din lagăr a lui K. Szumlakowski și J. Tajchman. Deoarece nu făcusem parte din acea pseudoorganizație, după părerea mea, ba chiar eram adversarul ei înfocat, fiind membru al altei organizații, militare, reprezentate de căpitanul Wilczyński, și întrucît avusesem, datorită acestui fapt, divergențe serioase chiar cu R. puțin timp înaintea arestării mele, nu era de mirare că Staszek nu mi-a spus nimic despre conținutul interogatoriilor de la Politische. Dar, în curînd, aveam să aflu amănuntele întregii acestei istorii tragice. Cu toate acestea, Hedorowicz a rămas întotdeauna un bun coleg, ajutîndu-mă mai ales în perioada grea, de început, de la Revier.

La sfîrșitul lui noiembrie, Wolak și cu mine am fost mutați în blocul 14, de altfel pentru o scurtă perioadă de timp, căci, după numai cîteva zile, am trecut, împreună cu majoritatea personalului spitalului în blocul 20, nou înființat. Șef de bloc a devenit Peter Welsch, iar adjunct al său Zbigniew Blok, un om încă tînăr din transportul silezian. Pe Zbyszek, fiul unui farmacist din Lubaczów, arestat la Chorzów, îl cunoscusem încă în gimnaziul din Jarosław. La început s-a purtat cu mine corect, cîteodată chiar prie-

tenos, în special în momentele cînd ne aminteam de escapadele juvenile cu colegele din gimnaziul de fete.

Cu timpul, însă, am văzut cum puterea îi strică pe unii oameni, în special pe cei tineri și fără experiență, cu mari ambiții, mai ales ambiții prost înțelese. Nici Zbyszek nu a făcut excepție. După o vreme a devenit oficial, făcînd să se simtă că-mi e superior ; se străduia să mențină distanța care ne despărțea în ierarhia lagărului. Relațiile dintre noi s-au răcit atît de mult, încît am devenit aproape dușmani.

După mutarea în blocul 20, am fost repartizat la dispensar unde pansam răniții. Niciodată nu făcusem așa ceva, deci treaba nu prea mergea bine. Peter și-a dat seama imediat. Nu puteam să i-o iau în nume de rău. Nu eram potrivit pentru o astfel de muncă. Și pentru că șeful blocului avea nevoie de cineva care să întrețină curățenia în bloc, m-a numit Stubendienst. Eram chiar mulțumit de această întorsătură a lucrurilor. În dispensar munca era grea, agitată și de răspundere. Ca măturător dobîndisem deja o calificare adecvată datorită practicii îndelungate din lunile trecute. În afară de întreținerea sălii sanitarilor trebuia să mai mătur lungul coridor al blocului, latrinele și să am grijă de curățenia din jurul clădirii. Aveam destul de lucru, dar mă descurcam bine.

De dimineață, de cum plecau sanitarii la treburile lor, mă apucam să mătur sala. Îndreptam paturile așternute, de obicei, neglijent, lucru la care ținea ca la ochii din cap șeful de bloc, aprindeam focul în sobă — asta din proprie inițiativă —, frecam podelele, iar cînd nimeni nu mă vedea le ștergeam numai cu o cîrpă umedă, spălam coridorul și latrina... și, în principiu, treaba era terminată. Mai rămînea să aduc mîncarea de la bucătăria lagărului, dar treaba avea părțile ei bune.

În timpul acesta, în dispensar sanitarii aveau de făcut o grămadă de treburi. La pansamente se învîrteau cîțiva deținuți : Czesiek Sowul, Felek Walentynowicz, Stanisław Wolak, Józef Hordyński, Fred Stessel, Nicet Wlodarski, Józef Walczak și alții. La farmacie lucrau Franuś Lechowicz și Marian Toliński din Cracovia. În spatele unui perete din scînduri se afla cancelaria lagărului unde munceau Roman Gabryszewski, Zbyszek Rybka, Staszek Mucha, iar aproape de ei era camera masorilor cu Ludwik Bas și Pepo Vacek din Praga. Lîngă fereastra cancelariei era biroul medicului șef, dr. Wladyslaw Dehring, a cărui sarcină era să-i

selecționeze pe bolnavi în funcție de starea lor. În dispensar, în afara doctorului Dehring, mai lucrau încă cîțiva medici : Leon Wasilewski, Tadeusz Gąsiorowski, Marian Dupont, Władysław Tondos, Rudolf Diem și alții. Ulterior, pe măsură ce spitalul s-a mărit, acești medici au trecut la alte blocuri, în funcție de specialitatea lor, iar locul lor a fost ocupat de alții, noi.

Aproape în fiecare zi, înainte de amiază, la primirea bolnavilor erau de față Lagerarzt-ul SS, Sturmbannführer Popiersch — mai tîrziu Untersturmführer-ul Entress —, însoțit întotdeauna de SDG Klehr sau Scherpe, ambii Oberscharführer-i.

Bolnavii internați în spital trebuiau să treacă prin despăduchiere și Waschraum. Aici lucrau frații Marian și Jan Kieliszek, Antoni Kempa și Ryszard Kwoka. Acesta din urmă circula continuu între dispensar și Waschraum, care era situat aproximativ la mijlocul coridorului, conducîndu-i, dar de cele mai multe ori cărîndu-i în spate, pe pacienții grav bolnavi. După ce erau tunși de cei doi frizeri, Antoni Rulczyński și „Franuś", și făceau baia cu apă rece, bolnavii erau luați de sanitarii din diferite blocuri, de la cel de boli contagioase, de la chirurgie și de șefii de sală din blocul nostru, de boli interne.

În perioada aceea, majoritatea bolnavilor sufereau de dezinterie și pneumonie. Șefii de sală Kencer, Gutowski, Sobkowiak și Kuryłowicz nu-și vedeau capul de treabă.

La capătul coridorului, vizavi de sala sanitarilor, era laboratorul de analize al cărui personal era format din profesorul A. Jakubowski, dr. Roman Zengteller și laboranții Witold Kosztowny, Zygmunt Turzański, Wiesław Piller și cehul Georg Zemanek, care mai tîrziu a lucrat la crematoriu, unde avea o sarcină specială în sala de autopsie. Chiar lîngă laborator era o mică încăpere, unde în curînd avea să fie instalat un aparat Röntgen, deservit de dr. Gawarecki și ajutorul lui, Stanisław Zelle. Între Waschraum și Röntgenraum, la început a fost salonul bolnavilor de dizenterie, care apoi a devenit Diätküche și pe urmă magazie de alimente. Primii bucătari au fost Aleksander Giermański și Czesław Sowul, mutați aici de la dispensar.

La primul etaj se afla baia cu o cadă și sobă. În general, la apă caldă și cadă aveau acces doar prominenții lagărului. Aici era o curățenie ideală, de care se îngrijeau Władysław Bielawski și Nabrdalik. Pe același coridor, la capătul lui, pe

partea dreaptă era sala pentru prominenţi, unde lucrau fraţii Andrzej şi Janusz Millak.

În sala de vizavi zăceau bolnavii de plămîni, dintre care cei mai mulţi aveau pleurezie. Pe aceştia îi îngrijea Sobkowiak, iar, mai tîrziu, foarte devotatul Adam Kuryłowicz.

În general, etajul era ocupat de bolnavii cu speranţe de salvare ; la parter erau bolnavii de dizenterie şi cei total epuizaţi, aşa-numiţii musulmani ; majoritatea lor mureau la cîteva ore după internare. De aceştia se ocupa un comandou special, aşa-numiţii Leichenträger-i, compus din bolnavi de trahom. Ca să nu-i contamineze pe bolnavi, aveau sarcina să se ocupe de decedaţi. Primii Leichenträger-i au fost Ali Szczęśniak şi Gienek Obojski. Mai tîrziu, li s-a alăturat Teofil Banasiuk. După moartea lui Ali, acesta din urmă a devenit şeful comandoului, care se mărise considerabil pe măsură ce mortalitatea din lagăr crescuse. În comandou mai lucrau Czesław Głowacki, Augustyn Ratajczak, Stanisław Buski, Malina şi ceilalţi suferinzi de trahom. Eram deseori trimis să fac munca asta ingrată, iar din dispensar era trimis Józef Hordyński, care era voinic ca un muntean.

Morga se afla în pivniţa blocului 28 şi era dotată cu vreo douăzeci de lăzi care serveau la transportarea cadavrelor la crematoriu, precum şi cu cîteva tărgi cu care erau căraţi morţii din blocuri la morgă. Atunci cînd au început execuţiile prin împuşcare, tărgile de lemn au fost înlocuite cu altele de tablă, de pe care urmele de sînge se puteau şterge cu uşurinţă.

La început, tărgile încărcate cu cadavre erau purtate la crematoriu pe umeri, ceea ce, cu timpul, a devenit supărător pentru administraţie, deoarece un astfel de convoi funerar trebuia să treacă de mai multe ori prin tot lagărul, sub privirile tuturor deţinuţilor, înainte de a ajunge la destinaţie. Din motive lesne de înţeles, SS-ul a uşurat efortul Leichenträger-ilor, rechiziţionînd în oraş un dric obişnuit, care, după mici modificări şi după înlăturarea părţii împodobite de sus, a fost folosit multă vreme, străbătînd de nenumărate ori traseul dintre crematoriu şi Revier.

La început, în pod era un depozit de vechituri, scînduri şi paturi, precum şi un mic atelier de reparaţii, unde domnea moş Kowalski din Zakopane, unul din cei mai vîrstnici deţinuţi din primul transport. Mai tîrziu, podul a devenit

depozit și loc de sortare a medicamentelor luate de la oamenii din transporturile masive ce au urmat. După sortare, majoritatea medicamentelor le duceam la spitalul SS, restul rămîneau la dispoziția spitalului lagărului, ceea ce, datorită lipsei de atenție a medicilor SS, a constituit o mare binefacere pentru bolnavi, pentru că oficial ei primeau o cantitate cu totul insignifiantă de medicamente.

Șeful de bloc locuia la etajul întîi, într-o cameră mică, amenajată fără gust, dar excelentă pentru condițiile grele din lagăr.

Blocul 16 era blocul chirurgical. Avea o sală de operații și un cabinet stomatologic. Chirurg șef era dr. Türschmidt, iar după împușcarea lui i-a urmat dr. Dehring. Primul dentist al lagărului a fost Janusz Kuczbara ; i-au urmat Roman Szuszkiewicz, Janusz Krzywicki și asistentul Zygmunt Pociecha. În componența personalului blocului 16 intrau Adam și Mieczysław Dembowski, Dybus, Bartys, Mikołajczyk, Kiwała, Krokowski, Marcinko, Mroczkowski, Wesołewski, Czubak, Superson, Ryndak, Kośmider, Knara, Tekarz și alții.

La cancelaria principală a Revier-ului lucrau Barcz, Jan Szary, Kazimierz Szczerbowski, iar mai tîrziu au venit Adam Zacharski, Tadeusz Paczuła, Jan Duda, Janusz Burakiewicz, Tadeusz Hołuj și alții.

Și la parter erau saloane de bolnavi. În curînd, blocul chirurgical a fost mărit prin construirea unui etaj. Între altele, acolo se afla o încăpere pentru personalul blocului : medici, dentiști și sanitari. O cameră separată, modestă aparținea Lagerältester-ului Revier-ului.

Blocul 15 era blocul contagioșilor. Medic șef era dr. Suliborski, șef al blocului — Mieczysław Pańszczyk, iar după el Fred Stessel și Martini. Etajul era ocupat de bolnavii de tifos exantematic, iar parterul de cei suferinzi de T.B.C., trahom, febră tifoidă și meningită. Aici lucrau medicii Tondos, Budziaszek, Szymański, Kłodziński, Fejkiel, Gałka, Mężyk. și sanitarii Hedorowicz, Młynarski, Ciecielski, Rapalik, Głowa, Momont, Pierzchała și alții.

Blocul 14 era așa-numitul Schonung, care nu depindea de Revier, ci de conducerea lagărului, căci bolnavii trebuiau să muncească la fel ca și cei sănătoși fără nici o îngrijire medicală. Așa era organizat, în linii mari, spitalul lagărului în perioada cînd am lucrat acolo.

XIV

A sosit toamna. De dimineață cădea o ploaie pătrunzătoare. Nu mai aveam răbdare ; așteptam să aud răsunînd pe coridor vocea puternică a Läufer-ului de la bucătăria lagărului. Zbigniew Kukla alerga în fiecare zi pe la toate blocurile, anunțînd, la vremea potrivită, cînd trebuia să ne prezentăm pentru a lua cazanele cu mîncare.

— *Essen holen !* [65] — țipa Kukla și alerga spre alt bloc.

Părăseam cu greu locul cald de lîngă sobă, dar voiam să și mîncăm, iar șeful de bloc îi îndemna pe șefii de sală să alerge la bucătărie după supă.

În fața bucătăriei așteptau o mulțime de oameni din diferite blocuri. Predarea cazanelor cu prînzul reprezenta un întreg ceremonial. Mai întîi, frumosul bucătar Leon verifica rîndurile pentru ca să vadă dacă sînt toți, apoi dădea comanda ; *Mützen ab !* Apoi raporta kapo-ului „Mămicuța", după care ordona : *Mützen auf !* Numai după ce se numărau toate cazanele care trebuiau să meargă la un bloc, le puteai lua. Trebuia să te miști repede, căci „Mămicuța" — deși deținuții i-au dat această poreclă frumoasă — de-abia aștepta să-i maltrateze pe întîrziați.

În cazane aburea mîncarea caldă. După miros simțeam că este „Avo". Socoteam deja în minte cît va mai rămîne din supă. Doar în blocul nostru erau mulți bolnavi de dizenterie.

Pentru sala mea era un căzănel de 50 de litri. 50 de litri la 50 de persoane. N-a mai rămas nimic în afară de ce se putea răzui de pe pereții cazanului. Am alergat să strîng cazanele din celelalte săli. Era sarcina mea să le spăl înainte de a le duce la bucătărie. Am răzuit un castron plin pentru Edek Ferenc pe care îl ajutam cît puteam. Edek nimerise într-un comandou rău și din cauza aceasta devenise musulman, iar în plus mai avea și capul plin de plăgi. Îl amenința moartea. În sala bolnavilor de dizenterie a rămas o jumătate de cazan. Am primit un supliment, apoi șeful de bloc a dat ordin ca restul să fie dus în blocul chirurgical.

După amiază a căzut lapoviță. Era un frig umed și pătrunzător. Înainte de a ajunge la depozit eram uzi și înghețați. Ce se întîmplă cu comandourile care lucrează în cîmp ? — m-am gîndit cu groază.

---

[65] Aduceți mîncarea !

Șeful depozitului era un SS-ist blînd, scund, slab, cocîrjat și caraghios. Il poreclisem „Șveic". Mîna lui dreaptă era deținutul Adolf, avînd ca ajutoare cițiva colegi care arătau bine. Ne cunoșteam perfect și împreună ne țineam de mici furtișaguri care, cu timpul, au căpătat dimensiuni serioase. Magazinerii aveau și ei colegii lor care erau internați la noi în spital și cărora, prin intermediul nostru, le trimiteau alimentele de care aveau nevoie. Pentru aceste servicii căpătam și noi cîte ceva. „Șveic" acoperea lipsurile din depozit, astfel că deținuții nu pierdeau nimic. „Șveic" nu o făcea pentru că avea inima bună. Fura și el. Fura pentru ca să fie îngrijit de unul din doctorii polonezi, pe care îl răsplătea cu alimente din depozitele SS-ului. O mînă spală pe alta. Nu era, deci, de mirare că nu se uita în mod special la mîinile noastre lipicioase.

In după-amiaza aceea, însă, nu i-a plăcut ceva. Considerînd, probabil, că ne-am permis prea mult, a început să numere pîinile încărcate deja pe tărgi. A numărat cu răbdare de cîteva ori și de fiecare dată îi ieșea alt număr, pentru că, folosindu-ne de lipsa lui de atenție, puneam înapoi pe rafturi pîinea furată. In cele din urmă a renunțat: — *Stimmt.*[66] — Apoi ne-a spus să plecăm, ceea ce am și făcut în grabă ca nu cumva să se răzgîndească.

Se întunecase bine cînd ne-am întors de la depozit. Lapovița continua. Comandourile se întorceau în lagăr. Deținuții uzi și înțepeniți de frig, îmbrăcați în zdrențe subțiri, desculți sau încălțați cu saboți grei de lemn, călcau prin noroi fără să mai reacționeze la țipetele kapo: — *Links, links und links!*

Mărșăluiau, sprijinindu-se reciproc; cei mai puternici îi cărau pe cei leșinați, unii deja înțepeniți, morți sau uciși încă din timpul zilei. In piața mare se făceau pregătirile pentru apel. Ne-am strecurat repede cu tărgile pline de alimente, urmăriți de sutele de priviri ale deținuților flămînzi. Am ajuns cu bine la blocul nostru. Apelul, ținut ca de obicei pe coridor, a fost scurt, iar după terminarea lui ne-am împrăștiat în camerele noastre.

In lagăr apelul dura încă. Trecuseră vreo două, trei ore de la începerea lui. Mii de deținuți înghețau treptat în furtuna de zăpadă. Părea că moartea va secera multe vieți.

— *Alle Pfleger antreten!*[67] Toată lumea la locul ei! — a ordonat Bock. Spitalul se pregătea să primească bolnavii

[66] In regulă.

[67] Toți sanitarii, v-aliniați!

al căror număr ne așteptam să fie de ordinul sutelor. Peter m-a numit ajutorul lui Tomek, sanitarul care păzea ușa de la intrarea în bloc.

Apelul a luat sfîrșit. Bocănituri de saboți, strigăte, plescăitul pașilor care frămîntau noroiul amestecat cu zăpadă, galopul sutelor de deținuți înghețați bocnă, căutînd salvare în micul spital al lagărului. Au ajuns ! Primii sînt cei mai puternici care au apucat să-i depășească pe cei care realmente aveau nevoie de ajutor imediat. Ușa este închisă, dar este luată cu asalt. O sprijinim cu toate puterile ca să nu fie dărîmată. Sub presiunea înverșunată a atacatorilor ușa trozneşte. Într-o clipă va ceda. Ce se va întîmpla cînd mulțimea va intra în dispensar... ?

Micul șef de bloc ne împinge energic de la ușă, apoi, țipînd și împărțind lovituri, intră în masa care fierbea. Noi, după el. Se face o oarecare ordine. Cei mai slabi au înfiețate, cei care de-abia mai stau pe picioare, cei ce zac în noroi, călcați în picioare, unii din ei fără să mai dea semne de viață. Îi cărăm în bloc și îi culcăm pe coridor, unul lîngă altul ca să încapă toți, așa de mulți sînt. Acum ne ajută, binevoitori, cei ce se împingeau în ușa blocului. Dar e un șiretlic. După ce îi aduceau pe bolnavi, îi abandonau pe unde apucau, umplînd ei înșiși dispensarul și făcînd astfel imposibilă orice activitate a medicilor și sanitarilor. Bock s-a înfuriat. Peter a intervenit încă o dată. I-am împins pe toți în fața blocului. Acolo i-am așezat în cele din urmă la rînd. Zeci de noi deținuți zăceau lîngă bloc. Pînă să-i cărăm de acolo, jumătate din cei ce stăteau în picioare au căzut leșinați în noroi. Printre ei erau și simulanți. Se dădeau de gol de-abia sub duș. Apă caldă încă nu era.

Erau atîți bolnavi, încît doctorii nu aveau vreme să-i examineze amănunțit. Morții erau cărați pur și simplu de Leichenträger-i în fața blocului pe ușa a doua, iar cei vii erau duși la Waschraum. Aici fiecare trebuia dezbrăcat, ceea ce nu era ușor. Era dificil să scoatem zdrențele de pe aceste schelete inerte, ulcerate și murdare de fecale. Kieliszek scria apoi cu creionul numărul fiecăruia pe piept, frizerii le tundeau părul, Kempa le dezinfecta suprafețele tunse folosind „cuprex". Apoi, întinși pe grătarul de sub duș, erau stropiți cu apă în loc să li se facă baie — ceea ce era contrar regulamentului, dar ne economisea timpul și îi scutea pe bolnavi de dureri suplimentare — și de-abia acum puteau șefii de sală să-i ducă în saloane. O parte au fost duși sus, deoarece aveau pneumonie, cei mai mulți

au rămas la parter unde, în sala dizentericilor, au fost așezați unul lîngă altul pe saltelele de paie puse direct pe podea. Aici primeau cărbune sau „bolus alba", pe care le înghițeau cu ceai de plante sau cafea căldută.

În seara aceea, Leichenträger-ii au avut o recoltă deosebită. Aveau, de asemenea, greutăți suplimentare cu cititul numerelor șterse sau greșit scrise pe pieptul celor decedați, pe care le notau în Totenbuch, adică în registrul decedaților. Căci dimineață, la apel, socoteala trebuia să iasă bine !

Încet-încet, coridorul s-a golit. Acum aveau voie să intre și cei care își așteptaseră răbdători rîndul stînd în fața blocului. Ei se așezară supuși la rînd înaintea intrării în dispensar, susținîndu-se unul pe celălalt. Erau complet epuizați. Cu toate acestea, doar o parte din ei au intrat în ziua aceea în spital. Acesta era supraîncărcat. După ce li s-a făcut un pansament, au primit cărbune sau o pastilă, au fost nevoiți să se întoarcă la blocurile lor. Dacă vreunul din ei o să trăiască pînă mîine, va putea să încerce din nou să intre în spital...

Întregul lagăr dormea. Afară zăpada cădea întruna, dar la spital s-a muncit din greu pînă tîrziu, în noapte.

Dispensarul s-a golit. Ultimii pacienți au părăsit Revier-ul, tîrîndu-se cu greu pînă la blocurile lor. Aproape întregul personal al spitalului s-a dus la odihna binemeritată. Doar în dispensar lumina a rămas încă multă vreme aprinsă. Secretarii blocurilor verificau fișele noilor internați. Dimineață totul trebuia să fie în ordine.

Am spălat coridorul, ambulatoriul, latrinele și am făcut o baie. Eram groaznic de obosit. Deodată mi-am amintit că nu-l văzusem astăzi pe Edek. Desigur, în mulțimea asta de bolnavi n-a putut să pătrundă în spital... Sau poate... ? Ei, probabil că nu... Doar l-aș fi observat...

Înainte de a adormi mi s-a făcut foame. Am mîncat castronul de supă rece care fusese destinată colegului.

XV

Wolak a plecat pe neașteptate la Dachau cu un transport de preoți. Îmi era teamă că poate fi scos din transport în ultima clipă. A plecat fără nici o piedică. Asta însemna, poate, că afacerea noastră fusese dată uitării. Am simțit o mare ușurare. Îmi era teamă că vom împărtăși soarta

celor unsprezece, trimiși cu o lună în urmă cu un transport disciplinar la Flossenbürg. După plecarea lui Wolak am intrat oficial în corpul sanitarilor, deși făceam aceeași muncă ca și pînă atunci. In orice caz, acum nu mai trebuia să mă tem că pot fi trimis în orice clipă în lagăr. Mă simțeam mai în siguranță.

Cu băieții din Jaroslaw mă vedeam rar. În general, se descurcau. Fiecare izbutise să se strecoare încă înaintea venirii iernii intr-un comandou bun care lucra înăuntru. Doar Edzio Ferenc n-a avut noroc. Nu era de ajuns că era bolnav, dar nimerise și intr-un comandou disciplinar, într-o așa-numită Erziehungskompanie, de unde nimeni nu putea fi primit în spital.

Dziunio Beker murise cu citeva zile în urmă. În ultima vreme slăbise mult, il distrusese o dizenterie gravă și se musulmănise cu totul. Iar sfîrșitul unui musulman era dinainte hotărît. Murise, probabil, în seara aceea de pomină împreună cu celelalte sute de deținuți, cu care împărtășise aceeași soartă. La 9 decembrie a fost ziua onomastică a lui Wiesiek Piller și a mea. Wiesiek lucra la „gonococi". Așa îi poreclisérăm pe lucrătorii laboratorului de analize. Witek K. și Zygmunt T. hotărîseră să serbeze cumva evenimentul. Au făcut rost de undeva de zahăr, au combinat ceva în laborator și, drept rezultat, am băut în mare secret prima înghițitură de alcool în lagăr. Rachiul era scîrbos, cald, dar tare. De-abia după ce farmacistul nostru, Marian T., numit „ciocănitoarea", i-a adăugat niște picături, am putut să-l bem. După această „beție" am simțit o amețeală plăcută, iar viața în lagăr nu mi s-a mai părut atît de îngrozitoare.

Coboram deseori la morgă ca să stau la taifas. Gienek Obojski a făcut rost de undeva de cartofi. În pivniță era o sobă cu cocs. Pe plita acesteia coceam plăcinte de cartofi. Ședeam pe sicrie în jurul sobei înfierbîntate, plăcintele sfîrîiau, mirosul lor apetisant ne gidila plăcut nările, acoperind mirosul de clor cu care erau stropite cadavrele. Eram atît de obișnuiți cu cadavrele, încît nu ne mai impresionau deloc. Deseori Ali cînta, iar eu îl acompaniam la muzicuță. Domnea o atmosferă plăcută, ca în jurul unui foc de tabără. Nu trebuia să ne temem că ne va descoperi cineva. Nici SDG-ul, nici Lagerarzt-ul nu intrau aici niciodată ; nici chiar șefului de bloc Peter nu-i plăcea să vină aici. Toți ocoleau pivnița. Era locul nostru, în exclusivitate.

Nimic nu ne amenința și aici ne simțeam cel mai bine, în largul nostru.

Gieniek Obojski, varșovian, a fost arestat de nemți la vîrsta de 18 ani, pe cînd voia să treacă frontiera în Ungaria. Ca urmare, este la Auschwitz încă de la 14 iunie 1940. Avînd o construcție atletică și o putere ieșită din comun, a atras atenția lui Palitzsch, care l-a făcut Leichenträger. Celui care îl vedea „la muncă" i-ar fi fost greu să creadă că băiatul cu obrajii roșii și cu privirea nevinovată a ochilor albaștri rămăsese în continuare personificarea blîndeții, bunătății și chiar a naivității, într-un cuvînt a tot ceea ce era opus muncii oribile pe care fusese forțat s-o presteze. Nu apucase încă să cunoască adevărata viață și a trebuit să guste atît de repede, aici, în această mocirlă, în acest *anus mundi*, partea ei cea mai amară. Cu toate acestea el rămăsese neschimbat.

Teofil Banasiuk era, parcă, opusul lui Obojski. De statură mică, cu o figură comună, dar avînd forța ascunsă a bivolului, cu ochii mici, alunecoși, el era un reprezentant tipic al mahalalei varșoviene care cunoștea viața pe toate fețele ei. Sub masca glumețului, era un om dur, nemilos și răzbunător. Pe nemți îi ura sincer și le-a jurat o răzbunare cruntă pentru Varșovia, pentru el, pentru toți cei pe care trebuia să-i ducă cu brațele lui la morgă. Dorea cu orice preț să scape viu din lagăr ca să-și poată atinge scopul. Teofil și Obojski se completau reciproc.

Cu Obojski eram prieten. L-am cunoscut și mai îndeaproape în timpul expedițiilor comune după morții al căror număr creștea de la o zi la alta într-un mod alarmant.

Sarcina Leichenträger-ilor consta, între altele, în ridicarea cadavrelor din blocurile lagărului încă înainte de apelul de dimineață. Întrucît ei aveau mult de lucru, iar eu nu prea, șeful de bloc mi-a ordonat să-i ajut. Atît Obojski cît și Teofil se revanșau în timpul zilei, ajutîndu-mi la căratul cazanelor și al alimentelor de la bucătărie. Cu timpul ne-am organizat munca astfel, încît ne-am creat avantaje atît din căratul cadavrelor, cît și din cel al alimentelor. Șefii de bloc erau obligați în fiecare dimineață să transmită la Schreibstube principală situația numerică a oamenilor din bloc. De numărul transmis de șeful de bloc depindea numărul porțiilor de mîncare repartizate blocului respectiv în cursul zilei. Nu era bloc unde noaptea să nu moară cîțiva deținuți. Dacă Leichenträger-ii apucau să ridice din timp, încă înaintea apelului, cadavrele, șeful de bloc era obligat

să transmită situația de fapt a blocului, cei morți figurind în evidența de la morgă. Așa că, din motive lesne de înțeles, șeful de bloc prefera ca ridicarea cadavrelor să se efectueze după apel. Aceste combinații le-au reușit șefilor de bloc pînă cînd Obojski și Teofil și-au dat seama că în anumite blocuri, în special la Krankenmann și Alojzy, denumit mai tîrziu „singerosul", apar în fiecare noapte din ce în ce mai multe cadavre. Respectivii șefi de bloc îi omorau pur și simplu pe deținuți, și aceasta nu numai din dorința de a ucide, din sadism sau perversitate, ci și din setea de profit. După un timp s-a ajuns chiar la un conflict serios între șefii de bloc și Obojski, indignat de procedeele lor. Dar pînă atunci în blocuri a domnit bunul plac, și șefii acestora erau stăpîni pe viața și pe moartea fiecărui deținut, de la care voiau să ia o bucată de pîine, cu aprobarea tacită a conducerii lagărului.

XVI

Lagărul era cufundat încă în întuneric. Gerul trebuie să fi fost puternic, căci zăpada scîrțîia sub tălpi. Obojski mergea înainte, iar eu după el. Între noi era targa pe care o țineam cu ambele mîini. Pe targă erau două pături murdare, strînse. Străzile lagărului erau pustii, doar, din cînd în cînd, cineva alerga de la un bloc la altul, scîrțîind tare cu saboții pe zăpada înghețată. Deasupra siluetei întunecate a Theatergebäude puzderia de stele clipea în zorii reci. Undeva departe, după Sola încătușată de gheață, lătrau cîinii. Prin ferestrele înghețate și luminate ale blocurilor se profilau umbre omenești care aruncau reflexe ciudate pe zăpada bătătorită de lîngă bloc.

Blocul lui Miki se afla în apropierea Revier-ului ; într-acolo ne-am dus mai întîi. Gienek, avînd mîinile ocupate, a deschis ușa blocului cu piciorul. Din coridorul luminat cu zgîrcenie ieșeau nori de aburi. Ne-au învăluit mirosul urît, cald și umed, tropăitul sutelor de saboți, gemete, blesteme, o gălăgie de nedescris și peste toate acestea vocea sonoră a șefului de bloc.

Miki Galas, deținut german de drept comun, cu numărul 11, unul din cei treizeci de bandiți aduși de la Sachsenhausen de Palitzsch, îmbrăcat într-o scurtă albăstră de prominent, strînsă pe silueta lui suplă, tocmai aplica o „pedeapsă" unui deținut. Deținutul era aplecat pe un taburet și ținut de doi Stubendienst-i zdraveni.

Șeful de bloc îi aplica lovituri regulate cu mîna sa exersată peste fundul gol și slab. După fiecare lovitură deținutul urla din ce în ce mai tare.

— Nu eu... ! Nu eu am furat !

Văzîndu-ne, Miki a întrerupt bătaia. Delincventul a profitat de aceasta și s-a smuls din mîinile celor care îl țineau. Dar Miki a fost mai iute. L-a prins de guler, l-a întors cu fața spre el și i-a dat o lovitură puternică cu mîna stîngă.

— Na, hoțule ! O să te dezobișnuiesc eu să furi pîinea colegilor ! N-o să mai furi niciodată, și nici n-ai să mănînci... ! Și ca să întărească și mai mult ultimele cuvinte i-a dat un picior în burtă celui culcat.

— Ei, pui de lele, ni se adresă el vesel și deja complet liniștit în polona lui aproximativă, bătîndu-l pe umerii săi largi pe Obojski.

— Luați-i pe dizentericii ăștia ! — spuse el, arătînd spre Waschraum unde Stubendienst-ii trăgeau în grabă hainele păduchioase de pe cadavre. Observînd că o parte din cadavre sînt dezbrăcate, dintr-un salt Gienek a fost lîngă aceștia.

— Bineînțeles că nu le-ați scris numerele ! Ați uitat... adăugă el, caustic. Obojski cunoștea metodele unor șefi de sală. Nu o dată se întîmpla să fie și îmbrăcăminte bună, pe care o dădeau, în schimbul mîncării, deținuților prost îmbrăcați.

— Schreiber-ul are numerele decedaților ! — s-au justificat în cor șefii de sală.

Obojski a intrat pentru un moment în camera șefului de bloc, unde se afla cancelaria blocului. S-a întors după o clipă, ținînd în mînă o foaie cu numerele deținuților decedați. Citind de pe listă numerele la rînd, s-a apucat să le scrie, în ordine, cu creion chimic, pe piepturile celor morți. Creionul nu lăsa urme pe pielea uscată. Fără să se gîndească prea mult, pentru ca să nu piardă timpul, a scuipat, apoi a împrăștiat saliva și a scris încă o dată cu creionul. E-n regulă ! Numerele cu patru cifre erau acum foarte vizibile. Nu contează că decedatul avea în timpul vieții alt număr ! Principalul era ca numele și numerele morților să fie șterse din efectivul celor în viață și scrise în Totenbuch. Ce o să fie mai departe nu mai interesa pe nimeni. În crematoriu și așa toate rămășițele pămîntești se vor amesteca.

Am încărcat targa cu cadavre, punîndu-le de-a latul pentru ca greutatea să fie repartizată uniform. Am acope-

rit cele patru cadavre cu pături, am legat curelele prinse de mînerele tărgii, le-am aruncat pe umeri ca să se fixeze bine și comod pe ceafă și — hei rup ! — am ridicat în același timp încărcătura grea. Obojski făcea acest lucru fără cel mai mic efort, dar eu nu eram încă obișnuit. Mi s-au îndoit genunchii și am văzut negru în fața ochilor. Cel mai rău a fost pe scări, la ieșire. În ușă ne-a învăluit din nou aburul. Căutăm scările pe dibuite. Gienek mă grăbea căci era primul și suporta întreaga greutate.

— În sfîrșit... !

Acum mergeam încet, în același pas, și targa se legăna ritmic, scîrțîind. Ne-am întors pe cel mai scurt drum, prin curtea spațioasă dintre blocul companiei disciplinare și al nostru, unde se afla Leichenhale. Curioasă, santinela ne-a luminat un moment drumul, îndreptînd spre noi snopul de lumină strălucitoare al reflectorului de pe turnul de pază de lîngă Theatergebäude. În dreptul ușii pivniței ne-am încrucișat cu Ali și Teofil. Ei reușiseră să facă un drum.

— Aveți ceva ? — a întrebat Teoś în trecere.

— Da, chiar patru ! — nu oricine putea să care atîtea. Acest lucru era posibil numai cînd se lucra cu Gienek.

— Ești un prost ! — mi-o tăie scurt Teofil. Eu cu Gienek pot să iau și șase... Eu întreb dacă ați primit ceva de mîncare.

— Două porții ! — răspunse Obojski, trăgîndu-mă violent pe scări în jos.

După ce am ajuns în pivniță, am aruncat, cu o singură înclinare a tărgii, povara pe podeaua de beton. Din cauza gerului cadavrele apucaseră să înțepenească atît de tare încît ne-a fost greu să scoatem păturile de sub ele. Gienek a scos de sub haină două porții de pîine, a întredeschis capacul unui „coșciug" și le-a pus pe fundul acestuia ; acolo se aflau deja o jumătate de pîine și un borcan de marmeladă, probabil, captura lui Ali și Teofil. Ne-am întors repede la blocul lui Miki. Pînă la apel am izbutit să aducem toate cadavrele. Depozitul de alimente din coșciug era tot mai bogat.

— Așa, frate ! — îmi explică Teo, grăbindu-se la apel — ne hrănim cu mortăciuni ca hienele... Dar înainte de a pleca cu fumul... cel puțin să mîncăm pe săturate ! Nu-i așa Gienek ? *Sowieso Krematorium... !* [68]

---

[68] Și așa (ajungem la) crematoriu... !

XVIII

Sărbătorile au trecut fără ecou. Am folosit ziua liberă ca să mă văd cu colegii din lagăr. În general, le mergea bine. Lipsea numai Dziunio. Edzio Ferenc, deși devenise musulman, nu se lăsa zdrobit de soartă. În asta era și meritul meu, datorită furturilor din depozit și a muncii de Leichenträger.

Bolek Szumlakowski era îngrijorat pentru fratele său, Kazik. În scrisorile pe care le primea de la părinți nu era nici o veste despre întoarcerea lui acasă. Ce putea să însemne asta ?

La începutul lui ianuarie a sosit un transport de la închisoarea din Tarnów și în el erau mulți deținuți din Jarosław. Staszek Hedorowicz se văzuse deja cu ei. În majoritate erau tineri, iar printre ei erau Kazio Szumlakowski, adus a doua oară, și... doctorul R.

Aflînd știrea, am fost mai mult decît surprins. Deci, un denunț ! Un denunț, căci R. sosise cu aproape întregul personal al clinicii, sub al cărei paravan se ascundea organizația conspirativă. Nu fuseseră de folos relațiile bune cu SS-iștii pe care, după cum spunea chiar el, îi cumpărase cu banchetele fastuoase pe care le dădea la el acasă. Acestea trebuiau să-i apere pe lucrătorii clinicii. Și ce sigur era de el ! Cînd căpitanul Wilczyński, neliniștit din cauza activității prea zgomotoase a lui R., care putea să pară chiar o provocare, m-a trimis la el pentru a-i atrage atenția că prin acțiunile lui spectaculoase și polarizarea tineretului în juru-i urmărește foloase personale — mărturie fiind și cîștigurile lui substanțiale aduse de clinică în situația respectivă, foarte lucrativă —, doctorul R. s-a comportat cu mult tupeu. După o discuție prelungită și neplăcută, cu multe amenințări de o parte și de alta, el m-a amenințat pur și simplu că, dacă n-o să încetez să-l urmăresc și o să-l împiedic în conducerea fructuoasei lui munci conspirative, ar putea, folosind relațiile bune cu Gestapoul, să determine trimiterea mea în lagăr.

În urma îndemnurilor și a presiunii partizanilor lui înfocați, am renunțat. Kazik O. m-a amenințat chiar cu revolverul. De altfel, rămăsesem singur. La puțină vreme după aceea, protectorii mei reușiseră să fugă în Ungaria. Nu am fost arestat din cauza lui. Din contră, încercase chiar să mă avertizeze. Și iată-l acum pe atotștiutorul și pe omul cu multe relații la Auschwitz, trăgînd după el și

grupul de tineri care avuseseră încredere în el. Era tragic, cu toate acestea, la știrea că R. a fost adus în lagăr am încercat un sentiment dezgustător de satisfacție. Se vede că n-am izbutit să-l ascund, căci Staszek m-a privit cu reproș, spunîndu-mi :

— Din moment ce a fost arestat și adus aici trebuie să fie ajutat și eu voi fi primul care o va face.

— Excelent ! — l-am întrerupt eu. — Atunci eu voi fi scutit de obligația de a-l ajuta pe doctorul R. În schimb, o să-i ajut cu plăcere, în măsura posibilităților mele, pe toți cei care, datorită lui, sînt acum închiși aici.

— Greșești ! — îmi răspunse el, iritat. — Doctorul R. a avut cele mai bune intenții și nu a trădat pe nimeni, deși a fost bătut crunt la Gestapo în timpul interogatoriilor. De altfel, acum nu e vremea să discutăm... Trebuie să acționăm !

Imediat după ce am măturat blocul am alergat spre blocul 7 unde fuseseră duși cei noi. Pe drum îmi compusesem un „discurs de bun venit" dedicat doctorului R.

Primul pe care l-am întîlnit a fost Julek Kiwala. Ne-am îmbrățișat. Era foarte slăbit și arăta ciudat în haina vărgată mult prea scurtă pentru el. Ultima oară îl văzusem în 1939 în postura unui sublocotenent elegant. Încă în gimnaziu fuseserăm prieteni buni. Acum stătea în fața mea, mărunt, tremurînd de frig, încălțat cu saboți uriași pe picioarele goale. Cu toate acestea, nu-și pierduse cumpătul sau poate se prefăcea.

— Îți amintești ? — îmi spuse el, încercînd să mimeze umorul. — Profesorul Tęczarowski ne prezicea mereu că vom sfărîma pietre...

Staszek Hedorowicz era deja pe lîngă R., care era înconjurat de garda lui. Din fosta lui obezitate nu mai rămăsese aproape nimic. Pe fața zbîrcită și trasă se mai vedeau încă urmele recentelor interogatorii de la Gestapo.

M-a salutat foarte cordial.

— Băiete, ce bine arăți ! Tatăl tău era mereu îngrijorat din cauza ta... Mă vedeam deseori cu el. Ba chiar am întreprins împreună niște demersuri ca să te scoatem din iadul ăsta... Și treaba este pe drumul cel bun ! Sînt bine informat... În curînd vei fi eliberat, îți spun eu !

Vorbea fără întrerupere. Eu ascultam și... începusem să cred toate prostiile acelea. Era așa de plăcut să ascult vești îmbucurătoare. Uitasem chiar despre „discursul de

bun venit" pe care-l pregătisem... Și cînd, cu lacrimi în ochi, a început că vorbească despre unica lui fiică, arestată și ea împreună cu o prietenă, soția lui Kazio Superson, care stătea lingă mine, eram deja total dezarmat.

— Da, dragul meu, ghinionul a făcut să cădem... — a continuat el văzînd cît de mult mă impresionase. — Dar acum sîntem împreună și trebuie să ne ajutăm între noi, ca să supraviețuim... ! Și nu știu unde este acum biata mea fetiță și... — îmbrățișîndu-l cu un gest patern pe Superson a încheiat emfatic — soția ta, Kazio...

Doctorul R. era în clipa aceea sincer emoționat, nu putea să-și stăpînească nici lacrimile, care-i curgeau pe obrajii căzuți.

Staszek Hedorowicz a acționat. Doctorul R. a fost primit la spital ; mai întîi ca bolnav — cum, de altfel și era —, iar, apoi, la scurtă vreme după însănătoșire, în calitate de medic permanent. La început a lucrat în blocul invalizilor, după aceea, un timp, împreună cu Staszek, la contagioși, apoi la dispensarul din blocul 28.

Întrucît nu aveam cunoștințe și relații atît de multe în spital ca Staszek, intervențiile mele erau, prin natura lucrurilor, mai puțin eficace. De aceea și ajutorul meu, acordat, de exemplu, lui Julek, se mărginea doar la unele servicii elementare ca o supă, o felie de pîine sau bocanci de piele ca lumea pe care, în paranteză fie spus, îi scosesem din picioarele unui mort. Dealtfel, în curînd, atît Julek cît și Kazik Superson au ajuns la spital în funcția de sanitari. Meritul îi revenea în cea mai mare parte lui Staszek, dar și doctorului R., care, după ce cîștigase repede încrederea șefului de bloc, Peter, își întărea poziția pe zi ce trecea. Relațiile dintre mine și el erau corecte, deși, în ce mă privește, îmi mențineam rezervele. Staszek, în schimb, i-a făcut reclamă cît a putut, deși nu mai era nevoie, pentru că, în scurtă vreme, doctorul R. și-a căpătat tupeul de mai înainte, devenind unul din cei mai populari doctori ai Revier-ului. De asemenea, în scurtă vreme, a strîns în jurul său tineretul, în special pe cel din Jarosław, de data asta pe terenul lagărului, care era și mai puțin sigur decît cel din afară.

Pe șeful de bloc, Peter, îl cîștigase cu totul. Neașteptat de repede a stabilit contacte cu lagărul și în special cu deținuții care lucrau la Politische. Avea permanent cele mai proaspete știri, deseori chiar adevărate. De exemplu, aflase

unde se găsea fiica lui, ceea ce nu era un lucru ușor ; a luat legătura cu ea, scriindu-i în lagărul de la Ravensbrück.

Mă oprea uneori pe coridorul din blocul nostru și îmi spunea cu o mină misterioasă că știe din surse bine informate că urmează să fiu eliberat în curînd. Deși mă străduiam să nu-l cred, a izbutit să-mi dea o speranță, care era cu atît mai vie cu cît auzeam mai des genul acesta de vești bune. De atunci, am început să citesc de cîteva ori fiecare scrisoare primită de acasă, așteptîndu-mă să găsesc în conținutul ei nevinovat și cenzurat vreo confirmare a cuvintelor lui R.

După eliberarea din lagăr a doi oameni din Jaroslaw, lucru pe care R. il aflase mai devreme, eram ferm convins că acum urmam eu.

Într-o zi, cînd am primit o nouă scrisoare de acasă, l-am rugat pe Marian Toliński, care de obicei scria în locul meu scrisorile ce le trimiteam părinților, să mi-o traducă exact. În acest scop, ne-am dus în pod, unde ne-am așezat pe bîrne. Marian citea, iar eu, înduioșat, îmi ștergeam pe furiș ochii înlăcrimați. Au mai venit cîțiva colegi, s-au așezat lîngă noi și au povestit diverse bîrfe din lagăr. La un moment dat cineva a strigat :

— Vine Leo... !

Dintr-un salt am ajuns la grămezile de scînduri și bîrne depozitate în pod și m-am strecurat printre ele. Trăgeam cu urechea, străduindu-mă nici să nu respir. S-a lăsat o liniște de mormînt... După cîteva clipe mi-am auzit colegii rîzînd în cor. Aflaseră despre pățania mea cu Leo, pe care era aproape s-o plătesc cu viața, știau cît de tare mi-era frică de el. Făcuseră o glumă nesărată. De frică am intrat atît de adînc printre scînduri, încît îmi era cu neputință să ies de acolo singur. Au fost nevoiți să se chinuie mult ca să mă scoată.

În lagăr soseau mereu transporturi noi. Se mărise și Revier-ul, veneau noi lucrători ; în legătură cu aceasta, au avut loc mișcări de personal. Dispensarul din blocul nostru a trecut sub conducerea doctorului Diem, care era respectat și iubit de toată lumea. Doctorul Dehring se ocupa de chirurgie, iar doctorul Suliborski de blocul de boli contagioase unde, încet, dar sistematic, a apărut o nouă stea — Mieczysław Pańszczyk. Omul acesta cu ambiții nesatisfăcute a obținut în curînd ceea ce își dorise atît de mult — puterea. Mergea ca un păun, țanțoș, infatuat. Înainte de război începuse să studieze la Academia de arte fru-

moase din Cracovia și, după cum pretindea, avea suflet de artist. Ca să demonstreze acest lucru și-a aranjat în cameră un fel de atelier cu șevalete, cadre și alte accesorii pentru pictură, unde se dedica cu pasiune artei în orele libere. Dar aceasta încă nu era culmea aspirațiilor lui. Dorea să fie stăpîn pe viață și pe moarte. Da, asta era ceva. Astfel, și-a găsit în curînd „o ocupație" adecvată. E adevărat, ea nu avea nimic comun cu gusturile lui artistice și nici cu cele mai înalte principii ale umanitarismului, dar, în schimb, putea să dispună de moartea altora după cum voia. Megalomania lui patologică a scos la iveală cele mai josnice și sadice înclinații, fapt folosit cu dibăcie de medicii SS, care i-au pus în mînă seringa cu fenol pentru a scurta viața acelora care și așa urmau să moară.

XVIII

Eram după apel și tocmai cinam cînd, din coridor, am auzit vocea sonoră a lui Bock :

— Obojski ! Teofil !

Ambii Leichenträger-i au înghițit în grabă ultimele bucăți de pîine și au alergat spre ieșirea din sală. Toți știam bine ce înseamnă asta. Dacă cei doi erau chemați în timpul apelului, era evident că urmează o execuție. De curînd, începuseră execuțiile, la care participau întotdeauna Obojski și Teofil. În ziua aceea, însă, părea că va fi ceva și mai groaznic. Bock le-a ordonat să-și aleagă și cîțiva dintre noi. Bineînțeles că am intrat și eu în grupă. În fața blocului ne aștepta un Blockführer. Ne-a ordonat să încărcăm cu „sicrie" și tărgi de tablă căruța care stătea în fața blocului și să mergem spre piața unde continua apelul. Trăgînd căruța, alergam spre poarta lagărului goniți de SS-ist, urmăriți de miile de priviri curioase și, în același timp, îngrozite ale deținuților. În timp ce eram numărați la corpul de pază, apelul se încheiase. Toți erau alungați în blocuri cu strigăte și lovituri. Se decretase, deci, o Lagersperre severă. Imediat după gardul de sîrmă, în dreptul corpului de pază, era o mică carieră de pietriș, așa-numita Kiesgrube, de unde se lua nisipul și pietrișul pentru construcția noilor blocuri ridicate în interiorul lagărului. Pe un mic petec de teren plat stăteau pe două rînduri cîteva zeci de SS-iști cu căști și cu carabinele la picior. Ni s-a ordonat să stăm în apropiere, chiar lîngă taluz. După

descărcarea cutiilor din căruță ni s-a spus să ne întoarcem cu spatele la groapa, unde, peste un moment, avea să aibă loc execuția. Eram cu fața spre SS-iști. Un ofițer a ales dintre ei trei sau patru pentru a forma plutonul de execuție. Acum stăteam cu fața spre locul execuției. Primul condamnat, cu mîinile legate la spate, împins fără menajamente de un SS-ist tînăr, s-a urcat pe panta abruptă. Condamnatul era desculț, îmbrăcat în pantaloni civili rupți și într-o zdreanță care fusese cîndva o cămașă. SS-istul l-a pus cu fața spre peretele perpendicular al carierei de pietriș și apoi s-a îndepărtat. Plutonul de execuție a luat poziție. În partea stîngă, pe o ridicătură, stătea un grup de ofițeri ; unul dintre ei a început să citească sentința, iar cînd acesta a terminat, altul a dat comanda : — *Feuer*[69]. — A urmat prima salvă ; ecoul ei a răsunat cu putere printre clădirile din jur. Condamnatul s-a prăbușit în nisip ca secerat. Cîteva pietricele s-au desprins de pe taluz și s-au rostogolit la picioarele lui care tremurau convulsiv. Un SS-ist și-a scos pistolul din toc și a mai tras un foc în cel căzut.

— Leichenträger ! Gienek m-a smucit cu putere. Am coborît cu tărgile. Goniți de SS-iști, am așezat corpul inert pe targa de tablă și am luat-o la fugă cu sufletul la gură, întîlnindu-ne pe drum cu următorul condamnat. Înainte de a descărca targa a răbufnit a doua salvă. Acum a alergat Teofil cu încă cineva. Sanitarii, care pînă atunci stătuseră fără să facă nimic lîngă căruță, au pus primul cadavru într-una din lăzile aduse din lagăr. Imediat după următoarea salvă am alergat jos, după noua încărcătură, fără să mai așteptăm să fim chemați.

Acestuia i-au ieșit toate viscerele. Grăbindu-ne, le-am luat în mînă încă calde, aburinde. În timp ce urcam, de pe targa înclinată curgeau șiroaie de sînge. Munceam fără să avem timp să ne tragem sufletul. Jos, sus, jos, sus, mi-e greu să țin minte de cîte ori. Numai plutonul de execuție se schimba de fiecare dată. Următorul ! Din nou o salvă. Următorul, următorul, următorul... ! Zgomotul împușcăturilor se răsfrîngea de zidurile caselor apropiate într-un ecou uniform. — *Feuer !*... Următorul !... În coșciuge !... Nu mai era loc, așa încît încărcam cîte doi.

— *Weg mit diesem Dreck !*[70] — ne zorea un SS-ist. — *Los ! Schneller ! Ihr blöden Hunde !*

---

[69] Foc !

[70] La o parte cu rahatul ăsta !

Urechile-mi vuiau, inima îmi bătea violent. Mirosul dulceag și grețos al sîngelui mă sufoca. Miinile și picioarele refuzau să mă asculte, cădeam de oboseală. Cîți or mai fi ?

În cele din urmă, împușcăturile au încetat. Am frecat targa cu nisip în acompaniamentul țăcăniturilor produse de încărcătoarele carabinelor. Am astupat cu zgură urmele de sînge de pe pămînt. Între timp, alții încărcaseră căruța. Sîngele curgea în șuvoaie subțiri printre scînduri pe roți, stropindu-ne înainte de a pătrunde în nisip.

Ni s-a ordonat să ne încolonăm și să ne întoarcem cu spatele. Din nou au zăngănit încărcătoarele carabinelor cu repetiție. Doamne Dumnezeule !... A venit sfîrșitul ! — Cineva, lîngă mine, a început să se roage cu glas tare. — Doamne, salvează-mă ! — m-am rugat și eu. Dar nu au mai urmat împușcături ; SS-iști au început să ne lovească cu patul puștilor și cu pumnii.

— *Abfahrt ! Los !* [71]

Obojski și Teofil s-au repezit la oiște, iar noi împingeam cu putere căruța pe de lături. Roțile carului încărcat au intrat adînc în pietriș. Însoțiți de țipetele și urletele SS-iștilor, de loviturile lor, am luat-o din loc, aproape la trap. Am ajuns în fugă la crematoriu. Descărcatul n-a durat mult. Cînd ne-am întors în lagăr se întunecase. Din depărtare, din direcția orașului, ajungea pînă la noi dangătul cadențat și sonor al unui clopot de biserică. Buna Vestire !

Pentru munca bună depusă, în seara aceea am primit supliment.

XIX

În primăvară a vizitat lagărul Himmler. Lagărul strălucea de curățenie. Musulmanii au fost ascunși undeva. Prin lagăr se învirteau doar deținuții bine hrăniți și curat îmbrăcați. Revier-ul nostru căpătase înfățișarea unui spital adevărat. Cel puțin pe dinafară. Bolnavii stăteau întinși cîte unul într-un pat, pe cearșafuri, și erau acoperiți cu pături curate. Sub paturi erau bazine, rațe și oale de noapte. Diätküche pregătea supă de lapte pentru cei bolnavi de stomac, supă fără sare pentru cei bolnavi de rinichi

[71] Plecarea ! Gata !

și pîine albă pentru cei care țineau regim. Leichenträger-ii trebuiau să lucreze pe ascuns.

Vizita lui Himmler a avut părțile ei bune. O parte din binefacerile de paradă au rămas. Ceea ce nu s-a schimbat era mortalitatea, ba chiar a și crescut. Moartea nu ierta pe nimeni, inclusiv personalul spitalului. Au început să se răspîndească epidemiile. Revier-ul avea o faimă din ce în ce mai proastă printre deținuții din lagăr. Din nefericire, această faimă era cît se poate de întemeiată. Majoritatea pacienților spitalului nu se mai întorcea în lagăr. Din spital erau duse, de cîteva ori pe zi, partide întregi la crematoriu. Căci ce putea să realizeze chiar și cea mai bună îngrijire medicală, dacă nu erau medicamente. Alifie neagră pentru Krätze sau „calmante" erau suficiente, ca și tanalbină, cărbune sau „bolus alba". Dar cu astea încă nimeni nu fusese vindecat. Puțini au ieșit din spital vindecați, ei erau excepții. Nu e, deci, de mirare că deținuții ocoleau spitalul pe cît le stătea în putință.

De obicei, după apelul de seară ieșeam în fața blocului unde bolnavii stăteau la coadă ca să intre în dispensar. Se găsea mereu cineva care să aibă nevoie de ajutor. Alergam atunci la Marian după medicamentele necesare, pe care nu mi le dădea decît atunci cînd nu le avea.

Pe Edek F. continuam să-l introduc ilegal în dispensar pentru tratamente. În cele din urmă i s-a scos turbanul de care nu se despărțise toată iarna. Pe cap i-au rămas multe cicatrice ale ulcerațiilor care acum, primăvara, se vindecau repede. Dacă a supraviețuit acestei ierni grele, era salvat. Nu toți însă reușeau să se smulgă din ghearele morții. Tadek Dabrowski suferea de dizenterie de mai multă vreme. Nici un mijloc de care dispuneam nu putea să-l lecuiască. Devenise un musulman tipic, iar colegii lui apropiați nu voiau în nici un chip să permită să fie dus la „abator", cum numeau ei spitalul, deși, cu ajutorul meu, aceasta ar fi fost singura lui salvare. Dar insistențele n-au fost de folos. Groaza de Revier a fost mai puternică. Staszek Pielech, concetățean cu Tadeusz, arestat împreună cu el la Strachocin, în districtul Sanok, a avut grijă de bolnav pînă aproape de sfîrșit. Lucrînd în comandoul croitorilor un timp, l-a ascuns acolo pe Tadek, pînă cînd acesta n-a mai avut putere să meargă. Mai tîrziu l-a dus în spinare. Dar cîtă vreme putea fi cărat un deținut bolnav la muncă ? Simpaticul kapo Grönke nu a permis ca în comandoul lui să fie cocoloșit un musulman. În cele din urmă, Staszek

l-a cărat pe brațe pînă la spitalul de care îi era atît de frică. Doctorul Diem, fără măcar să-l consulte pe Tadek, a dispus să fie internat. După baie și alte operațiuni „cosmetice“ indispensabile, avînd în vedere starea desperată în care se afla Tadek, l-am repartizat în sala dizentericilor. După două zile s-a simțit mai bine și a devenit chiar vorbăreț. Mi-am dat seama că era de-a dreptul obsedat de arestarea sa. Era convins că arestările din Strachocin și Pakoszówka se datorau declarațiilor sale făcute la Gestapo unde, în urma torturilor la care fusese supus, recunoscuse legăturile cu organizația conspirativă de acolo. Susținea că este răspunzător pentru toate acestea și că trebuie să-și ispășească păcatele. Conștiința îl mustra atît de tare încît nu mai voia să trăiască. Singura eliberare putea să fie numai moartea. E greu de salvat un om care nu mai vrea să trăiască. Altul, în ciuda epuizării extreme, ar fi putut fi menținut în viață. El a murit în aceeași noapte.

Edek Ferenc era aproape sănătos. A apucat zilele călduroase de primăvară. În cele din urmă, a fost eliberat din comandoul disciplinar. În sfîrșit, fericirea i-a zîmbit. Și-a găsit o muncă ușoară în lagăr.

Doctorul R. stătea bine înfipt în șa. Era oaspetele permanent al șefului de bloc Peter, pe care-l influența puternic. R. avea în el ceva de șarlatan. În camera lui Peter se desfășurau ședințe de spiritism. Măsuța indica, pasămite, sfîrșitul iminent al războiului. În iunie Germania a atacat Rusia.

XX

Gienek și Teofil ieșeau destul de des din lagăr cu mașina sanitară. Asta se întîmpla în cazul împușcării unui deținut în timpul evadării din Aussenkommando. Într-o zi, întîmplarea a făcut ca Teofil să fie plecat tocmai în momentul cînd era nevoie de el. Mașina aștepta, iar Teofil nu era de găsit nicăieri. SDG-ul s-a enervat și, în cele din urmă, Bock, neavînd altă ieșire, m-a numit pe mine în locul lui Teofil. După ce am încărcat tărgile de tablă, SDG-ul ne-a închis cu ele în spate, s-a așezat lîngă șofer, iar apoi am plecat. Ne îndreptam spre oraș pe traseul pe care îl cunoscusem cu un an în urmă cînd, ca tîmplar, mergeam la atelierul călugărilor salezieni să fasonez scînduri. În piață am avut o oprire mai îndelungată. Trecătorii pri-

veau cu interes mașina sanitară, văzînd în interiorul ei, prin ușile întredeschise, deținuți. Eu, în schimb, eram puternic impresionat de forfota străzii, de oamenii care circulau liberi, de magazinele deschise, pline de tot felul de lucruri și de mîncare. Era firesc. Pentru prima oară de un an încoace aveam posibilitatea să zăresc un colțișor din lumea liberă.

Mașina staționa lîngă o brutărie de unde ajungea pînă la noi mirosul plăcut al pîinii proaspete. Mirosul apetisant nu ne dădea pace. Găsind un pretext, Gienek l-a rugat pe SDG să ne permită să ieșim din mașină. SDG-ul ne-a permis, lăsîndu-ne în grija șoferului, iar el s-a îndepărtat. Șoferul, probabil un silezian, a intrat cu noi în vorbă, în polonă. Auzind că se vorbește în polonă, o fată l-a întrebat dacă ne poate da o bucată de pîine. Șoferul, impresionat de înfățișarea plăcută a fetei, a fost de acord, cu condiția ca să nu observe nimeni.

După o clipă, aveam o pîine proaspătă pe care am ascuns-o în pătura de pe targă, care era folosită la acoperirea cadavrelor. După întoarcerea SDG-ului am plecat mai departe, mîncînd cu poftă pîinea proaspătă și binecuvîntînd fata aceea bună și descurcăreață.

Mergeam de-a lungul unei mari uzine chimice a cărei construcție începuse de curînd. Cît vedeai cu ochii, peste tot lucrau deținuți, mai ales la lucrările de pămînt. Un Scharführer înalt, care stătea în apropierea șoselei aflate în construcție, a oprit mașina făcînd un semn cu mîna. Din spatele lui a apărut Siegrud, Oberkapo-ul ciung al acestui mare comandou. SS-istul a arătat spre o luncă aflată la cîteva sute de metri, unde fusese împușcat un deținut. Am luat cu noi targa și am plecat cu toții în direcția indicată. Pe lunca îmbibată de apă lucrau cîțiva deținuți care săpau șanțuri de scurgere. Pe terenul deschis, un copac ascundea sub umbra lui corpul celui împușcat. Frunzele salciei fremătau încetișor, pe cer cîntau ciocîrliile, în lunca înflorită zburdau fluturi colorați, iarba umedă mirosea plăcut.

Ce lume diferită de cea în care am ajuns să trăim — m-am gîndit — și cît de minunată...!

Se vede că Gienek simțea la fel, căci n-a auzit cînd i s-a adresat SDG-ul, dîndu-i ordin să întoarcă cadavrul cu fața în sus. Au început să-l examineze. SDG-ul și-a notat ceva, Scharführer-ul, de asemenea, iar SS-istul a semnat o hîrtie. După încheierea formalităților, Scharführer-ul

l-a bătut pe umăr pe SS-ist în semn de admirație pentru împușcăturile lui precise, iar apoi a dat ordin să punem cadavrul pe targă.

Toate cele trei gloanțe trecuseră prin spatele deținutului. Cămașa era puțin înroșită și un firicel de sînge se coagulase în gura deschisă a mortului. Gienek a privit cu înțeles pantalonii cu nasturii desfăcuți ai celui ucis. Era clar că deținutul fusese împușcat în timp ce-și satisfăcea o necesitate fiziologică obișnuită. Era clar și ce scriseseră în raport : *„Auf der Flucht erschossen"* [72].

Ne-am întors, prin luncă, pe același drum. Picioarele ni se înfundau în terenul moale. A trebuit să ne oprim de cîteva ori. Sau poate că Gienek a făcut-o intenționat ?... Era atît de minunat aici !...

Picioarele decedatului, care atîrnau în afara tărgii, se legănau odată cu pașii noștri. Ciocîrliile își executau trilurile sonore. Am ajuns la mașină.

— *Aufladen !* [73] — ordonă scurt SDG-ul.

Ușile mașinii sanitare s-au închis cu zgomot în urma noastră. Mașina a pornit. Ședeam tăcuți lîngă cadavru, fiecare cu gîndurile lui. Vedeam cu ochii minții lunca înflorită. Nimic în afară de luncă, fluturi, ciocîrlii, flori... Cadavrul deținutului nu mai era nici el acolo.

Am ajuns în lagăr. Înainte de corpul de pază, Gienek și-a amintit deodată de pîinea pe care nu apucasem s-o mîncăm toată. Cu o singură mișcare a pus-o sub cadavrul care zăcea pe targă. Precauția s-a dovedit a fi de prisos pentru că nu s-a făcut percheziție.

Gienek mi-a promis că mă va lua din nou, cu prima ocazie. N-a trebuit să aștept mult prilejul. Într-o zi, care fusese extrem de fierbinte, am plecat imediat după apelul de seară la Sola să pescuim din rîu cadavrul unui deținut care se înecase cu cîteva zile în urmă. Se pare că în timpul evadării. Apa rîului de munte îl aruncase în tufele de lîngă mal. Mirosul îngrozitor al cadavrului în descompunere și roiurile de muște ne aduseseră la disperare, deși nu făceam acest lucru pentru prima oară. Am strîns cu greu resturile omenești și le-am încărcat în mașină. Puțeam atît de tare încît SDG-ul ne-a permis în mod excepțional să facem o baie. După munca aceasta groaznică, baia a fost o adevărată desfătare. Dar ce folos ! După baie a trebuit să îmbră-

[72] „Împușcat în timpul evadării".
[73] Încărcați !

cam din nou hainele îmbibate de mirosul fetid și să mergem în mașina închisă împreună cu cadavrul pînă la crematoriu.

Expediția aceasta nu ne-a reușit. În schimb, cea dinainte avusese atît farmec !

XXI

Odată cu venirea verii, în lagăr au început să fie împușcați tot mai mulți deținuți. Numeroasele cariere de pietriș din vecinătate, folosite în acest scop, deveniseră, din motive lesne de înțeles, incomode pentru autoritățile lagărului. Salvele plutoanelor de execuție făceau și ele prea mult zgomot. Rapportführer-ul Palitzsch, executant zelos al celor mai crude dispoziții ale SS-ului, mereu cu idei „bune", a adus de la abatorul din Katowice o carabină de calibru mic, care, după o mică transformare și montarea la capătul țevii a unei surdine executate în lăcătușeria lagărului, se preta excelent la uciderea fără zgomot și pe bandă rulantă a mii de deținuți. Executantul sentințelor „curții marțiale" era, bineînțeles, însuși Palitzsch, autorul proiectului, înlocuit deseori de colegi la fel de amatori de „muncă", precum Stiewitz, Stark, Lachman sau Dylewsky, aleși de Secția politică.

Lui Palitzsch îi plăcea să inspire teamă deținuților, defilînd deseori prin lagăr cu carabina în mînă, înainte de a se îndrepta spre blocul 11, unde aveau loc execuțiile. Înainte de asta, trecea pe la blocul nostru după Leichenträger-i. Obojski și Teofil trebuiau să asiste la fiecare execuție. Restul comandoului aștepta pe coridorul blocului 11 sfîrșitul execuției. Noi eram necesari doar la încărcarea căruței și transportarea celor împușcați la crematoriu. Deoarece execuțiile erau tot mai frecvente, comandoul de Leichenträger-i a fost mărit, iar Teofil a fost numit șeful lui. Ajutorul meu ocazional a devenit de prisos. O singură dată l-am mai înlocuit pe Teofil, în lipsa acestuia, într-o zi frumoasă de iulie.

Stăteam la fereastra sălii mele, urmărind cum lucrau cei din compania disciplinară. Locul de muncă al SK-ului era o carieră, tocmai aceea în care nu de mult fuseseră împușcați mulți deținuți. Fereastra mea era un excelent punct de observație. Prefăcîndu-mă că spăl ferestrele, am văzut bine ce se întîmpla acolo.

Cu două zile înainte, în compania disciplinară fuseseră aduși cîteva zeci de deținuți slovaci. Erau numai evrei. La ordinul special al Lagerführer-ului, toți trebuiau să fie uciși aici. SS-iștii și kapo din SK s-au apucat cu rîvnă de treabă. După două zile rămăseseră doar cîțiva supraviețuitori.

Unul din evrei, cu o construcție atletică, mai rezista încă, deși era obiectul principal al maltratărilor practicate de kapo și de SS-iști. Muncea cu îndîrjire, străduindu-se să nu dea ocazia de a fi bătut, ca și cum ar fi crezut încă în inscripția aflată deasupra porții lagărului, la cîțiva pași de locul său de muncă : „*Arbeit macht frei*" [74].

Împingea roabele grele, încărcate cu vîrf — de asta aveau grijă kapo ; trecea alergînd printre șirurile formate de bandiții care-l loveau cu bîtele pe unde apucau ; răsturna pietrișul în locul indicat, apoi se întorcea pe același drum cu roaba goală, mereu împins, bătut și lovit cu picioarele. Se străduia să scape cît mai repede de cursa care i se întinsese : o scîndură aruncată peste o groapă adîncă. Știa că în acest loc fuseseră uciși majoritatea compatrioților lui. Cine nu-și ținea echilibrul pe scîndură, cădea cu roabă cu tot în groapă, de unde nu mai exista întoarcere. Acolo, cei mai cruzi kapo își omorau victimele cu bastoanele. Chiar dacă se găsea cineva căruia, avînd forțe suficiente ca să urce panta de pe care curgea pămîntul, i s-ar fi părut că a ieșit din capcană, cînd ajungea sus un SS-ist îl trimitea înapoi cu o lovitură de picior bine țintită.

Evreul atlet mai rezista încă, dar slăbea din ce în ce mai mult și se vedea că gonește cu ultimele puteri. Acum își dădea seama că este înconjurat și că n-o să mai iasă de acolo. Cu toate acestea, a luptat pentru viață pînă la sfîrșit. A mai încercat să muncească, dar mișcările lui deveniseră lente, necoordonate. Pipăia pămîntul în jur cu mîinile ca un orb, căutînd roabele care erau răsturnate chiar sub picioarele lui. Probabil că nu mai vedea decît foarte puțin. Învîrtindu-se neajutorat împrejur, se împiedica de denivelările de teren, iar cînd cădea kapo săreau imediat pe el, aruncîndu-se ca lupii asupra victimei lor.

În locul unde înainte stătea un SS-ist, acum erau cîțiva. Printre ei, și grade superioare. Pentru ei spectaco-

[74] „Munca te face liber".

lul era deosebit. Să dureze trei zile exterminarea unui deținut ? Era vorba de incapacitatea zbirilor sau evreul acela era un exemplar de excepție ? Merita să privești !

Plin de praf, scăldat în sudoare și sînge, evreul zăcea de mai multă vreme în fundul gropii. Văzînd că nu dă nici un semn de viață, unul dintre SS-iști a strigat tare în direcția porții : — *Lagerältester !... Nach vorne !...* [75]

A venit în fugă Bruno, a apreciat situația cu ochi de expert și s-a întors repede la poartă. Gienek, care de mai multă vreme stătea lîngă mine, s-a mișcat neliniștit.

— Precis că o să mă cheme imediat, ca și cum altcineva n-ar putea să facă asta ! — spuse el cu amărăciune. — Și Teos nu-i bun de nimic ! S-a îmbătat din nou ! — Teofil bea mult în ultima vreme. Și-a găsit un izvor la care își potolea setea. L-am înlocuit eu. SDG-ul a venit cu noi. Cînd am ajuns acolo, am constatat că fuseserăm chemați prea devreme. Evreul maltratat, avînd o putere supraomenească, încă nu îngenunchease în fața morții. Acum încerca să iasă din groapă ; se cățăra dar nisipul îi aluneca mereu de sub picioare, astfel încît cădea din nou în fundul gropii ; peste o clipă, cu aceeași încăpățînare încerca să se tîrască din nou la locul de unde încerca să iasă. Nu era de noi aici ! Asta mai putea dura mult. Pentru SS-iști era un spectacol de-a dreptul încîntător !

Vroiam să ne întoarcem, dar Lagerführer-ul Fritsch a țipat la noi atît de tare, încît am rămas înlemniți. Lagerarzt-ul, care era și el aici, își ștergea impasibil lentilele ochelarilor cu o batistă udă de transpirație. Fritsch, întors spre grupul de spectatori, vorbea ceva cu glas ridicat. Se vede că se adresa grupului de kapo, căci, fără să aștepte să termine, doi dintre ei au sărit în groapă. De acolo se auzea zgomotul înfundat al loviturilor și gemetele sfîșietoare ale celui maltratat. Evreul, în genunchi și aplecat pe jumătate, încerca să-și apere capul, lăsînd fără să vrea spatele liber ; acolo cădeau acum toate loviturile. Kapo știau unde să lovească. Îi dădeau la rinichi. Cu meșteșug ! Cel maltratat s-a mai ridicat o dată, a urlat neomenește, încît au înlemnit pînă și kapo care-l chinuiau, după care s-a prăbușit pe spate. Sfîrșitul ! Un kapo s-a aplecat asupra lui.

[75] Înainte (sub poarta lagărului) !

— *Der lebt noch...!*[76] — constată el cu mirare nedisimulată, adresîndu-se celor care priveau, ca și cum ar fi vrut să se scuze.

— *Was?!*[77] — urlă Lagerführer-ul, făcînd literalmente spume de furie. Asta a fost de ajuns. Kapo a pus drugul pe gîtul muribundului și s-a legănat pe el pînă cînd a trosnit ceva. De data asta nu mai încăpea îndoială că era sfîrșitul.

Kapo ne-au ajutat să ajungem jos, de unde am scos cu greu corpul. De-abia încăpea pe targă. SDG-ul, în înțelegere cu Lagerarzt-ul, ne-a condus direct spre crematoriu. Mergînd în urma noastră, ne-a explicat: — Porcul ăsta gras o să fie disecat.

Am depus corpul în încăperea unde lucra Georg Zamanek. Georg tocmai prepara, la comanda specială a cuiva din SS, o piele omenească care avea pe ea un tatuaj. SDG-ul nostru era încîntat de ea. A fost smuls din contemplație de intrarea unui medic SS, care i-a dat ordin pe un ton răstit să ne ducă imediat în lagăr.

La cariera de pietriș compania disciplinară lucra acum cu încetinitorul. Kapo erau obosiți după bătălia de trei zile și nu aveau în fața cui să mai facă o demonstrație. Spectatorii s-au împrăștiat, plini de impresii, după ce ultimul evreu din SK fusese trimis pe lumea cealaltă, îndeplinind astfel sarcina pe care le-o trasase Lagerführer-ul.

În acest timp „porcul gras" era tăiat pe masa de disecție a crematoriului.

XXII

În ultima vreme, am observat că ori de cîte ori se întorcea de la crematoriu, după ce ducea cadavrele, Teofil era surescitat și deosebit de vorbăreț. Emitea diverse teorii pseudofilozofice despre viață, folosind jargonul tipic al mahalalelor varșoviene al căror reprezentant era. Neîntîlnind la auditoriul ingrat un interes deosebit, dădea cu resemnare din mînă și își încheia tirada cu expresia lui preferată: *Sowieso Krematorium.*

---

[76] Asta mai trăiește...!
[77] Ce?!

Mi-am dat seama cu ușurință că se află sub influența alcoolului de care îmi era și mie poftă. Astfel încît, fără să umblu cu prea multe ocolișuri, l-am întrebat dacă pot profita și eu de sursa lui. Teoś a clipit înțelegător și treaba a fost aranjată. A doua zi trebuia să-l ajut să împingă căruța încărcată la crematoriu.

Fusesem de mai multe ori în crematoriu, dar niciodată nu-mi trecuse prin minte că tocmai acolo voi avea ocazia să mă îmbăt, în modul cel mai obișnuit cu putință, pentru prima oară în viața mea.

În laboratorul lui Zemanek aveau acces numai cei inițiați. De data aceasta eram patru, dintre care doar eu eram novice. Cunoșteam sumar încăperea în care Georg făcea disecții la vizita precedentă. Înainte ca Zemanek să pregătească amestecul, am avut timp să mă uit mai cu atenție în jur. Camera mică cu podea de beton, cu o masă mare acoperită cu tablă, făcea impresia unei măcelării, cu deosebirea că, în locul bucăților de carne atîrnate de cîrlige, aici se vedeau borcane de diferite dimensiuni cu formol, în care erau organe omenești. Într-unul din vasele de sticlă se găsea tocmai ficatul, special preparat la comanda doctorului SS, scos din corpul evreului uriaș ucis cu cîteva zile în urmă. Ficatul era de dimensiuni mari și negru de tot. După cum susținea Zemanek, evreul era unul din cei mai bogați industriași din Cehia. Fusese omorît la sfîrșit, deoarece medicul SS îi ceruse corpul pentru cercetare. A vrut, desigur, să vadă cum va arăta ficatul uriașului după trei zile de bătaie neîntreruptă. Aici, însă, nu era numai ficatul acestui deținut. În alte borcane se găseau aproape toate organele omenești, inclusiv capul întreg al unui deținut cu o construcție probabil interesantă, din punct de vedere antropologic, a cutiei craniene.

Pe masă erau cîteva piei omenești, parțial preparate de Zemanek, care aveau culori „interesante" și tatuaje făcute cu mare măiestrie. Era o colecție întreagă, pregătită pentru un grangur din SS. Georg ne-a arătat un mic tatuaj care nu se deosebea cu nimic de celelalte, căci fusese executat chiar neglijent, dar în schimb cu umor. Deținutul și-l făcuse pe un organ discret. Era o zvastică și, alături de ea, un cap de mort ca cel de pe chipiele SS-iștilor. A plătit gluma cu viața. Mi-am amintit de deținutul cu acest tatuaj humoristic. Venise într-o zi bolnav la dispensar. Ghinionul a făcut ca tocmai atunci

să se ocupe de primiri chiar Untersturmführer, dr. Entress, în persoană. În timpul examinării bolnavului, care stătea gol în fața lui, a observat micul tatuaj și, fără să lase să se vadă acest lucru, a dat ordin să fie primit la secția de contagioși. Aici, prin grija samariteană a serviciului sanitar, a murit în „cabinetul de intervenții" de infarct cardiac. Astfel a putut Zemanek să ne arate acest organ al „glumețului" conservat în formol, care constituise cauza morții lui. Nerăbdător, aruncînd priviri nervoase spre ușă, căci în orice clipă putea intra cineva, Teoś a cerut ceva. Georg a aruncat într-un colț tatuajul și i-a turnat o cană plină. Teofil a băut pînă la fund fără să clipească. Gienek a băut și el, dar puțin, lăsîndu-mi mie restul. Mai întîi am mirosit ; mi s-a făcut greață. Pușea a formol, benzină și încă ceva, în orice caz nu a spirt. Teofil m-a sfătuit să-mi astup nasul dacă nu pot să beau altfel. Deși îmi făcea scîrbă, de rușine am băut tot. Doar mă invitasem singur aici ca să beau. Porcăria aceea îmi ardea gîtul și viscerele ca focul. Zemanek, perspicace, mi-a dat să înghit niște cafea amestecată cu zahăr care a mai atenuat arsura de nesuportat, dar aveam în schimb rîgîieli cu iz de petrol. Ca vechi client, Teofil m-a sfătuit să mă întorc cît mai repede în lagăr, înainte ca băutura să înceapă să-și facă efectul. Simțeam deja o amorțeală ciudată în picioare. Mă țineam de căruța goală, în loc s-o împing ; ne-am oprit la postul de pază ca să raportăm întoarcerea în lagăr. Kapo-ul Leichenträger-ilor, Teoś avea obligația să raporteze. Ca de obicei, acesta încurca cuvintele germane, dar a scăpat basma curată, căci îl cunoșteau toți SS-iștii și, mai ales, îi știau profesia. Rîzînd, ne-au dat drumul în lagăr. De-abia am ajuns lîngă blocul nostru, căci vedeam totul dublu și, în cele din urmă, mi s-a făcut greață. Beția aceasta am plătit-o bolind din greu. Toliński m-a salvat cu diferite doctorii din farmacia lui. Drept recunoștință i-am dezvăluit „izvorul lui Bachus". Peste cîteva zile am plecat din nou acolo, de data aceasta împreună. Datorită lui Marian, acum puteam bea mixtura lui Zemanek. Cînd ne-am întors de la crematoriu am fost opriți la postul de pază. Trebuia să luăm o nouă serie de cadavre care ne erau furnizate în ultima vreme în număr mare de la cariera de pietriș. De data aceasta, era executat în grabă un lot de prizonieri sovietici aduși în lagăr direct de pe cîmpurile de luptă din Răsărit. Naziștii învingeau pe toate fronturile, chiar și aici,

în lagărul de la Auschwitz. Ne-am întors la crematoriu cu inamicii „învinși" ai Reich-ului. Am marcat în felul nostru, la Georg, acest „act de eroism". Căci ne mai rămăsese doar... „*Sowieso Krematorium*".

XXIII

Într-o zi de vară, s-a dat dispoziția ca toți invalizii din lagăr să se prezinte în fața blocului în care era depozitul de îmbrăcăminte. Același lucru s-a făcut și la Revier, cu deosebirea că medicul SS a ales din spital un anumit număr de bolnavi, după aprecierea sa, și a ordonat să fie incluși în grupul de invalizi. S-a răspîndit vestea că vor pleca la un spital sau sanatoriu din Dresda, unde vor fi îngrijiți în mod special. Printre acești „norocoși" au ajuns și cîțiva tineri din Jarosław, T.B.C.-iști, pe care îi îngrijisem în sala lui Staszek Hedorowicz. Băieții erau nespus de fericiți că, datorită acestor împrejurări fericite, vor scăpa de condițiile grele din lagăr.

Aproape în ultima clipă au fost atașați acestui transport doi germani cu funcții și anume Oberkapo-ul ciung Siegrud și — mirare ! — șeful de bloc Krankemann. Acesta, deși un obez, se bucura de o sănătate deplină ; o dovedise chinuind și ucigînd sute de deținuți, cel mai adesea din proprie inițiativă și nesilit de nimeni. În același timp, s-a aflat că Krankemann fusese inclus în transport din motive disciplinare, deoarece se descoperise la el în cameră, ascunse în piciorul mesei, mari cantități de aur și bijuterii.

Se părea că soarta acestui transport „fericit" începea să fie nesigură. Staszek, dîndu-și seama pe bună dreptate de pericolul care-i amenință pe protejații săi, depunea toate eforturile pentru a-i scoate din lot, dar fără succes. Nimeni nu a putut fi tăiat de pe listă. Spre seară, circa 500 de deținuți au fost încărcați în trenul care îi aștepta, după care transportul a plecat spre interiorul Reich-ului.

În cursul următoarelor zile, s-au adeverit cele mai negre presupuneri. Toți bolnavii fuseseră lichidați la Dresda, se pare că otrăviți cu un gaz. Un indiciu că au pierit era și faptul că efectele acestor nefericiți s-au întors la magazia lagărului, iar cancelaria i-a șters din efectivul celor în viață. Cei doi germani n-au ajuns la Dresda. Siegrud, cunoscînd probabil scopul călătoriei, s-a sinucis spîn-

zurîndu-se în vagon, iar Krankemann a avut soarta pe care o pregătise altora : a fost ucis.

Însuşi faptul că naziştii au fost în stare, intr-un mod atît de lipsit de menajamente, să lichideze dintr-un foc 500 de vieţi omeneşti a provocat o deprimare extrem de mare deţinuţilor. Acum se puteau aştepta la orice. Dar nici chiar oamenii cu cea mai bogată fantezie n-au prevăzut că acest lucru se va întîmpla atît de repede şi că va cunoaşte asemenea dimensiuni.

S-au scurs cîteva săptămîni de la ultimele evenimente. Într-o zi, au fost goniţi în blocul 11 cîteva sute de prizonieri sovietici nou-veniţi în lagăr. În aceeaşi după-amiază, a apărut pe neaşteptate Lagerarzt-ul Entress şi, la fel ca acum cîteva săptămîni, a inspectat amănunţit toate cele trei blocuri ale Revier-ului.

El a dat ordin ca deţinuţii cei mai bolnavi, indicaţi de el, să fie aduşi în piaţa din faţa blocului 16, de unde sanitarii i-au dus la compania disciplinară ai cărei membri fuseseră mai devreme mutaţi în alt bloc. Majoritatea bolnavilor au trebuit să fie căraţi pe tărgi. Mai departe au avut grijă de ei deţinuţii din compania disciplinară, aduşi special în acest scop. Noi ne-am întors la treburile noastre.

După apelul de seară s-a decretat Lagersperre. Ca urmare, nu aveam nici un fel de treabă în dispensar şi cei mai mulţi dintre noi s-au culcat mai devreme. Înainte de a adormi, am comentat evenimentele din cursul zilei care nu prevesteau nimic bun. Se pare că bolnavii au fost goniţi, împreună cu prizonierii sovietici, în buncăre, unde era o înghesuială nemaipomenită; şi au fost închişi ermetic acolo. Domnea o deprimare generală. În seara aceea, nimeni nu avea chef să-şi depene amintirile dinainte de război, cum era obiceiul în camera noastră.

A doua zi n-am mai avut nici un fel de iluzii. Teofil şi Cienek aveau ştiri sigure. Toţi fuseseră gazaţi. Palitzsch fusese văzut plimbîndu-se prin lagăr cu masca de gaze atîrnată de umăr. Se pare chiar că şi uşile şi ferestrele buncărelor, care fuseseră închise ermetic, au fost deschise pentru a aerisi încăperile înainte ca Leichenträger-ii să-şi înceapă munca. Iar de lucru va fi din belşug. Circa o mie de cadavre. Tragedia de la Dresda era acum un fleac faţă de ceea ce făcuseră SS-iştii în lagăr, chiar sub ochii noştri.

A doua zi seara s-a ordonat din nou Lagersperre. Stăteam culcaţi în paturi, cineva povestea crîmpeie din viaţa

lui. Bruse, ușile din față ale blocului au fost trîntite, pe coridor au răsunat pașii cadențați ai unor militari încălțați cu bocanci țintuiți ; la auzul lor am înghețat în așteptare.

— Vine „Jarema"... ! — spuse cineva cu un glas plin de teamă.

— *Alle Pfleger antreten ! Looss !* — ecoul vocii puternice a lui Palitzsch răsuna în coridorul pustiu.

Am sărit în sus ca arși. Îmbrăcîndu-ne în grabă, am ieșit în coridorul luminat. Peter era deja jos. Ne-am aliniat repede pe două rînduri. Am trecut cu forța în rîndul al doilea pentru a fi cît mai puțin la vedere ; dar Palitzsch nu avea chef să se lege de nimeni. Era preocupat de probleme mai importante. Dealtfel, de data aceasta avea nevoie de noi. A dat cîteva ordine scurte șefului de bloc, care stătea lîngă el, iar acesta, la rîndul său, a chemat Leichenträger-ii.

— Obojski ! Teofil ! Alegeți oameni pentru două căruțe. *Sofort zum SK !* [78]

Palitzsch aștepta afară. Am ajuns la căruța lui Gienek. După o clipă, împingeam două căruțe goale în direcția blocului 11. Se întuneca.

XXIV

S-au deschis porțile grele de lemn ale curții companiei disciplinare. Am împins căruțele înăuntru, întorcîndu-le cu fața spre poartă. În curte aștepta deja o întreagă cohortă de SS-iști, în frunte cu Lagerführer-ul Frisch și cu Lagerarzt-ul Entress. Ne-am oprit într-o atitudine de așteptare, în timp ce SS-iștii s-au sfătuit un moment, după care i-au chemat pe Gienek și Teofil. Li s-au dat măști de gaze. Palitzsch și cîțiva Blockführer-i și-au pus și ei măști de gaze. S-au dus împreună la intrarea pivniței blocului. Nu s-au întors decît după un timp destul de îndelungat. Așteptam în tăcere. Se lăsase noaptea. În curte se întunecase de tot. Doar deasupra intrării buncărului ardea un bec slab, aruncînd un snop de lumină asupra grupului de SS-iști, care așteptau lîngă scările ce duceau în bloc.

Primul s-a arătat Palitzsch, iar după el restul SS-iștilor. Aveau măștile scoase. Deci gazul din buncăr se volatilizase. După o clipă au apărut și Obojski cu Teofil.

[78] Imediat la compania disciplinară !

Am fost împărțiți în grupe și fiecăreia i-au fost date sarcini concrete. Unii trebuiau să intre în buncăr pentru a scoate cadavrele din celule, alții să le care pe scări unde altă grupă de sanitari urma să le dezbrace. Ceilalți au primit ordin să tragă cadavrele ceva mai departe, în curte, la căruțe și apoi să le încarce.

Am intrat în prima grupă care urma să lucreze în beci, încercînd astfel să fiu cît mai departe de SS-iști și de Palitzsch de care mă temeam în mod deosebit.

Jos era un aer înnăbușitor, fierbinte și mirosea a hoit. Toate celulele erau deschise, iar în ele am văzut cadavrele celor gazați formînd o singură masă, în picioare. Acolo unde fuseseră bolnavii era ceva mai mult loc. Cîteva cadavre zăceau chiar lîngă ușă. Am început cu acestea. Cadavrele erau greu de desprins unul de celălalt. Duceam cîte unul pe coridor de unde alții îl ridicau pe scări. Cu cît intram mai adînc în celule cu atît ne era mai greu să desprindem cadavrele care prezentau un aspect de-a dreptul macabru. Înghesuiți în celulele mici, deși erau morți, deținuții asasinați stăteau în aceeași poziție în care se aflaseră, probabil, cu două zile în urmă. Aveau fețele livide, aproape negru-violete. Ochii larg deschiși le ieșeau aproape din orbite, printre buzele întredeschise atîrnau limbile iar dinții descoperiți le dădeau o înfățișare bizară.

La început, duceam cîte doi inși un cadavru și, drept urmare, pe scările înguste s-a produs înghesuială, împiedicîndu-ne unul pe altul. Treaba mergea încet și de aceea am început să lucrăm pe cont propriu. În loc să-l ridicăm, fiecare din noi tîra un cadavru de mînă sau de picior. Acum lucram cu o eficiență mult mai mare. Pentru dezinfectare, în întregul buncăr a fost împrăștiată clorură, ceea ce ne-a ușurat și mai mult munca. Din cauza mirosului puternic al clorurei ne ustura nasul, dar cel puțin ea atenua mirosul fetid al corpurilor intrate în putrefacție. Cel mai greu era pe scări. Capetele grele se loveau cu un zgomot surd de trepte, membrele înțepenite se poticneau de scări și praguri îngreunînd într-o mare măsură munca.

Lăsam cadavrele sus, pe coridor, lîngă spălător ; aici, alți deținuți le dezbrăcau de haine, iar noi ne întorceam după o nouă încărcătură. Mi-am dat seama în curînd că acolo sus era mult mai mult aer, iar dezbrăcarea părea mai ușoară, astfel încît după ce am adus un nou cadavru am început să dau jos hainele de pe el, profitînd de faptul că se strînsese o grămadă mare de cadavre și cei ce se

ocupau de dezbrăcarea lor nu mai pridideau cu munca. M-am convins, însă, că scoaterea hainelor de pe corpurile înțepenite și umflate nu era deloc mai ușoară decît transportarea acestora, doar atît că aici era un aer ceva mai curat și mai răcoare.

Din buzunare cădeau bani, notițe, scrisori, fotografii, diverse mărunțișuri, amintiri, țigări — într-un cuvînt, tot ceea ce le fusese permis prizonierilor să rețină la ei în lagăr. Toate acestea se amestecau cu excrementele și cu clorul umed formînd un adevărat depozit de gunoi. Din cînd în cînd, cîte un SS-ist scotocea cu bocancul printre aceste vechituri, care constituiseră în timpul vieții prizonierilor amintiri — aproape singurele și cele mai prețioase —, și, depistînd cîte ceva de valoare, ridica obiectul cu o scîrbă prefăcută, se juca o clipă cu el și, cînd i se părea că nu-l vede nimeni, îl ascundea repede în buzunar. Noi ne-am mulțumit cu curelele de care aveam nevoie la lucru și pe care ni se dăduse voie oficial să le luăm.

Prima căruță încărcată de grupa lui Teofil a părăsit curtea. Gienek și-a completat echipa în care, bineînțeles, am intrat și eu.

Cadavrele tîrîte pe scări în curte erau supuse unei operații speciale. Dentiștii, sub supravegherea SS-iștilor, se uitau în gura fiecărui defunct și dacă găseau acolo coroane și dinți de aur le scoteau cu cleștele.

Cutia de lemn s-a umplut repede spre mulțumirea nedisimulată a SS-iștilor. Și-o dădeau cu mîndrie din mînă în mînă, cîntărindu-i greutatea și mirîndu-se într-una că acești „asiatici sălbatici“, cum îi numeau pe prizonierii uciși, purtaseră atîta aur în gură. Beți și cu chef, umblau tot mai des prin grămezile de haine și gunoaie căutînd ceasuri, inele, lănțișoare de aur, iar după ce le găseau le luau pur și simplu, sau, mai rar, le aruncau ostentativ în cutie.

Unul din Blockführer-i se lupta cu mîna unui prizonier uriaș, încercînd să-i smulgă din deget verigheta groasă. Neamțul era beat și nu prea putea să se descurce. Înjurînd scîrbos, s-a uitat descumpănit în jur. În cele din urmă, a văzut o lopată sprijinită de peretele blocului, rămasă probabil după ce se deschiseseră ferestrele buncărului ermetizate cu pămînt. Acum s-a descurcat ușor. Cu o singură lovitură a retezat toate cele cinci degete de la palma lividă. Verigheta eliberată s-a rostogolit pe pămînt. Glumind, a ridicat-o și apoi a pus-o ostentativ în cutie,

după care a dat un șut degetelor retezate în direcția unei grămezi de cadavre.

Degetele acelea tăiate, care se rostogoleau pe pămînt, m-au impresionat mai puternic decît zecile de cadavre pe care le încărcam acum în căruță.

Încărcătura creștea. Era tot mai greu să aruncăm cadavrele sus. Gienek le aranja strîns, unul lîngă altul, ca snopii de grîu în timpul secerișului.

— Hei rup... ! — Ținut de miini și de picioare și legănat bine, cadavrul zbura sus, unde il prindea Gienek, care, cu picioarele larg desfăcute, prinse în mormanul de trunchiuri, miini, picioare și capete, aranja cu grijă cadavrele în straturi pentru ca să intre cît mai multe pe căruță. În felul acesta, ne economisea timpul și munca pe care fiecare dintre noi dorea s-o termine cît mai repede.

M-am ascuns după platforma încărcată pentru a mă odihni un pic și pentru a evita privirile SS-iștilor beți.

— *Der Rollwagen ist schon fertig !*[79] — a raportat Obojski, sărind greu din căruța încărcată pînă sus cu zeci de cadavre.

— *Also weg mit dem Dreck !*[80] — a răcnit unul din Scharführer-ii beți.

— Hei rup... ! Am cărat pînă în zori. Mai tîrziu, în bloc am primit un supliment. Dar nimeni n-a fost în stare să mănînce ceva. Voiam doar să dormim, căci diseară ne vom duce din nou la muncă.

XXV

Știam că n-o s-o putem evita. Seara mărșăluiam, în aceeași formație, spre blocul 11. Nici măcar n-a trebuit să ni se ordone. Ne-am înhămat singuri la căruțe. Curtea companiei disciplinare era cufundată în întuneric ; astăzi căzuse mai devreme. Era înnorat și cădea o ploaie măruntă, pătrunzătoare. Clorura amestecată cu noroi s-a transformat într-o mîzgă spumoasă. Mirosul acesteia, împreună cu duhoarea groaznică a cadavrelor în descompunere, plutea în aer.

După beția de ieri, Blockführer-ii erau foarte prost dispuși. Ne imboldeau permanent să ne grăbim, de parcă ne-am fi lăsat pe tînjală.

---

[79] Căruța este gata !

[80] Plecați cu rahații ăștia !

— *Los ! Tempo ! Aber dalli ! Los !*

Ne străduiam să terminăm cît mai repede această treabă îngrozitoare, dar eram de-abia la jumătatea ei. Lucram nervos, dar mai repede şi cu o mult mai mare îndeminare decît în seara trecută.

Cadavrele erau deja descompuse. Ne-am uşurat munca legînd cu curelele miinile, picioarele sau gîturile celor gazaţi, astfel încît, pe cît posibil, să nu-i atingem cu miinile ; apoi trăgeam cadavrele alunecoase şi umflate pe beton şi pămînt pînă la căruţă. Aceasta era aproape încărcată, dar noi tot mai puneam cadavre pentru ca să încapă cît mai multe. De ce să cărăm de două ori ? Deci încă două, încă un cadavru. Grămada era prea înaltă. Nu se mai putea ridica nimic.

— *Obojski ! ist schon fertig ?* — a întrebat SS-istul. — *Wieviel Stück ?* [81]

— 80 !

— Ha ha ha... ! *Das ist eine schöne Arbeit... !* [82] — spuse el şi-şi notă cu satisfacţie în carnet numărul comunicat de Gienek.

— *Abfahrt !*

Ne-am sprijinit cu umerii de părţile laterale ale căruţei. Alţii, legîndu-se cu curelele şi lanţurile prinse de ea trăgeau şi ei din toate puterile.

— Hei ruuup... ! — comandă Gienek, luptîndu-se cu oiştea. Un SS-ist a deschis poarta grea a curţii. Uitaserăm să acoperim încărcătura cu pături.

— *Halt ! Halt ! Die Decken mitnehmen !* [83] — ne-a adus aminte Scharführer-ul, turbat de furie.

Gienek a aruncat într-o clipă cîteva pături, foarte sumar, căci de-abia a acoperit membrele ieşite în afară ale celor gazaţi.

— Hei rrrup... ! — Căruţa troznea, iar roţile care scîrţiiau o porniră încet din loc, lăsînd urme adînci în pietrişul înmuiat de ploaie. Deodată, una din roţi, nimerind, se vede, într-un loc moale, a intrat adînc în pămînt. Obojski a fost aruncat cu putere, ca o minge, pînă la peretele blocului vecin, de oiştea care s-a răsucit. Căruţa, supraîncărcată, s-a înclinat periculos într-o parte. Observînd acest lucru, cîţiva sanitari au apucat să sară la timp înlături. Un troznet şi... căruţa încărcată cu vîrf s-a

[81] Cîţi sînt ?

[82] Asta este o treabă bună... !

[83] Opriţi ! Opriţi ! Luaţi păturile !

răsturnat într-o clipă, în acompaniamentul înjurăturilor și al gemetelor, îngropîndu-i pe cei care nu apucaseră să se dea la o parte. Din stomacurile strivite și umflate ca niște tobe ale celor gazați au început să iasă gazele care șuierau cu zgomot, amplificînd mirosul fetid, și pînă atunci insuportabil.

Din grămada de miini și picioare se auzeau gemete. Cineva era chiar la fund, acoperit de un strat gros de cadavre. Am început să înlăturăm în grabă obstacolul, vrînd să ajungem cît mai repede la cel strivit, care cerea ajutor cu o voce din ce în ce mai slabă.

Mai întîi i-a apărut capul, cu o față speriată și deformată din cauza durerii.

— Malina... ! trăiești ? — a întrebat unul prostește. S-a apropiat un SS-ist curios.

— *Was ist los ! Vielleicht einer mehr ?* [84]

— Ajutor... ! — implora strivit Malina.

SS-istul și-a pus miinile în șold și a izbucnit într-un hohot de rîs. În fața ochilor noștri se desfășura un spectacol macabru. Printr-un concurs ciudat de împrejurări, corpul unui prizonier uriaș îl strivise literalmente pe Malina între cadavrele care zăceau la fund, iar mîna mușchiuloasă a uriașului îl cuprinsese într-o îmbrățișare strînsă pe deținutul aproape sugrumat. Cineva rîdea isteric, iar noi în loc să-l ajutăm... căscam gura. Tocmai această scenă neobișnuită îl distrase atît de mult pe SS-ist. Primul și-a revenit Obojski.

— Ați înnebunit ?... Salvați-l ! Se înăbușă !

A sărit pe grămada de cadavre, a tras de picioarele mari ale celui gazat, le-a smucit cu atîta putere încît pielea a crăpat și a ieșit la iveală carnea violetă, în putrefacție. Ne-am revenit. Pe Malina, aproape strangulat și cu coastele rupte, l-am dus la spital. Am lăsat jos o parte din cadavre pentru a nu mai repeta povestea.

— Obojski ! *Wieviel jetzt ? 70 ? Also Abfahrt !* [85]
După ce a verificat numărul cadavrelor încărcate, SS-istul ne-a dat ordin să pornim.

De data aceasta a pornit ușor. Legat de o latură cu cureaua trecută peste mînă, trăgeam căruța imediat în urma lui Marian. După ce am trecut de poartă, Gienek a cotit oiștea spre dreapta. Am intrat pe drumul lagărului.

---

[84] Ce s-a întîmplat ? Poate unul în plus ?
[85] Cîți sînt acum ? 70 ? Deci, plecarea !

Ploaia cădea fără oprire. Din turnul ce se ridica lîngă SK o santinelă curioasă a îndreptat reflectorul spre noi. Înfuriat, Scharführer-ul a sărit spre gard.

— *Licht aus ! Du Blöder !*[86]

Strigătul și-a făcut efectul. Reflectorul s-a stins imediat. Ne-a încurajat întunericul. Numai roțile căruței scîrțîiau alarmant pe strada cu pietriș din lagărul adormit.

O cotitură la stînga. În ferestrele întunecate ale blocurilor apăreau ca prin ceață fețele palide lipite de geamuri ale celor care priveau cortegiul acesta ciudat și mut.

— *Weiter ! Weiter !* — ne gonea în șoaptă Scharführer-ul.

La postul de pază a avut loc ceremonia obișnuită. SS-istul de serviciu ne-a numărat repede. Scharführer-ul a declarat numărul de cadavre transportate și am putut pleca mai departe.

La intrarea în crematoriu apa strălucea pe betonul udat de ploaie.

— *Halt !*

Ne-am oprit ascultători în fața ușilor deschise. Cu cîteva mișcări energice, Gienek a tras jos păturile umede de pe cadavrele aranjate cu grijă în căruță, pe care nu mai aveam de cine să le ascundem. Am strîns cureaua, așa cum învățasem, sub formă de laț pe unul din capetele ieșite de sub grămada de cadavre. Ceilalți au făcut același lucru. Cu forțe unite, trăgeam toți deodată. Mai întîi au alunecat cîteva care erau chiar în vîrf. Trupurile uriașe, bine construite ale rușilor se loveau cu zgomot de betonul tare ; în urma loviturilor, craniile păreau că vor crăpa. Doar scheletele slăbite și plăpînde ale bolnavilor gazați nu ne creau dificultăți prea mari. La fel ca și în buncăr, legam cu cureaua cîte un membru, după care trăgeam cadavrul în crematoriu. SS-istul ne zorea nervos.

— *Schnell... !* Repede ! Repede ! — Și privea cu teamă în direcția clădirii spitalului SS, situat în imediata apropiere a crematoriului.

Nu era nevoie să ne grăbească cineva. Ne grăbeam și singuri, căci era ultimul transport. Fugind, tîram după noi cadavrele legate de curele, mai întîi prin holul mare, apoi în dreapta, pe lîngă sala de disecție a cadavrelor. Urmau un intrînd cu urne împrăștiate în toate colțurile și, în cele din urmă, o sală lungă, pe jumătate plină cu

[86] Stinge lumina ! Prostule !

cadavre. Cealaltă ușă dădea spre hala unde erau cuptoarele. Dezbrăcați pînă la brîu, deținuții se mișcau cu înminare. Personalul micului crematoriu nu mai pridídea cu treaba. Se încărcau cîte doi morți într-un cuptor. Noi terminasem lucrul. Ei mai aveau de muncit din greu cîteva zile.

Mietek, un tînăr din Cracovia, care făcea parte din personalul crematoriului, un deținut cu vechime, părea că nu este în toate mințile. Nu se înțelegea nici ce vorbea. De altfel, despre ce se putea vorbi ? Acum toți eram asemenea lui : abrutizați, fără sentimente, obosiți în ultimul grad ; ne gîndeam doar la clipa cînd se vor sfîrși toate astea.

Picînd de oboseală, împingeam automat căruța goală spre lagăr. Eram îmbibați cu totul de mirosul greu de cadavre. SS-istul de la postul de pază ne-a întors ostentativ și cu scîrbă spatele, punîndu-și batista la nas.

— *Weg ! Weg ! Ihr stinkenden Hunde ! Los !*[87]

Șeful blocului ne aștepta cu cina.

— *Heute wieder Zulage !* [88]

Numai la gîndul mîncării mă apuca voma. Să ajung cît mai repede la spălător ! Să fac o baie cu apă fierbinte ! Să mă frec cu peria și să șterg pentru totdeauna urmele acestor nopți îngrozitoare.

Murdăria s-a dus cu apa fierbinte, urme însă au ramas... Marian a încărunțit... În pofida oboselii, nimeni n-a putut adormi. Doar Teoś a adormit repede. Visa probabil ceva, căci tresărea neliniștit, bolborosind într-una : *Sowieso Krematorium.*

XXVI

O dată cu venirea toamnei condițiile din lagăr s-au înrăutățit considerabil, influențînd și starea de spirit a deținuților. Execuțiile tot mai dese, apelurile care se prelungeau la nesfîrșit, munca grea, *im Laufschritt*, la dezvoltarea permanentă a lagărului, bătaia, șicanele, murdăria, rîia, puricii și păduchii îngrozitori care-i decimau pe cei rămași în viață, precum și introducerea noii metode de a-i elimina pe cei grav bolnavi prin injectarea cu benzină sau fenol — toate acestea la un loc au creat o

---

[87] La o parte ! La o parte ! Cîini împuțiți ! Dați-i drumul !
[88] Astăzi din nou supliment !

atmosferă generală deprimantă, de disperare, o situație fără ieșire, în care singura cale spre libertate era — după cuvintele, repetate de toată lumea, ale Lagerführer-ului Fritsch — hornul crematorului.

Sowieso Krematorium, singura expresie germană pe care o cunoștea Teoș, devenise pentru toți cei din lagăr sinonimul libertății.

În lagăr se trăia de pe o zi pe alta, cu singura dorință de a apuca ziua de mîine. Dar de cîtă tărie, curaj și noroc era nevoie pentru a supraviețui zilei de azi ! Cine își pierdea speranța își încheia repede existența mizerabilă sau era exterminat în cîteva zile de kapo, de șefii de bloc și SS-iștii, care dovedeau o mare îndemînare în meseria lor. În general, rămîneau în viață tinerii ; dar și deținuții bătrîni, care se adaptaseră la condițiile lagărului și se orientau în viața din lagăr, se descurcau tot atît de bine. Cel mai greu le era nou-veniților, care nu aveau nici cea mai mică idee despre un lagăr de concentrare. Erau norocoși cei ce găseau la timp în acest mediu cunoscuți, prieteni sau rude care puteau să aibă grijă de ei în primele zile, cele mai grele, pînă cînd puteau deveni „independenți", pînă cînd vor fi deprins arta grea de a trăi în lagăr. Și aceasta era, într-adevăr, o artă grea pentru toți, cu excepția acelora care aveau un noroc ieșit din comun.

Cel mai bine o duceau cei ce nu aveau nici un fel de scrupule. Aceștia făceau repede carieră. Dobîndeau puterea fără să-și aleagă mijloacele, cu prețul suferințelor, ba chiar și al vieții unor oameni. Ei nu urmăreau decît să intre în grațiile autorităților, să-și întărească astfel poziția și să-și umple stomacul cu porțiile furate de la ceilalți deținuți flămînzi. Total corupți de exemplul criminalilor germani și al SS-iștilor necruțători, cu instincte sîngeroase, deveneau ei înșiși criminali.

Din fericire, acești oameni decăzuți constituiau un grup puțin numeros. Se întîmpla ca unii dintre ei, care începuseră să folosească aceste procedee josnice, să izbutească să se oprească la timp, sub impulsul unei străfulgerări a conștiinței ascunsă pînă atunci undeva în adîncul sufletului.

Unii deținuți, marcați de situația fără ieșire, își scurtau ei înșiși chinurile. Se aruncau asupra sîrmelor prin care trecea curent sau se spînzurau cu propriile curele. Erau și dintre aceia care încercau să evadeze, deși tentativele

erau dinainte sortite eșecului. Aceștia mureau de foame în buncăre, după ce își puneau colegii din comandou sau bloc în situația de a fi decimați. Dar și în acest caz se găsea cîte un deținut care era în stare să-și dea viața, jertfindu-se, pentru a salva de la moarte un camarad care avea familie numeroasă și copii.

Cît de mult mulțumeam lui Dumnezeu că mi-a fost dat să mă aflu printre puținii aleși ai sorții care lucrau sub un acoperiș, fără să simtă foamea sau frigul, niciodată tentați să facă rău altuia, ceea ce constituia, vrînd-nevrînd, o realitate a existenței fiecărui deținut care lupta pentru supraviețuire. Expediind o nouă scrisoare acasă, în afară de propoziția stereotipă „*Ich bin gesund und fühle mich gut*", puteam să adaug cu satisfacție : „*und halte immer den Kopf hoch*"[89].

XXVII

Ziua era deosebit de friguroasă pentru un început de octombrie. În plus, ploua. Era o lapoviță tipică de toamnă, ploaie amestecată cu zăpadă. Înainte de a ajunge la Industriehof s-a întunecat de-a binelea. Eram în grupa de „dezinfectare", în care mă numise Lagerältester-ul Bock. Imediat după ultimele clădiri, pe o luncă mare, îngrădită cu un gard provizoriu, cu turnuri de pază la colțuri și luminată din abundență de reflectoare, stăteau înghesuiți prizonieri de război ruși aduși de curînd.

Numeroșii SS-iști, kapo și șefi de bloc se învîrteau prin mulțimea așezată în rînduri de cîte cinci cu ajutorul patului de pușcă și al loviturilor zdravene de bîtă.

Mai întîi, rușii au trebuit să se dezbrace. În tăcere, supuși, ei își dădeau jos hainele ude, aruncîndu-le într-o grămadă care creștea văzînd cu ochii. Au reținut numai numerele de tablă care le atîrnau pe piept. Erau flămînzi, slăbiți, răciți și murdari din cale afară. După ce erau tunși de frizerii lagărului, veneau pe rînd lîngă un butoi îngropat în pămînt. În butoi era apă în care fusese dizolvat un dezinfectant. Dezbrăcați în pielea goală, tremurînd de frig, prizonierii trebuiau să facă această baie obligatorie.

Unii săreau în butoi fără să se mai gîndească, dar asta nu-i mulțumea pe SS-iști. Fiecare era obligat să se cufunde

[89] Și țin capul sus.

cu cap cu tot în lichidul rece, cu miros urît, care, pe ...-sură ce fusese folosit, căpătase consistența nămolului. Cine ezita suferea mai mult. SDG-ul de alături și SS-istul, care trebuia să-l ajute, supravegheau cu atenție ca dezinfecția să se desfășoare în mod corespunzător. Apăsau cu bocancul capul prizonierului pînă cînd înăuntru bolborosea, iar la suprafață apăreau bășici de aer. După o astfel de tortură, prizonierul, pe jumătate sufocat și speriat, sărea afară din butoi dacă, bineînțeles, mai avea puterea s-o facă. Cîțiva au trebuit să fie trași afară, atît erau de slăbiți. După numai cîțiva pași făcuți aproape orbește, căci nu mai vedeau prea mult cu ochii lipiți din cauza dezinfectantului murdar, erau supuși unei alte operațiuni, tot de dezinfectare, ca și cum n-ar fi fost de ajuns baia în lizol.

— *Ruki v verh !*[90]

Se opreau înlemniți, ridicînd ascultători miinile. Dădeam de cîteva ori cu pompa pentru ca „cuprex"-ul pulverizat să le umezească subsuorii proaspăt rași.

— Apleacă-te ! — asta nu înțelegeau.

— *Jopu davai*[91] — le spunea Antek, lăudîndu-se cu cunoștințele sale de limbă rusă.

Prizonierul își expunea fundul slab, iar eu pulverizam de zor, pînă cînd se prezenta următorul.

O pulverizare corectă cerea, însă, prea mult timp și se crea aglomerație, iar SS-iștii ne îndemnau să ne grăbim. Ca urmare, am lăsat de o parte pompele și, înmuind pur și simplu o bucată de cîrpă în „cuprex", tamponam perineul și regiunea inghinală a prizonierilor. Pac, pac !... și următorul. Acum mergea repede, dar operațiunea nu mai avea nici un efect. În loc să dezinfectăm, transmiteam insectele, care nu mureau în urma băii superficiale în lizol sau a tamponării cu „cuprex". Dar SS-iștii erau mulțumiți că treaba mergea repede.

— *So ist richtig !*[92] — spuse SDG-ul satisfăcut, bătîndu-l cu bîta pe un prizonier „dezinfectat", sub pretextul că făcea loc altuia. „Despăducheații" erau încolonați cîte cinci în acompaniamentul țipetelor, urletelor și înjurăturilor. Erau în continuare maltratați ; pentru aceasta orice pretext era bun. Acum SS-iștii nu se mai grăbeau. Așteptau pînă se strîngeau o sută și de-abia atunci îi duceau

[90] Miinile sus !
[91] Întoarce fundul !
[92] Așa e bine !

im Laufschritt spre lagărul nostru aflat la cîteva minute de drum.

Prizonierii fugeau dezbrăcaţi şi desculţi, trecînd prin băltoacele pline de noroi, pe alocuri acoperite de zăpada ce cădea fără întrerupere. Iar la dezinfectare veneau mereu alţii. Orele se scurgeau încet. Începuse să bată un vînt pătrunzător care aducea nori de ploaie amestecată cu zăpadă. Eram ud leoarcă. Frigul umed mă pătrunsese pînă în măduva oaselor şi aveam frisoane.

Prizonierii goi se înghesuiau în grupuri strînse, dorind ca cel puţin în felul acesta să-şi încălzească trupurile îngheţate. Tremurau de frig, scoţînd sunete nearticulate, un fel de geamăt surd.

— *Ruhe da! Verfluchte Bolschewiken! Ruhe!*[93] — strigau nemţii, dar fără rezultat. Epuizaţi şi îngheţaţi, ruşii nu reacţionau la nimic. Nu-şi făceau efectul nici bătaia, nici înjurăturile. Geamătul acela surd le ieşea din laringe fără ca ei să-şi dea seama. Era plîns, durere, neputinţă.

Spre dimineaţă, ultima sută de prizonieri goi a părăsit terenul înconjurat cu sîrmă, cei mai puternici cărîndu-i în circă pe cei epuizaţi. Pe pămîntul presărat cu pete albe de zăpadă, umed şi frămîntat de mii de picioare, stăteau grămezi de haine, bocanci, gamele, lăsate de cei peste zece mii de oameni alungaţi în lagăr.

Total epuizaţi după munca de o noapte întreagă am raportat întoarcerea noastră la corpul de pază. Îmi era frică de percheziţie, deoarece găsisem un săpun care mirosea frumos şi pe care îl luasem. Temerea a fost inutilă, căci nimeni nu s-a interesat de noi. SS-iştii erau acum ocupaţi cu prizonierii, faţă de care îşi demonstrau superioritatea, supunîndu-i la chinuri rafinate, demne de cavalerii cu însemnele SS-ului care luptau vitejeşte într-un sector „periculos" al frontului, în aşa-numitul Arbeitskriegsgefangenenlager, de curînd inaugurat.

În următoarele cîteva săptămîni, bravii SS-işti au repurtat victorii atît de mari asupra prizonierilor sovietici, încît nemaipridedind să le ardă cadavrele în crematoriu, le-au îngropat cu miile în gropi adînci şi lungi, săpate în pădurea de lîngă lagărul de la Brzezinka, a cărui construcţie avea să înceapă în curînd.

---

[93] Linişte! Bolşevici blestemaţi! Linişte!

XXVIII

Lagărul de prizonieri a fost înființat într-o parte, special destinată acestui scop, a lagărului nostru. Cîteva blocuri au fost despărțite cu sîrmă ghimpată și în ele au fost înghesuiți mii de prizonieri cărora li s-au repartizat cei mai zeloși Blockführer-i și șefi de bloc ; aceștia au făcut totul ca să introducă acolo o ordine „exemplară". „Experții" s-au apucat energic de treabă. Leichenträger-ii nu mai pridideau cu scoaterea morților și din această cauză în fața fiecărui bloc se ridicau grămezi uriașe de cadavre, care indicau mortalitatea îngrozitor de ridicată a prizonierilor. Ca o ironie, conducerea lagărului a trecut la organizarea acolo a unui spital. Această misiune i s-a dat șefului de bloc Peter, numit atunci Lagerältester în Krankenbau Kriegsgefangenenlager. Peter părea mulțumit de această avansare, defilînd prin bloc cu noua sa banderolă pe braț. Trebuia să se mute definitiv în lagărul de prizonieri împreună cu sanitarii aleși de el.

Mirosul plăcintelor de cartofi prăjite m-a atras spre bucătăria dietetică care prepara din cînd în cînd această specialitate pentru prominenții Revier-ului. Observîndu-l în bucătărie pe șeful de bloc căruia, probabil, îi erau destinate plăcintele, am dat să plec.

— *Warte mal !*[94] — mă opri Peter cu un gest autoritar. Ținea în mînă o plăcintă plină de grăsime, frumos rumenită. Arătîndu-mi farfuria plină cu plăcinte de pe masă, îmi porunci :

— *Nimm das für Georg. Er ist krank, er liegt bei mir. Verstanden ?*[95]

Ce era să fac ? Nevrînd să-l supăr pe Peter, am luat ascultător farfuria cu plăcinte ca s-o duc protejatului șefului de bloc. Nu-i pentru cîini cîrnatul ! — m-am gîndit cu invidie.

Dracu m-a pus să vin aici ! — strîngeam din dinți, urcînd la etaj. Datorită lăcomiei mele trebuie să-l slugăresc pe ăsta... pe asta... „pe domnișoara", cum i-a zis cîndva lui Jurek foarte nimerit, dar malițios doctorul Dehring. Peter putea fi iertat pentru slăbiciunea sa față de Georg ; în fond nu era un om rău, însă Jurek... ?

[94] Așteaptă !

[95] Ia asta pentru Georg. Este bolnav și zace la mine. Ai înțeles ?

Pe scări, înainte de a intra în camera șefului de bloc am apucat să înfulec două plăcinte care pîrîiau între dinți !

Jureczek e așa de bolnav încît nu trebuie să mănînce prea mult... Cred că Peter nu le-a numărat...

Ușa era încuiată. Am bătut. Liniște !

— Peter îți trimite ceva de mîncare ! — am strigat, înghițind ultima bucată. Patul a scîrțîit, s-a auzit tîrșiitul pantofilor și cheia a scrîșnit în broască. Jureczek, cu un halat colorat aruncat pe corpul gol de sub care se zăreau picioarele suple, s-a îndreptat cu pași mici spre unul din paturile din cameră.

— Ah ! Ce rău mă simt... — spuse el tușind și apucîndu-se de pieptul căzut. Se pare că era bolnav de plămîni, cel puțin așa susținea Peter. Dar toți știau că suferise în ultima vreme o mică intervenție chirurgicală, care avea mai curînd legătură cu relațiile ciudate dintre el și Peter decît cu o boală de plămîni.

După ce s-a așezat pe pat, a rupt o bucățică de plăcintă cu degetele sale subțiri și delicate. Părea plictisit.

— Mănîncă, Wiesio ! — mă invită el, punîndu-mi farfuria în față. Ești, desigur, flămînd... Eu nu prea am poftă de mîncare... se văită el.

Capul lui strîns într-un material colorat, care avea forma unui turban oriental, s-a lăsat greu pe perna moale. Avea o față frumoasă, aproape ca de fată, ochii mari, albaștri, înconjurați de gene lungi și dese, iar obrajii de culoarea piersicii se strîmbau într-o grimasă de copil capricios.

— Știi, Peter vrea să devin șef de bloc la el, în lagărul rușilor... Am auzit că acolo este îngrozitor !... Dar cred că o să fiu de acord... m-am săturat de aluziile lipsite de tact ale unor medici... Iar potcovarul ăla încrezut de Dehring își permite prea multe...

Din coridor se auzeau voci care au întrerupt acest monolog semnificativ. În cameră a intrat Peter, însoțit de R. și de Roman Gabryszewski. În ultima vreme, R. era în mare prietenie cu Peter și supărător de grijuliu față de protejatul acestuia.

Apropiindu-se de pat a mîngîiat cu podul palmei obrazul lui Georg, iar apoi, apucîndu-i cu îndemînare profesională încheietura mîinii, i-a luat pulsul cu o expresie concentrată a feței.

— *Lagerältester ! Georg ist schon gesund !* — declară el cu siguranță. — *Gott sei Dank !* [96] Apoi, privește în sus, prefăcîndu-se că este deosebit de fericit de acest verdict. Asta era prea mult chiar și pentru Georg. Acesta l-a fulgerat cu privirea pe R., și-a smuls mîna cu furie și a strecurat printre dinți : — Și tu ce naiba-ți bagi nasul, doctorașule... ? R. s-a înroșit ; Peter, în schimb, nu înțelegea despre ce este vorba. Gabryszewski a profitat de consternarea care domnea. Făcîndu-mi un semn complice cu ochiul, a smuls plăcintele din farfurie, înfulecînd cîte două deodată. Liniștea a fost întreruptă de Peter care nu pricepea nimic.

— *Was hat er gesagt ?* [97] — întrebă el, privindu-i pe ceilalți.

— Hm... *Georg fühlt sich schon besser !* [98] — răspunse diplomatic Gabryszewski, înecîndu-se cu plăcintele. Discuția a continuat în germană.

Am stat deoparte neobservat, gîndindu-mă la răspunsul răstit al lui Georg. R. nu-i plăcea și i-a dat clar de înțeles acest lucru. Poate era în asta și ceva din intriga pusă la cale de mine. Încă tot nu puteam să-i iert amenințările de la Jaroslaw.

Am luat farfuria goală și mă pregăteam să ies. Nu aveam ce căuta în societatea asta aleasă.

— Pleci... ? — își luă Georg rămas bun de la mine, cu o notă falsă de regret în glas.

Prominenți ! Să-i ia dracu ! Curtezană, mama măsii ! — îi înjuram în gînd, fără să uit, totuși, să închid ușa după mine încetișor.

Din sala de alături se tîra un bolnav. Îmbrăcat într-o cămașă foarte scurtă, plină de pete făcute de puricii și păduchii care-l mușcaseră, cu picioarele ulcerate ca de păianjen, își tîrșiia saboții pe teracota strălucitoare a coridorului. Cu o mînă se ținea de perete, iar cu cealaltă ducea o oală de noapte plină. Se grăbea la closet. Cel puțin ăsta era pretextul pentru a ieși din sală. Și-a ales momentul cel mai nimerit, căci începuseră să zăngăne cazanele metalice duse de șefii de sală, iar mirosul napilor fierți se răspîndise în întregul bloc. Musulmanul își mișca nările ca un ogar care-și adulmecă prada. Acum se va descotorosi repede de oala de noapte, care-l incomodează, și va

[96] Georg este deja sănătos !... Slavă Domnului !
[97] Ce a spus ?
[98] Georg se simte mai bine !

fugi cît îl vor ține picioarele ca să ajute la aducerea cazanului în sală. Va fi primul la cazan, va mînca, deci, primul. Și poate va primi și un supliment !... De unde știam eu asta... ? Da, sigur că da... ! Doar așa începusem și eu cîndva... ! Dacă va avea puțin noroc, musulmanul ăsta se va descurca în lagăr.

— Domnule doctor ! Domnule doctor ! — m-a strigat un bolnav prin ușile întredeschise ale sălii. Am șters-o repede pe scări, ascunzînd rușinat farfuria în care fuseseră plăcintele pentru Georg.

XXIX

Revierul din lagărul prizonierilor sovietici a început să funcționeze. După ce și-a completat personalul, Peter a împărțit funcțiile. Georg a devenit șef de bloc, Gabryszewski-Schreiber principal, doctorul R. — medic șef, iar mîna lui dreaptă era Staszek Hedorowicz. Aceștia nu prea puteau să facă mare lucru fără medicamente. Între timp, au venit noi transporturi de prizonieri, ceea ce a înrăutățit mai mult condițiile, și așa mizerabile, din acest lagăr. Nelegiuirile, crimele și foamea, bolile și epidemiile decimau prizonierii epuizați complet. Cei considerați capabili de efort erau goniți la muncă grea, la construirea noului lagăr de la Birkenau. Mergînd cu Gienek după cadavrele unor deținuți împușcați în timpul evadării, am avut curînd ocazia să mă conving de ce se întîmpla acolo.

În ziua aceea se lăsase ger, dar aici, pe terenul acesta noroios și mocirlos, pămîntul nu apucase încă să înghețe. În pustietatea aceasta, plată și întinsă, erau deja schițate contururile viitorului lagăr-colos, care se pierdeau în ceața dimineții undeva departe sub linia întunecată a pădurii.

Ca să ajungem la locul unde zăceau cele două corpuri ale prizonierilor împușcați în timpul evadării a trebuit să străbatem un drum lung, tîrîndu-ne cu greu picioarele care se afundau adînc în terenul argilos.

Cadavrele zăceau în apropierea unei case demolate, un fel de insuliță înconjurată din toate părțile de mlaștină.

Prizonierii, împușcați în spate, zăceau cu fața la pămînt. Picioarele lor goale aveau un aspect jalnic. Cineva apucase să le scoată bocancii. Picioarele și mîinile înțepeniseră din cauza gerului. Targa îngreunată făcea dificil mersul prin

noroiul acoperit cu o crustă ușoară. De-abia am ajuns la mașina sanitară. Cît cuprindeai cu privirea, peste tot, lucrau prizonieri, cufundați în noroi, bătuți și maltratați pentru orice fleac. Zeci de cadavre și de deținuți pe jumătate morți erau duși într-un loc, de unde, după ce erau încărcați în căruțe, se vor întoarce împreună cu comandourile în lagăr pentru apel.

Leichenträger-ii aveau treabă pînă peste cap. Dacă nu aveau prizonieri, atunci aveau o execuție. De-abia apucau să-i culeagă pe unii, că și trebuiau să strîngă o nouă recoltă din spital și din blocurile lagărului. Leichenhalle era arhiplină. O curățau, căci se pregătea un nou contingent. Doctorul Entress făcea o selecție printre deținuții cei mai bolnavi. Alergau la blocul 15 unde lucra Pańszczky, care făcea injecții cu fenol bolnavilor aleși de Lagerarzt. De-abia terminau acolo și trebuiau să-i care pe alții din cabinetul de intervenții aflat în fața dispensarului din blocul meu. SDG-ul Klehr, în halat de medic, întredeschidea ușor ușa și invita cu blîndețe înăuntru : — *Der Nächste... !* [90]

Mi-a fost greu să cred... doctorul R. nu mai trăiește... !

— Tocmai l-am dus ! — mi-a spus Gienek grav. Coboară în pivniță și o să-l vezi chiar tu... !

Tremurînd de emoție m-am dus acolo împreună cu Obojski și Teofil. Pe beton, separat de celelalte cadavre, zăcea un trup, la care era greu de identificat vreo asemănare cu doctorul R.

— Sigur e el... ? — am întrebat, neputînd să-l recunosc.

— Absolut sigur ! — mi-a răspuns Teofil. — Îl vom duce imediat la crematoriu înaintea celorlalți. Peter m-a rugat în mod special...

— De ce ? — m-am mirat eu. — Ce s-a întîmplat acolo ?

— Se pare că a vrut s-o facă pe istețul... A fost suprimat ! Atîta știu — mi-a tăiat-o scurt Teoś.

Se auzeau pași. A intrat Staszek Hedorowicz. Nu-l văzusem de multă vreme, de cînd plecase în lagărul rușilor. Era palid, aproape verde. S-a oprit deasupra corpului doctorului R. Plîngea.

— Cum s-a întîmplat ? — am întrebat, după ce s-a liniștit puțin.

---

[90] Următorul... !

Nu mi-a răspuns, a făcut doar un gest, arătînd cadavrul care zăcea la picioarele lui. De-abia acum am înțeles de ce nu am putut să-l recunosc. Capul, capul lui mare, caracteristic, era spart, fața era zgîriată și plină de vînătăi, mîinile și brațele purtau urme de lovituri.

— Spune odată omule, cum s-a întîmplat — zise nerăbdător Teofil —, căci o să-l luăm imediat.

Staszek s-a aplecat brusc, încercînd să scoată verigheta defunctului, care-i înconjura strîns degetul umflat de la mîna stîngă. Verigheta nu voia să iasă. Teofil a reușit, totuși, s-o scoată repede ; apoi a aruncat-o în palma întinsă a lui Staszek.

— Poate o să i-o dau cîndva fiicei lui... — spuse Staszek în cele din urmă.

Oare de asta să fi venit ? — m-am gîndit eu. — Doar putea s-o scoată acolo, în spital !... Se vede că nu se cădea să facă asta acolo ; era și greu, dealtfel, s-o scoată... Dacă nu ar fi fost așa, i-ar fi fost luată imediat după sosirea în lagăr. A venit pur și simplu să-și ia rămas bun...

— Ei, la treabă ! Gienek ia-l de mîini... a spus Teofil, apucînd mortul de ambele picioare ; apoi au început să-i încarce pe ceilalți. Staszek a mai rămas o clipă, și-a făcut cruce, spunînd „odihnă veșnică", a mai aruncat o privire asupra lăzii cu rămășițele pămîntești ale doctorului și, întorcîndu-se brusc pe călcîie, s-a îndreptat cu pași repezi spre ieșire. Am alergat după el. Am intrat în sala sanitarilor, pustie la ora aceea. Puteam discuta nestingheriți.

— A primit o chemare... știi... un bilețel că trebuie să se prezinte a doua zi la Politische. Era ușor de dedus că va fi executat. Nu se putea împăca cu gîndul că va fi împușcat. Plîngea, se lamenta, era disperat. Nu e de mirare. Toți îl compătimeau foarte tare, chiar și Peter. Dar cum să găsești cuvinte de consolare într-o clipă ca asta ? Peter avea vodcă. Au băut. Tristul banchet s-a prelungit mult în noapte. I s-a propus să se sinucidă. Oricum e mai bine decît să fii împușcat. Își va face o injecție cu o doză mai mare de evipan și va adormi. Este o moarte ușoară. Mai întîi a fost de acord și chiar a cerut hîrtie. Dar nu a fost în stare să scrie nimic. Iar cînd a văzut cum Georg își pregătește seringa, s-a speriat. Nu, el trebuie să trăiască !... Da, imediat, chiar acum se va duce la corpul de pază...

Se va duce la Politische și va face declarații... O să le explice că este nevinovat... Doar l-au împușcat pe Kazik Szumlakowski... El este nevinovat... ! Și fiica lui, de asemenea ! Trebuie să fie o eroare !... Parcă înnebunise. Deodată, s-a ridicat, pregătindu-se să iasă, dar în ușă s-a ciocnit de Peter, care i-a barat drumul.

— N-o să pleci nicăieri, de-acum nu vei mai da declarații suplimentare... Trebuie să mori, și asta chiar acum, înainte de a face vreo prostie ! Au început să se lupte. Poate că ar fi izbutit să se strecoare, dar au intrat în funcțiune taburetele. S-a prăbușit greu pe podea, a încercat să se ridice. Încă o lovitură, și taburetul s-a făcut bucăți...

— Nu l-ai apărat ? — l-am întrebat.

— Nu ! N-am putut. Aici era doar vorba între alții și despre mine... ! Am fost cel mai fidel colaborator al lui. Am crezut în el pînă în ultima clipă, pînă în momentul cînd s-a prăbușit... Iar cînd acul seringii s-a înfipt în corpul lui am simțit o ușurare. Îmi era milă de el, dar altă soluție nu exista... Păcat că nu a sfîrșit în onoare. Gabryszewski a scris imediat Totenmeldung-ul : a murit în urma unui atac de cord !... L-or fi dus oare ?... — mă întrebă el cu o voce tremurată, încheindu-și trista relatare.

— Precis ! — i-am răspuns eu, privind pe fereastră. — Teoš știe despre ce este vorba. O să aibă el grijă ca să-l arunce primul în cuptor. Morții tac și nici urme nu sînt.

După-amiază m-am întîlnit cu Peter... — Ce face el aici ? — m-am întrebat. Avea mîna înfășurată într-un bandaj.

— *Na ! Wie geht's Stubendienst, du alter Spitzbube...?!* — m-a salutat el prietenos. — *Weisst Du, mein Freund, Doktor R. ist gestern gestorben ? !... Herzschlag ! Schade, nicht wahr... ?* [100]

— *Ja, ja, ich habe schon gehört. Herr Lagerältester... Schade !* [101]

Omulețul s-a îndepărtat cu pași mari, siguri. Îi putea fi iertată slăbiciunea pentru Georg.

---

[100] Ei, cum îți merge, Stubendienst, hoțoman bătrîn... ? !... Știi, prietenul meu, doctorul R., a murit ieri ? ! Atac de cord ! Păcat, nu-i așa... ?

[101] Da, da, am auzit domnule Lagerältester... Păcat !

XXX

Czesiek Sowul cînta în orchestra lagărului la tamburină și tobă ; a primit un nou instrument, un xilofon. Îl punea pe masă, lovea cu bețișoarele în claviatura de lemn, dar sunetul pe care îl emitea nu era cel mai bun.

— Îmi trebuie paie ! — dădu el sentința după multe încercări nereușite. Dar de unde să-i facem rost de paie ?

— Sînt în saltele ! ne spuse el. — Numai că trebuie să fie întregi, neștrivite !

S-a apucat să caute. Mi-a întors pe dos toate paturile, a făcut murdărie, dar în cele din urmă a găsit paiele de care avea nevoie. Și cum cînta ?!... Oho !... Cine s-ar fi așteptat ca Czesiek să fie un muzicant atît de bun !...

În sala mea se strîngeau toți artiștii ; fiecare făcea ce știa. Pregăteau o comedioară sau ceva în genul ăsta. De obicei, veneau după masă, cînd nimeni nu-i deranja : Lagerarzt-ul lipsea întotdeauna, iar SDG-ul se evapora și el undeva, iar autoritățile din lagăr îi tratau cu indulgență.

Wojszczyk cînta la trombon, Stasiak la acordeon, „Țiganul" din dispensar cînta la vioară cu temperamentul unui ungur, Adam Wysocki își încerca discret vocea. Într-o seară, pregăteam sala pentru spectacol. Se strînsese aproape întregul personal al spitalului ; erau chiar și oaspeți din lagăr. Prezentator era „Lopek" Brodziński, care se pare că fusese impresarul Polei Negri. A început foarte sobru, căci nici distribuția nu era una oarecare. Mai întîi au recitat Leon Schiller, Stefan Jaracz și Zbyszek Sawan.

Naziștii prezenți în sală păreau plictisiți. Din fericire nu înțelegeau textele. Numai numerele muzicale s-au bucurat de succes. Adam Wysocki a început să cînte cupletele spirituale, frivole, răutăcioase, compuse de Tadzio Kański, care aveau ținte precise. Erau luați în răspăr kapo, șefii de bloc, prominenții, musulmanii, medicii, sanitarii și... efebii. Anumiți tineri ședeau ca pe ghimpi. Georg a ieșit ostentativ, însoțit de zîmbete. Un moment scurt de consternare, dar Kański și cu Wysocki au și început să cînte cuplete vesele pe melodia cîntecului „Toporul, sapa..." : „Iată stă un horn zidit, însă noi l-am șmecherit"... Atmosfera e veselă. Cu toții, chiar și naziștii, repetă refrenul : — Dimineața cafeluță, seara iară cafeluță, iar la prînz ceva supiță... — Cînd este vorba de apel, acolo unde strofa se termină cu rima la „patrulă" toți rîdeau în

hohote, iar cei mai gălăgioşi erau naziştii, căci ei cunoşteau bine numai acest cuvînt. În încheiere s-a cîntat colinda *Stille Nacht* ca să fie ceva şi pentru germani. Spectacolul a fost aprobat de Lagerältester-ul Bruno Brodniewitsch. El a promis că va obţine ca artiştii să dea spectacole în blocuri în mod cît se poate de oficial ! Cît bine putea face cuvîntul vulgar, atît de des folosit în lagăr, atunci cînd era folosit corespunzător. Tocmai rima aceea la „patrulă" i-a plăcut atît de mult lui Bruno ; spectacolul şi-a atins scopul : i-a încurajat pe cei din lagăr, le-a dat speranţe. Chiar şi Teoś a încetat să mai spună *Sowieso Krematorium*. Acum îngîna „Iată stă un horn zidit, însă noi l-am şmecherit..."

— Domnule doctor... l-a întrebat odată Wiesiek pe doctorul D. — cum stau lucrurile cu pederastia asta... ? Este aceeaşi plăcere ca şi cu o femeie ?

— Lasă-mă în pace cu întrebările astea — se răsti doctorul Rudek. — De unde vrei să ştiu ! Întreabă-l pe ăla... pe aia... ştii tu !

Am izbucnit în hohote de rîs. Puteam rîde fără grijă căci în blocul nostru nu erau efebi. Wiesiek însă nu s-a lăsat bătut.

— Fără glumă, doctore ! Se aud atîtea în ultima vreme pe tema asta... ba chiar se şi văd !... Pe mine mă interesează din punct de vedere ştiinţific — a adăugat el observînd zîmbete discrete pe feţele unora.

— Da, da ! — spuse cineva, dintr-o parte, glumind. — Unul din şefii de bloc i-a făcut cu ochiul lui Wiesiek... !

Domnea o veselie generală.

— Glumă, glumă, dar chiar grecii antici... îşi începu profesorul Jakubski argumentarea ştiinţifică.

Erau, deci, şi astfel de probleme de rezolvat.

În lagăr se răspîndiseră foarte mult purecii şi păduchii. Epidemia de tifos, care decimase pînă atunci în special lagărul de prizonieri, se împrăştiase brusc în întregul lagăr. Un mijloc — de altfel singurul, în vremea aceea — cu care trebuia combătută epidemia era ordinul Lagerführer-ului Aumeier ca personalul spitalului să facă pe rînd, în toate blocurile, aşa-numita Läusekontrolle.

Aceasta era una din şicanele pe care autorităţile le făceau deţinuţilor. Dacă nu ploua, controlul păduchilor se făcea de obicei afară, indiferent de anotimp.

Deţinuţii, dezbrăcaţi pînă la brîu, îşi lăsau pantalonii în jos, iar noi le cercetam lenjeria în care roiau insectele.

Le pulverizam cu „cuprex" subsuorii și regiunea perineului, locurile unde stăteau păduchii. Pe deținuții cei mai murdari și plini de păduchi îi scriam pe o listă pe care apoi o dădeam șefilor de bloc, iar aceștia îi trimiteau la baie, iar lenjeria și hainele le dădeau la dezinfectare. În general, deținuții se fereau de despăduchere, deoarece șefii de bloc îi chinuiau, iar baia cu apă rece și așteptarea în pielea goală a lenjeriei dura frecvent ore întregi, ceea ce nu e deloc plăcut, mai ales iarna. E adevărat, în lenjeria proaspăt spălată nu mai erau păduchi, dar rămîneau în schimb colonii întregi de lindine din care, după scurgerea cîtorva ore, ieșeau o puzderie de păduchi înfometați. Cei mai mulți păduchi aveau, bineînțeles, musulmanii. Păduchii îi mîncau pur și simplu de vii. Iar cînd vreunul mai avea și ulcerații sau răni învelite cu bandaj din hîrtie, se putea spune fără teama de a greși că „nu el avea păduchi, ci păduchii îl aveau pe el". Odată am rupt cu sila unuia dintre aceștia bandajul rău mirositor, plin de puroi. Sub hîrtie colcăiau mii de păduchi, o rană formată dintr-o masă compactă, cenușie și mișcătoare pînă la oase, cu o adîncime de cel puțin un deget. Unul din medici i-a dat un bilețel pentru a se prezenta la dispensar. Eram sigur că nu o să vină acolo de bunăvoie, căci se temea că îl vor lichida după prima selecție făcută de un medic SS.

Nu este, deci, de mirare că deținuții nu întîmpinau cu entuziasm controlul obligatoriu al păduchilor și nici pe noi, sanitarii, executanții acestei operațiuni puțin folositoare, care le punea în pericol viața. Iar noi făceam munca asta fără convingere, cu dezgust, cu atît mai mult cu cît aveam o părere clară despre eficacitatea ei. În plus, cu această ocazie, mai luam și păduchi de tifos, care pînă atunci nu apăruseră la noi. Cei care îi aveam din propria crescătorie nu erau periculoși, căci nu erau contaminați de tifos. La întoarcerea din Läusekontrolle ne schimbam imediat îmbrăcămintea și lenjeria, după care ne „despăducheam" bine și ne spălam sub dușul fierbinte din spălător.

Datorită acestor precauțiuni, pe care nu oricine și le putea permite, reușisem să evit contaminarea cu tifos exantematic.

În schimb, în timp ce făceam baie după o despăduchere am avut o altă aventură. Stînd sub duș, în aburii apei calde care vuia, am auzit în spate vocea de bas a unui necunoscut. N-am înțeles prea bine ce spunea, dar mi-am dat seama că despre mine este vorba. Intrigat, m-am întors

spre ușă de unde se auzeau vocile. În ușă stătea un kapo scund, cunoscut în lagăr pentru cruzimea și „grija" ce o purta băiețandrilor. Privindu-i pe cei ce făceau baie, m-a arătat cu degetul, spunîndu-i cu glas tare lui Bock, care era alături :

— *Mensch, das ist aber ein grosser Affe !* [102]

Au rîs amîndoi, iar apoi au ieșit, ținîndu-se de braț. De pe coridor s-a mai auzit o clipă vocea groasă a lui Timm, kapo-ul depravat.

— Ai auzit ce a spus ? — m-a întrebat Antek Kempa care observase scena. — A spus că ești o maimuță, o maimuță mare ! Nu i-ai plăcut !... Și ai fost la un pas de fericire... ! — continuă el, glumind. — El vine deseori pe aici, ca să-i privească pe cei ce fac baie — a adăugat el, de data asta serios. — Își caută un nou obiect, căci cineva i-a suflat efebul.

Mi-am amintit interesul manifestat sub raport „științific" pentru chestiunile acestea de un coleg. Poate avea deja o propunere și căuta o soluție.

XXXI

Peter era cum era, dar reușisem să mă aciuez pe lîngă el ; bineînțeles, făceam ce trebuia să fac. Dar din momentul în care Fred Stessel a devenit șef de bloc, pentru mine s-au terminat vremurile bune. Îmi dădea mereu treburi suplimentare, ca nu cumva să mă lenevesc, cum spunea el cu răutate. Fiind polonez, nu avea autoritatea de care se bucurase fostul șef de bloc și deseori îi bagatelizam dispozițiile. S-a răzbunat pe mine, asmuțindu-l împotriva modestei mele persoane — care, după Fred, era prea încăpățînată — pe însuși SDG-ul Klehr, de care mă temeam. Din clipa aceea nu am mai avut odihnă. Cum îmi terminam treaba, mă și gonea după mătură ca să curăț în jurul blocului și sectorul străzii de pe terenul spitalului. Și asta fără rost, pentru că acela era sectorul profesorului Jakubski. Acesta își păzea „postul", lucrînd încet, economicos, astfel încît să aibă de lucru toată ziua, ceea ce crea o aparență de hărnicie. Nu-i plăcea să se omoare cu munca, de altfel, nici mie ; dar, spre deosebire de el, cînd aveam

---

[102] Omule, dar ăsta e o mare maimuță !

de făcut ceva, eu îi dădeam zor și terminam într-o clipită, ca apoi să-mi petrec timpul liber într-o lenevie plăcută.

— Wiesio, teme-te de Dumnezeu, ce faci... ! îmi spuse profesorul, văzînd că m-am apucat serios de treabă. M-au dat afară de la „gonococi" și acum vrei să mă lași și tu fără muncă ?

Ce era să fac ? Pe profesor îl simpatizam, așa că i-am lăsat sectorul, iar eu m-am dus mai departe pe Lagerstrasse, lîngă magazia de efecte. Dar acolo totul era măturat și curat. Un deținut slab și mărunt mînuia mătura cu frenezie, strîngînd zăpada în grămezi, iar după ce o aduna o împrăștia din nou, avînd grijă să nu vadă nimeni ; apoi se apuca din nou de munca asta de Sisif. Fața lui de vulpoi îmi părea cunoscută. Unde l-am mai văzut ?... Eram gata să-l întreb direct pe deținutul acela harnic, dar, văzîndu-l în depărtare pe Lagerältester-ul Wietschorek care se apropia am șters-o cît mai repede spre bloc.

— O ștergi dinaintea lui Leon ? Nu-i așa ?... — a observat perspicace Kazik Szelest care îndeplinea funcția de paznic la ușa blocului nostru. Puternic, solid, era foarte potrivit pentru rolul acesta. M-a rugat să-i țin locul pentru un minut. Am fost de acord, aplicînd principiul reciprocității, căci și Kazik mă ajutase de multe ori, dîndu-le voie colegilor mei să intre în dispensar. De altfel, stînd în ușă mă simțeam în siguranță, deoarece Leon ocolea spitalul ; se temea să nu se contamineze de tifos sau de vreo altă boală.

— Ce faci aici ? — m-a întrebat funest Stessel, văzînd că stau la poartă fără să fac nimic. — Marș la lucru !

— Îl înlocuiesc pe Kazio, a plecat să se c... ! — i-am răspuns sincer, dar obraznic și agresiv, simțind că nu poate să-mi facă nimic, căci din moment ce îl înlocuiam pe Szelest, „munceam".

— Aha ! — mi-a spus el, după o clipă de gîndire. — Excelent ! De astăzi o să-l înlocuiești mereu în clipele tale libere, căci nu poate să stea aici de dimineață pînă seara... S-a înțeles ? !

— *Jawohl, Herr Blockältester !* — i-am răspuns regulamentar, în germană, ca să-i dau de înțeles ce cred despre el, iar după ce s-a îndepărtat am mai adăugat în șoaptă :
— Să te ia dracu, răutăciosule !

Kazik s-a întors, încheindu-se pe drum la pantaloni.

— Ei, Wiesio, ușchială de aici dacă nu vrei să te vezi, de data asta, cu Klehr, celălalt prieten al tău... ! Mișcă ! —

Lui Kazio îi plăceau expresiile tari. Am și dispărut. În drum mi-am avertizat colegii din baie. Acolo obișnuiau să mai tragă la măsea, așa că mai bine să se păzească, iar eu m-am dus într-un loc sigur, la morgă.

După cîtva timp, Kazik a zbierat „*Achtung*" atît de tare încît s-a auzit și în pivniță.

— A venit Klehr... ! am spus eu.

— Și ce dacă a venit — mi-a replicat laconic Teoś. Doar vine în fiecare zi...

— Astăzi avem liber... nu fac injecții — a adăugat Gienek.

— „Cine are supărare, să tragă un gît mai mare" ! Hai la Zemanek... ! — a propus, așa deodată, Teofil. — Să bem ceva ! Ce să ne facem gînduri negre... !

— Stubendienst ! Stubendienst ! — a urlat Stessel înfuriat.

— Ce urlă așa ? — a întrebat Gienek curios. — O să-ți facă probabil, una „drăgălașă" ! constată el, auzind cum Fred mă cheamă într-una.

Am alergat sus, în sala sanitarilor, de unde se auzeau țipetele șefului de bloc. SDG-ul Klehr stătea crăcănat în mijlocul sălii cu o față încruntată, într-o poziție de așteptare, care nu prevestea nimic bun. În timpul raportului am stat, pentru orice eventualitate, la o distanță la care să nu poată să mă ajungă cu mîna sau piciorul. Am observat că anumite paturi de la margine erau deranjate, ceea ce era, fără îndoială, opera lui Stessel.

— Unde ai fost ? ! — mă întrebă el pe un ton ridicat.

— *Im Abort !* [103] — inventai eu pe loc.

— *Im Abort, im Abort !* — mă imită el iritat. — Nu faceți decît să mîncați și să vă c... ! Bandă nedisciplinată ! La muncă nu este nimeni !... Astea sînt paturi făcute... ? Și praful ăsta de pe pervazuri... ? Ferestrele murdare, dușumeaua neagră ca în grajd... ? În armată ți-aș fi dat ordin s-o freci cu periuța de dinți pînă se face albă ca zăpada ! Îți merge prea bine... o faci pe domnișorul ! Marș la muncă ! *Aber los !*

Klehr a ascultat în tăcere. Am luat în grabă găleata și mătura, evitînd cu abilitate șutul de rămas bun al Scharführer-ului ; apoi m-am apucat energic de treabă, înjurîndu-l pe zelosul Stessel. În adîncul sufletului îi dădeam un pic de dreptate, pentru că de la plecarea lui

[103] La closet !

Peter trăgeam chiulul, ceea ce îl enerva pe urmaşul ambiţios al acestuia. Dar nu trebuia să facă scandalul ăsta în faţa lui Klehr care, evident, nu mă simpatiza. Adevărul e că pentru o astfel de vină în lagăr aş fi mîncat o bătaie zdravănă de la şeful de bloc. Acesta se ţinea de intrigi, ţipa, dar nu bătea.

XXXII

În lagăr s-au mai construit cîteva blocuri. Ca urmare, s-a schimbat numerotarea tuturor celorlalte. Blocurile în care se afla Revier-ul, adică blocurile 14, 15, 16 şi 20, au primit numerele 19, 20, 21 şi 28. În afară de aceasta, totul a rămas ca mai înainte. „Injectările" din blocurile 20 şi 28 nu mai constituiau nici un secret. SDG-ul Klehr era epuizat de muncă şi de aceea îl înlocuiau în această activitate „umanitară" „Miecio", „Perełka" şi „Feluś". Leichenträger-ii le cărau victimele direct la morga din blocul 28. În primăvară, au început să sosească, întotdeauna noaptea, transporturi de evrei. Ei nu intrau în lagăr, ci erau duşi într-o casă ţărănească ascunsă într-o pădurice la Brzezinka. Căsuţa aceea fusese amenajată pentru asasinarea dintr-odată a unui număr mare de oameni, transportaţi acolo direct de la gara Auschwitz. După uciderea transportului în camera de gazare aflată în nevinovata casă ţărănească, un mic grup format din vreo 20 de evrei tineri şi puternici cărau cadavrele tovarăşilor lor de la camera de gazare la nişte gropi de pe luncă, din imediata apropiere a căsuţei. După ştergerea urmelor crimei, erau aduşi la noi la Revier, unde stăteau la coadă la intrarea în dispensar. Asta se întîmpla întotdeauna seara tîrziu, după gongul de culcare, cînd lagărul dormea. În dispensar, deşi nu mai era nimeni din personal, lumina era aprinsă, ceea ce se putea explica prin prezenţa mea acolo, deoarece, de obicei, la ora aceea măturam. Bock şi Stessel păreau prinşi într-o discuţie. Evreii fuseseră înştiinţaţi că li se va face o injecţie pentru a se întări după munca epuizantă. Se aflau în spital şi asta nu putea să le provoace nici un fel de suspiciuni.

Klehr, îmbrăcat într-un halat alb, îi primea pe fiecare separat în cabinetul său de „tratamente", închizînd uşa cu grijă în urma pacientului. După fiecare „tratament", care dura uimitor de puţin, privea pe coridor, invitîndu-l

pe următorul. În acest timp, intrau în cameră Obojski și Teofil, puneau pacientul „adormit" pe targă și, după ce îl acopereau cu o pătură, îl duceau în interiorul blocului. Pacienții, care nu bănuiau nimic, intrau unul după altul în sala de „tratamente" pînă în momentul cînd dispărea și ultimul din cei ce așteptau în fața dispensarului. După terminarea „tratamentului" spălam podeaua în cameră.

— *Was macht hier der faule Hund ?* [104] — l-a întrebat Klehr pe Bock, în timp ce-și spăla mîinile.

— *Er macht sauber wie immer.* [105] — i-a răspuns șeful de bloc.

— *Loos, loos ! Schneller !* — m-a grăbit Bock, înțelegînd că făcuse o gafă, permițînd să fiu martor nechemat la lichidarea grupului de evrei, cărora li se mai lăsaseră cîteva ore de trăit numai pentru ca să ajute la ștergerea urmelor celor uciși în camera de gazare provizorie din căsuța de la marginea pădurii.

Am aflat de la profesorul Jakubski că cel ce mătura strada lîngă Bekleidungskammer era originar din Jarosław. În discuțiile cu Jakubski susținuse că îl cunoaște bine pe tata. Cine putea fi ?

Deoarece nu mai lucram în afara blocului, l-am rugat pe profesor să-l aducă odată la mine pe concetățeanul meu. Doream să aflu vești despre tata pe care pretindea că îl cunoaște. Aș sta cu plăcere de vorbă cu el și i-aș face rost și de un castron de supă. A venit, a mîncat și a povestit despre Jarosław. Avea știri proaspete, căci fusese arestat de-abia cu cîteva luni în urmă. Dar despre tata nu mi-a spus lucruri concrete ; am tras concluzia că nu-l cunoaște. În schimb, a întrebat de doctorul R., cu care nu se văzuse de multă vreme. — Ce ? Nu mai trăiește ? — a spus el sincer surprins. — Ce păcat !... Doar el îi făcuse rost de o muncă ușoară și chiar îi promisese că o să-l aducă în Revier...

Acum venea des. Îl invitam în pivniță, îi dădeam să mănînce, iar el povestea. Era funcționar la magistratură, îl arestase Toffel de la Gestapo, fiind acuzat de lipsuri pe care nu mi le-a specificat. Nimic serios. Credea că o să fie eliberat din închisoare și cînd colo l-au adus la Auschwitz. Asta-i toată povestea !

— V-am văzut undeva, dar nu pot să-mi amintesc în ce împrejurări...

---

[104] Ce face aici cîinele ăsta leneș ?
[105] Curățenie, ca de obicei.

— Posibil... — mi-a răspuns el sec, evitîndu-mi privirea. — Jarosław-ul este doar un oraş mic.

Într-o seară, aflîndu-mă la dispensar, stăteam de vorbă cu Gienek şi Józek W., cînd a venit la noi Ludwik Kosiński. Avea gîtul bandajat — tocmai se întorcea de la un tratament făcut de doctorul Wasilewski, laringologul nostru. M-am bucurat că l-am întîlnit, căci ţineam la el şi nu-l văzusem de multă vreme. Ludwik, care lucra la TWL într-un comandou convenabil, se descurca bine în condiţiile lagărului. Fiind un bun coleg, avea grijă de tineretul din Jaroslaw şi îi ridica moralul cum putea. Optimist incorijibil, prevestea sfîrşitul grabnic al războiului şi hitlerismului.

— Se pare că ai grijă de copoiul ăla, din cauza căruia zăcem noi aici ! — îmi spuse el, cu reproş, după o scurtă introducere. Aveam o mină care voia să spună că habar n-am despre cine este vorba.

— Ei, acela de la Ortskommandantur ! Nu-ţi aminteşti ?

Gienek şi Józek au ciulit urechile. Începea să fie interesant.

— Cînd au venit naziştii — a continuat Ludwik a semnat Volksliste * şi dintr-un simplu paznic al parcului orăşenesc a devenit imediat înalt funcţionar la Ortskommandatur. Pentru meritele sale de spion şi turnător... Îi denunţa pe evrei, jefuindu-le averea, iar, apoi, pe polonezi. Este o lichea ordinară ! Fii atent cu el — mi-a spus el, prevenindu-mă —, căci şi aici se poate ţine de turnătorii... !

De-abia acum mi l-am amintit. Cum putusem să uit... ! Doar el a fost acela care m-a alergat, împreună cu un soldat în timpul festivităţii dezvelirii plăcii comemorative de pe clădirea Ortskommandatur-ii, unde nimerisem întîmplător şi nu mă descoperisem în faţa plăcii... Şi povestea aceea cu radioul... şi atunci a fost amestecat ! De-acum n-o să-l mai ajut ! Să se descurce singur !

Venea la bloc şi întreba de mine. Preferam să nu-l văd. Mergînd în pivniţă, a intrat sub pielea lui Teofil. Acum îl hrănea Teoś, ba chiar i-a promis că o să-l mute la spital. O fi înnebunit Teoś sau ce-i cu el... ?

Au trecut cîteva zile. Între timp, lagărul de prizonieri fusese lichidat. Puţinii oameni care s-au salvat au fost

---

* Declaraţie prin care cetăţenii de naţionalitate germană din teritoriul polonez ocupat îşi declarau apartenenţa la grupul etnic german, primind cetăţenie germană.

mutați în lagărul din Birkenau, unde se ridicaseră mai multe barăci zidite, fără etaj. „Prietenul" meu Leo Wietschorek a devenit acolo Lagerältester ; a luat cu el cîțiva bandiți notorii. Slavă Domnului... !

Nici Peter Welsch nu s-a mai întors la noi. El a pus bazele spitalului din Birkenau împreună cu nedespărțitul Georg. Gabryszewski și doctorul Zengteller, cel ce a venit în locul doctorului R.

Staszek Hedorowicz s-a întors la noi. I-am povestit despre turnător. Știa de el și voia să-l aibă pe aproape. Mutarea în lagărul rușilor i-a răsturnat planurile.

— Și unde este acum ? — s-a interesat Staszek.

— Trebuie să-l întreb pe profesor, el știe ! — i-am răspuns.

Jakubski tocmai intenționa să mă întrebe același lucru.

— Nu l-am mai văzut în ultima vreme... O fi plecat la Birkenau ? — gîndea cu glas tare profesorul. Să se fi îmbolnăvit ? Ar fi păcat... ! E un băiat de treabă... M-a ajutat la măturat. Știa că mi-e greu... !

O să-l întreb pe Gienek sau pe Teoś. Staszek însă a aflat primul.

— Nu mai trăiește ! A murit acum cîteva zile. Nu e cazul să regretăm !... Poate că este mai bine că s-a întîmplat așa... !

— Teoś... — l-am întrebat cînd l-am întîlnit împreună cu Gienek — măturătorul a murit ?

— Da, s-a anemiat... — mi-a răspuns el, uitîndu-se la Gienek. — Ai încetat brusc să-l ajuți... ! A început să vină la noi... Era distrus... Avea mustrări de conștiință... Ni s-a spovedit ... ! Și inima n-a rezistat... !

— Herzschlag... ! a adăugat Gienek, privind de data aceasta spre Teofil. Nu l-am mai întrebat nimic.

— Zici că nu mai trăiește ? — s-a mirat profesorul. — Ca să vezi cum se prăpădesc în lagăr oamenii cumsecade !...

XXXIII

Aproape jumătate din bolnavii din spital au fost mutați la Brzezinka în așa-numitul Schonungsblock. Alegerea bolnavilor a fost făcută chiar de Entress, însoțit de Klehr. După o vreme, lista celor ce urmau să plece a ajuns în mîinile celor de la cancelaria spitalului. Deoarece nu se știa cu siguranță dacă bolnavii vor ajunge într-adevăr la

Schonnungsblock sau vor fi trimiși la camera de gazare, așa cum se procedase cu transporturile de evrei, sanitarii încercau să-și salveze cel puțin prietenii cei mai apropiați. Jasio Szary, șeful cancelariei, a operat în liste și astfel s-a reușit ca un număr de deținuți să fie strecurați înapoi în spital. Staszek Hedorowicz, care nu uitase că anul trecut un număr mare de bolnavi fuseseră trimiși la Dresda, a fost prevăzător și a scos din spital cîțiva bolnavi, ferindu-i astfel de transportul acesta nesigur.

Bolnavii mutați la Birkenau n-au fost gazați. Dar soarta lor a fost pecetluită. În următoarele cîteva zile, lăsați fără supraveghere și ajutor medical în condițiile îngrozitoare ale lagărului de la Brzezinka care de-abia se organiza, au murit acolo aproape toți. Cadavrele lor au fost incinerate în crematoriul nostru, încărcîndu-se într-un cuptor cîte patru cadavre odată. Procesul de incinerare a fost și el scurtat și, drept urmare, cadavrele nu se transformau complet în cenușă. Oasele nearse erau sfărîmate cu un pisălog de lemn și dacă, la cererea familiei, urna cu rămășițele pămîntești ale defunctului urma să fie trimisă acesteia, atunci cenușa se mai trecea odată prin sită unde erau amestecate rămășițele tuturor morților. Nu era de ajuns că familia nu primea rămășițele pămîntești autentice ale celui drag, chinuit în lagăr, dar trebuia să mai și plătească un preț pipărat pentru trimiterea urnei. Cinismul și obtuza neomenie hitleristă își sărbătoreau triumful conform principiului : *Pecunia non olet...*

După demolarea barăcii provizorii care despărțea lagărul de prizonieri de lagărul nostru, s-a trecut la ridicarea unui zid înalt de beton de-a lungul unui rînd de blocuri, îngrădindu-se astfel o treime din lagăr. S-au răspîndit zvonuri că în partea îngrădită vor fi aduse deținute. Femei într-un lagăr de bărbați ! Părea de-a dreptul incredibil. Vestea era comentată în toate felurile ; dar cu timpul lumea s-a obișnuit cu ea, căci în lagăr nimic nu ne mai putea mira. Au început să circule chiar și glume mai ales pe seama efebilor, care precis că vor intra în dizgrație. Poate părea ciudat, dar cel mai mare interes pentru femei îl manifestau criminalii germani, cunoscuți pînă atunci ca pederaștii lagărului. Prominenții lagărului, personalul mai tînăr al spitalului — cu excepția majorității deținuților epuizați pe care astfel de probleme nu prea îi interesau — erau dornici să vadă femei, chiar dacă ele erau tovarășe de detenție...

Pentru luna martie era o vreme nemaipomenit de caldă și, profitînd de vremea plăcută. m-am apucat să spăl ferestrele din camera mea. În aer se simțea adierea primăverii cu care asociasem întotdeauna anumite speranțe de libertate. „Să apuc primăvara !" — era lozinca fiecărui deținut. Toate semnele de pe cer și de pe pămînt arătau că dorita primăvară sosise. Soarele încălzea, un vînt cald mișca ușor ramurile pline de muguri ale plopilor din apropiere, cînta veselă o privighetoare invizibilă. Primăvara !

M-a trezit din reverie glasul aferat și surescitat al lui Zygmunt „gonococul".

— Wiesiek, vino repede ! Femei ! Lîngă Bekleidungs... !

Într-o clipă a și dispărut. Am alergat după el. În ușa blocului stătea ca de obicei Kazik, acoperind intrarea cu corpul lui masiv.

— Unde alergi așa, fiule... ? — îmi spuse el. dulce, oprindu-mă cu laba lui grea încît mai-mai să cad în fund. Te grăbești la muieri... ? Vrei s-o iei pe coajă... ? Nu vezi cîți SS-iști se învîrtesc pe acolo... ?

Lîngă Bekleidungskammer era un grup de oameni îmbrăcați civil, bărbați și — se întîmpla pentru prima oară în lagăr ! — femei. E, deci, adevărat că urmează să se deschidă un lagăr de femei ! Acum precis că le vor îmbrăca în haine vărgate ca ale noastre și le vor duce în partea separată a lagărului.

Le priveam de la distanță, neîndrăznind să ne apropiem, deoarece Blockführer-ii îi alungau pe cei mai îndrăzneți. În ușa blocului 21 a apărut Bock, alungîndu-i la muncă pe sanitarii curioși, înghesuiți pe scările care duceau la spital. din imediata vecinătate a Bekleidungskammer. Văzîndu-l pe Bock, unul din SS-iști l-a chemat. făcîndu-i un semn cu degetul. I se făcuse rău uneia dintre femei și se primise permisiunea să i se dea ceva de băut. Obojski și „gonococul" s-au repezit la bucătăria spitalului, și după o clipă duceau un căzănel plin cu ceai de mentă. Mai întîi au dat să bea femeilor. O tînără frumoasă lua cana plină de la Gienek și o dădea mai departe. Profitînd de lipsa de atenție a SS-iștilor, a schimbat cîteva fraze cu el, dăruindu-i în același timp un zîmbet. Era primul dintre deținuți care reușise să ia legătura cu o femeie în prezența SS-iștilor. El ne arunca din cînd în cînd cîte o privire plină de mîndria succesului înregistrat, care părea să spună : — Ei, vedeți. fraierilor... !

În cele din urmă, un SS-ist, văzînd că Obojski își permite cam multe, conversînd liber cu nou-venita, l-a alungat.

— *Obojsky ! Geh weg !... geh weg !* [106] — repetă el mai energic, văzînd că Gienek întîrzie, neputîndu-și lua ochii de la fata speriată.

În bloc am făcut cerc în jurul lui. Radia de bucurie. Obrajii i se înroșiseră, iar ochii albaștri și blînzi îi străluceau.

— Ați văzut ? — exclamă el cu emfază. — Am vorbit cu ea ! Minunată, nu... ? Le-au adus cu mașina de la Mysłowice... din închisoare... Ea are șaptesprezece ani ! Este cea mai tînără dintre ele... Se tem de ceva... ! Am liniștit-o... Ați văzut cum îmi zîmbea ?

Nou-venitele au stat multă vreme lîngă magazia de efecte. M-am întors la muncă. Mai bine să spăl ferestrele, căci Fred poate să se lege din nou de mine ca rîia de om.

Terminasem tocmai de măturat cînd au intrat în sală cîțiva sanitari ; printre ei era și Teoś. Comentau cu aprindere ultimele evenimente.

În pofida previziunilor, femeile nu au fost primite în Bekleidungskammer, ci gonite în buncărele blocului 11. Au fost văzuți mergînd acolo Lagerführer-ul Aumaier, Rapportführer-ul Palitzsch și Lachman de la Politische. Mirosea a execuție.

Încă înainte de a apuca să se împrăștie pe coridor, s-a auzit o chemare care confirma bănuiala, din nenorocire întemeiată.

— Obojski ! Teofil ! — Nu mai aveam nici o îndoială.

— Fir-ar al dracului ! Unde este Gienek ăsta ? — s-a enervat Teoś.

În timpul acesta, Gienek, ascuns undeva într-un colț, pregătea un mic pachețel cu provizii pe care voia să-l strecoare în buncăr. Era pentru „minunata"... I-am așteptat la intrarea în pivniță. S-au întors cu vreo oră înainte de începerea apelului. Cărau tăcuți targa goală de tablă. Primul venea Teofil, iar după el Obojski, alb ca varul, cu fălcile încleștate. Le-am deschis ușa care ducea la morgă.

— Tu știi ce-a vrut să facă nebunul ăsta... ? — a început Teoś cu o voce obosită, după ce s-a așezat încet pe prima ladă din margine. — Prostul... ! Ne-ar fi lichidat

[106] Obojski ! Cară-te !... Cară-te !

ca pe ceilalți ! S-a îndrăgostit sau ce naiba... ? Teofil a vrut să mai spună ceva, dar s-a oprit la jumătatea frazei, observînd că Obojski se schimbase la față.

— Tu să taci... bădăran degenerat ! — a șuierat Gienek printre dinți, strîngînd pumnii. Am văzut pentru prima dată pe fața lui, de obicei atît de blîndă, mînia.

— Iartă-mă Gienek ! — s-a liniștit la timp Teofil. — Au început să mă lase și pe mine nervii, Gienek... ! Teoś s-a repezit la Obojski și l-a mîngîiat pe umerii largi care se cutremurau de plîns. Plîngea, lovind neputincios cu pumnii în peretele umed al morgii ca un copil mare căruia i se făcuse o nedreptate.

— Li s-a dat ordin să se dezbrace în pielea goală... Pentru prima oară în viață am văzut o femeie goală... Și tocmai la ea a trebuit să mă uit... în astfel de împrejurări ! De cele bătrîne și-au bătut joc înainte de a le împușca... Ea a fost ținută pînă la sfîrșit... I-a dat părul la o parte cu țeava... părul ei lung... Obojski nu se mai putea stăpîni. Plîngînd în hohote zgîria peretele cu unghiile ; aproape că se înecase cu lacrimile care-i curgeau șiroaie pe obraji. În cele din urmă a mai spus cîteva cuvinte care de-abia îi ieșeau din gît.

— Dacă ea m-a văzut acolo... Și-a făcut cruce înainte ca el să tragă... A căzut cu fața în jos... A întors-o pe spate cu bocancul. Atunci am vrut... atunci Teoś... O să le-o plătesc eu ! — a încheiat el patetic și s-a apucat brusc de burtă. A început să vomite.

— Du-te repede după Toliński ! — mi-a spus Teoś, încercînd să-l țină pe Gienek care se clătina și mai-mai să cadă pe podeaua de beton.

După primirea raportului, Lagerältester-ul Bock i-a dat lui Teofil o bucată de pîine și un cub de margarină. Supliment pentru ambii Leichenträger-i chiar de la Rapportführerul Palitzsch, pentru „muncă exemplară".

— *Wo ist der andere ?* [107] — s-a interesat Bock, nevăzîndu-l pe Obojski.

— *Schlecht ! Nicht gut ! Frälein !* [108] — i-a răspuns Teoś într-o germană aproximativă, dînd din mînă cu resemnare. Probabil că Bock l-a înțeles, căci a dat din cap cu tristețe, s-a întors brusc pe călcîie și a plecat fără un cuvînt.

---

[107] Unde este celălalt ?
[108] Rău ! Nu-i bine ! Domnișoară !

De atunci Gienek s-a schimbat. În privirea lui nu mai e naivitate, zîmbetul copilăros i-a dispărut de pe față. A devenit dur. Asemenea lui Teofil, a devenit un insensibil.

XXXIV

În partea îngrădită a lagărului nostru au fost aduse femei abia peste cîteva zile. După apelul de seară s-a ordonat o Lagersperre severă. Ne-am urcat în pod, de unde, printr-un geam mic, văzusem nu o dată execuțiile din blocul 11 sau, mai exact, din curtea acestuia. Femeile mergeau în coloane strînse de zeci și sute de persoane. Erau prea departe pentru a distinge fața vreuneia dintre ele. Se întunecase de tot cînd au intrat în zona destinată lor. Sanitarii din blocurile 20 și 21 erau într-o situație fericită, căci unele din ferestrele acestor blocuri dădeau spre lagărul de femei. Au luat legătura, la început doar privindu-le, cu femeile care se aflau de partea cealaltă a zidului.

Erau deținute din lagărul de concentrare de la Ravensbrück : nemțoaice, deținute de drept comun și cîteva deținute politice, aproximativ o mie. Erau anunțate și alte transporturi. Un nou transport a sosit chiar în aceeași noapte. Erau evreice slovace. Zilnic soseau noi transporturi, în special cu evreice din Slovacia. După nici o săptămînă, toate blocurile din lagărul de femei s-au umplut. Erau complet izolate, nu erau duse nici la muncă în afara lagărului ; mîncarea o primeau de la bucătăria noastră „masculină" : li se lăsa la poarta din zid, de unde o ridicau ele singure, fără să ia legătura cu bărbații. Acestea au fost primele începuturi. Rigoarea era strict respectată sub pedeapsa biciuirii sau chiar a buncărului. Dar această situație nu putea să dureze mult. Primele legături le-a stabilit cancelaria principală și Revier-ul, căci, de partea cealaltă a zidului, acesta de-abia se organiza. Treptat, chiar și zidul a încetat să constituie un obstacol serios. Cine putea, iniția legături nepermise prin ferestrele blocurilor care dădeau spre femei ; mai tîrziu au zburat peste zid primele scrisori și, în cele din urmă, chiar pachețele cu mîncare sau alte cadouri. Nu o dată deținuții își găseau de partea cealaltă a zidului soțiile, mamele, surorile sau

colegele. Femeile primeau cu gratitudine ajutorul bărbaţilor, care izvora de cele mai multe ori dintr-o nobilă compătimire şi înţelegere a nenorocirii lor. Odată cu trecerea timpului şi stabilizarea, intr-un anumit sens, a condiţiilor din lagăr, în relaţiile cu femeile a început să predomine alt element, de natură mai intimă, şi anume cel sexual, care izvora din imbolduri mai terestre, dar cît se poate de naturale. „Aleşii sorţii", cîţiva doctori şi sanitari, în frunte cu Lagerältester-ul Bock, intrau în fiecare zi în lagărul de femei, ducînd acolo medicamente, făcînd pansamente şi tratamente mai uşoare. Supraveghetoarele duceau în fiecare zi o nouă grupă de femei la Erkennungsdienst, unde erau fotografiate din trei poziţii, la fel cum ne fotografiaseră şi pe noi cîndva. De acolo veneau de obicei la noi, la blocul 28, la Röntgenraum. Doctorul Gawarecki şi Stasio Zelle, care lucrau acolo, aveau acum griji suplimentare, datorită colegilor care doreau să se intîlnească în încăperea liniştită, mică şi întunecoasă, cu deţinutele cu care erau înţeleşi. Nu toţi se gîndeau doar la o discuţie. Nu e de mirare că pe tema intîlnirilor din Röntgenraum începuseră să circule diferite bîrfe, nu o dată exagerat de picante şi colorate de imaginaţia bogată a unora dintre participanţii la aceste „şedinţe", după cum aveam să mă conving eu însumi mai tîrziu.

Vecinătatea Röntgenraum-ului, care se afla la un pas de sala mea, şi absenţa supraveghetorilor, mi-au permis, cu bunăvoinţa lui Stasio, să particip la o „şedinţă". Instruit dinainte de acesta, m-am strecurat fără să fiu observat în camera obscură, unde trebuia să conduc pacientele la aparat. Orbecăind, am găsit-o pe prima de la margine, apoi pe a doua şi pe a treia ; le-am condus pe rînd la ecranul aparatului. În tot acest timp n-am scos nici un cuvînt, iar ele au procedat la fel. Nimic din „atracţiile" despre care circulau legende.

— Ei, cum a fost ?... — m-a întrebat mai tîrziu unul dintre colegi, făcîndu-mi complice cu ochiul. — Merită să te duci acolo ?

— Pfi... ! — am răspuns, enigmatic, dîndu-i multe de înţeles. Acum o să-i lucreze imaginaţia pînă cînd o să se convingă singur că l-am păcălit, aşa cum făcuseră şi cu mine alţii. Deşi... ? ! Wiesiek, bunăoară, mergea des la Röntgenraum. Cunoştea bine o nemţoaică cu funcţie care aducea în fiecare zi deţinute noi la raze. Părea mulţumit.

De mult nu-l mai interesau problemele pur bărbătești din „punct de vedere științific". Așa că și Röntgenraum-ul avea părțile lui bune.

XXXV

Odată cu primăvara au început să sosească în lagăr numeroase transporturi de evrei francezi. De data aceasta nu pentru gazare, ci pentru internare. După construirea marilor uzine chimice ale lui I.G. Farbenindustrie, în care lucrau deținuți, era nevoie de multă forță de muncă. Condițiile de muncă de la Buna-Werke erau atît de grele încît, după numai cîteva zile, francezii alcătuiau grosul cozii de la dispensar, care se forma lîngă blocul nostru după apelul de seară. Vrînd să-mi verific cunoștințele de franceză, m-am învîrtit printre ei, încercînd să leg o conversație. Am făcut o frază din cuvintele pe care le țineam minte, dar, în pofida intențiilor mele sincere, n-au înțeles nimic din ea.

— *Herr Doktor...* ! — mi s-a adresat timid un evreu tînăr.

— *Ich bin kein Doktor !* [109] — am răspuns îmbufnat, supărat că nu puteam să mă înțeleg cu ei în franceză. — *Pologne, polonais, comprenez-vous ?* [110]... fir-ar al dracului... !

— Dar vorbiți excelent franțuzește ! — exclamă el cu bucurie, încercînd să mă lingușească. — Domnule coleg ! Bătrînul acela care de-abia stă... Este foarte bolnav... Este un cunoscut al meu de la Paris... — a continuat el mai curajos, observînd că nu sînt periculos. — Uitați-vă cum arată... Faceți ceva ca să ajungă la doctor... Ce spuneți ?...

Într-adevăr, bătrînul de-abia se ținea pe picioare. Avea un ochi învinețit, o buză umflată și tăiată, capul tuns purta urmele a numeroase lovituri de bîtă. Mîine o să-l lichideze — mă gîndeam.

— Unde lucrează ? — am întrebat eu ca să-mi verific presupunerile, căci, apreciind după înfățișarea lui, eram convins că lucrează la Buna. Acum acolo se bate cel mai mult.

---

[109] Nu sînt doctor !
[110] Polonia, polonez, înțelegeți ?

— La Buna ! Sîntem împreună... Colega, dacă ai ști ce se întîmplă acolo !... mi-a confirmat tînărul evreu, încercînd să ghicească pe fața mea dacă o să-l ajut sau nu.

— Așteaptă, o să-l întreb pe portar. — M-am decis să mă duc să-l rog pe Kazik ; de el depindea intrarea în spital.

— Ce vorbești ? O să-l ducă imediat la convalescenți ! Este suficient să te uiți la el... ! Mai bine să rămînă în comandou !

— Dar lucrează la Buna ! — am încercat eu să-l conving pe Kazik.

— Atunci nu este nici o diferență dacă o să-l gazeze aici sau o să-l ucidă la Buna... ! Bine... ! Intrați dracului !... Numai că trebuie să-l cărați voi înăuntru, căci altfel o să țipe imediat ceilalți...

Între timp, alții mai puternici îl împinseseră pe bătrîn, care ajunsese ultimul în rînd. Tînărul a vorbit un moment cu bătrînul și l-a învățat ce să facă. Se vede că acesta a înțeles repede cum stau lucrurile și după o clipă s-a așezat gemînd pe o piatră. Atunci, sprijinindu-l de brațe, l-am băgat în dispensarul aglomerat, unde, fără să mai avem dificultăți, l-am așezat la rîndul care aștepta să intre la medic.

Bătrînul a fost primit la spital, în timp ce tînărul a trebuit să se mulțumească cu tanalbină ; acest medicament se administra în cazurile în care, în afară de o diaree incipientă, omul nu suferea de nimic. Mi-a strîns mîna cu putere, mulțumindu-mi călduros pentru ajutorul dat bătrînului.

— *Merçi beaucoup !* Mulțumesc !... Mă numesc David. Poate o să am și eu cîndva nevoie de ajutorul tău, amintește-ți de mine... !

Mi-a mai strîns o dată mîna și a luat-o la fugă. Am simțit în palmă un obiect rotund și rece de metal. Coridorul era plin de oameni, astfel că am băgat mîna închisă în buzunar. Foarte curios să văd ce îmi dăruise tînărul evreu, am alergat spre sala mea ; mă așteptam ca la ora aceea să fie pustie. În afară de Marian K. nu era nimeni. Marian stătea întins pe patul de sus și gemea jalnic, căci îl dureau dinții, din care îi mai rămăseseră puțini. Zăcea întors cu spatele la mine, situație de care m-am folosit pentru a mă uita la cadou. Ținîndu-l de vorbă pe Marian pentru a-i distrage atenția, am băgat ceasul de aur sub pături, după care am ieșit din nou în fața blocului, gîndindu-mă ce să fac cu el. Acolo m-am întîlnit cu Stessel

care mi-a găsit imediat de lucru : să distribui alifie pentru Krätze. Avînd mereu în fața ochilor comoara mea, scoteam mecanic din butoi alifia neagră și groasă ca smoala, luînd în polonicul de lemn porții prea mari ; de aceasta au profitat imediat bolnavii de rîie, ungîndu-se din abundență. În scurt timp butoiul a fost golit. Acum, cei care nu mai aveau alifie se înghesuiau în jurul celui de-al doilea butoi din care scotea alifie Adaś Kurylowicz, dozînd porțiile cu scrupulozitate ca să ajungă măcar puțin pentru fiecare. Datorită lipsei mele de chibzuială, s-a iscat o dezordine de nedescris.

— Băiete, ce-ai făcut aici... ? mi-a spus Adaś cu reproș, apărînd butoiul de cei care-l atacau. Dar, în scurtă vreme, și lui i s-a terminat prețioasa alifie neagră împotriva rîiei, epidemie care, în condițiile lagărului, era greu de stăpînit. După ce și-au uns corpul cu un strat excesiv de gros de alifie neagră, lăsînd libere doar mici porțiuni în jurul ochilor, pacienții mei arătau ca niște negri ce executau un dans exotic. În cele din urmă, „albii" s-au aruncat asupra „negrilor" și au început să zgîrie de pe ei pasta întunecată, grasă și cleioasă. Stessel, care stătea pe scările blocului, a observat întreaga scenă. Mi-am șters mîinile și am încercat să-l ocolesc cu o mină nevinovată, dar el mi-a barat drumul. Cu un gest semnificativ — a ridicat bărbia — a arătat spre locul de lîngă butoaie unde se mai îmbulzeau deținuții goi, contaminați de rîie.

— Nu mai este alifie... ! Butoaiele sînt goale ! — mi-am justificat plecarea de la post. — De altfel, cu ce îi ajută alifia asta c...să ? — am adăugat înfuriat, văzînd degetul șefului de bloc ațintit asupra nasului meu. Palma lui Fred mirosea plăcut a „mitigal", un lichid auriu, aflat în cantități foarte mici în farmacia lagărului, singurul mijloc radical împotriva rîii : la el avea acces numai o mînă de prominenți.

Deoarece degetul lui Stessel stătea și acum înaintea feței mele, am fost nevoit să mă întorc în direcția indicată. Deținuții își îmbrăcaseră cămășile murdare și pline de păduchi peste corpurile unse ; nu le vor spăla în următoarele zile, pînă cînd păduchii și rîia le vor provoca ulcerații și o infecție generală a întregului organism. Neștiind ce vrea, i-am dat mai departe, neomițînd să mai adaug ceva usturător și la adresa lui.

— „Mitigalul" i-ar fi ajutat... !

— N-o mai face pe deșteptul, mucosule ! — șuieră el lovindu-mă cu degetul în frunte. — Butoaiele... ! Ia butoaiele, dobitocule, că o să le spargă !

Împins pe scări, m-am repezit la cel mai apropiat butoi în interiorul căruia era un deținut despuiat, întîrziat, care mai culegea resturile de alifie ce mai rămăseseră pe perete. Al doilea butoi era alături, curățat ca un cazan de supă. L-am scos afară pe cel despuiat și am împins ambele butoaie spre ieșirea din bloc.

Mă grăbeam să ajung în sală, la patul meu, unde se odihnea comoara mea. Ceasul nu mai era, iar Marian dispăruse și el. Lua-l-ar... ! Înfuriat am intrat în spălător.

— Marian ce fel de glumă e asta... ! Dă-mi-l înapoi !

Marian zîmbi obraznic, arătîndu-mi dinții stricați care încetaseră brusc să-l supere. M-a luat de braț și potolindu-mă mi-a explicat.

— Ce ai fi făcut cu el ? Ai fi ținut ceasul în pat pînă cînd, cu prima ocazie, l-ar fi găsit..., de exemplu, Klehr...

Nimerise în plin. De Klehr mă temeam cel mai tare. În ultima vreme făcea des percheziții în sala mea.

— Eu îl voi vinde pe ascuns... Știu unde ! Vom avea mîncare !... Cartofiori, margarină, cîrnați... N-o să regreți... !

Marian s-a ținut de cuvînt. Cîteva zile, în spălător s-au simțit alte mirosuri decît duhoarea de pînă acum a flegmoanelor, fecalelor și diareei. Se prăjeau cartofi, plăcinte de cartofi și cîrnați. A împărțit totul cu mine în mod solidar. Cu stomacul plin, îmi aminteam cu și mai multă simpatie de David, care, auzind despre trimiterea bătrînului său tovarăș la Birkenau, la Schonung, evita spitalul ca focul. M-am convins că aurul introdus clandestin în lagăr are valoarea lui. Acum nu mă mai miram, văzînd pe cei mai turbați ucigași de evrei în tovărășia cel puțin a unui „favorit", reprezentant al acestui popor distrus fără menajamente. Viața în schimbul aurului. Atîta vreme cît putea să plătească.

XXXVI

Pe neașteptate eu și încă cîțiva sanitari am fost trecuți în lagăr. Se pare că în cadrul acțiunii de reducere a personalului spitalului. În sinea mea am dat vina pe Stessel, deși putea să nu fie neapărat opera lui. Era clar că nu

mă agrea. Asta este ! S-a întîmplat și gata ! Adio, vremuri bune ! Din fericire, primăvara era în toi și se făcuse cald de-a binelea. Am fost trecut la blocul 18 A, locuit în exclusivitate de deținuți care lucrau la Buna. Era o perspectivă neplăcută, după ce stătusem aproape doi ani în condițiile de seră din Revier. Mă temeam de lagăr, dar și mai mult de faimosul comandou de la Buna. În bloc locuiau aproape numai evrei francezi. Șef de bloc era un deținut german de drept comun zurbagiu, rău și sadic. Șefii de sală polonezi și evrei se întreceau să îndeplinească dorințele stăpînului lor. Prima noapte n-am dormit aproape deloc. Mă mîncau puricii și mă năpădiseră o mulțime de păduchi. Tifos sigur. Lagărul încă dormea cînd am fost alungați afară unde se formau coloane pentru marșul spre Buna. M-am alăturat primei grupe de evrei din blocul 18 pe care am întîlnit-o. Probabil că mă deosebeam de ceilalți, căci imediat m-a observat Oberkapo Pressen.

— Ce cauți printre musulmanii ăștia ? — m-a întrebat, extrem de surprins, căci încă ieri mă văzuse la Revier.

— Ce, te-au dat afară din spital ? — mi-a spus amuzat. Nu-ți fă griji ! La mine nu o să pieri... N-o să te trimit nici la lopată... Pentru început o să-ți dau un comandou mic. Vei fi Vorarbeiter !

Frumoasă perspectivă, m-am gîndit eu. Cunoșteam perfect Buna din relatări. Acolo kapo, SS-iștii și chiar Vorarbeiter-ii nimiceau oamenii pe capete.

— Mai bine găsește-mi vreo muncă ușoară — poate de sanitar al comandoului... ? — i-am propus eu, timid. — Nu cunosc germana... ! am mai adăugat, dîndu-i să înțeleagă că nu vreau să fiu Vorarbeiter.

— Bine, bine ! — se descotorosi el de mine, căci se grăbea. O să găsim mai tîrziu ceva corespunzător... Aici nu-i așa de rău, mai ales dacă ai protectori ca mine ! — Spunînd aceasta, îmi arătă cu mîndrie bîta pe care o ținea în mînă. — Ce număr ai ? — Își notă grăbit numărul din mers, căci comandoul o pornise din loc. — *Links, links und links...* — comandă el coloanelor care mărșăluiau în tactul acestor țipete, căci orchestra încă nu venise ; așa devreme am plecat la lucru.

Pe o linie secundară era garat un tren de marfă în care am fost suiți și, după cîteva minute de mers, am coborît la o stație mică, în satul Dwory.

— *Arbeitskommando formieren !* — a ordonat Kommandoführer-ul, un Scharführer înalt, cu nas mare și coro-

iat, pe care deținuții îl porecliseră „cucuveaua". La această comandă, ca la semnul unei baghete magice, două mii de oameni s-au încolonat disciplinați. Numai eu nu știam unde să mă duc. Grupe mai mari și mai mici de deținuți cu santinelele respective părăseau pe rînd lunca întinsă, îndreptîndu-se spre strada care traversa satul în tactul țipetelor monotone ale kapo și Vorarbeiter-ilor : — *Links, links und links !...*

Pe luncă rămăseseră numai cîteva zeci de deținuți, dintre aceia care arătau cel mai rău, cîțiva supraveghetori și cu mine. De-abia atunci și-a adus aminte Pressen de mine.

— Ei, măi Pfleger ! Ia fă-te-ncoa ! — mă chemă el autoritar. Alături stătea „cucuveaua" cu fața lui neplăcută de Mefisto. Oberkapo mi-a repartizat zece oameni, iar Kommandoführer-ul doi SS-iști, după ce i-a informat în prealabil unde trebuie să ne ducem la muncă. Am devenit deci Vorarbeiter chiar de la sosirea mea în înfricoșătorul comandou Buna-Werke. Mergînd pe lîngă cele două rînduri de cîte cinci evrei francezi, le dirijam pașii „*links und links*".

Mărșăluiam prin satul lung, prin norii de praf ridicați de sutele de deținuți care mergeau în față. Înaintea noastră pășea voinicește o mică coloană cîntînd *Liebe Lola*. Pe veranda unei case stătea o fetiță de vreo cincisprezece ani care îi saluta discret pe cei ce treceau. La capătul satului drumul se bifurca. Cea mai mare parte a coloanelor mergeau în sus spre stînga, noi am luat-o la dreapta, după SS-iștii care ne indicau drumul. Unul dintre supraveghetori m-a întrebat ceva, dar eu nu l-am înțeles. Nici cu francezii nu mă puteam înțelege. Nu-i bine ! — m-am gîndit eu. — Cum o să mă înțeleg cu ei ?

Trecînd peste un cîmp arat, am ajuns la o șosea construită de curînd, pe care era un trafic intens de mașini, căruțe, biciclete și pietoni. Toți se îndreptau spre marele șantier al Bunei. Ne-am oprit lîngă o salcie cu coroana bogată ; sub ea era o ladă mare plină cu unelte, după cum am constatat imediat, care a fost deschisă de un civil, probabil maistru. Acesta m-a privit cu atenție și m-a întrebat în polonă.

— Dar ce s-a întîmplat cu celălalt Vorarbeiter ? Îmi aduc mereu alții... Cum să lucrez așa ? se văita el, în timp ce împărțea uneltele. După aceea, mi-a explicat ce avem de făcut.

— Pe lîngă șosea se construiește un drum special pentru bicicliști. Acolo unde s-a trasat linia dreaptă cu pari mici și sfori întinse între ei trebuie să nivelăm terenul, să îndepărtăm de pe el toate obstacolele, care sînt aici în număr mare, mai ales rădăcinile copacilor ce cresc de-a lungul șoselei. Astăzi trebuie să terminați pînă acolo! *Verstanden?!*

Bucata de drum jalonată nu era prea mare, nici munca nu era epuizantă, cu atît mai mult cu cît SS-iștii care fuseseră repartizați să ne păzească se purtau bine. După ce au împărțit lopețile și tîrnăcoapele, evreii s-au apucat cu rîvnă de muncă, știind fiecare ce are de făcut. Era evident că munciseră aici înainte, ceea ce simplifica mult lucrurile. Maistrul, asigurat, se vede, că treaba merge bine, a încălecat pe bicicletă și a plecat. Soarele dogorea, supraveghetorii stăteau la umbră și-i priveau cu indiferență pe deținuții care lucrau.

Începusem să mă plictisesc. Neștiind ce să fac, m-am apucat să scot rădăcinile care ieșeau din pămînt. Orele se scurgeau, se făcea tot mai cald, deținuții munceau moleșiți, iar eu, sprijinit în tîrnăcop, mă făceam că mă odihnesc, privind cu atenție șoseaua care mi-a stîrnit pe neașteptate interesul. Mi-am îndreptat privirea spre o tînără care trecuse de cîteva ori pe șosea, într-o direcție și în cealaltă, la intervale scurte de timp. Ultima oară, după ce a parcurs vreo cincizeci de metri, a coborît de pe bicicletă și s-a întors, mergînd pe marginea șoselei. Oprindu-se în apropierea noastră, s-a prefăcut că repară ceva la bicicletă și a aruncat cu îndemînare lîngă trunchiul unui copac o legăturică care pînă atunci fusese ascunsă într-un coșuleț. Apoi, s-a suit din nou pe bicicletă și încet, fără să se grăbească, a trecut pe lîngă supraveghetorii care o tachinau veseli și, ajungînd în dreptul meu, m-a privit întrebător. Am dat ușor din cap, în semn că îi ghicisem intenția. A răspuns și ea, dînd din cap, iar apoi, apăsînd pedalele cu putere, s-a îndepărtat.

Mă gîndeam cum să ajung la copac fără să atrag atenția santinelelor. Între timp, chiar ei m-au scos din încurcătură. SS-iștii văzuseră tot și au așteptat doar ca femeia să se îndepărteze suficient. Au privit cu atenție în jur și s-au îndreptat imediat spre copacul sub care era pachetul. L-au desfăcut și i-au cercetat conținutul, după care unul dintre ei m-a chemat și mi-a spus:

— *Iss das schnell, aber pass auf ob der Kommandoführer kommt !* [111]

Nu puteam să mă pling de lipsă de poftă de mîncare. Am înfulecat una-două pîinea cu slănină, mulțumind în gînd fetei care nu se temuse să lase pachetul sub ochii SS-iștilor. Din comportarea ei am dedus că practicase des procedeul acesta, oricum riscant. Se vede că îl cunoscuse bine pe cel care fusese înaintea mea aici și, cu gîndul la el, pusese pachetul cu mîncare, meditînd îndelung dacă merita să mi-l lase mie. SS-iștii și-au scos și ei micul dejun. Ocupați cu mîncarea, nu dădeau nici o atenție deținuților care se făceau că lucrează și așteptau cu nerăbdare pauza de amiază și prînzul mult dorit. Razele arzătoare ale soarelui ne-au semnalat în cele din urmă că venise amiaza. Unul dintre supraveghetori s-a uitat la ceas și a ordonat pauza.

— *Mittagessen !*

Pentru a lua masa de prînz ne-au dus la o clădire cu ateliere și o sală de cazane, la zece minute de drum de la locul nostru de muncă. Cîteva grupuri terminaseră deja de mîncat. Cea mai mare parte a deținuților se odihnea, alții își frecau castroanele cu nisip. Prînzul îl împărțea Oberkapo Jupp, un om înalt, slab și peste măsură de zgomotos. Fiecare al doilea dintre evreii care stăteau la coadă pentru mîncare primea de la el o lovitură în cap cu polonicul. Împărțea porțiile în așa fel încît să rămînă și supliment pentru cîțiva aleși, mai ales pentru cei cu funcții. Am primit și eu unul mai mic. Cazanele de supă le-au lăsat evreilor să le lingă. Flămînzi, aceștia s-au aruncat asupra lor, luîndu-se la întrecere, smulgîndu-și-le unul altuia, situație folosită de Jupp pentru a-i bate pe cei ce se certau, spre hazul general al SS-iștilor care urmăreau scena.

Pauza de prînz a durat puțin. Supraveghetorii noștri, care înainte de amiază fuseseră atît de liniștiți, acum, imediat după reluarea lucrului, au început să-i zorească insistent pe evrei să lucreze mai repede.

— *Los, los ! Arbeiten, ihr verfluchte Juden ! Bewegt euch !* [112]

L-am văzut de la distanță pe „Cucuvea“ cum se apropia pe bicicletă. S-a oprit pe șosea fără să coboare de

[111] Mănîncă repede și ai grijă să nu vină Kommandoführer-ul !
[112] Hai, hai ! Munciți, evrei blestemați ! Mișcați-vă !

pe bicicletă. După ce a primit raportul SS-iștilor a întrebat de Vorarbeiter. M-am apropiat în fugă de el și, pocnind din călcîie, am raportat.

— *Kommando Strassenbau mit zehn Häftlingen bei der Arbeit !* [113]

Mi-a reușit bine raportul căci, privindu-mă cu bunăvoință, mi-a spus :

— *Ja... ist gut... Bist du der neue Vorarbeiter ?* [114] — m-a întrebat el brusc și, fără să aștepte răspunsul, a plecat mai departe, strigînd la evreii care continuau să rămînă în poziția de drepți :

— *Weiter machen !*

M-am gîndit că nu este chiar așa de rău in echipele care lucrau în afara lagărului.

Soarele coborîse spre orizont, cînd s-a ordonat încetarea lucrului. A apărut la timp și maistrul ca să închidă în ladă uneltele curățate. La plecare a verificat cît lucrasem astăzi. A constatat nemulțumit că am făcut mult prea puțin.

— Cu celălalt Vorarbeiter comandoul a făcut de două ori pe atît ! Să-i pui la treabă pe evreii ăștia leneși... dacă nu, o să-i raportez Kommandoführer-ului că trageți chiulul ! Firma plătește pentru munca voastră bani grei ! *Verstanden ?!*

Ne-am întors tot prin sat. La intersecție s-a produs din nou aglomerație. Oberkapo Pressen dirija traficul, formînd coloanele. Kapo scandau : — *Links und links !* — Kapo Jupp a răcnit : — *Ein Lied !* — Cineva a îngînat *Im Lager Auschwitz war ich zwar*... Se ridicase un praf groaznic, mi se uscase gîtul și-mi era sete. În fiecare comandou erau cărați morții, cei bătuți sau epuizați. Oamenii ne priveau cu discreție din curțile caselor. Fetița stătea pe veranda căsuței. Unul din comandouri cînta vesel *Liebe Wanda*. Apelul a avut loc pe luncă și a durat multă vreme, căci așteptam un comandou întîrziat. În cele din urmă, au venit în fugă, cu sufletul la gură, cărînd după ei un cadavru. Acum puteam intra pe rînd, cu sutele, în vagoanele care ne așteptau. „Cucuveaua" a dat ordinul de plecare. Cînd am intrat pe poarta lagărului se aprinseseră reflectoarele.

---

[113] Comandoul de construcții rutiere cu zece deținuți la muncă !

[114] Da... bine... Ești noul Vorarbeiter ?

Imediat după cină, șeful de bloc a ordonat Läusekontrolă, care a durat pînă tîrziu noaptea. Nu am mai avut timp să ne spălăm. În somn simțeam cum mă năpădesc păduchii.

XXXVII

Groaznica deșteptare m-a trezit dintr-un somn adînc. Afară era încă întuneric. Cerul de-abia începuse să se lumineze, răsărea soarele. Un spălat ca vai de lume, cafea în loc de micul dejun, marșul la gară și plecarea cu trenul. Deși pînă la Dwory erau numai cîțiva kilometri, călătoria de astăzi a durat aproape o oră și jumătate. Înaintea noastră au trecut transporturi mari de trupe și armament de toate calibrele, care se îndreptau spre fronturile îndepărtate. Am ajuns la Dwory cu o mare întîrziere, astfel că formarea Arbeitskommando-urilor s-a făcut în mare grabă și destul de haotic. Poate tocmai din această cauză în ziua aceea am primit alți însoțitori. M-am bucurat că unul dintre ei vorbea polona. Dar tocmai el s-a dovedit a fi un ticălos nemaipomenit. Și aceasta imediat după începerea lucrului. Îi zorea într-una pe evreii speriați, îi înjura, îi bătea, îi lovea cu picioarele ; s-a legat și de mine.

— Dacă nu știi să fii Vorarbeiter, lucrează alături de ceilalți — mi-a spus furios, văzînd că, în loc să mă interesez de muncă, mă uitam pe șosea, așteptînd să zăresc fata care adusese ieri mîncarea. Mă obișnuisem cu munca fizică. De altfel, știam să mimez munca ; cream impresia că lucrez conștiincios, spre deosebire de novicii care dădeau totul, consumîndu-și ultimele puteri numai pentru a evita să fie maltratați. Acum nici aceasta nu prea le-a folosit. Maistrul voia să cîștige timpul pierdut și ne zorea, iar SS-iștii profitau de ocazie pentru a-l mai pocni pe cîte unul. Între timp, a apărut o bicicletă și fata pe care o așteptam. La fel ca și în ziua precedentă, a trecut de cîteva ori privindu-i atentă pe cei ce lucrau și pe SS-iștii furioși. Dîndu-și seama că ceva nu este în ordine, și văzîndu-mă că muncesc, a plecat, renunțînd să mai arunce pachetul. SS-iștii făceau ravagii, soarele ardea fără milă, îmi era foame, iar timpul parcă se oprise în loc ; așteptam cu nerăbdare pauza de prînz. Spre masă ne-au gonit, la fel și la întoarcere. În scorbura unei salcii, în locul în care ne puseserăm uneltele înainte de a merge la masă, am văzut

o legăturică. O lăsase totuşi, în lipsa noastră. Deţinuţii şi-au luat uneltele, iar eu mi-am făcut de lucru pe lîngă pom, încercînd să iau pachetul. Într-o clipă, SS-istul care ştia limba polonă, observînd că umblu cu ceva, a şi fost lîngă mine.

— Ce faci acolo ? *Zeig mal das ! Was... ? !* [115] a urlat el, smulgîndu-mi pîinea din mînă şi lovindu-mă peste faţă. Uimiţi că SS-istul îl bate pe un Vorarbeiter, evreii ne priveau, uitînd de muncă. Atunci a intrat în acţiune cel de-al doilea SS-ist. I-a bătut pe toţi, fără să ierte pe nimeni. A ochit o victimă pe care a maltratat-o pînă a căzut la pămînt. Unul din evrei a alergat la cel căzut încercînd să-l ridice ; dar asta l-a înfuriat şi mai rău pe SS-istul care mă bătea. Lăsîndu-mă în plata Domnului, dintr-un salt a fost lîngă deţinutul care-i acorda ajutor colegului şi i-a dat cu toată puterea un picior în fund. Pierzîndu-şi echilibrul, cel lovit a căzut trăgîndu-l după el şi pe cel pe care încercase să-l ridice. Pe neaşteptate, SS-iştii s-au înveselit. Evreii se ridicau din genunchi cu mişcări greoaie. Unul din ei, stînd încă în genunchi, s-a uitat în jur după şapca care-i căzuse din cap în timpul bătăii şi se rostogolise lîngă picioarele SS-istului. Văzînd-o în cele din urmă la picioarele SS-istului, s-a tîrît spre ea ca s-o ridice ; SS-istul părea că de-abia aşteaptă acest lucru. Cînd deţinutul a întins mîna s-o ia, supraveghetorul rău i-a dat un şut cu bocancul ; şapca a zburat la cîţiva metri. Atunci, deţinutul s-a sculat în picioare, s-a scuturat de pămînt şi, foarte liniştit, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat, şi-a luat lopata şi s-a îndreptat spre locul său de muncă. Între timp, celălalt SS-ist, jucîndu-se cu şapca ca şi cum ar fi fost o minge, i-a dat un şut, aruncînd-o departe, în lanul de secară.

— *Wo ist deine Mütze ?* [116] — a întrebat politicos SS-istul, apropiindu-se de cel ce lucra şi înghiontindu-l cu patul armei. Francezul n-a înţeles întrebarea sau s-a prefăcut că nu pricepe. Pentru orice eventualitate, i-a răspuns ceva în limba lui, arătînd prin gesturi, care păreau comice, atît soarele cît şi capul său, vrînd să spună că lipsa şepcii nu-l împiedică deloc să muncească şi că nu se teme de

---

[115] Ia arată-mi ce ai ! Ce... ? !

[116] Unde este boneta ta ?

soare. Dar SS-istul a insistat ca evreul să se ducă să și-o ia, indicîndu-i și direcția cu țeava carabinei.

— *Geh und bring deine Mütze...!*[117] — repeta el cu încăpățînare, și se vedea că de-abia își mai stăpînea furia. Deținutul, presimțind ceva rău, întîrzia, dar observînd schimbarea bruscă a dispoziției SS-istului și patul carabinei gata să-l lovească, i-a executat ordinul, plecînd în direcția indicată. — *Weiter! Weiter...!* — insista SS-istul.

A găsit-o. În momentul în care a ridicat obiectul pierdut și voia să se întoarcă, a răsunat o împușcătură. Mai întîi una, apoi încă una. Deținutul s-a prăbușit ca lovit de trăsnet. În locul unde a căzut, mîinile celui împușcat s-au mai zbătut puțin, iar apoi au dispărut și ele în lanul de secară tînără. Buimăciți de zgomotul împușcăturilor, deținuții au lăsat lucrul. Chiar și celălalt supraveghetor părea surprins.

— *Hast du gesehen?* — i s-a adresat cel care trăsese. — *Der verfluchfte Jude wolle weg laufen!*[118] i-a rezumat el întreaga istorie.

— *Was guckst du!* — a țipat la mine. — *Arbeiten!... Ich werde euch helfen!* — s-a adresat tuturor, lovindu-l pe deținutul cel mai apropiat de el. — *Aber los! Ihr jüdische Bande!*[119]

Dinspre șosea s-a auzit un tropăit. Spre noi galopa un elegant ofițer SS, atras pesemne de împușcături.

— *Heil Hitler! Was ist hier los?*[120] — întrebă el, oprindu-și calul în spume. SS-istul care-l împușcase cu o clipă înainte pe deținut i-a relatat despre cele întîmplate. Grabner, șeful de la Politische — îl țineam bine minte —, a ascultat liniștit, apoi ni s-a adresat cu glas tare, întrebînd:

— *Wer ist kapo?*[121] — Deoarece nimeni nu s-a mișcat, supraveghetorul mi-a făcut repede un semn.

— *Vorarbeiter! Komm her!*[122]

Luînd poziția de drepți, am recitat formula învățată:

---

[117] Du-te și ia-ți boneta...!

[118] Ai văzut? Blestematul de evreu a vrut să fugă!

[119] Ce te holbezi!... Munciți!... O să vă ajut eu!... Imediat! Adunătură de evrei!

[120] Ce se întîmplă aici?

[121] Cine este kapo?

[122] Vorarbeiter! Vino aici!

— *Schutzhäftling zweihundertneunzig meldet gehorsam Strassenbaukommando mit neun Häftlingen bei der Arbeit! Einer ist erschossen!* [123]

— *Was?* a întrebat Grabner. — *Nicht erschossen! Vorarbeiter...* — a adăugat el condescendent. — *Er ist aber auf der Flucht erschossen! Verstanden?!* [124]

— *Jawohl!* — am repetat, supus, după el. — *auf der Flucht erschossen...*

Grabner a dat din cap mulțumit, s-a îndreptat în șa și spunînd: — *Weiter machen!* — a considerat întreaga chestiune încheiată. A dat pinteni calului, l-a lovit cu cravașa și a plecat în galop, salutat de supraveghetori cu mîna ridicată și cu strigătul: — *Heil Hitler!*

La nici cinci minute după aceea a sosit „Cucuveaua" cu încă doi SS-iști. A avut loc constatarea, s-a scris raportul privind „evadarea". Formal, am fost întrebat și eu, în calitate de Vorarbeiter, despre desfășurarea evenimentelor. Mă ajuta zelos să răspund SS-istul de lîngă mine, cel care vorbea polona, ca și cum s-ar fi temut să nu încurc ceva din nou. Temeri inutile! După „lecția" care mi-o dăduse Grabner, șeful de la Politische Abteilung, n-aș mai fi avut curajul să spun nimic pe tema „evadării" îndrăznețului deținut... *Nicht erschossen, sondern auf der Flucht erschossen...!* [125]

XXXVIII

Am schimbat comandoul. Oberkapo Pressen m-a repartizat într-un comandou mare condus de kapo Z... ski. După cele petrecute recent nu mai voiam în ruptul capului să fiu Vorarbeiter; în urma cererilor mele insistente am devenit Kommandoschreiber. Funcția aceasta îmi convenea mai mult. Ca Schreiber nu eram răspunzător de munca comandoului. Responsabilitatea revenea celor doi kapo și Unterkapo-ului, obișnuiți cu acest gen de atribuții pe care le îndeplineau conform vechilor și obișnuitelor principii ale lagărului, cu bîta și pumnul; eu răspundeam doar de

---

[123] Deținutul două sute nouăzeci raportează supus echipa de lucru la construcția de șosele formată din nouă deținuți la muncă! Unul împușcat!

[124] Ce? Nu împușcat, Vorarbeiter... El a fost împușcat în timpul evadării! S-a înțeles?!

[125] Nu împușcat, ci împușcat în timpul evadării...!

situația numerică a comandoului, ținînd evidența exactă a oamenilor care lucrau în el.

Kapo nu era dintre cei mai răi, dar avea și el toanele lui și atunci devenea supărător. Ca fost subofițer, a introdus în comandou disciplina militară și vai de acela care nu voia să i se supună.

Cei optzeci de evrei francezi care intrau în componența comandoului munceau din greu la lucrările de pămînt, săpînd gropi adînci și rotunde la fundația unor viitoare rezervoare de apă. Deoarece ca Schreiber nu aveam aproape nimic de făcut, pentru ca totuși să fac ceva și să nu trec la lopată scriam și rescriam lista celor care lucrau în comandou. Cînd îl vedeam apropiindu-se pe Kommandoführer, pe „Cucuvea", deveneam extrem de ocupat. Treceam de la un deținut la altul și, verificîndu-le minuțios numerele, le notam scrupulos în carnețel — nu mai știu pentru a cîta oară —, făcînd acest lucru cu atîta convingere de parcă aș fi îndeplinit o funcție indispensabilă. Intrigat de aceasta, SS-istul l-a întrebat odată pe kapo cu ce mă ocup.

— *Das ist mein Kommandoschreiber!* — a răspuns acesta serios, după care a adăugat cu mîndrie. — *Bei mir muss alles in Ordnung sein!* [126].

— *Ach, so... !?* [127] — a spus „Cucuveaua" puțin mirat, dar nu a avut nimic de obiectat în ceea ce privește noul meu rol. Astfel, funcția mea de om care nu face nimic a fost recunoscută, oarecum oficial, ca indispensabilă. Prînzul îl luam pe o luncă mare din apropierea lagărului de la Manowice, a cărui construcție începuse de curînd. În partea opusă era o pădurice de salcîmi. Tocmai în această pădurice fusese împușcat în timpul pauzei de prînz unul dintre deținuții comandoului nostru. Era un evreu foarte gras din transportul francez, care venise de curînd la Auschwitz. Am tras concluzia că nu se prea orienta în ceea ce privește relațiile care domneau în lagăr și mai ales în comandoul Buna-Werke. Nu ne-am dat seama cum s-a întîmplat să se îndepărteze fără să fie observat de nici unul din deținuții care se odihneau după masa de prînz. În orice caz, ajunsese în pădure cînd l-a observat unul din supraveghetori, care a tras în el un singur foc, dar precis. Glonțul l-a nimerit în stomac și a străbătut doar stratul

[126] Este Schreiber-ul comandoului meu!... La mine totul trebuie să fie în ordine!

[127] Ah, da... !?

gros de grăsime, fără să-l rănească prea tare. S-a întors la comandou ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. SS-istul, crezînd pesemne că nu l-a nimerit, și-a liniștit conștiința, intenționînd, probabil, să explice, dacă ar fi fost necesar, că trăsese ca să-l sperie. Totul ar fi fost în regulă și, poate, întreaga aventură s-ar fi terminat aici, dacă „Cucuveaua" n-ar fi fost întîmplător martor al acestui incident. L-a găsit fără dificultate pe rănitul care ieșea în evidență prin volumul lui, i-a privit mirat burta împușcată fără urme de sînge, s-a uitat în jur după supraveghetori și Oberkapo-ul Jupp, iar apoi a ordonat sfîrșitul pauzei și plecarea la muncă, mergînd împreună cu noi.

Evreul a început să lucreze normal și, văzînd că este observat, a dublat chiar ritmul. După un timp, „Cucuveaua" l-a chemat la el, însă, neputîndu-se înțelege cu el, a strigat după traducător. Traducătorul era David, același pe care-l cunoscusem cu cîteva luni în urmă la Revier. Cunoașterea limbilor polonă și germană, istețimea și un dram de noroc l-au ajutat să reziste la Buna, fiind unul din puținii evrei care erau în grațiile kapo. David avea acum de îndeplinit o sarcină grea și neplăcută. Trebuia să-i explice — nici mai mult, nici mai puțin — compatriotului său rănit că, întrucît încercase o dată să se sinucidă (era evident că nu voise să evadeze, ci căutase moartea), nu-i mai rămîne altceva de făcut decît să repete tentativa. Acum, însă, după ce trecuse pe lîngă moarte, acesta nu avea de gînd să se lase împușcat. Voia să trăiască și demonstra acest lucru muncind din răsputeri. SS-iștii nu-i apreciau strădaniile ; dimpotrivă, au început să-l croiască cu bîtele. În cele din urmă, nevăzînd altă ieșire, deținutul s-a decis să prefere moartea. Năucit de bătaie, s-a îndepărtat cu pas șovăitor, cu capul băgat între umerii săi largi. N-a ajuns prea departe. De data aceasta, glonțul i-a pus capăt vieții. „Cucuveaua" a cercetat cu piciorul dacă mai trăiește, a dat ordin să se încheie un proces-verbal și apoi a plecat liniștit cu bicicleta pe care i-o ținea David.

În timp ce ne întorceam seara în lagăr în vagonul de marfă, după obiceiul lui vechi, kapo și-a întins picioarele sub nasul lui David pentru ca acesta să-i curețe bocancii. Pînă atunci David făcuse supus acest lucru, dar de data asta s-a revoltat. L-a privit cu atîta ură pe kapo, încît acesta mirat. nu a reacționat decît printr-un :
— Oooo... ! ? — Cînd, după un moment, și-a revenit, a întins, indiferent, bocancii celui mai apropiat deținut.

Mai mulți, deodată, s-au apucat să-i curețe. I-a îndepărtat cu piciorul pe cei inoportuni, alegîndu-l pe cel mai zelos care se străduia de multă vreme să intre în grațiile lui și să preia funcția bună deținută de David. Înainte de a sosi la Auschwitz bocancii kapo-ului luceau ca niciodată pînă atunci.

David a trebuit să schimbe comandoul. Și eu am făcut la fel, deși n-am dus-o rău aici.

XXXIX

La Buna s-a format un nou comandou care lucra în satul Manowice. Era alcătuit numai din evrei ; doi germani îndeplineau funcțiile de Unterkapo și Vorarbeiter. Deoarece Oberkapo Jupp voia să tragă foloase personale de pe urma acestui comandou care lucra în apropierea unui sat, în mijlocul populației poloneze care-i compătimea pe deținuți și îi ajuta pe măsura posibilităților ei, a considerat că e bine să aibă acolo un polonez, un deținut vechi ca momeală și, în același timp, singurul om care putea să țină legătura între locuitorii satului și deținuții de origine străină. Alegerea a căzut pe mine și ea a fost inspirată de Oberkapo Pressen, căci și el conta pe recunoștința mea. Mi-au spus-o clar, fără ocol : Fiind singurul polonez, voi fi ajutat de populația din împrejurimi ; pentru că m-au băgat într-un comandou convenabil, le voi da ce-i mai bun din ceea ce voi primi. Voi fi „socotitor", deci nu va trebui să muncesc. Va trebui să caut de mîncare. Cei doi germani cu funcție vor fi preveniți despre rolul meu, la fel și supraveghetorii pe care Oberkapo Jupp îi va pregăti în mod corespunzător. Va trebui, bineînțeles, să mă străduiesc să-i satisfac și pe ei.

Deci totul a fost regizat. Am intrat în comandou în chip de momeală. Numărul meu mic de lagăr și triunghiul roșu cu litera „P" în mijloc trebuiau să zdrobească inima, deja înmuiată, a polonezilor din satul Manowice.

În timpul încolonării, cînd „Cucuveaua" a strigat : — *Abbruchkommando Manowitz, antreten !* mă aflam deja în primul rînd, lîngă Unterkapo și Vorarbeiter și nu mică mi-a fost mirarea văzînd cum trei SS-iști alergau spre noi din răsputeri, ca nu cumva să-i întreacă alții. Mergînd pe alt drum decît ceilalți, Jupp a intrat în vorbă cu ei de parcă erau vechi prieteni. Trebuie că le vorbea despre mine,

căci le-am simțit privirile care nu mi se păreau dușmănoase.

Pînă la Manowice era o bucată bună de mers. Un timp, drumul mergea paralel cu calea ferată Auschwitz-Skawina ; mai tîrziu ne-am suit pe un taluz înalt, pentru ca, după cîteva sute de metri de mers pe un cîmp plin de săpături, să ajungem la primele case din sat.

Satul se întindea pe ambele laturi ale unei văi prin care trecea un drum înfundat : se termina cu niște grămezi de pămînt adus aici pe linia îngustă de cale ferată de pe șantierele marilor întreprinderi. Cîteva clădiri fuseseră demolate, rămăsese doar una singură, din cărămidă, chiar la marginea satului, spre care ne îndreptam noi.

Casa era pustie. Se vede că locatarii fuseseră nevoiți s-o părăsească, deoarece urma să fie demolată. Într-una din încăperi era depozitul de unelte al comandoului, plin cu răngi, tîrnăcoape, lopeți, baroase ș.a.m.d. După ce le-au împărțit oamenilor, kapo i-au condus pe aceștia într-o șură mare, parțial dărîmată. Răul Jupp, care de obicei țipa într-una, acum era liniștit și blînd ca un mielușel. SS-iștii, pe care munca deținuților nu-i interesa, s-au dus la posturile lor și au început să moțăie. Bineînțeles, deținuții au profitat de aceasta, trăgînd chiulul și uitîndu-se împrejur după ceva mîncare.

Mă învîrteam de mai multă vreme prin apropierea casei singuratice, căci văzusem acolo o fată care ieșise de cîteva ori în grădină după legume. Încurajat de indiferența supraveghetorilor — grădina se afla în afara zonei păzite de SS-iști —, m-am apropiat de ea și am salutat-o cu un „bună ziua“ obișnuit ; mi-a răspuns cu un zîmbet plăcut, arătîndu-și dinții albi, sănătoși... Și așa, în felul acesta simplu, am făcut cunoștință, după o ședere de doi ani în lagărul de concentrare, cu o persoană din afara cordonului.

Fata era simpatică, frumoasă și timidă. Mi-a plăcut. I-am plăcut, probabil, și eu sau îi era milă de mine, fără să mă facă să simt acest lucru, pentru că de atunci a început să vină des, aducîndu-mi întotdeauna în coșuleț cîte ceva de mîncare. Punea coșulețul în pivnița casei părăsite, ferindu-se de SS-iști și kapo. După un timp și-a dat seama că nu mănînc singur darurile ei, ci le împart cu nemții. A trebuit să-i destăinui în ce condiții fusesem primit în comandou. Probabil că a înțeles, căci de atunci aducea cantități și mai mari de mîncare.

În general, SS-iștii s-au ținut de cuvînt. Își făceau datoria de a ne păzi dormitînd prin tufișuri sau hambare, înviorîndu-se doar în momentele cînd ne vizita Kommandoführer-ul. Cu vremea, s-au învățat să obțină mîncare pe cont propriu. Văzînd că se poartă bine cu noi, locuitorii satului plăteau tributul în mod benevol. Uneori, cîte un novice, pentru a obține mîncare, îl șantaja pe cîte un gospodar. Cînd se întîmpla așa, mi se spunea mie, iar, la rîndul meu, îl anunțam pe unul din supraveghetori, pe Rottenführer-ul care însoțea în permanență comandoul nostru, un SS-ist deosebit de cumsecade, care rezolva problema operativ, alegînd data viitoare alt supraveghetor.

Într-o zi, Oberkapo-ul Jupp a părăsit comandoul nostru, avînd însă grijă ca tributul ce i se cuvenea să-i fie plătit cu regularitate în lagăr, unde îl introduceam ilegal cu ajutorul deținuților învățați cu astfel de șmecherii. O parte a alimentelor o trimiteam la Revier lui Gienek Obojski, iar o alta o dădeam băieșilor din blocul 28, revanșîndu-mă pentru posibilitatea care mi-o ofereau de a folosi apa caldă și lenjeria curată, pe care, avînd în vedere că ne întîlneam permanent cu oameni din afara lagărului, cărora le puteam foarte ușor transmite păduchii de tifos din lagăr, o schimbam foarte des. La grija pentru înfățișarea mea exterioară a contribuit și cunoștința cu fata cu care petreceam mult timp în pivnița întunecoasă, ceea ce i-a determinat pe SS-iști și pe kapo să facă glume nesărate, care, dealtfel, nu aveau nici un fel de temei, căci pînă atunci nici măcar nu o atinsesem. Auzind aluziile răutăcioase, fata se îmbujora și dispărea rușinată. Într-o zi, în timp ce stăteam cu ea în pivniță și aveam de gînd s-o sărut, am fost chemat cu semnalul convenit, care însemna că se apropie „Cucuveaua". Constatînd progresele făcute în demolarea clădirilor, și-a exprimat nedumerirea că am lăsat neatinsă casa pe care ar fi trebuit s-o demolăm de mult, cu atît mai mult cu cît în curînd putea să fie acoperită de pămîntul adus de pe șantierul fabricii. Kapo a încercat să explice confuz că folosisem casa ca depozit pentru unelte. „Cucuveaua" a dat ordin să mutăm uneltele în mijlocul satului și să trecem imediat la demolarea casei. Din fericire, nu s-a uitat în pivniță, căci ar fi găsit acolo fata speriată, cu un coșuleț plin de vase în care fusese prînzul.

Cărămidă cu cărămidă am demolat casa tinerei care-mi aducea mîncare, casa în care se născuse și crescuse, casa

unde petrecuse în ascuns multe ore cu un deținut din lagărul de concentrare într-un flirt nevinovat, poate primul din tînăra ei viață. Acum, sprijinită de gard, plîngea încet, iar eu loveam furios cărămizile cu tîrnăcopul, încercînd să-mi ascund emoția.

Seara, casa nu mai era. După cîteva zile, resturile ei au fost acoperite de grămezi de pămînt. A dispărut și fata. De atunci n-am mai văzut-o niciodată.

XL

Ne-am mutat în mijlocul satului. Aici am cunoscut oameni noi și mai ales familia Szczęśniak, un gospodar cunoscut și respectat înainte de război ; fusese primar. Avea două fiice. Una se pregătea de măritiș, iar a doua, mai mare, era învățătoare. Soțul ei, domnul Zommer, învățător și el, se ascundea de jandarmeria germană care vroia să-l aresteze pentru activitatea conspirativă desfășurată în zonă.

Acești oameni, deși ei înșiși nu aveau prea mult, ne-au ajutat în măsura posibilităților lor și după o vreme au organizat chiar printre locuitorii satului Manowice o acțiune de ajutorare a deținuților.

Sufletul tuturor inițiativelor era doamna Zommer. Această femeie frumoasă, tînără, energică și sigură pe ea era în stare să și-i apropie chiar pe SS-iști. Mă hrănea minunat. Ca să aibă liniște, le dădea mîncare și SS-iștilor ; datorită acestui fapt, deținuții din comandoul nostru nu erau șicanați și nu munceau peste măsură de mult. De cîteva ori, comandoul a primit chiar lapte bătut și cartofi amestecați cu multă slănină. Hrănirea a patruzeci de oameni flămînzi nu era o treabă ușoară și reprezenta un sacrificiu mare pentru satul în mare parte evacuat.

Doamna Zommer îmi dădea cele mai proaspete știri din lume și prin ea am trimis primul bilețel acasă.

Cu ajutorul ei aș fi putut să evadez cu ușurință. Doar răspunderea colectivă m-a oprit să fac acest pas, căci puteam să-mi previn din timp familia să se ascundă. Supraveghetorii noștri își dădeau perfect seama de aceasta și îmi permiteau să umblu în voie în perimetrul caselor celor mai apropiate, fără să le fie teamă că voi evada.

În timpul nunții fiicei mai mici a soților Szczęśniak — am fost la petrecere, ceea ce, în istoria unui lagăr atît de

dur ca cel de la Auschwitz, era un lucru de-a dreptul de necrezut — m-am strecurat, sătul și încărcat de alimente, din casă în grădină, intenționînd să sar gardul. Încurajat de berea băută, am încercat să sar primul obstacol. Am rămas agățat de gard, iar apoi am căzut cît sînt de lung, împrăștiind toate bunătățile pe care le ascunsesem în cămașă. Văzîndu-mă, mesenii au rîs cu poftă, iar supraveghetorii, după ce m-au ajutat să strîng alimentele, au băgat în buzunare lucrurile cele mai gustoase. Cu toate acestea, multe dintre ele le-am dus în lagăr.

Unul dintre cei trei supraveghetori ai noștri s-a îndrăgostit. Era un țăran puțin descurcăreț, originar de undeva din Prusia Orientală și vorbea într-un dialect mazuriano-german greu de înțeles. Era roșcovan, îngrozitor de pistruiat, corpolent, dar de treabă. Era leneș și veșnic somnoros. De obicei, trăgea cîte un pui de somn în șura iubitei lui, care îl tolera pentru că, datorită lui, șura nu fusese demolată, ceea ce, în perioada secerișului care tocmai începea, era un lucru important. Cînd nu dormea, îi făcea curte fetei. Odată, în timp ce-i făcea curte, a primit o palmă atît de puternică, încît mai-mai să cadă. În loc să se supere, SS-istul s-a îndrăgostit și mai tare de zdravăna fată. Dar fata se săturase de curte și începuse să-l evite. Atunci, SS-istul nemîngîiat s-a agățat de mine. Dacă sînt Schreiber trebuie să știu să scriu și o scrisoare — a conchis el. El nu poate să scrie pentru că, pur și simplu, nu știe. Fata nu vrea să stea de vorbă cu el, așa că îmi va dicta conținutul scrisorii, iar eu o voi scrie. Dar așa n-a ieșit nimic, pentru că, la rîndul meu, cu toată bunăvoința pe care o arătam, nu pricepeam graiul lui mazurian. În cele din urmă, am scris scrisoarea de dragoste cu cuvintele mele, parafrazînd ceea ce îmi dictase. După ce a citit declarația de dragoste, fata a rîs cu lacrimi. Se vede că avea simțul umorului ; după aceea l-a tratat, totuși, cu mai multă bunăvoință pe veșnic adormitul amorez. Flirtul nu a ajuns însă prea departe, pentru că în ziua următoare, în locul roșcovanului, a apărut în comandou un nou supraveghetor. Nici măcar figura lui nu prevestea ceva bun. Găliganul aducea prin înfățișarea lui cu o iapă bătrînă. Deși părea ursuz, avea un temperament — după cum am văzut mai tîrziu — de-a dreptul diabolic. În plus mai era și rău și sîcîitor. Chiar în drum spre Manowice prezența lui s-a făcut bine simțită. În mod normal, acest traseu îl străbăteam mergînd în șir sau de

voie, cum îi era mai comod fiecăruia, de-a lungul liniei ferate. Ca să ne necăjească, „cap de cal" ne-a ordonat să mărşăluim în coloană compactă, în rînduri de cîte cinci, peste traversele de cale ferată, ceea ce era foarte obositor. După nici un kilometru de marş intens şi epuizant aveam picioarele ca de vată. Deţinuţii se împiedicau la fiecare pas, unii rămîneau în urmă, ceea ce îi oferea pretext SS-istului ca să-i maltrateze. Unul din vechii supraveghetori s-a apropiat de mine şi m-a avertizat să mă păzesc. Unterkapo-ul şi Vorarbeiter-ul, temîndu-se să n-o păţească şi ei, au devenit deodată foarte zeloşi, făcînd ordine printre rînduri cu ajutorul bîtei, ţipînd şi chiar lovind. Cînd traversele de cale ferată s-au terminat, ne-a aşteptat o ascensiune dificilă pe un taluz abrupt unde pămîntul ne fugea de sub picioare. Ne-a gonit în sus şi în jos de cîteva ori şi, constatînd că încă mai rezistăm, ne-a dat ordin să ne mai căţărăm o dată în ciuda protestelor celorlalţi doi supraveghetori, care au încercat să-i amintească că mergem la muncă. Se pare că acest ultim argument l-a convins, căci ne-a lăsat în pace. Dar nu vroia să renunţe cu totul la distracţie ; şi-a găsit o victimă, pe unul din evrei, care, fără să vrea, a rupt un fir de grîu din lanul pe lîngă care treceam. Dacă n-ar fi intervenit acelaşi supraveghetor, probabil că l-ar fi omorît pe evreu. După sosirea la locul de muncă a impus imediat un ritm rapid. La început a fost dărîmată şura în care obişnuia să doarmă supraveghetorul roşcovan. Zidurile şurii demolate haotic şi în grabă au căzut, îngropînd sub ele un deţinut. Din fericire nu a păţit nimic, dar necruţătorul SS-ist, considerîndu-l pesemne autorul accidentului, a dat ordin să i se dea „cinci la c...".

Despre contacte cu populaţia nici nu putea fi vorba. S-a dus şi masa de prînz. Oamenii din sat, văzîndu-l pe SS-ist că face ravagii, erau precauţi şi ne ocoleau ; observau însă cu atenţie, din ascunzătorile lor, performanţele „bravului" supraveghetor. Aşa a trecut o jumătate de zi.

După-amiază, căldura îi chinuia atît de tare pe deţinuţi încît leşinau pur şi simplu de sete. În cele din urmă, kapo l-a trimis pe unul din deţinuţi la fîntînă ca să aducă o găleată de apă. Fîntîna era la cîţiva zeci de paşi de locul nostru de muncă. Evreul a luat supus găleata şi s-a îndreptat spre case. „Cap de cal" parcă tocmai asta şi aştepta. Văzînd că-şi pregăteşte carabina, i-am strigat deţinutului să se întoarcă imediat. I-am salvat viaţa, dar, în schimb,

am atras asupra mea mînia SS-istului. El i-a smuls evreului găleata goală și a aruncat-o spre mine mirîind furios :

— *Also, du holst selbst das Wasser holen !* [128].

Am ridicat găleata și am privit neajutorat spre celălalt supraveghetor, dar acesta era prea departe pentru a putea interveni. Deși știam ce mă așteaptă, trebuia să execut ordinul. Ca să cîștig timp, mă mișcam încet, dar, după lovitura de picior dată de SS-ist, am început să pășesc mai repede la vale, spre fîntînă. După cîțiva pași am încetinit mersul, încercînd să nu mă întorc ; năpădit de o sudoare rece și cu inima cît un purice căutam salvarea la oamenii care priveau de după colțurile caselor lor întreaga scenă. Ca la o chemare, în jurul fîntînii au apărut o mulțime de oameni. Asta și voiam, căci credeam că SS-istul n-o să îndrăznească să tragă de teamă să nu nimerească pe cineva din sat. Tremurînd, am luat apă, i-am rugat pe oameni să stea în continuare în apropierea mea pentru a nu da SS-istului turbat posibilitatea să tragă. Întors cu fața spre supraveghetor, i-am văzut carabina îndreptată spre mine și pe celălalt SS-ist alergînd și încercînd prin strigăte și gesturi să-și oprească colegul să facă o prostie. Acesta urmărea acum să creeze impresia că se prefăcuse doar că vrea să tragă, dar cînd m-am apropiat s-a dezlănțuit. Sărind la mine, mi-a aruncat din mînă cu patul carabinei căldarea cu apă, iar după aceea a vrut să mă croiască și pe mine cu ea. Eliberîndu-mă de căldare, am evitat cu îndemînare lovitura, dar SS-istul m-a ajuns din urmă la marginea taluzului. Nu mai aveam unde să mă retrag. Pe fața lui dezgustătoare se citea o furie nestăpînită. A apucat carabina de țeavă și se pregătea să mă lovească cu patul. Am apucat să mă pregătesc pentru o astfel de lovitură și poate de aceea am reușit s-o evit. Patul a nimerit în gol, iar SS-istul, pierzîndu-și echilibrul, s-a aruncat înainte ca împins de o forță nevăzută. Ar fi căzut cu capul în jos de pe taluzul abrupt, dacă nu l-aș fi prins, acționînd mașinal, în ultima clipă de cureaua carabinei pe care o ținea crispat cu ambele mîini ; în acest timp eu m-am agățat cu mîna liberă de un arbust. SS-istul se cățăra neîndemînatic și cu cît se apropia de mine, cu atît mai mare îi era mînia. Cînd a izbutit în cele din urmă să ajungă sus, am dat drumul curelei. „Cap de cal" și-a pierdut din nou echilibrul, a căzut în genunchi, dar, pentru

---

[128] Atunci, du-te tu după apă !

că se ţinea de o cracă, s-a sculat repede, înjurîndu-mă cît îl ţinea gura.

— *Ach, du Schwein!... Du Drecksack! Jetzt werde ich auch dir helfen!*[129]

Aranjîndu-şi vestonul, mă ameninţa în continuare, în timp ce eu apucasem să mă retrag la o distanţă sigură. Dar asta nu m-a ajutat prea mult, căci imediat a sărit la mine şi m-a lovit cu toată puterea. A încetat să mă bată de-abia cînd celălalt SS-ist l-a tras la o parte. L-a luat deoparte şi, iritat, i-a explicat ceva multă vreme, lovindu-se semnificativ peste frunte. După un timp, m-au chemat amîndoi la ei. „Cap de cal" m-a mai ameninţat, dar era mult mai liniştit. Din cele ce mi-a spus am înţeles că nu-mi va face raport, dar dacă se va mai repeta ceva asemănător, atunci nu voi mai scăpa de pedeapsă. Acum pot să plec şi să aduc apă comandoului, mi-a spus celălalt SS-ist; m-am dus fără teamă la fîntînă. De treabă băiat, supraveghetorul ăsta! A muşamalizat întreaga chestiune, m-am gîndit eu. Peste o clipă aveam să mă conving cu ce preţ. La fîntînă, am profitat de ocazie să mă spăl cu apa rece şi să şterg urmele de sînge de pe faţă. Am schimbat cîteva cuvinte cu o băbuţă care mă căina pentru înfăţişarea mea, am umplut căldarea şi mă pregăteam să mă întorc cînd am auzit două împuşcături venind de sus, de unde lucra comandoul nostru. Băbuţa a strigat „Doamne Dumnezeule", şi-a lăsat căldarea şi, speriată, a luat-o la fugă spre case. Auzind împuşcăturile, am vrut să arunc căldările, dar mi-am dat seama brusc că nu se trăsese în mine ci se întîmplase ceva în comandou. De altfel, bănuiam şi ce anume. Desigur, „Cap de cal" nu s-a lăsat. A pîndit de dimineaţă, pînă cînd şi-a atins scopul.

...Trei zile de concediu pentru împuşcarea unui deţinut care a intenţionat să evadeze.

Am luat-o la fugă în sus, vărsînd din căldări apa destinată celor însetaţi.

În apropierea şurii demolate stăteau în cerc cei trei supraveghetori şi cei doi Vorarbeiter-i. În mijloc, pe mirişte, zăcea cadavrul celui împuşcat. Evreii speriaţi, strînşi toţi laolaltă, urmăreau de la distanţă mişcările SS-iştilor. M-am apropiat de cadavru pentru a-i nota numărul. L-am recunoscut pe deţinutul care fusese trimis

---

[129] Ah, porcule.., butoi de rahat! Acum o să te ajut eu pe tine!

înainte după apă și pe care îl întorsesem din drum. Supraveghetorul care îmi luase apărarea mi-a evitat privirea. În schimb „Cap de cal" a țăcănit demonstrativ închizătorul carabinei și mi-a spus amenințîndu-mă :

— *Na siehst du...! Schreiber... du hast Glück, Mensch...!* — și arătînd spre deținutul împușcat, care zăcea la picioarele lui, a adăugat : — *Der jüdische Schweinehund ist auf der Flucht erschossen!*[130]

Deși nu sînt evreu, puțin a lipsit ca să zac și eu mort ; dacă n-ar fi intervenit celălalt SS-ist, cel care-mi ocolea privirea...

Ziua de muncă se apropia de sfîrșit. Vorarbeiter-ii țipau la deținuții încă înmărmuriți :

— *Feierabend! Feierabend!*[131]

XLI

Din fericire, „Cap de cal" nu a mai apărut în comandoul nostru. Am răsuflat ușurați. În locul lui a venit alt SS-ist, dar unul ales cu grijă și instruit de Rottenführer-ul care a fost cu noi de la început. Acesta știa cum merg treburile și și-a lămurit colegii că trebuie să fie îngăduitori, căci altfel nu vor mai primi alimente. În mine aveau încredere deplină, erau convinși că nu voi evada. Se știa — răspundere colectivă !

Doamna Zommer mi-a dat clar de înțeles că aș putea să evadez. Aș primi îmbrăcăminte, o bicicletă și aș fi ajutat să ajungă pînă la granița Generalgouvernement-ului. Deși nu odată fusesem tentat să plec, nu am acceptat acest proiect atît de ispititor.

Ținînd seama de condițiile existente în lagăr, mie îmi mergea bine. În lagăr bîntuia o epidemie de tifos ; selecțiile, injecțiile și execuțiile erau la ordinea zilei. În situația aceasta, eram chiar mulțumit că lucram la Buna și mai ales în comandoul de la Manowice. Numai faptul că dincolo de sîrma ghimpată aveam prieteni, nemaivorbind de ajutorul material, însemna enorm. Doream să rezist cît mai multă vreme în acest comandou. Dar, din nenorocire, tot ce este bun se termină repede. Seara m-am întors de la muncă cu o durere insuportabilă de cap. Deși era cald mă scuturau

[130] Vezi ! Schreiber... ești un om norocos !... Porcul ăsta de cîine a fost împușcat în timpul evadării !

[131] Încetarea lucrului !

frigurile. Nici baia „la frații Kieliszek" nu m-a ajutat prea mult. Băieșul Antek Kempa, căruia îi plăcea să pună diagnostice, a dat sentința : tifos exantematic. În timp ce făceam baie am avut o altercație cu Fred Stessel, șeful meu de bloc. Văzîndu-mă în spălător mi-a făcut un scandal groaznic. Au pățit-o și băieții pentru că permit unor păduchioși și altor rătăciți din lagăr, care răspîndesc păduchii de tifos, să folosească baia spitalului. Deși avea puțină dreptate, am fost extrem de indignat că m-a tratat pe mine, care am fost sanitar, ca pe un musulman oarecare.

Am hotărît să nu mă las doborît de boală, să nu mă prezint la spital și să încerc să scap de tifos. Auzisem despre astfel de cazuri în lagăr. În afară de asta, mă amăgeam că poate nu este tifos, ci o boală sau o slăbiciune trecătoare. Dar ziua următoare m-am simțit și mai rău. Simțeam că am temperatură mare. Seara, după întoarcerea de la Buna, m-am dus din nou să fac baie și din nou m-a prins Stessel. Spre mirarea mea, acum nu a făcut scandal, ba chiar mi-a propus să mă las consultat și eventual să rămîn în spital. Simțindu-mă încă în puteri, nu am profitat de această ofertă. Am vrut să mă mai duc măcar o dată cu comandoul ca să mulțumesc oamenilor din Manowice, și în special doamnei Zommer, pentru tot ce au făcut pentru mine. L-am rugat pe Gienek — știam că are posibilitatea — să-mi facă rost de vreo amintire, un fleac, cu care, măcar în felul acesta modest, să mă revanșez față de femeia, care-mi arătase atîta bunătate și-mi dăduse atîtea alimente, din care o parte ajunsese, nu o dată, și la el.

În ziua următoare, foarte slăbit, am ieșit, totuși, cu comandoul la lucru, avînd ascuns la mine cadoul — o mică pudrieră de argint. Ca de obicei, aveam pus prînzul într-un coșuleț de răchită, acoperit cu un șervețel curat de in, în șura familiei Szczęśniak. Din păcate, n-am mai putut mînca nimic. Au făcut-o în locul meu nemții. Am pus pudriera pe fundul coșulețului gol și am învelit-o cu șervețelul. Doamna Zommer o va găsi cu siguranță acolo cînd va scoate vasele.

A găsit-o. A fost foarte jenată și a vrut să mi-o dea înapoi. Poate că și-a dat seama de originea ei. Am rugat-o foarte mult s-o primească ca o amintire de la un deținut care nu va uita niciodată curajul și inima ei bună. A primit-o, gîndindu-se că nu o să mă mai vadă niciodată. (Am vizitat-o pe doamna Zommer la școala ei de la peri-

feria Oświęcim-ului după mai bine de douăzeci de ani. Pudriera căpătase patină).

În aceeaşi seară, simţindu-mă foarte rău, m-am prezentat la spital. Eram în a cincea zi de febră şi de dureri groaznice de cap. Aveam tifos fără doar şi poate. Toliński m-a dus la doctorul Diem.

— Treizecişiopt cu doi... ! Pete pe stomac... trebuie să stai întins în pat ! — a dat Rudek sentinţa. Marian m-a condus la spălător cu biletul de internare în spital. Baie, tuns, lenjerie curată... Băieşii au vrut să mă ducă pe targă la blocul bolnavilor de tifos. Am refuzat. Obojski şi Toliński s-au încăpăţinat să meargă cu mine şi bine au făcut pentru că n-am mai putut să ajung singur la etaj.

— Ei vezi, nici pe tine nu te-a ocolit ! — m-a salutat un medic cunoscut. — O să ne ocupăm imediat de tine... Întindeţi-l acolo lîngă fereastră... este un loc bun... Vocea lui ajungea la mine ca din depărtare. Mi-am pierdut cunoştinţa.

XLII

Împărţeam patul cu Roman O., un coleg din transportul meu. Era noapte. Îmi era cald, mă sufocam şi îmi era sete. Nu puteam să adorm. Mă trezisem din leşin. Roman aiura. În scurtele momente cînd se trezea din leşin implora cu voce slabă : Vreau să beau... ! Să beau... ! Trezit, sanitarul de gardă i-a adus în cele din urmă o cană cu ceai rece. În patul vecin, un deţinut bîiguia ceva. Spre dimineaţă a amuţit. Încă înainte de amiază a fost adus în locul lui un alt bolnav. Ziua nu mi se părea aşa de groaznică ca noaptea, cu atît mai mult cu cît mă vizita mereu cîte cineva. Simţeam însă că îmi pierd puterile din ce în ce mai mult.

— Cedează inima... ! — mi-a spus medicul în timp ce-mi făcea injecţie. — Dar noi n-o s-o lăsăm ! — a glumit el.

Ce bine era să ai cunoscuţi, mai ales la spital. Nu oricine primea injecţii. Cei mai mulţi dintre bolnavi trebuiau să conteze doar pe puterea de autoapărare a propriului lor organism.

Roman privea în jur cu ochi tulburi, neînţelegînd ce i se spune. Făcea pe el. Eu aveam încă atîta putere ca să cer o raţă. Dar starea mea se înrăutăţea de la o oră la alta. Se apropia ziua crizei. Ajunsesem atît de slăbit, încît nu

mai eram în stare să mă întorc de pe o parte pe cealaltă și nici să mă învelesc cu pătura în momentele cînd mă scuturau frigurile. Aiuram, aveam chiar vise foarte plăcute. Cu toate acestea, nu mi-am pierdut de tot cunoștința. Am auzit chiar cînd cineva care stătea lîngă patul meu a spus :

— Încă nu-i așa de rău !... doar 39,4... s-ar putea ca inima să reziste.

A rezistat, căci, încă în timpul nopții, am simțit că febra a scăzut. Acum îmi era foarte sete, dar nu puteam să scot nici un sunet. Am încercat să mă ridic în coate, dar de-abia puteam să-mi mișc degetele. Apoi, am simțit că cineva, dorind pesemne să ajungă la fereastră, s-a tîrît în patul nostru, pipăind cu mîinile în întuneric. Mi-a căutat gîtul cu palmele și a început să mă sugrume. Cu un efort supraomenesc am izbutit să țip. Imediat a venit în fugă sanitarul de gardă. Cred că i-a dat un calmant, căci pe urmă a stat liniștit. Dar spre dimineață sanitarul l-a găsit atîrnat de tocul ferestrei. In ultima clipă, l-a apucat de cămașă, altfel ar fi căzut. Cu toate astea, moartea nu l-a ocolit pe sărmanul om. A murit cîteva ore mai tîrziu.

Roman, vecinul meu, rămăsese în urma tifosului cu niște sechele complicate — o inflamație a urechii mijlocii, și din această cauză auzea foarte prost. Îmi era greu să stau de vorbă cu un surd.

După-amiază m-a vizitat Marian Toliński. Mi-a amintit că trebuie să scriu o scrisoare acasă. Ca de obicei, a scris-o în locul meu. Nici măcar nu a trebuit să-i dictez conținutul, cunoștea toate scrisorile pe care le primisem în ultima vreme de acasă, astfel că știa perfect ce și cum să scrie. Eu doar am semnat.

Seara a venit Gienek și mi-a adus cîteva mere. Este un sentiment plăcut să constați că prietenii nu te-au uitat. Acum, după criză, pofta de mîncare mi-a revenit. Cu fiecare oră mă simțeam mai bine și prindeam puteri. În ziua următoare umblam prin salon, iar după-amiază stăteam la fereastră și priveam deținuții care se plimbau după apel. L-am zărit pe Edek Galiński, care îmi făcea semne că mi-a adus ceva de mîncare. Mai tîrziu am constatat că era un castravete de dimensiuni uriașe, pe care Edek îl luase de la grădinarul Höss. Am hotărît să-l mănînc noaptea pentru ca să nu-l împart cu nimeni.

Toliński mi-a propus ca, în loc să stau în atmosfera sufocantă din sală, să cobor cu el în curtea spitalului. Ți-

nindu-mă de balustradă am coborît singur. Pe banca de lîngă blocul 21 stăteau cîțiva cunoscuți care discutau cu însuflețire. Ne-am așezat și noi. Era vesel. Doar Czesiek S., care de obicei era plin de voie bună, ședea tăcut și încruntat.

— Ce-i cu tine, Czesiek ? Ești bolnav sau ce ai ?... — l-a întrebat, în cele din urmă, cineva. Oftînd adînc, Czesiek a rostit, în sfîrșit, cuvintele care de mai multă vreme îi stăteau pe buze și pe care nu le rostise doar ca să nu ne strice buna dispoziție.

— Voi glumiți aici, iar pentru mîine este programată o mare selecție... ! Vor să-i ducă pe toți bolnavii, fără excepție, la Birkenau și se știe ce înseamnă asta... Chiar de astăzi s-a interzis ca vreun bolnav să fie scos din spital și trimis în lagăr... ! — a încheiat el, privind semnificativ spre mine. S-a așternut o tăcere de mormînt.

Văzînd ce efect de trăznet a avut asupra noastră știrea lui rău prevestitoare, Czesiek încerca să mă consoleze, dar se vedea că vorbește fără convingere : — Cred că se va mai putea face ceva... cel puțin pentru cîțiva...

M-am tîrît spre blocul meu, îngrozit de perspectiva selecției de a doua zi. Și mă bucuram atît de mult că reușisem să rezist tifosului ăsta infernal... Poate nu-i adevărat... ? — îmi făceam iluzii. L-am căutat pe medicul care avusese grijă de mine în toată perioada cît am fost bolnav.

— Doctore ! — l-am întrebat direct. — Știi ceva în legătură cu selecția de mîine ?

— Ei, ceva va fi... ca de obicei... ! — a încercat el să mă liniștească. — Doar în fiecare zi sînt aleși pentru a fi injectați cei mai grav bolnavi... Dar asta nu are nici o legătură cu tine... tu ai depășit criza !... Poți să dormi liniștit... ! Mi s-a părut că nu vorbește cu prea multă convingere. M-am gîndit că vrea să-mi ascundă adevărul pentru ca să nu mă întristeze.

Și chiar dacă așa ar sta lucrurile, tot nu ar fi nimic de făcut. Am stat toată noaptea la fereastră fără să pot închide un ochi. Castravetele, pe care voiam să-l savurez, l-am mîncat fără nici o plăcere, doar așa ca să nu-l pierd. Zorile m-au găsit într-o stare de agitație.

Primul semn neliniștitor a fost ordinul de Lagersperre totală, care mi-a confirmat cele mai negre presimțiri. Fără îndoială, urma să aibă loc ceea ce așteptasem cu teamă toată noaptea... selecția.

XLIII

Selecția a început cu adunarea tuturor bolnavilor pe treptele care dădeau spre curte. Acolo se aflau doctorul Entress și SDG-ul Klehr, însoțit de șeful de bloc Fred Stessel, care avea o listă din care a început să citească pe rînd numerele deținuților bolnavi.

— *Zweihundertneunzig!* — am fost strigat al treilea sau al patrulea. Entress de-abia mi-a aruncat o privire, iar șeful de bloc mi-a ordonat să trec împreună cu ceilalți deținuți strigați în partea dreaptă a curții. După strigarea cîtorva zeci de numere mi-am dat seama că grupul în care mă aflam era cel mai numeros. Lîngă peretele blocului 21 se formase un grup relativ mic de deținuți, alcătuit din personalul spitalului. Mă aflam, deci, chiar printre cei ce aveau să fie duși la Schonungsblock de la Birkenau, deci la gazare. Roman, un Häftling vechi și experimentat, deși cam surd în urma tifosului, a sesizat și el cum stau lucrurile. Amîndoi încercam să ne apropiem de blocul 21 cu speranța că vom reuși să ne amestecăm printre sanitarii care stăteau acolo.

Au sosit niște camioane grele. Lagerältester-ul Bock a deschis poarta curții în dreptul căreia stătea Klehr, iar lîngă el cineva de la cancelarie. Au început să strige numerele în aceeași ordine în care o făcuse înainte șeful de bloc. Roman și cu mine nu ne-am prezentat. Am fost chemați de cîteva ori, și, deoarece nimeni nu s-a prezentat, au strigat mai departe. Înaintînd mereu în direcția dorită, am ajuns, în sfîrșit, sub ferestrele cancelariei blocului 21, sub care se afla o gură de canal acoperită cu o placă de beton. Am ajuns la locul dorit. Am reușit cu mare efort să deplasăm placa. Hruba întunecoasă și urît mirositoare a canalului nu părea deloc ademenitoare, dar ea era unica salvare.

În timpul acesta, primul camion a fost umplut cu deținuți. Nu mai aveam vreme să ne mai gîndim, căci s-ar fi putut să înceapă imediat căutarea numerelor care lipseau. Sprijinindu-se cu coatele de peretele canalului, Roman s-a strecurat în gura îngustă și, pipăind cu picioarele ceva tare, s-a fixat bine. Insista să mă iau după el. Eu, însă, ezitam, nutrind speranța că pînă la urmă o să-mi reușească manevra de a ajunge în grupul sanitarilor, în care Julek și Marian creau deliberat îmbulzeală, pentru a mă ajuta să intru nebăgat de seamă în el. Așa că m-am

mărginit să pun la locul ei placa grea de beton, fiind ajutat substanțial de bolnavii care știau ce soartă îi așteaptă.

Intre timp, a fost încărcat și al doilea camion. În curte, însă, numărul bolnavilor nu se micșora pentru că doctorul Entress trimitea mereu cîte un contingent nou.

Am ajuns în sfîrșit în grupul sanitarilor. Marian Kieliszek mi-a aruncat o pereche de pantaloni de infirmier, pe care i-am îmbrăcat imediat. Acum semănam cu deținuții din personalul spitalului. În curînd a plecat un alt camion, ducîndu-i pe cei selecționați la Brzezinka. Pericolul trecuse. Klehr s-a îndreptat spre cancelarie cu lista în mînă, voind pesemne să verifice ce s-a întîmplat cu numerele care lipseau. După plecarea lui Klehr în curte s-a produs învălmășeală. Am profitat de ea pentru a-l ruga pe Jaś Szary — pe atunci șeful cancelariei spitalului — să încerce să mă șteargă de pe listă.

— Deocamdată nu pot să fac nimic... ! — mi-a răspuns el făcînd un gest semnificativ cu mîinile. — Atît Entress cît și Klehr nu lasă lista din mînă... Poate mai tîrziu o să reușesc să fac ceva... ! — a adăugat el, văzînd că tremur tot de enervare. La urmă, dorind pesemne să mă îmbărbăteze, m-a sfătuit :

— Cînd o să strige din nou numărul tău să nu te prezinți în nici un caz !... Poate o să reușim mai tîrziu să te blătuim !

Speranța era slabă și sfatul îndoielnic, mai ales că SDG-ul Klehr apăruse din nou în curte, gonindu-i din nou pe bolnavi într-un loc separat de personalul spitalului cu care încercau să se amestece. Făcînd o oarecare ordine, i-a trecut în revistă pe sanitari ca să vadă dacă nu cumva s-a ascuns cineva printre ei. M-a recunoscut imediat :

— *Was führ Nummer hast du ?* — m-a întrebat aspru, apoi, după ce și-a amintit că fusesem eliberat din dispoziția lui, mi-a spus ca și cum ar fi reflectat : — *Du bist kein Pfleger... !* [132] *Was für Nummer hast du ? !* m-a întrebat încă o dată, de acum înfuriat de-a binelea. De groază, de-abia am putut să șoptesc, Klehr mă hipnotizase cu privirea lui pătrunzătoare, așa cum face șarpele cu victima sa.

— *Ich bin gesund, Herr Oberscharführer !* — mi s-a dezlegat deodată limba. — *Ich kann arbeiten !... Ich wolte nicht gehen nach Schonungsblock !...* [133] — am încercat

---

[132] Ce număr ai ?... Nu ești sanitar !

[133] Sînt sănătos, domnule Oberscharführer !... Pot să lucrez !... Nu vreau să mă duc la blocul convalescenților !

să-l rog în germana mea stîlcită pe Klehr. Dar acesta, aruncînd blesteme, m-a luat brutal de gulerul cămășii și m-a tras lîngă un perete ; apoi mi-a ordonat să stau acolo, singur, pînă la venirea mașinii. Eram pierdut. Auzeam deja zgomotul făcut de motoarele mașinilor care se întorceau de la Birkenau după noi deținuți ; acum, irevocabil, aveam să mă aflu printre primii. Klehr nu mă slăbea din ochi.

— Doctore !... Doctore !... am strigat disperat, fără să țin seamă de nimic, văzîndu-l pe Dehring care se îndrepta spre doctorul Entress aflat în apropiere.

— Salvați-mă, domnule !... Vreau să trăiesc !...

Doctorul și-a încrucișat mîinile într-un gest de neputință. Auzind însă că Klehr strigă numărul meu, mi-a spus să rămîn pe loc, în ciuda insistentelor apeluri ale lui Klehr.

— Nu te duce ! O să încerc ultima șansă !... Zbor la doctorul Entress... !

Între timp, Klehr mă trăgea cu forța la mașină. Dehring a venit în fugă, respirînd greu, și i-a raportat ceva lui Klehr. SDG-ul a fost atît de furios încît am crezut că o să-l lovească. Vrînd-nevrînd a trebuit să mă lase, căci doctorul Dehring îi raportase că îl cheamă Entress.

— Wiesio ! — mi-a spus repede Dehring, roșu de emoție. — Aleargă cît te țin picioarele și prezintă-te doctorului Entress... ! Mi-a dat ordin să te aduc !...

Scînteia de speranță mi-a dat noi puteri. Entress se afla în mijlocul curții, lîngă el era Fred Stessel, impasibil, și Klehr, în poziție de drepți, ascultînd cu atenție ce îi spunea cu un ton ridicat ofițerul. Cînd acesta a terminat, Klehr s-a îndepărtat, fără să mă privească măcar ; m-am prezentat, după el, lui Entress. M-am străduit să fac o impresie cît se poate de bună. Eforturile mele au părut, probabil, caraghioase, căci, privindu-mă ironic, m-a întrebat neîncrezător :

— *Bist du schon gesund ?* [134]

— *Jawohl, Herr Obersturmführer !* — am încercat să dau putere vocii mele.

— *Also, du bist ein alter Pfleger ?... Was ?* [135]

Am dat din cap afirmativ, nemaifiind în stare să scot o vorbă ; simțeam că lucrurile iau un curs favorabil. Chiar și Stessel, care pînă atunci rămăsese pasiv, aproba de zor, explicînd ceva cu convingere lui Entress. Așteptam sentința.

[134] Te-ai făcut sănătos ?

[135] Deci, ești un vechi sanitar !... Ei ?

Entress s-a gîndit un moment, iar apoi a spus sever :

— *Du musst jetzt gut arbeiten !... Verstanden ? !* — și, întorcîndu-se spre Fred, i-a ordonat : — *Sofort nach Lager entlassen !... Zuerst zur Kartoffelschälen*[136] — a adăugat el mult mai blînd.

— *Danke schön, Herr Doktor !...*[137] am izbucnit eu, căci nu mai puteam să mă stăpînesc.

Entress a făcut un gest nervos cu mîna ca și cum ar fi alungat o muscă obraznică : — *Weg... Wegtreten !...*[138]

Niciodată nu fusesem atît de fericit în lagăr ca în clipa aceea. Cu un sentiment de imensă ușurare m-am dus în cel mai îndepărtat colț al curții. Să fiu cît mai departe de poarta, în spatele căreia tuna și fulgera furiosul Klehr în timp ce-i încărca în mașini pe bolnavi și pe cei aflați în convalescență care nu avuseseră norocul meu. Beat de fericire, am uitat de alții. M-am trezit de-abia după plecarea tuturor bolnavilor. În timpul apelului care nu ieșea bine, mi-am amintit deodată de Roman. Precis că tocmai el lipsește !

— Roman stă ascuns în canal... — m-am destăinuit vecinului meu. După o clipă, însă, Roman a fost adus din blocul bolnavilor de tifos. Nu auzise apelul și stătea ascuns sub pat, băgat acolo de unul din sanitarii din blocul 20.

Imediat după apel am fost șters din scriptele spitalului și trimis în lagăr.

XLIV

A doua zi de dimineață Otto m-a condus la depozitul de cartofi. Curățatul cartofilor era o muncă ușoară. Bucătarii, care mă cunoșteau încă de cînd fusesem lucrător al spitalului, mi-au dat de mîncare, mai ales Kazek Szelest care se întorsese la vechea lui profesie de lagăr, aceea de bucătar. După cîteva zile mă simțeam atît de bine încît mă gîndeam la întoarcerea la Buna. Totuși, nu m-am mai întors acolo niciodată. Comandoul de la Buna fusese lichidat din cauza epidemiei de tifos, care în urma faimoasei „despăducheri" nu diminuase deloc. Se spunea că

---

[136] Acum trebuie să muncești bine !... S-a înțeles ?! Dați-i drumul imediat în lagăr !... Mai întîi să curețe cartofi !

[137] Mulțumesc frumos, domnule doctor !...

[138] Pleacă !...

în curînd acolo va fi creat un nou lagăr, o filială a lagărului de la Auschwitz. Am regretat foarte mult că nu o să-i mai văd pe doamna Zommer și pe oamenii din Manowice, cu care apucasem să mă împrietenesc atît de mult în pe-perioada cînd lucrasem la Buna. Nu intenționam să mă întorc la spital. Acolo pîndea... moartea. Cel mai bine ar fi fost să intru într-un Aussenkomando și să fiu departe de spital, de selecție, de lagăr. Sub influența relatărilor unuia dintre colegi, care vorbea foarte frumos despre munca de la Harmęże, m-am gîndit să intru în comandoul acela atît de îndepărtat de lagărul principal. Deținuții lucrau acolo la crescătoriile de pește și găini. Mă și vedeam mîncînd găini grase și crapi minunați. Otto, pe care îl băteam la cap de cîteva zile să-mi aranjeze transferul la comandoul atît de tentant, mi-a adus în cele din urmă o veste bună. A doua zi voi fi mutat la Harmęże. Literalmente nu mai puteam de bucurie. Ah, ce băiat bun este Otto ăsta !... Un comandou nemaipomenit !... Am noroc, n-am ce zice !... Acum începe viața !...

M-am grăbit spre Revier să le împărtășesc colegilor vestea cea bună. Tuturor le-am promis niște pești grozav', iar doctorului Dehring — față de care eram mult îndatorat pentru că îmi salvase viața — o găină formidabilă. Eram foarte fericit !...

Un kapo îmbrăcat în verde mi-a răspuns la salut cu răceală. Un număr atît de vechi și, totuși, un musulman ? Pe cine mi-a trimis Otto ăsta ? ! Kapo părea de-a dreptul nemulțumit. După ce m-a examinat amănunțit — în ciuda faptului că mă odihnisem cîteva zile la dezpozitul de cartofi și că bucătarii binevoitori îmi dăduseră mîncare, nu arătam prea strălucit —, kapo dezamăgit mi-a spus că voi primi, pînă cînd mă voi înzdrăveni, o muncă ușoară. Nici nu e prea rău — mi-am zis.

În curte, lîngă o clădire mare care arăta a hambar, un deținut stingea var. Tocmai aici m-a dus kapo.

— Deocamdată o să-l ajuți pe el... iar mai tîrziu... vom vedea ! — mi-a spus el. După ce i-a dat instrucțiuni deținutului, s-a îndepărtat spre clădirile fermei. Am rămas singuri.

— Ce ești, frate, așa de înspăimîntat ? — m-a întrebat deținutul, văzîndu-mi mutra speriată. O să-ți arăt imediat ce ai de făcut !...

Nu prea mergea treaba, pe frunte îmi apăruseră broboane de sudoare și după cîteva minute obosisem. Stin-

gerea varului nu era de loc o muncă ușoară. Tovarășul meu amesteca varul fără nici un efort. Dezbrăcat pînă la brîu, își expunea bustul enorm cu mușchi puternici.

Unul ca ăsta poate să muncească ! — m-am gîndit eu sprijinindu-mă pe drug ca să mă odihnesc.

— Nu te uita, frate, ca vițelul la poarta nouă ! — îmi zise el, fără să întrerupă munca. Am început să mestec din nou varul ăsta blestemat, gros.

— Ei, văd că ești slab !... — a deschis el din nou discuția cu o notă de compasiune în glas. — Amestecă la suprafață și n-ai să obosești ! — m-a sfătuit el după o clipă. — O să fac eu treaba pentru tine... Fii atent însă la kapo, este un pui de curvă !...

Ce băiat de treabă ! mi-am spus, aplicînd prețioasele lui sfaturi. — Și arată ca un bandit cu nasul ăla turtit... — Era foarte vorbăreț. M-a întrebat despre toate. A trebuit să-i spun de unde sînt, pentru ce m-a arestat Gestapo-ul, unde am lucrat ș.a.m.d. I-am spus, de asemenea, că de-abia de cîteva zile m-am vindecat de tifos, ca să-i explic de ce sînt atît de slăbit.

— De mine, frate, nu se prinde nici o boală... nici chiar tifosul !... Sînt sănătos ca un taur ! — spunînd aceasta, s-a lovit cu palma peste pieptul lat de a răsunat.

— Numai că, fir-ar a dracului, mîncarea nu-mi ajunge niciodată. Au fost vremuri, vremuri bune !... Acum rahat ! — a încheiat el furios, scuipînd în palme, după care și le-a șters pînă i-au trosnit încheieturile degetelor și s-a apucat din nou să amestece energic varul.

L-am întrebat ce însemna Harmenze-Schule, numele comandoului nostru, și unde lucrează ceilalți deținuți, căci în afară de el și de kapo nu mai văzusem pe nimeni. Unde este crescătoria de găini și de pește atît de tentantă pentru mine.

— Frate, să-ți iasă din cap că o să mănînci aici pește sau pui ! Comandoul nostru are puțin de-a face cu asta. La heleșteie lucrează un alt comandou ! Chiar și lor le este greu să facă rost de ceva !... Dar acum, toamna, la pescuit, poate va pica ceva... La păsări lucrează numai femei. Noi, bărbații, construim cotețe... Muncă de zidar, frate !... Dar n-o să mănînci var ! — a spus el înciudat. — Fii, deci, mulțumit, dacă vei primi o strachină întreagă cu mîncare de lagăr. Eu capăt supliment, deoarece kapo știe că fratele meu a fost un boxer celebru. De altfel, am practicat și eu sportul ăsta. Îi place de mine, ei apreciază numai oamenii

sănătoşi şi puternici. Acum ştii cine sînt ? Kolka !... fratele lui Kolczyński !... Da, frate ! Iar astăzi amestec varul ăsta blestemat !... — adăugă el resemnat. Am avut noroc de boxeri. Cu doi ani şi ceva în urmă, cînd mi-au furat porţia de pîine şi au vrut să mă şi bată, mi-a luat apărarea vestitul „Teddy", Tadek Pietrzykowski. Acum chiar fratele lui Kolczyński face munca asta grea în locul meu.

— Dar nu este chiar aşa de rău !... — a continuat el, făcîndu-mi cu ochiul. — Cu mine n-ai să pieri !... Facem rost mereu de cîte ceva !... Capul sus !

A sosit un camion cu o remorcă plină pînă sus cu saci. S-a oprit lîngă hambar. Kapo a sărit de pe scara cabinei şi a strigat spre noi :

— *Los ! Abladen !* [139]

Am luat-o după Kolczyński, care mergea repede, frecîndu-şi mîinile de parcă ar fi vrut să-i demonstreze acestui kapo că este deosebit de bucuros de munca care-l aşteaptă. Kapo l-a bătut prieteneşte pe umerii largi. Acest atlet cu nasul turtit îl impresiona. După o clipă s-a dat la o parte şi, sprijinindu-se în bîtă, kapo a început să-şi maseze şalele cu mîna liberă, strîmbîndu-se şi icnind.

— *Verflucht noch einmal...* — s-a plîns el în felul lui. — *Heute habe ich wieder Lumbago !* [140]

Între timp, Kolczyński şi-a aruncat cu pricepere pe umăr sacul cel mai apropiat şi aştepta să fac acelaşi lucru. Nu ştiam ce este în saci şi ce greutate au. Judecînd după uşurinţa cu care Kolczyński manevra sacii, credeam că sînt uşori. Am vrut şi eu să fac impresie bună. Imitîndu-mi colegul, am apucat cu o mînă legătura sacului, iar cu cealaltă l-am pus pe spate ; cînd am simţit că este bine fixat m-am îndepărtat de maşină. Atunci, greutatea m-a apăsat tare, mi s-au îndoit genunchii şi mi-a troznit ceva la ceafă. Observîndu-mă, kapo a înjurat şi a vrut să mă lovească cu bîta, dar l-a oprit la timp Kolczyński, care se chinuia să vorbească nemţeşte :

— *Herr Kapo, er ist an Fleckfieber... Doktor wird noch gut arbeiten, aber jetzt ist er noch zu schwach ! Jetzt ich werde ihm helfen !* [141] — Kapo a înţeles, se pare, ceva din vorbăria asta, iar faptul că Kolczyński mi-a spus doctor, l-a impresionat.

---

[139] Gata ! Descărcarea !

[140] Fir-ar să fie. Astăzi am din nou o criză de lumbago !

[141] Domnule kapo, el este după tifos exantematic... doctorul va lucra bine, acum însă este prea slab ! O să-l ajut eu !

— *Wer ist Doktor ?* — a întrebat mirat. — *Der Muselman ?... Du ?* [142] — mi s-a adresat el neîncrezător, dar pe un ton mult mai blînd. N-am apucat să neg, căci Kolczyński îmi făcea semne disperate. Așa că i-am răspuns bîlbîindu-mă :

— *Ja, ja ich bin Pfleger !* [143]

— *Und was suchst du „Her Doktor" hier in meinem Kommando, was ?* [144]... — a întrebat kapo bănuitor, clipind răutăcios din ochii lui mici și spălăciți. Și din nou mi-a venit în ajutor Kolczyński :

— *Fleckfieber... grosse Entläusung... er war entlassen vom Revier ins Lager* [145].

Kapo s-a gîndit o clipă, apoi a spus rar printre dinți :

— *Oh, mal sehen !...* [146]

S-a strîmbat, pesemne l-a săgetat din nou în șale ; pe neașteptate s-a uitat atent la mine, ca și cum m-ar fi văzut pentru prima dată, apoi, întorcîndu-și într-o parte capul roșcat, a repetat cu interes :

— *Pfleger... ! ? Mal sehen, mal sehen...*

Din cabina mașinii SS-istul a scos capul nerăbdător.

— *Du sprichst zu viel Kapo ! Arbeiten !* [147] — l-a zorit el. — *Los ! Abladen ! Los, habe ich gesagt !* [148] — a urlat kapo, la rîndul său, spre noi.

Kolczyński m-a ajutat să-mi pun sacul în spinare, l-a luat și pe al său în brațe și ne-am îndreptat spre ușa șurii. Am cărat sacul cu mare efort pe scările metalice care duceau spre podul șurii. Extrem de obosit, respirînd cu greutate, am sprijinit sacul de balustradă. În timpul acesta, Kolczyński și-a dus sacul sus și s-a întors să se ocupe de al meu. Eliberat de greutate, am ajuns cu ușurință în pod.

— Desfă sacii și varsă-i în cutiile astea de lemn. N-o să te obosești prea tare, nu-i așa ? Eu o să car sacii !... Numai să te ții de mine ! — mi-a spus vesel. L-am dat gata cu „doctorul", ce zici ?... Kapo are un reumatism al dracului, așa că fă-o pe doctorul și vrăjește-l cît ai să

[142] Cine este doctor ?... Musulmanul ăsta ?... Tu ?

[143] Da, da, sînt sanitar !

[144] Și ce cauți tu „domnule doctor" în comandoul meu, ce ?

[145] Tifos exantematic... mare despăduchere... a fost trimis din spital în lagăr.

[146] O să vedem !

[147] Vorbești prea mult, kapo ! La muncă !

[148] Mai departe ! Descărcați ! Dați-i drumul, am spus !

poți... Ceva trebuie să fi prins tu în spitalul ăla ?... adăugă el rîzînd, și a plecat să ia alt sac.

— Ce șmecher de Varșovia ! — mi-am zis cu recunoștință și admirație față de Kolczyński. Cînd am vărsat conținutul primului sac, mai să înlemnesc de emoție. Arpacaș ! Iar în al doilea, cașă de orz ! Doamne ! Atîta mîncare !... Emoția mi-a dat puteri. M-am repezit să-l ajut pe Kolczyński a cărui respirație grea se auzea pe scări.

— Privește, cîtă mîncare ! — i-am arătat bucuros grămada de cașă. Kolczyński a fluierat încîntat.

— Și eu care credeam că sînt grăunțe pentru găini ! O să ne prindă bine ! N-o să pierim de foame ! — Scuipînd din nou energic în palme, a început să fugă pe scări, sărind cîteva trepte deodată. Kolczyński căra neobosit sacii grei, iar eu îi desfăceam și îi vărsam, cercetîndu-le conținutul. Nipralǎ și grăunțe.

— Gata !... — a spus ușurat Kolczyński, aruncînd ultimul sac. — Iar acum frate să ne luăm răsplata pentru munca grea ! — Și fără să se gîndească prea mult și-a umplut buzunarele încăpătoare cu cașă.

Am făcut și eu același lucru, însă cu mai puțină moderație, căci eram slab și pe mine nu se vedea că sînt încărcat. Am coborît jos cu sacii goi. Mă temeam ca nu cumva kapo să observe formele noastre pline ; a și observat, dar spre marea mea mirare nu ne-a percheziționat. Privirea lui a alunecat impasibilă pe formele noastre rotunde, a raportat șefului că munca a fost executată, iar după plecarea mașinii a plecat și el șchiopătînd, sprijinindu-se în băț, fără să scoată un cuvînt. Am profitat de faptul că eram singuri pentru a camufla prețioasa noastră pradă într-o căldare pe care am ascuns-o sub fereastra podului șurii. Aveam rezerve pentru cîteva zile. Prefăcîndu-ne că lucrăm, așteptam pauza de prînz.

XLV

Prînzul se dădea la fermă, în curtea clădirii principale. Supă era de ajuns. Protectorul și tovarășul meu la amestecatul varului a înghițit două străchini, pe care kapo i le-a umplut din belșug. Am observat că unii deținuți, mai ales zidarii care construiau coteţele, nu arătau o poftă prea mare de mîncare. Se vede treaba că aveau „pilele"

lor, cu ajutorul cărora făceau rost de o mîncare mai bună decît aceea din lagăr. Femeilor li s-a dat prînzul în cealaltă parte a clădirii, sub coloanele pretențioase, care susțineau un balcon spațios, cu ornamente în stil secession. Kapo și Vorarbeiter-ele sătule țipau isteric, lovindu-le cu orice prilej pe jalnicele evreice. Îmbrăcate în uniforme rupte și murdare rămase de la prizonierii sovietici uciși, fără basmale, cu părul ciopîrțit, sau chiar tunse la piele, duhorind a corpuri nespălate și a găinaț de pasăre, trezeau în același timp repulsie și milă.

După ce a împărțit prînzul, kapo-ul nostru a început să flirteze cu o nemțoaică vulgară, solidă și țîțoasă, avînd banderola de kapo pe mînă, care îi răspundea obraznic. La un moment dat, aceasta s-a aruncat asupra deținutelor care se luptau între ele, smulgîndu-și una alteia căzănelul, pe fundul căruia rămăsese un pic de supă. Alerga ca o apucată cu bîta ridicată, gata să împartă lovituri, înjurînd în stilul specific prostituatelor din Hamburg. Evreicele au fugit speriate, iar kapo, orbită de furie, s-a împiedicat de o sîrmă și a căzut la pămînt cît era de lungă, cu picioarele în sus, dezvelindu-și fesele enorme.

Bărbații s-au distrat copios. Nici chiar kapo nu s-a putut stăpîni să nu zîmbească ; văzînd, însă, că nemțoaica nu se putea ridica, a alergat spre ea cu intenția cavalerească de a o ajuta, uitînd de lumbago. După ce a ajutat-o să se ridice, a condus-o cu grijă spre treptele clădirii. Profitînd de ocazie, a început s-o pipăie ; ea nu a opus nici cea mai mică rezistență.

Și atunci kapo și-a adus aminte de mine.

— *Pfleger ! Pfleger !... Eeee ! Du !... Komm hier !*

Am răspuns supus chemării. Mirați, deținuții s-au dat la o parte, lăsîndu-mă să trec. Erau mirați, căci nu știau de unde pînă unde comandoul avea un sanitar în modesta mea persoană.

Genunchiul sîngera. L-am spălat cu apă rece, și cam asta a fost toată intervenția. Nu aveam nici tinctură de iod, nici bandaj. Femeia kapo și-a ridicat fusta și a rupt o bucată din cămașă, ceea ce trebuia să țină loc de bandaj. M-am apucat, deci, să-i înfășor genunchiul cu bandajul provizoriu. Ca să-mi ușureze munca, femeia și-a desfăcut și mai mult picioarele, și-a ridicat și mai sus fusta pînă i s-au văzut pulpele durdulii. Excitat la culme, năbădăiosul meu kapo, fără să țină seama de nimic, făcîndu-se că o susține, îi „masa" de zor sînii.

Constatînd că intervenția mea îi aducea o ușurare nemțoaicei, iar kapo-ului meu îi făcea plăcere — întîmplarea îi permitea să-și pipăie colega —, am prelungit bandajarea piciorului mai mult decît ar fi fost necesar. Această faptă mi-a atras recunoștința ambelor părți, tocmai ceea ce doream și eu. Am folosit imediat prilejul pentru a lansa ideea creării unei farmacii comune ambelor comandouri. A prins mai ușor decît mă așteptasem.

— *Natürlich !* — s-a entuziasmat kapo. — *Das muss sein !* [149]

Dar imediat a întrebat :

— *Aber woher nimmst du Medikamente her ?* [150]

— *Von Auschwitz !...* i-am răspuns. *Aus Revier !...* [151]

— *Ja, du hast recht !* — a răspuns, după ce s-a gîndit puțin ; apoi a adăugat pe un ton poruncitor : — *Sofort, schon morgen fährst du nach den Stammlager mit meinem Unterkapo und holst die Medikamente ! Verstanden ? !* [152]

— *Jawohl !* am aprobat eu cu entuziasm, căci totul mergea după cum plănuisem.

— *Und für Frauen auch !* — a intervenit brusc femela interesată, adăugînd în chip de explicație : — *Du bist Pfleger, nicht wahr ? Also du weisst was ich meine ?* [153]

N-am înțeles ce dorea. A observat nedumerirea mea, și, ca să mă facă să înțeleg, s-a prefăcut jenată și l-a privit cu un aer nevinovat pe kapo :

— *Montsbinden, du dummer Junge !...* [154]

După-amiaza s-a scurs repede. Orzul de care făcusem rost a trecut din nou din căldare în buzunarele noastre adînci și în sîn. După terminarea lucrului, întregul comandou s-a strîns în fața clădirii principale, unde se verifica prezența. SS-iștii au coborît de la posturile lor invizibile. Escortați de supraveghetori, trecînd pe stăvilarele dintre numeroasele iazuri, apoi prin satul pustiu, ne-am îndreptat spre dormitoare.

Kapo era, în mod excepțional, liniștit. Cu siguranță că-l chinuia lumbago, căci șchiopăta și gemea încet. După

[149] Bineînțeles !... Trebuie s-o facem !

[150] Dar de unde o să iei medicamente ?

[151] De la Auschwitz !... de la spital !...

[152] Da, ai dreptate !... Mîine dimineață te duci în Stammlager cu Unterkapo și aduci medicamente ! S-a înțeles ?!

[153] Și pentru femei, de asemenea ! Ești sanitar, nu-i așa ? Deci știi la ce mă refer ?

[154] Bandaje igienice, tinerelule prost !...

un marş de o jumătate de oră ne-am oprit în fața unei case zidite, fără etaj. Căsuța, care amintea de o şcoală sătească, era înconjurată cu un gard din sîrmă ghimpată, iar în cele patru colțuri ale lui se ridicau turnuri de pază ; ele indicau fără echivoc actuala destinație a fostei şcoli. După un scurt control efectuat de Kommandoführer, SS-iştii s-au suit în turnuri. În spatele casei se afla o livadă mică cu cîțiva pomi fructiferi, în care nu mai erau nici urmă de fructe. Folosindu-se de scările din grădină, deținuții le culeseseră înainte de a se coace. În casă era înghesuială. Deținuții aveau doar două camere, atît de mici, încît în ele încăpeau numai paturi cu trei etaje şi o sobă de metal. În camera ocupată de kapo şi suita sa, în afara paturilor, mai era şi o masă mare cu cîteva taburete. Ferestrele aveau, bineînțeles, gratii. Afară din clădire se putea ieşi numai la anumite ore şi în mod excepțional pentru necesități fiziologice. După împărțirea cinei, aveam timp liber, dar ce să facem cu el : era aproape întuneric şi singura lampă prăpădită arunca o lumină palidă în încăperea sufocantă, mohorîtă şi înghesuită. Mi s-a repartizat un pat la „etajul trei", chiar sub tavan. Tocmai îmi aranjam aşternutul, cînd, din camera alăturată, am auzit glasul kapo-ului, care mă chema. Vocea trăda suferință.

— *Pfleger, komm zu mir !...* [155]

Stătea întins pe pat, gemînd şi blestemînd lumbago.

Trebuia să-mi etalez cunoştințele medicale. Nu ştiam cum să încep. Nu aveam nici un fel de medicamente. Să fi avut cel puțin o pilulă, dar eu nu aveam nimic. Ştiam din experiență, căci avusesem şi eu nu o dată crize de lumbago, că masajul mă ajutase să scap de durerile sîcîitoare. Niciodată nu mai făcusem vreun masaj, dar am văzut în spital cum procedeau masorii de meserie. Fără să las să se vadă că nu mă pricep, m-am apucat de treabă, încercînd să procedez ca un specialist. Am pipăit cu mîna locurile cele mai dureroase şi am început masajul de acolo, mai întîi mai uşoar şi apoi din ce în ce mai puternic.

La început, kapo a stat liniştit, suportînd cu răbdare ceea ce-i făceam. Cînd însă am trecut la cele mai dureroase locuri nu a mai rezistat. Urla, grohăia, înjura, dar se supunea în continuare „tratamentului" meu. Am făcut o pauză pentru a mă odihni, căci obosisem binişor ; kapo a

[155] Sanitar, vino la mine !

folosit prilejul pentru a face gimnastică, încercînd să vadă dacă se poate mișca mai ușor. Constatînd o ameliorare, m-a îndemnat să continui masajul.

— *Weiter, weiter, Pfleger, ist schon viel besser !...* [156]

Nu mi-a mai rămas altceva decît să continui. Improvizam lovind cu palma, tăind, tocînd mărunt și ciupind, pînă cînd, în cele din urmă, l-am făcut pe kapo să spună, gemînd : — *Genug !...* [157]

Prima probă a noii mele profesiuni de „vraci" a reușit, fapt dovedit și de cuvintele spuse de kapo mulțumit :

— *Ab heute bist du der Kommandopfleger !... und für Frauen auch !* [158] — a adăugat el ; și-a amintit, pesemne, scena de dinaintea amiezii cu nemțoaica, căci deodată s-a întins cu atîta voluptate, încît i-a troznit ceva în șale. Așadar chiar din prima zi a venirii mele la Harmenze-Schule am avut noroc. Pentru muncă bună am primit de la kapo o porție de pîine în plus și promisiunea unui supliment permanent la prînz. M-am culcat în patul nu prea comod cu un sentiment de ușurare, punîndu-mi sub pernă porția de pîine primită. Voi avea ce mînca la micul dejun. Încă înainte de a adormi ceva a început să mă muște îngrozitor. În prima clipă am crezut că m-au năpădit purecii. Pipăind, am izbutit să prind o insectă. Am simțit cu degetele că este mare, am strivit-o cu scîrbă și atunci am constatat îngrozit, după miros, că este ploșniță. Erau roiuri întregi de ploșnițe care mă năpădeau pe mine, noul donator de sînge. Păduchi, pureci... cu toate astea eram obișnuit, dar ploșnițe încă nu întîlnisem în lagăr ! Fir-ar al dracului... !

Am adormit abia spre dimineață, cu hotărîrea fermă de a le distruge. La medicamentele pe care trebuia să le aduc peste cîteva ore, am mai adăugat și „cuprexul", un insecticid.

XLVI

Spre Auschwitz am plecat cu o căruță, însoțit de un supraveghetor și de un Vorarbeiter care mîna caii. Era dimineață devreme. Soarele de-abia străpunsese ceața

[156] Mai departe, mai departe, sanitar, e mult mai bine !...

[157] Ajunge !

[158] De astăzi ești sanitarul comandoului !... și pentru femei, de asemenea !

lăptoasă și umedă. Treceam pe lîngă numeroase comandouri de femei care plecau din FKL la muncă în Harmeże. Fiecare femeie căra cel puțin două cărămizi pentru construcția coteţelor. Supraveghetorul nostru le saluta vesel pe SS-istele cunoscute ; acestea aveau cu ele cîini dresați. Cîteva kapo îndemnau cu țipete și bătaie deținutele prăpădite care se încovoiau sub greutatea cărămizilor cărate kilometri întregi. După ce am trecut de satul pustiu, am ajuns în cîmp deschis. Aici ceața era mai rară și în depărtare se vedeau numeroasele turnuri de pază și blocurile lagărului din Birkenau. Peste calea ferată, cîteva sute de metri spre dreapta se zăreau construcțiile de la Gärtnerei Rajsko. După ce am trecut de ele, am ajuns în vecinătatea imediată a lagărului principal de la Auschwitz ; o dovedeau și miile de deținuți care mărșăluiau spre locurile de muncă cu „cîntecul pe buze". Am lăsat căruța la Industriehof și, fără supraveghetor — pentru că ne aflam într-un perimetru înconjurat de multe santinele —, ne-am îndreptat spre camera Blockführer-ului ; aici am raportat sosirea noastră, iar apoi am intrat în lagăr. M-am înțeles cu Vorarbeiter-ul să vină la prînz la mine la Revier ca să mă ajute să iau medicamentele, iar eu m-am dus la Lagerältester Bock să-l rog să repartizeze medicamente pentru comandou. Bock mi-a spus să mă duc la blocul 28, în pod, unde se află un punct de sortare a medicamentelor provenite de la cei aduși în număr mare în ultima perioadă în lagăr. Binevoitori, colegii mi-au umplut două valize cu tot felul de medicamente, explicîndu-mi, în același timp, și destinația lor, căci știau că nu mă pricep. Nu am uitat de „cuprex" și de bandaje igienice, ceea ce l-a făcut pe unul dintre colegi să-mi dea sfaturi instructive asupra felului cum trebuie să le aplic pacientelor mele. De la bucătăria dietetică am obținut provizii ca : pîine albă, griș și zahăr, destinate bolnavilor de stomac care, o știam dinainte, îmi vor fi luate de kapo. În afară de aceasta, Toliński a avut grijă să mă aprovizioneze din abundență cu diferite picături cu miros de alcool, în genul valerianei. N-am luat injecții, căci nu știam să le fac și, dealtfel, erau așa de prețuite, căci niciodată nu erau prea multe pentru necesitățile Revier-ului. Cineva mi-a dat cîteva sticle cu apă de gură mentolată făcută, se pare, pe bază de spirt. Cunoșteam gustul acestei băuturi, denumite în lagăr „francówka", încă de cînd lucram în

spital ; cineva descoperise că aduce a votcă ; o gustasem şi după aceea am bolit.

Realitatea a depăşit cele mai frumoase speranţe. Eram în posesia unor medicamente care puteau să satisfacă o perioadă lungă necesităţile unui comandou mai mare. Cînd kapo o să vadă conţinutul celor două valize mari, o să cresc în ochii lui şi, în consecinţă, îl voi convinge şi mai mult că sînt necesar comandoului lui în calitate de sanitar. În timp ce Bock umbla să obţină permisul pentru scoaterea medicamentelor din lagăr şi pentru că Vorarbeiterul nu venise, mi-am vizitat colegii ca să mai bîrfim puţin.

La Revier lucrurile nu mergeau prea bine. Entress făcea selecţii dese şi, drept urmare, bolnavii erau injectaţi în masă. SDG-ul Klehr, „prietenul" meu, făcea zilnic cîteva zeci de injecţii cu fenol. Pańszczyk se perfecţionase şi el în meseria aceasta, secundîndu-l cu brio. De la o vreme, Politische începuse să se intereseze de activitatea spitalului şi mai ales din momentul în care s-a observat că în spital muriseră cîţiva turnători care fuseseră trimişi ca bolnavi sau însărcinaţi cu anumite funcţii. De asemenea, în ultima vreme sucombaseră pe neaşteptate cîţiva kapo care se distinseseră printr-un zel deosebit în asasinarea şi chinuirea deţinuţilor. De atunci, atmosfera devenise încărcată şi tensionată. Nu era de ajuns că Revier-ul era urît de majoritatea deţinuţilor care-l considerau, în general, un abator, acum căpătase o faimă rea şi în ochii prominenţilor, care socoteau, că, datorită funcţiilor pe care le deţineau, trebuiau să fie trataţi în mod special. După dispariţia primilor spioni, Secţia politică a trimis la spital alţii noi, care, ţinînd seamă de cele întîmplate, primeau o îngrijire aparte, ceea ce garanta viaţa majorităţii acestora, dar, în acelaşi timp, îi făcea să se deconspire. Poziţia lui Bock ca Legerältester al spitalului se şubrezise datorită luptelor intestine din personalul spitalului : o parte vroia să se descotorosească de Bock pentru că era nepriceput şi favoriza un grup de tineri nefolositori spitalului şi depravaţi. Politische vedea în el pe protectorul polonezilor, care constituiau marea majoritate a personalului spitalului. Ameninţarea plutea în aer.

Gienek Obojski, iubit de toată lumea şi, pînă atunci, un om liniştit şi echilibrat, a provocat un scandal cu cîţiva şefi de bloc. Bătaia, mai tîrziu foarte comentată în lagăr, a fost inegală. În timp ce-şi făcea munca lui obişnuită

— stringea morții din blocuri —, i-a atras atenția unui șef de bloc, cunoscut pentru faptul că omora deținuți pentru a obține porția lor de pîine, că ascundea cadavrele și nu le dădea Leichenträger-ilor. Șeful de bloc îi includea în situația efectivului și pe cei morți, ceea ce îi permitea să obțină și mîncarea lor, pe care, bineînțeles, și-o însușea, îngreunînd în același timp munca Leichenträger-ilor; aceștia operau în „registrul decedaților", care trebuia ținut la zi, căci altfel apelurile ieșeau prost. Obojski cunoștea bine aceste mașinații sinistre ale șefilor de bloc și le-a suportat vreme îndelungată, pînă cînd n-a mai putut. S-a ajuns la ceartă, iar apoi la bătaie. Șeful de bloc a lovit primul, iar Obojski, fără să aștepte mult, l-a lovit și el, dîndu-i și un supliment zdravăn. Plin de sînge, șeful de bloc a alergat țipînd după ajutoare. Banda unită de asasini s-a aruncat asupra lui Gienek, dar acesta, nefiind nici el un schilod, a făcut singur față atacatorilor, precum Longinus Podbipięta al lui Sienkiewicz s-a descurcat cu tătarii. Apucîndu-l de mîini pe primul atacator, l-a învîrtit în jur, doborîndu-i pe ceilalți. Nefiind în stare să-i facă față dezlănțuitului și furiosului Obojski, cei bătuți au alergat la camera Blockführer-ului după SS-iști, raportînd că în lagăr s-a dezlănțuit o „răscoală" a polonezilor.

Palitzsch a alergat primul să-și salveze oamenii și să-i potolească pe răsculați, simțind că se va putea descărca în voie. Văzîndu-l, însă, doar pe Obojski, care se apăra de unul singur în fața găștii de bandiți solizi și experimentați și care nu numai că se apăra curajos, dar îi făcea pe rînd cnocaut pe toți atacatorii, s-a înfuriat și a început el însuși să-i lovească pe șefii de bloc, pedepsindu-i pentru neputința lor. În final, Obojski a primit supliment drept răsplată pentru că știe să se bată bine, iar Palitzsch a organizat o repriză de „sport" șefilor de bloc, pentru ca în viitor să aibă condiție fizică.

Colegii mi-au relatat desfășurarea acestui incident dramatic și semnificativ în prezența lui Gienek, care, rîzînd, le reproșa că exagerează, dar nu nega că, apărîndu-se, le-a dat o lecție strașnică șefilor de bloc fără ca el să aibă prea mult de suferit.

La prînz a apărut Vorarbeiter-ul. Mi-am luat rămas bun de la băieți, promițîndu-i fiecăruia un pui sau un peștișor pe care, deși lucram la Harmęże, nu apucasem nici eu să-i văd. Am luat valizele cu medicamente — pe

cea mai grea i-am dat-o Vorarbeiter-ului, iar pe cea mai ușoară am luat-o eu — și ne-am îndreptat spre ieșirea din lagăr. Blockführer-ul, prevenit de SDG, n-a scotocit prea mult în valize, cunoscînd în mare conținutul lor, astfel că după puțină vreme eram la Industriehof. După ce am pus valizele în căruță, l-am așteptat pe însoțitorul nostru.

Acesta, foarte curios să afle ce se află în valize, ne-a spus să dăm bice cailor pentru a ieși cît mai repede din raza lagărului. Cum am ajuns în cîmp, le-a deschis. Prefăcîndu-se că scotocește din curiozitate, a reținut cîteva fleacuri. Eram și eu curios să aflu ce era în unele cutiuțe și le desfăceam pe rînd, știind că o parte din medicamente nu fuseseră încă sortate. Supraveghetorul nostru auzise și el, desigur, că în timpul sortării medicamentelor noilor veniți se găsiseră multe obiecte de valoare, ascunse acolo în mod intenționat de posesorii lor, nesiguri de soarta ce-i aștepta și care, în naivitatea lor, își făceau iluzia că oriunde se poate căuta, dar nu și în cutiile de medicamente. N-am avut norocul să găsesc ceva.

— *Na, was hast du organisiert, Pfleger ?*[159] — ne-a întîmpinat kapo la fermă. I-am arătat cu satisfacție cele două valize mari. A fluierat mirat. Și-a chemat nemțoaica și s-au apucat imediat să scotocească și să-și împartă medicamentele. Pîinea albă a considerat-o, bineînțeles, bunul său, oferind-o gentil nemțoaicei ; eu a trebuit să-i schimb imediat pansamentul, de data aceasta cu unul adevărat, căci aveam cu ce.

Kapo mi-a ordonat să fac o mică farmacie, căreia i-a repartizat o parte din medicamente. Urma să funcționeze în căsuța noastră ca un punct sanitar auxiliar. Restul medicamentelor vor rămîne în clădirea principală din fermă la dispoziția femeilor și a noastră. „Francówka" a rămas la dispoziția exclusivă a lui ; după ce a mirosit-o, a descoperit că este preparată pe bază de spirt. Examinînd încă o dată conținutul valizelor, am deschis din întîmplare una din cutiile care conțineau vată. Spre mirarea și disperarea mea — căci kapo privea și el din spate —, odată cu vata, din cutiță a alunecat și un ceas bărbătesc de mînă, din aur. Kapo l-a confiscat imediat.

Seara a trebuit să-l masez din nou. L-am masat mai ușor, ungîndu-l cu o alifie camforată. Nici măcar n-a

[159] Ei, ce ai „organizat", sanitar ?

amintit de ceas și era și cu chef. Mirosea a alcool, a camfor și mai ales a mentol.

Noaptea, kapo s-a sculat și a început să orbecăiască prin întuneric. Vomita. Așa-i trebuie! Acum cînd ploșnițele, amorțite de „cuprex", mă lăsau să dorm, nu mă lăsa bețivul în pace. I-am dat la întîmplare niște picături și după ce le-a luat a căzut într-un somn adînc.

Dimineața arăta într-adevăr ca un om bolnav. Știam că astea sînt efectele intoxicării cu alcool amestecat cu diferite porcării. Alcoolul și camforul apucaseră să se evaporeze, dar mai mirosea a mentol. Probabil că ieri se cinstise din belșug cu apa de gură. Privindu-mă încruntat, mormăia cu furie: — „Francówka", „francówka"! ... — Ce, eu l-am pus să o bea ?...

XLVII

În curînd am constatat că funcția de sanitar al comandoului era din nefericire o ficțiune. Kapo nu mi-a dat deloc o muncă mai ușoară. Stingeam varul în continuare sau făceam gropi pentru cotețele ce urmau să fie construite. Eram zidar, iar funcția de sanitar era considerată de kapo o ocupație suplimentară, urmînd să-mi consacru timpul liber în special necesităților lui. Pe măsură ce cîștigam o popularitate tot mai mare, fiind singurul sanitar din Harmęże, nu mă mai puteam deconspira: prin forța lucrurilor, am devenit un vraci. Oamenii aveau nevoie de ajutor. Cînd era vorba de pansamente, mai mergea, dar cînd cineva se îmbolnăvea era rău de tot. Atunci eram silit să fac „vrăji", cum spunea Kolczyński, singurul inițiat. Le dădeam o pastilă, cel mai frecvent aspirină, ceea ce nu le făcea rău, iar uneori chiar îi ajuta. Cazurile grave le trimiteam la spitalul din lagărul principal; kapo-ul își dădea asentimentul. Timpul trecea. A sosit și toamna și, odată cu ea, zilele ploioase și frigul. Diminețile erau foarte reci și roua se transforma în brumă. Îmi aminteam din ce în ce mai des de vremurile bune de la Revier cînd lucram sub un acoperiș.

Într-o dimineață, pe cînd lucram la curățatul unor cărămizi care proveneau de la o demolare, am zărit niște coloane nesfîrșite de femei care veneau dinspre Birkenau. Fiecare căra cîte două sau trei cărămizi pe care, după ce ajungea la destinație, le arunca ușurată, apoi pleca, pen-

tru ca peste cîteva ore să se întoarcă cu o nouă încărcătură. Femeile erau în picioarele goale, în rochii de vară zdrențuite, care se mulau pe corpul gol. Toate erau tinere, bronzate, cu urme de frumusețe care nu fuseseră încă șterse de lagăr. Erau evreice din transportul olandez. SS-istele asmuțeau cîinii, iar femeile kapo le chinuiau cu o plăcere diabolică pe fetele înnebunite de frică. Cortegiul acesta trist trecea prin fața noastră de două sau trei ori pe zi. În fiecare zi numărul lor scădea, iar cele care rămăseseră în viață căpătaseră înfățișarea unor bătrîne distruse, în care cu greu mai puteai recunoaște fetele de acum cîtva timp.

După cîteva zile au încetat și ele să mai vină. Desigur, fuseseră lichidate, nemaifiind capabile de muncă. Kommandoführer-ul nostru nu era prea necăjit din cauza asta, căci aveam cărămizi suficiente și cotețele erau aproape terminate.

Mă îngrozea gîndul că se apropie iarna. Cum o să rezist în comandoul acesta mizerabil, dacă încă de pe acum îmi este mereu frig și nu mă simt prea bine. Colac peste pupăză, kapo și-a schimbat atitudinea față de mine, devenind sîcîitor. Suferea în continuare de reumatism și lumbago, iar eu nu fusesem în stare să-l vindec.

„Așa muncă, așa plată". Conform acestei devize înțelepte, am renunțat la masajele obositoare și umilitoare în ochii colegilor. Lucram în comandou la fel ca și ceilalți, puteam să fiu și sanitar, dar nu mai voiam să îndeplinesc funcția de „medic personal" al Luminăției Sale, domnul kapo. Să-l ia dracu !... Are farmacia lui, n-are decît să înghită diferite pastile împotriva durerilor de cap cu „francówka", la care se întorsese din nou după ce i se terminase rezerva de votcă obținută în schimbul ceasului pe care îl vînduse SS-istului. E adevărat, masajele nu-l vindecaseră, astfel că într-o seară m-a rugat să-l masez.

— *Tabletten nicht gut !...* — mi-a spus el, strîmbîndu-se. — *Du sollst mir die Massage machen !* [160] — a adăugat poruncitor.

Să te maseze moartea !... — l-am înjurat în gînd ; am încercat să-i dau un răspuns politicos, dar șiret.

— *Ich bin heute auch krank, Herr Kapo !... Ich habe Lumbago !* [161] — Și ca să-i demonstrez acest lucru m-am strîmbat, apucîndu-mă cu mîna de șold.

[160] Tabletele nu sînt bune !... Ar trebui să-mi faci masaj !
[161] Astăzi sînt și eu bolnav, domnule kapo !... Am lumbago !

Se pare că sărisem peste cal, căci a urlat, reținîndu-și cu greu furia.

— *Waaaaas* ? !...

S-a înroșit, dar s-a stăpînit. — *Also, gut... gut !...* — a șuierat el. — *Geh weg !* [162]

Și-a chemat efebul.

— *Stubendienst !... Bring mir Kamforsalbe !* [163]

Stubendienst-ul a căutat tubul cu alifie și i l-a dat stăpînului său. Kapo a întins alifia pe locurile dureroase, vorbind ca pentru sine sau pentru efeb, dar să aud și eu.

— *Ja !... Jetzt muss ich selbst das machen !... Unser „Her Pfleger" ist heute sehr krank !* — și, ridicînd tonul, a adăugat caustic : — *Er hat Lumbago !... „Lumbago" !...* [164]

Cele intîmplate nu prevesteau nimic bun. O s-o pățesc ! A doua zi de dimineață, kapo-ul s-a sculat vioi, dar furios. Era plin de energie și trebuia să se descarce cumva. Ne-a alungat, țipînd și înghiontindu-ne prin ușa îngustă în curte, ca și cum am fi putut încăpea toți deodată. Deoarece aveam „lumbago", nu m-am înghesuit și am rămas la urmă. Cînd am ajuns în dreptul ușii am primit pe neașteptate un șut atît de puternic încît intr-o clipă m-am trezit în curte și încă în patru labe. M-am ridicat imediat, dar am simțit că mi s-au frînt șalele. Durerea s-a răspîndit repede și nu m-am mai putut îndrepta. Îmbunîndu-se puțin, kapo a spus :

— *Weisst du, Pfleger, das ist die beste Massage gegen Lumbago !* [165] — apoi mi-a mai dat o lovitură ușoară, de data asta cu genunchiul, în fundul care mă durea.

În timpul marșului spre locul de muncă, văzînd că umblu strîmb, s-a apropiat de mine și a încercat să fie cît se poate de prietenos :

— *Du musst einmal etwas Medikamenten organisieren !... und die „Francówka" auch !* [166] — a rîs el, făcîndu-mi cu ochiul.

Așteaptă numai, o să-ți dau eu „francówka !"... mai curînd fenol, pui de cățea !... am spus în gînd, dar cu glas tare mi-am exprimat dorința de a aduce multe medicamente de la Auschwitz și o cantitate mare de „francówka".

---

[162] Ceeeee ?... Bine... bine !... Cară-te !

[163] Stubendienst ! Adu-mi alifia cu camfor.

[164] Da ! Acum trebuie să fac singur asta. „Domnul sanitar" al nostru este astăzi foarte bolnav !... Are lumbago !... „Lumbago" !...

[165] Știi, sanitar, ăsta este cel mai bun masaj pentru lumbago !

[166] Trebuie să „organizezi" din nou ceva medicamente și „francówka" !

lui preferată. Am hotărît ca de data asta să profit de ocazie și, dacă voi reuși, să mă aciuez la spital, să nu mă mai întorc la kapo ăsta nebun și la comandoul de care eram sătul, cu atît mai mult cu cît se apropia iarna.

Temperatura, pe care o făcusem pe neașteptate ca urmare a unei răceli puternice, m-a făcut să mă decid. În orice caz, nu m-am trădat față de kapo că am febră și că vreau să mă internez, pentru că ar fi putut să bănuiască ceva și să nu-mi dea voie să plec după medicamente, temîndu-se că nu o să mă întorc la Harmęże.

XLVIII

Într-una din primele zile ale lunii octombrie am plecat cu furgonul la Auschwitz, trimis de kapo și ferm hotărît să rămîn la spital. Împreună cu mine mergea un deținut din comandoul de pescari, chemat la Politische. Am înțeles că aceasta era ultima lui călătorie. Îl vor executa. Deținutul trebuie să-și fi dat seama de aceasta, căci ședea trist, concentrat și nu vorbea cu nimeni. M-am așezat lîngă el, avîndu-l în spate pe vizitiu, deținut și el, care plescăia din limbă și îndemna calul care se mișca încet pe drumul plin de hîrtoape. În fața noastră s-a așezat un SS-ist, singurul nostru însoțitor. Mai înaintat în vîrstă, acesta părea un om cumsecade, mulțumit că stă liniștit aici în loc să stea ore întregi într-un turn de pază cu carabina gata de tragere.

După ce am ieșit din Harmęże, am ajuns în cîmp deschis, departe de Birkenau și de lagărul principal. În jur era liniște și pustiu ; pesemne că ceața, care se lăsase ca un văl des în toată zona, amînase ieșirea la munca cotidiană a comandourilor. O ocazie excepțională de evadare ! Am privit cu teamă spre colegul care ședea alături.

Ce o să se întîmple dacă o să vrea să evadeze ? De fapt, este singura șansă care i-a rămas. O să îndrăznească ?... Și apoi ce o să se întîmple cu noi ?... Cu mine ! Nici n-aș putea să mă mișc !... Cu febra asta și cu fundul făcut zob n-aș ajunge departe !

De cîtăva vreme îl observam pe supraveghetor care încerca zadarnic să-și aprindă țigara. Nu reușea, căci chibriturile se stingeau mereu.

— *Donnerwetter !* [167] — a înjurat el, sprijinindu-și

[167] Ei drăcie !

carabina de marginea furgonului, care sălta pe drumul de ţară. SS-istul era total absorbit de aprinderea ţigării. Chibriturile, parcă dinadins, se stingeau unul după altul. În acest timp, carabina se înclina centimetru cu centimetru spre colegul meu, pînă cînd ţeava i s-a sprijinit de genunchi. Ca şi cum s-ar fi trezit brusc, acesta s-a uitat la SS-istul care se lupta cu chibriturile şi a luat încet ţeava în palmele bătătorite şi roşii de frig. A licărit o flacără ; în sfîrşit, chibritul s-a aprins. Supraveghetorul a tras adînc în piept primul fum şi apoi a dat afară un nor de fum. Cu mîna liberă pipăia locul unde pusese carabina cu puţin timp înainte şi de-abia acum a observat că o ţine deţinutul, care apucase deja să o ridice la înălţimea şoldului. SS-istul a înlemnit. Şedea ca hipnotizat ; ţigara lipită de buzele întredeschise ardea încet. Deţinutul ţinea arma în mîinile tremurînde, părînd nedecis : să tragă, să-l lovească cu patul între ochi sau pur şi simplu să o dea înapoi neamţului. Timpul parcă se oprise în loc. Neştiind ce se întîmplă în spatele lui, vizitiul fluiera nepăsător. Roţile căruţei rupeau scrîşnind gheaţă din băltoacele de pe drum. Secundele păreau o veşnicie. Să se întîmple odată ceva, dacă tot trebuie să se întîmple !... Eram leoarcă de transpiraţie şi simţeam cum mi se lipeşte cămaşa de corp. Am mers aşa, fără să ne mişcăm, o bună bucată de drum. În ceaţa dimineţii se zăreau primele turnuri de la Birkenau. Între buzele SS-istului, care aveau o culoare cadaverică, mai ardea încă mucul de ţigară. Vizitiul s-a întors. Poate a simţit tremurul spatelui meu. Dîndu-şi seama de situaţie, a înlemnit şi el. Pe neaşteptate, SS-istul a zîmbit destins, şi-a luat chiştocul din gură, dar hîrtia i se lipise de buză şi, scuipînd, încerca să scape de ea, ceea ce a şi reuşit pînă la urmă. S-a căutat în buzunar, a scos o cutie de tablă, apoi a întins palma spre deţinutul cu carabina, oferindu-i o ţigară, ca şi cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Gestul a fost bine calculat. Supraveghetorul şi-a dat seama că deţinutul a întîrziat prea mult pentru a mai reacţiona, iar apropierea turnurilor de pază îi dădea curaj. Cu un gest simplu, natural a pus capăt stării de încordare ; deţinutul a întins o mînă după ţigară, cu cealaltă i-a dat carabina — un gest tot atît de natural ca şi acela al neamţului. Apoi SS-istul i-a dat deţinutului chibriturile. Nici de data aceasta chibriturile n-au vrut să se aprindă. Atunci i-a dat mucul care mai ardea încă. Deţinutul a tras adînc fumul în piept, suflînd peste o

clipă fumul albastru care a dispărut repede în ceața dimineții. Întreaga scenă s-a desfășurat în tăcere, deși neamțul a șoptit :

— *Danke !*... sau poate mi s-a părut doar.

Căruța s-a întors la Harmęże numai cu doi pasageri : SS-istul supraveghetor și deținutul vizitiu. Eu am rămas la spital. Deținutul chemat la Politische a rămas în curtea blocului 11, împușcat la zidul morții.

XLIX

Am fost internat în spital. Aveam o febră destul de mare și mă așteptam la o boală lungă, însă după trei zile febra a scăzut și m-am însănătoșit. Colegii m-au plasat într-un salon la etajul întîi al blocului 28, în condiții de-a dreptul excepționale : paturi de o persoană, cu fețe de pernă și cearșafuri. Era un salon destinat prominenților cu numai vreo douăzeci de bolnavi. Șef de salon era Andrzej M., un bun coleg. Deși eram sănătos, m-a mai reținut o vreme, falsificînd graficul de temperatură care se afla deasupra patului.

SDG-ul Klehr trecea rar pe aici, deoarece nu avea „pacienți", iar doctorul Entresse — și mai rar. De teamă că voi fi recunoscut de Klehr, de fiecare dată cînd eram prevenit despre sosirea lui de Andrzej sau de fratele lui, părăseam salonul și mă ascundeam la closet sau în spălător.

Eram în toiul toamnei : ploaie și zăpadă. Vîntul șuiera sumbru prin ramurile plopilor, iar în timpul acesta eu stăteam culcat comod într-un pat călduț, apărat și supraalimentat de prietenii binevoitori. Cu timpul, ajunsesem chiar să mă strecor seara în lagăr pentru a mă vedea cu prietenii. Odată, Edek Galiński m-a dus la blocul 4 unde locuiau deținuți evrei ce lucrau în Aufräumungskommando, denumit popular „Canada".

M-am întîlnit cu David. Îi mergea foarte bine. „Canada" nu era Buna. David era bine hrănit, arăta minunat și era într-o dispoziție excelentă. Mi-a spus că așteptau pentru a doua zi un transport bogat din Olanda. Asta o să fie o „Canadă" !... Am primit de la el o cutie cu sardele și o bucată de ciocolată.

Într-o după amiază, eram întins în pat și dormitam, cînd în sală a intrat aferat Obojski.

— Wiesiek, vino repede jos... vreau să-ți arăt ceva !... O să te bucuri !... Gienek m-a dus în pivniță unde era morga. Pe beton, ca de obicei, zăceau numeroase cadavre, lîngă ele era cadavrul unui uriaș acoperit cu o pătură. Gienek a dat la o parte pătura cu o singură mișcare și s-a înclinat galant, adresîndu-mi aceste cuvinte :

— Iată-l la picioarele tale pe prietenul tău iubit !

— Leo !... am exclamat uimit.

Moartea trebuie respectată chiar dacă l-a răpus pe cel mai mare dușman al tău ; eu, însă, eram în culmea fericirii. De bucurie am dansat un dans nebunesc, țopăiam peste corpul enorm, acum inofensiv, îi atingeam brațele mușchiuloase, acum flasce, care mă făcuseră să sufăr atît de mult ; îl imitam și rîdeam de colosul acesta, în fața căruia tremurase întregul lagăr, iar eu cel mai mult.

Ți-am supraviețuit, banditule !... Nu m-ai lichidat... ! în schimb pe tine te-au mîncat păduchii... ! Triumfam.

Gienek mi-a dat amănunte despre moartea lui. A murit de tifos exantematic. Se pare că încercaseră să-l țină în viață cu orice chip. Ca Lagerältester la Birkenau avea la îndemînă toate mijloacele ca să se apere de tifos și de urmările acestuia. S-au băgat în el medicamente și injecții cu duiumul. Sanitarii nu l-au părăsit nici măcar o secundă. Cu toate acestea, organismul lui deosebit de puternic și de sănătos n-a rezistat. Deși... ? Mai tîrziu s-a vorbit, în secret, că totuși cineva l-a ajutat să moară. Fusese deci ucis. Se pare chiar că se știa cine a făcut-o. Oricum, lagărul a scăpat de încă un bandit, iar eu aveam un dușman mai puțin. Mă simțeam mai bine. În seara aceea m-am rugat cu ardoare, mulțumindu-i Domnului că-l luase pe unul din cei mai mari călăi ai lagărului de la Auschwitz. De-ar fi așa și mai departe ! Inima mi s-a umplut de speranță. M-am gîndit pentru prima dată, ca la un lucru perfect posibil, că, poate, o să scap viu din lagăr. Din nefericire, în lagăr rămăseseră și alți criminali mai mari decît Leon Wietschorek, ca să nu-l amintesc decît pe Klehr. Îl ocoleam cît puteam, dar în cele din urmă m-a prins. Tocmai ieșisem din sala sanitarilor, unde mîncasem ceva, că am dat nas în nas cu el. M-a recunoscut imediat.

— *Was machst du hier ? !* [168] — m-a întrebat, cercetîndu-mă.

---

[168] Ce faci aici ?

— *Ich bin krank* ![169] — am răspuns repede, dar fără convingere. Arătam bine și sănătos.

— *Krank bist du? Ha, ha!... Von welchem Saal bist du, was?!*[170]... *Blockältester! Lagerältester!* — a urlat el pînă s-a înnecat. Am picat rău.

A ordonat să fiu imediat trimis în lagăr. Raportul o să-l facă el personal. Pe șeful de bloc l-a amenințat cu buncărul, pe Bock l-a beștelit îngrozitor, iar pe mine probabil că m-a crezut „aranjat". O dată îmi mersese, dar acum s-a sfîrșit. Spre mijlocul zilei m-a chemat Bock în camera sa din blocul 21. M-am dus ca la tăiere.

Bock mă privea în tăcere, clipind cu ochii lui mici. Colțurile gurii îi tremurau, pe fața slabă, brăzdată de riduri — o grimasă caraghioasă ce apărea în clipele de mare enervare sau de bună dispoziție. În cele din urmă a spus:

— *Du hast Glück, mein lieber... alter Spitzbube!*[171]

Am constatat cu satisfacție și ușurare că era binedispus. Semn bun.

— *SDG Klehr macht mit dir... Schluss!* — spunînd acest cuvînt, a făcut un gest semnificativ. — *Aber ich werde ihn einen „Spass" machen!... Verstehst du!...*[172] — încerca să vorbească simplu ca să-l înțeleg, știind că nu cunoșteam aproape de loc limba germană. Bock voia să mă scape de Klehr și a hotărît să mă scoată de sub ochii lui. Profitînd de faptul că era ocupat cu injecțiile în sala de tratamente din blocul 20 și că o mașină sanitară pleca imediat la Brzezinka, m-a scos nu numai din spital, dar și din lagărul principal, mutîndu-mă în lagărul de la Birkenau. Dacă Klehr va întreba de mine, o să-i arate foaia de mutare la Brzezinka unde, după cum se știe, se afla o companie disciplinară, la care Klehr intenționa să mă trimită. Klehr va fi satisfăcut, iar eu, în loc să mă duc acolo, voi pleca la grupul de Pfleger-i care lucrau temporar în lagărul de femei ce depindea de alt medic SS și de alt SDG și unde Klehr nu avea ce căuta. După cîteva minute, mă aflam în mașina sanitară care mă ducea la Birkenau. Acolo începea o nouă etapă a vieții mele de lagăr.

---

[169] Sînt bolnav!

[170] Tu, bolnav? Ha, ha!... Din ce salon ești, ai?!

[171] Ai noroc, iubitule... șmecher bătrîn!

[172] SDG-ul Klehr o să te termine!... Dar o să-i joc o festă!... Înțelegi?

L

Mașina cu însemnele Crucii Roșii s-a oprit în fața porții lagărului de femei. Supraveghetoarele, curioase, se uitau în mașină una după alta și, în cele din urmă, un Blockführer tînăr ne-a permis să intrăm în lagăr. Am intrat în perimetrul spitalului și mașina s-a oprit în fața unei barăci mici de lemn. SDG-ul Scherpe a deschis ușa mașinii și mi-a ordonat să cobor și să duc în mijlocul barăcii cutiile cu medicamente aduse.

Deodată m-am aflat într-o altă lume. Într-o clipă m-au înconjurat numeroase femei tinere care ciripeau de zor. Se deosebeau foarte mult de acelea pe care le văzusem de curînd în Harmęże. Înainte de toate, aveau păr pe cap, păr lung, normal, de femeie, pieptănat cu grijă și acoperit cu basmale curate. Îmbrăcate în haine vărgate curate, cu ciorapi și ghete, ele nu aminteau cu nimic de deținutele zdrențăroase, murdare, bătute, flămînde și păzite de cîini din Aussenkommando-uri. Se vedea că, deși erau deținute lipsite de orice drepturi ca toți Häftling-ii, ele erau tratate mai blînd decît celelalte. SDG-ul le știa și prenumele, li se adresa prietenos, iar ele se purtau cu el cu o anumită doză de intimitate. Cînd au apărut kapo-ul spitalului — o nemțoaică frumoasă, simpatică, deținut „politic", căci avea un triunghi roșu — și un ofițer SS, doctorul Rhode, fetele s-au împrăștiat rapid, apucîndu-se de munca lor. Au început să examineze bolnavii, iar, în timpul acesta, în cancelarie a intrat doctorul Zbozień. Toți păreau să fie foarte mulțumiți de medicamentele aduse, chiar și înaltul și solidul medic SS cu fizionomie de student german, care părea să aibă sentimente umane.

Stăteam singur, la o parte, în apropierea unei sobițe încălzite pînă la roșu, privind curios în jur. După o clipă, m-a observat doctorul Rhode. Văzînd o față străină, a întrebat mirat :

— *Was macht der hier ?* [173] — Luînd poziția de drepți, am început să rostesc formula învățată a raportului. N-am apucat să termin, căci m-a întrerupt la mijlocul frazei, adresînd un gest întrebător SDG-ului. Scherpe i-a explicat dintr-o suflare prezența mea.

---

[173] Ce face ăsta aici ?

— *Lagerältester Bock hat noch einen Tischler geschickt, Herr Obersturmbannführer !* [174]

Zbozień m-a privit cu coada ochiului, vădit mirat de noua mea profesiune — în spital mă cunoscuse ca Stubendienst și Leichenträger, iar acum am revenit la prima ocupație pe care o avusesem în lagăr. Doctorul Rhode m-a privit atent ; aprecierea se pare că a fost pozitivă, căci arătam destul de bine, apoi a spus ca pentru sine :

— *Sehr gut, sehr gut !... Wir haben hier viel Arbeit !* [175] — și a început să discute cu kapo-ul spitalului.

Doctorul Zbozień mi-a explicat în ce constă munca mea. Dacă Bock m-a trimis aici ca tîmplar, o să-l ajut pe Staszek Paduch, un tîmplar adevărat care lucra în comandoul Pfleger-ilor.

— Staszek este într-unul din blocurile spitalului, caută-l. Eu trebuie să mă duc imediat la bolnavi.

Pe Staszek l-am găsit în blocul 24, unde am dat peste Julek H., numit responsabil de bloc de doctorul Zbozień care răspundea de tot spitalul de femei. Julek m-a prezentat șefei de bloc.

— *Mutti, das ist der neue Pfleger !* [176] — m-a prezentat el unei nemțoaice grase și vîrstnice, îmbrăcată într-un halat alb cu banderolă de șefă de bloc pe mînecă. M-am uitat la triunghiul ei... era negru ! Mutti mi-a întins mîna grăsuță să i-o strîng și s-a adresat cu o voce răgușită unei blonde care mă privea cu interes.

— *Hast du gehört Anni ?* — după care, adresîndu-mi-se, mi-a explicat : *Anni ist meine Vertreterin !* [177]

De data asta am strîns mîna moale și delicată a adjunctei șefei de bloc. Anni zîmbea simpatic, fără să-și ia privirea de la mine. Bluza albă și curată îi scotea în relief sînii mari. Triunghiul negru se contura clar pe albul imaculat. Eram încurcat, nu știam ce să vorbesc cu ele. Din fericire, prin ușa deschisă a sălii a apărut un nou personaj. Era o tînără frumoasă, o poloneză, pe care o văzusem în cancelarie. Julek s-a animat imediat.

— Halina, fă cunoștință cu prietenul meu... El va rămîne în comandoul nostru și-l va ajuta pe Staszek la tîmplărie.

---

[174] Lagerältester-ul Bock a mai trimis încă un tîmplar, domnule Obersturmbannführer !

[175] Foarte bine, foarte bine !... Avem mult de lucru aici !

[176] Mămico, acesta este noul sanitar !

[177] Ai auzit Anni ?... Anni este adjuncta mea !

Am început să discutăm, uitînd de nemțoaicele care, după o clipă, au ieșit chemate de o deținută. În timpul discuției mi-a fost ușor să-mi dau seama că între Julek și Halina existau relații intime. Făceau impresia unei perechi îndrăgostite, ceea ce contrasta cu mediul înconjurător. Văzînd că doresc să rămînă singuri, m-am retras sub pretextul că-l caut pe Staszek.

L-am găsit la blocul 23, reparînd o ușă mare de la intrarea în baracă.

— Ai ajuns, în sfîrșit... „tîmplarule" ! — m-a salutat el vesel. — Mi s-a transmis deja că am un ajutor — mi-a spus fără să se întrerupă din lucru. — Trebuie să reparăm femeilor ușile că trage al naibii ! O să înghețe sărăcuțele... Uite cîte zac aici, mi-a spus el, conducîndu-mă în interiorul barăcii.

Pe paturile cu trei etaje, dispuse înghesuit pe ambele părți ale barăcii lungi, zăceau sute de ființe epuizate care nu se deosebeau prea mult de niște schelete. Unele femei ședeau pe vine pe priciurile lor și se căutau de păduchi, altele omorau de zor păduchii din păturile zdrențuite, iar altele umblau goale printre paturi, străduindu-se să fie cît mai aproape de soba care se afla chiar în mijlcul barăcii, nutrind speranța că se vor încălzi cît de cît. Sub tălpile lor goale plescăia noroiul care amintea de gunoiul de grajd. Erau niște schelete vii cu sîni și burți căzute, trupuri murdare și pline de păduchi. Morga blocului 28 din lagărul de bărbați arăta mai bine decît această încăpere ! Văzusem mii de cadavre, mulți musulmani, cu a căror înfățișare mă obișnuisem, dar ființele acestea bolnave, înfometate, abandonate și muribunde mi-au produs o impresie groaznică. Îmi era jenă chiar să le privesc.

Observînd că evit să mă uit în interiorul barăcii, Staszek m-a luat de mînă și m-a condus spre ieșire.

— O să te obișnuiești cu tabloul acesta..., s-ar putea ca, în curînd, să se schimbe cîte ceva în bine. De aceea am fost aduși aici... ne străduim să facem ce ne stă în puteri. Iar acum hai, o să te duc la atelierul meu !

Zăpada măruntă, care cădea de dimineață, acoperise cu un strat subțire noroiul ușor înghețat. Lîngă bloc zăcea un maldăr de vreo douăzeci de cadavre de femei, printre care mișunau niște șobolani grași. Au fugit doar la vederea a două deținute din personalul spitalului, care tîrau după ele cadavrul unei femei bătrîne care, pesemne, murise de curînd, căci corpul ei slab era încă elastic.

— Hrană proaspătă pentru șobolani... — a spus Staszek, împingîndu-mă spre blocul 24, unde se afla, provizoriu, atelierul de tîmplărie.

— Imediat o să vină prînzul — a observat el, văzînd fetele care se îndoiau sub greutatea cazanelor cu supă pe care le cărau. Ai să vezi ce grijă ne poartă aici !...

Atelierul era în vestibulul barăcii, în spatele unui perete despărțitor din scînduri, vizavi de camera șefei de bloc. De fapt, era camera surorilor, o încăpere foarte îngustă, în care erau trei sau patru paturi cu cîte trei etaje, o sobiță de metal și o masă de tîmplărie pusă în dreptul singurei ferestre. În sobă ardea focul. O femeie cu părul aproape roșu stătea aplecată și arunca lemne în ea.

Staszek i-a dat o palmă zdravănă peste fund. S-a îndreptat furioasă. Pregătindu-se să-l lovească cu bucata de lemn, pe care o avea în mînă, a șuierat :

— *Mach keinen Spass, du...* — a căutat multă vreme un cuvînt potrivit și, găsindu-l, a încheiat — *...du „Patafian"* [178].

Staszek a strîns-o în brațe cu atîta putere, încît ea a țipat de durere și a dat drumul lemnului cu care voise să-l lovească. Atunci Staszek a strîns-o mai ușor, dar fără s-o lase din brațe ; Fani a considerat asta drept mîngîiere, furia a cedat treptat, iar pe fața ei vulgară și foarte pistruiată a apărut un zîmbet, descoperindu-i dinții rari și cariați ; ochii ei mici și șireți clipeau cu voluptate. Staszek mi-a prezentat-o pe Fani, făcîndu-mi, complice, cu ochiul.

— Fani, regina frumuseții portului Hamburg !... *und...* — voia acum să mă prezinte pe mine femeii, dar ea l-a întrerupt nerăbdătoare :

— *Ich weiss, Anni hat mir schon gesagt !* [179]

Făcîndu-i ochi dulci lui Staszek, arăta cu degetul cînd la el cînd la ea, explicînd aceste gesturi cu un singur cuvînt : — *Liebe !* — Staszek a izbucnit în rîs, iar eu am înlemnit, ascultînd, apoi, considerațiile ei referitoare, de data aceasta, la mine și la Anni, adjuncta șefei de bloc.

— *Anni und du Schwarze... auch Liebe ! Ist das schön, nicht wahr ?* [180] ... — Staszek, profitînd de dezordinea care s-a produs pe coridor după aducerea cazanelor

[178] Nu fă glume, mă... mă caraghiosule !
[179] Știu, Anni mi-a spus deja !
[180] Anni și cu tine brunetule... de asemenea dragoste ! Este minunat, nu-i așa ?

cu mîncare, a împins-o afară pe ușă pe guraliva și romantica Fani.

— Uf... ! — a răsuflat el. — Trebuie să mă prefac în fața acestei muieri respingătoare... pentru pîine ! Și tu trebuie să fii înțelegător cu Anni. E mai bine să trăim în pace cu ele ! Aproape întregul personal al blocului este format din prostituate din porturi, la fel ca ea și în plus bolnave. Șefa de bloc, Mutti, este protectoarea lor. O adevărată „*Puff—Mutti*“[181], fir-ar a dracului !...

— A dracului ! A dracului !... s-a auzit o voce de femeie, de undeva dintr-un pat de sus, care-l imita pe Staszek ; chiar de sub tavan a apărut un căpșor frumos, cu o față ovală încadrată de un păr negru ca pana corbului, cu doi ochi mari, albaștri. Sprîncenele îi erau puternic creionate, buzele date cu ruj, iar tenul îi era acoperit de un strat gros de pudră. Cu o mină de copil capricios se ruga :

— *Staszek, mein Lieber, bring mir etwas essen, ich bin so krank !...*[182]

— *Gut, gut, aber jetzt habe ich keine Zeit, Lisa !*[183] — a expediat-o Staszek, apucîndu-se de geluirea scîndurilor, iar eu de îndreptarea cuielor, ca să fac ceva. Liza a mormăit : — a dracului ! — și s-a băgat din nou în pat ; Staszek a început să povestească despre atmosfera care domnea în spitalul de femei.

— Și Liza asta este tot prostituată... Dar curată și liniștită. Stă întinsă și doarme zile întregi sau se privește în oglindă și se fardează. Nimic nu o interesează în afară de asta. Și-a găsit aici un refugiu, ca și celelalte nemțoaice favorizate de Mutti. Și în celelalte blocuri este la fel. Ele conduc aici, nu au grijă de bolnave și le fură. Dar, treptat, se face și aici ordine. Comandoul nostru este foarte apreciat de deținute și chiar de anumiți factori din lagăr, în frunte cu Lagerarzt-ul Rhode. Doctorul Rhode sprijină activitatea noastră și mai ales pe doctorul Zbozień, pe care-l consideră un medic capabil. Controlarea parțială a epidemiei de tifos, ameliorarea condițiilor de igienă, schimbarea treptată a personalului și aducerea unor oameni corespunzători, tratamentele făcute pe baza medicamentelor și injecțiilor aduse din lagărul de bărbați — toate acestea sînt opera doctorului Zbozień și a cîtorva

---

[181] Matroană.

[182] Staszek, iubitule, adu-mi ceva de mîncare, sînt atît de bolnavă !

[183] Bine, bine, dar acum nu am timp, Liza !

sanitari transferați de la Auschwitz, sincer devotați chemării lor și, în genere, a tuturor acelora care au ajuns sub diferite pretexte în F.K.L., adică a instalatorilor, tinichigiilor, săpătorilor, hornarilor, a electricienilor ș.a.m.d. ; aceștia introduc aici pe ascuns mîncare, medicamente, bilete, lenjerie, bandaje igienice, țigări, într-un cuvînt, tot ce pot obține din ceea ce le lipsește femeilor. În schimb, deținutele ne dăruiesc încrederea, gratitudinea și unora chiar... dragostea. Aproape fiecare din bărbații care vin aici are o iubită, pe cineva din familie sau chiar soția. Fiecare femeie dorește să aibă un protector și conștiința acestui fapt le dă putere să supraviețuiască în condiții în care nici chiar animalele n-ar rezista... Bineînțeles, cu excepția șobolanilor, a miilor de șobolani blestemați care se hrănesc cu cadavre, iar uneori le atacă chiar și pe femeile grav bolnave, care nu au putere suficientă să-i alunge... Privește cum Julek discută cu Halina acolo în curte !...

Observînd că îi privim, ei s-au despărțit.

— Se iubesc !... — a continuat Staszek. — Merită și ei ceva de la viața asta mizerabilă !... Julek a muncit pe rupte în blocul ăsta, și rezultatele se văd ! Blocul lui este considerat unul dintre cele mai bune, în ciuda personalului format din curve...

— Curvă, curvă ! — a prins din zbor Liza ; se vede că își însușea ușor cuvintele de genul acesta sau că le cunoștea din vremurile cînd își practica meseria.

— *Staszek, ich habe Hunger !*[184]... — miorlăia ea.

În sală a intrat Fani cu o strachină de mîncare aburindă. Punînd-o în fața lui Staszek pe masa de lucru, i-a spus :

— *Guten Appetit !* [185] — și l-a privit în ochi ca o slugă credincioasă care aștepta laude din partea stăpînului. Staszek și-a șters mîinile de pantaloni, a băgat lingura în supa groasă, dar nu s-a apucat să mănînce.

— Și pentru el *Essen ? !...* — a întrebat el răstit, arătînd spre mine.

— *Anni bringt ihm !*[186] — a răspuns ea jignită, scuturînd din umeri, dînd astfel de înțeles că persoana mea nu o interesează. De mine se ocupă Anni.

---

[184] Staszek, sînt flămîndă !...

[185] Poftă bună !

[186] O să-i aducă Anni.

— *Iss, iss mein Lieber !*[187] — l-a îndemnat cu multă drăgălășenie.

După o clipă, a intrat Anni și a pus în fața mea o strachină plină.

— *Guten Appetit Junge !*[188] — m-a îndemnat să mănînc.

Amîndoi eram flămînzi, așa că ne-am fi apucat să mîncăm și fără să fim poftiți. Ele stăteau într-o parte și ne priveau cum mîncăm, insensibile la rugămințile Lizei.

— Anni !... Fani !... — implora ea cu un glas monoton, cînd pe una cînd pe cealaltă ; dar fără rezultat, căci amîndouă erau ca surde. În cele din urmă Liza s-a enervat.

— *Ihr faule Hunde ! Ihr alte Huren !*[189] — Curvă, curvă !... — le înjura ea pe șleau, hotărîndu-se, în sfîrșit, să se dea jos din pat ; era numai în cămașă. Coborînd, și-a arătat picioarele lungi, frumoase. A aruncat o privire plină de ură colegelor răuvoitoare, apoi a trîntit atît de tare ușa încît s-au cutremurat și pereții. Anni și Fani au izbucnit în rîs. Staszek a pus la o parte străchinile goale, a curățat cu rumeguș masa și s-a apucat în tăcere de muncă. Am făcut și eu la fel. Anni a luat străchinile și a ieșit fără să primească mulțumiri. În vestibul, cîteva femei amărîte își smulgeau una alteia căzănelul în care fusese supa. Fani s-a repezit ca o apucată la musulmancele care se certau. Femeile au fugit, lăsînd căzănelul nelins. Cîte porții mai puțin or fi primit astăzi bolnavele ? — mă gîndeam, amintindu-mi de prînzul copios pe care îl înfulecasem puțin mai înainte. A intrat Liza cu țigara în gură. Trăgînd cu lăcomie un fum, s-a urcat în culcușul ei. Avea într-adevăr picioare frumoase. În sobița de fier ardea focul. În cameră era o căldură plăcută. Afară ningea încă ; hainele femeilor care au venit să ia cazanele de supă erau acoperite de un strat de fulgi umezi ce se topeau repede.

Lizei îi era cald. S-a întins cu fața în sus. Și-a aruncat într-o parte pătura și stătea nemișcată ; uitîndu-se în tavan, dădea drumul unor nori de fum de țigară. Am lucrat pînă seara tîrziu. În ziua aceea nemțoaicele nu au mai dat pe la noi. Ne-a vizitat doar doctorul Zbozień, care a discutat multă vreme cu Julek, iar apoi, împreună cu

[187] Mănîncă, mănîncă, iubitule !
[188] Poftă bună, tinere !
[189] Cîini puturoși ! Curve bătrîne !

Staszek, a făcut schița unor rafturi pe care voia să le aibă în dispensar. Ne-am întors în lagărul de bărbați după terminarea lucrului, seara tîrziu, conduși de SDG la corpul de pază. Lagărul de bărbați avea un plan identic cu cel al lagărului de femei și constituia, într-un fel, prelungirea acestuia ; era despărțit de el doar printr-un gard dublu cu o poartă care dădea într-o stradă paralelă cu gardul, unde se afla corpul de pază. Blockführer-ul de serviciu ne-a numărat, a verificat numărul meu de nou-venit și ne-a dat drumul în lagărul de bărbați. După ce am străbătut străzile pustii ale lagărului adormit, am intrat în baraca de lemn nr. 12, în care se afla spitalul. Se termina prima mea zi de muncă la Birkenau, lagărul cu cea mai rea faimă printre deținuții de la Auschwitz.

LI

O parte din baracă era ocupată de dispensar, după care urma o mică încăpere locuită de personalul HKB Abschnitt II B. Lîngă pereți fuseseră puse cîteva paturi cu trei etaje, din care cîteva erau deja ocupate. În mijlocul camerei era o sobiță de fier pe care sfîrîiau niște cartofi, prăjiți de un deținut solid cu o expresie vulgară a feței. Aici am întîlnit vechi cunoștințe, pe cei mai apropiați colaboratori ai lui Peter Welsch, care era Lagerältester-ul spitalului.

Din discuțiile purtate în timpul cinei am conchis că apropierea lagărului de femei exercitase o influență considerabilă asupra lui Peter și Georg, acesta din urmă fiind neoficial ajutorul Lagerältester-ului. Georg era oaspete frecvent al lagărului de femei și se pare că avea acolo o fată. La fel și Peter. Mi-am amintit de preferințele lor de la Auschwitz. Deci, acolo fusese vorba numai de un surogat, un înlocuitor în lipsă de femei. Și-au schimbat preferințele, devenind bărbați normali, în înțelesul deplin al cuvîntului.

Numai șeful de bloc Roman G. nu se schimbase. A rămas același. Îi trata pe toți de sus, era infatuat, încrezut, răutăcios și inteligent. Era o eminență cenușie.

Acum ședea îmbrăcat pe pat și mînca cartofii prăjiți pe care îi dădea Stubendienst-ul. După ce a terminat de mîncat, s-a luptat cu bocancii înalți, încercînd zadarnic

să și-i scoată. Se vede că era o muncă prea grea pentru el, așa că i-a făcut un semn autoritar Stubendienst-ului.

— Vino-ncoace, bădărane, nu vezi că stăpînul se chinuiește ? Hai, trage, hoțule ! Ți-a crescut mutra ca tătarului fundul și tot n-ai putere ? Acum, al doilea !... În sfîrșit, prostovane !... Ține minte, mîine să fie lustruite ! — Îmbrăcînd pijamaua de mătase, a mai mormăit :

— Wacuś, ține minte că nicăieri n-o să-ți fie așa de bine ca la mine, cretinule !...

Wacuś asculta, zîmbind prostește, și chiar aproba dînd din cap ; am avut însă impresia că mai mult o făcea pe prostul decît era în realitate.

— Mă țăran prost ! — a început din nou Roman.

— Domnilor, să dormim ! — l-a întrerupt politicos, dar ferm, doctorul Zbozień. — Mîine ne așteaptă muncă, nu glumă. Noapte bună !

Deși locuiam de cîteva zile în lagărul de bărbați, nu-l prea cunoșteam. Ne duceam la lucru devreme, pe întuneric, și ne întorceam noaptea. În schimb, în spitalul de femei mă simțeam ca la mine acasă. E adevărat, era mult de muncă, însă nu mă omoram cu firea, pentru că Staszek nu prea credea în talentul meu de tîmplar. Făcea totul singur, iar mie îmi dădea să repar numai lucruri pe care nu puteam să le stric. Reparam mese, taburete, paturi, etanșeizam ferestre și uși, cîteodată făceam și mici lucrări de lăcătușerie. Pe unde umblam, stăteam de vorbă și uneori chiar mîncam.

Ni s-a comunicat că în blocul 23 s-a stricat un pat. M-am dus să-l repar. Mi-am făcut mult de lucru, căci lîngă mine într-un pat erau două fete cu care am intrat în vorbă. Halina K. și Jadzia P. tocmai se vindecaseră de tifos exantematic și se înzdrăveniseră. După ce le-am cunoscut mai îndeaproape, veneam des pe la ele. Aveau deja protectori. Poate tocmai de aceea își reveniseră atît de repede.

Halina era veselă și spirituală. Îmi plăcea. Știam că fumează pe ascuns și, ca să-i fac plăcere, îi făceam rost de țigări.

Într-o zi, stînd de vorbă și privind-o pe Halinka, n-am observat că în bloc a intrat Oberaufseherin Mandel. Era prea tîrziu ca să mă retrag neobservat. Am fost lovit cu cravașa peste cap de frumoasa SS-istă și încă în prezența fetei în grațiile căreia mă străduiam să intru. Pentru un bărbat este foarte umilitor să fie lovit de o femeie. De atunci am început s-o evit pe muierea asta afurisită,

Halina s-a vindecat repede și, pentru că știa germana, și-a găsit o muncă ușoară la cancelaria spitalului, pe unde treceam rar.

Deși se afla în afara perimetrului spitalului, blocul 28 aparținea acestuia. Era una din primele barăci zidite, un Schonungsblock. În imediata lui apropiere se afla blocul 25, un depozit de cadavre și de musulmance în agonie, abandonate, fără nici un fel de îngrijire, care aveau doar o singură perspectivă — camera de gazare.

Nicet Wlodarski, zis „Prontasik", care răspundea de Schonungsblock, se străduia să creeze acolo cele mai elementare condiții de tratament. Modest și muncitor, era total devotat muncii sale sanitare, fiind ajutat cu multă rîvnă de energica și descurcăreața șefă de bloc Berta Ungar, o evreică slovacă din Preszow. În pofida faimei proaste a șefelor de bloc de acolo, ca și a înfățișării ei — o femeie cu trăsături mai mult masculine, mică, zdravănă, cu glas răsunător —, Berta era isteață, avea o inimă bună, manifesta o grijă maternă și era sincer devotată blocului și nefericitelor ei locatare. Nu este, deci, de mirare, că, lucrînd permanent cu Nicet și ajutîndu-le pe femeile ce aveau cea mai mare nevoie de acest lucru, această colaborare s-a transformat în prietenie și poate ceva mai profund. De la o vreme, devenisem oaspete permanent al blocului Bertei. Neobosita șefă de bloc îmi găsea mereu ceva de lucru. Munceam de unul singur, căci Staszek era ocupat cu amenajarea dispensarului. Munca mea nu era de prea bună calitate, dar era, totuși, folositoare. În blocul Bertei nu aveam confortul din blocul 24, unde era cald și nemțoaicele erau serviabile, dar aici mă simțeam mai în largul meu, chiar bine, și eram printre ai mei.

Poate acest fapt se datora și prezenței Silviei, o fată de 17 ani cu un farmec irezistibil. Silvia era frumoasă, puțin zis, era minunată, plină de gingășie și nevinovăție ; nu știa ce o așteaptă.

Îmi petreceam aproape fiecare clipă liberă discutînd cu ea. Discuțiile erau naive, prea naive pentru niște deținuți dintr-un lagăr de concentrare : copilăria fericită, excursii, sport, cinematograf, primele întîlniri... Într-un cuvînt, vorbeam despre tot ceea ce fusese viața noastră fericită de adolescenți. Ținîndu-ne de mînă și privindu-ne în ochi, uitam de lumea ce ne înconjura, de mizerie, foame și frig, de murdărie și insecte, violență, constrîngere, de moartea

prin injectare și gazare, de selecții și genocid, de... exterminarea noastră. Absorbiți de noi înșine, eram beți de fericirea generată de dragostea aceasta curată și platonică, căci pe cealaltă, carnală, n-o cunoscusem încă.

Berta ne privea deseori pe furiș ca să vadă dacă nu se întîmplă ceva condamnabil. Inutil ! În pofida maturizării ei fizice, Silvia era încă un copil, iar eu eram prea timid și prea puțin experimentat în acest domeniu.

Odată, am găsit-o pe Berta plîngind. Mi-a povestit în cuvinte puține, întrerupte de hohote de plîns, ce se întîmplase în ziua precedentă. Silvia și alte fete frumoase, tinere și sănătoase au fost chemate la dispensar. SS-iștii, beți, organizaseră acolo o orgie. De fecioare nu era nevoie în blocul 10 ! Dimineața a fost trimisă la Auschwitz, la blocul experimental, la dispoziția profesorului Clauberg.

N-am mai văzut-o niciodată pe Silvia. Am aflat mai tîrziu că face parte din personalul de serviciu al acestui sinistru bloc.

LII

Schillinger, Rapportführer-ul lagărului de bărbați, un SS-ist solid, cu umeri largi, cu mîinile lungi și o față de maimuță, un degenerat, spaima deținuților, mergea des, prea des, la spitalul de femei. Se spunea că are acolo o iubită, șefa blocului 23, o nemțoaică cu triunghi negru.

De statură mică, Anni nu era urîtă — deși era știrbă —, destul de suplă, dar groaznic de vulgară și rea ; o degenerată, ca și protectorul și adoratorul ei Schillinger. Veșnic beat, Oberscharführer-ul Schillinger îi chinuia pe deținuți cu orice prilej și mai ales pe cei care ajunseseră la FKL. Ura comandoul nostru. Cel mai mult îl deranjau relațiile noastre cu femeile și libertatea cu care ne mișcam prin lagărul de femei — unde lucram cu aprobarea autorităților superioare ale lagărului —, în timp ce el, SS-ist, Rapportführer, era nevoit să se strecoare pe furiș în blocul 23 ca să pălăvrăgească cu Anni, temîndu-se în permanență ca acest fapt să nu ajungă la urechile superiorilor. Doctorul Rhode, întărîtat de doctorul Zbozień după una din numeroasele isprăvi ale lui Schillinger care bătuse din nou un sanitar, i-a interzis lui și altor SS-iști, care lucrau în spital, accesul acolo, motivînd că este îngrijorat de posibilitatea transmiterii tifosului în cazarma SS. Bineînțeles,

această dispoziție ne convenea de minune ; ea însă a amplificat ura lui Schillinger, care, sub diferite pretexte, ne maltrata în lagărul de bărbați, unde ne întorceam seara.

Dar îi era greu fără Anni ; astfel că, deseori, profita de absența lui Rhode din FKL și se strecura pe ascuns în blocul 23, avînd grijă să nu-l vadă nimeni. Terorizați, noi tăceam. După mutarea neașteptată și tragică a Silviei în blocul 10 de la Auschwitz m-am străduit să termin repede ce aveam de făcut în blocul Bertei și m-am întors la atelierul lui Staszek. Anni m-a salutat ca pe un fiu rătăcitor, cordial și temperat ; Fani, în schimb, cu un zîmbet răutăcios. Știau bine din ce motive nu mă arătasem în blocul lor atîta vreme. Cu mentalitatea și imaginația lor deformată, bănuiau că între mine și Silvia au existat relații intime ; Fani îmi sugera acest lucru în felul ei grosolan. Profitînd de faptul că eram singuri, a rostit numele Silviei, m-a tras în direcția patului și mi-a dat de înțeles fără echivoc că dorește același lucru pe care, chipurile, îl făcusem cu Silvia. N-am rezistat și i-am dat o palmă zdravănă. A fugit imediat ; după ce mi-am revenit, am început să mă tem de răzbunarea acestei scorpii. M-a liniștit chicotitul care venea de pe patul de sus, în care, ca de obicei, stătea întinsă Liza. Hohotea de rîs așa de tare încît se cutremurau toate cele trei paturi etajate.

— *Mein Gott !... Aber hast du schön gemacht !... ha, ha, ha !... Schön !...*[190]

Și, minune ! Fani nu s-a răzbunat, ba chiar a început de atunci să mă ocolească. După ce s-a distrat un moment, Liza a uitat incidentul ; se privea în oglindă.

În camera lui Mutti, unde lucra Halina, s-a defectat lumina. În timp ce meșteream cu șurubelnița la dulia ruginită, m-am curentat. Au sărit scîntei, un moment n-am putut să-mi desprind mîna și m-a scuturat atît de tare încît am zburat de pe scară, din fericire, direct în patul șefei de bloc. Cînd mi-am revenit eram în brațele lui Anni, care, speriată, îmi strîngea capul tuns la pieptul ei bogat.

— *Liebling... ! Lebts du mein Kind ? !*[191]

Și încă cum ! Doar degetele mîinii stîngi îmi fuseseră nițel arse. Era chiar plăcut să stau sprijinit cu capul pe pieptul ei plin, mirosind a garoafe, căci Anni se parfuma ! Mă mîngîia pe față cu palma ei moale.

---

[190] Doamne !... Dar frumos ai mai ars-o ! Ha, ha, ha ! Frumos !
[191] Iubitule... ! Trăiești, copilul meu ?!

— *Mein Kind !...* — exclama ea cu o dragoste maternă, iar pieptul îi sălta. Sufocîndu-se de rîs, Halina s-a întors cu spatele. În cameră a intrat Mutti și, văzînd această scenă idilică, s-a înfuriat și a început s-o apostrofeze pe angelica Anni.

— *Anni, du bist verrückt ! Lagerarzt kommt gleich !... Und du Junge — weg ...* [192]

Am reparat lumina pînă la venirea lor. Mutti i-a condus pe medici în bloc. Anni mergea în urma lor. Întorcîndu-se spre mine, mi-a adresat un zîmbet nevinovat și gingaș.

Oricum, Anni este o fată simpatică ! — mi-am spus eu, scoțînd scara afară. — Păcat că este prostituată !... Dar poate că și printre ele sînt femei delicate și sensibile, cu inimă bună... Anni nu este, probabil, o fată rea !...

Într-o zi, a venit în fugă curiera blocului 23 și ne-a spus că șefa de bloc Anni îl cheamă pe tîmplar să repare ceva. Staszek, care avea de lucru la dispensar, m-a trimis ca de obicei pe mine. De la aventura cu Mandel nu-mi mai plăcea să trec pe la blocul 23, cu atît mai mult cu cît aș fi putut să-l întîlnesc acolo pe Rapportführer-ul Schillinger ; acesta, în pofida interdicției lui Rhode, vizita din cînd în cînd blocul. Curiera m-a condus la camera șefei de bloc, rugîndu-mă să aștept o clipă, căci aceasta va veni imediat. Vocea ei dogită, vulgară, se auzea pe undeva pe la capătul blocului. Făcea ordine în bloc, înjurînd personalul, pe bolnave și lumea întreagă.

Așteptînd-o pe Anni, am cercetat puțin camera ei. În comparație cu dezordinea, murdăria și neglijența din baraca unde zăceau bolnavele, la Anni domnea o ordine ideală. Cele două paturi etajate erau frumos așternute ; pe pereți erau agățate niște macaturi colorate, polițele erau acoperite cu americă, pe masă era un cearșaf curat, la ferestre atîrnau perdele din tifon, a cărui lipsă se făcea atît de simțită în spital. Într-un colț al camerei era un lavoar din lemn cu accesoriile necesare. Într-un cuvînt, confort ! A intrat Anni, foarte nervoasă și, fără să-mi acorde nici cea mai mică atenție, s-a îndreptat spre lavoar ; și-a dat jos basmaua de pe cap și a început să se pieptene. Vrînd să-i arăt că m-am prezentat, am salutat-o.

— *Guten Tag, Anni !* [193]

---

[192] Anni, ai înnebunit ! Lagerarzt-ul o să vină îndată !... Iar tu, tinere — fugi !...

[193] Bună ziua, Anni !

— *Morgen !...* [194] — a răspuns fără să se întoarcă spre mine.

— *Wo ist dein Chef ?* [195] — m-a întrebat, periindu-şi în continuare părul blond şi scurt. Am crezut că este nemulţumită că am venit eu şi nu „şeful", un meseriaş bun ; i-am explicat că Staszek este foarte ocupat.

— *Ja, ja, ich weiss !* — a spus cu convingere. — *Aber du bist auch ein guter Tischler, nicht wahr ?...* [196] a întrebat parcă cu îndoială.

Arătîndu-mi paturile, mi-a explicat ce am de făcut. Trebuia pur şi simplu să despart patul de sus de cel de jos. În felul acesta vor fi două paturi, separate. O treabă de copil. După cîteva minute terminasem totul. Anni m-a ajutat să le aşez, iar eu am ajutat-o să-şi mute mobila. Cînd şi treaba asta a fost gata, Anni s-a aşezat pe unul din paturi, verificînd dacă este mai comod. M-am aşezat pe al doilea şi, legănîndu-mă, i-am demonstrat calităţile, gîndindu-mă, în acelaşi timp, cît îi va fi acum de comod lui Schillinger. Probabil că şi Anni se gîndea la acelaşi lucru, căci a izbucnit deodată în rîs. Probabil că Schillinger se lovise cu capul de patul de sus.

— *Vielen Dank !* — mi-a spus ca veselă. — *Aber jetzt muss ich bezahlen ! Wieviel kostet das ?* [197] — a glumit, arătîndu-mi opera.

Strîngîndu-mi uneltele, am dat din umeri şi mă pregăteam să ies.

— *Nein, nein !... So geht es nicht !* [198] Anni a sărit la uşă şi a întors cheia în broască. Ascunzînd-o la spate a început să mă tachineze, repetînd într-una :

— *Ich muss das bezahlen !... Ich muss bezahlen !...* În acelaşi timp, zîmbea provocator.

Pungăşoaica era agilă ca o pisică. Nu puteam lua în nici un caz cheia. A ascuns-o bine, astfel că palmele mele rătăceau pe faldurile rochiei ei în căutarea cheii, ceea ce îi făcea o plăcere evidentă ; începusem să mă excit. Joaca se prelungea, iar Anni, amuzată, devenea din ce în ce mai agresivă ; era evident ce urmărea. Brusc, mi-am amintit de Silvia şi Fani. Asta m-a potolit. Puteam să-i iau cheia

[194] Mneaţa !
[195] Unde e şeful tău ?
[196] Da, da, ştiu !... Dar şi tu eşti un tîmplar bun, nu-i aşa ?
[197] Mulţumesc mult !... Acum, însă, va trebui să plătesc ! Cît costă ?
[198] Nu, nu !... Aşa nu merge !

cu forța, dar îmi era teamă că o supăr pe această șefă de bloc care avea un protector atît de puternic și de periculos ca Schillinger. Ea nu era Fani, căreia nu avea cine să-i ia apărarea ! Anni putea să-l asmută împotriva mea pe Rapportführer sub orice pretext ! Mă aflam într-o situație grea, cu atît mai mult cu cît Anni nu se mai stăpînea. Probabil că de mult nu mai găzduise pe nimeni. În cele din urmă, crezînd că eu sînt tot atît de excitat ca și ea, nu mi-a mai interzis accesul la cheie, care se afla ascunsă în sutien. Simțind cheia în palmă, dintr-un salt am și fost la ușă. Din cauza enervării și grabei n-am putut s-o descui. Surprinsă de fuga mea, Anni s-a înfuriat și a început să caute de zor un obiect greu. Negăsind nimic corespunzător, a înșfăcat o cană plină cu apă de sub lavoar. Ușa a cedat brusc. Am mai apucat să înhaț cutia cu instrumente și am tulit-o ; dar dușul rece m-a ajuns în dreptul ușii, unde m-am ciocnit cu un SS-ist, care voia să intre în cameră. Am fugit din bloc ca scos din minți, auzind în urma mea țipetele șefei de bloc și înjurăturile neamțului. Am ajuns la atelier gîfîind, ud, speriat ; așteptam în orice clipă vizita SS-istului păcălit. A venit Staszek și mi-a spus că-l văzuse pe Schillinger în spital. De frică mi s-au muiat picioarele. Deci cu el m-am ciocnit în ușa camerei lui Anni ! Dar nu s-a întîmplat nimic. SS-istul, orbit de apă, probabil că nu apucase să mă recunoască, iar Anni știa cum să-l îmbuneze, avînd acum un pat comod, la aranjarea căruia contribuisem și eu. A recunoscut calitățile mele de tîmplar, dar ca amant nu fusesem bun de nimic. De cîte ori m-a întîlnit ulterior nu s-a arătat supărată, ci, dimpotrivă, a rîs cu poftă, dovedind, astfel, că are cel puțin o calitate — simțul umorului.

LIII

În cele din urmă, Staszek mi-a dat o lucrare serioasă, independentă, de tîmplărie. Aveam de făcut un dulap pentru medicamente cu o mulțime de despărțituri și polițe. Deoarece pentru executarea acestei lucrări atelierul nostru era prea mic, m-am mutat în spatele blocului 22, unde se afla temporar depozitul de paturi ; ele constituiau singurul material la care aveam acces și serveau la

executarea tuturor lucrărilor comandate de spitalul de femei.

Terminasem dulapul și fluieram o melodie cunoscută, cînd am simțit respirația cuiva în spatele meu. Era Roman G., în vremea aceea un oaspete obișnuit al blocului 22. Elegant, ras, parfumat, încălțat cu ghete ofițerești impecabil lustruite, cu pantaloni strînși pe pulpe, privea cu atenție dulapul, asemenea unui cunoscător care admiră opera unui maestru la o expoziție de tablouri.

— Nu este rău !... nu e rău deloc, Wiesiek ! — m-a lăudat el, ceea ce i se întîmpla rar. — L-ai făcut singur ? — a întrebat el neîncrezător.

Am dat din cap afirmativ, fără să încetez să fluier, vrînd să-i dau de înțeles că nu pun mare preț pe observațiile lui. Firește, această atitudine l-a iritat și a considerat că trebuie să reacționeze în consecință.

— Cine s-ar fi gîndit !... Este de-a dreptul inimaginabil ! Am crezut întotdeauna că nu ești în stare să faci nimic cu propriile — a accentuat special acest cuvînt — miini, mă leneșule !

Fluieram mai departe și nu luam în seamă cele spuse de el. De cînd îl știam făcea observații răutăcioase.

— Nu cunoști bine melodia !... Cum se poate denatura o melodie atît de frumoasă ! Ascultă cu atenție fiule... ea trebuie să sune așa.

Roman a hîriit o clipă și, în cele din urmă, s-a decis să cînte un fragment, tocmai acela pe care îl cîntasem fals. Nu i-a ieșit bine și a început să se justifice.

— Bronșita, fir-ar a dracului !... a dus mîna la gît și l-a pipăit cu delicatețe, apoi făcînd un gest larg, mi-a spus : — Îmi pierd vocea în cloaca asta, în groapa asta de gunoi !...

Și-a dres din nou glasul și a mai cîntat o dată, acum bine.

— Cel puțin știi de unde este asta ? — m-a întrebat, oprindu-se în momentul în care nu a putut să ia un do de sus, căci îl sugruma răgușeala. — Este un fragment din Boleroul lui Ravel... Al lui Ravel, tontule !

Am zîmbit, căci mi-am amintit o scenă petrecută la scurtă vreme după venirea noastră în lagăr : cunoscîndu-i-se meseria de cîntăreț, cu care încerca mereu să se impună, Roman fusese scos în fața frontului și i se ordonase să ne învețe pe noi, care stăteam pe vine, *„Im Lager Auschwitz war ich zwar"*.

Acesta fusese debutul lui la Auschwitz, debut care îl ajutase în cariera lui de lagăr. Roman și-a amintit de gloria lui din trecut.

— Ce vremuri erau odată !... — Italia... Scala !...

S-a întrerupt brusc, observînd că zîmbesc ironic. A dat resemnat din mînă și a spus ceva despre oamenii incapabili să aprecieze Arta, al cărei reprezentant în lagăr era el, Roman G.

— Ce să mai stric orzul pe gîște !...

Și-a strîns haina, și-a îndreptat șapca ce-i căzuse pe ceafă, apoi, scoțînd din buzunar un pachet mic, m-a întrebat, de data aceasta, cu o voce normală, arătînd spre peretele care ne despărțea de sala mare în care se aflau bolnavele de plămîni :

— Se poate intra, nu e pe acolo vreunul din doftoroii noștri ?

— Puteți intra fără frică. Rhode este absent, iar doctorul Zbozień este ocupat în dispensar. — Privind pachețelul, n-am rezistat să nu-i spun ceva răutăcios : — Bella așteaptă cu nerăbdare !...

Mîna în care ținea pachețelul a tremurat ușor. Roman nu a comentat aluzia. Și-a controlat încă o dată ținuta și, făcînd o mină serioasă, a intrat în sala bolnavelor pe melodia fluierată de mine „*Im Lager Auschwitz...*"

Bella era o fată chipeșă, o frumusețe de tip meridional. Culeasă la Hamburg împreună cu alte prostituate, a aterizat la Auschwitz, unde a primit un număr, un triunghi negru, funcție și o însemnare în cartotecă — trei cruci. Totul la ea era „cel mai". Chiar și Wasserman se exprima pozitiv despre ea, cum spunea cu răutate, dar și cu umor, Roman. Faptul că Bella era bolnavă de sifilis nu-l împiedica s-o viziteze. Îi aducea Bellei bunătăți la care un deținut obișnuit nici măcar nu putea să viseze. Avea doar putere, relații și un Stubendienst care făcea rost de orice dorea „domnul și stăpînul meu". E adevărat, în schimbul dinților de aur ai celor asasinați. Dar cine mai lua în seamă un asemenea amănunt ?! Bella se străduia să fie recunoscătoare generosului ei protector pentru grijă, atenție și cadouri. Dar ce-i putea oferi ea în schimb !... Legată de pat, putea să-i ofere doar trupul... Roman știa de boala ei și nu se grăbea să se apropie trupește de Bella. Se mulțumea s-o privească, cîteodată să-i strîngă în brațe corpul cuprins de febră ; căci, în afară de sifilis, ea avea și un TBC deschis. Ca

estet, artist, ca om cu imaginație bogată, Roman admira formele ei minunate, pielea oacheșă neatinsă încă de boala care progresa. Îi ciocănea cu vîrfurile degetelor sînii mici, prefăcîndu-se că îi verifică starea sănătății. Doar nu-i spuneau bolnavii „doctorul“ ? Ce mistificare ! Alături, în paturile învecinate, agonizau schelete mizerabile cu pielea plină de ulcerații, tinere și bătrîne, toate cu un aspect respingător, demn de toată mila — femei bolnave de plămîni. În comparație cu ele, Bella părea și mai minunată. De altfel, era îndoielnic că Roman mai vedea ceva în afara Bellei — întinsă pe cearșaful curat care se deosebea atît de mult de paturile murdare, unde agonizau celelalte deținute. De ce să-și tulbure trăirile estetice privind sala respingătoare, plină de durere, chinuri și moarte !

Mi-am desprins privirile de la ușa întredeschisă prin care îi observasem. M-am surprins că preferam și eu s-o privesc pe Bella dezvelită, decît să văd deținutele mizerabile, abandonate și bolnave, care își așteptau moartea.

Bella a adormit. Roman a părăsit-o, mergînd pe vîrfuri. Mîinile scheletice și negre de murdărie ale bolnavelor se întindeau spre el implorator. Roman părea că nu le vede. A închis cu delicatețe ușa sălii.

— Sărmana fată !... — spuse el cu o emoție sinceră în glas. — Știi că are un TBC deschis ?... Am tăcut. — Ei, dar prea mult n-ai lucrat în timpul în care am fost la Bella ! — a observat Roman. — Mă, leneș împuțit !... a adăugat el, căci izbucnisem în rîs.

— Munca nu-i iepure, nu fuge !... se face !... se face !... — i-am răspuns flegmatic. — Dar dumneavoastră cîte bolnave ați consultat în timpul acesta ? — l-am întrebat agresiv.

— Aha ! Tragi cu ochiul, amărîtule, în loc să muncești !

Drept răspuns, am bătut cîteva cuie în scîndurile dulapului ; fără nici un rost, dealtfel. Ca să-mi ascund tulburarea, am început să fluier Boleroul, de data aceasta corect, fără falsete.

— Ai ureche ! Dacă ai munci așa cum fluieri... — a mai făcut Roman o remarcă răutăcioasă, părăsind în cele din urmă baraca.

Prima mea operă, dulapul, a fost în cele din urmă terminată. După aprecierea lui Staszek, îl executasem destul de bine. L-am dus la dispensar. Tot atunci, în fața barăcii s-a oprit camionul de la Auschwitz. Băieții aduseseră de acolo cutii pline cu medicamente și instrumente chirurgicale. Surorile și le dădeau din mînă în mînă. Ena, o evreică slovacă drăguță, medicul-șef al spitalului de femei, a decis ca ele să fie puse în dulapul spațios executat de mine. Doctorul Zbozień părea mulțumit: aduseseră mult mai multe medicamente decît permiteau repartițiile oficiale. Prins într-o discuție cu Bock și cu Orli, kapo-ul spitalului, pe tema dezvoltării spitalului de femei, nu observa privirile pline de dor și venerație pe care i le arunca pe ascuns Basia S., îndrăgostită pînă peste urechi de tînărul și energicul medic. SDG-ul Scherpe nu participa la discuții și nu reacționa nici la vederea cantităților mari de medicamente, pe care Toliński le scotea din cutiile fără fund. Părea că tratează cu aceeași indiferență atît medicamentele, care serveau la vindecarea bolnavelor, cît și fenolul cu care ucidea, injectîndu-l noilor născuți și femeilor grav bolnave. De altfel, nici acest lucru nu îl făcea cu entuziasmul și zelul caracteristice colegului său de profesie, SDG-ul Klehr.

Lagerältester-ul Bock m-a salutat prietenos, glumind:

— *Wie geht's Tischler ?!... Wieviel Weiber hast du schon gehabt ?...*[199]

M-am înroșit pînă în vîrful urechilor, căci auziseră și colegele Halinei de care mă îndrăgostisem. Bock se prefăcea vesel, dar, după cum auzisem cu o clipă înainte, avea dificultăți serioase. Politische continua să investigheze acțiunile organizate în spitalul de bărbați. Începuseră să-i interogheze pe unii membri ai personalului spitalului. Apoi, la scurtă vreme, închiseseră în buncăr mulți medici și sanitari. Lui Bock i se reproșase din nou că, din cauza lui, spitalul a devenit un refugiu al intelectualității poloneze. După o vreme, o parte din deținuți fuseseră eliberați din buncăr, însă cîțiva dintre ei, printre care Gienek Obojski, Georg Zemanek și Fred Stessel, erau reținuți în continuare. Aceștia erau acuzați de legături cu lagărul de femei și cu populația civilă, în scopul transmi-

[199] Cum îți merge, tîmplarule? Cîte femei ai avut?

terii de știri din lagăr și pregătirii unor evadări. Soarta lor era incertă. Puteau fi împușcați în orice clipă. Nu erau vești îmbucurătoare. Din acest punct de vedere, aici, la Birkenau, era mai multă liniște. Pînă acum, Politische nu fusese prea activă. Din nefericire, era o liniște care prevestea furtuna. În primele zile ale lui 1943, a fost chemată la Secția politică o tînără la care s-au găsit bilete scrise de Gienek Obojski. Lucrurile luau amploare. Finalul era cunoscut.

În ianuarie se lăsaseră geruri puternice. Întrucît nu aveam palton, înghețam zdravăn de fiecare dată cînd mă duceam la FKL. E adevărat, aveam un pulover de lînă trimis de acasă, dar era mult prea puțin. O deținută miloasă, care lucra la magazia de efecte, mi-a dăruit un pulover călduros și gros. Nu m-am bucurat multă vreme de el. Încă în aceeași zi, seara, întorcîndu-ne de la muncă, am fost opriți de doi Blockführer-i și conduși la corpul de pază unde ne aștepta Rapportführer-ul Schillinger. Cine avea asupra lui ceva ce ar fi dat de bănuit se străduia să se descotorosească de obiect înainte de a începe percheziția. Dar nu toți au reușit. La Julek s-a găsit o brichetă, Nicet avea la el un medicament, iar eu aveam pe mine două pulovere, ceea ce era, de asemenea, interzis. Explicațiile n-au folosit la nimic. Schillinger era pe terenul lui și a folosit această ocazie pe care o aștepta de multă vreme. În lagărul de femei, unde șeful nostru direct, Lagerarzt-ul Rhode, ne trata prietenește, nu ne-ar fi făcut nimic, dar aici, în lagărul de bărbați, Schillinger era stăpîn pe viața deținuților. După ce și-a notat numerele noastre și i-a dat fiecăruia cîteva picioare, ne-a gonit în lagăr, în fugă, ordonîndu-ne ca pe drum să facem „sport". După apelul de dimineață trebuia să ne prezentăm la raportul disciplinar al lui Palitzsch, care era acum la Birkenau, și al Lagerführer-ului Schwarzhuber, pe care aproape că nu-l cunoșteam.

Deprimați, ne-am suit în pat fără să mai schimbăm un cuvînt măcar. Fiecare era preocupat de gîndurile lui care, în această situație, numai vesele nu erau. Tăcerea a fost întreruptă de glasul aspru al lui Roman.

— De mult am prevăzut că prezența voastră în FKL se va termina așa ! — a spus el detașat. — Va trebui să completăm locurile vacante, nu-i așa, Georg ?... căci nu se știe cît o să stați la SK... !

Georg a dat din umeri. Lui nu-i păsa. Noi aparţineam de Bock. Să-şi facă el griji !

Doctorul Zbozień ne-a dat o slabă speranţă. O să stea a doua zi de vorbă cu Rhode, poate că o să poată face ceva.

A doua zi ne-am prezentat la raportul disciplinar. Aşa cum prevăzuse Roman, am fost trimişi pentru un timp la compania disciplinară. Dar, în urma intervenţiei imediate a doctorului Rhode, care a susţinut că sîntem indispensabili la FKL, am fost trecuţi de la SK la Stehbunker, unde urma să ne ispăşim pedeapsa numai noaptea ; în timpul zilei continuam să lucrăm ca pînă acum. Eu primisem cea mai mare pedeapsă — trei săptămîni de carceră, ceea ce echivala aproape cu o moarte lentă. După o nouă intervenţie a Lagerarzt-ului, ea mi-a fost eşalonată pe o perioadă de şase săptămîni. Ziua mergeam la muncă în mod normal, iar în fiecare a doua noapte — la buncăr. Schillinger putea să fie complet satisfăcut ! .

În aceeaşi zi, la ora şapte seara, trebuia să mă prezint la blocul 2, la cancelaria principală, de unde Blockführerul de serviciu urma să mă conducă la unul din blocurile din cărămidă în care se afla carcera.

LV

La ora nouăsprezece am sosit, punctual, în vestibulul cancelariei. Eram singur. Colegii şi-au ispăşit pedeapsa în altă perioadă. După o clipă, a apărut un SS-ist înalt şi mohorît. Era unul dintre aceia care ne percheziţionaseră ieri împreună cu Schillinger. Zdrăngănind o legătură de chei, m-a condus la blocul care se afla în imediata vecinătate a companiei disciplinare. A întors cheia în lacătul de pe uşa groasă, ferecată, a dat la o parte drugul, a tras în lături zăbrelele metalice şi m-a împins în coridorul îngust, luminat slab de un singur bec ce atîrna de tavan, acoperit de un strat de chiciură prin care lumina reverbera mii de scîntei. Pe peretele buncărului, chiar deasupra podelei de beton, erau patru uşi mici, aşezate la distanţe egale, poate de un metru, închise cu drugi grei de fier prinşi cu lacăte.

SS-istul a lovit cu bocancul său greu prima uşă şi a întrebat cu o voce dură şi sonoră.

— *Ist niemand da ?*[200]

Din spatele peretelui de beton s-a auzit o voce slabă, sugrumată.

— *Hier, Herr Blockführer !...*

— *Wieviel ?* — a întrebat scurt SS-istul.

— *Drei !...* s-a auzit un răspuns slab.

— *Also, rein !* — mi se adresă SS-istul, deschizînd ușița de unde se auzise vocea deținutului. — *Los, du Schweinehund !*[201]

Am intrat în patru labe, căci altfel nu aș fi încăput, în deschizătura neagră a carcerei. Blockführer-ul m-a ajutat să intru în celula strîmtă și mirosind a fecale dîndu-mi cîteva picioare în fund.

— *Schneller, schneller, du Hund !* — mă grăbea el nerăbdător.

Mi-a fost greu să mă strecor printre cei trei oameni înghesuiți într-un spațiu atît de mic. În sfîrșit ! SS-istul a trîntit ușița după mine și am auzit cum întoarce cheia în lacăt. Prin ferestruica celulei am văzut cum s-a stins lumina pe coridor. Beznă. S-a așternut o liniște totală, întreruptă doar de scîrțiitul ușii principale a buncărului. S-au stins și pașii grei ai SS-istului. Buncărul a prins viață. În întunericul de nepătruns am simțit în față respirația grea a celorlalți trei tovarăși de nenorocire. Unul dintre ei respira greu, gemea și spunea cu o voce slabă : Apă !... mîncare !... apă !... — Se lăsa cu întreaga greutate a corpului pe mine, căutînd sprijin și căldură. Corpul lui slab tremura de frig și extenuare, puțea îngrozitor. În comparație cu mirosul de aici, mirosul greu al celor mai rele flegmoane și al dizenteriei putea fi luat drept cel mai bun parfum.

Ceilalți doi mai rezistau încă. De la ei am aflat că stăteau în celulă de două zile și două nopți fără apă și mîncare. Se pare că fuseseră pedepsiți cu carcera pentru intenția de a evada din lagăr. Cînd au fost înghesuiți în celulă, aici mai erau doi deținuți. Unul din ei a murit curînd după aceea. Au răsuflat ușurați cînd au scăpat ieri de cadavru. În trei este mai ușor de stat. Se plîngeau că am mai intrat și eu. Există însă speranța ca al treilea să se stingă pînă dimineață. O să se facă din nou mai mult loc. Vor putea să-și schimbe poziția corpului, să-și miște picioarele și să-și îndrepte mîinile. Iar acum a mai intrat

[200] E cineva acolo ?
[201] Marș înăuntru... Dă-i drumul, mă porc de cîine !

și ăsta nou ; nu-i de ajuns că locul este atît de strimt, se mai și împinge ! — Ei, mă, nu te împinge... !

Nu mă împingeam deloc, încercam doar să-mi schimb puțin poziția, căci cel care gemea se agățase pur și simplu de mine. Crezînd că încerc să fac în jurul meu cît mai mult loc, ceilalți au început și ei să împingă. Avînd încă suficientă energie, le-am respins atacul ; cel mai slab a fost literalmente lipit de peretele carcerei. Dar asta nu a ajutat la nimic, căci peste o clipă am simțit din nou întreaga greutate a vecinului, care era pe punctul de a leșina. Am mai lăsat de la mine și de aceea pentru o vreme a domnit liniștea.

Din pardoseala de beton venea un frig jilav. Umerii atingeau peretele înghețat al carcerei. Sub omoplat simțeam o împunsătură care se întețea. Durerea din picioare creștea cu fiecare clipă. Cum o să rezist pînă dimineața?... Dar ceilalți trei ? !... Ei nu vor ieși vii de aici !

Vecinii parcă îmi auziseră gîndurile, căci au început să se lamenteze.

— Doamne Dumnezeule !... N-o să mai rezist !... O să murim aici !... — Un sunet străin s-a auzit printre vaietele lor. Gongul ! Să fi trecut oare noaptea ?... M-am mișcat neliniștit.

— *Nachtruhe !*... a oftat cu jale vecinul meu din dreapta.

Și eu care crezusem că este deja dimineață !... Ce încet trece timpul ! Deci mai am în față zece ore întregi...

Vecinul meu din stînga aluneca tot mai jos și gemea tot mai slab. Deținutul care stătea la peretele opus și-a sprijinit capul pe umărul meu. Am făcut și eu la fel. Așa era mai cald.

Cred că am ațipit o clipă, căci m-am trezit brusc la strigătul unuia dintre deținuți.

— Iarăși te taie, mă amărîtule !...

Se referea la vecinul meu din dreapta care de-abia se mai ținea pe picioare, mormăia ceva de neînțeles și făcea în pantaloni. O nouă duhoare a umplut celula strîmtă. Omul aluneca tot mai jos, strivindu-mi cu greutatea sa ambele picioare. Avînd amîndouă mîini libere, l-am ridicat din nou în picioare. S-a sprijinit pe mine, lăsîndu-și capul pe umărul meu. Oboseala se făcea din ce în ce mai simțită. Iar acolo în lagăr — mă gîndeam — stau întinși comod în paturi !... Cel puțin dacă pereții ăștia blestemați ar avea vreo spărtură sau niște ieșituri... dar,

nimic ; era numai o suprafață netedă, rece și alunecoasă, acoperită cu chiciură... Am adormit. M-a trezit un frig groaznic, care îmi pătrunsese pînă în măduva oaselor. Amorțisem aproape complet. Spatele mă durea, de parcă cineva mi-ar fi înfipt un cuțit ascuțit între omoplați. Vecinul din dreapta stătea ca mai înainte, apăsîndu-mă cu toată greutatea corpului. Mi-am schimbat poziția incomodă și în momentul acela corpul lui a căzut inert. Am încercat să-l ridic, dar fără rezultat. I-am atins din întîmplare cu mîna obrazul neras. Era rece ca gheața. Murise în timp ce eu dormeam.

— Nu mai trăiește ?... — a întrebat înfricoșat cel care-l făcuse amărît.

— Sărmanul !.. O să ne omoare pe toți aici !... Doamne, îndură-te de noi !... — a izbucnit în hohote de plîns. Celălalt a început să se roage cu glas tare. Vocea îi tremura, tremura tot de parcă ar fi avut febră. Și așa trecea timpul încet, secundă cu secundă, în așteptarea morții neîndurătoare prin înfometare a celor doi deținuți încă în viață... Eu eram într-o situație mai bună decît ei. Așteptam gongul de dimineață și pe SS-istul care mă va scoate de aici ca să ajung la muncă. Inima mi-a bătut la sunetul gongului, care de-abia s-a auzit în celula aceasta întunecoasă și mică, izolată de lagăr prin ziduri groase.

În fața ușii buncărului zăpada înghețată scîrțîia sub tălpile SS-istului care zăngănea cheile. Pe coridor a înjurat aprig, vorbind cu scîrbă :

— *Was stinkt hier so ? Brrrr !... Lebt noch jemand hier ?* [202]

Ca răspuns, s-au auzit glasurile înăbușite ale deținuților închiși în celule.

— *Ruhe da !* — a urlat el cu putere, potolindu-i imediat pe toți.

Deschizînd ușa celulei noastre, mi-a poruncit :

— *Na, Pfleger, komm raus, du Hund !* [203]

M-am tîrît în patru labe prin deschizătura îngustă, trăgînd după mine și corpul înțepenit al mortului.

— *Nur einer ?* [204] — a întrebat mirat Blockführer-ul.

— *Die zweie leben noch !* [205] — i-am explicat eu, ridicîndu-mă cu greu de jos.

---

[202] Ce pute așa aici ? Brrr !... Mai trăiește cineva ?
[203] Ei, sanitarule, ieși, mă cîine !
[204] Numai unul ?
[205] Doi mai trăiesc încă !

Am tîrît cadavrul în zăpada din fața blocului. În timpul acesta, SS-istul a închis buncărul cu toate lacătele și fiarele, acompaniat de gemetele disperate ale deținuților. Afară era încă întuneric, doar ferestrele bucătăriei lagărului luminau pămîntul acoperit de zăpadă. Gerul puternic îmi pișca obrajii. SS-istul mi-a dat una cu legătura de chei în spinare și mi-a ordonat să plec.

— *Hau ab, du stinkendes Schwein !... Weg !* [206]

De-abia îmi mai tîram picioarele înțepenite ; cu toate acestea, m-am îndreptat în fugă spre blocul meu, ca și cum mi-aș fi recăpătat libertatea.

Sanitarii se sculau odihniți după un somn bun. În sobă ardea focul. Roman m-a întrebat, în timp ce căsca :

— Ce ai visat, băiete ? Nu arăți a om care a dormit...

Nimeni nu a rîs de gluma asta deplasată. Poate că și-a dat seama și s-a simțit stînjenit, încercînd să fie cordial cu mine, dar căşunîndu-i pe Stubendienst.

— Wacek... unde ești țopîrlane ! Nu vezi că omul a înghețat bocnă ? Dă-i imediat o cafea fierbinte ! Dar cu zahăr, hoțule !

Îmbrăcîndu-și maieul călduros de lînă, mormăia indignat.

— L-a aranjat Schillinger, puiul ăla de cățea... bestia aia...

N-a rezistat mult în postura de coleg milos, căci imediat a făcut o remarcă ironică :

— Asta pentru Anni, nu ?

Cafeaua era fierbinte și dulce. L-am iertat pe Roman pentru răutățile lui prostești.

Cînd am ajuns la FKL, la atelierul nostru, Staszek mi-a spus să mă culc imediat. M-am cățărat pe patul de sus, de lîngă Liza. Aceasta a crezut că vin la ea.

— *Mach keinen Spass, Weszek !...* [207] — a chicotit, îndreptîndu-și părul.

M-am întins pe pat, acoperindu-mă cu cîteva pături. Am adormit imediat. M-am trezit tras de mînă. Era Liza.

— *Stehe auf !* [208] — mi-a spus ea, privind în jos. — *Mittagessen !...*

Jos stătea Anni cu o farfurie de supă aburindă.

---

[206] Fugi de aici, porc împuțit !... Pleacă !
[207] Nu fă glume, Wiesiek !...
[208] Scoală-te !

Noaptea următoare m-am dus din nou la buncăr pentru a petrece una din cele 20 de ședințe de stat în picioare, care mă așteptau.

LVI

Am hotărit să ascult sfatul colegilor experimentați. Mai intii, trebuia să aflu care dintre Blockführer-i va fi de serviciu în ziua de pedeapsă în buncăr. Multe depindeau de faptul dacă acesta era bun sau rău. La cancelaria principală am aflat că în acea zi va fi de serviciu Blockführer-ul Schneider. Asta însemna că îmi voi putea permite să eludez unele prevederi draconice ale regulamentului, căci Schneider nu era prea aspru și nici prea zelos în îndeplinirea obligațiilor sale.

M-am îmbrăcat cu lenjerie caldă, „canadiană". Mi-am asigurat spatele împotriva cimentului cu un sac de hîrtie, peste care am îmbrăcat două cămăși ; picioarele mi le-am înfășurat cu un bandaj de hîrtie. Mi-am luat șosete de lînă și pe deasupra am pus obiele ; la urmă, mi-am luat și haina vărgată, neuitind să pun sub ea două pulovere și un fular. În locul bocancilor din piele, am luat niște saboți cu mult mai mari. Îmbrăcat astfel, arătam impunător. Mă mișcam greoi, provocind astfel veselia generală a colegilor, care urmăreau pregătirile mele. Mi-am verificat conținutul buzunarelor : țigări, chibrituri, o bucată de piine cu margarină, o luminare.

Echipat astfel, mi-am făcut loc cu greu prin dispensarul plin de oameni. Musulmanii, foarte înspăimîntați, îmi făceau loc. Statura mea impunătoare le trezea respect. Spre deosebire de ei, Roman s-a luat de cap cind m-a văzut.

— Ai înnebunit, ai înnebunit cu totul !... Idiotule, dacă o să te prindă Schillinger, n-o să mai ieși viu din mîinile lui.

— Ei, domnule Roman... Schillinger n-o să scoată nici nasul afară din corpul de pază... iar de serviciu este Schneider... Am verificat ! — i-am spus eu, ocolindu-l pe Peter care stătea tăcut în ușa de intrare a dispensarului.

— Așteaptă ! — m-a oprit Roman. — Zici că e Schneider ?...

Roman a căutat în buzunar și a scos un pachet de țigări fine.

— Dă-le lui Schneider și spune-i că sînt de la șeful de bloc al spitalului. O să te trateze mai bine !... Și mai spune-i să vină mai tîrziu la noi. — *Nicht wahr, Peter ?* [209]
Peter dădu din cap aprobativ.

— Cară-te și închide ușa după tine că trage al naibii !...

Gerul trebuie să fi fost crunt, căci mi-au înghețat nasul și urechile. Cancelaria era aproape. După vreo douăzeci de secunde, am deschis ușa blocului 2. Ceasul de pe coridor indica ora nouăsprezece fix. În vestibul nu era nimeni. După cîteva minute am auzit de afară o discuție și pași care se apropiau. Mai întîi a intrat Schneider, după el veneau Lagerältester-ul Siwy și Arbeitsdienst-ul Wiktor, gesticulînd. I-am raportat lui Schneider, apoi, fără să mă jenez de prezența celor doi deținuți cu funcție, i-am dat țigările și i-am repetat ce-mi spusese Roman. Blockführer-ul a privit o clipă cadoul și a fluierat admirativ, apoi l-a pus în buzunarul mantalei. După ce și-a deschis camera, Wiktor i-a spus lui Siwy să-l aducă acolo pe Schneider. Dar acesta trebuia să mă ducă la buncăr.

— Strașnic ger !... — spuse Siwy, frecîndu-și mîinile. — O să îngheți acolo ca naiba !...

— *Komm, komm !* — mă grăbi SS-istul, împingîndu-mă ușor spre ieșire, dorind să scape cît mai repede de o obligație neplăcută. Îl aștepta un dublu chef, la Arbeitsdienst și la Revier. Cînd am ieșit afară, în drum spre buncăr, m-a întrebat într-o poloneză stîlcită :

— De ce ești pedepsit, ia zi ?... Ce prostie ai făcut ?

— Nici una !... — i-am răspuns. — Am avut două pulovere pe mine și Rapportführer...

Schneider mă întrerupse rîzînd :

— Și acum cîte ai !... probabil, vreo cinci ! Ești atît de gras !...

În buncăr era liniște și pustiu. Se vede că tovarășii mei din noaptea trecută muriseră, iar cadavrele lor fuseseră ridicate în timpul zilei.

Mi-am ales ultima celulă ca să fiu cît mai departe de ușile de la care trăgea curentul.

— Domnule Blockführer... — îmi luai eu inima în dinți. — Pot să iau o oală de noapte în celula liberă ?

— Ia cîte vrei !... Numai repede !...

După un moment aveam patru oale în celulă. Mirat, dar și distrat, îmi spuse :

---

[209] Nu este așa, Peter ?

— Durchfall, nu glumă !...

Schneider a închis după mine ușa celulei, a stins lumina și o clipă după aceea a întors cheia în ușa principală a buncărului. Am rămas singur în întunericul de nepătruns și într-o liniște absolută. Auzeam cum îmi bate inima, auzeam chiar și fîșiitul hîrtiei cu care îmi învelisem spinarea.

Am pus într-un colț cele patru oale una peste alta. Acum puteam să șed comod pe ele. Tocmai de aceea le luasem din alte celule. Schneider a crezut că am dizenterie... îmi spuneam, nu fără satisfacție. Așteptam gongul. În seara aceea, acesta s-a auzit excepțional de bine. După un timp, am tras cu urechea să aud dacă nu se învîrtește cineva nechemat prin apropiere. Liniște ! Puteam să-mi aprind luminarea. Imediat s-a făcut mai cald și mai plăcut. Pe pereții acoperiți cu chiciură groasă ai celulei străluceau mii de steluțe de gheață. Am aprins o țigară. Începuse chiar să-mi placă gustul acesteia.

Ce bine că sînt singur în celulă... gîndeam cu glas tare. Auzindu-mi vocea, nu mă mai simțeam atît de singur. Liniștea devenise enervantă... Cînd îmi vor amorți picioarele, voi putea să mă ridic, să sar, ba chiar să cînt... Țipam, băteam din saboți, într-un cuvînt făceam gălăgie numai ca să nu fac loc liniștii blestemate care, nu știu de ce, mă umplea de groază. Saboții izolau foarte bine picioarele de betonul înghețat. Îmi înghețaseră degetele mîinilor, dar mă încălzeam la luminare. Data viitoare voi lua cîteva. Voi putea să mă încălzesc, ba chiar să citesc ! Prin spital circula o carte distrusă, mi se pare că „Leproasa". Oricum o fi, numai să treacă timpul mai repede în carceră.

Luminarea se apropia de capăt și am stins-o. Deși eram îmbrăcat gros, mi s-a făcut deodată frig. Ca să mă încălzesc, am început să bat un step inventat de mine, în ritmul unor melodii fluierate. Dar cîtă vreme puteam să fluier și să lovesc podeaua cu saboții ? În cele din urmă am obosit. Voiam să dorm. M-am așezat pe tronul de oale și în curînd am adormit.

Nu știu cît am dormit ; m-am trezit auzind zgomotul și scîrțîiitul îngrozitor făcut de oalele care cădeau. Fiind adormit, nu mi-am dat seama unde mă aflam și ce se întîmplase. Ridicîndu-mă brusc, m-am lovit cu capul de peretele carcerei și asta m-a trezit de-a binelea.

Am pus la loc oalele, am mîncat bucata de pîine și, ca să economisesc luminarea, ardeam cîte o bucată din

bandajul de hîrtie din care aveam o rezervă serioasă. Ardea excelent, fără fum și fără scrum, dînd pentru moment o flacără uriașă și multă căldură ; chiciura care se topea începuse să cadă bucăți — bucăți de pe peretele buncărului. M-am așezat și am adormit imediat. M-a trezit zgomotul făcut de ușa buncărului.

— Ei, tu de acolo !... N-ai înghețat ?... Unde ești ?..: Ieși afară !

Se vede că Schneider uitase în ce celulă mă închisese seara. Trebuie să fi băut zdravăn, căci nu arăta prea bine.

În cele din urmă, m-am obișnuit cu nopțile petrecute în carceră.

S-au obișnuit și SS-iștii cu mine, și nu mă tratau rău, fiind un client permanent. Nu mă percheziționau și nici nu mă băteau, așa cum făceau nu o dată cu cei noi, mai ales Blockführer-ul Perschel sau „Cap de cal", Kommandoführer-ul companiei disciplinare. Am observat că numărul meu mic de lagăr, ca și durata mare a ispășirii pedepsei pe care o înfruntam curajos — avînd condiții excelente de odihnă la FKL, despre care, bineînțeles, ei nu știau — le trezeau un pic de respect. Am ajuns, astfel, fără peripeții prea mari, la ultima zi sau mai curînd, la ultima noapte, odată cu care pedeapsa mea expira.

Era sfîrșitul lui februarie și, deși nu mai era zăpadă, seara era deosebit de rece. Așteptîndu-l ca de obicei în vestibulul cancelariei pe Blockführer, am înghețat îngrozitor. Doream să ajung cît mai repede în buncăr, unde știam să mă descurc.

Blockführer-ul Baretzki a venit cu bicicleta. Fără să dea atenție raportului meu, și-a scos de pe umăr tașca plină și a intrat în camera Lagerältester-ului. După vreo oră, Beretzki a ieșit în fugă din cameră, a țipat la mine să-i dau bicicleta și a plecat fără să mă lase să scot o vorbă. S-a întors după cîteva minute cu tașca plină, în care se auzea un tainic clinchet de sticle. Pe la zece au ieșit. Wiktor a adus bicicleta, avînd pe umăr tașca goală. Baretzki se cherchelise. I-am ieșit în cale, dorind să-i atrag atenția asupra prezenței mele, dar el m-a dat la o parte, bîlbîind enervat :

— *Was machst du hier ?... geh weg !* [210]

---

[210] Ce faci aici ?... Du-te dracului !

— Dispari drace de aici, că o să se răsgîndească !... — îmi șopti Siwy, împingîndu-mă pe poarta blocului. Din depărtare am mai auzit încă vocea Blockführer-ului :

— *Alles Scheisse !...* [211]

LVII

De la o vreme se simțea o ușoară îmbunătățire a condițiilor de tratament în spitalul de femei. Meritul îi aparținea în mare măsură doctorului Zbozień și grupei sale de sanitari care făceau totul pentru a ameliora soarta nefericitelor deținute. Cei cu „aprovizionarea" din lagărul de la Auschwitz acționau eficace, în ciuda severității tot mai mari manifestate, începînd din toamnă, de Politische și în pofida asasinării, la sfîrșitul lunii ianuarie, a cîtorva membri ai personalului spitalului din lagărul principal. Printre alții, a pierit Teofil Obojski, împușcat de patronul său, Palitzsch. Soarta lui Gienek a fost împărtășită și de Teofil Banasiuk, injectat de Klehr, la ordinul Secției politice. Astfel, au fost eliminați martorii oculari ai tuturor crimelor comise în special în curtea blocului 11. Georg Zemanek și Fred Stessel n-au mai ieșit nici ei niciodată din buncăr. Au fost împușcați. Moartea acestuia din urmă l-a reabilitat în ochii multor deținuți, pe care îi supărase cu zelul exagerat și slugărnicia sa față de autoritățile lagărului. Se mascase, dar nu a putut să înșele vigilența celor de la Politische Abteilung și a spionilor acesteia. Bock a fost și el îndepărtat din funcția de Lagerältester HKB. A plecat undeva într-o „delegație" departe de lagărul principal. O parte din protejații săi, rămași fără sprijin, și-au căutat fericirea în altă parte.

Dacă la spitalul de femei domnea o oarecare ordine, în lagăr condițiile erau în continuare îngrozitoare. Murdăria și foametea decimau femeile. Lipsa de apă contribuia la amplificarea epidemiei de tifos, care, în aceste condiții, nu putea fi controlată. Autoritățile au folosit un mijloc radical de lichidare a epidemiei, același pe care-l folosiseră cu un an în urmă în lagărul de bărbați. Selecția. Într-o singură zi, au fost gazate cîteva mii de femei. Lagerarzt-ul Rhode și-a anulat dintr-un foc realizările de pînă atunci, participînd activ la selecție. A capitulat. Grupa doctorului Zbozień a fost desființată. O parte din

[211] Totul e rahat !...

medici și sanitari s-au întors la Auschwitz, iar altă parte a rămas la Birkenau ; printre aceștia eram și eu.

Lucram la cancelaria Revier-ului din blocul 12. Aceasta funcționa într-o cameră mică pe partea dreaptă a coridorului care ducea la dispensar. Eram trei. Karol, cel mai vîrstnic, era șef ; adjunctul său era Zygmunt, din același oraș cu mine, de aceeași vîrstă și din același transport de la Tarnów cu care venisem și eu. Munca mea consta în scrierea rapoartelor de deces. Descrierea bolii de care sucombase deținutul se referea și la toți cei ce fuseseră uciși în lagăr prin împușcare, injectare și gazare. Fiecare decedat trebuia să aibă un istoric al bolii, bineînțeles, fictiv. Așa cereau autoritățile lagărului și asta mi se ordonase să fac. La început, scriam „herzschlag" chiar și în dreptul acelora despre care știam că fuseseră împușcați ; mai tîrziu, am ajuns însă la concluzia că erau prea multe „atacuri de inimă", fapt ce ar fi putut să pericliteze situația mea, dacă Politische ar fi băgat în seamă. Am început, deci, să concep rapoartele de deces așa cum se dorea : celui împușcat îi treceam, de exemplu, dizenterie, celui mort de dizenterie — atac cardiac, celui injectat — nefrită ș.a.m.d. Pe scurt, asta însemna o falsificare perfidă a cauzelor decesului, ștergerea urmelor genocidului împotriva deținuților lipsiți de apărare.

În prima jumătate a lunii mai au început să plece de la Auschwitz și Birkenau mari transporturi de deținuți spre alte lagăre. Majoritatea erau polonezi. Pe una din liste se afla și majoritatea personalului spitalului nostru, iar printre ei eram și eu. A doua zi de dimineață urma să plecăm la Auschwitz, de unde trebuia să fim transportați în lagărul din Neuengamme.

Ultima seară la Birkenau. Am ieșit în fața blocului să respir aer curat. Tot lagărul era cufundat într-un somn adînc.

Stăteam lîngă ușa întredeschisă a barăcii, într-un loc unde nu ajungea lumina becului de deasupra ușii, și tocmai voiam să-mi aprind țigara, cînd am surprins o siluetă care se furișa de după colțul blocului. Era Wacek, Stubendienst-ul lui Roman. Oprindu-se la cîțiva pași de mine, s-a uitat cu atenție în jur și, asigurîndu-se că nu îl vede nimeni, s-a apucat de lucru. A săpat o groapă, a scos din sîn o legăturică, apoi, privind în jur cu atenție, a îngropat-o cu grijă. Întorcîndu-se în bloc, s-a șters literalmente

de mine, dar fără să mă observe. Wacek, șiret și prevăzător, se asigura pentru viitor. Sau poate că nu făcuse altceva decît să execute dispoziția „stăpînului" său Roman, care urma să plece și el cu transportul. Poate se vor întoarce cîndva, o vor dezgropa și vor fi bogați. Aurul nu rugineşte !...

Bănuiam originea acestei „comori". În cancelaria noastră, lîngă masă era o cutie de lemn. Dentistul punea în fiecare zi în această cutie dinții de aur și coroanele smulse morților. Din cînd în cînd SDG-ul o golea, ducînd aurul la spitalul SS ; harnicul dentist umplea din nou cutia de care ne împiedicam, care ne deranja și puțea groaznic. Ne era scîrbă, dar nu aveam voie s-o mișcăm, deoarece SDG-ul considera că locul acela este cel mai nimerit și cel mai sigur. Nici unuia dintre noi nici nu-i trecuse prin cap că dinții de aur pot să prezinte o valoare în lagăr. Totuși, cîteodată ne mira faptul că, deși dentistul arunca mereu cîte ceva în cutie, aceasta nu se umplea niciodată. Înseamnă că Wacek sau Roman își dăduseră seama de valoarea dinților și îi împărțeau cu SS-iștii.

Sprijinit de scîndurile barăcii, trăgeam în piept fumul țigării. Îmi plăcea din ce în ce mai mult. Încet-încet devenisem un fumător înveterat. Numai de-aș găsi ceva de fumat în noul lagăr !...

Undeva, în depărtare, lătrau cîinii. Din turnul aflat lîngă postul de pază se auzea vocea SS-istului care raporta : — *Posten drei nichts neues !* [212] Se vede că o patrulă inspecta santinelele, controlînd ca nu cumva acestea să doarmă. Dinspre pădure venea un fum greu, dulceag care acoperea încet-încet becurile de pe gardul prin care trecea curent electric. M-a cuprins brusc frigul. Trebuie să mă duc la culcare... Nu am de ce să regret Birkenau-ul ! Poate în alt lagăr va fi mai bine !... Aici începuse construirea unor crematorii uriașe, ceea ce nu prevestea nimic bun !...

N-am plecat însă cu transportul acela. Am rămas, împreună cu alți cîțiva sanitari ; ca specialist de neînlocuit — „tîmplar" — trebuia să intru în componența personalului spitalului de la blocul 8. Wacek și cu „stăpînul" său au plecat în ciuda intervențiilor lor insistente. „Comoara" le-a rămas la Birkenau.

---

[212] Postul trei — nimic deosebit !

LVIII

Misterul ciudatei retrageri din transport a mai multor sanitari s-a lămurit repede. Șeful blocului 8, „Tata" Biernacik, înlocuitorul temporar al lui Peter care ajunsese la compania disciplinară „din cauza femeilor", folosise cu pricepere contradicțiile dintre medicii SS și administrația lagărului, determinîndu-l pe Lagerarzt-ul nostru să intervină la Comandament în problema privării Revier-ului de cele mai bune forțe de muncă. Doctorul Kitt a cerut o parte din sanitarii la care Biernacik ținea cel mai mult. În felul acesta, el a putut să-și aleagă personalul pe care se putea baza și s-a descotorosit de unii deținuți cu funcție ca Roman sau Georg, obligat să-și caute „slujbă" în altă parte după pierderea sprijinului lui Peter. De la Auschwitz ne-a fost trimis un nou Lagerältester HKB, un comunist german, un om bun la suflet și blînd, dar care nu era prea descurcăreț. Energic, inteligent, harnic și prevăzător, „Tata" era vioara-întîi în spital. Lagerältester-ul era de acord cu orice cerea „Tata".

Blocurile 7 și 8, despărțite printr-o curte spațioasă înconjurată de un zid înalt, constituiau o continuare a spitalului, deși între ele și blocul 12 era o distanță apreciabilă. Blocul 7 era un Schonungsblock, adică anticamera crematoriului. Din timp în timp, aici aveau loc selecții conduse de Lagerartz-ul, doctorul Kitt. Dacă din anumite motive nu se făcea timp de cîteva zile o selecție, grămada de cadavre de lîngă zidul din curte ajungea pînă la înălțimea acoperișului blocului, căci Leichenträger-ii nu apucau să le ducă la morga aflată în celălalt capăt al întinsului lagăr. Mortalitatea era atît de mare încît selecția nu făcea altceva decît să grăbească ceea ce avea să se întîmple inevitabil peste cîteva ore. Cîteodată se întîmpla ca un bolnav destinat gazării să se salveze. Acesta era meritul șefului de bloc Wiktor M., un om dificil și inegal în comportament, dar care, cîteodată, era în stare de fapte cu adevărat umane.

„Tata" Biernacik se ambiționase să facă din blocul 8, care nu se deosebea prea mult de blocul 7, un spital adevărat. Îndrăgit de toată lumea și avînd multe cunoștințe printre kapo din diverse comandouri utile, el „organiza" cărămizi, var, ciment, lemn, țevi de apă ș.a.m.d, orice putea folosi la repararea barăcii, care stătea să cadă, a spitalului. În scurt timp, acoperișul găurit a fost dublat

pe dinăuntru cu rogojini : nu mai pătrundea ploaia și nici nu mai sufla vîntul ; blocul a fost tencuit și văruit, ceea ce crea, de asemenea, o aparență de curățenie. Podeaua mocirloasă dintre priciuri a fost betonată, iar butoaiele scîrboase și fetide pentru dejecții au fost înlocuite cu un closet canalizat ; s-a construit chiar și un spălător cu dușuri.

Spălătorul a fost pus în funcțiune de „instalatorii" care veneau să muncească la Birkenau din lagărul de la Auschwitz. De fapt, ei instalau țevi de apă în lagărul de femei, lucru de care s-a folosit „Tata" pentru a-i angaja parțial la el, dînd „ciubuc". Cu această ocazie, l-am întîlnit pe Edek Galiński care, în calitate de instalator, circula între FKL și blocul 8. Lucra de mai multă vreme în lagărul de femei și avea acolo o prietenă despre care mi-a amintit în treacăt. Am folosit prilejul pentru a-i trimite Halinei un bilețel și cîteva țigări.

În blocul nostru lucrau cîțiva medici, majoritatea evrei ; erau mulțumiți că munceau departe de blocul 12, adică la o distanță sigură de mîna dură a doctorului Zengteller, medicul șef. În baracă trudeau cîțiva sanitari, precum și deținuți aflați în convalescență care îndeplineau funcția de ajutoare. Poate că erau prea mulți, dar „Tata" nu-i trimitea în lagăr, știind că sînt protejații mei sau ai lui Waldek N., adjunctul său.

Tîmplar era un evreu mic și pricăjit de prin părțile Vilnei, apreciat de „Tata" pentru că era un specialist excelent și un om muncitor. Deoarece, după stagiul făcut la FKL sub conducerea lui Staszek Paduch, mă consideram un tîmplar bun, am trecut să lucrez independent la ceea ce ne dădea „Tata".

Maistrul autentic și-a dat seama de calificarea mea, dar pentru că nu voia să mă supere, îmi dădea din cînd în cînd să execut cîte ceva mai puțin important. Apoi, mă lăuda, ceea ce, după părerea lui, îmi făcea mare plăcere, căci vedea că încerc să mă ridic la înălțimea elogiilor.

Tîmplăria era în curte. Era o baracă de lemn, avînd un perete lipit de zidul care despărțea curtea de stradă, iar celălalt de blocul nostru în locul unde „Tata" organizase dispensarul, folosit mai tîrziu de SDG pentru injectarea deținuților cu fenol.

M-am aranjat bine în tîmplărie. Pe sobița de fier, pe care topeam cleiul de tîmplărie, prăjeam cartofii luați de la bucătăria lagărului. Rarități ca untura, costița sau ceapa,

pe care mi le trimiteau de acasă (mi se permitea să primesc pachete mici), făceau mai variat meniul nostru modest. Supa de lagăr din napi putrezi sau degerați ne plăcea din ce în ce mai puțin.

Tovarășul meu de rîndea era prieten cu doi deținuți care făceau tatuaje, unul dintre ei fiindu-i concetățean. Celălalt era un evreu tînăr din Slovacia. Datorită funcției lor, aceștia veneau în contact cu noii veniți și aveau de toate din ce se putea obține atunci de la transporturile proaspete. Revanșîndu-se pentru plăcintele de cartofi pe care li le ofeream cu ospitalitate, ei ne aduceau smochine, stafide, curmale, turte de porumb de la evreii greci, lichidați în masă, în ultima vreme, în camerele de gazare. Doar puțini ajungeau în lagăr, după ce li se tatua numărul pe brațul stîng. Neobișnuiți cu munca istovitoare și cu condițiile grele din lagăr, deveneau repede musulmani. Ei constituiau grosul pacienților din blocurile 7 și 8.

LIX

A sosit primăvara, o primăvară tipică pentru Birkenau. Zăpada se topea, apele se revărsau. Noroiul era atît de mare încît cu greu îți puteai smulge piciorul din mocirla densă.

„Tata" terminase repararea blocului, iar acum făcea ordine în curte și în barăci. I-a pus la treabă pe grecii care rătăceau prin lagăr, ascunzîndu-se de Lagerkapo care, „îndrăgindu-i" în mod deosebit, îi maltrata groaznic. Preferau să muncească sub ochii „Tatei", care, ce-i drept, era exigent, dar nu folosea bățul de care nu se despărțea niciodată. După puțină vreme, se putea trece prin curte fără să te înnămolești, iar lîngă zid a apărut ceva ce putea deveni în viitor o grădiniță. A sădit acolo niște tufe și a semănat iarbă, folosind sămînță de care făcuse rost nu se știe de unde. Dar păsările, care pînă atunci evitaseră lagărul, culegeau de pe pămînt semințele de-abia semănate. Înfuriat de obrăznicia vrăbiilor, „Tata" se învîrtea printre brazde cu bățul în mînă, speriind păsările înfometate, așa cum o gospodină de la țară alungă găinile care-i fac pagubă.

— Huși, huși !... plecați de aici, hoațelor !... Vă arăt eu vouă, nerușinatelor !... — Dar vrăbiile, ca vrăbiile. Gonite, zburau, dar nu prea departe. Unele se așezau pe

acoperiș, altele — pe zid, și, cum dispărea „Tata" prin ușa blocului, veneau toate înapoi. În cele din urmă, „Tata" a folosit un șiretlic. Bucătăria dădea spitalului o anumită cantitate de piine și plăcinte mucegăite, o mică parte din alimentele luate de la grecii aduși în lagăr și trimiși la crematorii. De fapt, ele nu mai erau bune de mîncat și poate de aceea șeful bucătăriei ceda aceste resturi spitalului ca supliment pentru bolnavi. „Tata" nu permitea ca ele să fie distribuite bolnavilor, însă nu le înapoia bucătăriei ca să nu-l supere pe șef. Cu toate acestea, plăcintele dispăreau fără urmă.

„Tata" arunca aceste resturi într-un colț al curții, încercînd să momească vrăbiile lacome, doar-doar îi vor lăsa grădina în pace. Dar degeaba le chema : Pui ! Pui ! Pui !

Păsările preferau să-și aleagă prada singure, pe brazde, iar de resturi se ocupau șobolanii grași, care se plimbau ziua în amiaza mare dintr-un colț în altul al curții. Aveau carne destulă, dar le plăceau mult și resturile de piine. Wiktor se juca de-a vînătoarea, însă șobolanii erau vigilenți și mai iuți decît el. De aceea, și-a făcut o praștie și, profitînd de lipsa „Tatei", trăgea cu ea în tot ce mișca pînă cînd a nimerit ferestrele blocului 8. Waldek, care urmărea și dezaproba de mai multă vreme performanțele lui Wiktor, nu a mai rezistat. S-a ajuns la bătaie. Un „*Achtung*" al santinelei de la poartă a întrerupt conflictul. Vrăbiile, speriate, au fugit, fîlfîind din aripi, iar în poartă a apărut silueta suplă a doctorului Kitt, întovărășit de SDG și de doctorul Zengteller. Au intrat în blocul lui Wiktor, ceea ce însemna că acolo va avea loc o selecție.

Între timp, s-a întors „Tata", cărînd cu grecii o brazdă de iarbă scoasă de undeva de la marginea lagărului, mulțumit de pradă și de victoria asupra vrăbiilor, căci, cu siguranță, nu-i vor mai mînca iarba.

— „Tată", doctorul Kitt este în blocul 7 !... îl înștiință Waldek. Sînt de multă vreme acolo !... Se pare că va fi o selecție mai mare !

— Bine, bine !... mă duc acolo !... — răspunse „Tata" liniștit. — Să explic numai grecilor ăștia ce au de făcut !

În cele din urmă au ieșit. S-au oprit în fața blocului, sfătuindu-se o clipă. Wiktor ținea în mînă un plic gros cu fișele bolnavilor, iar SDG-ul — altul. Acolo erau fișele celor care fuseseră aleși pentru gazare. Doctorul Kitt i-a explicat multă vreme ceva lui Wiktor, iar acesta lovea tot timpul călcîiele, aprobînd energic :

— *Jawohl, jawohl, Herr Obersturmführer !... Jawohl !*

La ordinul lui Wiktor, personalul blocului a început să scoată bolnavii în fața blocului. Între timp, doctorul Kitt și Zengteller, împreună cu „Tata", s-au îndreptat spre blocul nostru. Oare vor face și la noi o selecție ?... Asta se întîmpla mai rar !... Încet-încet curtea se umplea de bolnavi. Cei care mai puteau sta încă în picioare s-au strîns într-un colț al curții. Mulți s-au așezat, ori s-au culcat pe pămîntul umed, indiferenți la ceea ce se întîmpla în jurul lor. Iar din bloc erau aduși mereu alții.

În blocul nostru nu s-a făcut selecție. Doctorul Kitt a dat niște indicații SDG-ului său și s-a îndreptat cu pași repezi spre poartă, iar în spatele lui alerga țopăind doctorul Zengteller, care de-abia putea să se țină de el cu picioarele sale scurte și crăcănate. „Tata" și-a amintit de grecii lui, care speculau lipsa temporară de supraveghere pentru a lenevi, și i-a îndemnat la muncă. Grecii se certau între ei, fără să țină cont de strigătele „Tatei" ; doi dintre ei se îmbrînceau în colțul curții, în locul unde fusese risipită pîinea pentru vrăbii, pe care nu o mîncaseră șobolanii și care constituia acum obiectul neînțelegerilor dintre oamenii înfometați.

Cîteva sute de bolnavi fuseseră scoși din blocul 7 și încă nu se întrevedea sfîrșitul. După ce a numărat cu exactitate numărul de fișe pe care le ținea în mînă, SDG-ul s-a întors în blocul 8, unde a stat multă vreme ; presupuneam că face injecții celor mai grav bolnavi, desemnați cu puțin înainte de doctorul Kitt.

Tîmplarul era foarte surescitat ; selecția în sine nu mai făcea asupra noastră o impresie deosebită, era la ordinea zilei, era ceva ce trebuia să se întîmple, indiferent dacă ne impresiona sau nu. Auzind zgomotul motoarelor camioanelor care soseau, a fugit în curte ca scos din minți, căutînd pe cineva printre bolnavi, dar, zărindu-l pe SDG care se întorcea din blocul 8, s-a retras imediat. Ne-am închis în baracă și ne-am lipit fețele de crăpăturile dintre scîndurile peretelui tîmplăriei, urmărind ce se întîmplă în curte. Primele rînduri de bolnavi, conduse de personalul spitalului, au dispărut în spatele porții. Se auzea cum sînt urcați în camioane. Fără să-și ia ochii de la crăpătura dintre scînduri, tîmplarul tremura tot, șoptind ceva pe limba lui ; probabil că se ruga. La un moment dat, mi s-a adresat în polonă, cu o voce sugrumată de emoție.

— Încă nu !... Încă nu l-au luat !... Stă acolo... acolo, lîngă perete, îl vezi ?... Este sănătos și merge la gazare !... Doamne !... Scharführer-ul se învîrtește într-una, iar eu nu pot să-l ajut cu nimic !... Dacă mă arăt, mă ia și pe mine !...

— Ce număr are ? — l-am întrebat, presupunînd ce dorește de la mine.

Dacă ar fi fost SDG-ul Klehr cu siguranță că nu aș fi avut curajul să ies, dar de acesta nu mă temeam prea tare. Îl cunoșteam încă de la FKL. Era tolerant. Luînd cu mine niște unelte și o bucată de scîndură, am ieșit în curtea plină de oameni. L-am prins pe Waldek și i-am spus ce doresc. Tocmai se ducea la „Tata" ca să-l roage să salveze doi băieți pentru care îl imploraseră cei doi deținuți ce făceau tatuaje. Doi sau trei, tot una !...

Îmboldit de noi, „Tata" dădu, în cele din urmă, resemnat din mînă.

— Bine, bine !... Am și eu cîțiva pentru care m-au rugat medicii ! Fiecare protejează pe cîte cineva, iar eu trebuie să-i scot în ultima clipă... SDG-ul are toate fișele în mînă !... — se văicărea „Tata", desenînd cu bățul pe pietriș niște figuri, ceea ce însemna că se gîndește cu intensitate la ceva. Deodată, i se adresă lui Waldek :

— Grasule !... Repede-te pînă la bloc și adu-mi fișele celor injectați ! Dar mișcă, pui de lele !... S-ar putea să fac ceva !...

Waldek s-a îndreptat în fugă spre bloc, iar „Tata" a început o discuție aprinsă cu SDG-ul pentru a-i distrage atenția de la ceea ce se întîmpla în spatele lui.

Speculînd neatenția SDG-ului, personalul blocului 7 își scotea cunoștințele și prietenii, ducîndu-i înapoi în bloc după ce-i spuneau lui Wiktor numerele lor. Acesta, scotocind obraznic în fișele pe care le ținea SS-istul prins în discuția cu „Tata", schimba cu înfrigurare fișele pe care i le dădea Waldek. Schimba pe cei condamnați la gazare cu cei morți, adică cu cei pe care SDG-ul îi exterminase injectîndu-i cu fenol.

Lui Wiktor i-a mers cît i-a mers.

— *Was machst du, Wiktor !... Bist du verrückt geworden !* [213] — s-a înfuriat în cele din urmă SDG-ul.

---

[213] Ce faci Wiktor ! Ai înnebunit !?

În prima clipă, Wiktor, surprins, a înlemnit, dar apoi a izbutit să se stăpînească. Smulgînd din mîna SS-istului înmărmurit întregul plic cu fișele bolnavilor, s-a repezit la sanitari și, fluturîndu-le pe sub nas fișele, a început să țipe.

— Îmi faceți aici balamuc, pui de curvă !... Cum vă îngrijiți de bolnavii din bloc, evrei blestemați !... Luați-i de aici pe musulmanii ăștia !... *Verstanden, ihr jüdische Bande* !... — Wiktor se dezlănțuise, înjura cît putea, chiar a lovit pe cineva ; dar obținuse ceea ce dorise cel mai mult — fișele bolnavilor, căci fără ele nu ar fi folosit la nimic adăpostirea în bloc a bolnavilor destinați gazării. În mîna SDG-ului, fiecare fișă era o condamnare la moarte !

În timpul acesta, „Tata" l-a adus pe neamț pînă la baraca noastră și i-a spus liniștitor :

— *Jemand muss hier Ordnung machen !... Blockältester Wiktor wird das schon sehr gut machen, keine Angst !* [214]

— *Ja, ja, ich glube !...* — i-a răspuns SS-istul mai îmbunat. — *Aber alles muss stimmen !* [215]

Într-adevăr, Wiktor avea grijă de toate. Șapte sute de bolnavi, adică atîția cît a fixat Lagerarzt-ul, au fost încărcați în mașini și duși la camerele de gazare. Numărul trebuia să se potrivească ; aceasta era grija SDG-ului. *Alles muss stimmen !* Se puteau schimba bolnavii cu morții. Atît se putea face, și „Tata" și Wiktor au făcut-o, anihilînd vigilența SDG-ului cu vorba și cu zelul lor trucat. În prezența lui Kitt nu și-ar fi putut permite așa ceva. Au fost salvați cîțiva bolnavi, dar pentru cîtă vreme ?... Peste două, trei zile va avea loc o nouă selecție !...

Poate că SDG-ul nici nu era așa de prost : își dădea seama că în spatele lui se făceau niște aranjamente. N-au decît să le facă !... Și așa, mai devreme sau mai tîrziu, toți vor avea aceeași soartă.

După ce a aruncat o privire asupra curții pline de cadavre, printre care se învîrteau Leichenträger-ii, el s-a îndreptat cu pași înceți spre poartă, unde îl aștepta mașina sanitară cu însemnul Crucii Roșii.

---

[214] Cineva trebuie să facă ordine aici !... Șeful de bloc Wiktor face asta foarte bine, să n-aveți nici o teamă !

[215] Da, da, cred !... Dar totul trebuie să meargă strună !

Blocul lui Wiktor se umplea repede. La Birkenau bolnavii nu lipseau niciodată. Personalul spitalului avea din nou o grămadă de treabă. În acest timp, Wiktor alerga prin curte cu praştia şi se juca ca un puşti, trăgînd în şobolani. „Tata" stătea în poartă şi discuta cu Siwy. Probabil că discuţia era foarte interesantă, căci el nu dădea atenţie vrăbiilor care îi făceau pagubă în grădiniţă. Waldek mînca plăcintele de cartofi pe care i le dădea Franek Karosiewicz, unul dintre bolnavii aflaţi în convalescenţă; Waldek îl ţinea în bloc, fiindu-i milă de tinereţea lui. Franek fusese adus şi el cu primul transport de la Varşovia.

Mirosul meu ascuţit m-a adus şi pe mine la acest ospăţ. Ochilor mici şi ageri ai lui Franek nu le scăpa nimic. Se străduia să fie cît mai de folos cu putinţă pentru a se menţine cît mai multă vreme în funcţia bună de şef de salon. Îl ajuta pe colegul său bolnav Mietek Katarzyński, care zăcea în salonul lui, şi făcea impresia unui băiat bun. Nu puteam să prevăd că atît unul cît şi celălalt vor deveni în curînd ucigaşi, iar Mietek îşi va merita porecla de „sîngerosul".

— Vă caut peste tot, iar voi, leneşilor, v-aţi fofilat aici !... — am auzit, pe neaşteptate, glasul răstit al „Tatei".

— Eu trebuie să fac treabă pentru toţi ?... Waldek ! Supa care a rămas (bucătăria distribuise prînzul pentru întregul efectiv al blocului, chiar şi pentru cei injectaţi) să o pui la dispoziţia Lagerältester-ului Siwy... o să-i trimită imediat pe şefii de sală ! Să se ducă cineva şi la depozit după pachetele cu mîncare !

— Domnule şef de bloc, nu doriţi o plăcintă ?... Gustaţi, sînt minunate !... — spuse Franek obraznic şi afectat „Tatei". Acesta luă maşinal o plăcintă cu degetele sale groase, care, din cauza muncii grele, semănau cu nişte coarne ; apoi, aruncîndu-i lui Franek o privire critică, îl întrebă răstit pe Waldek :

— Ăsta cine mai e ?...

— Ajută pe aici !... i-a răspuns Waldek într-o doară ; Franek, fără să fie impresionat de întrebarea şefului de bloc, i-a dat acestuia încă o plăcintă.

— Categoric, sînt prea multe ajutoare aici, iar la muncă nu este nimeni !... — a spus „Tata" îmbunat. Apoi mi s-a adresat mie :

— Tu, parcă ești tîmplar, dar nu văd că te omori cu munca! Evreul ăla trebuie să lucreze și pentru tine ?... Marș la lucru, pui de lele! Și spune-i că pe colegul lui îl vom muta în blocul nostru cînd se va însănătoși! Se pare că este un croitor bun !...

„Tata" îi prețuia pe meseriași și îi plăcea să se înconjoare cu ei.

— O să vă coaseți un costum ? — glumi Waldek.

— Nu rîde, grasule, că dacă o să-ți crape pantalonii în c... cine o să ți-i coasă ? Ai ?... — i-a răspuns „Tata" rîzînd. — Ei, la treabă !... Iar tu Waldek trimite-mi-l pe Ganszer, căci, cu siguranță, în cancelarie e dezordine după selecția de astăzi.

I-am spus tîmplarului că șeful de bloc a hotărît să-l mute pe croitor din blocul 7 în blocul 8. Tîmplarul era nedumerit.

— Care croitor ?... Nu cunosc nici un croitor !

— N-o face pe nebunul! Este vorba de colegul tău care urma să fie gazat astăzi !... Doar l-ai rugat !...

— Ah, da, da !... — răspunse el încurcat. Se vede că uitase că îl prezentase „Tatei" drept croitor, cunoscîndu-i slăbiciunea pentru meseriași. Adăugă apoi repede :

— Biernacik ăsta este un om bun !... Iar șeful de bloc Wiktor, deși este atît de zăpăcit, nu este nici el rău !... — Dulgherul își ascundea cu greu satisfacția.

„Tata" va fi, probabil, mai puțin mulțumit de „croitor"! — m-am gîndit eu. — Este el croitor cum sînt eu tîmplar !...

Tîmplarul s-a apucat de fasonat, dar după o clipă și-a întrerupt munca. S-a îndreptat spre ușă, s-a uitat dacă este cineva în apropiere și, constatînd că totul e în ordine, a închis-o cu cîrligul, s-a apropiat de mine și mi-a spus în șoaptă :

— A fost aici Eisenbach, cel care face tatuaje. Mi-a spus că mîine va fi un control al numerelor de pe mînă... Vrea să ți-l tatueze !... el știe că voi vi-l faceți cu creionul chimic !... Aprinzi ? — a adăugat el prietenos, văzînd că m-am speriat deoarece fusesem descoperit. Mi-a oferit o țigară grecească.

— O, văd că ești un bun „organizator" — i-am spus, prefăcîndu-mă mirat. Tîmplarul nu mi-a răspuns nimic, dar se vedea că s-a simțit măgulit de vorbele mele. Făcînd o mină misterioasă, a căutat între scîndurile aruncate într-un colț al tîmplăriei și a scos o bancnotă împăturită.

— Am primit-o de la „croitor" !... a spus el, punînd pe bancul de lucru o bancnotă de 500 de dolari. — O grămadă de bani, dar nu aici !... Nu pot să fac nimic cu ei... Tu ești un deținut vechi, ai cunoștințe, poate o să reușești să faci rost de ceva în schimb...

În ultima vreme, la Birkenau începuse să înflorească „bursa neagră". Cu cît erau mai numeroase transporturile care mergeau la gazare, cu atît mai multe obiecte de valoare ajungeau în lagăr. Deținuții care aveau contacte cu civilii, iar unii chiar cu SS-iști, puteau să le schimbe pe mîncare și din ce în ce mai des pe votcă, foarte căutată de prominenți pe care nu-i amenința deloc foamea. Nu-mi dădeam seama ce valoare puteau să aibă cei 500 de dolari, dar știam că există un lucrător al cantinei, despre care se zvonea că oferă țigări în schimbul unor obiecte de valoare.

Întinsesem mîna după bancnotă, cînd, brusc, mi-am adus aminte că în urmă cu aproape trei ani o pățisem pentru o treabă asemănătoare. Atunci avusesem contacte !... Aici, în spital, zace preotul Kurak, șeful întreprinderii salezienilor, arestat anul trecut și internat în lagăr. E adevărat, arestarea lui nu era legată de afacerea aceea, dar avusese neplăceri din cauza ei. Atunci fusese vorba numai de 20 de mărci. Acum — 500 de dolari. Mai bine să nu mă mai bag !...

Mi-am retras mîna.

— Știi, mai bine ține-i ascunși — i-am spus. Prefer să nu-i țin la mine !... Mai întîi voi găsi un om ! — l-am încurajat pe tîmplar, văzînd că este dezamăgit.

Seara, Waldek mi-a tatuat pe braț numărul cu cifre mici și subțiri. S-a tatuat și el. Mai bine să nu riscăm ! Cifrele mici vor putea fi la nevoie îndepărtate, pe cînd folosirea creionului ar fi putut trezi bănuiala că vrem să organizăm o evadare...

Am primit de acasă un pachet modest. Se vede că părinții o duc greu. Orice scrisoare sau pachet primit de acasă mă aruncau într-o stare de deznădejde. Renășteau amintirile, nu vedeam sfîrșitul vieții mizerabile din lagăr trăită în spatele sîrmei ghimpate. M-am culcat mai devreme ca de obicei. Altă dată adormeam aproape imediat, după ce-mi făceam în gînd rugăciunea cotidiană, învățată încă în copilărie : *Ojcze nasz, Zdrowaś Maria.* Dar, în seara aceea, n-am putut adormi multă vreme. Mă gîndeam la familie, la război, la lagăr, la camerele de gazare și fenol, la selecții, execuții și la colegii care dispăruseră,

la soarta mea nenorocită care fusese, totuşi, norocoasă, la ce va aduce ziua de mîine şi toate celelalte... Voi apuca vreodată să văd libertatea pe care nu mi-o mai puteam imagina concret ?

Waldek sforăia zdravăn. În bloc se auzea mereu tîrşiitul saboţilor bolnavilor care se duceau la closet, gemete, tusea şi bolboroseala muribunzilor. Doamne, cînd se va termina infernul acesta ?... Pentru păcatele cui suferă oamenii aceştia ?... şi eu... Doamne, dacă soarta mea este în mîinile tale, fă ca să supravieţuiesc acestui lagăr infernal ! După rugăciunea înfrigurată au început să apară îndoielile. Oare rugăciunile sînt de folos ?... Doar şi duşmanii se roagă... aceluiaşi Dumnezeu ! Am adormit cu aceste îndoieli.

Dimineaţa ne-a trezit vocea răstită a „Tatei".

— Sculaţi-vă, pui de lele, n-aţi auzit gongul ?

În timpul zilei nu era vreme de filozofat. Te gîndeai doar cum să apuci ziua de mîine, să n-o păţeşti, să te saturi şi să nu munceşti prea mult. „Să trăiesc pînă mîine" — iată deviza încetăţenită în lagăr.

Am reuşit să „vînd" bancnota de 500 de dolari. Am primit de la omul de la cantină 15 pachete de ţigări „Zorka". Mi-a promis că voi mai primi încă 35, dar nu prea credeam în promisiunile lui. E bine şi aşa ! Bucuros, tîmplarul mi-a dăruit jumătate din ţigări. O parte le-am trimis prin Edek la FKL, împreună cu un bilet pentru Halina, cu care mi-am fixat o „întîlnire la sîrmă" în prima duminică.

Edek mi-a promis că o să mă ia într-o zi în lagărul de femei, ca instalator. Nu era prea riscant. Instalatorii treceau des dintr-un lagăr în altul fără permise speciale. Era de ajuns să se raporteze la corpul de pază sosirea şi plecarea. Autorităţile permiteau acest lucru întrucît instalatorii aveau lucrări atît în lagărul de bărbaţi cît şi în cel de femei.

Edek avea la FKL o fată care îi împărtăşea sentimentele. În ultima vreme, îşi petrecea acolo zile întregi. Îl invidiam. Din cînd în cînd dădea pe la mine, la spital, pentru a-mi transmite vreun bileţel sau pentru a-mi aduce veşti despre colegii de la Auschwitz.

Într-o zi, Edek a adus votcă. Ultima oară băusem alcool la Auschwitz, la Zemanek, în crematoriu, împreună cu Gienek şi Teofil. Nici unul din ei nu mai trăia. Alcoolul a acţionat repede asupra noastră.

— De unde ai făcut rost de băutură ? — l-am întrebat pe Edek, foarte mirat, după ce am citit eticheta de pe sticla pe jumătate golită. Votcă originală de Cracovia.

— Omule ! — rise Edek nepăsător. — Asta nu-i nimic !... Pot să am votcă cît îmi dorește sufletul ! Aur sau dolari să fie !... și, bineînțeles, legături cu civilii care lucrează în număr mare aici. Sunători, frate, numai sunători !... În schimbul lor poți avea orice !... Doar libertatea nu o poți cumpăra, fir-ar al dracului !... — a adăugat el posomorit, apoi a continuat : — Numai ieri au executat douăzeci de băieți bănuiți că ar fi vrut să evadeze. Au plătit scump pînă și dorința de a evada !

— La voi, la Auschwitz, sînt execuții, în schimb la noi, la Birkenau, sînt camere de gazare și crematorii. Singura ieșire este prin horn, cum spunea regretatul Teoś...

— *Sowieso Krematorium*... — repetă Edek, arătînd în sus cu degetul. — Bea, frate... Ce ți-e scris în frunte ți-e pus.

Edek a tras un gît din sticlă, și-a șters gura cu mîna, apoi mi-a dat-o mie. Am băut, ca să zic așa, pentru a uita de necazuri.

— Dar, știi ce ?... — spuse Edek, după ce se gîndi mai multă vreme. — Poate că ar trebui să încercăm, ce zici ?... Trebuie doar să ne gîndim bine !... Ei, trage un gît, este rîndul tău ! De aici, de la Birkenau, este mai ușor să fugi !... Comandoul nostru urmează să fie mutat aici. Asta ar ușura... Merită să ne gîndim la asta, nu crezi ?

— Și răspunderea colectivă ? — l-am întrebat. Eu m-am gîndit de mult la asta, încă de cînd eram la Buna ! Tu o ștergi, iar ei îți aduc familia în lagăr !...

— Ai dreptate !... fir-ar al dracului ! — recunoscu Edek, trezindu-se. — Va trebui să mai așteptăm... Poate în Vest va începe să se miște ceva !... Se pare că Sikorski... * — s-a întrerupt, căci în ușă a apărut tîmplarul. Mic, slab, neras, arăta ca vai de el. Fără să scoată un cuvînt, a căzut greu pe un taburet. Edek îi aruncă o privire plină de compătimire și îmi făcu complice cu ochiul.

— Văd că maistrul tău nu prea este astăzi în apele lui !... Devine musulman sau ce se întîmplă ?...

---

* *Sikorski, Władysław (1881—1943)* — general și om politic polonez. Prim-ministru și ministru de interne (1922—1923). Între 1939 și 1943 a condus guvernul polonez constituit în emigrație, la Paris și apoi la Londra.

— Nu am motive să fiu vesel ! — mormăi el posomorit. — Știi — mi se adresă mie — l-au luat pe „croitor" la injecție.

— Ei ! Ce mare necaz ? — Edek dădu din mînă nepăsător. — N-o să plîng după fiecare !... Zilnic mor cîteva sute ! Chiar în clipa asta merge la gazare un transport întreg din Grecia ! Mai bine trage un gît, o să-ți treacă... ca și nouă ! Fii mulțumit că nu te-au luat pe tine !... Trăiește și bea ! — spunînd aceasta, îi întinse sticla. — Ei, bea pînă la fund !... Așa da !...

Înecîndu-se tîmplarul a pus la o parte sticla, apoi a spus cu o voce tremurătoare :

— „Croitorul" este fratele meu bun !...

— Fir-ar al dracului !... De unde puteam să știu... — spuse Edek încurcat, sărind jos de pe masă. Își luă cutia cu unelte, îl bătu prietenos pe spatele încovoiat și se îndreptă spre ieșire.

— Rămîneți cu bine ! Mîine o să pic din nou pe la voi... dacă nu o să „pic" !... adăugă el sentențios, dispărînd pe ușa tîmplăriei.

LXI

Duminică după-amiază aveam „întîlnire" cu Halina. Avînd încă puțin timp, am trecut pe la Edek S. Am constatat că și el se pregătește să se întîlnească cu simpatia lui, care lucra la bucătăria femeilor. Se curăța, se lustruia și se rădea — deși barba de-abia îi mijise — ca pentru o adevărată întîlnire.

Blocul lui era locuit în special de evrei greci. După-amiezele zilelor libere și le petreceau în baracă, deși afară era o vreme minunată. Majoritatea lor erau deja musulmani. Arătau încă bine doar „cîntăreții" și efebii șefului de bloc, cei mai mulți băieți foarte tineri cu tenul smead, măsliniu, cu trăsături regulate și cu ochi negri mari. Șeful de bloc avea oaspeți, niște zbiri ca și el, acum blînzi ; ascultau cîntecul minunat și melodios „Mama" executat cu talent de „cîntăreți".

— *Noch Einmal !* [216] — urla, beat, șeful de bloc, de fiecare dată cînd se termina cîntecul.

---

[216] Încă o dată !

— *Singen, singen !* — îi ţineau hangul oaspeţii, la fel de cherchelţi ca şi el.

Grecii cîntau minunat, dar se vedea că sînt deja sătui şi ar prefera să se întindă pe priciuri şi să se odihnească pentru ziua de mîine. Cîntau, căci îi aştepta răsplata — un supliment de mîncare. Şeful de bloc le va dărui pîinea acelora cărora le-o luase în urma efectuării unei Läusekontrolle, pedepsindu-i pentru că aveau păduchi sau Krätze. Şi a procedat cu blîndeţe, căci în urmă cu cîteva luni ar fi omorît pur şi simplu cîţiva pentru a avea aceste cîteva porţii suplimentare.

Edek era, în sfîrşit, gata. Pe Lagerstrasse era o înghesuială ca pe Corso într-un oraş mare. Toţi se grăbeau să ajungă la concertul de lîngă bucătăria lagărului, aflată în apropierea gardului de sîrmă care despărţea lagărul de bărbaţi de cel de femei ; între cele două lagăre era un spaţiu mare tăiat de un drum închis la un capăt de depozitul de pîine, iar la celălalt de corpul de pază. Lagărul de femei era dispus ca şi lagărul nostru : în partea stîngă bucătăria, în partea dreaptă sauna, care acoperea cu una din aripile ei corpul de pază. Tocmai în acest loc deschis cei înţeleşi îşi aveau punctul de întîlnire. Orchestra lagărului cînta valsuri. Am căutat-o cu privirea pe Halina ; se afla undeva în grămada de femei care spuneau ceva gesticulînd, căci nu putea fi vorba de nici un fel de conversaţie. Era prea mare distanţa şi, în afară de aceasta, orchestra acoperea vocile. Iat-o ! Înaltă, suplă, părul ei lung şi blond flutura uşor în vînt. Probabil că şi ea mă vedea, căci îmi spunea ceva prin gesturi ; părea că îmi mulţumeşte pentru ţigările trimise prin Edek Galiński. Gesturi cu mîinile. Asta este toată conversaţia ! Dar cel puţin e plăcut să priveşti.

Toţi dau din mîini, spun ceva prin gesturile pe care le înţeleg numai ei. Acolo sînt mame, soţii, fiice, iubite, cunoscute.

Edek s-a înviorat şi m-a înghiontit.

— Priveşte, este şi a mea ! Uite colo, în faţa bucătăriei !...

Mă prefac că sînt interesat, dar nu pot să-mi dezlipesc ochii de pe silueta plăcută a Halinei.

— Ei, nu vezi ?... — se enervează colegul. — Este aceea care a ieşit acum în faţă !... — îmi explică Edek surescitat.

În cele din urmă a trebuit să mă uit.

— Dar e nemțoaică ?!... i-am spus mirat. — Kapo !... are banderolă pe braț !

— Și ce-i cu asta, fraiere ! — îmi răspunse el înfuriat. — Cu ale noastre avem numai dificultăți ! Cu una ca asta treci imediat la treabă... fără cuvinte mari și introduceri ! Și îți mai face cadou și un cubuleț de margarină, ca să nu-ți pierzi puterile ! — rise Edek mucalit. — O dată trăiește omul ! Miine poți ajunge la zid și tu nici nu încerci, fraiere !...

Deodată, printre femei s-a produs agitație. Ele aleargă în toate direcțiile cît le țin picioarele. Îi fac semn Halinei să fugă. Dar, ocupată cu descifrarea gesturilor mele, ea nu o vede pe Rapportführerin Drechsler care venea pe bicicletă, pe Lagerstrasse, direct spre ea.

— Fugi !... Fugi, Halina ! — încerc eu, în zădar, să acopăr orchestra. Prea tîrziu ! Odioasa Drechsler, cea cu dinții mari, este deja lîngă Halina. Și-a aruncat bicicleta la pămînt și a început s-o lovească cu miinile ei osoase peste cap, peste spate și în piept. Luată prin surprindere, Halina nu se apără de lovituri și nici nu se poate smulge, căci Drechsler o ține acum de păr și o lovește cu furie peste față. Privim neputincioși scena. Închid ochii, căci nu mai pot rezista.

— A lăsat-o c... aia bătrînă ! — aud glasul cuiva, încărcat de ură. Am deschis ochii. Maltratată, Halina dispărea împleticindu-se după clădirea saunei. Triumfătoare, Drechsler a încălecat bicicleta în momentul în care un curier, ce alerga din direcția corpului de pază, striga, repetînd într-una :

— *Lagerälteste nach vorne ! Lagerälteste nach vorne !...* După o clipă s-a anunțat Lagersperre. Se pare că sosise un transport mare. Am fost alungați în lagăr. Doar Sonderkommando mărșăluia spre munca lui cotidiană, la crematorii. — *Links, links und links !* — le comanda kapo. — *Ein Lied !* — După ei mergea „Canada", însoțită de cîțiva Blocführer-i agitați. Vor lua în primire transportul. Un transport bogat. N-au venit greci săraci. A sosit un transport din Franța. — *Los, schneller, schneller !* — îi grăbeau SS-iștii nervoși.

O să fie o „Canadă" mare !

La apus soarele arăta ca o văpaie. Dinspre pădurice venea fumul greu, dulceag al cadavrelor arse. Era un semn că Sonderkommando-ul nu își pierduse vremea degeaba.

Cu toate astea, în noaptea aceea am dormit bine.

LXII

Au trecut cîteva săptămîni ; ele nu se deosebeau cu nimic de cele precedente. Soseau transporturi, aproape în totalitate lichidate în crematorii ; se făceau selecții ; tifosul, malaria și dizenteria decimau în continuare deținuții ; Politische făcea ravagii, iar la Auschwitz execuțiile prin împușcare se țineau lanț. Din cînd în cînd, cineva încerca să evadeze, ceea ce, în general, se termina tragic. Între timp, lagărul se extindea, apăreau mereu noi sectoare, așa-numitele Abschnitt-uri, construite de cealaltă parte a rampei, acolo unde se descărcau transporturile din aproape întreaga Europă.

Unul din sectoare, și anume E, era ocupat de țigani. În sectorul D se mutaseră deținuții din lagărul nostru ; o parte din C încă nu era terminată, la fel ca și sectorul B în care, în curînd, urma să se înființeze un Familienlager ; sectorul A constituia carantina. Sectorul F, situat în imediata apropiere a crematoriilor III și IV, a căror construcție se apropia de sfîrșit, urma să fie spital. Mutarea a fost precedată de o mare despăduchere și selecție. Sectorul care pînă atunci fusese ocupat de bărbați a fost preluat de femei.

Sectorul F, așa-numitul Krankenbau, se afla de-abia în stadiul de construcție și organizare. Vreo douăzeci de barăci erau deja construite ; patru dintre ele erau tipice pentru Birkenau — așa-numitele Pferdestall-uri, grajduri mari de lemn care puteau să adăpostească pînă la o mie de bolnavi ; urmau alte unsprezece barăci mici, cu ferestre, în care încăpeau cîte o sută douăzeci de pacienți. Se afla în construcție și o baracă separată, baia, de care „Tata", acum Lagerkapo, se îngrijea ca de ochii din cap.

Hans a rămas în continuare Lagerältester, dar acum era total copleșit de doctorul Zengteller, avid de putere.

M-am mutat, în blocul lui Bock, adus aici, mi se pare, din sublagărul din Jaworzno. Bock se stingea. Tuberculoza îi rodea plămînii. Morfina, care și-o injecta în secret, îl înviora pe moment ; cînd efectul ei înceta, arăta ca un

om sfîrșit, apatic și fără putere, o adevărată ruină. Îmi părea foarte rău de el, dar nu puteam să-l ajut. Drogul îl domina. Peste puțină vreme, a fost mutat din nou la un sublagăr, unde a murit după ce și-a injectat o doză mare de morfină.

Eram unul din cei mai vechi deținuți din Revier — motiv suficient ca să nu fac nimic sau aproape nimic. Mă fofilam cum puteam și ajunsesem să stăpînesc bine această artă în cei trei ani de ședere în lagăr. O dovedea și faptul că Lagerältester-ul Hans era ferm convins că îndeplinesc o funcție importantă în spital și de aceea mă trata prietenește. Puteam să-l păcălesc pe bătrînul Hans, dar nu și pe doctorul Zengteller, care, în calitatea sa de medic-șef al întregului spital, era acum în culmea puterii. Acesta mă cunoștea bine și știa că nu mă omoram cu munca. De aceea, în prezența lui mă prefăceam mereu că fac ceva. Mă pîndea ca să mă prindă stînd degeaba.

Odată, m-a întîlnit în timp ce mă plimbam printre blocuri. Am inventat la repezeală că mă duc la cancelarie, trimis de șeful de bloc. Știam că o să verifice imediat la șeful de bloc, iar acesta o să mă acopere fie și numai pentru că nu putea să-l sufere pe Zengteller. Altă dată, m-a prins în Waschraum stînd de vorbă cu Staszek P., care îndeplinea acolo funcția de băieș. Staszek, căruia îi mergea mintea, s-a orientat imediat și mi-a aruncat în spate pe primul musulman pe care-l avea la îndemînă, mi-a dat fișa lui și mi-a ordonat să-l duc la blocul bolnavilor de dizenterie pentru care acesta avea bilet de trimitere. Zengteller s-a înfuriat, dar nu a putut face nimic. Toți suportau mai ușor lenea mea, în principiu inofensivă, decît zelul lui exagerat, care a fost cauza morții multor deținuți.

Cîteodată îl ajutam pe „Tata" să facă ordine, căci avea foarte multă treabă în spitalul de curînd inaugurat. De obicei, atunci cînd în Revier era prezent Lagerarzt-ul Helmersohn. „Tata" a sesizat repede șiretlicul.

— Așteaptă, așteaptă, o să te aranjez eu, pui de lele ! — mă amenința el, văzînd cum o șterg deîndată ce Helmersohn părăsea lagărul. Apoi dădea din mînă resemnat, mormăind : — La dracu cu astfel de lucrători !... Așteaptă, o să-l asmut împotriva ta pe Zengteller !...

Bineînțeles că niciodată nu și-a pus în practică amenințarea. Nici „Tata" nu-l agrea, deși îl aprecia pentru energia și hărnicia lui inepuizabile.

Edek Galiński mă vizita din ce în ce mai des, deoarece instalatorii aveau mult de lucru în Revier; ei montau instalațiile de apă în blocul în care era baia. Aducea votcă; ea ne plăcea tot mai mult pentru că elibera minţile noastre tinere de gînduri pe care, treji, n-am fi îndrăznit să le exprimăm, într-atît erau de fantastice și ireale: plănuiam evadarea din lagăr. Cu timpul, această idee ne preocupa atît de mult, încît nu mai era nevoie de stimulent, de alcool, pentru a elabora o mulțime de variante; deocamdată teoretic, pînă cînd Edek se va muta definitiv la Birkenau. Pentru aceasta trebuia să facă diligențe urgente. Conform planurilor noastre, evadarea urma să fie realizată în primăvara anului viitor, în măsura în care nu va interveni ceva ce ne-ar sili să apropiem termenul acesta atît de îndepărtat.

Primul pas spre realizarea intențiilor noastre trebuia să-l constituie stabilirea unui contact cu cineva din afara lagărului, cu cineva sigur, care ne va ajuta și nu ne va denunța. Curînd, s-a ivit o astfel de ocazie. Dar, înainte de aceasta, am ajuns în chip neașteptat șef de bloc. N-au folosit la nimic rugămințile și explicațiile că nu țin deloc la această funcție. „Tata" mi-a răspuns scurt și concis: — Trebuie să fii, și gata! Ai lenevit destul! Și dacă nu vrei, iți iei tălpășița și pleci în lagăr!...

Acum, la începutul toamnei nu prea îmi surîdea să plec în lagăr, unde nu aș fi dus-o atît de bine ca în Revier. Pe de altă parte, funcția de șef de bloc — de la o vreme exista tendința ca funcțiile mai importante din lagăr să fie deținute de polonezi — era o funcție dificilă, și nu numai din cauza răspunderii pe care o aveai; ea era împovărată și de tradiția, nu prea măgulitoare, din perioada cînd șeful de bloc era stăpîn pe viața deținutului. Dar „Tata" avea politica lui, pe care o înfăptuia cu consecvență. De aceea, într-un timp scurt, a numit polonezi în toate funcțiile mai importante din spital. SS-iștii nu se prea amestecau. Un cuvînt de spus aveau evreii, care constituiau majoritatea medicilor. A venit și un Lagerarzt nou, tînărul doctor Helmersohn, mutat aici, se pare, direct de pe Frontul de est în urma intervenției tatălui său, general de poliție sau de jandarmi la Berlin, care-și proteja astfel odorul de pericolele războiului. Doctorul Helmersohn a înțeles repede în ce trebuia să constea munca sa. Dacă la începutul „domniei" lui fusese capabil să oprească chiar și selecții, în scurt timp, după ce a fost instruit în mod corespunzător

de autorități asupra obligațiilor lui și felului cum trebuie să le îndeplinească, a dezlănțuit o adevărată demență. Bîntuind aproape zilnic prin blocuri, selecționa bolnavii pentru „injecție", îi desemna pe cei ce urmau să fie lichidați în camera de gazare. Cel mai des trecea prin blocurile cu contagioși, unde făcea cele mai mari ravagii.

Tocmai aceste două blocuri, destinate în principal celor bolnavi de tifos și de malarie, mi-au fost încredințate mie, în calitate de nou șef de bloc.

Pentru a nu fi trimis imediat în lagăr, am fost nevoit să primesc această funcție ; dar, pînă una-alta, nu mi-am pus banderola. Speculînd faptul că doctorul Helmersohn nu mă cunoștea încă, îl lăsam să mă suplinească integral pe adjunctul meu, un evreu simpatic din Cracovia, care știa perfect limba germană. După cîteva zile „la contagioși", doctorul Helmersohn era convins că Gang este șef de bloc. Eu o ștergeam dibaci sub un pretext oarecare. Doctorul Zengteller, deși era furios pe mine, făcea loial, lăsîndu-l să persiste în eroare. La fel și Lagerältester-ul Hans. El se temea acum, cînd era prea tîrziu, să-l indice pe adevăratul șef de bloc, care nu era niciodată la post în timpul vizitei Lagerarzt-ului ; această atitudine putea să fie interpretată ca o desconsiderare a persoanei acestuia din urmă.

După aceea, Hans mă apostrofa, Zengteller se înfuria și mă amenința, dar eu mă acopeream mereu cu una și aceeași scuză că nu cunosc limba germană. „Tata" în schimb mă apăra mereu, străduindu-se să mă mențină în funcția de șef de bloc împotriva voinței și dorinței mele. Zengteller era neputincios în fața atitudinii hotărîte a „Tatei". Eram în continuare șef de bloc, dar în fața lui Helmersohn rolul acesta îl juca Gang. Situația nu putea să dureze la infinit ; cu toate acestea, ea s-a menținut încă o perioadă de timp.

LXIII

M-am înțeles cu Edek că în cel mai scurt timp o să încerc să discut cu Szymlak și să-l tatonez dacă, în eventualitatea evadării noastre din lagăr, ar vrea să ne ajute. Trebuia să fac acest lucru cu precauție, fără să mă grăbesc și fără să dezvălui intențiile noastre pînă cînd nu mă voi fi convins că se poate conta pe el.

Szymlak era unul din puţinii civili care lucrau în interiorul lagărului şi încă fără o supraveghere specială. Autorităţile îi acordau încredere, iar cea mai bună dovadă în acest sens era faptul că muncea în lagăr de la înfiinţarea acestuia, adică din vara anului 1940, şi nu avusese nici un conflict cu naziştii. Szymlak a dovedit isteţime şi prudenţă, căci deţinuţii ştiau că nu o dată le făcuse mici servicii fără să fie prins asupra faptului. Bătrînul Szymlak era un apreciat maistru faianţar şi fusese angajat în această calitate la spitalul nostru pentru construirea băii. Îl cunoscusem pe bătrîn la Auschwitz, încă cu trei ani în urmă, unde el executa lucrări asemănătoare la spitalul SS, la comandament şi la spitalul lagărului. Acest fapt mi-a uşurat substanţial abordarea lui.

Szymlak m-a recunoscut imediat şi m-a salutat cu cordialitate. A scos o cutie cu tutun, şi-a răsucit o ţigară, m-a îmbiat şi pe mine să fac una, iar apoi ne-am aşezat pe un zid mic şi am început să pălăvrăgim. Puteam discuta liniştiţi pentru că Staszek P., şeful de bloc, văzînd cît sîntem de absorbiţi de conversaţie, l-a pus de pază pentru orice eventualitate pe un tînăr, care, în caz de pericol, trebuia să ne prevină.

— Arătaţi bine ! — observă bătrînul. — Au trecut trei ani de cînd ne-am văzut ! Acum arătaţi chiar mai bine...

— Am şi eu combinaţii ! — i-am răspuns sincer. — Primesc de acasă pachete cu alimente iar, din cînd în cînd, mai „organizez" cîte ceva şi de la „Canada" — i-am explicat, arătînd în direcţia crematoriului şi dorind să canalizez conversaţia pe făgaşul dorit de mine.

— Pier la oameni aici ! — Bătrînul dădu din cap îndurerat. — Lumea ştie tot ce se întîmplă aici. Fumul se vede din depărtare ! Dar dacă o să vrea Dumnezeu o să se termine în cele din urmă şi asta ! ...— Szymlak se uită în jur. — Îi bat acum în Răsărit şi Apusul începe să se mişte. Îi bombardează pe rupte.

Bătrînul a schimbat brusc tema. A considerat, probabil, că şi aşa a spus prea mult.

— Totul este în mîinile Domnului... Cumva o să fie !... Numai să trăim pînă atunci.

O astfel de discuţie nu ducea nicăieri. Doar nu trebuia să-i explic eu lui Szymlak ce se întîmplă în lagăr ! Îl cunoştea perfect, de ani de zile ! Văzuse tot şi ştia tot. Tre-

buia să-l iau altfel. Ne-am invîrtit în jurul adevăratei teme, dar nici unul dintre noi nu a avut curajul să-și spună părerea deschis. Probabil că nu aveam încă, unul față de celălalt, o prea mare încredere. Eu eram acum șef de bloc, și cu cei cu funcții trebuia să fii prudent. În schimb, el, deși îi ajuta pe deținuți, se înțelegea perfect cu SS-iștii și chiar îi saluta prin ridicarea miinii.

Cum să încep ? — m-am scărpinat în cap ca și cum asta ar fi putut să mă ajute.

— Vă frămîntă ceva ! — observă bătrînul. — Poate aș putea să vă ajut cu ceva ?... — Szymlak mi-a dat clar de înțeles că este dispus să mă ajute. Dacă nu voi începe acum, probabil că nu ne vom înțelege niciodată. La început o să-l rog să-mi facă un mic serviciu, iar apoi vom mai vedea.

— Domnule Józef !... Aș vrea să trimit un bilet acasă — i-am făcut brusc propunerea, urmărind ce impresie va face aceasta asupra bătrînului. Szymlak își răsuci mustața impozantă, se gîndi o clipă, apoi mă privi direct în ochi și îmi spuse cu o ușurare vizibilă :

— Trebuia să spui așa de la început ! O să fac asta pentru tine !... Scrie scrisoarea pe o foaie mică, să n-am dificultăți cu ascunsul ei. O s-o transcrie fiica mea și o s-o trimit pe adresa pe care mi-o vei spune acum și... s-a aranjat !

Bătrînul trecuse la „tu". A luat biletul cu el.

— Numai să nu spui nimănui o vorbă — îmi porunci el. Iar poimiine, luni dimineață, aruncă-ți o privire spre soba aceasta... — spuse el, enigmatic, la plecare.

Gheața fusese spartă. Acum trebuia doar să-l atrag sistematic pe bătrîn la o colaborare din ce în ce mai serioasă.

LXIV

Edek venea acum în fiecare zi. Făcea parte dintr-o grupă de instalatori care montau instalațiile de apă de la blocul 16. Erau trei : Edek, Jurek Sadczykow și Zbyszek B., cel mai vîrstnic dintre ei, un uriaș cu o statură și o forță impunătoare, un descurcăreț de mîna întîia. Comandoul lor avea lucrări în întregul Birkenau. Împărțiți în grupe mai mici, montau instalații în toate sectoarele lagărului. Ca specialiști, erau apreciați de autorități. Avînd

posibilitatea de a se mișca în interiorul lui Grosse Postenkette, vizitau, pe rînd, fiecare din sectoare, dar cei mai des se opreau în lagărul de femei ; acolo aveau cei mai mult de lucru și, bineînțeles, era munca cea mai atractivă. Ei erau principalii oameni de legătură între Auschwitz și Birkenau. Pe măsură ce făceau cunoștință cu numeroșii civili care munceau în acest perimetru uriaș, luau legătura cu lumea din afara sîrmei ghimpate.

Instalatorii îl cunoșteau bine pe Szymlak. Bătrînul, care era întotdeauna foarte precaut, de data aceasta chiar a și băut cu noi. Sticla a fost golită într-o clipă. Edek, încălzit, a cerut încă una. — Domnule Józef, cred că mai aveți, o să vă plătim. — Szymlak nu avea, căci de dimineață îmi pusese o sticlă de jumătate de litru în sobă, ascunzătoarea convenită de noi ; chiar pe aceasta o goliserăm înainte. A intrat „Tata". Szymlak se apucă de faianța sa. „Tata" își aruncă o privire prin bloc, medită și în cele din urmă se uită în viitorul spălător, strîmbă din nas că s-a făcut prea puțin și ne spuse cu ironie : — Se va termina războiul pînă o să faceți voi instalația asta, pui de lele ! — După aceea, îl atinse pe Edek cu bățul de care nu se despărțea. Fără să se supere, Edek îi răspunse vesel :

— De unde nu-i nici „Tata" nu cere. Nu sînt țevi. Trebuie să mergem la FKL să facem rost de ele. N-avem ce face ! — Iar mie îmi spuse încet : — Vino cu noi, am acolo o jumătate ! — „Tata", însă, a auzit.

— Îți dau eu ție FKL ! Ai grijă de bloc ! La naiba cu un astfel de șef de bloc !

„Tatei" nu-i plăcea să ridice tonul, dar acum cred că era nervos. Edek încercă să-l domolească. Se opri în fața lui în poziția de drepți, se descoperi, își lovi călcîiele și începu să debiteze :

— *Herr Lagerkapo ! Bitte um Entschuldigung...*[217]

Zbyszek n-a mai rezistat și a izbucnit în rîs. Ce era să facă „Tata", a rîs și el :

— Cu voi n-o scoate omul la capăt, pui de lele ! Faceți ce vreți ! — și ridică resemnat bîta. — Dar să faceți rost de țevi !

Țevile, bineînțeles, existau ; doar „Tata" nu știa asta. Zăceau într-un șanț de lîngă gardul de sîrmă, aruncate încă de ieri din FKL. Edek inventase pe loc povestea cu țevile, dorind să meargă cu mine în lagărul de femei. Am

[217] Domnule Lagerkapo ! Vă rog să mă iertați...

plecat în trei. Jurek Sadczykow a rămas. El mi-a dat combinezonul său și cutia cu scule în care am pus cîteva țigări pentru Halina. În combinezonul albastru, cu cutia de scule pe umăr, nu mă deosebeam cu nimic de instalatori. Mergînd spre corpul de pază, mă uitam cu atenție în jur ca să nu mă vadă Lagerältester-ul Hans sau, ceea ce ar fi fost și mai rău, doctorul Zengteller. La corpul de pază, Zbyszek i-a raportat Blockführer-ului, care stătea la fereastră, ieșirea noastră din spital. SS-istul a căutat un moment cu privirea pe lista din fața lui, apoi, găsind numerele noastre, le bifă energic.

— *Wohin ?* — întrebă el. [218]

— *Zur Arbeit ins Frauenlager, Herr Oberscharführer !* [219]

Acesta era doar Rottenführer, dar Zbyszek îl avansase cu cîteva grade. SS-istul își scoase capul pe fereastră și privi în toate părțile.

— *Haben Sie was zu rauchen ?* [220] — întrebă el într-o doară.

— *Ich rauche nicht* [221] — răspunse, aiurea, Zbyszek.

— Nu te întreb dacă fumezi... Ce contrabandă faceți în cutiile acelea ? ! Aveți țigări ?

Edek băgă mîna în cutia mea.

— Altele nu mai aveți ? — întrebă din nou în polonă Schneider, căci acum, cînd s-a aplecat mai mult prin fereastră ca să se uite în cutii, l-am recunoscut.

— Asta-i rahat nemțesc. Nu aveți „canadiene" ? „Gauloise" ! Dă și pachetul ăla. *Bei der Arbeit ist Rauchen verboten, verstanden ? !* [222]. Aveți noroc că astăzi sînt eu de serviciu, altul v-ar fi scuturat bine ! *Hau alb !* [223-283]

— Ce o să-i dau acum Halinei ? — m-am plîns lui Edek după ce am ajuns la o distanță sigură de al doilea corp de pază din sectorul D.

— Nu-ți face griji. Am o rezervă în gheretа noastră. O să-ți dau un pachet de „Gauloise", iar individului ăluia o să-i dau un rahat ! Este prea șmecher — se enervă Edek. Zbyszek îl liniști :

---

[218] Încotro ?
[219] La muncă în lagărul de femei, domnule Oberscharführer !
[220] Aveți ceva de fumat ?
[221] Nu fumez.
[222] Fumatul este interzis în timpul muncii, s-a înțeles ?!
[223-283] Dați-i drumul !

— N-ai de ce să te enervezi. Bine că la corpul de pază a fost Schneider. Ce contează cîteva țigări. Altul te-ar fi scuturat zdravăn, iar eu sînt tapetat tot cu bilete pentru fete. Ar fi fost mai rău.

Chiar înaintea rampei am luat-o la dreapta. Cîțiva pași mai încolo era ghereta instalatorilor, o magazie de scule și materiale. Ea era situată central și constituia un excelent punct de observație. Datorită aspectului ei nevinovat și vecinătății cu corpul de pază, situat pe cealaltă parte a rampei, la intrarea în lagărul de femei în sectorul BIb, ghereta nu trezea SS-ului nici un fel de suspiciuni. Era centrul afacerilor de toate genurile, o bază de plecare, un punct de adunare al tuturor electricienilor, lăcătușilor, geamgiilor, hornarilor, tinichigiilor care veneau din lagărul principal de la Auschwitz să muncească la Birkenau. Întotdeauna în baracă era cineva de serviciu. Am așteptat afară, privind curios rampa, unde se învîrteau „canadienii" care curățau resturile capturii de la transportul de noapte.

— N-ai să faci rost de nimic aici — am auzit vocea lui Edek, care ieșea din gheretă. — Au rămas numai gunoaie. Au luat de mult ce a fost bun. Să mergem ! Józek a spus că la corpul de pază este liniște. Haide și tu Zbyszek !

Am ajuns fără piedici la poarta FKL-ului. Două evreice tinere, care îndeplineau la poartă funcția de curiere, au ridicat bariera.

— Anunțați-o pe Mala că sînt aici — le spuse Edek cu jumătate de voce.

— *Ano, ano !*[285] — răspunseră cu înțelegere frumoasele slovace.

Sectorul BIb era pustiu la ora aceea. Aici locuiau femeile ce lucrau „*aussen*". Nu era, deci, de mirare că întîlneam numai deținute cu funcții și alte cîteva care chiuleau — reușiseră să evite ieșirea cu comandoul. Se fereau de șefele de bloc și de Lagerkapo, stînd fie în closetele zidite, „moderne", fie după barăci, prefăcîndu-se că lucrează. Am intrat în spălătorul aflat în construcție, unde am fost salutați cu ovații de o grupă de deținuți de la Auschwitz care așteptau de la noi ceva bun pentru că veneam din afară. Nu s-au înșelat. Edek a destupat o sticlă pe care o luase, probabil, din gheretă. Am băut cîte un gît, am schimbat cîteva cuvinte și, plini de voie bună, ne-am îndreptat spre sectorul BIa, unde se afla Revier-ul.

[285] Da, da !

Mala trebuia să-l aştepte pe Edek la Röntgenraum, unde se întîlneau de obicei. Pe Mala o cunoşteam numai din povestirile lui Edek. Era o evreică de origine poloneză. Sosise cu unul din primele transporturi belgiene sau olandeze. Probabil că se salvase datorită frumuseţii şi cunoaşterii perfecte a unor limbi străine. Ca traducătoare şi, apoi, curieră, era la dispoziţia Rapportführerin-ei Drechsler şi a Rapportführer-ului Taube. Datorită înfăţişării ei deosebit de atrăgătoare germanii o tratau bine, deşi era evreică, iar graţie devotamentului şi bunăvoinţei ei faţă de colege se bucura de simpatia generală. M-am despărţit de Edek la Röntgenraum. Întîlnind-o pe Halina, pe care nu o văzusem de mult, am intrat în blocul ei unde continua să fie Schreiber. Binevoitoare, Halina a trimis imediat pe cineva la cancelarie ca s-o anunţe pe Halinka „mea". M-am aşezat pe un scaun în camera şefei de bloc şi aşteptam cu nerăbdare întîlnirea. Graţie alcoolului, care îmi dădea curaj, aşteptam mult de la această întîlnire. De obicei, eram timid în faţa femeilor, mai ales în faţa Halinkăi, mereu veselă, vioaie şi spirituală. M-a salutat cu cordialitate şi m-a copleşit cu un şuvoi de cuvinte. Uitîndu-mă la ea, ca la un fenomen supranatural, am uitat toată „strategia" pe care o elaborasem înainte. De ce mă intimidează atît de mult — mă gîndeam furios pe mine —, doar este atît de spontană.

— O, cît eşti de serios ! — îşi frînse ea mîinile, adresînd acest gest Halinei, care, dorind să ne lase singuri, se îndrepta spre ieşire. Atunci, fata care stătea în uşa blocului a strigat ascuţit : — *Achtung !* — Fără să mă gîndesc, am sărit în cel mai întunecos colţ al camerei, unde erau nişte rafturi, şi m-am ascuns după un paravan, făcut dintr-un cearşaf, care acoperea rafturile. Eram convins că va intra un SDG sau un Lagerarzt. Auzeam voci de femei care vorbeau ceva în germană. Am privit prin paravan şi le-am văzut pe Orla, kapo al spitalului, pe înalta Lagerkapo şi pe Ena Weiss, o frumoasă evreică slovacă care era medic-şef al Revier-ului. Ena a părăsit imediat camera, ducîndu-se la bolnavele din bloc. Celelalte, însă, nu aveau de loc intenţia să plece şi sporovăiau vesele cu ambele Haline. Ar fi trebuit să ies, dar îmi era ruşine. Vroiam să aştept pînă vor părăsi încăperea. Dar, ca un făcut, ele s-au aşezat temeinic la vorbă şi, ce era şi mai rău, mi se părea că discută despre mine. Să mă fi zărit ? Rîdeau într-una, făceau mare haz.

Stăteam într-o poziție incomodă. Sudoarea îmi acoperea ochii, iar combinezonul îmbrăcat peste haina vărgată făcea să transpir și mai tare. Mă sufocam, încercînd să nu mai respir pentru a evita să mișc perdeaua. Peste o clipă, m-am convins însă că efortul meu fusese de prisos. Lagerkapo-ul, nemaiavînd răbdare să aștepte apariția mea de bunăvoie, dădu la o parte cu o mișcare rapidă perdeaua. Tabloul care li se înfățișa trebuie să fi fost foarte comic, căci chiar și Orla, care de obicei era serioasă, rîdea cu lacrimi, iar Halina, deși ar fi fost cea mai puțin îndreptățită să rîdă, își ascunsese fața în palme, încercînd să-și ascundă veselia. Stăteam ca pe ghimpi. Făcînd o mină prostească, îmi ștergeam transpirația de pe frunte. Don Juan, fir-ar al dracului ! După ieșirea nemțoaicelor, Halina a încercat să mă liniștească cumva.

— Nu te necăji ! Îți amintești cînd m-a prins Drechsler la gard ? M-a învinețit, și asta în fața întregului lagăr...

Am vrut s-o enervez.

— Ei, cum ? Marian nu te mai vizitează ? Am auzit că se vede cu vieneza aceea minunată, Sonia din Zahnstadion. Mi s-a spus că te-ai consolat repede. Cine este electricianul acela brunet care se învîrte mereu pe aici ? — Mi-am zis imediat : de ce trebuie să fiu și porc ? Doar femeile așteptau cu nerăbdare apariția noastră. Ele vedeau în noi în primul rînd bărbați protectori, curajoși, descurcăreți, cavaleri, care înșelau autoritățile lagărului prin diverse mijloace numai pentru a ușura suferința acestor femei slabe...

Halina mă privi cu încordare o clipă, apoi îmi trimise zîmbetul ei minunat și sincer. Mă mîngîie pe obraz cu cosița ei blondă și... eram dezarmat.

— Of, Wiesio, Wiesio, tu ești încă un copil...

...Sînt un fleț, un fraier ! — mă gîndeam pe drum, întorcîndu-mă de la nereușita întîlnire. — Să mă fac de rîs în halul ăsta ! Nu puteam să mi-o iert. În poarta spitalului am întîlnit cîteva zeci de musulmane care plecau din spital, probabil, la blocul 25, unde, trăind în cele mai primitive condiții, urmau să moară peste cîteva zile, dacă nu cumva vreo selecție nu le va duce pe toate în camerele de gazare. Mirosea a dizenterie și transpirație. Una din femei se împiedică și, căutînd un sprijin, se prinse de brațul uneia dintre deținutele cu funcție care alcătuiau un coridor prin care treceau deținutele. Nemțoaica a plesnit-o cu

scîrbă ca pe o muscă. Înjurînd, a împins-o cu ciomagul în mijlocul coloanei.

— *Ach du Drecksack, du alter Mist !* [285] — înjura ea în continuare, zîmbindu-mi, în același timp, amical, ca și cum ar fi căutat o aprobare a faptei sale.

— *Och ! Warum bist du so stolz Junge...* [286]

Am grăbit pasul, văzînd un Blockführer care venea pe bicicletă dinspre corpul de pază. L-am recunoscut pe Perschel, unul dintre cei mai tineri, proști și periculoși Blockführer-i din lagărul de femei. M-a depășit, aruncindu-mi cu mîna șapca din cap. A frînat brusc și, barîndu-mi drumul cu bicicleta pe care a pus-o de-a curmezișul, îmi spuse :

— *Bist du taub, du ?* [287] — și dădu să mă lovească.

Stăteam la o distanță sigură, iar bicicleta, de pe care nu se dăduse jos, îi împiedică mișcările.

— *Weisst du nicht, dass Sprechen mit den Weibern verboten ist !* [288]

— *Ich habe nichts gesprochen, Herr Blockführer* [289] — m-am justificat eu. Doar văzuse de departe că acea kapo se agățase de mine. Își scoase carnețelul din buzunar cu intenția de a-mi face raport :

— *Was für Nummer hast du ?* [290]

Am înlemnit. Pe combinezon era numărul lui Jurek. Din fericire, și Jurek avea un număr din trei cifre, deci foarte mic, și poate asta l-a mai îmbunat puțin pe Perschel.

— *Hast Glück, du alter Verbrecher* [291] — și își închise carnețelul, fără să-l folosească. Am răsuflat ușurat, căci Jurek ar fi putut să fie scos mîine la raportul disciplinar fără nici o vină. Fericirea mi se citea prea clar pe față ca răutăciosul Perschel să-mi ierte și asta. Urlă : — *Hinlegen !* — Am căzut la pămînt. *Auf !* — M-am ridicat. — *Hinlegen ! Auf ! Hinlegen ! Auf !* — Combinezonul meu albastru era cenușiu din cauza prafului. Din spate auzeam hohotele femeii kapo pe care o ignorasem cu o clipă înainte : — Ha, ha, ha ! — Era satisfăcută, cutra. Auzind-o,

---

[285] Ah, tu sac de rahat, tu gunoi bătrîn !
[286] Oh, de ce ești atît de mîndru, tinere...
[287] Ești surd ?
[288] Nu știi că este interzis să vorbești cu femeile ?
[289] Nu am vorbit nimic, domnule Blockführer.
[290] Ce număr ai ?
[291] Ai noroc, pungaș bătrîn.

Perschel a izbucnit. — *Du alte Hure, was lachst du* — amenință el în direcția ei. — *Und du auch hast mit ihm gesprochen*[202] — își aminti el brusc. Se sui pe bicicletă și se grăbi spre nemțoaică, pedalind din răsputeri. M-am scuturat, mi-am pus lada pe umăr și, fără să mă uit înapoi, am tulit-o spre al doilea sector al FKL-ului, unde voi fi, probabil, în mai mare siguranță.

Dar, după cum aveam să constat imediat, încă nu sosise sfîrșitul expediției mele ghinioniste în lagărul de femei.

— Unde-i Edek ? — întrebă Zbyszek iritat. Era timpul să ne întoarcem, iar Edek — nicăieri. O femeie îl văzuse în blocul Malei. Dar nu era Mala lui, curiera. Pe aceea, o slovacă, una din primele evreice aduse aici, o cunoșteam. Aceasta era șefă de bloc. L-am găsit pe unul din priciurile din blocul Malei. Era complet beat. Nu mai știa de el. Nu putea să meargă cu noi.

— Căcăcioșii ! S-au pus pe votcă — înjura, furios, Zbyszek.

— Unde este șefa de bloc ? ! — Zbyszek împinse ușa uneia din camere. S-a sculat speriată, numai pe jumătate trează. — Ce-ai făcut cu el, idioato...

— Eu nu știu. Eu nu știu nimic — bîigui ea, sughițînd.

— Trezește-l acum dacă l-ai îmbătat. Peste o oră trebuie să ne întoarcem la Auschwitz. Cum o să treacă pe la poartă în starea asta ? — Eu nu știu. Eu nu știu — o imita pe Mala, care era moartă de frică. Dar Zbyszek știa ce e de făcut. În locul lui Edek a mers cu noi altcineva. Între timp, Edek urma să fie trezit. Am ieșit pe aceeași poartă pe care intrasem. Strada am străbătut-o foarte repede, la fel și porțiunea pînă la corpul de pază. Nu știu de ce, Zbyszek era mai furios pe mine decît pe Edek. Schneider nici măcar nu ne-a oprit. Ne-a bifat numerele și ne-a ordonat să ne ducem la Revier.

Înapoindu-i combinezonul lui Jurek, nu i-am spus de aventura cu Perschel. Zbyszek ne îndemna să ne grăbim.

Trebuiau să mai meargă o dată la FKL ; acolo vor avea dificultăți și cu Edek.

A doua zi de dimineață au venit cu toții. Zbyszek mi-a povestit ce greutăți a avut cu trecerea lui Edek prin cele două Blockführerstube. Pe la postul de pază de la FKL l-au transportat pe Edek în furgon. Prostul de Perschel a

[202] Tu, curvă bătrînă, de ce rîzi... Și tu ai vorbit cu el.

fost înșelat. Mai rău fusese în lagărul principal, dar și acolo s-au descurcat. Asta va fi o învățătură pentru viitor. Toate — cu măsură !

LXV

Am primit un pachet mare cu alimente. M-am mirat : chiar alaltăieri primisem altul de acasă. Numele expeditorului a lămurit totul : Szymlak Antonina, satul Kory, plasa Bielsk, nr. 560. Deci pachetul îl trimisese Tosia, fiica bătrînului. Ce surpriză plăcută ! Fructe, legume, pîine, unt, slănină și prăjituri fragede, de casă. Un cadou costisitor. Cum o să mă revanșez ? Gang m-a scos din încurcătură. Cei doi prieteni ai lui, care de mai multă vreme locuiau în blocul nostru, datorită contactelor directe cu nou-veniții pe care îi tatuau, aveau posibilitatea să facă rost de bijuterii. Ce nu puteau să treacă distrugeau pe loc în „saună", aruncînd bijuteriile pur și simplu în canal pentru ca să nu ajungă în mîinile nemților. Se zvonea că cei doi băieți ar avea comori. Întrucît ei părăseau deseori lagărul pentru a merge la cei nou-veniți, deținuții, doritori să-și facă parte, cotrobăiau prin paturile și lucrurile lor. În blocul contagioșilor se bucurau de o relativă liniște, căci acolo intrarea străinilor era interzisă. Gang, prietenul lor, era paznicul comorilor, dacă într-adevăr exista așa ceva. Fără îndoială, aveau ei ceva, o dovadă o constituia și moneda de aur de 20 de dolari pe care mi-a dat-o Gang.

— Asta este de la prietenii mei drept mulțumire pentru vitamine.

Alimentele primite nu le mîncam singur, le împărțeam cu ei, iar ei îmi dădeau sardele sau alte conserve. Mărul, ceapa sau castravetele erau pentru ei rarități, cum era pentru mine o cutie de sardele. I-am amintit lui Gang că ar fi bine să-i fac un cadou fiicei lui Szymlak. Cercei sau un inel.

— Se face — mi-a răspuns el scurt.

Szymlak a fost jenat cînd a descoperit cadoul în sobă.

— Nu pot să primesc. Este de la oamenii care mor acolo — și a arătat spre crematoriu. Noi am făcut-o din omenie. Fata întreabă mereu de voi. Chiar ea a copt prăjiturile.

— Domnule Józef ! Fleacurile astea n-au nici o valoare. Aici numai viața contează. Și, ca să trăiești, tre-

buie să mănînci. Nici vouă nu vă este ușor și, în plus, vă mai expuneți riscurilor. Nu am posibilitatea să mă revanșez în alt mod. Vă rog să-i mulțumiți frumos fiicei dv., mai ales pentru prăjiturile — inimioară.

Bătrînul se înmuie. Își răsuci mustața și îmi strînse mîna.

— Războiul se va sfîrși, o să vii la noi... am o fiică frumoasă. Ca o căprioară, domnule...

În ziua următoare am găsit în sobă țigări și o sticlă de votcă. Și așa se întîmpla destul de des. Cîteodată puneam și eu cîte ceva. Era din ce în ce mai ușor. Acum soseau foarte multe transporturi, și nu numai din ghetourile din Sosnowiec și Będzinsk. Se lichidau ghetourile din toate orașele mai mari ale Poloniei ocupate. Soseau și transporturi mai bogate din Franța. În același timp, în lagăr aveau loc din ce în ce mai des selecții masive. Nu erau lichidați numai bolnavii. Din lagărul de bărbați D ca și de la carantină (sectorul A), au fost selecționate cîteva mii de evrei considerați incapabili de muncă grea. Ei au fost gazați, iar în locul lor au venit alții, din transporturi proaspete, selecționați ca apți de muncă. Crematoriile fumegau permanent. Fumul scîrbos, greu și dulceag se tîra printre barăci, intra peste tot, încît literalmente nu se putea respira. În plus, veniseră și zilele ploioase de toamnă, mohorîte și urîte. Chiar și cei mai mari optimiști, care credeau că sfîrșitul războiului e aproape, își pierduseră orice speranță. Vom muri aici cu toții. Îi lichidează pe evrei, dintre care rămăseseră puțini, și apoi o să vină repede rîndul nostru. Ne mîngîiam doar cu gîndul că nu ne vom lăsa aruncați în camerele de gazare fără să opunem rezistență. Între timp, vedeam cum mii de oameni făceau ultimul lor drum, spre pădure, de unde nu exista întoarcere. Singura lor urmă era fumul acesta scîrbos, dulceag și înecăcios, care acoperea parcă cu un voal funebru sutele de barăci scunde, locuite de zeci de mii de deținuți ce își așteptau rîndul, dominați de o mînă de „supraoameni" — „Übermenschen" înarmați și cruzi.

SS-ul făcea numai munca „curată". Ei doar ucideau. Restul, munca „murdară", era executată de Sonderkommando, alcătuit din cîteva sute de evrei tineri și puternici cărora li se permitea să mai trăiască cu prețul arderii fiicelor, soțiilor, copiilor sau părinților lor. Erau martori. Ba, mai mult : fiind siliți, luau parte activă la cele mai

cumplite crime care se inventaseră vreodată. În vestiarul crematoriului le dădeau nou-veniţilor prosoape şi săpun, spunîndu-le că vor face baie ; apoi, îi conduceau la camerele de gazare de unde, după cîteva clipe, se auzeau numai gemetele şi ţipetele de groază ale muribunzilor. Cei din Sonderkommando nu mai erau oameni. Sentimentele lor umane arseseră odată cu fiinţele cele mai dragi şi mai apropiate inimilor lor — deveniseră imuni la durerea omenească. Moartea celorlalţi nu mai producea asupra lor nici o impresie. Ştiau că cei graşi ardeau mai bine decît cei slabi, că sînt mai puţine dificultăţi cu transporturile care veneau din Occident decît cu cele locale. Credeau în aceste prosoape şi săpunuri. Ştiau foarte bine că atîta timp cît vor avea ce arde vor trăi, pentru că sînt necesari. Un singur sentiment le mai rămăsese : groaza de propria lor moarte ; ea era cu atît mai mare cu cît cunoşteau mai bine această bestială şi asasină maşinărie. Cunoşteau bine preţul vieţii, astfel încît fiecare se amăgea că va supravieţui muncind conştiincios, ireproşabil, executînd ceea ce i se ordona. Undeva, în fundul sufletului, mai pîlpîia flacăra urii, dar deocamdată era acoperită de teama pentru propria viaţă.

Hăituiţi, executau supuşi toate ordinele, încercînd să nu greşească, pentru a supravieţui cu orice preţ, căci, poate, tocmai lor le va reveni rolul răzbunătorilor.

Prudenţi, naziştii îi lichidau fără zgomot, la anumite intervale de timp. Mureau pe neaşteptate, în momentele în care vigilenţa lor era adormită pentru că erau trataţi bine. În locul lor, erau aleşi alţii... şi istoria se repeta. Cu toate acestea, în lagăr, Sonderkommando era considerat unul dintre cele mai bune locuri. Membrii lui erau bine hrăniţi, bine îmbrăcaţi, arătau impunător şi datorită speculei cu obiectele de valoare rămase de la cei gazaţi. La fel era considerată şi „Canada", comandoul care lucra la depozitele cu lucrurile celor gazaţi. „Canadienii" se deosebeau de ceilalţi prin faptul că nu aveau de-a face cu cadavrele şi, deci, nu era nevoie să fie lichidaţi. Effektenlager, „Canada", era ultimul sector al lagărului ; el se afla imediat după spitalul nostru, între crematoriile III şi IV, de care era despărţit doar printr-un gard de sîrmă, prin care trecea curent electric. Aşadar, atît din „Canada", cît şi din Revier se vedea ca în palmă tot ce se întîmplă la crematoriul IV, precum şi în pădurea rară de pini care-l înconjura. E adevărat, se improvizase ceva

în genul unui paravan înalt de vreo trei metri care ascundea intrarea în camera de gazare și gropile cu resturile arse; dar gardul viu, de pe care căzuseră frunzele veștede, permitea să se vadă tocmai ceea ce trebuia el să ascundă. Cel mai bine se vedea din blocul 15, care încă nu era locuit și care se afla vizavi de crematoriul IV, la o distanță de circa 70 de metri. Dînd puțin la o parte luminatorul la înălțimea streașinii acoperișului din carton gudronat și stînd comod pe un pat gol, se putea urmări întregul proces de gazare. Pentru cei din Sonderkommando, obișnuiți să vadă zilnic scene de genul acesta, era un lucru obișnuit, dar pentru noi — deși trecusem prin multe și văzusem destule în lagăr în acești mai bine de trei ani — ele ne produceau, de fiecare dată, un șoc atît de mare, încît ne pierdeam credința în orice, chiar și în Dumnezeu. Dacă exista — și fusesem crescut din copilărie în această credință —, cum putea să permită asemenea crime împotriva unor oameni fără apărare, comise de cei care purtau pe cataramele centurilor deviza „Gott mit uns"[293]. Cuprins de o sudoare rece, priveam aceste scene dantești și strîngeam convulsiv mîna umedă a lui Edek sau Waldek, care în acele clipe gîndeau același lucru: Dumnezeu nu există. Cel puțin aici, pe palma asta mică de pămînt care i-a scăpat de sub control.

S-a întîmplat un lucru nemaipomenit. Noaptea, în timpul lichidării unuia din numeroasele transporturi, a fost împușcat Oberscharführer-ul Schillinger, Rapportführer al lagărului de bărbați din Birkenau, unul din cei mai urîți și cruzi SS-iști. Vestea s-a răspîndit cu iuțeala fulgerului în întregul lagăr, generînd o bucurie generală.

— Mîna Domnului — spuneau unii. — Soarta l-a pedepsit pe criminal — susțineau alții. După cîteva ore, au fost cunoscute toate amănuntele întîmplării, mai mult sau mai puțin credibile. Sigur era că pierise de mîna unei femei. Față de femei avusese întotdeauna o mare slăbiciune și asta l-a pierdut.

Lucrurile se desfășuraseră astfel: zelos ca de obicei, Schillinger asista noaptea pe rampă la primirea unui

[293] „Dumnezeu cu noi" — deviză imprimată pe cataramele centurilor de la uniformele Wehrmacht-ului. SS-ul avea următoarea deviză: „Unsere Ehre Heisst Trene" („Deviza noastră este credința").

transport de evrei în tovărășia colegului său, Hauptscharführer-ul Emmerich. Ambii erau chercheliți și au însoțit transportul pînă la crematoriu. Au intrat amîndoi în vestiar, atrași fie de perspectiva unui jaf, fie de plăcerea sadică de a se bucura la vederea unor femei speriate, fără apărare, dezbrăcate, care urmau să piară în chinuri în camera de gazare. Cunoscînd înclinațiile lui Schillinger, versiunea aceasta mi s-a părut plauzibilă, cu atît mai mult cu cît era și beat. Atenția îi fusese atrasă de una dintre femei, tînără și frumoasă, care nu vroia să se dezbrace complet în fața SS-iștilor. Schillinger, înfuriat de acest lucru, s-a apropiat de ea, încercînd să-i smulgă sutienul. În timpul încăierării, ea a reușit să-i smulgă pistolul, cu care l-a împușcat mortal și l-a rănit la picior pe Emmerich, venit în ajutorul camaradului.

În timpul acesta, alți evrei au încercat să închidă ușa pe dinăuntru. La auzul împușcăturilor, SS-iștii, care pînă atunci stătuseră afară, s-au repezit înăuntru și, văzînd ce s-a întîmplat, au început să-i masacreze pe deținuți. Din grupul acela de evrei nici unul n-a murit în camera de gazare. SS-iștii turbați i-au împușcat pe toți.

Transmisă din gură în gură și comentată în diverse feluri, întîmplarea a căpătat dimensiunile unei legende. Fără îndoială, fapta eroică a unei femei slabe și aflate în fața morții inevitabile a ridicat moralul tuturor deținuților. Am realizat brusc că dacă îndrăznim să ridicăm mîna asupra lor ea poate ucide, că și ei sînt muritori. Temîndu-se de implicațiile acestei stări de spirit, SS-iștii au încercat să terorizeze lagărul. În ziua aceea, tensiunea a crescut foarte mult, gloanțele au șuierat pe străzile lagărului. Dar faptul rămîne fapt. Rapportführer-ul Schillinger a pierit în crematoriu, acolo unde trimisese mii de oameni în numele ideologiei hitleriste. Urmările nu s-au lăsat mult așteptate. Deținuții s-au înviorat, a crescut speranța. S-a născut un reflex spontan, deși încă slab, de autoapărare.

În după-amiaza aceleiași zile, o parte din deținuții care își așteptau rîndul în păduricea de lîngă cel de al patrulea crematoriu au opus o rezistență activă. Auzind împușcăturile, am alergat cu Waldek la punctul nostru de observație din blocul 15. Dar totul se terminase. Se mai auzeau doar focuri de armă izolate. Păduricea se umpluse cu cadavre. Majoritatea celor împușcați erau bărbați încă îmbrăcați. De obicei, cînd sosea un transport mare nu toți aveau loc în vestiar și de aceea li se ordona să se dezbrace

în pădurice. Probabil că femeile şi copiii se dezbrăcaseră primii şi se aşezaseră într-un şir lung imediat după „paravan", dispărînd treptat pe uşa vestiarului. Hăituiţi, înnebuniţi de frică, tremurînd, protejîndu-şi legăturile cu îmbrăcăminte, se înghesuiau, călcîndu-se în picioare, spre vestiarul „salvator". Ţipetele copiilor pierduţi, strigătele sfîşietoare ale femeilor, gemetele celor călcaţi în picioare şi mai ales loviturile surde aplicate de SS-işti cu patul puştii, care cădeau peste capetele, umerii, spinările bărbaţilor pe jumătate dezbrăcaţi ce se înghesuiau spre crematoriu, alcătuiau un tablou de un tragism zguduitor. Pentru aceştia nu mai erau folosite gloanţele. Erau suficiente ameninţările, ţipetele şi bătaia. În clipa cînd ultimii au fost înghesuiţi în vestiar şi uşa s-a închis în urma lor s-a aşternut o tăcere sumbră. După cîteva minute, de pe uşile laterale ale crematoriului a ieşit o grupă din Sonderkommando. Grăbiţi de SS-işti, unii îi dezbrăcau pe cei împuşcaţi, iar alţii strîngeau cadavrele într-un singur loc în curtea crematoriului. În ciuda zidurilor groase, strigătul surd şi înăbuşit al sutelor de oameni a ajuns în afara crematoriului. Zyklon-ul îşi desăvîrşea opera sinistră.

LXVI

În afară de crematoriu şi „Canada", spitalul nostru se mai învecina şi cu lagărul de ţigani, de care era despărţit doar printr-un şanţ şi două rînduri de sîrmă ghimpată, prin care în timpul zilei nu trecea curent. În spitalul ţiganilor lucrau doctori şi sanitari aduşi, în majoritatea lor, din lagărul de la Auschwitz, precum şi cîteva femei din spitalul FKL. Ne înţelegeam uşor cu ei : era suficient să le spunem copiilor, care se învîrteau mereu pe lîngă gard, să cheme pe cine trebuia. Copiii făceau cu plăcere aceste servicii, ştiind că vor fi răsplătiţi. Erau flămînzi, părăsiţi, groaznic de murdari şi zdrenţăroşi ; ca şi părinţii lor, stăteau ore întregi lîngă barăci şi căutau păduchi în hainele lor rupte. Dar erau şi ţigani şi ţigănci bine îmbrăcate, în special cele tinere şi frumoase. Ele nu trebuiau să întindă mîna prin gard şi să ceară o bucată de pîine sau o ţigară. Stăteau în camerele şefilor de bloc, unde cînta muzica, fetele dansau, curgea votca şi înflorea dragostea liberă. Diferenţele rasiale dispăreau în timpul orgiilor şi beţiilor la care participa toată crema, cei cu

funcții din lagărul de țigani, ba chiar și SS-iștii, în frunte cu Rapportführer-ul Plagge. „Pipă", o veche cunoștință, aproape de nerecunoscut, era senin și aproape prietenos. Avea și el aici o amantă, bea zdravăn și făcea avere, datorită obiectelor de valoare pe care le obținea ușor. Știam tot ce se întîmplă la țigani. Uneori reușeam să intru în lagărul de țigani: pretextam că-i conduc pe gemeni sau pe bolnavi la un bloc special al spitalului, pus integral la dispoziția antropologului dr. Mengele, Lagerarzt în sectorul E. Acesta era un ofițer deosebit de elegant și frumos, care, datorită aspectului plăcut și manierelor sale, făcea impresia unui om blînd și civilizat, complet străin de selecții, fenol și Ziklon. Aveam să ne convingem în curînd de adevărata lui față. Viața variată a țiganilor, atît de diferită de a noastră, ne atrăgea. Pe cîțiva chiar îi invidiam. Nu e, deci, de mirare că după apelul de seară stăteam lîngă gardul de sîrmă al lagărului de țigani și urmăream viața „liberă" a țiganilor. Țigănci tinere, de categoria a doua, care nu fuseseră observate și incluse în haremurile lor de către prominenții cu influență, se produceau în fața noastră, învîrtindu-se și dansînd, contra cîtorva țigări aruncate prin sîrmă, ca recunoaștere a talentului lor și, de ce să ascund, pentru dezvelirea întîmplătoare sau intenționată, în timpul dansului, a minunățiilor lor femeiești de o curățenie îndoielnică.

Era acolo o fată, care făcea acest lucru într-un fel deosebit, mai excitant și care, drept răsplată, culegea cele mai multe țigări de la spectatorii darnici și înfierbîntați. Spectacolele temperamentalei țigăncușe s-au terminat tragic. Una din țigările aruncate a căzut între cele două rînduri de sîrmă. Fără să se gîndească, fata a trecut, dintr-un salt, zona interzisă și, îngenunchind, a încercat să ia țigara cu mîna. A atins însă cu brațul sîrma prin care, la ora aceea, trecea curent electric. Vremea era uscată și, poate, de aceea nu a fost electrocutată imediat. Carnea sfîrîia în contact cu sîrma care pătrundea tot mai adînc în mîna și pieptul victimei cuprinse de convulsii. Toți au înlemnit de groază. S-a găsit însă un țigan tînăr cu sînge rece, cel care o îndemna pe fată să danseze, iar apoi îi lua țigările „muncite". El și-a învelit mîinile cu o haină, a prins rochia fetei și a tras din toate puterile. Sîrma nu ceda. A mai sărit încă cineva și cu un băț a desprins mîna înțepenită. De departe, santinela făcea semne din turnul său, dar, din fericire, nu a tras. Țiganii au dus fata leșinată

nată la spital. Nu a murit. Am văzut-o după cîteva zile. Era încă bandajată, dar acum era bine îmbrăcată și parcă mai îngrijită. Se vede că cineva din spital, cineva „cu influență", remarcase frumusețea și calitățile ascunse ale tinerei țigănci. Continua să viziteze blocul lîngă care era cît pe aici să-și piardă viața. Presupun că acolo locuia familia ei. La apariția ei, țigările curgeau din nou. Deși cădeau departe de sîrmă, ea nu s-a mai aplecat niciodată să le ridice. Cîteodată trecea pe lîngă gard Jurek Ż. înconjurat de cele mai frumoase femei. Era sanitar, încă de la înființarea lagărului. Lucra la dispensar, în blocul 28, la pansamente. Mai tîrziu, a ajuns ajutorul lui Baltaziński, șeful blocului 5, al celor tineri ; după crearea lagărului de țigani, a devenit bufetier acolo, împreună cu un prieten concetățean. Bufetul era destul de bine aprovizionat pentru condițiile respective și constituia o afacere excelentă în lagărul de țigani. În principiu, țiganilor le era permis să aibă bunuri personale, mai mult sau mai puțin valoroase. Autoritățile permiteau acest lucru, creînd impresia falsă a unei vieți normale, dar de cazarmă. Bufetul prospera. Se puteau cumpăra diferite specialități, începînd cu melci, sfeclă acrită sau salată stricată și terminînd cu pieptени, hîrtie igienică sau „Matoni Wasser". Țiganii care avuseseră mărci, le cheltuiseră. Se știa că unii aveau aur și bijuterii. E adevărat, la bufet era interzis să se cumpere ceva cu ele; dar bufetierul avea mărci, deci se putea ajunge cu el la o înțelegere. Ce valoare aveau bijuteriile, din moment ce copiii voiau să mănînce fie și o salată acrită, pentru că porțiile din lagăr erau insuficiente ? !

În afara lagărului de țigani erau destule mărci, căci deținuții le primeau oficial de acasă. Și „Canada" furniza cantități mari de mărci, care nu aveau prea multă trecere în afara lagărului de țigani. Dacă erai descurcăreț puteai face o afacere bună. După cum s-a dovedit, Jurek era tocmai un asemenea om. Bufetul prospera, la fel și afacerile. Trebuia totuși făcut ceva cu aceste bijuterii, pentru ca ele să prezinte din nou valoare. De aceea se făcea troc prin gard. Lagărul de bărbați și spitalul nostru, învecinate cu lagărul de țigani, nu aveau nevoie de aurul acestora, căci îl aveau pe al lor, de la „Canada". În schimb mare căutare aveau țigările, pe care civilii ce făceau comerț cu deținuții nu puteau să le furnizeze în cantități suficiente, deoarece preferau să procure votcă — ea avea

un preț mai mare. De aceea, din bufetul țiganilor treceau prin sîrme cartușe întregi de țigări în sectoarele D și F. În schimb, din aceste sectoare curgea votca și spirtul, care ajungeau în mîinile bufetierilor descurcăreți. Nevoile lagărului de țigani erau însă enorme. Mîncarea era furnizată de bucătărie. Nu napi sau supă de urzici. Acestea erau pentru muritorii de rînd. În depozitele bucătăriei se aflau alimente confiscate de la transporturile care mergeau la gazare : sardele, ciocolată, portocale, conserve ; ele constituiau provizii suplimentare pentru SS. Nu pentru muritorii de rînd, ci pentru gradați și familiile lor. Șmecheri, șefii bucătăriei vindeau o parte din alimente pe aur și dolari unor deținuți siguri și descurcăreți. Ei participau și la chefuri. În felul acesta, aveau un dublu folos, căci mîncau ceea ce vindeau. Și pentru că întotdeauna votca era insuficientă, ei făceau rost ; desigur, nu pe gratis.

Rapportführer-ul mirosise ceva. Trebuia, deci, avut la mînă, căci, la urma urmelor, lagărul țiganilor nu era un lagăr de concentrare ci un Familienlager. Și aici erau deținuți cu funcții și fără ei n-ar fi existat atît de multe plăceri. Erau descurcăreți și — lucru foarte important — discreți. Nu pîrau, căci ar fi pățit-o. Dacă a mers pînă acum, trebuie să meargă și mai departe. Merită să riști. Cu trei ani în urmă, Plagge l-ar fi molestat cu sînge rece pe un biet deținut ca Jurek. Acum, însă, stătea cu el la masă, bea votcă și pipăia fata cu care se culca de multă vreme. Jurek îi avea la mînă. Le făcea servicii, avînd, în schimb, libertate. Comerțul mergea ca pe roate. Se temea puțin de Bogdan Komarnicki. Acesta adulmeca mereu cîte ceva în lagărul țiganilor. Se știa că este trimis de Politische, fiind turnătorul lor. Căci ce putea să-l atragă acolo pe oacheșul Bogdan ? Urmărește să denunțe vreo organizație conspirativă ? În lagărul țiganilor ? Exclus ! Nimeni nu se gîndea la așa ceva aici. Atunci, ce ? Ia să vedem !... Mai întîi votculița. Bogdan bea, dar are căpățîna rezistentă. Vreo țigăncușă ? Este tînăr și frumos. Se poate, de ce nu ? Dar și fata vrea să aibă ceva din asta. Poate vreun inel sau un briliant. Da ! Dar toate astea-s o bagatelă pentru Bogdan. În cazul unei căderi... problema s-ar putea rezolva. Atunci va proceda la un mic șantaj. Dacă află bătrînul, îl rade. Șefa, soția lui Boger, este avidă de bijuterii, ca orice femeie. S-ar putea să prindă bine. Are influență asupra soțului și este important să ai o asemenea protectoare chiar pe lîngă șeful de la Politische.

„Necesitățile" au crescut. Bogdan a complicat inițial lucrurile, dar se vor descurca cumva. Comerțul trebuie dezvoltat. Șeful bufetului trebuie să dea mai multe țigări. Șeful bucătăriei trebuie să dea mai multă mîncare. Dacă vor să-și umple buzunarele, n-au decît să dea, doar pe ei nu-i costă nimic. În plus, Bogdan are niște afaceri chiar cu Rapportführer-ul Palitzsch. Numai să nu se termine rău. Dar — mare mirare ! —, chiar și crudul Palitzsch s-a înmuiat. Poate după pierderea soției ? Sau poate... fiind văduv... ? Se uită foarte omenește la Katia aceea... În orice caz, trebuie să facă avere, căci poate va veni vremea să închidă prăvălia și s-o șteargă. Circulația mărfurilor era tot mai mare ; totul — pentru satisfacerea „necesităților". Acționa toată lumea. Chiar și țigăncușele deveniseră deștepte. Sau părinții lor. Ei înșiși le ofereau chiar dacă erau foarte crude. Ce contează virtutea, mai bine s-o pierzi decît să suferi de foame ! Fetele întrețineau familii întregi, în plus, intrau din nou în posesia aurului și obiectelor prețioase — dăruite de patronii lor —, care fuseseră cîndva vîndute de părinți pentru cîteva farfurii amărîte de salată de sfeclă. Că, poate, nu era aurul dat de ei, asta nu avea o însemnătate prea mare. Important era că au avut și vor mai avea. Toate semnele de pe pămînt și din ceruri o confirmau. Din hornurile crematoriilor răbufneau flăcări înalte ; fumul, acel fum dulceag caracteristic, se insinua din nou în direcția păduricii și otrăvea aerul. Atît timp cît cuptoarele vor funcționa, nu vor lipsi aurul și bijuteriile. Dacă le comercializezi cu pricepere, te poți aranja destul de bine. Trebuie doar să fii descurcăreț. Și, fără îndoială, Jurek era. Nu degeaba i se spunea „regele țiganilor".

LXVII

Edek nu mai venise de cîteva zile. Mă obișnuisem atît de mult cu prezența lui încît mă simțeam singur. În ultima vreme, am stat mult de vorbă și am ajuns la concluzia că trebuie să fugim din lagăr. Nu știam cum și cînd. Dar ne vom pregăti pe îndelete. Nu trebuia să facem nimic la întîmplare. Prea mulți plătiseră cu capul pentru această grabă. Și nu numai cu propriul cap. Trebuie să plănuim evadarea astfel, încît să nu expunem pe nimeni la represiuni din partea SS-ului. Szymlak poate să ne fie foarte

folositor. În curind, comandoul lui Edek urma să fie mutat la Birkenau. De aici este mai uşor de evadat. Cind se vor muta, mă voi strădui să ajung şi eu în comandoul lui pentru ca să fim împreună. Comandoul este bun, căci are posibilitatea să se deplaseze pe întregul teren înconjurat de Grosse Postenkette. Iar acest lucru nu era lipsit de însemnătate. În cele din urmă, o să născocim noi ceva. Ne-am jurat unul altuia să păstrăm tăcerea şi să nu spunem nimănui nici un cuvînt. S-a ivit ocazia să merg cu „Tata" şi cu doctorul Zengteller la carantina dispensarului. Trebuiau duse acolo două cutii cu medicamente, aşa că m-am oferit voluntar împreună cu Waldek. „Tata", văzînd că vrem să ne plimbăm, nu s-a opus. Pentru că nu voia să se certe cu „Tata", Zangteller ne-a primit, deşi a făcut-o fără plăcere, pentru că nu ne înghiţea. Pînă în sectorul A, unde se afla carantina, era o bucată bună de drum ; la fiecare sută de metri erau corpuri de pază, care supravegheau intrarea şi ieşirea din fiecare sector al lagărului. Am depăşit corpul de pază al lagărului de ţigani, al celui de bărbaţi şi al sectorului C, încă neterminat, după care fusese creat de curînd un Familienlager. Apoi, urma carantina. Pe cealaltă parte a drumului se desfăşurau lucrările de construcţie a unui nou lagăr mare, cît toate celelalte la un loc. Aici munceau mulţi civili şi un număr imens de deţinuţi. Lîngă corpul de pază stătea Rapportführer-ul Kurpanik, înconjurat de garda sa. Chiar şi Perschel ajunsese aici, venind de la FKL. Bine că nu m-a recunoscut, căci s-ar fi putut să se lege din nou de mine. Imediat în spatele porţii erau aliniaţi şefii de bloc. Toţi în pantaloni bufanţi şi bocanci cu carîmbi. În mîini aveau ciomege zdravene. Numai Siwy, care stătea chiar în faţă, era fără bîtă. Majoritatea erau germani, dar printre ei erau şi polonezi. Vechii noştri clienţi — Mietek Katarzyński şi Franek Karasiewicz. Au răzbit pînă la funcţia de şef de bloc. Se spunea că îşi îndeplineau atribuţiile conform tuturor principiilor împrumutate de la bătrînii criminali, care menţineau tradiţia de acum cîţiva ani. Mietek primise deja faimoasa poreclă de „sîngerosul". Se pare că nici Franek nu era mai bun. Mietek ăsta avusese totdeauna o figură dubioasă. Dar îţi venea greu să crezi că Franek, puşti încă, avea de pe acum un stagiu de ucigaş.

— Ei, pui de lele ! Veniţi pînă la mine la bloc după ce se termină instructajul ! — a strigat după noi Mietek.

Deocamdată, trebuia să mergem la laborator ca să ducem medicamentele. Am constatat că jumătate din cutiile aduse de noi erau pline cu pîine albă și cuburi de margarină. De acestea avea grijă „Tata", iar de restul, adică de medicamente, doctorul Kleinberg, care era șeful dispensarului. Acesta, șicanat și de-abia tolerat de Zengteller, era în prezența acestuia tăcut și se făcea mic, în ciuda staturii sale înalte. Un adevărat Kleinberg[294]. Întrucît a apărut doctorul Thilo, Lagerarzt-ul de aici, iar medicii s-au îndreptat spre ambulanță pentru a primi și selecționa bolnavii, nouă nu ne-a mai rămas altceva de făcut decît să ne ducem la blocul 12 la Mietek Katarzyński. Voiam să vedem cum se comportă Mietek cel sîngeros. Instructajul se terminase, căci deținuții cu funcții îi croiau cu bîtele pe novicii speriați, care cărau bolovani grei pentru pavarea străzii principale a lagărului. Mietek era în bloc. Cîțiva deținuți stăteau aplecați pe taburete. Ce priveliște cunoscută !

— Puii ăștia de curvă s-au ascuns, iar colegii lor lucrează din greu — a spus el ca să se justifice, indicînd cu bărbia un loc dincolo de ușa blocului ; de acolo se auzea tîrșiitul greu al saboților pe drumul noroios și țipetele kapo care îi îndemnau : — *Loos ! Bewegung !*[295].

— La sobă și cîte cinci la c... fiecăruia — porunci Mietek șefilor de sală.

— Poftim, intrați — ni s-a adresat el politicos. Efebul, un tînăr grec, a deschis supus ușa camerei șefului de bloc. În cameră erau un pat acoperit cu o pătură de pîslă și o sobiță încălzită. Afară era încă destul de frig. Într-un colț se aflau o chiuvetă, un dulăpior și niște polițe acoperite cu o pînză. Pe perete, desenat cu creionul, atîrna portretul șefului de bloc, care afișa un zîmbet plăcut, dulce și nevinovat ; într-un cuvînt — confort. S-au găsit și o sticlă, un cîrnat SS-ist și sardele. Din pachetul pe care i-l trimisese măică-sa a scos ceapă și prăjituri uscate, care semănau cu cele primite de mine de acasă. — Mîncați, ne-a îndemnat el — numai să nu vă rupeți dinții în pesmeții ăștia. Proasta de bătrînă îmi trimite astfel de lucruri. Dacă ar fi mai deșteaptă, aș putea să-i trimit prin Kurpanik chiar și un sac de aur... Ea îmi scrie că se roagă pentru sufletul meu... Dar ce mai e cu preotul ăla Kozak sau Kuzak care dormea pe prici lîngă mine ? Se mai învîrte

---

294 Munte mic.
295 Repede ! Mișcați-vă !

pe la voi ? Spovediți-vă lui că ați băut votca cu mine... cu „Mietek sîngerosul"...

Deodată, a ieșit în fugă din cameră luînd pe drum bîta, care stătea într-un colț.

— Vă dau eu chiul, pui de curvă !

Prin ușa deschisă se vedea cum îi lovește cu furie pe Stubendienst-ii care nu îndepliniseră prea bine dispozițiile șefului de bloc.

— Vă învăț eu cum se bate ! Capul în sobă, imediat !

Ne pregăteam să ieșim. Mietek a întrerupt bătaia.

— Așteptați, trebuie să sosească Franek. Prostul ăsta stă pe la gardul de la „Teresin" și gîngurește în loc să bea cu colegii.

Lovi furios cu bîta fundul ieșit din sobă, care tremura.

— De ce ciomăgești oamenii ăștia în loc să-i alungi la muncă ? ! — am auzit vocea „Tatei" care stătea în fața blocului. — Ăsta-i rahat nu șef de bloc. Veniți încoace pui de lele ! — ni s-a adresat „Tata" nouă.

— Zengteller rămîne. Noi ne întoarcem ! — și a adăugat mai încet : — O să fie din nou o selecție...

La corpul de pază am primit un șut. Perschel încălecase bicicleta și se îndrepta direct spre noi. Pînă să apuc să sar într-o parte, mi-a dat din mers un picior în fund.

— *Mach Platz, du Sklawiner !* [296] — am mai auzit înainte ca el să se îndepărteze în grabă.

— Purtați banderolele, pui de lele, că atunci n-o să mai primiți șuturi de la unul ca Perschel —, ne-a reproșat pe drum „Tata". Nu aveam chef de vorbă. Începeam să ne trezim din beție. De ce dracu' ne-am dus la carantină ? Și, în plus, am mai și băut la „Mietek sîngerosul"... „Colegi, beți !" — îmi suna în ureche vocea lui Mietek care ne îmbia... Waldek pufăia și înjura, scrișnind din dinți. Desigur că și el își făcea reproșuri. „Tata" mergea în față și împingea cu bățul în șanț pietrele care stăteau fără nici un rost pe drumul bătătorit. Îi plăcea ordinea.

LXVIII

A apărut în sfîrșit și Edek. Arăta destul de rău după o ședere de cîteva zile în buncăr. A avut noroc. A scăpat și de execuție și de compania disciplinară. A nimerit ime-

---

[296] Fă loc, sclavule !

diat într-o grupă de specialişti şi, ca instalator, a fost mutat la Birkenau, în sectorul D al lagărului de bărbaţi. În blocul 4 locuiau cei mai experimentaţi afacerişti dintre instalatori, geamgii, tinichigii, lăcătuşi, electricieni ş.a., care veniseră din lagărul principal. Kommandoführer era în continuare Rottenführer-ul Lubusch, care îndeplinea şi funcţia de şef al atelierului de lăcătuşerie de la Auschwitz. Pe Lubusch îl cunoscusem încă în 1940, cînd era Blockführer. Era prea blînd şi nu putuse să se menţină multă vreme în funcţie. Avusese chiar conflicte cu autorităţile şi, drept urmare, a ajuns, pentru cîteva luni, la Breslau sau Stuthof, într-un lagăr disciplinar special al SS, unde urma să fie învăţat cum să-i trateze pe deţinuţii din lagărele de concentrare. Efectul — după cum am putut constata — a fost invers. Nu numai că nu se schimbase, dar îi ajuta şi mai mult pe deţinuţi. Acum, însă, era mai precaut şi se păzea mai bine.

În planurile noastre figura ca un om pe care s-ar putea conta. Mai ales Edek susţinea acest lucru ; eu mă aşteptam mai curînd la ajutorul lui Szymlak, care mi s-a părut mai sigur pentru simplul fapt că nu purta uniformă SS.

Într-o dimineaţă, în timp ce mă aflam ca de obicei în Waschraum — acolo mă ascundeam cel mai des atunci cînd Helmersohn vizita blocurile mele —, am fost chemat pe neaşteptate de Zengteller şi confruntat direct cu figura marţială a Lagerarzt-ului, care făcea el însuşi o percheziţie în patul meu. Totul fusese pus la cale de Zengteller. Eram un deţinut prea vechi ca să mai ţin ceva în pat. Stăteam, deci, liniştit, sigur că nu va găsi nimic. M-am oprit în faţa majestăţii sale şi i-am raportat. *Blockältester von 7 und 8 meldet...* [207] N-am apucat să termin, căci m-a întrerupt energic : — *Blockältester? Sind sie Blockältester?* [208] — Vorbea ironic, cu o furie stăpînită, privindu-l în acelaşi timp cu un reproş evident pe Lagerältester-ul Hans, care se fîstîcise : răscolea fără milă patul ca să-şi ascundă zăpăceala şi nu ca să găsească ceva acolo. Percheziţia s-ar fi sfîrşit aici, dacă nu ar fi scos de sub pat două pachete mari cu alimente. Unul era de la părinţi, iar pe celălalt îl primisem cu o zi înainte de la fiica lui Szymlak. Hans a scos pe rînd tot conţinutul şi l-a pus pe masă. Helmersohn s-a făcut verde de furie :

[207] Şeful blocurilor 7 şi 8 raportează...
[208] Şef de bloc ? Eşti şef de bloc ?

— Soldații noștri mor de foame pe front, iar aici „ăștia" au de toate ?

Asta încă nu însemna nimic. Doar era permis să se primească pachete. Scandalul mare a început de-abia după deschiderea dulăpiorului, din care cădea lenjerie „canadiană" de mătase. Foloseam lenjerie de mătase pentru că în ea păduchii nu rezistau atît de bine ca în lenjeria de bumbac. Nu-mi fusese greu să fac rost de ea, din moment ce eram vecini cu „Canada". De altfel, la Birkenau de multă vreme se repartiza oficial lenjerie și îmbrăcăminte civilă care provenea de la Effektenlager. Am început să mă scuz cu perfidie : — *Das ist die Wäsche von Juden... vom Transport...* — și am continuat — *...vom Bekleidungskammer...* [299]

Poate aș fi reușit să scap destul de ușor, dar pe un raft erau douăzeci de bucăți de săpun de lagăr „RIF". Stăteau în dulap, căci ce altceva puteam face cu ele ? Făcusem rost de ele pentru pacienți, dar aceștia, și mai ales cei grav bolnavi care zăceau în blocul contagioșilor, nu se spălau deloc, căci în bloc nu era Waschraum. Bolnavii se spălau numai după ce erau primiți la spital și în momentul în care îl părăseau, și atunci la Baderaum, la Staszek Paduch.

Dar nu eram în stare să explic acest lucru cu puținele mele cunoștințe de limba germană, iar Zengteller nu încerca să mă ajute deloc ; voia să mă bage la apă. Voia să mă scoată hoț. El știa bine că nu aveam nevoie de săpunul acesta, de lutul acesta, deoarece toți făceam rost de săpun bun „canadian" care mirosea frumos și era ușor de procurat.

— *Lagerältester* — spuse cu severitate Helmersohn, arătîndu-mă pe mine — *sofort entlassen nach Lager ! Zur Strafarbeit* [300].

În cele din urmă au ieșit. N-am apucat să răsuflu după această vizită neașteptată că am și fost chemat din nou. A venit după mine Gang, care era transpirat și răsufla din greu. A apucat doar să-mi spună că Helmersohn l-a descoperit pe micul Władzio. — Cum putuse să-l descopere pe Władzio ? — mă gîndeam plin de neliniște, în timp ce îl urmam pe Gang. Władzio era un băiețandru de vreo cincisprezece ani care scăpase printr-o

[299] Asta este lenjerie de la evrei..; de la transport... din magazia de efecte...

[300] Să fie trimis imediat în lagăr ! La muncă disciplinară.

minune, împreună cu încă cîțiva băieți de aceeași vîrstă, din transportul care venise din regiunea Zamoyszczyzna. Era orfan. Părinții îi fuseseră gazați imediat după sosirea la Auschwitz, ca urmare a unei acțiuni de „pacificare“ a respectivei regiuni. L-am ascuns la mine în bloc și figura în efectivul bolnavilor, lucru nepermis, dar, care, în general, se practica în cazurile cînd voiai să-i oferi cuiva un ajutor concret. Wladzio îi ajuta pe sanitari, mătura, se ocupa de garderoba mea și de pachetele cu alimente. Acum tocmai îmi spăla cămașa în fața blocului și fusese prins asupra faptului. A reieșit că nu este bolnav, dar că nu este nici sanitar, că îmi spală mie cămașa, bineînțeles de mătase, folosind — din fericire ! — săpun „canadian“. Lagerältester-ul Hans, încercînd să-l justifice pe Wladzio, a spus că este „efebul“ meu ; Helmersohn a înțeles, probabil, că este servitorul meu, căci, la auzul cuvîntului „efeb“, mi-a aruncat o privire plină de otravă și și-a îndepărtat mîinile într-un semn de disperare. Zengteller îi tot explica ceva, arătînd cînd spre mine, cînd spre Wladzio care nu înțelegea nimic ; am tras concluzia că încearcă să-l salveze — căci, pînă la urmă, și el trebuia să țină la cineva —, iar pe mine să mă bage la fund. Afacerea luase un curs atît de nefavorabil pentru mine, încît am început să mă tem că se va sfîrși la buncăr sau cel puțin la compania disciplinară. Doctorul Helmersohn i-a ordonat Lagerältester-ului Hans ca imediat după apelul de seară să mă scoată din evidența spitalului și să mă trimită în lagărul de bărbați cu recomandarea să fiu dus la muncă grea la Königsgraben, unde, bineînțeles, lucra o companie disciplinară. Spre norocul meu ordinul a fost verbal, astfel că nu a trebuit să mă prezint la raportul disciplinar. Am fost doar mutat în sectorul D și pus la dispoziția Arbeitseinsatz-ului.

LXIX

Arbeitsdienst era Józek Mikusz, un deținut vechi, un polonez din Silezia, cunoscut pentru atitudinea sa corectă față de deținuți.

— Trăsnete, ce-ai mai făcut acolo de te-au mutat — mă întrebă vesel Józek.

I-am povestit, pe scurt, ce se întîmplase.

— Bine că nu ți-a făcut raport. Unde să te repartizez ? — se gîndi el. — Doar n-o să treci la lopată.

— Să vină la noi — i-a sugerat Edek, bucuros că vom fi împreună, ceea ce corespundea planurilor noastre.

Poate că am fi reușit să aranjăm lucrurile astfel, dar a venit Arbeitsdienst-ul Wiktor Tkocz și a pus cruce intențiilor noastre.

— Ai fost acolo Schreiber și chiar șef de bloc, așa că poți fi și aici Schreiber. Ce fel de specialist ești tu ? Te duci la blocul 8. Acolo este un Schreiber, dar nu poate să facă față, ai să-l ajuți tu...

M-am gîndit că această funcție nu este rea. Iarna se apropie ; mai bine să stau sub un acoperiș decît să umblu prin comandouri și asta cu atît mai mult cu cît FKL-ul, la care intenționam să mă duc, era acum închis pentru toți cei veniți din alte lagăre. Se pare că din cauza unei epidemii.

Îndată după ce m-am instalat în blocul 8, am înțeles de ce insistase Wiktor să devin Hilfsschreiber aici. Șef de bloc era un german, deținut politic de la Buchenwald, care fusese de foarte puțină vreme mutat aici la Birkenau. Era inteligent, cumpătat, blînd, puțin energic, complet diferit de alți deținuți germani cu funcții, deși, datorită atenuării severității regimului din lagăr, nici ei nu mai erau atît de sîngeroși ca în trecut. Nu se bucura de nici o autoritate în fața prizonierilor de război ruși care alcătuiau grosul locatarilor blocului. Comportarea lui civilizată era considerată slăbiciune, așa încît era ignorat complet, nu se ținea deloc seamă de el.

Altfel stăteau lucrurile cu Schreiber-ul. Vesel, direct, era un vechi deținut al Auschwitz-ului : venise cu primul transport și avea numărul 573. „Góral"* cum era numit Józek Waśko de toată lumea, originar din Stary Sącz, știa cum să-și atragă simpatia altora și chiar să capete autoritate în fața grupului de prizonieri sovietici care părea atît de indisciplinat. Favoritismul practicat de Józek în relațiile cu rușii nu era agreat însă de Lagerältester-ul Danisz. Acestuia nu-i plăceau rușii pentru că erau aroganți, iar „Góral" era și el dur, prea sigur de sine, desconsiderîndu-l pe „domnul și stăpînul" lui și ordinele acestuia. De aceea, Danisz îl șicana pe Józek. Dar nu putea să se descotorosească de el, căci, fără el, în bloc ar fi dominat o anarhie totală. Am înțeles, deci, de ce Wiktor, prieten bun cu Danisz, m-a plasat în blocul 8 ca ajutor de Schreiber. Trebuia ca, mai devreme sau mai

* Góral = persoană care locuiește la munte (în polonă).

tîrziu, să-l înlocuiesc pe Józek, atunci cînd se va ivi ocazia pentru a fi îndepărtat. Au considerat, desigur, că voi fi capabil să apreciez așa cum se cuvine „favoarea" care mi se făcuse — nu fusesem trimis la lopată — și, oricum, ca fost șef de bloc o să știu să-i țin în frîu pe acești „bolșevici". Ca Hilfsschreiber nu aveam nimic de făcut. După stabilirea efectivului, Józek „trăgea pe dreapta", astfel că toată vremea stăteam la taifas. „Góral" putea vorbi la nesfîrșit pe teme folclorice, era un excelent povestitor. Într-un asemenea moment, înconjurați de nori de fum de țigară, ne-a descoperit Danisz. Observîndu-l, am stins repede țigara. Józek, în schimb, a tras un fum mai adînc decît în mod obișnuit, provocîndu-l și mai mult pe Lagerältester-ul furios.

Acum, nimeni dintre cei cu funcții nu mai îndrăznea să bată un vechi deținut. Danisz, însă, era turbat. Dacă Józek nu ar fi fugit, probabil că l-ar fi omorît. Prudent, șeful de bloc nu a scos capul din camera lui. Stăteam ca paralizat, așteptînd să-mi vină și mie rîndul. În loc de aceasta, am auzit :

— Acum tu vei fi Schreiber... *Verstanden ?* Blockältester ! — De după ușă s-a strecurat șeful de bloc speriat. — *Das ist dein Schreiber !* [301]. Iar mie mi-a spus :

— Dacă prind la tine încă o dată fumînd, o să vezi tu, pui de curvă !

Astfel am ajuns succesorul lui Józek. Spre norocul meu, a venit un nou șef de bloc. Acesta era un polonez, Adam B., adus în lagăr cu mai puțin de jumătate de an în urmă. Avea un aspect impunător : înalt, bine făcut, elegant și mereu serios. Purta pantaloni bufanți și cizme ofițerești, făcînd impresia unui ofițer de dinainte de război. Poate că înfățișarea aceasta îl determinase pe Danisz să-l numească șef de bloc, tocmai într-un bloc atît de „dificil". Cît de mult înșeală însă cîteodată aparențele ! S-a dovedit că Adam era un om corect, cinstit, energic, dar drept. Era destul de isteț ca, țipînd și făcînd paradă de zel, să se mascheze în fața Blockführer-ilor și a lui Danisz. De fapt, era moale și chiar sentimental, trăsături ce ieșeau cel mai bine în evidență atunci cînd primea scrisori de la soția sa din Cracovia pe care o adora și de care îi era foarte dor. Nu o să uit întîmplarea cînd unul dintre Blockführer-i i-a ordonat să aplice o pedeapsă cu biciuirea unui deținut descoperit sub prici după pleca-

[301] Asta este conțopistul tău !

rea comandourilor la muncă. Rusul a rezistat cu ușurință la cele cinci lovituri de bîtă, dar, în timp ce-l bătea, Adam suferea îngrozitor. O dovedea fața lui roșie și transpirată. Răspundea de blocuri și trebuia să execute ordinul. Altfel ar fi încasat-o el. Funcția de șef de bloc obligă. Nu aș fi vrut să fiu în pielea lui. Spre norocul lui și spre disperarea cîtorva zeci de evrei de la „Canada" și Bekleidungskammer, care locuiau în blocul nostru, Danisz l-a plasat pe prietenul său, Lagerkapo-ul Jupp, în camera în care pînă atunci fusese cancelaria. Acesta îl înlocuia cu plăcere pe șeful de bloc la îndeplinirea îndatoririlor de acest gen. Lagerkapo-ul Jupp era un criminal bătrîn ; mic și slab, un zero din punct de vedere fizic, cu o mutră de sadic și alcoolic. Un bou fără pereche, un ucigaș al evreilor și musulmanilor, al tuturor acelora care dovedeau slăbiciune. Numai pe ruși îi respecta. Dacă aceștia erau în grup, nu-i ataca pentru că se temea. La mine se uita chiorîș, dar mă lăsa în pace ; la fel și Danisz, care mă trata cu mărinimie. Încă nu mă ghiciseră. Cu șeful de bloc am ajuns repede la o înțelegere. Îmi revenea doar ținerea la zi a cartotecii cu intrările și ieșirile de deținuți, conducerea eventualilor bolnavi la dispensar și supravegherea Stubendienst-ilor.

Erau trei. Toți evrei. Cel mai vîrstnic dintre ei, Jankiel, era un om blajin, un bigot ; fusese măcelar la Radom sau Kielce ; era liniștit, stăpînit și cinstit. Am simțit imediat un sentiment de simpatie și încredere față de el. Frizerul — căci între altele îndeplinea și funcția aceasta — era iute, nervos, foarte vorbăreț, isteț, nu prea cinstit, se afla sub influența și protecția lui Jankiel. Al treilea era Ici Mayer, un roșcovan bine clădit, leneș, certăreț. Avea ochi mici, pieziși și răi. Avea un trecut negru la Majdanek ; pentru orice eventualitate, am fost prevenit asupra acestui fapt. Se pare că avea mai mulți evrei pe conștiință. De altfel, era evident că e turnător, laș, bandit și lingău. Danisz și Jupp se purtau foarte bine cu el. Eram convins că plătea din abundență pentru aceste favoruri, avînd multe cunoștințe în Sonderkommando. Ambii Stubendienst-i îl urau din tot sufletul, dorindu-i o moarte fulgerătoare. Eram foarte precaut cu acest tip, încercînd, în același timp, să găsesc o modalitate ca să mă descotorosesc de el din bloc. Putea fi periculos.

Edek își petrecea acum seri întregi la mine și discutam, aproape în exclusivitate, despre planurile noastre

de evadare. Ar fi putut să ne audă. Ici știa bine că nu pot să-l sufăr, dar nu prea îi păsa de asta. Îi avea în spate pe Danisz și Jupp și nu era nevoit să țină cont în mod special de mine. Chiar și șeful de bloc îi lua apărarea, temîndu-se, pesemne, să nu-l supere pe Lagerältester.

Locul meu de dormit se afla sus, pe primul prici, în partea dreaptă a blocului socotind de la ușă. Cei mai apropiați vecini ai mei erau : Józef Waśko, preotul Kuzak, Wacek — un criminal polonez, Dino Schab — kapo în „Mexic" — nici polonez, nici neamț, puțin italian, probabil silezian cu ceva sînge evreiesc, escroc, dar simpatic și meloman. Ultimul era „Cocoșatul", originar și el din Silezia, îndeplinea funcția de Unterkapo în comandoul lui Dino ; era un afacerist rău, șiret și versat, de la care te puteai aștepta la cele mai rele lucruri. Un grup pestriț de oameni. Pe priciul de sub noi dormeau Stubendienst-ii, inclusiv Ici Mayer, care avea mereu urechile ciulite, și încă trei deținuți din comandoul dulgherilor. Pe priciul de jos și pe priciurile învecinate se aflau cîțiva evrei din Bekleidungskammer.

Pe cealaltă parte locuiau vreo 20 de evrei din „Canada", în frunte cu kapo-ul și cu Vorarbeiter-ii lor. Unul din Vorarbeiter-i era David, vechea mea cunoștință de la Buna. Celelalte priciuri, dispuse în rînduri pe ambele părți ale hornului „sobei" care trecea prin mijlocul blocului, erau ocupate de ruși, circa patru sute de flăcăi. Hans, kapo-ul „Canadei", avea o față roșie de parcă ar fi fost jupuită de piele, un nas mare coroiat și era un om impetuos, brutal și autoritar. Trecea drept unul din personajele cele mai populare din lagăr datorită activității sale lucrative. Era regele bursei negre. Din această cauză se bucura de considerația tuturor deținuților cu funcție, fără excepție, inclusiv a lui Danisz. Chiar și unii SS-iști aveau cu el diferite relații, de cele mai multe ori comerciale. Hans plătea cu dolarii și cu bijuteriile compatrioților gazați integritatea, precum și autoritatea sa nelimitată asupra oamenilor din comandoul pe care îl conducea.

Fiecare dintre aceștia trebuia să-și dea „obolul". Cine se sustrăgea primea mai întîi cîteva bîte, iar dacă era incorigibil își pierdea postul bun. Edek Galiński se înțelegea cu el destul de bine ; specula presupusa înrudire a lui Hans cu Mala Zimetbaum, înrudire pe care acesta o afirma, dar care nu corespundea adevărului. Edek știa foarte bine acest lucru chiar de la Mala, care nu recunoștea

deloc această înrudire. El nu-i spunea lui Hans adevărul, și asta spre binele iubitei sale, care primea de la generosul „verișor" diferite atenții. Ca prieten al lui Edek, beneficiam și eu de o parte din aceste atenții : sardele, fructe sau țigări.

Cei patru sute de ruși din bloc constituiau o masă omogenă, dar, se pare, nu prea disciplinată. Mai tîrziu, după ce i-am cunoscut mai îndeaproape, am constatat, spre mirarea mea, că în grupul lor există o disciplină de fier ; cel ce o încălca era pedepsit de un tribunal ad-hoc. Dacă constatau că printre ei era un „turnător" îl lichidau imediat. Ei constituiau o categorie specială în tabăra Häftling-ilor. Erau prizonieri de război și, deși la început fuseseră tratați la fel ca și ceilalți deținuți, cu timpul izbutiseră să-și cîștige, parțial, dreptul de a fi tratați ca prizonieri de război. Poate că Stalingradul a contribuit la aceasta, deși, chiar și înainte, Lagerführer-ul Schwarzhuber manifestase nu o dată față de ei o slăbiciune ciudată, tratîndu-i ceva mai bine decît pe ceilalți deținuți ; de aceea, prizonierii din primele transporturi care rămăseseră în viață aveau funcții bunicele, mai ales la bucătărie, depozite și în anumite blocuri. Majoritatea lor, însă, lucrau la Zerlegerbetriebe și în „Mexic", două comandouri uriașe, în care munceau sute de deținuți. Zerlegerbetriebe se ocupa cu descărcarea, demontarea și sortarea rămășițelor avioanelor distruse, atît aliate cît și germane, care erau aduse în cantități mari pe o linie de garaj din sectorul Auschwitz-Dziedzice, la jumătatea drumului dintre lagărul principal și Birkenau ; înainte de construirea liniei de garaj, care ducea direct la crematoriile II și III, acolo soseau transporturile de evrei. Munca era foarte grea. Cu toate acestea, rușii se înghesuiau să lucreze în acest comandou din motive cunoscute numai de ei. Mai tîrziu, am descoperit și eu „magnetul" care îi atrăgea la Zerlegerbetriebe. Se părea că motivul principal era alcoolul, pe care îl găseau în diferite părți ale avioanelor ; ei îl introduceau pe ascuns în cantități mari în lagăr în bidoanele militare de care nu se despărțeau niciodată.

Spirtul găsit era de două feluri : etilic și metilic, care adesea era otrăvitor. Dar ei erau oameni pricepuți. Făceau comerț cu ambele sorturi. Le plăcea și lor să tragă la măsea, dar niciodată băutura nu le făcea rău. Ca negustori, nu erau mai puțin descurcăreți decît deținuții din Sonderkommando sau „Canada". Aș spune chiar că-i intre-

ceau în isteţime. „Marfa" lor era necesară şi pentru alte schimburi, de data aceasta cu civilii care lucrau la „Zerleger". Contra aur sau bijuterii obţineau preţiosul tutun, mahorca. Dar, înainte de toate, spirtul era schimbat în lagăr pe pîine, slănină, salam, alimente, atît de utile pentru menţinerea unei condiţii fizice — fie ea şi minimă —, necesară pentru munca grea pe care o efectuau sub conducerea a doi Oberkapo. Primul, era un deţinut politic de naţionalitate olandeză cu o constituţie atletică, flegmatic şi echilibrat, fără „ipoteca" celui de-al doilea, Alojz Stahler, şi el politic, care avea faima unui sadic şi degenerat, cu stagiu de cîţiva ani la Sachsenhausen. Brusc, Alojz devenise omul împilat ani de zile de regimul hitlerist, se comporta aproape ca un prieten al ruşilor. Îi bătea prieteneşte pe umăr, nu-i maltrata niciodată şi, dacă îl mai apuca cîteodată furia, se descărca asupra deţinuţilor de altă naţionalitate, mai ales asupra evreilor, dar şi acest lucru se străduia să-l facă cu discreţie. Era destul de inteligent ca să-şi dea seama ce însemna Stalingradul. Cocheta cu ruşii, spunînd deseori : *„Ruski gutt." „Ruski" nicht viel „robota", „Ruski" — Kamerad, Ruski schnaps...* [302] — Se asigura pentru orice eventualitate. Voia să lase în urmă o impresie bună, căci se aştepta ca în curînd să fie eliberat, deoarece se înrolase voluntar, împreună cu mulţi alţi kapo şi lepădături ca el, în unităţi speciale, formate din infractori ; ele urmau să fie folosite în sectoarele cele mai ameninţate ale Frontului de est care se prăbuşea. Deţinuţii, mai ales cei vechi, îşi aminteau foarte bine isprăvile lui Alojz şi nu s-au lăsat înşelaţi de blîndeţea acestuia. Profitînd de serile din ce în ce mai lungi, i-au dat o bătaie zdravănă în cel mai întunecat colţ al lagărului. Dar a izbutit să scape cu viaţă. Ştia bine cine putea să ţină minte păcatele lui din trecut, aşa că de acum înainte a început să cocheteze şi cu deţinuţii vechi. Fericirea aceasta nu ne-a ocolit nici pe noi, adică pe Edek şi pe mine.

LXX

La început mi-a fost greu să mă înţeleg cu ruşii. Nu le cunoşteam limba ; ei mă tratau cu o rezervă şi cu o neîncredere nedisimulate, întrucît îl înlocuisem pe „Góral" care fusese iubit de toată lumea. Mă ignorau

[302] „Ruski" bun. „Ruski" puţin „muncă". „Ruski" — camarad, votcă rusească...

complet, răspunzînd la fiecare ordin al meu cu o expresie scurtă, semnificativă : Du-te-n... !

Cel mai rău era duminica, ziua în care nu se lucra. După-amiază avea loc obligatoriu Läusekontrolle, iar apoi o oră de Bettruhe. E adevărat, Läusekontrolle nu ameliora prea mult condițiile de igienă din lagăr, dar cel puțin îi obliga pe anumiți jegoși să se spele o dată pe săptămînă — în apă rece, e drept — și să-și schimbe lenjeria cu alta mai curată, deși și aceasta avea lindine. Și „odihna" obligatorie de o oră duminica după-amiază, la sfîrșitul unei săptămîni cu douăsprezece ore de muncă pe zi nu era altceva decît tot o șicană : blocarea pentru un timp a mișcărilor și a contactelor dintre deținuții din diferite blocuri. Lagerältester-ul Danisz și Blockführer-ii țineau foarte mult la respectarea acestei dispoziții. Nerespectarea ei le oferea pretexte pentru noi șicane și bătăi. Puteam să urlu cît mă ținea gura. Nu mă înțelegeau sau nu voiau să mă înțeleagă. Mi-a venit în ajutor „Góral".

— Nu știi să te porți cu ei ! Nu te enerva, nu urla că nu le pasă.

Józek a sărit pe sobă, a luat o poză à la Napoleon, a stins rumoarea cu un gest al mîinii și apoi a început o „cuvîntare", încercînd să vorbească rusește :

— Tovarăși ! Băieți ! Ostași ai Armatei Roșii !

Rușii cunoșteau această introducere serioasă. Unii au început să-și scoată cămășile rîzînd.

— Gata, dați-i drumul, dezbrăcați-vă, ce căscați gura, vreți să vă mănînce păduchii de vii ? — se adresă el unui grup de deținuți care nu manifestau intenția de a-și controla rufăria. — Ei, Vania ! Ține-ți cămașa că o să plece singură ! — îl luă el peste picior pe un prizonier ce avea mulți păduchi și își pusese cămașa pe sobă. Astfel, glumind, persiflînd, rîzînd, amenințînd, își atingea în cele din urmă scopul. Eu îmi notam numerele celor deosebit de murdari și păduchioși, care mai tîrziu urmau să fie duși de Stubendienst la despăducheре, operațiune deosebit de dezagreabilă deținuților.

În aceeași seară s-a ordonat în lagăr Blocksperre. Șeful de bloc m-a pus la ușă să am grijă ca nimeni să nu iasă din bloc, iar el s-a dus în camera lui.

Kolea, unul dintre primii prizonieri de război care se salvaseră, deci un deținut cu vechime, și care lucra la bucătărie m-a dat la o parte, încercînd să iasă afară, fără

să-i pese deloc de dispoziția dată. I-am explicat că nu trebuie să iasă din bloc, căci, dacă o să-l prindă Danisz sau vreunul din Blockführer-ii care se învîrteau prin lagăr, o să fie bătut și o s-o pățesc și eu. I-am barat drumul. Dar Kolea mă împingea cu încăpățînare, astfel încît am început să ne înghiontim. La un moment dat a scăpat, dar am apucat să-l prind de guler și am încercat să-l trag în bloc. Deodată, m-a lovit atît de tare încît aproape că m-a făcut groggy. Înfuriat, am sărit la el și nu i-am rămas nici eu dator. Am început să ne batem în toată regula. Față-n față, ca doi cocoși, schimbam lovituri în obraji. În jurul nostru se formase un semicerc compact de spectatori din bloc. Rușii îl încurajau pe Kolea. Pe mine mă îndemnau la luptă Edek și încă cîțiva deținuți. Pentru ei era un spectacol excelent. Lagerkapo-ul urla de plăcere, bucuros că vede sîngele curgînd pe fețele noastre. Șeful de bloc a încercat să ne despartă. Văzînd însă înverșunarea noastră, a apelat la singura modalitate posibilă în astfel de cazuri. O găleată cu apă aruncată peste capetele noastre și-a făcut efectul imediat. Rușii și-au condus competitorul cu nasul zdrobit și un ochi vînăt în interiorul blocului, iar eu am rămas pe cîmpul de bătaie cu o buză spartă și umflată. Jankiel mi-a pus o compresă. Frizerul mi-a spălat zgîrieturile. Edek se lamenta că i-am dat prea puține lovituri lui Kolea. Preotul Kuzak mi-a spus cu oroare :

— Teme-te de Dumnezeu, băiatule, nu vă e de ajuns lagărul ?

Ici Mayer dispăruse undeva, cu siguranță că îi dădea relații lui Danisz. Dino, amuzat, se cutremura de rîs. „Cocoșatul“ mîrîia sinistru : — Eu l-aș fi terminat.., — Evreii din „Canada“ și Bekleidungs erau consternați ; se temeau, probabil, de urmările acestei bătăi. Kapo-ul Hans, încîntat, pesemne, de spectacol, mi-a trimis prin efebul său o cutie de sardele și o sticlă de votcă... După ce mi-am revenit, mi-am dat seama cît de stupid fusese incidentul. După o clipă, au venit Mișa și „profesorul“ ca „parlamentari“. Ambii se bucurau de mult respect în ochii celorlalți ruși. Nu o dată, atît șeful de bloc cît și eu recurseserăm la ajutorul și intervenția lor. Nu s-a întîmplat ca vreunul din ruși să îndrăznească să li se opună. De altfel, erau oameni drepți, lucru apreciat de toată lumea. Puteai intui că exista o organizație bine camuflată, foarte disciplinată, al cărei motor și suflet erau cei doi oameni care depășeau din punct de vedere intelectual majoritatea pri-

zonierilor de război din blocul 8. De aceea nu am fost prea uimit cînd au apărut și mi-au reproșat comportarea mea și faptul că m-am lăsat atras într-o bătaie prostească cu destul de primitivul Kolea; în felul acesta, mi-am dat un certificat nu prea măgulitor și am oferit un exemplu rău tuturor locatarilor acestui bloc, deținuților politici împilați de dușmanul comun — naziștii. Întregul discurs al „profesorului" a urmat mai mult sau mai puțin această linie. Mă săturasem deja de atîta morală, deși în sinea mea recunoșteam că parțial avea dreptate. Nu trebuia să fac asta! În felul acesta, nu cîștigasem popularitate în rîndurile rușilor cu care conviețuiam. Mișa mi-a propus să-i cer scuze lui Kolea. Asta era prea mult! Edek a sărit de pe taburet. După cum am constatat mai tîrziu, Mișa avusese altă intenție; cu ajutorul lui Jankiel, ca traducător, „profesorul" a izbutit să clarifice problema. Ei voiau să mă împac cu Kolea în prezența întregului nostru bloc. Am consimțit, dar fără prea mare tragere de inimă, căci mă temeam de o cursă. Rușii sînt revoltați. Dacă o să pătrund în mijlocul blocului — discuția o purtasem în Brotkammer —, s-ar putea să nu mai ies viu de acolo. Pe de altă parte, trebuia să cred în bunele intenții ale lui Mișa și ale „profesorului", deoarece erau binevoitori față de mine. Ne uneau de pe acum unele lucruri, este drept, mărunte, dar ele constituiau primul pas pe calea spre țelul comun — libertatea.

M-am dus la Kolea cu îndoială în suflet. Pentru orice eventualitate, Edek a rămas în fața ușii barăcii pentru ca în caz de nevoie să strige după ajutor. Kolea își avea priciul undeva în mijlocul barăcii. Mișa și „profesorul" s-au îndepărtat, lăsîndu-mă singur în fața priciului lui. Kolea stătea singur pe priciul de sus și își tampona ochiul cu o cîrpă. În bloc s-a făcut tăcere. Toți ne observau concentrați. Ne-am așezat unul lîngă altul, apoi el s-a uitat la mine, eu la el și am început să rîdem. Kolea a deschis vorba primul: Of, tu ești prost, eu sînt un prost, hai să bem pentru împăcare, Schreiber... — M-a îmbrățișat și a scos de sub pătură o sticlă pregătită din timp. Cu o mișcare dibace a scos dopul, mi-a arătat cu degetul pînă unde trebuia să beau și, dîndu-mi-o, mi-a spus:

— Bea, Schreiber, pentru împăcare.

M-am înecat, căci nu mă așteptam să beau spirt.

— Bea, bea.

Mi-au ieşit ochii din cap, lichidul arzător mi se vărsa pe buze, rana mă ardea ca focul. De-abia am putut ajunge pînă la locul indicat, altfel închinarea „pentru împăcare" nu ar fi fost luată în considerare. Kolea şi-a băut partea dintr-o înghiţitură. Ne-am strîns din nou mîinile cu putere şi de-abia după aceea ni s-au alăturat şi alţii. A început beţia. Cineva aducea mereu votcă.

Liniştit de soarta mea, Edek a adus şi el o sticlă, aceea pe care o căpătasem de la Hans drept răsplată pentru combativitatea mea din timpul bătăii. Spirtul acţiona. Capul îmi vuia, totul se învîrtea în jurul meu şi vedeam dublu. Năucit de alcool, de-abia mai puteam să aud cîntecul ruşilor : Mîine va fi război... M-am trezit a doua zi pe priciul meu cu o durere groaznică de cap şi cu o sete la fel de mare. Lîngă mine şedeau Edek şi Kolea. Mi-au dat să beau ceva, după care m-am simţit mai bine. Mai tîrziu am aflat că fusese votcă. Am bolit puţin în urma bătăii şi beţiei de ieri. În schimb, au luat sfîrşit toate neînţelegerile dintre ruşi şi mine. De atunci au căpătat încredere în mine.

LXXI

Edek îşi petrecea cu mine aproape toate serile. Brotkammer din blocul meu era un loc comod pentru întîlnirile şi conversaţiile noastre. Deseori venea şi Mişa cu „profesorul". Acesta din urmă citea cu regularitate ziare germane, pe care i le procura Edek. „Profesorul" ştia, după cum susţinea el, să citească printre rînduri. După citirea vreunei ştiri despre victoriile germanilor îşi ştergea ochelarii cu satisfacţie şi spunea :

— *Haraşo! Haraşo! Alles geht planmässig! Haraşo!* [303]

El ştia care va fi sfîrşitul războiului. Germania va fi înfrîntă, hitleriştii spînzuraţi pînă la unul, toate popoarele slave se vor uni într-o mare comunitate ş.a.m.d. În ceea ce priveşte victoria în acest război eram de acord cu „profesorul", în schimb nu prea eram de acord cu celelalte prognoze ale lui. Aveam o cu totul altă părere asupra acestei probleme. De aceea, cînd Mişa şi „profesorul" se înfierbîntau prea mult în discuţie ne evaporam discret, lăsîndu-i cu Jankiel, cu care se înţelegeau mai uşor. Noi aveam planurile noastre. Ce ne păsa nouă de politică ? Intenţiile noastre luau pe zi ce trece forme tot mai

[303] Bine, bine ! Totul se desfăşoară conform planului ! Bine !

concrete. Blockführer-ul Pestek era un oaspete frecvent al blocului meu. Pestek putea să aibă aproape 30 de ani. Era slab și nearătos. La prima vedere, era mai curînd antipatic, iar buza de iepure nu-l făcea deloc fermecător. Probabil că SS-ul nu prea mai stătea bine cu cadrele din moment ce primise în rîndurile lui un astfel de pricăjit și încă în calitate de Blockführer cu gradul de Rottenführer, care avea ca sarcină să supună deținuții unui tratament adecvat. N-am văzut niciodată să fi lovit pe cineva. Nu ridica nici măcar tonul, pentru ca cel puțin în felul acesta să demonstreze în fața severilor lui superiori atitudinea sa dușmănoasă față de deținuți. Era originar din Cernăuți. Cel puțin așa susținea Blockführer-ul Schneider, care era și el de prin părțile acelea și vorbea destul de bine polona ; nu era un om crud. De asemenea, pe amîndoi îi atrăgea comerțul. Se deosebeau doar prin faptul că lui Schneider îi plăcea să se tîrguiască, în timp ce Pestek lua tot ce i se dădea. Primea chiar și ceasuri, care aveau valoarea cea mai mică la bursa lagărului.

Afacerile mergeau, și nu era nevoie să mă expun cîtuși de puțin. Fără să ies din lagăr aveam votcă, cîrnat de-al SS-iștilor, țigări, cîteodată chiar și ciocolată englezească. Pestek venea cu bicicleta în fața blocului, îmi lăsa servieta încărcată, din care scoteam marfa, punînd în schimb „plata". Între timp, Pestek trecea pe la alte blocuri, pasămite, își făcea serviciul, iar la întoarcere își lua servieta, o fixa pe bicicletă și, fluierînd, pleca liniștit.

Cîteodată sosea pe neașteptate. Atunci nu aveam cu ce să-l plătesc. Aștepta ocazia următoare.

Cu șeful de bloc avea alte combinații, presupuneam că nu de natură comercială, căci pe acestea le rezolva cu mine. Bănuiam că Adam ține legătura prin intermediul lui cu soția sa care locuia la Cracovia. M-am gîndit că dacă Pestek, în afara faptului că făcea comerț ilegal, este, poate, și om de legătură între lagăr și libertate — șoaptele permanente din camera șefului de bloc mă făceau să presupun acest lucru —, ar putea să ne fie de folos la realizarea planurilor noastre legate de evadarea din lagăr.

Trebuia să-l încercăm. Lui Edek i-a plăcut ideea, deoarece hotărîserăm că cel mai bine va fi să luăm legătura cu un SS-ist sigur care să ne vîndă două uniforme.

În ziua în care știam că Pestek va fi de serviciu în lagărul nostru, Edek nu s-a dus la muncă, ascunzîndu-se

în blocul meu. Profitînd de lipsa şefului de bloc, ne-am dus în camera acestuia şi am aşteptat cu nerăbdare apariţia Blockführer-ului. Jankiel stătea pe coridor, lîngă uşă. Trebuia să stea acolo pe toată durata convorbirii noastre cu Pestek, care tocmai sosise.

— *Achtung !* — strigă Jankiel, ţinîndu-i în acelaşi timp, bicicleta.

— *Ist niemand da ? !* [304] — întrebă Pestek, privind spre camera, de pe cealaltă parte a coridorului, unde locuia Lagerkapo-ul Jupp. Am ieşit în fugă din cameră pentru a-i da raportul.

— *Block acht belegt mit...* [305]

M-a întrerupt, scoţînd servieta de pe ghidonul bicicletei, iar apoi s-a îndreptat spre camera şefului de bloc. Edek a luat poziţia de drepţi. A intrat mirat :

— *Wo ist der Blockältester ?* [306]

Şi-a pus servieta pe masă, alături de cartotecă.

— Şeful de bloc e plecat la cancelaria principală, o să sosească îndată — i-a răspuns, degajat, în polonă.

— Cine-i ăsta ! — m-a întrebat el în polonă, apoi s-a aşezat, fixîndu-l pe Edek.

— Este prietenul meu, un vechi „organizator", Herr Blockführer. El îmi face rost de toate aceste fleacuri.

— Este sigur ? — m-a întrebat el, întinzînd mîna după servietă.

— Mai sigur decît mine !

Edek se juca cu o monedă de 20 de dolari, aruncînd-o dintr-o mînă în alta. Pînă la urmă Pestek trebuia să observe.

— Ce ai acolo ?

— Puteţi s-o luaţi — îi spuse Edek, neglijent, dîndu-i moneda „forte". Pestek a mai cotrobăit prin geantă şi a scos o tabletă de ciocolată. Fusese destinată şefului de bloc, dar cum el nu este... Îşi freca mîinile în timp ce se apropia de sobiţa în care ardea focul.

— Vine iarna — observă el.

Edek destupă o sticlă.

— *Was machst du Verrückter ? !...* [307] — Sînt de serviciu — adăugă el mai blînd.

— Un pahar, domnule Blockführer, nu vă face rău.

---

[304] Nu este nimeni aici ? !
[305] Blocul opt, cu un efectiv...
[306] Unde este şeful de bloc ?
[307] Ce faci, nebunule ? !...

Nimeni n-o să simtă, căci toți beau — spuse Edek obraznic, turnîndu-i în cană. A băut cu noi, a discutat despre toate, dar n-am reușit să canalizăm discuția pe făgașul care ne interesa.

— Ați putea să mai aduceți ciocolată englezească — căută Edek din nou un punct de contact. — Cred că a nimerit bine, căci Pestek a început să vorbească despre prizonierii englezi și chiar concret despre un ofițer pe care îl ajutase să ia legătura cu o familie de evrei din Familienlager-ul Theresienstadt.

Edek mă privi triumfător. Era pe drumul cel bun. Dacă Pestek vorbește despre asemenea lucruri, vom putea să-i facem propuneri.

— M-am săturat de lagărul ăsta — spuse el brusc. — Dacă aș avea o uniformă SS m-aș duce... — Edek a spus prudent „m-aș duce".

Pestek însă a înțeles bine.

— M-aș duce, m-aș duce — a rîs el. — Unde te-ai duce ? Vine iarna. Aici nu vă amenință nimic, iar pînă la primăvară se pot schimba multe.

N-a mers ! Pestek era mai deștept decît ni se păruse nouă. De ce să-și asume un risc atît de mare, intrînd cu noi într-o astfel de combinație. Comerțul era altceva. Se pare că l-am speriat. Acum venea mai rar și evita în mod manifest conversațiile cu mine, limitîndu-se doar la schimbul de mărfuri. N-am pierdut însă speranța că se va înmuia cîndva.

Era iarnă. Acum nu ne mai gîndeam la evadare. De altfel, Pestek aproape că nu se mai arăta. Devenise Blockführer în Familienlager. Știam asta de la Schneider, care frecventa des blocul nostru. Și acesta făcea comerț cu votcă, dar în el nu aveam prea multă încredere. Era în relații foarte bune cu Blockführer-ul Grapatin, de el trebuia să ne ferim.

LXXII

În ciuda numeroaselor transporturi care mergeau la gazare și selecțiilor de oameni bolnavi și chiar sănătoși, în general, situația din lagăr s-a ameliorat substanțial. Acest fapt era comentat în mod diferit. Cei din Auschwitz îl atribuiau lui Liebenhenschel, noul comandant, succesorul lui Höss. Rușii, și mai ales „profesorul", sus-

țineau că el este urmarea insucceselor armatei germane pe Frontul de est. Alții susțineau, referindu-se la știri din „surse informate", că schimbarea s-ar datora emisiunilor postului de radio Londra, care ar cunoaște tot ce se întîmplă aici.

Erau și dintre aceia, în majoritatea lor deținuți vechi, care considerau că situația este pasageră și că ea constituie rezultatul slăbirii disciplinei SS-iștilor ; acestora, ocupați cu lichidarea evreilor și cu sustragerea aurului și bijuteriilor, nu le mai rămînea prea mult timp pentru problemele lagărului. Ei se bazau pe cadrele bine pregătite de deținuți cu funcții, pe vechii deținuți de drept comun germani și pe cîțiva deținuți de alte naționalități descompuși și avizi de putere ; SS-iștii puteau conta pe ei, avînd încredere că aceștia îi suplinesc în mod corespunzător. Pentru a-i atrage și mai mult, SS-ul le-a oferit un surogat de libertate, permițîndu-le să poarte părul lung ca recompensă pentru comportament bun. Unora li s-a promis chiar eliberarea, cu condiția să intre în armată. Dar scăzuse și combativitatea acestor privilegiați. Trecuseră vremurile cînd, pentru a obține cîteva porții de margarină sau cîteva bucăți de pîine, un șef de bloc sau un kapo ucidea fără scrupule.

Acum, polonezii primeau pachete cu alimente. Evreii aveau aur și bijuterii. Rușii aduceau spirt.

Au încercat să folosească metoda veche, dar curînd au renunțat la ea. Și-au dat seama că aplicînd-o acum vor ajunge să mănînce pîine cu margarină. Doar nu-i puteau ucide pe toți, cu atît mai mult cu cît autoritățile îi considerau pe deținuți forță de muncă necesară. O parte infimă din prominenți mai practica cruzimea, din obișnuință, descărcîndu-și furia asupra musulmanilor ; dar nu o făceau oficial, pentru a nu-i irita pe „deținuții influenți". În ultima vreme, se întîmpla ca un kapo sau un șef de bloc prea zelos să primească o bătaie zdravănă în cîte un colț întunecat al lagărului, unde se avîntase în urmărirea victimei. Acum, „influenții" aveau un cuvînt de spus și trebuia să se țină seama de ei. Folosind conjunctura favorabilă, polonezii, mai ales, au ocupat cele mai importante funcții din lagăr. E adevărat, ticăloșii rămăseseră în vîrf, dar aveau mîinile legate. Acum nu mai aveau altceva de făcut decît să se poarte prietenos ; ca dușmani nu obțineau nimic.

Încercau, deci, ca prin comportamentul lor relativ bun să șteargă vechile păcate, imprimate pe pielea fiecăruia dintre noi, „influenții". Țineau seama în mod deosebit de cancelaria principală, care avea posibilități de-a dreptul nelimitate de a-i înscrie pe oamenii, de care voiau să scape din lagăr, în transporturile ce plecau din ce în ce mai des în alte lagăre.

Nimeni nu dorea să plece în necunoscut, de la Birkenau într-un alt lagăr, și în special vechii criminali și cei cu „merite" care se temeau de răzbunarea acelora ce nu uitaseră faptele lor. Au fost cazuri, și asta o știau bine, cînd unii dintre ei au pierit în împrejurări misterioase, închiși și transportați într-un vagon cu masa anonimă a deținuților.

M-am decis să mă descotorosesc de Ici Mayer. Acesta adulmeca mereu, spiona și trăgea cu urechea. În acest scop, m-am înțeles cu Józek Mikusz de la Arbeitseinsatz. Pentru a-l lua prin surprindere și pentru a nu-i lăsa timp să intervină, Ici a fost înscris într-un transport în ultima clipă. Dar a izbutit să reclame. Desigur, îl îndatorase mult pe Danisz, căci acesta nu numai că l-a scos imediat din transport, dar chiar l-a primit în blocul în care locuia el, făcîndu-l omul său la toate. Poate că Ici Mayer a ghicit că este lucrătura mea. Îi arătasem prea clar că-mi este antipatic. Nu se apropia de mine, dar îl întărîta pe Lagerältester-ul Danisz, căruia, evident, îi ieșisem din grații. Mă tolera încă, dar simțeam că așteaptă o ocazie ca să mă prindă cu ceva.

De ziua mea onomastică am primit o felicitare minunată de la Halina. Și Adam și-a adus aminte de mine. Mi-a confirmat convingerea că mă simpatizează, dar mi-a dat și motive de îngrijorare. După ce m-a îmbrățișat, mi-a dat un mic carton pe care un artist din lagăr pictase un peisaj, iar în prim plan un pelerin care se întorcea. În partea de jos era scris : „Lui Wiesio — libertate — Blockältester". Cine nu visa libertatea ? ! Mă gîndeam, însă, dacă nu cumva Pestek, cu care avea niște combinații, nu i-a spus ceva despre discuția noastră. Mietek a adus votcă ; fiica lui Szymlak mi-a trimis un pachet cu alimente. Am primit, de asemenea, un pachet de acasă de la părinți și o scrisoare de la sora mea. La scrisoare a anexat și o fotografie a ei, dar fusese reținută de cenzură. Doream atît de mult, după atîția ani, să văd pe cineva apropiat, cel puțin în fotografie ! Din păcate și acest lucru era interzis. Michał

Sumiński, care lucra la cancelaria principală la Postzensurstelle, mi-a făcut o mare surpriză și plăcere. A luat fotografia, iar în locul ei a pus alta, de care făcuse rost de undeva. Am pus toate aceste amintiri în ascunzătoarea din masă, unde țineam provizia de țigări, singurele comori pe care le aveam.

Într-o zi, am devenit pe neașteptate posesorul unui săculeț de piele plin cu adevărate comori. Mi l-a adus Mietek D., care lucra la „Canada", și m-a rugat să organizez sărbătorirea Crăciunului. În săculeț erau vreo 30 de inele, monede de aur, ceva dolari și un plic cu polițe sau hîrtii de valoare. După cum am constatat mai tîrziu, era vorba de lire sterline pe care nu le cunoșteam și pe care mi le luase, păcălindu-mă, Dino Shab, principalul nostru furnizor. Nu mai aveam nici o legătură cu Szymlak și trebuia să mă bizui pe Dino, care avea relații strînse cu maiștrii civili care construiau „Mexicul". Dino organizase cu mult curaj o vastă rețea de contrabandă. Pentru ca să nu se treacă nimic pe poartă, pe lingă corpul de pază, toată marfa era strecurată prin gardul de sîrmă.

Sărbătorile au fost bogate. Am avut carne, șuncă, salam, votcă. Era o atmosferă de parcă ne-am fi aflat în libertate. Stomacul plin și alcoolul generau optimism. Și veștile de afară erau îmbucurătoare. Invincibila armată hitleristă se retrăgea „pe poziții dinainte stabilite", raidurile avioanelor aliate dezorganizau spatele frontului. Mult uzitata expresie din lagăr : „să trăim pînă la primăvară" ajunsese, în sfîrșit, să capete o bază mai reală. Cred că în zilele acelea de „abundență" ne pierdusem simțul realității. Căci crematoriile n-au încetat să fumege, grămezile de cadavre continuau să ardă, zilnic piereau de „moarte normală" zeci de oameni, ca să nu mai vorbim de cei împușcați, injectați, selecționați.

Culmea a constituit-o revelionul. Ne mai rămăsese ceva votcă pentru a ne lua rămas bun de la anul vechi. Stăteam în camera șefului de bloc și beam cu Edek. Eram un pic amețit și de aceea am uitat de măsurile de prevedere, obișnuite în astfel de ocazii. Oberkapo Alojz, condus de instinctul lui de bețiv, și-a aruncat o privire în cameră. După el se tîra olandezul uriaș. Fața roșie de chefliu, cu nasul ascuțit ca un morcov, exprima aproape extaziere cînd a zărit sticla de pe masă.

— *Ja! Ich habe gute Nase*[308] — mîrîi el. Fără nici o invitație, s-a așezat temeinic la masă. A întins un taburet olandezului, prietenul său, și a pus mîna pe sticlă. Groaza paralizase ușoara noastră opoziție. Ne mai temeam încă de el. Dar Alojz avea o atitudine cît se poate de prietenoasă.

— *Prosit! Prosit! Trinkt mal, Kameraden!*[309] — ne-a invitat el cînd am refuzat să mai bem.

Am băut totuși, căci orice refuz se putea termina rău pentru noi. Alojz era iresponsabil. Cu toate că se străduia să pară cumsecade, era în stare să spargă sticla în capul unuia dintre noi, dacă ar fi avut chef s-o facă. Dorind să încheie mai repede această beție, Edek a hotărît să-l îmbete pe Alojz. Dacă se va îmbăta, vom putea să scăpăm mai repede de el. De aceea am scos și ultima sticlă.

— Să se turtească, poate îl ia dracu mai repede — mi-a zis Edek, turnîndu-i lui Alojz o cană întreagă.

— *Was, was hat er gesagt?*[310] — întrebă olandezul, care nu înțelegea nimic.

— *Prosit!* — și Edek ciocni cu Alojz, care, furios, s-a ridicat de pe taburetul său. Probabil că ghicise intențiile lui Edek. S-a oprit amenințător în fața lui Edek, ținînd într-o mînă cana plină de votcă, în timp ce cu cealaltă căuta să se sprijine de masă, căci se clătina.

— *Was hast du gesagt?* — întrebă el încă o dată. — *Was?...*

Edek a rezistat liniștit privirii banditului, zîmbind nevinovat.

— *Trinken sie, Herr Oberkapo*[311], luate-ar dracu!

Acum Alojz era realmente încurcat. Simțea ceva neplăcut în cuvintele poloneze, dar zîmbetul dulce al lui Edek nega acest lucru. În afară de aceasta, îi părea, desigur, rău de cana plină cu votcă. Își roti privirea de om beat, după care se opri la mine. Eram îngrozit de obrăznicia și sîngele rece al lui Edek. Mă străduiam să zîmbesc la fel ca el; olandezul, uitîndu-se la ceas, l-a grăbit pe Alojz.

— *Trink, Alois, gleich ist schin zwölf, das neue Jahr kommt*[312].

---

[308] Da! Am un nas bun.
[309] Noroc! Noroc! Beți, camarazi!
[310] Ce, ce a spus?
[311] Beți, domnule Oberkapo.
[312] Bea, Alojz, imediat o să fie douăsprezece, vine Anul Nou.

Brusc Alojz a schimbat macazul :

— *Ich bin kein Oberkapo... Das ist Quatsch... Ich bin aud Häftling politischer Häftling, wie du, du und er...* [313]

Arătă spre olandez, care privea cu atenție triunghiul pe care-l purta Alojz, de parcă abia acum vedea că este roșu.

— *Wir alle sind Kameraden, du, du und du* [314] — spuse el, arătîndu-ne pe fiecare pe rînd cu aceeași mînă cu care ucisese mulți deținuți în bogata sa carieră de lagăr.

— *Also Kameraden, wir trinken im neuen Jahr auf die Freiheit !* [315]

A băut dintr-o înghițitură conținutul întregii căni, după care a spart-o, trîntind-o de podea. Îmi era teamă că o să înceapă să spargă totul și m-am uitat înfricoșat la el.

— *Keine Angst, Schreiber, ich bin nicht besoffen* [316] — mi-a spus ca să mă liniștească, clătinîndu-se tare, infirmînd asigurările date. S-a apropiat de Edek și, într-un acces de cordialitate, l-a îmbrățișat.

— *Wie heisst du Junge ? Edward ! Also wir trinken Bruderschaft...* [317]

Și astfel am băut „bruderșaft" cu Oberkapo-ul Alojz Stahler, unul din cei mai mari bandiți din lagărul de la Auschwitz.

Primele urări de Anul Nou, urări de libertate, le-am auzit din gura lui „Alojz sîngerosul", vestit pentru sadismul său. Bine că nimeni, în afară de olandez, nu a fost martor la această scenă nu prea onorabilă pentru noi.

LXXIII

Pestek, pe care contasem, mi-a înșelat așteptările. Nu se arăta în blocul meu, deși îl vedeam cîteodată învîrtindu-se pe la Blockführerstube. Odată, a apărut pe neașteptate, a vorbit puțin cu șeful de bloc și, la fel de repede, a dispărut. De atunci nu l-am mai văzut.

---

[313] Eu nu sînt Oberkapo... Asta este o prostie... Și eu sînt deținut politic ca tine, ca tine și ca el...

[314] Toți sîntem camarazi, tu, tu și tu.

[315] Deci, camarazi, să bem pentru noul an și pentru libertate !

[316] Nu-ți fie teamă, Schreiber, nu sînt beat.

[317] Cum te numești tinere ? Edward ! Să bem, deci, „bruderșaft"...

Într-o zi, a explodat bomba! Blockführer-ul Pestek a fugit, luîndu-l cu el și pe un evreu din Theresienstadt. Se zvonea că avusese legături cu serviciile de informații engleze. Cel puțin așa susținea Schneider, care, după ce bea, devenea vorbăreț. Nu știu cît adevăr era în asta, dar cert e că Pestek a dispărut. Edek nu era prea afectat de pierderea legăturilor cu el. Spunea că prelucrează pe cineva și că trebuie doar să facem rost de dolari. Am început, deci, să fac economii. Cîștigam făcînd pe intermediarul. De obicei, economiile le beam și le mîncam. De la întîmplarea rușinoasă de Anul Nou am încetat cu totul să bem. Acum aveam un țel. Încet-încet, proiectele nebuloase de evadare prindeau forme tot mai reale. Vom evada la vară. În acest timp, Jarosławul va trebui să fie în mîinile sovieticilor, dacă Roșiii vor înainta în același ritm ca pînă acum. Familia nu va mai fi amenințată. În lagăr răspunderea colectivă fusese abolită. Deci, nu mai expuneam pe nimeni la pericole. Aveam vreme suficientă, trebuia doar să ne pregătim bine.

Pe la jumătatea lunii februarie, Edek a ajuns la o înțelegere cu fostul său Kommandoführer, Lubusch. I-a spus întregul adevăr. Nu avea ce să-i ascundă din moment ce acesta avea să ne ajute. El a promis să ne facă rost de două uniforme în cel mai scurt timp. A adăugat că are dificultăți de ordin financiar. Eram pregătiți pentru aceasta. Nu a cerut prea mult. A trecut însă o săptămînă și încă una, iar noi nu aveam încă uniformele.

Într-o seară, Edek mi-a spus să fac rost de 200 de dolari și asta chiar pentru ziua următoare. Lubusch are neapărată nevoie de bani. M-am dus la Karol, un evreu iugoslav din „Canada". Nici el nu avea în acel moment, dar s-a dus la ai lui și i-a obținut. Karol nu a cerut nimic în schimb. Votcă nu bea, iar mîncare avea suficientă. I-am dăruit o tabacheră confecționată de un deținut din tablă de avion. S-a bucurat de acest fleac, tot așa cum m-am bucurat și eu primind cei 200 de dolari. Karol era unul din puținii deținuți din „Canada", pe care nu-i impresiona prea mult ușurința cu care își puteau însuși lucruri de mare valoare. Desigur, din cînd în cînd aducea și el cîte ceva în lagăr. Făcea însă acest lucru mai curînd din spirit de răzbunare pentru ca în mîinile ucigașilor întregii sale familii să ajungă cît mai puține lucruri. Ce nu putea să aducă, arunca în closet. Ascundea cîte ceva, sperînd să îmbie pe cineva care plănuia o evadare din

lagăr. Fiind un om în vîrstă și neavînd o condiție fizică prea bună, nu era un partener potrivit pentru aventuri de acest gen. Se lăsase odată păcălit de unul din experții bursei negre care l-a muls multă vreme, promițîndu-i că va evada cu el și cu un prieten al său și mai vîrstnic printr-un buncăr, care, pasămite, s-ar afla în „Mexic".

Andrzej, un hoț, bețiv și zănatic, care din întîmplare locuia cu prizonierii de război și de-abia era tolerat de aceștia, nu trăise în viața lui atît de bine ca aici în lagăr. De ce ar fi evadat ? Îi trișa pe evreii naivi. Asta nu comporta riscuri. I-a mers pînă i-am deschis ochii lui Karol. Poate de aceea mi-a procurat acesta din urmă atît de repede suma pe care i-am cerut-o și s-a arătat atît de dezinteresat.

Întrucît ziua în care urma să primim uniformele nu fusese fixată, aceasta se putea întîmpla în orice clipă. De aceea, făceam de serviciu în fiecare zi lîngă gardul de sîrmă, în partea dinspre rampă, unde se găsea gheretа instalatorilor în care Lubusch urma să lase pachetul cu conținutul prețios. Mîine acest lucru trebuia să se întîmple neapărat. Ziua era minunată și, pentru sfîrșitul lui februarie, foarte caldă. Nu era nici urmă de zăpadă. Stăteam în spatele ultimei barăci de lemn, sprijinit de scîndurile ușor încălzite de soare. În fața mea, la cîțiva metri, era o groapă adîncă. Imediat după ea era sîrma, apoi rampa, neobișnuit de pustie, iar alături, ghereta instalatorilor. Pe cealaltă parte a rampei, vizavi de ghereta instalatorilor se afla Blockführerstube, la ora aceea, liniștită.

Supraveghetoarele stăteau înăuntru. Mai departe era lagărul de femei, plin de deținute, iar la orizont, scînteind de albeața zăpezii, erau munții care se contopeau cu albastrul cerului. Acolo era libertatea. M-am uitat la ceas. Se făcuse douăsprezece. Conform înțelegerii, la această oră trebuia să sosească Lubusch pe bicicletă și să lase uniformele în gheretă, unde îl aștepta Edek. L-am zărit de departe. Venea din direcția corpului de pază principal, pe cărarea de lîngă linia ferată. O servietă umflată atîrna de ghidonul bicicletei. Ajungînd în fața gheretei și străduindu-se să nu fie văzut din Blockführerstube, și-a desprins servieta și, sprijinind neglijent bicicleta de perete, a intrat înăuntru. A închis ușa după el cu prea multă energie, astfel că întreaga gheretă s-a cutremurat, iar bicicleta a căzut. După o clipă, Lubusch a

ieşit. Fără să se uite măcar împrejur, a sărit pe bicicletă şi a plecat. Era nervos sau poate că mi s-a părut numai. Edek a ieşit din gheretă ţinînd sub braţ un pachet înfăşurat în hîrtie. S-a uitat împrejur ca să vadă dacă nu este cineva şi s-a repezit la gard, unde, între timp, ajunsesem şi eu. Lagerkapo Jupp ţipa undeva în depărtare, dar încă nu se vedea. Preluînd pachetul mare şi grăbindu-mă din cauza surescitării, m-am lovit de sîrmă şi mi-am zgîriat palmele. Edek a zîmbit ironic.

— Fii calm ! Astea-s doar cîrpele. Armele şi centura o să le aducă altă dată. Ascunde-le bine !

Vocea tocită de bariton a lui Jupp se auzea din ce în ce mai aproape. Am sărit peste şanţ, mergînd pentru mai multă siguranţă de-a lungul gardului lagărului de ţigani. Am intrat pe uşa din spate a barăcii mele fără să întîlnesc pe nimeni. Am răsuflat uşurat. Îmi fusese totuşi frică. Deodată, mi-am dat seama că nici măcar nu ştiu unde trebuie să ascund pachetul. M-am gîndit la depozitul de pîine, dar acolo erau Stubendienst-ii. Fără să mai zăbovesc, am sărit pe priciul meu şi am băgat uniforma în saltea. Bineînţeles, nu în a mea, în a „Cocoşatului". În caz de ceva, el se va justifica, nu eu. Nu-l agream. De altfel, aveam intenţia ca, în cel mai scurt timp, să duc uniforma la ascunzătoarea de sub podeaua depozitului.

Seara m-am dus să mă plimb cu Edek prin lagăr. De la o vreme, dacă voiam să discutăm nestingheriţi, ieşeam din bloc.

— Ai făcut pe tine, nu tăgădui — a rîs Edek.

N-am negat.

— Dar tu nu te-ai temut ? — l-am întrebat.

— Nu ! — mi-a răspuns foarte firesc — De ce să mă tem, doar o să riscăm şi mai mult. Mai rău este că Lubusch nu prea speră să mai facă rost de încă o uniformă... Ai ascuns-o bine ?

— Fii pe pace — i-am răspuns sigur.

La două sau trei zile după această discuţie, am fost invitaţi de „Góral" la o votcă. Şedeam pe priciul de sus, ascultîndu-l pe Dino care cînta. „Cocoşatul", care stătea întins alături şi voia şi el să contribuie, a băgat mîna în saltea căutînd o sticlă pe care o ascunsese acolo. Spre mirarea tuturor şi spre groaza mea, împreună cu sticla a scos şi o pereche de pantaloni de SS-ist.

Edek mai că nu m-a ucis cu privirea. Din fericire, „Cocoșatul" nu a căutat mai departe în saltea, căci era convins că pantalonii au ajuns acolo din întîmplare, o dată cu schimbarea saltelelor în timpul recentei Entlausung. De altfel, nimănui nu i-a trecut prin cap că este vorba de pantaloni de SS-ist. Isteț, „Cocoșatul" și-a dat însă seama ceva mai tîrziu de realitate datorită culorii verzi a pantalonilor de doc. Un pic cherchelit, se lăuda cu glas tare că o să-i vîndă unui SS-ist și o să-și recupereze votca cu care ne cinstise. Trebuia, deci, să așteptăm pînă cînd „Cocoșatul" o să scoată pantalonii din lagăr și apoi să aflăm cui o să-i ofere. În momentul acela, nu am manifestat interes față de pantaloni ca nu cumva perspicacitatea „Cocoșatului" să ne trădeze. Întrucît Józek „Góral" era Schreiber în comandoul „Cocoșatului", trebuia să avem o discuție prudentă cu el, fără să-i încredințăm taina planurilor noastre de evadare. Dar „Góral" ne-a ghicit repede. Ne observa de mult și presupunea că punem ceva la cale. A promis că va tăcea și că-l va supraveghea pe „Cocoșat".

A doua zi, știam deja cui îi pasase „Cocoșatul" pantalonii. Fericitul era un SS-ist, fochist în sala cazanelor din „Mexic". Am asociat acest fapt cu istoria lui Edek Kiczmanowski, împușcat anul trecut în timpul unei tentative nereușite de evadare. Edek a fost trimis la spital. Ceilalți doi, Józek Szajna și Edek Salwa, după o ședere în buncăr au fost duși la munca istovitoare de la carierele de piatră Flossenbürg sau Gusen. Vizitîndu-l deseori pe Edek, în timp ce zăcea rănit, am aflat cine îi ajutase să evadeze. Era un SS-ist, un fochist, care îi ascunsese la el în sala cazanelor. Pur și simplu i-a acoperit cu cocs, unde au stat ascunși pînă la venirea nopții. La interogatoriul de la Politische nu l-au trădat pe SS-ist. Bănuiam că este același care cumpărase pantalonii de la „Cocoșat". Edek, încă supărat pe mine, a ascultat această informație fără prea mare interes, dar chiar a doua zi a recuperat pantalonii. Cînd l-am întrebat cum procedase, s-a descotorosit de mine, spunîndu-mi laconic : — Să nu te doară capul ! — Edek avea motive întemeiate să fie supărat pe mine. Acționasem cu prea multă ușurință. Am hotărît ca pe viitor să fiu mai cu băgare de seamă. Am ascuns uniforma sub podeaua dublă a depozitului de pîine. Am pus și un dulap deasupra.

LXXIV

Au trecut două săptămîni și Lubusch nu ne-a dat ce ne datora. Între timp, fusese gazat întregul lagăr Theresienstadt. S-a răspîndit apoi zvonul că Londra transmisese lumii întregi această știre. Este greu de știut cît adevăr era în toate acestea, căci în lagăr cea mai măruntă bîrfă era amplificată pînă la dimensiunile unei legende ; un exemplu : știrile despre acțiunile generalului Sikorski, care pentru noi era sinonimul libertății. Se folosea frecvent expresia : „Cu cît este soarele mai sus cu atît Sikorski este mai aproape". În ciuda selecțiilor, execuțiilor și gazărilor ce nu conteneau, primele adieri ale primăverii și știrile bune de afară generau o stare de spirit mai bună, ne întăreau încrederea și credința în posibilitatea supraviețuirii și într-o zi de mîine mai bună. Numărul evadărilor a crescut brusc. Dar multe din ele nu reușeau. În timpul acesta, noi așteptam cu nerăbdare „restul" de la Lubusch.

Dura însă prea mult și am încetat să mai fac de gardă la gard. Într-o zi, a venit în fugă la blocul meu un evreu tînăr și m-a anunțat că mă cheamă cineva la gard. Nu putea să fie decît Edek. Deci Lubusch se ținuse de cuvînt. Ziua nu era prea potrivită pentru genul acesta de contrabandă. Lagerkapo Jupp bîntuia prin lagăr și cel mai mult se învîrtea prin apropierea gardului, unde vina pachetele. Pentru orice eventualitate, mi-am băgat sub curea o sticlă cu votcă. Cunoșteam slăbiciunea lui Jupp pentru alcool. Am alergat la gard, unde mă aștepta Edek. În partea dreaptă, la colț, chiar lîngă stradă, Jupp rechiziționa unui deținut marfa care tocmai fusese trecută fraudulos. Era atît de ocupat cu jefuirea deținutului ghinionist, încît nu nu ne acorda nici o atenție. Voiam să aștept pînă cînd Jupp își va lua tălpășița ; Edek, însă, voind, pesemne, să scape cît mai repede de lucruri — căci la rampă era în orice moment în pericol de a fi percheziționat —, s-a îndreptat spre colțul opus, lîngă lagărul de țigani. Cît ai clipi din ochi, și-a descheiat haina și, fără să-l scape din ochi pe Jupp, și-a scos centura și mi-a dat-o prin gard. M-am descheiat fulgerător, m-am încins cu ea și am răsucit-o spre spate. Apoi, am stat puțin de vorbă pentru a-i adormi vigilența lui Jupp, care ne văzuse. Fără să mă grăbesc, m-am îndepărtat de sîrmă. Am sărit peste

șanțul adînc și am ajuns chiar în fața lui Jupp. Stătea crăcănat, mulțumit de sine, ținînd într-o mînă trofeele dobîndite cu o clipă înainte, iar în cealaltă bîta. Zîmbind șiret, mă examina cu ochii întredeschiși, oprindu-și privirea pe locul unde aveam ascunsă momeala. A ridicat bîta și m-a atins ușurel tocmai în acel loc. Simțind ceva tare, a ghicit ușor ce ascunsesem acolo.

— *Na, Schreiber, was hast du organisiert ?*[318] — Făcînd-o pe șmecherul, am desfăcut ușor haina, astfel încît să observe gîtul sticlei. Jupp a plescăit din limbă mulțumit :

— *Schnaps, oder Spirt ?* — a întrebat el cu o notă de speranță în glas. — *Also jetzt gehe zum Block, ich komme später. Heute habe ich viel Arbeit.* — A izbucnit în rîs, dîndu-mi și pachetul pe care îl luase înainte deținutului. — *Nimm das auch, mein lieber Schreiber* — și și-a frecat mîinile mulțumit. — *Heute wird der Lagerkapo viel Schnaps trinken*[319].

Zărind din nou pe cineva care se furișa spre gard, a luat-o brusc la fugă. Am ajuns fără dificultăți la bloc. În sfîrșit, îmi reușise și mie un șiretlic.

Poate că Edek va înceta pînă la urmă să mai fie supărat pe mine. Am pus imediat centura și arma în ascunzătoarea unde era uniforma. Acum aveam o garnitură completă de SS-ist. Edek era satisfăcut ; eu, de asemenea. Dar și Jupp. Avusese o zi bună, vînase din abundență. Seara s-a îmbătat cui. Noi ne-am dus la dispensar, în blocul lui Mordarski, la dentist. Edek își trata dinții, iar eu mi-am scos o măsea. Edek i-a cerut ca, în locul dinților care-i lipseau, să-i pună dinți de aur. Dentistul, un evreu polonez, îl lua cîteodată pe Edek peste picior. De ce ai nevoie de atît aur în gură ? Înainte de a trece prin horn o să ți-i smulgă cu cleștele.

Baranek mormăia într-una că o să ne termine pe toți în lagăr. Știam însă că prorocirile lui erau numai o provocare, căci, fiind un optimist, el voia mereu să audă cum îl contrazicem vehement.

Umbla mult și cu răbdare în gurile noastre, prăpădindu-și timpul liber în schimbul cîtorva bîrfe, din acelea

---

318 Ei, Schreiber, ce ai „organizat" ?

319 Votcă sau spirt ?... Acum mă duc la bloc, o să viu mai tîrziu. Astăzi am mult de lucru... Ia și asta iubitul meu Schreiber... Astăzi Lagerkapo o să bea multă votcă.

care circulau cu sutele prin lagăr. În afară de aceasta, era evident că ne îndrăgise, mai ales pe Edek — el avea o iubită în FKL, care era și evreică.

LXXV

Pe la mijlocul lunii mai, am fost din nou chemat la gard. Atmosfera era mai calmă, așa încît Edek, fără să se ascundă în mod special, mi-a dat un pachet mare. În prima clipă am fost convins că făcuse rost de a doua uniformă. Dar era prea greu. L-am privit mirat pe Edek.

— E carne ! Carne proaspătă ! S-o gătească Jankiel.

În lagăr carnea proaspătă era considerată o mană cerească. Jankiel susținea că este vînat, mai precis căprioară. Noul șef de bloc, Jasiński, ne-a cedat sobița lui. Jankiel s-a apucat de treabă cu tragere de inimă. Din camera șefului de bloc venea un miros apetisant. El l-a atras pe Jupp, care se uita mereu în cratiță, plescăind zgomotos. Carnea fierbea de cîteva ore și tot tare era. Seara, Edek mi-a vorbit despre originea cărnii. SS-ista Drechsler avea un cîine frumos, spaima deținuților. Spre bucuria generală și regretul SS-istei neconsolate, cîinele a fost găsit atîrnat de sîrmă în apropierea corpului de pază, în imediata vecinătate a gheretei instalatorilor. După plecarea comandourilor la lucru, curentul a fost întrerupt și ea a ordonat instalatorilor să dea jos cîinele și să-l îngroape în pămîntul udat de lacrimile ei. Cîinele era mare și tînăr ; imediat ce Drechsler a plecat, l-au scos, au tăiat carnea mai bună, iar restul l-au îngropat la loc. Am gustat mortăciunea. Avea un gust bun, dar era încă destul de tare. Ne-am înțeles să nu spunem ce fel de carne pregătim, cu atît mai mult cu cît Jupp păzea cratița, fiind convins că este vorba de carne de căprioară. Am avut carne suficientă. Eram generoși : Jupp invitase la el pe cei mai buni colegi ai săi — Danisz și Bednarek. N-au decît să mănînce cîine !

A doua zi era onomastica lui Edek, pe care am sărbătorit-o împreună cu Józefii în blocul 4. Am avut mai multă votcă decît mîncare, astfel că am servit cîinele drept gustare. Între timp, acesta se frăgezise. În general, toți comesenii cunoșteau proveniența cărnii, dar asta nu a deranjat pe nimeni. A venit și Józek M., care era îndrăgit de toată lumea ; după el a sosit Wiktor, un Arbeitsdienst

nu prea agreat de deținuți. Acesta s-a aruncat asupra cărnii, mirîndu-se într-una de unde avem o cantitate atît de mare, căci mîncase căprioară și la Jupp. A mîncat, a băut și în cele din urmă a plecat. Din nefericire, a reapărut peste cîtva timp, aducînd cu el încă doi Blockführer-i, pe Baretzki și Schneider ; ei se comportau pașnic, aproape prietenește, pentru că știau că se vor sătura. Atmosfera nu era prea destinsă, căci prezența celor doi SS-iști și a lui Wiktor ne făcea să fim destul de reținuți, cu atît mai mult cu cît totul se petrecea sub privirile întregului bloc. Eram destul de afumați ca să le dăm de înțeles despre ce este vorba, fără să ne fie teamă de consecințe. Dar n-au observat acest lucru. Mîncau, beau, glumeau ca și cînd ar fi fost colegii noștri.

Atunci, unul dintre instalatori a început să latre, să mîrîie, să se joace cu un os, imitînd un cîine. După o clipă am început cu toții să lătrăm. La început, SS-iștii se distrau privind această joacă sălbatică. Dar cunoșteau suficient limba polonă pentru ca să înțeleagă, printre lătrături și rîsete, ceea ce se spunea despre tragedia cîinelui nemțoaicei. Se prefăceau că nu cred în povestea asta : precis că furasem carnea de undeva de la bucătărie sau de la măcelărie. După o vreme au părăsit blocul însoțiți de lătrăturile noastre vesele. Pentru orice eventualitate, ne-am despărțit repede, temîndu-ne de răzbunarea Blockführer-ilor beți.

Curînd, lagărul a aflat despre banchetul cu carne de cîine. Cîteva zile, în urma lui Danisz, Jupp, Bednarek și Wictor s-au auzit lătrături discrete. Erau furioși, dar nu lăsau să se vadă acest lucru. Nici Drechsler n-a aflat niciodată că SS-iștii îi mîncaseră cîinele favorit, bînd și votcă împreună cu deținuții. SS-iștii trebuiau să tacă. Nu puteau să se răzbune, căci le era rușine să recunoască ce li se întîmplase.

Nu toți Blockführer-ii erau la fel. Unii din ei erau intransigenți. Printre aceștia se număra și Grapatin. Îmi era frică de el și cînd îl vedeam intram în panică. Era înalt, slab, osos, avea o față lungă de cal și ochi care parcă te străpungeau. Găsea într-una motive ca să mă bată. Stăteam în fața lui în poziția de drepți, iar el mă cinstea cu cîte un șut sau mă pleznea peste față. Privindu-l pe Grapatin, aveam în fața ochilor santinela de la Buna care încercase să mă împuște, atît de mult îi semăna. Cîteodată mi se părea că este chiar el. Nu eram sigur, dar atitudinea

lui deosebit de duşmănoasă faţă de mine întărea această presupunere.

Era de serviciu şi de aceea eram foarte atent. Umbla de la un bloc la altul făcînd percheziţii. Ştiam că se va opri cel mai mult la blocul meu, că va răsturna totul cu fundul în sus, căutînd comori sub saltelele pe care dormeau evreii şi votcă acolo unde erau ruşii. Împreună cu Stubendienst-ii am făcut repede o scurtă percheziţie în paturile în care bănuiam că deţinuţii au ascuns cîte ceva. Am găsit două sticle de spirt şi cîteva cutii de sardele. Le-am pus în butoiul care noaptea slujea drept hazna. Deşi era dezinfectat cu clor, acesta mirosea cumplit. Precis că acolo nu vor căuta. Grapatin a intrat în bloc însoţit de Danisz şi Jupp. Înainte ca şeful de bloc să apuce să iasă din camera sa, am şi raportat situaţia blocului. De frică, m-am încurcat şi am primit de la început o labă osoasă peste faţă. Jasiński a raportat foarte corect. Avea experienţă. Mergeam printre priciuri şi scotoceau peste tot. Şeful de bloc devenise foarte zelos şi răsucea cu sîrg saltelele. Ruşii aveau prostul obicei de a ţine în pat cîrpe vechi pe care le foloseau ca obiele. Danisz i-a chemat pe Stubendienst-i şi le-a arătat cîrpele murdare; Grapatin le-a ordonat să exerseze „broasca" pe toată lungimea cuptorului, înainte şi înapoi, pînă la epuizare. Frizerul, mai tînăr şi mai suplu, se mai descurca cumva, dar pentru Jankiel sportul acesta era prea chinuitor. Greoi şi gras, îşi pierdea la fiecare pas echilibrul şi cădea mereu de pe cuptor. Primea un picior şi apoi începea din nou să facă „sport". În timpul percheziţiei s-au mai găsit numai o singură sticlă de spirt şi cîteva cutii de sardele. De sub ultimul prici Jupp a tras doi ruşi. Se ascunseseră acolo de dimineaţă pentru a evita să meargă la muncă cu comandoul lor.

— Sabotaj — urla Grapatin, în timp ce le nota numerele, iar Lagerkapo-ul le dădea cîte „cinci la c...". Jasiński era în pericol de a i se face raport că nu se îngrijeşte de ordinea din bloc. Am primit o nouă lovitură peste faţă, de data aceasta pentru că am raportat greşit efectivul blocului. Bineînţeles, nu s-au uitat în hazna, ocolind-o de departe. În depozitul de pîine domnea o ordine exemplară şi, deci, nu au avut de ce să se lege.

Înainte de a ieşi din bloc, Danisz i-a făcut morală şefului de bloc, în timp ce Jupp, în înţelegere cu Grapatin, a pus pe masa din camera sa sticla şi sardelele. S-au dus cu toţii la blocul 10, luîndu-l cu ei şi pe Jasiński. Am

răsuflat uşuraţi. Jankiel, obosit de sport, respira greu, iar eu îmi frecam obrajii roşii din cauza loviturilor primite. Fiecare vizită făcută de Grapatin în blocul nostru se termina într-un mod asemănător. Acum o să percheziţioneze blocul 10, o să mai treacă pe la cîteva alte barăci; după aceea vor aduce lucrurile rechiziţionate în camera lui Jupp. Apoi va începe beţia. Dar, deocamdată, în camera Lagerkapo-ului se afla pe masă numai o sticlă şi sardele.

M-a străfulgerat o idee. L-am trimis pe frizer la blocul lui Mordarski după o seringă, una mare şi cu acul lung. Ghicindu-mi intenţia, frizerul a luat-o la goană de parcă ar fi avut aripi. În scurtă vreme s-a întors cu seringa.

L-am pus să ţină „şase", iar eu şi cu Jankiel am intrat în camera lui Jupp. Am scos din sticlă spirtul şi în locul lui am introdus apă. A fost singura răzbunare pe care ne-o puteam permite.

După cum presupusesem, la sfîrşitul inspecţiei în blocuri, s-au întors încărcaţi şi s-au închis în camera lui Jupp. Cercul de participanţi s-a mărit cu Blockführer-ul Schneider, care avea întotdeauna un miros bun cînd era vorba de votcă, precum şi cu Bednarek, făţarnicul şi linguşitorul şef de bloc de la SK.

După terminarea ospăţului, volubilul şef de bloc m-a sfătuit confidenţial ca nu cumva să cumpăr votcă de la ruşi, căci în loc de spirt — hahalerele — vînd apă chioară. M-am gîndit că în loc de apă s-ar fi putut introduce în sticlă alcool metilic.

I-am mulţumit şefului de bloc pentru avertismentul colegial, spunîndu-i afectat:

— Ca să vezi! O să am grijă să nu mă mai las tras pe sfoară!

LXXVI

Evident, primăvara învinsese. Afară era din ce în ce mai cald. Noroiul se uscase. Lagerstrasse era plină de deţinuţii care se plimbau după apelul de seară. Noaptea sirena suna alarma altfel decît de obicei. Undeva, în depărtare, se auzea bubuitul surd al artileriei antiaeriene. În pofida interdicţiei severe, ieşeam în faţa blocului. Era întuneric beznă, nu se vedea nimic în afară de raza albăstruie a unei lanterne electrice, care licărea în zona Blöckführerstube-i.

Cîteodată ajungea pînă la noi șuieratul locomotivei din gara Auschwitz și duduitul de-abia perceptibil al motoarelor de avion. Licăritul lanternelor SS-iștilor se apropia tot mai mult, iar noi intram repede în baracă. Agitația era mare. În noaptea aceea, multă vreme nimeni nu a putut adormi. Comentariile nu se mai terminau. Rușii era siguri : începuse ofensiva lor, se auzea artileria grea, avioanele erau tot ale lor, căci le recunoșteau după zgomot. Noi, însă, eram convinși că erau escadrile engleze și americane care bombardau orașele mai mari din Silezia. Disputele parcă nu aveau sfîrșit. Șoaptele înfrigurate încetau de-abia cînd ne prindea somnul.

În ziua următoare, din Zerlegerbetriebe au evadat trei ruși. S-a aflat că erau din blocul meu. Sirena urla într-una. Blockführer-ii cu fețele întunecate ne-au numărat de mai multe ori. Apelul se prelungea. Blockführer-ii și deținuții cu funcții mai înalte au plecat să-i caute pe fugari în perimetrul Postenkette-i. Înainte de lăsarea întunericului s-au întors. Căutările n-au dat rezultate. Lagerführer-ul Schwarzhuber a ordonat încetarea apelului și, în același timp, a Lagersperre-i. Drept pedeapsă, blocul nostru a rămas pe loc.

Stăteam nemișcați în poziția de drepți, încolonați pe cîteva rînduri, între blocul nostru și blocul șase. Blockführer-ii umblau printre rîndurile tăcute, lovind mereu cîte un rus. În întuneric se auzeau doar loviturile surde și înjurăturile SS-iștilor. Frigul ne pătrundea tot mai tare. Ca să ne încălzim, au început să facă exerciții cu noi. Dar s-au plictisit repede. Erau și ei, desigur, flămînzi : unul cîte unul o ștergeau la corpul de pază. A plecat și ultimul, lăsînd comanda lui Danisz și Lagerkapo-ului.

După vreo oră, a venit Rapportführer-ul Wolf și ne-a ordonat să intrăm în bloc. Nu ne-a adus cina. Întregul bloc a fost pedepsit. Deși pedeapsa era aspră, mai ales pentru ruși, care nu primeau pachete, ei se străduiau să nu lase să se vadă acest lucru. Cîțiva jurau răzbunare cu glas tare, dar ceilalți i-au liniștit repede. Erau flămînzi ; cu toate acestea, încercau să-și manifeste solidaritatea cu cei ce evadaseră. S-au culcat. În bloc s-a așternut o liniște deplină.

Peste două zile sirena a sunat din nou, anunțînd o altă evadare. Și de data aceasta fugiseră trei ruși din blocul nostru. Lucraseră tot la Zerlegerbetriebe. Apelul a fost

scurt. Numai blocul nostru a stat în picioare la fel de mult ca și data trecută. Bătaie și „sport". De data aceasta însă am primit cina.

De atunci, evadările au devenit tot mai frecvente. Cel mai des evadau rușii și polonezii. Încet-încet, autoritățile lagărului s-au obișnuit cu această situație. Cu timpul s-a renunțat chiar și la apelurile prelungite.

Planul nostru de evadare era stabilit definitiv. Întrucît nu mai puteam să facem rost de o a doua uniformă de SS-ist, am hotărît ca Edek, care cunoștea mai bine decît mine limba germană, să joace rolul SS-istului care însoțește un deținut — adică pe mine — la un Aussenkommando, de exemplu la Rajsko, Harmęże sau Budy. Am fixat data evadării pentru luna iunie, căci atunci grînele vor fi înalte, ceea ce ne va facilita drumul spre munții împăduriți din împrejurimile Bielsk-ului. Uniforma și pistolul erau bine ascunse. Aveam încă timp suficient.

În mai mă voi strădui să mă mut într-un comandou care lucrează în afara lagărului, cel mai bine în Bauleitung-ul în care era Edek. Deocamdată, din economiile făcute am plătit cizmarului două perechi de bocanci cu carîmbi, care aveau ceva din modelul german și ceva din cel al cizmelor ofițerești poloneze. Am făcut rost de îmbrăcăminte civilă și de două perechi de pantaloni ofițerești, dintre care una pentru Edek. O să aibă nevoie de ei în ziua evadării ; toate acestea se aflau în depozit.

Vipuștile le-am vopsit cu vopsea roșie, ușor de îndepărtat.

A venit timpul frumos ; i-am amintit lui Edek că îmi promisese să mă ia odată la FKL. Nu mai fusesem de mult acolo. Doream să mă întîlnesc cu Halinka. Pe drum voiam să văd faimosul „Mexic", despre care auzisem atîtea lucruri de la Dino ; acesta se lăuda cu succesele sale erotice pe care le avea cu evreicile grecoaice de acolo.

Edek l-a prevenit pe „geamgiul" Tadek, kapo-ul Bauleitung-ului, că a doua zi mă va lua cu el. În ce mă privește, l-am anunțat pe Jasiński pentru ca nu cumva să se ivească vreo neînțelegere. Șeful de bloc a fost înțelegător. Și eu îl acoperisem de multe ori cînd ieșea cu comandoul tinichigiilor ca să se vadă cu soția, care venea din Silezia în apropierea Auschwitz-ului.

A doua zi de dimineață, într-un combinezon de lucru și cu o lădiță de unelte în mînă, am ieșit din lagăr într-o

grupă mare de instalatori de circa 250 de oameni din Arbeitskommando-ul lui Tadzio.

— Numai să nu-mi faceţi vreun necaz — ne-a avertizat în glumă Tadek, temîndu-se ca nu cumva s-o ştergem, ceea ce era la modă în ultima vreme.

— Nu te teme — l-a liniştit Edek —, dacă o vom face cîndva n-o să te expunem pe tine. Sînt şi alte comandouri.

LXXVII

Orchestra cînta marşuri vioaie în ritmul cărora depăşeam corpul de pază cu capul descoperit, număraţi cu scrupulozitate de SS-işti.

După ce am făcut cîteva zeci de paşi, ne-am despărţit de comandou, îndreptîndu-ne spre „Mexic". Edek îmi era ghid şi dorea să-mi arate cît mai multe lucruri. Am cotit-o spre stînga, în direcţia „Mexicului", unde se construia în continuare. Cu o zi înainte, ne înţeleseserăm cu Dino că-l vom vizita. Trebuia să cumpărăm ceva de la el pentru a nu intra în FKL cu mîinile goale. Era greu de găsit printre zecile de barăci. Învîrtindu-ne printre ele şi întrebînd de kapo Dino, am trecut pe lîngă o mulţime de femei epuizate, cu capul tuns, îmbrăcate în zdrenţe murdare. Erau desculţe ; numai unele dintre ele aveau în picioarele scheletice saboţi. În faţa unui bloc şedeau, sau mai curînd stăteau întinse pe pămîntul gol, cîteva zeci de grecoaice aproape goale. Toate erau tinere, dar îngrozitor de slabe, murdare, vlăguite. Cu mişcări încete îşi întorceau în tăcere resturile de rochii, căutînd şi omorînd păduchi. Emanau un miros cu care nici chiar FKL-ul nu putea să se mîndrească. În „Mexic" nu era apă deloc. Puţurile de-abia se săpau. Deţinutele mai zdravene, care nu erau atît de epuizate, provenind, probabil, din ultimele transporturi, munceau. Unele cărau pămînt în tărgi improvizate, altele cărau cărămizi, scînduri sau împingeau cu dificultate roabele încărcate, ale căror roţi se afundau într-una în nisip sau în băltoacele pline de noroi. Nemţoaicele kapo, puternice şi grase, cu banderole negre pe hainele vărgate, le zoreau cu ţipete şi bîte pe aceste evreice epuizate care de-abia mai puteau umbla.

Unele mai purtau urme ale frumuseţii meridionale. Două dintre ele ieşeau în evidenţă în mod special. Îmbrăcate şi hrănite mai bine, cu forme ispititoare, erau favo-

rite. Pe acolo se învîrtea și Unterkapo „Cocoșatul". Observindu-ne, s-a apropiat în salturi de noi lovind, parcă fără să vrea, o musulmancă care-i stătea în cale.

— Ce-i Schreiber, ai venit să te tăvălești nițel ? Ha, ha ! — rise el jovial. — Se face, imediat !... — și clipi cu șiretenie din ochii mici. Nu i-am răspuns nimic. L-aș fi troznit cu plăcere în cocoașa lui proeminentă. Nu-l suferream pe boul ăsta. Fără să-i pese cîtuși de puțin că l-am ignorat, se desfășura în continuare. Nu departe erau două kapo. După ce s-a apropiat de ele, a început să glumească, certîndu-se, tîrguindu-se și privind mereu în direcția fetelor tinere și frumoase, care se prefăceau că muncesc. „Cocoșatul" i-a dat în cele din urmă uneia din nemțoaice un pachet de țigări. Atunci și a doua a întins mîna, în care nu avea bățul, cerîndu-și partea. Generos, i-a dat și ei un pachet. Merita. Acum putea să ia cu el pe una din grecoaice.

S-a întors spre noi, invitîndu-ne printr-o mișcare a capului.

— Ei ? Gîndește-te — spuse el cu un glas sugrumat de patimă. — Ei ! — a repetat el încă o dată, dar fără să primească vreun răspuns.

— *Komm !* — i-a făcut un semn autoritar fetei, care, cu capul plecat, l-a urmat ascultătoare spre cea mai apropiată baracă.

Am aflat de la unul din Vorarbeiter-i unde se află Dino. Ne-a arătat o baracă în ușa căreia stătea un evreu grec, înalt și bine făcut. Văzînd că ne apropiem, a dispărut imediat în baracă pentru a apare după o clipă întovărășit de Dino.

Am intrat înăuntru. Grecul a rămas la postul său.

Deși în interiorul blocului se mai lucra, Dino își amenajase o cameră confortabilă. Un civil mai în vîrstă, cu ochelari pe nas și cu banderolă galbenă pe mînecă, stătea pe un taburet, sprijinindu-se de masă.

Dino ni l-a prezentat ca maistru în construcții ; pe mine — drept Schreiber-ul Sonderkommando-ului Ce i-o fi venit, m-am mirat eu, fără să mă trădez însă, căci Dino îmi făcea semne disperate din spatele maistrului. Maistrul vorbea polona, amestecînd-o cu expresii germane. Mie mi se adresa cu un respect special, oferindu-mi țigări și vorbindu-mi cu „domnule". Efebul, un băiat grec, se învîrtea în jurul sobei, preparînd o mîncare cu carne. Dino a scos votca, civilul ne oferea într-una țigări germane.

Am făcut tîrgul. În schimbul unui ceas, am cumpărat o jumătate de litru de votcă și cîteva pachete de țigări.

Mai tîrziu, Dino l-a tras pe maistru de o parte. I-a explicat ceva, gesticulînd continuu. După cîtva timp, maistrul și-a luat servieta și s-a îndreptat spre ieșire, luîndu-și rămas bun prin ridicarea mîinii : — *Heil Hitler !*

Deci, era german. Trebuie să fie o poamă bună maistrul ăsta. Dino mi-a prezentat planul său. De-abia acum am priceput comportarea lui de neînțeles. Maistrul, lacom de bani, dorea cu orice preț să facă avere, cumpărînd pe un preț de nimic bijuteriile rămase de la evreii gazați, pe care, ca german, îi ura. În aceste zile, își căsătorește la Katowice fata cu un hitlerist. Dorește să-i ofere cadou de nuntă un inel cu un briliant mare. Pentru o piatră frumoasă va plăti bine cu alimente de tot felul și cu alcool.

Faptul că Dino mă prezentase drept Schreiber-ul Sonderkommando-ului avea semnificația lui, căci maistrul știa perfect cine avea în lagăr cele mai multe obiecte de valoare : evreii din „Canada" sau cei care lucrau la crematoriu. Mai mult, el care credea că sînt evreu, considera că n-o să am curajul să mă tîrguiesc cu el, un german. Că n-o să-mi treacă prin cap să-l înșel, așa cum i se întîmplase de multe ori cînd a făcut afaceri cu polonezi sau cu ruși. Dino era în posesia unui inel veritabil cu un briliant de patru carate și, în plus, avea o imitație perfectă. Rămînea doar să fie inversate pietrele, lucru la care se gîndise deja. Prada o vom împărți în mod solidar. Am fost de acord. N-are decît să cheltuiască căcănarul ăsta pentru nunta lui hitleristă ! În afară de asta, în curînd voi avea din nou ocazia să ies din lagăr, cu comandoul lui Dino. Planul i-a plăcut lui Edek.

Mergînd pe strada dintre sectoarele D și C fără să fim opriți de nimeni, am ajuns la ghereta instalatorilor, ultima etapă înaintea intrării în FKL. Am lăsat votca la Jurek Sadczykow. La prînz i-o va da prin gard lui Jankiel sau frizerului. Țigările le-am luat cu noi. Din gheretă se vedea bine că la postul de pază sînt de serviciu numai SS-iste. Față de bărbați ele erau, în general, blînde. Edek a raportat frumos, anunțînd intrarea a doi instalatori *zur Arbeit*.

Aufseherin l-a privit cu plăcere pe frumosul deținut.

— *Ja ! Komm mal rein* — i-a spus, fără să-și ia ochii de la Edek cel sigur de sine. Brusc, a întrebat, parcă în

treacăt, cu drăgălășenie: — *Haben Sie Zigaretten vielleicht ?* [320]

A ridicat încet, semnificativ, pupitrul măsuței pe care nota mișcarea deținuților și la care stătea acum. Cunoșteam obiceiurile acestor nemțoaice blînde. Aproape în același timp am băgat mîna în sîn, căutînd țigările ascunse acolo. Cele două pachete de țigări au intrat în sertarul întredeschis. Drept recunoștință, ne-a avertizat că în lagăr se află Oberaufseherin Mandel și noul Lagerkomendant, Kramer.

Într-adevăr, de-abia acum am observat limuzina lui Kramer, care staționa lîngă postul de pază principal. Șoferul comandantului, de obicei foarte zelos, făcea „sport" cu un deținut. Din fericire, distanța era prea mare ca el să poată fi periculos pentru noi. În poartă, la barieră, stăteau aceleași deținute slovace.

— *Na zdar !*[321] — ne-au salutat ele vesele

— *Na zdar !* le-a răspuns Edek, rugîndu-le s-o înștiințeze pe Mala că va veni la întîlnirea fixată îndată ce limuzina lui Kramer va părăsi lagărul. Ca să fim mai siguri, am amînat vizita pentru mai tîrziu și ne-am îndreptat spre sectorul B, spre Waschraum, unde lucra un comandou de instalatori.

Ca să omorîm timpul, ne-am apucat de lucru. Tocmai tăiam o țeavă, cînd a apărut Zbyszek cu vestea că Mandel și Kramer au plecat. Fără să mai pregetăm, ne-am îndreptat spre spital. Edek s-a dus, ca de obicei, la Röntgenraum, iar eu m-am dus la cancelaria spitalului. Halina nu era acolo. De la Wanda M. am aflat că este în camera sanitarelor, care se afla în aceeași baracă cu Röntgenraum-ul. Halina s-a bucurat de vizita mea neașteptată. Buna dispoziție n-o părăsise, deși era bolnavă. Mi-a arătat o fotografie „din libertate", pe care i-o trimiseseră în lagăr, sub formă de vedere, părinții ei din Płock. Cred că cenzura o lăsase să treacă datorită conținutului nevinovat al cuvintelor scrise pe verso. După cîteva minute, Stasio Slezak mi-a și dat un semnal că se apropie un SDG. Nu aveam unde să fug; dealtfel, nu mai aveam nici timp. Auzeam pașii lui pe coridor. Fără să mă gîndesc prea mult, m-am strecurat cu greu sub patul Halinei. De-abia m-am înghesuit acolo că SDG-ul a și intrat.

---

[320] Da ! Hai înăuntru... Poate aveți niște țigări ?
[321] Noroc.

— *Na, wie geht's Halina ! Bist du wieder Krank ?*[322].

Halina se îmbolnăvea destul de des. De data aceasta avea ceva la ochi, purta chiar ochelari fumurii. Era ceva serios, căci, după cîte am auzit, de ea s-a ocupat doctorul Rhode ; acesta, fapt fără precedent în lagăr, a dus-o, se pare, chiar la o clinică de ochi din Katowice, la un specialist. Trebuie recunoscut că doctorul Rhode a dat nu o dată dovadă că tratează omenește pe anumiți deținuți ; dar, în același timp, el continua să organizeze selecții în masă pentru gazare sub pretextul combaterii epidemiei de tifos din lagărul de femei. SDG-ul s-a așezat temeinic, și-a apropiat taburetul de patul Halinei și a început să discute cu ea. Discuția se prelungea. Stînd întins într-o poziție incomodă, fără să mă mișc, mă sufocam, încercînd să respir cît mai puțin pentru a nu-mi trăda prezența.

Pielea a început să mă mănînce într-un mod insuportabil, probabil că mă năpădiseră puricii care nu lipseau nici aici. Era pentru a doua oară cînd mă aflam într-o astfel de situație. În acest timp, SS-istul glumea, iar Halina rîdea. La fiecare mișcare a ei din saltea cădeau pe mine praf și paie tocate. Lîngă nasul meu era bocancul uriaș al neamțului, atît de aproape încît simțeam mirosul cremei de ghete. S-o ia dracu de treabă, cînd o să plece o dată... ?

— Ei, mă, ieși afară ! — s-a răstit el. — Repede, *los, los !*

Să mă fi văzut ? M-am ars ! Am rămas mai departe nemișcat. Apoi am auzit-o pe Halina :

— Poți să ieși, n-o să-ți facă nimic. Te-a văzut încă de cînd a intrat.

Ușor de spus : „ieși". M-am căznit mult pînă să ies de sub patul acela blestemat. Trebuie să fi arătat tare caraghios, căci SDG-ul murea de rîs. N-are decît să rîdă. Mă consolam cu gîndul că, dacă în locul lui ar fi fost Klehr, asta ar fi însemnat sfîrșitul meu, iar Halina ar fi pățit-o și ea. Așa... m-am făcut încă o dată de rîs.

Prin fereastră se auzea un strigăt repetat, din gură în gură, de către deținute : — SDG ! SDG ! — Venise Lagerarzt-ul.

SDG-ul și-a aranjat ținuta și a fugit, lăsîndu-ne singuri. Eram foarte amărît după aventura asta prostească. Ca să mă încurajeze, Halina mi-a dăruit fotografia ei, prinsă cu

[322] Ei, cum te simți, Halina ? Te-ai îmbolnăvit din nou ?

pioneze deasupra patului. Parcă a simţit că n-am s-o mai văd niciodată.

Am intrat în Röntgenraum după Edek. Mala nu mai era acolo. Edek dormea întins pe masa ginecologică, care servea la sterilizarea deţinutelor. Staszek ne-a sfătuit s-o ştergem cît mai repede, căci trebuie să sosească doctorul Schumann. Şi, într-adevăr, de-abia am apucat să părăsim camera că ne-am şi întîlnit cu doctorul Mengele, care îi explica ceva cu aprindere doctorului Schumann. În spatele lor mergea SDG-ul. Ajungînd în dreptul lor, ne-am descoperit regulamentar. Schumann, îmbrăcat civil şi pesemne foarte distrat, ne-a salutat ridicînd mîna. Elegantul doctor Mengele nici nu s-a uitat în direcţia noastră. SDG-ul ne-a oprit. Ne-a întrebat pe un ton aspru şi ridicat dacă am reparat chiuveta în spălător.

— *Jawohl, Herr Oberscharführer* — i-am răspuns noi, în acelaşi timp. Era doar Sturmmann, dar, după minciuna aceasta dibace, crescuse în ochii noştri.

Întorcîndu-ne, l-am întîlnit pe Wiesiek P. În ultima vreme, fusese şef de bloc într-unul din blocurile din sectorul D. Sub diferite pretexte, se strecura destul de des la FKL să facă dragoste, după cum susţinuse chiar el.

Lagărul îl stricase puţin. Deţinut cu vechime, tînăr, frumos, bine hrănit, sigur pe sine, el avea, din fericire, o singură obsesie : femeile. Rămînea, totuşi, un coleg bun şi săritor. Poza în cinic, deoarece i se părea că asta îi conferă un plus de bărbăţie. Minţea, căci îi plăcea să se laude mai ales cu succesele lui în relaţiile cu femeile. În poza lui se simţea şcoala „Pinguinului", care exercitase o puternică influenţă asupra lui.

— Am avut astăzi o aventură... Stăteam culcat pe prici..., bineînţeles, nu singur.... şi deodată aud o voce : — *Was machst du hier ?* — Întorc capul : deasupra mea era chiar Hössler. Am crezut că s-a sfîrşit cu mine. M-a privit, apoi a izbucnit în rîs : — *Oh, das bist du ? Also weiter machen !* — Ce ? nu credeţi ?... M-a recunoscut. Îi plac deţinuţii cu vechime. SS-istele ne plac şi mai mult. Edek, tu o cunoşti pe Irma Grese ? E frumoasă, nu-i aşa ? Femeile spun că e lesbiană. E ea lesbiană cum sînt eu pederast ! Vă spun, are un temperament... Văd că nu credeţi. Mă jur pe ce am mai sfînt c-am... Ei şi ? SS-iştii îşi permit relaţii intime cu deţinutele, de exemplu Effinger. De ce eu, deţinut vechi, n-aş putea să am o legătură amoroasă cu o SS-istă, mai ales că chiar ea doreşte acest

lucru. O dată trăiește omul ! Miine s-ar putea să zbor prin horn ! Ei, am plecat. Trebuie să mai trec pe la una... Noroc !

După-amiază, Edek s-a intilnit încă o dată cu Mala. Eu am rămas cu instalatorii. Mă săturasem de aventuri amoroase ! Era timpul să ne întoarcem. După ce am raportat ieșirea noastră din Frauenlager, ne-am îndreptat spre locul de adunare al Bauleitung-ului. Eram așteptați, Tadek era nerăbdător. Îi era teamă să nu-i fi făcut vreun pocinog. Zărindu-ne, a răsuflat ușurat.

În formație completă, am intrat în lagăr în ritmul marșului. Blocurile se pregăteau de apel. Jasiński a rezolvat totul în locul meu. A raportat și efectivul blocului la cancelaria principală Raportschreiber-ului Kazek Gosk. Acesta mă văzuse dimineață ieșind din lagăr împreună cu instalatorii ; era prea tîrziu să mă împiedice fără să mă expună unor consecințe neplăcute, iar lucrul acesta nu voia să-l facă. I-a atras însă atenția lui Jasiński că, ținîndu-mă prea mult în brațe, se expune și îl expune și pe el la neplăceri.

Blockführer-ii ar fi putut să mă recunoască. Iar Danisz de-abia aștepta să mă prindă cu ceva. Jasiński, loial, mi-a spus tot.

Peste cîteva zile trebuia să plec în „Mexic" cu comandoul lui Dino, așa că am hotărît să-i fac un cadou șefului de bloc, pentru soția lui, — să nu-mi facă mizerie după observațiile pe care i le făcuse Rapportschreiber-ul.

LXXVIII

Au fugit iarăși trei ruși, din blocul meu. Nu au urmat nici un fel de represalii, și apelul a decurs în mod normal. A doua zi de dimineață, imediat după plecarea comandourilor la muncă, a avut loc o mare percheziție în blocurile 4 și 6. Printre cei care făceau percheziția era chiar Boger, șeful Secției Politice din Birkenau. Asta însemna că Politische mirosise ceva. Au întors cu fundul în sus numai cele două blocuri ; din fericire, n-au ajuns la al meu.

Îmi era o groază cumplită ; mă stăpîneam cu greu, lucru care nu le-a scăpat Stubendienst-ilor mei. Jankiel m-a observat atent și imediat ce SS-iștii au părăsit lagă-

rul mi-a spus fără ocol că mă bănuiește pe mine și pe Edek că am ascuns ceva în depozitul de pîine. Și asta nu a fost de ajuns; bănuiește și ce poate să fie și mă sfătuiește să ascund lucrurile în altă parte. Acum rușii evadau des. S-ar putea să aibă loc o percheziție amănunțită a blocului și atunci o pățim cu toții. Avea dreptate. Trebuia să găsesc o ascunzătoare mai bună pentru cele cîteva săptămîni care ne mai rămăseseră, însă nu știam unde. Și mai rău era că din ce în ce mai mulți colegi bănuiau că vrem să evadăm. Jurek Waśko știa precis. Jankiel și frizerul au descoperit ascunzătoarea, deci cunosc periculosul ei conținut. Edek o să-mi facă reproșuri că un număr tot mai mare de persoane cunosc intențiile noastre și asta creează un pericol suplimentar de a fi demascați, chiar incidental. Căci, în ce privește discreția lor, nu aveam nici un fel de îndoieli.

Căutînd să camuflez undeva în afara blocului nostru pachetul incomod, eram nevoit să inițiez încă o persoană, care urma să accepte să ascundă arma și uniforma în blocul ei.

În întregul lagăr doar o singură baracă era potrivită acestui scop — așa-numitul Zugangsblok[323], care nu avea șef pentru că cel mai adesea baraca era goală. Schreiber-ul care locuia acolo permanent era Jurek, nr. 227, un bun coleg.

Jerzy a fost de acord imediat. Și el se gîndea la evadare și ar fi venit bucuros cu noi. I-am promis că voi discuta cu Edek, deși știam că n-o s-o fac. Cel puțin, nu acum. Mai întîi trebuia să-l pregătesc, căci se va înfuria cînd va afla că încă o persoană cunoaște planurile noastre.

În timp ce meditam la aceasta, Jurek mi-a indicat locul unde urma să fie ascuns periculosul nostru pachet. Ascunzătoarea părea perfectă. Chiar în aceeași zi am dus arma și uniforma în blocul lui Jurek. Acum pachetul era în siguranță sub acoperiș, între două scînduri care alcătuiau plafonul coridorului. Am folosit unul din numeroasele elemente originale din care era construită baraca, fără a aduce transformări sau adăugiri ce ar fi putut trăda ascunzătoarea. Nimănui nu o să-i treacă prin cap că aici, în acest loc cît se poate de expus vederii, poate fi ascuns ceva. În afara cazului că baraca ar fi demontată,

[323] Bloc destinat să-i adăpostească pe deținuții nou-veniți în lagăr.

dar acest lucru nu se practicase nici chiar la cele mai severe percheziţii.

Edek era atît de mulţumit încît nu mi-a făcut reproşuri din cauza iniţierii lui Jurek. De altfel, îl cunoştea foarte bine. Era un om sigur.

De cînd am ascuns arma şi uniforma în blocul lui Jerzy eram deseori oaspeţii acestuia, mai ales seara cînd aici era mai multă linişte decît în blocurile noastre. E adevărat, uneori blocul se umplea mai ales cu evrei tineri, aleşi din ultimele transporturi, dar aceştia nu rămîneau niciodată multă vreme, căci, de aici, erau repartizaţi în diferite lagăre sau la carantină, de unde erau trimişi mai departe ; pe gemeni îi puneau la dispoziţia doctorului Mengele. Într-un timp, erau cîteva zeci de gemeni, strînşi special la cererea medicului SS.

O perioadă a existat şi un şef de bloc, dar pe acesta nu-l interesa nimic din ce se întîmpla în bloc, cu excepţia unui singur lucru. În înţelegere, probabil, cu Lagerältester-ul Danisz şi cu alte persoane din conducerea lagărului ordonase să se raporteze efectivul complet al blocului chiar şi atunci cînd în bloc nu erau decît cîţiva deţinuţi. În felul acesta economiseau circa 400 de porţii de mîncare pe zi. Cu excepţia autorităţilor, nimeni nu ştia unde dispăreau mai tîrziu aceste alimente. Pe noi nu ne prea interesau aceste chestiuni. În perioada aceea nu sufeream de foame şi aveam alte probleme de rezolvat.

LXXIX

Într-o zi, m-am dus cu comandoul lui Dino în „Mexic" pentru a aranja tranzacţia cu briliantele. Era devreme, maistrul încă nu venise. Dino a profitat de acest lucru şi m-a instruit încă o dată cum trebuie să procedez. Mi-a dat o tabacheră de aur, un plic cu bancnote pregătite în aşa fel încît deasupra erau cîţiva dolari, iar dedesubt bancnote germane, care nu se vedeau şi care aici nu aveau o valoare prea mare. Plicul dădea impresia că ar conţine numai dolari.

Mi-am pus pe degetul mic inelul cu piatra originală ; Dino îl avea pe cel fals în buzunar. Astfel pregătit, trebuia să mă impun prin bogăţie maistrului lacom de lucruri strălucitoare. Avînd încă timp, am ieşit din bloc pentru a

mă întîlni cu Edek, care se învîrtea prin „Mexic“ înainte de a se duce la FKL. După o vreme, un tînăr grec mi-a spus că mă cheamă Dino. Maistrul mă aştepta cu nerăbdare ; m-a salutat foarte cordial de parcă aş fi fost o personalitate. Cu un gest neglijent am scos din buzunar tabachera de aur şi i-am oferit o „gauloise“. Gestul l-a impresionat. A pipăit cu degetele groase şi tremurătoare „minunăţia“ şi a cîntărit-o în palmă.

— Ce grea este !... Aveţi aur mult acolo în lagăr, nu-i aşa ? — mi-a spus el gutural, înapoindu-mi-o. — Doar haleală nu este !... şi nici băutură !... nu-i aşa ? — a întrebat el, cu o notă de speranţă în glas.

— Ei, nu-i chiar aşa de rău — i-am răspuns sigur pe mine, jucîndu-mi bine rolul. — Contra unor asemenea obiecte ne procurăm de toate — şi am făcut briliantul să strălucească în faţa ochilor maistrului. Chiar şi SS-iştii aduc ce trebuie...

Să nu creadă cumva că ţin morţiş să închei tîrgul cu el.

— Aveţi ceva de băut, meştere ? — a intervenit Dino oportun, avînd grijă să nu întind coarda prea tare.

Maistrul a căutat în servieta sa mare de muşama şi a pus pe masa improvizată o sticlă şi o bucată de pîine cu slănină. Părea că ne face cinste. M-am căutat din nou, nepăsător, de data aceasta sub cămaşă, de unde am scos plicul cu bancnotele pregătite ! Am pus de o parte prima bancnotă de douăzeci de dolari, care a dispărut într-o clipă în buzunarul larg al civilului ; nu rezistase tentaţiei. Reichsdeutsch-ul[324] era realmente vrăjit de bogăţia mea. Îl pregătisem suficient. Acum putea începe adevărata tranzacţie.

Maistrul a învîrtit vreme îndelungată frumosul inel cu piatră scînteietoare între degetele sale lacome şi murdare. A propus să ia briliantul la Katowice ca să-i aprecieze valoarea. Are acolo un bijutier cunoscut. O, asta în nici un caz ! Nu pot fi de acord cu aşa ceva. Să aducă marfa şi va primi inelul. Să nu mai pierdem timpul ! În cele din urmă, tîrgul a fost încheiat. Mîine va aduce în „Mexic“ două şunci, o gîscă, o halcă de slănină, cîţiva cîrnaţi de porc şi patru litri de spirt. Briliantul îl va primi de la kapo Dino. Pentru a-i demonstra acest lucru i-am dat inelul lui Dino. Cu aceasta, rolul meu a luat sfîrşit.

[324] German din Reich.

Cred că l-am jucat bine și nici o clipă nu am avut mustrări de conștiință că, înșelîndu-l, aș fi un escroc de duzină.

Șiret, maistrul, nu s-a ținut de cuvînt. Ziua următoare a adus doar jumătate din marfa promisă în schimbul inelului dorit. A spus că mai tîrziu va aduce și cealaltă jumătate. Și așa dovedise multă îndemînare, furnizînd cantități așa de mari de marfă în lagărul păzit cu atîta vigilență de SS. Va rămîne o taină a lui cum de reușise acest lucru. Cu toate acestea, Dino era mulțumit cînd i-a înmînat Reichsdeutsch-ului inelul, bineînțeles, pe cel fals. Era ora zece, cînd am fost chemat la gardul de sîrmă. I-am luat ca ajutoare pe Jankiel și pe frizer. Dino cu oamenii lui așteptau. Am descărcat în grabă marfa din roabele încărcate cu brazde de iarbă și cărămizi. Transbordarea s-a efectuat rapid chiar în spatele blocului lui Danisz. Dacă ar fi știut ce bunătăți s-au introdus în lagăr chiar în spatele lui... Deși ?... Seara, după întoarcerea comandoului, Dino a scos din bloc jumătate din tot ce avea și a dus marfa în altă parte. Poate chiar lui Danisz ? Căci nimeni nu ne stingherise în momentul introducerii prin contrabandă a unei cantități atît de mari de marfă... Să-l ia naiba ! Eu îmi primisem porția. Iar maistrul, cînd va observa că fusese înșelat de kapo și de „evreul" cel brunet din Sonderkommando, va face, probabil, apoplexie.

Dar n-a făcut. Nici Dino n-a pățit nimic, căci s-a prefăcut că a fost și el o victimă a înșelăciunii mele.

LXXX

În lagăr viața se desfășura normal. Normal însemna că majoritatea oamenilor munceau din greu, erau expuși la șicane, bătăi, selecții, gazare, împușcare, interogatorii la Politische, trăiau cu o strachină de supă de napi sau urzici, fiind la cheremul SS-iștilor, stăpîni pe viața și pe moartea a mii de deținuți fără apărare. Nimeni nu era sigur de ziua de mîine. Nici chiar prominenții, din care făceam parte și eu după aproape patru ani de lagăr. E drept, foamea nu mă amenința. Primeam multe pachete cu alimente de acasă și de la fiica bătrînului Szymlak. În afară de aceasta, știam să mă descurc chiar cînd nu primeam pachete. Politische adulmeca mereu prin lagăr. Trebuia să mă păzesc de turnători și de deținuții cu funcții prea zeloși, ca și de transporturile care plecau din ce în ce mai des în inte-

riorul Reich-ului. Nu se știa niciodată dacă un astfel de transport nu se va opri undeva într-o cameră de gazare ; dar chiar dacă nu s-ar fi întîmplat asta, însăși plecarea de la Auschwitz ar fi anulat planurile noastre, deja avansate, privind evadarea. Termenul se apropia cu fiecare zi.

Au sosit mari transporturi de evrei unguri. Niciodată nu mai fusese o aglomerație atît de mare. La rampă venea tren după tren. Din vagoane se revărsau valuri de oameni : bărbați, femei, bătrîni, tineri și copii. Aduceau cu ei tot ce aveau. Cantități uriașe de bunuri erau descărcate din vagoane și așezate în grămezi ; ele ascundeau coloanele de oameni ce treceau încet prin fața grupului de SS-iști. Aici, unde avea loc selecția, viața omului depindea de mîna SS-istului, care făcea un semn spre stînga sau spre dreapta.

Doar o minoritate infimă a fost dusă în lagăr : femei și bărbați tineri care arătau sănătoși. Ceilalți, după ce își luau bagajul de mînă, plecau în două coloane : unii — de-a lungul rampei în direcția crematoriilor II și III ascunse în pădurice ; ceilalți umpleau strada diametrală, pe unde, după ce treceau de lagărul bărbaților și de cel al țiganilor, ajungeau în pădure, unde erau celelalte două crematorii : IV și V. Acolo era capătul călătoriei lor. Fumul dulceag al corpurilor arse acoperea, ca o ceață, împrejurimile.

În timpul acesta, pe rampă munceau din greu „canadienii". Sub supravegherea SS-iștilor, ei efectuau a doua selecție... selecția bunurilor celor gazați. Încărcate de cufere, valize și legături, camioanele plecau unul după altul spre depozitele din Efektenlager ; acolo urma o nouă selecție, de data aceasta mai scrupuloasă.

O mare parte a acestor bunuri, mai ales alimentele și bijuteriile, ajungeau pe diverse căi în lagăr. Bucătăria gătea supă de pîine cu untură de gîscă. Erau de toate : conserve, fructe, încălțăminte, îmbrăcăminte, lenjerie minunată, pături pufoase, șliboviță și, bineînțeles, bijuterii. „Canada" ! Ce conta că crematoriile fumegau, că gropile erau pline de gazați. Lagărul avea de mîncare ! Lagărul răsufla, căci SS-iștii ocupați cu transporturile, beți, nu se prea interesau de deținuți. Puseseră ochii pe aur și-și înfundau buzunarele cu el. Se asigurau pentru viitor. „Canadienii" procedau la fel. Bijuteriile erau cu atît mai necesare cu cît ușurau viața în lagăr. La ordinul SS-ului, cei din Sonderkomando cerneau chiar și cenușa

celor arşi, căutînd briliantele rămase intacte. Dinţii de aur erau topiţi în lingouri, care luau drumul Reich-ului pentru a susţine trezoreria statului falimentar. Oasele erau îngropate în cîmp sau aruncate în lacuri. Se pierdea doar grăsimea umană. La Auschwitz nu se făcea săpun.

Bursa lagărului cunoştea o febră fără precedent. Hans, kapo-ul „Canadei", era acum cea mai populară persoană din lagăr. Lagerältester-ul Danisz îi zîmbea cu multă simpatie, Lagerkapo-ul Jupp era cel mai bun prieten al său : mergeau la braţ. Hans radia de fericire şi făcea cadouri în stînga şi în dreapta. Această situaţie a durat cîteva săptămîni, atîta timp cît au venit transporturi. Au trecut zile şi săptămîni. Oare cîţi unguri fuseseră gazaţi ?... 100, 200, 400, 500 de mii ? Cel puţin ! Probabil că nu mai erau evrei în Ungaria, căci transporturile au devenit mai puţin numeroase şi din ce în ce mai rare. Rampa era pustie. SS-iştii şi-au adus aminte de lagăr, unde apăreau din ce în ce mai des. Blockführer-ii făceau ravagii în timpul percheziţiilor din blocuri. Acum căutau aur aici. Kapo şi şefii de bloc nu mai cochetau cu Hans, iar Jupp a uitat că nu de mult mergea la braţ cu Hans ca doi foarte buni prieteni. Mai mult : într-o bună zi i-a făcut şi o percheziţie. Dezamăgit că nu a găsit nimic, i-a dat cîteva peste bot.

— Na, parşivule !

„Canada" şi-a dat obştescul sfîrşit şi, odată cu ea, o jumătate de milion de existenţe umane !

LXXXI

Cui îi venea rîndul acum ?... Odată cu apropierea verii a crescut brusc numărul evadărilor. Aproape că nu era zi ca cineva să nu încerce să fugă. Cel mai des evadau ruşii.

Apropierea Frontului de est le dădea curaj. După ei, urmau polonezii. Într-o zi au evadat trei Schreiber-i de bloc. Toţi, deţinuţi vechi. Au şters-o din lagăr cu un comandou care lucra „aussen" şi au dispărut. Lagerführer-ul a dat un ordin strict prin care se interzicea ieşirea din lagăr a Schreiber-ilor. A fost o pedeapsă relativ uşoară, căci s-ar fi putut termina pentru noi cel puţin cu compania disciplinară. Cei mai mulţi evadaţi erau din blocul meu. Nu era de mirare. Aproape toţi erau ruşi din

„Zerleger". Mă temeam că am fost pus sub observație de șefii din lagăr, ca, de altfel, și alți Schreiber-i de bloc. Data evadării se apropia.

Cu orice preț trebuia să fac ceva ca, fără să bată prea mult la ochi, să abandonez această funcție, de altfel, destul de comodă. Trebuia să intru într-un comandou ! Altfel nu putea fi vorba de evadare.

Mișa, nedespărțitul satelit al „profesorului" mi-a spus că a doua zi va evada. Are nevoie de două costume civile. Unul pentru el, iar celălalt pentru Grișa, un gruzin smead și frumos, cu care se împrietenise în ultima vreme. M-am străduit să-i fac rost de îmbrăcăminte. Îl îndrăgisem. În afară de haine, a primit o busolă și o mică hartă făcută de mine împreună cu Edek. Nu era prea exactă, căci fusese desenată din memorie, dar putea fi folositoare unui om care nu cunoștea deloc terenul. L-am pus, de asemenea, să memoreze adresa mătușii mele care locuia în munți, în împrejurimile Sanok-ului.

S-ar fi putut să ajungă pe acolo și să aibă nevoie de ea.

Au evadat a doua zi din Zerlegerbetriebe. Din nou, la apelul de seară, am raportat : *Zwei fehlen*[325]. Presupun că evadarea reușise, căci în următoarele două zile nu au fost aduși înapoi în lagăr, ceea ce li se întîmpla cîteodată ghinioniștilor. Dacă vor trece linia frontului vor fi salvați. Edek a devenit nerăbdător. Se apropia vara ; era timpul să intru într-un comandou. Cum să fac ? — îmi băteam tot timpul capul. Dacă voi cere să fiu eliberat din funcția de Schreiber și să merg la un comandou o să bănuiască din capul locului că intenționez să evadez. Trebuia, deci, să fac ceva ca să fiu scos disciplinar din această funcție, dar nu ceva prea grav ca să ajung în compania disciplinară.

Sfătuit de Edek, am început să fac apeluri neglijente. Dar Raportschreiber-ul Kazek Gosk a sesizat imediat jocul meu. De fiecare dată, chiar înainte de apel, verifica minuțios raportul meu pentru a vedea dacă toate datele corespund.

— În ultima vreme socotelile tale ies cam prost ! — mi-a spus el malițios, după care a adăugat în doi peri : — în cazul acesta ar trebui să te eliberez, dar eu nu voi face acest lucru. Nu vreau să stau în buncăr, dacă cumva ți-ar veni cheful să evadezi... în ultimul timp asta e la modă la voi Schreiber-ii !

---

[325] Lipsesc doi.

Neputînd să ajung într-un comandou, am rămas Schreiber în continuare.

Și ceea ce era și mai rău, în lagăr s-a răspîndit zvonul că SS-ul intenționează ca, în curînd, să-i lichideze pe toți evreii, după care urmau celelalte naționalități. Trebuia avută în vedere și această eventualitate. Îi cunoșteam prea bine. Aici la Birkenau totul era posibil. S-ar putea ca evadarea din lagăr să fie singura posibilitate de salvare.

Deoarece era clar că nu vom mai obține o a doua uniformă, am stabilit o variantă modificată de evadare. Edek, care cunoștea destul de bine limba germană, va juca rolul SS-istului care escortează un deținut, adică pe mine, la Aussenkommando, de exemplu Budy, aflat la o distanță de cîțiva kilometri de lagăr. Asemenea acțiuni aveau loc destul de des, astfel că întreprinderea noastră nu ar fi atras în mod special atenția vigilentului SS. Planul era simplu, trebuia doar să obținem așa-numitul Passierschein. În acest scop, am încercat să iau legătura cu curierul cancelariei principale care trecea deseori în interes de serviciu pe la Blockführerstube. Ar fi putut subtiliza relativ ușor o astfel de hîrtie. După cîteva discuții de tatonare, am renunțat. Acest tînăr slovac nu era potrivit pentru o astfel de treabă. Edek umbla tăcut și gînditor. Într-o seară, după o vizită la dentist, s-a decis să se destăinuie. Ne-am dus la Revier, unde, la ora aceea, se putea vorbi nestînjenit. În ultima vreme, am devenit mai prudenți : în bloc nu mai purtam nici un fel de discuții confidențiale.

A început să vorbească pe larg despre relațiile sale cu Mala. Asta m-a mirat, căci pînă acum fusese atît de discret încît evitase această temă și, în orice caz, nu făcuse atîtea destăinuiri ca acum. O cunoștea de atîta vreme, este foarte legat de ea, trăiesc împreună și asta îi unește atît de mult... îi era greu să se despartă de ea... cu atît mai mult cu cît nu mai este bolnavă de malarie... Cînd se gîndește că, mai devreme sau mai tîrziu, va fi nevoită să împărtășească soarta tuturor evreilor... Acum se simte bine. Este chiar protejată de Drechsler. Toți o îndrăgesc, chiar și SS-iștii. Dar va veni momentul cînd chiar Drechsler o va trimite prima la gazare. Da, în această privință nici eu nu aveam nici cea mai mică îndoială. Dar unde bătea Edek, spunîndu-mi toate acestea ? Rostind cuvîntul „legat“, a recunoscut că o iubește. O iubea, asta era clar. Îl cunoșteam. Nu voia să mi-o spună direct. Și-a ascuns

întotdeauna sentimentele, dorind să pară un cinic. O iubea şi îi va fi foarte greu să se despartă de ea.

Intuisem ce intenţionează şi ce-l frămîntă. Aşteptam doar momentul în care îmi va propune participarea Malei la evadare. Alungam gîndul, deşi eram convins că hotărîse deja acest lucru.

— Edek, Mala cunoaşte intenţiile noastre ? — am întrebat eu, ştiind dinainte răspunsul.

— Nu ! Încă nu ştie nimic ! Şi asta mă chinuie. Nu pot să continui această situaţie. Nu pot s-o las !... — spuse el aproape în şoaptă. — Ar fi necinstit din partea mea, Mala va pleca cu noi !

— O să fie foarte romantic — am încercat eu o ironie. Dacă o să-i propun şi eu Halinei...

— Nu fi caraghios — m-a întrerupt el. — În afara flirtului nimic nu te leagă de Halina. Ar rîde de tine. De altfel, pe ea n-o pîndeşte nici un pericol. Este în carantină, poate fi eliberată, şi, în afară de aceasta, nu este evreică. Înţelege că eu am obligaţii faţă de Mala. Am o idee uşor realizabilă, iar pentru asta avem nevoie de Mala. Planul evadării va rămîne neschimbat. Se adaugă numai Mala, deghizată în deţinut...

— Şi permisul de liberă trecere ?

— Permisul de liberă trecere ? Mala va face rost de el fără dificultăţi prea mari. Are acces la Blockführerstube şi, fiind bine cunoscută de SS-işti, o să subtilizeze un bilet de voie fără să trezească nici un fel de bănuieli. Cu biletul de voie mi-a dat peste nas. Totul fusese organizat de Edek. Eu nu fusesem în stare să obţin un permis de liberă trecere şi nici nu reuşisem să ajung într-un comandou.

— Edek, nu cumva te-ai îndoit de mine ? Poate că nu mai contezi pe mine şi de aceea ai propus soluţia aceasta ? — l-am întrebat cu amărăciune în glas.

— N-ai nici o grijă ! Dar ai fi putut ajunge pînă acum într-un comandou. Nu e timp de pierdut ! Vom pleca în trei. O să le facem o figură... ! — Edek şi-a recăpătat vioiciunea. Eu, în schimb, aveam îndoieli din ce în ce mai mari.

— Ştii, în principiu, planul este bun... dar cu o femeie ? — am mai încercat eu să-l conving. Şi încă cu o femeie atît de delicată ca Mala, care poate face crize de malarie ; nu vom ajunge departe. Şi dacă va trebui să mergem în marş forţat cel puţin 30 de kilometri. Nu va

face față ! Vom putea conta pe un ajutor al oamenilor atunci cînd își vor da seama că este evreică ? Se poate descoperi că este femeie încă pe teritoriul lagărului !

Edek făcu un gest liniștitor cu mîna.

— Risc există peste tot, dar dacă cineva dorește ceva foarte mult poate să facă față oricărei situații. Atunci, rămîne hotărît ! — mi-a spus el, văzînd că am epuizat toate contraargumentele. Bate laba !

Ne-am strîns mîinile cu putere. Întorcîndu-se spre blocul său pe Lagerstrasse cufundată în întuneric, Edek rîdea și repeta într-una : — O să le facem o figură !

LXXXII

Tocmai făceam ordine în grădina din fața blocului meu cînd, brusc, sirena a început să urle, dar altfel decît de obicei. Prevestea un bombardament. Dinspre Zerlegerbetriebe se ridicau în înaltul cerului baloane de baraj. După cîteva clipe, ceața artificială cuprinse tot lagărul. Se auzea duduitul motoarelor de avion. Tunurile antiaeriene au început să latre. Schije de obuz cădeau deasupra lagărului. Trebuia să ne adăpostim sub streașină, care constituia un paravan destul de precar. La un moment dat, aerul s-a cutremurat de zgomotul făcut de bombardierele care evoluau la mică altitudine. Bombele șuierau deasupra noastră, exploziile ne înconjurau. Acestea mi se păreau atît de aproape încît credeam că cel puțin jumătate din lagăr nu mai există și că din crematorii n-a mai rămas nici urmă. Brusc s-a așternut liniștea și a sunat încetarea atacului aerian. Cînd ceața s-a împrăștiat, am zărit la răsărit coloane de fum negru și greu. Buna fusese bombardată. În lagăr au apărut Blockführer-ii. Pe uniformele lor se vedeau urme de pămînt din gropile în care stătuseră culcați în timpul atacului aerian. Era o priveliște plăcută. Neinfricați erau numai față de noi, cei dezarmați. S-au pus energic pe „treabă", urlînd și bătîndu-i pe cei care nu izbuteau să le scape din mîini.

Într-unul din comandouri cineva profitase de panică și evadase. De s-ar repeta cît mai des aceste atacuri aeriene !

Edek mi-a adus portretul Malei să-l ascund undeva. Fusese executat în creion de o pictoriță din lagăr.

— Privește ! Seamănă cu o evreică ?...

Portretul reda destul de fidel fața frumoasă și simpatică a Malei.

Probabil că Edek îmi adusese portretul special. Credea că nu țin minte figura Malei, căci o vedeam destul de rar. Acum o aveam în față. Am ascuns portretul în masă unde ascunsesem o cantitate mare de țigări și suvenirurile mele : fotografia Halinei, a surorii mele, bilețele, precum și felicitările primite de sărbători și de ziua mea onomastică de la fetele din FKL.

— Iar acum privește cu atenție ! — spunînd aceasta, Edek mi-a dat un inel mare și greu din platină bătut în briliante. O minunăție ! 23 de pietre de cel puțin o jumătate de carat fiecare, iar aceea din mijloc — și mai mare. Socoteam în gînd cîtă mîncare și băutură se poate obține în schimbul inelului.

— Ascunde-l undeva. O să ne fie de folos în timpul evadării. L-am cumpărat în schimbul a trei cîrnați SS-iști de la o deținută care lucrează la magazia lui Effinger — mi-a explicat el.

— O să mai „organizezi" tu cîrnați ! — Nu credeam în povestea asta. Eram convins că acest cadou provenea de la Mala. De altfel, îmi era indiferent. Dacă trebuie să meargă cu noi, n-are decît să se străduiască. Am înfășurat inelul în batistă și l-am purtat tot timpul cu mine. Era mai sigur decît într-o ascunzătoare.

Am trimis un bilet la Zakopane surorii mele Władа. Mi-a fost teamă să-i scriu direct ; am dat însă de înțeles că de ziua ei onomastică, care cădea spre sfîrșitul lui iunie, va avea o mare și plăcută surpriză. Intenționam ca după evadarea din lagăr să ne oprim undeva pe lîngă Zakopane și acolo Mala să rămînă în grija surorii mele și a soțului ei Jurek, de profesie medic. Urma să ne odihnim puțin, iar apoi să-i contactăm pe partizani, cu care, fără îndoială, Jurek avea legături. Deoarece deocamdată nu puteam ieși din lagăr, i-am dat bilețelul lui „Góral" iar acesta bătrînului Szymlak. El va ști ce să facă în continuare. În legătură cu Szymlak aveam anumite planuri pe care i le-am împărtășit lui Edek. Szymlak locuiește în satul Kozy, situat chiar la poalele munților Beskidy. Cunoșteam destul de bine împrejurimile din povestirile bătrînului. Pînă la pădure erau literalmente cîțiva pași. Un loc ideal pentru a ne trage sufletul după o „plimbare" de o zi întreagă. Szymlak nu o să facă nazuri, ne cunoșteam

doar foarte bine. Urma doar să aranjez treaba cu el imediat ce voi intra în comandou.

— Ei, văd că începi să acționezi rezonabil ! — m-a lăudat Edek mulțumit. — Începusem să mă tem că o s-o lași baltă — s-a prefăcut el că glumește.

Ceva insesizabil, o umbră nevăzută tulbura însă de cîtva timp prietenia și sinceritatea absolută care ne unise pînă acum. Edek intuia că am reticențe. Îndoielile lui nu erau chiar neîntemeiate. De mai multă vreme mă frămînta un gînd, dar, deocamdată, nu-l dezvăluiam. Am încetat să ne tundem. Acest lucru nu frapa pe nimeni, cu atît mai mult cu cît mulți deținuți vechi căpătaseră permisiunea de a purta părul lung. Doar Kazek Gosk se uita bănuitor la părul nostru, dar nu spunea nimic.

Am hotărît să sărbătorim ziua de 14 iunie, cea de a patra aniversare a sosirii primului transport la Auschwitz, într-un mod mai deosebit decît altă dată.

Se pare că sufletul întregii acțiuni a fost Zdzisiek M. În perioada cînd polonezii ocupaseră funcțiile mai importante în lagăr el devenise Oberkapo la depozitul de materiale. Era blînd, îl îndrăgise toată lumea. În vederea aniversării ne-a pus la dispoziție unul din blocurile depozitului. Tocmai ce ne trebuia : blocul nu era locuit de nimeni, iar „tacimurile" se aflau chiar acolo. Pregătirile au durat trei zile. Fiecare din cei invitați trebuia să „organizeze" cîte ceva mîncare și băutură.

În seara zilei de 13 iunie, imediat după stingere, aproape din fiecare bloc s-au strecurat în liniște deținuți vechi, îndreptîndu-se spre depozit. Totul era pregătit. Mesele acoperite cu fețe de masă erau aranjate în formă de potcoavă, iar pe ele se aflau farfurii, cuțite și chiar furculițe. Nu mai știam cum se folosesc aceste instrumente. Lîngă mese erau cîteva căzănele. Într-unul aburea gulașul, în altul cartofii fierți, iar în al treilea era votca. Pe masă erau grămezi de pîine tăiată felii, brînză, cîrnat SS-ist, conserve, sardele. De cînd exista lagărul nu se mai văzuse așa ceva.

Fast ! Iată și primul toast. În mîini cănile pline cu lichidul arzător, aceleași din care am băut timp de patru ani zeama scîrboasă de plante. Toți beau pînă la fund, votca se prelinge pe bărbii. Se toastează pentru libertate ; acest cuvînt nici n-ar fi trebuit pronunțat cu glas tare.

— Liniște ! Liniște ! „Góral" vrea să vorbească ! — Limba i se încurcă în gură. Trăsese ceva la măsea încă

înainte de acest toast. Cîți am venit atunci... 728 de flăcăi. Cîți mai sînt ? 30—35 ? — Cineva îl întrerupe :

— Mai încet ! Doar avem oaspeți ! Papuga, Rysiek, Kordek, Stefan, Józek Mikusz... — începe să socotească, dar l-au acoperit ceilalți.

— Destul ! Destul cu numărătoarea asta ! Peste cîteva zile vom fi și mai puțini !

Toți rîd, căci știu ce știu. Fiecare se gîndește la evadare. Temperatura se ridică pe măsură ce mîncăm și bem.

— Trăiască Kukla ! Cum ai să ieși la socoteală cu toate astea la bucătărie.

— Să mîncăm toate proviziile SS-iștilor. Să-i ia dracu ! — țipă Edek exaltat. — În curînd o să trăim din ale noastre ! — Din nou rîd cu toții și își aruncă priviri semnificative.

— Cînd ? — întreabă Zdzisiek.

— Peste două săptămîni ! — îi răspunde Edek serios.

— Și noi la fel ! — țipă Zdzisiek făcînd cu ochiul spre Papuga și Rysiek.

— Numai să n-o facem toți deodată ! Să fixăm datele — glumește cineva.

Se vede deja fundul căzănelului. Agitație, hărmălaie, risete, plînsete, destăinuiri, îmbrățișări. Cineva a început să cînte : „Ne dau cafea dar nu-i destul, după apel un șut în c..." — vechiul cîntec de lagăr compus de Tadzio Kański.

Unii atacă refrenul, în timp ce alții încep să cînte : *Im Lager Auschwitz war ich zwar*... Stau pe vine, iar deasupra capetelor țin taburetele.

— Așa a fost cîndva ! Vremurile astea n-or să se mai întoarcă ! sare Edzio Ferenz. Acum putem cînta „*Polonia încă n-a dispărut !...*" [326] — Este un vacarm de nedescris. Brusc s-a făcut liniște, a apărut santinela — un deținut care a stat în ușa barăcii — și ne face semne disperate să înceteze gălăgia.

Dinspre corpul de pază vine cineva. Liniște ! Se apropie Blockführer-ul Schneider și Arbeitsdienst-ul Tkocz. Au mirosit ceva și caută votcă. Am stins luminile. Stăm liniștiți, ascunși. Mai bine să nu ne arătăm în fața unor astfel de tipi. Ne beau, iar apoi sînt în stare să ne toarne. Asta ar mai lipsi ! Au dispărut în blocul de vizavi. Józek M. a plecat în cercetare. S-a întors după un moment. Beau la șeful de bloc. Au întrebat unde are loc o beție, căci se

[326] Imnul național al Poloniei. — *Nota trad.*

auzeau cîntece. Din fericire, au găsit multă votcă la șeful de bloc, așa că vor rămîne acolo mai multă vreme. E bine că astăzi este de serviciu Schneider și nu Grapatin, de exemplu. El nu s-ar fi lăsat așa de ușor. Aștia au crezut povestea inventată pe loc de Jurek: a întîlnit cîțiva oameni beți care, după ce l-au zărit, au dispărut în întuneric.

Ne-am despărțit în grupe mici. Edek și cu mine am ieșit împreună. Ceilalți și-au luat rămas bun de la noi, aruncîndu-ne priviri complice. Ne-au dibuit. Și noi pe ei. De altfel, nimeni nu se ferea în mod deosebit. Fiecare pregătea evadarea. Toți se gîndeau la un singur lucru. La libertate.

Ultimul atac aerian ne-a întărit convingerea că pasa proastă trece, iar de la Auschwitz ne-a venit vestea că zidul morții fusese lichidat.

LXXXIII

Mala este o fată curajoasă. A făcut rost de permis de liberă trecere. E adevărat, era pe alt nume, dar și-a asumat riscul. Se bucura enorm că o luăm cu noi. Edek părea și el satisfăcut. Eu, mai puțin. Consideram că femeia ne va fi o povară, că ne va aduce ghinion și aceasta cu atît mai mult cu cît intenționam să devenim partizani și să ne întoarcem în împrejurimile Auschwitz-ului.

Edek a adus Ausweis-ul unei santinele. Îl găsise pe rampă. SS-istul îl pierduse, probabil, în timpul descărcării unui transport, în timp ce-i jefuia pe evrei. Poate să ne fie de folos. L-am ascuns în masă.

De data aceasta am reușit. Am încurcat apelul atît de bine, încît întregul lagăr a așteptat mai mult de o oră pînă să se descopere greșeala. Rapportführer-ul Wolf nici măcar nu m-a atins. Avusesem cu el niște combinații, nu prea demult, cînd era încă un Blöckführer obișnuit. Grapatin, însă, nu a întîrziat să profite de ocazie pentru a mă plezni peste față. Nu-i nimic! În curînd o să-mi iau revanșa. Poate că nu m-ar fi înlăturat din funcție dacă nu ar fi intervenit șeful de bloc al SK, Bednarek. A intervenit în apărarea deținuților nevoiți să stea atît de mult la apel datorită neglijenței mele.

— Cum se poate să țineți un Schreiber care nu știe să socotească ! Un întreg lagăr să fie nevoit să stea în picioare din cauza unui nătărău ! — s-a plîns el Rapportschreiber-ului.

Asta-i bună ! S-a găsit cine să-i apere pe cei năpăstuiți ! Un bandit de cea mai joasă speță, un carierist de lagăr. Pentru a intra în grațiile SS-iștilor făcea pe grozavul în prezența lor. Ce nu făcea cu deținuții din compania disciplinară !

Înfuriat, m-am întors spre el pentru a-i închide pliscul. Apărătorul ! Mai mîriia ceva, așa că i-am propus să mă pupe-n c... A alergat să se plîngă lui Danisz. Imediat după apel, Danisz a ordonat adunarea Schreiber-ilor de bloc. Erau prezenți, de asemenea, kapo Jupp și Bednarek. La o anumită distanță stătea un grup mare de deținuți, curioși să vadă ce se întîmplă. Danisz a spus calm că mă eliberează din funcția de Schreiber în care, după cum se vede, nu fac față.

— La comandou ! La lopată ! Acolo este locul tău ! — a încheiat el energic.

— Ce ? se indignă Bednarek. — Trebuie să fie aspru pedepsit ! Dă-mi-l mie. O să-l învăț să fie cuminte și supus ! La mine ! La compania disciplinară ! — s-a înfuriat el ca în vechile vremuri bune. A sărit la mine, plimbîndu-și pumnul prin fața nasului meu. A ridicat mîna ca și cum ar fi vrut să mă lovească.

— Încearcă numai să mă lovești, boule ! Nu-ți ajunge cît ai dat ? Hai, lovește-mă ! — l-am ațîțat eu cu curaj, văzînd că grupul deținuților venise mai aproape, formînd acum un cerc compact. Nu știu cum s-ar fi terminat, dacă n-ar fi intervenit brusc Danisz ; l-a îndepărtat pe Bednarek, iar pe mine m-a împins în coloana Schreiber-ilor :

— *Abtreten ! Los !* — a țipat el, apoi l-a luat de braț pe furiosul Bednarek și l-a condus la bloc. La plecare, s-a întors spre mine și, amenințîndu-mă cu degetul, mi-a spus în polonă :

— Iar tu, Schreiber, nu fă pe deșteptul !... *Morgen zur Arbeit !* [327] — a adăugat în germană. — La lopată !

M-a mai amenințat, dar se vedea că a minimalizat întreaga chestiune. Evident, vremurile se schimbaseră...

---

[327] Mîine la muncă.

Edek nu mai putea de bucurie.

În sfîrșit, pot să ies din lagăr la un comandou ; aceasta fusese și intenția noastră. Arbeitsdienst-ul Tkocz m-a repartizat la Planierung-ul unde lucra Józek Wasko. Asta nu prea îmi convenea, căci voiam să fiu cît mai aproape de Edek. Edek a aranjat chestiunea cu Chamek. Acesta, un evreu din Mlawa, cu o reputație destul de șifonată, mai ales printre evrei, era kapo Strassenbau-lui care lucra în lagărul de femei. Acest lucru îmi convenea de minune.

Józek, kapo-ul Arbeitseinstz-ului, m-a repartizat la acest comandou ca Schreiber. Schreiber-ul era acolo la fel de necesar, precum chelului tichia de mărgăritar ; dar nu asta conta. Chiar a doua zi am „construit" drumuri spre FKL. Comandoul lui Chamek număra patruzeci de oameni : evrei, ruși și polonezi. Lucrările se efectuau pe terenul spitalului de femei, care se mărise foarte mult de cînd nu mai fusesem pe acolo. În prezent, se construia un drum printre barăcile de lemn încă nelocuite. De-abia acum se amenajau pentru necesitățile Revier-ului. Cu toate acestea, personalul blocului era complet, avînd și o șefă. Ca orice comandou ce se respectă, Strassenbau avea protectorul lui, pe Kommandoführer. Acesta era un Oberscharführer tăcut și liniștit, de loc, se pare, din Klajpeda. Chamek m-a prezentat Scharführer-ului. Acesta a dat din cap aprobativ, a rămas încă o clipă pe loc, apoi a plecat.

— Bun băiat ! — a spus Chamek. Fac cu el tot ce vreau.

— La treabă ! La treabă ! *Arbeiten* — a țipat el, mai mult de formă, văzînd în depărtare un SS-ist care mergea pe bicicletă. Prin apropiere se învîrtea un deținut în vîrstă, înalt, slab, cu o figură de intelectual. Chamek l-a chemat. Omul a luat poziția de drepți. A lovit regulamentar tocurile atît de tare, încît erau să-i cadă ochelarii ; și-a bombat pieptul slab în așteptarea ordinului. Era un Vorarbeiter.

— Colonele ! — i-a spus Chamek cu patos. — Să fie totul în ordine aici ! S-a înțeles.

— Am înțeles, domnule Oberkapo ! Răspunsul era apăsat, milităresc.

— Sînt aici, în blocul ăsta. Dacă se ivește ceva... înțelegi, colonele ? Continuă ! Tu știi cine este ? — mi se

adresă el cu emfază imediat ce fostul colonel se îndepărtă. Asta a fost o figură... La Statul-major !

— Pe vremea Rusiei țariste — mă gîndeam eu.

— L-am făcut Vorarbeiter, căci este bătrîn și nu ține la muncă grea. Dacă va supraviețui, precis va ajunge în guvern...

Deci și Chamek se asigura pentru viitor. Am auzit multe despre el, printre altele, că ar fi un sîngeros ; dar după cum am putut constata, e blînd ca un mieluşel, deşi, în acelaşi timp, este un măscărici și un exaltat.

— Vino Schreiber — îmi făcu un semn, văzînd că mă apucasem să scriu numerele deținuților din comandoul nostru. Lasă asta ! Ai timp ! Vino ! — îmi spuse misterios. O să ți-o arăt pe logodnica mea. O minune. Cea mai frumoasă femeie din lume. O s-o cunoşti, şi o să te convingi ! Şi are un temperament !

Însoțindu-l în bloc, mă gîndeam la influența binefăcătoare pe care o au femeile chiar și asupra unor indivizi ca Chamek. O paiață, dar care nu făcea rău. Cel puțin aici, la FKL, făcea impresia asta. Pe „logodnică" am găsit-o în camera șefei de bloc. Pe piept avea un triunghi roşu. Era o iugoslavă tînără şi frumoasă. Chamek m-a prezentat galant :

— Schreiber-ul meu. Este polonez. Unul din numerele cele mai vechi din lagăr.

M-a salutat cu indiferență. Mi s-a părut chiar că l-a privit pe Chamek cu o ură nedisimulată. Am încropit o conversație. Cîteva fraze de circumstanță. În timpul acesta, Chamek punea cadourile pe masă : ciocolată, sardele și încă niște mărunțișuri. Vera părea că nu observă acest lucru. Fără să se simtă jignit de atitudinea ei, Chamek i s-a adresat pe un ton drăgăstos :

— Iar acum mulțumește-mi, iubito... !

Fata s-a înroșit. A luat-o de mijloc și a început s-o sărute. S-a smuls cu îndemînare şi l-a pleznit peste gură. Într-adevăr, fata are temperament ! Deci, aşa arăta această idilă...

Am intrat în blocul unde locuia Dzidka S. Am aflat că, într-adevăr, Halina este la carantină. Are ceva complicații la ochi. Deci, nu o voi vedea pe Halina nici astăzi şi niciodată aici, în lagăr.

LXXXIV

Am cunoscut-o pe Elżunia. Iată cum : în blocul nostru a apărut Kommandoführer-ul, însoţit de kapo-ul spitalului, Orla, şi de şefa de bloc, „logodnica" lui Chamek. Au umblat multă vreme prin blocul pustiu, aflat în reparaţii. Măsurau, gesticulau şi calculau ceva. Am constatat mai tîrziu că vizita s-a soldat cu un „aranjament". Scharführer-ul s-a angajat faţă de Orla, care îi plăcea, că va pune în bloc o pardoseală de beton. Chamek era foarte mulţumit de acest lucru, căci va avea din nou ocazia să-şi arate generozitatea faţă de iugoslavă, dorind să intre prin diverse mijloace în graţiile ei, în pofida ultimei înfrîngeri. Şi eu mă bucuram, deoarece acum puteam să mă strecor fără dificultate în bloc în loc să stau afară sub soarele fierbinte, prefăcîndu-mă că am de lucru acolo.

Am văzut cîteva fete din personalul spitalului, care demontau şi scoteau din bloc paturile suprapuse cu trei nivele, şi m-am repezit să le ajut. Treaba mergea repede. Era chiar vesel. Mi-a atras atenţia o fată scundă şi vioaie care avea ceva deosebit. Cum înceta să vorbească, începea să cînte. Îmi amintesc că fredona mereu una şi aceeaşi melodie despre sfîntul Toma. S-a nimerit să fiu mereu lîngă ea. Se vede că colegele o iubeau, căci i se adresau cu diminutivul Elżunia.

Am cunoscut-o mai îndeaproape în zilele următoare.

Edek alerga la Röntgenraum la întîlnire cu Mala. Ea îl aştepta acolo. Eu stăteam de mai multă vreme pe partea opusă a Röntgenraum-ului. Mă pusese acolo Kommandoführer-ul să semnalizez dacă apare cineva.

În caz de pericol, trebuia să bat în obloanele de lemn ale ferestrei camerei Orlei, cu care avea, după cum mi-a spus, ceva de vorbit. Curios, am încercat să văd ce se petrece înăuntru, dar obloanele erau prea etanşe pentru a putea zări sau auzi ceva. Voiam să ştiu ce putea să aibă comun o nemţoaică frumoasă, cu triunghi roşu, inteligentă şi încă tînără, cu un SS-ist trecut, care nu arăta deloc ca un donjuan.

La fereastra următoare mi-au fulgerat prin faţa ochilor două siluete îmbrăţişate. Edek şi Mala. Nici măcar nu m-au văzut, atît erau de preocupaţi unul de celălalt. M-am retras discret. În pauzele dintre îmbrăţişări discutau,

desigur, amănuntele evadării și traseul. La altă fereastră l-am zărit pe Staś curățind de zor instalațiile de sterilizare nichelate. Am înconjurat întregul bloc. Dispensarul era pustiu. Nu era de mirare. Locatarele sînt la lucru. S-au deschis obloanele camerei Orlei. M-am apropiat de fereastră. Scharführer-ul era în pat și dormea sau se prefăcea că doarme. Nu mai era nimeni în cameră. Ciudat... Să se fi deschis obloanele singure ? Interesant acest bloc, acest Röntgenraum !...

A fost fixată ziua evadării ! Sîmbătă, chiar la prînz. De altfel, s-a fixat nu numai traseul, dar și persoanele care vor evada. Discuția nu a fost dintre cele mai plăcute. Se manifestau mereu reticențe. Mai ales din partea mea. În cele din urmă, mi-am expus punctul de vedere. Edek nu a fost deloc surprins. Se așteptase la aceasta. Am stabilit ca sîmbătă să plece Edek cu Mala, iar luni, dacă evadarea se va desfășura normal, voi pleca eu și Józek. Edek cu Mala se vor opri la Kozy, unde îi vor da lui Szymlak uniforma și permisul de liberă trecere, iar acesta le va aduce luni în perimetrul unde lucrează Józek. Detaliile erau clare. O să ieșim din lagăr în același mod, o să urmăm același traseu. Planul părea simplu, trebuia doar să discutăm cu Szymlak. Am făcut-o a doua zi. Szymlak și-a exprimat acordul, deși fără prea mult entuziasm. Avea obiecțiuni. În cele din urmă l-am convins. Dacă Edek și Mala vor ajunge la Kozy, aceasta va însemna că evadarea a reușit. SS-ul nu va ști în ce fel au ieșit din lagăr, deci, se va putea proceda în același mod. Modalitatea era foarte comodă... pentru mine bineînțeles. Edek și Mala vor fi cobaii. Ei riscau, iar eu mă ascundeam comod în spatele lor. Eram un laș, asta era clar. Faptul că nu voiam să plec cu ei, datorită participării la evadare a unei femei, era mai curînd un pretext. Da ! Preferam ca ei să plece primii. Dar Edek nu m-a lăsat să înțeleg că mă poticnisem.

El avea o cheie potrivită pentru Kartoffelbunker-ul aflat pe traseu, care în planurile noastre constituia o bază intermediară, situată imediat după sectorul A al lagărului de femei, pe partea dreaptă a drumului spre Budy.

Ne-am înțeles ca a doua zi să nu plec la muncă și să rămîn în lagăr pentru a le duce uniforma și arma. Edek va aștepta în gheretа instalatorilor.

LXXXV

Încă în seara aceleiași zile ne-am dus la blocul lui Jurek. Deși blocul nu era locuit, în camera lui Jerzy am găsit o mare adunare. Îi cunoșteam puțin pe acești oameni. Pe cîțiva i-am văzut aici pentru prima oară. Numerele erau, în majoritate, de la 100 000 în sus. Deci, milionari. Am simțit că sîntem oaspeți nedoriți. Jurek a încercat să destindă atmosfera :

— Puteți fi liniștiți — spuse el —, sînt oameni de treabă... Întreruptă la intrarea noastră, discuția a fost reluată, deși participanții erau cam stingheriți. Ea era condusă de un omuleț, care, după cum am observat, șchiopăta. Din ceea ce povestea rezulta că fusese adus de la Varșovia recent. A vorbit mult despre Armata Națională, despre contactele cu Londra, despre lupta armată cu ocupantul în perimetrul Capitalei. Atît Edek cît și eu ascultam cu o mare doză de scepticism. Zîmbeam indulgent. Eram ferm convinși că tipul o face pe eroul și minte de îngheață apele. După patru ani de lagăr ne era greu să ne închipuim cum arată acum ocupația, ca să nu mai vorbim de o acțiune armată și organizată împotriva puternicei mașini de război hitleriste. Iar cînd omulețul, devenit de curînd deținut, a început să vorbească despre organizarea în lagăr, aici la Birkenau, în imediata vecinătate a celor patru uriașe camere de gazare, a unei acțiuni organizate de rezistență, sprijinite de o celulă care, pasămite, acționa în lagărul-mamă, am început să ne îndoim de-a binelea că e în toate mințile. Era, deci, un milionar care nu-și dă seama ce înseamnă lagărul de concentrare de la Birkenau, așa-numitul Vernichtungslager [328]. În cei patru ani de existență a lagărului au fost făcute numeroase încercări de organizare a unei mișcări de rezistență. Toate s-au încheiat tragic. Cu interogatorii la Politische, torturi, „zidul morții" sau spînzurătoare. Ori cineva a denunțat, ori s-a găsit un turnător în rîndurile organizației... În acest moment au ajuns la mine cuvintele vorbitorului pe această temă.

— Varșovia știe bine ce se întîmplă aici la Auschwitz. Știe chiar că cei mai mulți turnători se recrutează dintre deținuții vechi. Dintre cei cu funcții și prominenți...

Edek s-a ridicat în picioare, a dat din umeri, după care a ieșit. Jurek a alergat după el.

---

[328] Lagăr de exterminare.

Ei, are el puțină dreptate — m-am gîndit. Altfel nu s-ar fi produs atîtea căderi. Pe de altă parte, milionarii ăștia generalizează, bănuind pe fiecare deținut vechi că i-ar sluji pe SS-iști. Mai auzisem cîndva o părere asemănătoare din gura unui deținut adus de curînd. Dar cum puteam să-i explic că mereu și peste tot se găsește cîte o oaie neagră. N-am rezistat și l-am lovit peste gură. Asta i-a întărit și mai mult convingerea. Ulterior, l-am cunoscut mai îndeaproape. Sora lui, o actriță cunoscută, se ținea cu SS-iștii, iar el ajunsese în lagăr. Datorită comportamentului surorii, era bănuit că este turnător la Politische. N-a avut o viață ușoară în lagăr. Și poate era cel mai de treabă om de sub soare. Oare noi nu ne aflam într-o situație asemănătoare ? Din cauza unor indivizi descompuși, eram bănuiți toți. Dar pentru aceștia exista un leac. Plecau cu un transport sau la spital, de unde nu se mai întorceau vii. Cine dădea ordinul ca un turnător să fie lichidat ? Probabil că acest lucru nu se întîmpla la o adunare ca aceea ce se desfășura aici. O astfel de organizație zgomotoasă ducea direct la zid... Mă săturasem de vorbăria asta. M-am ridicat cu intenția de a ieși, cînd ușa s-a deschis brusc și în cadrul ei a apărut Jurek țipînd : — *Achtung !* În spatele lui se zărea silueta solidă a unui SS-ist. Toți s-au ridicat speriați, luînd automat poziția de drepți...

Îmi imaginam ce se întîmplă în clipa aceea în mintea participanților la adunarea conspirativă, căci eu însumi mă simțeam ca un hoț prins asupra faptului. Iată, deci, ce înseamnă o organizație conspirativă ! !

— *Was ist los hier ? !* [329] — ni s-a adresat amenințător SS-istul, privind cu atenție împrejur. În camera întunecată — căci prin fereastra mică ce dădea spre coridor venea puțină lumină — domnea o liniște de mormînt. Înainte ca vreunul dintre noi să-și revină și să bîiguie o justificare, SS-istul a spus :

— *Weiter machen !* — și la fel de brusc s-a retras, urmat de Jurek.

De-abia acum l-am recunoscut pe Edek după voce. E și ăsta un nebun ! Dar bine le-a făcut ! N-au pus pe nimeni de pază, dar se joacă de-a organizația conspirativă... Toți au fost surprinși de comportarea ciudată a SS-istului, dar nimeni nu a bănuit că acesta putea fi Edek.

---

[329] Ce se întîmplă aici ?!

Fericiți că s-a terminat numai cu atît, oamenii au părăsit camera în cîteva secunde. Am rămas singur.

Am verificat arma, căci nu avusesem ocazia s-o fac. În încărcător erau două cartușe și unul pe țeavă. Nici nu prea știam să umblu cu așa ceva. În schimb, Jurek se pricepea. Cît de mult schimba uniforma omul ! Edek arăta excelent în uniforma SS. Poate că mînecile îi erau prea lungi. Lubusch era nițel mai înalt. Am încercat-o și eu. Chipiul era prea mare. Va trebui să pun niște fîșii de hîrtie. Mai rău stăteam cu germana. Dar, la nevoie, ajungea. Acum, mulți SS-iști nu știau bine germana. Dar cel mai bine ar fi să nu întîlnesc în drum nici o patrulă, căci, altfel, nici cunoașterea limbii n-ar mai ajuta la nimic...

Am făcut un pachet cu uniforma și arma. Mîine le voi duce lui Edek.

În noaptea aceea n-am putut să adorm. Poate că ar trebui să nu mai amîn și să plec mîine cu ei... Szymlak poate să dea greș, ce voi face atunci ? Și ce se va întîmpla dacă nu vor reuși ?...

Cine i-a ajutat să evadeze ?... Poate că ar fi mai bine să rezolv problema dintr-o dată ?... Ce se va întîmpla dacă Mala va avea o criză de malarie pe drum ?...

Edek sforăia. Dormea buștean. El nu-și sfărîma mintea... pentru că era decis.

LXXXVI

Uniforma și arma sînt deja în Kartoffelbunker. Edek l-a informat despre planurile noastre de evadare pe Jurek Sadeczykow, unul din colegii săi instalatori, care ne va fi util cînd o vom travesti pe Mala. W.C.-ul de la corpul de pază este și el pregătit. Deci, totul este pregătit pînă la ultimul amănunt ! Mîine este sîmbătă, ziua evadării ! Am petrecut noaptea la fel ca și pe cea trecută. Edek a dormit foarte bine.

Dimineață am ieșit, ca de obicei, fiecare la comandoul său. Vremea era minunată. Mă învîrteam prin spital, urmărind apariția lui Edek. Pe măsură ce se apropia prînzul căldura devenea insuportabilă. E bine ! Chiar asta și așteptam. Pe zăpușală, SS-iștii obișnuiau să se ascundă pe unde apucau ca să tragă un somn. Nu mai era disciplina dinainte. În sfîrșit, a apărut Edek. Liniștit și zîmbi-

tor ca întotdeauna. Mala este pregătită ! Totul este gata ! O să mai trec o dată prin fața Blockführerstube-i laterale pentru ca SS-istele să se obișnuiască cu mine... La ce-i mai trebuia asta ? De ce se mai învîrtea atît ! — mă gîndeam eu. Poate că nu știa cine este de serviciu la corpul de pază principal ? Dar o putea afla cu ușurință Mala... ! Supravegheam lucrările de turnare a pardoselii în blocul Elżuniei, despre a cărei prezență uitasem cu desăvîrșire. Gîndurile mele erau cu el. În cele din urmă, aproape de ora amiezii, a sosit. La corpul de pază principal era de serviciu Blockführer-ul Perschel și o Aufseherină. Perschel, SS-istul ăsta nebun poate fi periculos ! Niciodată nu știi ce poate să-i treacă prin cap. Să sperăm că n-o să se învîrtă prea mult în jurul nostru, căci după un accident de motocicletă rămăsese șchiop. De altfel, la ora aceasta trebuia să plece la masă.

Ne-am dus în sectorul B al lagărului de femei, unde locuia Mala. Ne aștepta în blocul ei, stînd înghesuită între paturi și masă împreună cu două curiere, probabil, verișoarele ei. Deci și ele știau totul. Mala era palidă și nervoasă. Părul ei roșcat era tuns scurt. Pe masă — o hartă întinsă ca la un stat major. Au înfășurat-o repede. Edek ascunde și astea... — a spus Mala într-o polonă stîngace, dîndu-i niște obiecte mici de aur. — Mi le-au adus fetele. O să ne folosească pe drum — a adăugat ea, văzînd că Edek s-a strîmbat. Prin zidurile barăcii străbăteau vocile deținutelor : — *Läuferin ! Läuferin !* — strigau ele în cor. Tinerele erau chemate la postul de pază. Slovacele s-au repezit s-o îmbrățișeze pe Mala... Sărutînd-o și plîngînd, i-au urat succes. Despărțirea a durat prea mult ; Edek, nerăbdător, le-a luat pe fete de mînă și le-a împins în direcția ieșirii din bloc.

— Ei ! Este timpul să plecăm ! — a spus el, văzînd că Mala începuse să plîngă de-a binelea.

Mi-am luat rămas bun de la Mala. Mi-a întins o mînă mică. Era rece, umedă și tremura.

— Totul este în mîinile Domnului ! — spuse ea printre lacrimi.

— Totul va fi bine... ! — am spus automat, și asta a sunat oarecum artificial. În clipa aceea, îmi era tare milă de ea, îl compătimeam pe Edek și eram furios pe mine. Cum o să se descurce el cu fata asta slabă. N-o să fie în stare să meargă nici cîțiva kilometri ! Eram gata să plec cu ei. Dar n-am îndrăznit să le propun acest lucru.

— Mergem... ! Iar tu, Mala, să fii peste 15 minute la corpul de pază principal !

Jurek o să aștepte acolo... Mi-am aruncat o ultimă privire spre Mala. Plîngea neajutorată ca o fetiță.

Edek s-a oprit în ușa barăcii. Dă-mi cureaua ta, căci a mea mă strînge —, după care și-a desfăcut combinezonul : am zărit vestonul verde de SS-ist și pantalonii. Asta era curată nebunie ! Un risc gratuit, dar în stil personal. Era sigur de el și miza mereu pe noroc. Acum știam de ce a ieșit din nou din lagăr. I-am dat cureaua mea cu catarama de aur. A mea era mai lungă.

Ne-am despărțit între sectoarele A și B ale lagărului de femei, pe strada care ducea la micul corp de pază ; la barieră își ocupaseră locurile lor micuțele slovace. Despărțirea a fost normală, ca și cum nimic nu s-ar fi întîmplat. Nu ne-am dat nici măcar mîna, ne-am spus doar cuvintele — La revedere !... Vă așteptăm la Kozy ! Dacă intervine ceva o să vă dăm de știre prin bătrîn... Servus !... Și-a îndreptat combinezonul, a trecut lădița cu instrumente dintr-o mînă în cealaltă, apoi s-a îndreptat spre micul corp de pază.

Eu m-am dus în sectorul A.

După ce am lăsat în urmă bucătăria și sauna, m-am uitat după Edek. Trecuse de corpul de pază fără dificultăți, raportase și mergea cu pași siguri de-a lungul rampei, paralel cu drumul meu. Comandoul lui Chamek lucra fără grabă. Colonelul stătea la postul său, dar nu m-a observat. Norocul meu, căci, vrînd să nu-l pierd din ochi pe Edek, nu aveam chef acum de discuții. Am luat metrul colonelului, pe care acesta îl avea mereu la el, pentru a-mi da aere de specialist.

La o mică distanță de corpul de pază principal, am luat-o la dreapta, am sărit șanțul, iar apoi m-am îndreptat spre țevile de canalizare din apropiere, care stăteau sub cerul liber chiar în colțul lagărului. Mi-am scos metrul și mă prefăceam că măsor țevile. Colțul acesta era un excelent punct de observație. În partea stîngă era Revier-ul, după el — gardul de sîrmă și drumul de-a lungul rampei ; silueta lui Edek a trecut repede și a dispărut pe poarta unei mari clădiri perpendiculare pe drum. După o clipă, l-am zărit din nou, dar, de data asta, era însoțit de un alt deținut. Era Jurek. În combinezoane, cu cutiile în mîini, mergeau în direcția mea, spre corpul de pază al FKL-ului. Cînd au intrat în lagărul de femei, i-am pier-

dut din nou din ochi. Se vede că Jurek s-a oprit la corpul de pază, căci din spatele clădirii a apărut după un moment Edek care se îndrepta acum cu pași repezi spre Kartoffelbunker. A privit cu atenție în jur, m-a zărit, mi-a făcut un semn nedefinit cu mîna, apoi a băgat mîna în cutie după cheie. Cu o mișcare îndemînatică a întors cheia în broască și a intrat. Toate acestea s-au petrecut atît de repede, încît, probabil, nimeni n-a observat nimic. Dealtfel, era cel mai potrivit timp : ora prînzului, căldură mare, nimeni împrejur ; și cine ar fi acordat atenție unui deținut care deschidea ușa depozitului de cartofi ?

Pe strada principală a lagărului mergea cu pași repezi Mala. După ce a trecut de Revier a fost strigată de o deținută care alerga de-a lungul gardului de sîrmă ghimpată ce înconjura spitalul. Mala s-a descotorosit de ea cu un gest de nerăbdare, dîndu-i de înțeles că se grăbește foarte tare. Din ușa corpului de pază tocmai ieșea schiopătînd Perschel. I-a spus ceva Malei, iar aceasta, serviabilă, i-a ținut bicicleta, una din cele două din rastel. Perschel și-a trecut peste cadru piciorul țeapăn, iar cu celălalt, sănătos, a apăsat pe pedală și a plecat. Pînă acum totul a mers bine, conform planului. Au trecut cîteva minute lungi. M-am uitat la ceas. Douăsprezece și douăzeci. Ce s-a întîmplat ? De ce nu mai apare. În spatele ferestrei mici a buncărului zăream silueta lui Edek. Mi-a arătat printr-un gest că e neliniștit. De la fereastra lui vedea foarte puțin, putea să afle ceva doar din ce-i semnalizam eu. În sfîrșit ! Vin ! Jurek, un bărbat îndesat, alături de o ființă măruntă, tot în combinezon, care căra pe cap scoica unui W.C. Bună idee cu scoica asta care ascunde aproape total capul mic al Malei. Dar Mala se îndoaie, parcă, sub această greutate. I-am făcut un semn lui Edek. Îl aștepta cu nerăbdare, căci, în clipa următoare, era afară din buncăr. Scuturînd niște scame invizibile de pe uniforma de Rottenführer, a ajuns la marginea șoselei, unde i-a așteptat pe ceilalți. Jurek s-a oprit la distanța regulamentară de SS-ist, a executat corect *kehrt um* [330] și a plecat, lăsînd-o pe Mala cu Edek. Edek a lăsat-o pe Mala înainte, iar el mergea cu cițiva pași în urma ei, normal, așa cum procedau SS-iștii cînd însoțeau un deținut. Treptat, s-au îndepărtat de lagăr. I-am urmărit cu privirea încă vreo trei sute de metri, pînă i-am pierdut din ochi, deoarece

[330] Stinga-mprejur.

șoseaua cotea ușor spre dreapta, dispărînd după clădirea Kartoffelbunker-ului.

Deci, ceea ce a fost mai greu a trecut. Acum le-a mai rămas de străbătut Grosse Postenkette, unde era o barieră, după care îi aștepta libertatea. Eram leoarcă de transpirație. Genunchii mi se muiaseră. Simțeam un nod în gît. Trebuie să ai mult curaj pentru a face asta. Acum depășesc ultimul obstacol, bariera, la care era întotdeauna de serviciu un SS-ist. Dacă vor trece și nu vor fi reținuți, sînt liberi.

Am mai așteptat încă cîteva minute. Perschel s-a întors. Sirena tăcea. Ce-a fost mai greu pentru ei a trecut. De pe drumul care duce la Budy nimeni nu a fost adus înapoi. Sînt liberi ! Ce se întîmplă cu mine ? Inima bătea să-mi spargă pieptul. Îmi pierise graiul. Vedeam că Chamek îmi spune ceva, dar nu-i auzeam vocea. Eram cu gîndul departe, acolo, dincolo de gardurile de sîrmă, cu ei. Peste două zile vom fi împreună. Ah, presentimentele mele proaste ! Pentru ei lagărul a rămas doar o amintire.

Sirena tăcea. Comandourile se pregăteau pentru întoarcere. Încetarea lucrului ! Sirena tăcea ! În afară de cîteva persoane, nimeni nu știa că lipsesc doi oameni din lagăr. În fața corpului de pază al lagărului de bărbați s-a produs îmbulzeală. Așa a fost întotdeauna ! Nu pot intra toți odată. SS-iștii îi numără pe deținuți și-i percheziționează pe cîțiva. Orchestra cîntă un marș vioi. Comandou după comandou mărșăluiește spre lagăr. Este rîndul nostru.

Ne apropiem de corpul de pază, ne străduim să pășim în ritmul marșului. Chamek numără cu glas tare rîndurile de cîte cinci : — *Eins, zwei, drei ! Links und links !* — comandă el cînd ne apropiem de corpul de pază. Lîngă noi, pe partea dreaptă a drumului, continuă să se adune numerosul Bauleitung, din care face parte și echipa instalatorilor.

Bauleitung-ul se împărțea în grupe mici, în funcție de specialitatea celor care lucrau în diferite sectoare ale întinsului lagăr. De aceea, adunarea lor dura mult ; completarea numărului fiecărei grupe se făcea greu. De data aceasta numărul nu ieșea.

Se pare că constataseră lipsa lui Edek. Tadek P., „geamgiul", care răspunde de întregul comandou, m-a

întrebat ce este cu Edek. Am dat din umeri. — Nu știu! L-am văzut la FKL încă înainte de prînz... — Tadek bănuia de mult că intenționam să evadăm. Văzîndu-mă că mă întorc în lagăr s-a mai liniștit puțin. Căci nu-i putea trece prin cap că Edek a evadat fără mine. De aceea, mai aștepta încă și nu raporta autorităților că *einer fehlt*[331].

Toți deținuții erau deja în fața blocurilor lor, încolonați pentru apel, în timp ce comandoul lui Tadek stătea încă în fața corpului de pază. Am văzut din depărtare, de lîngă blocul meu, cum, în cele din urmă, Tadek s-a decis să raporteze lipsa unui deținut. Un SS-ist l-a pleznit peste față.

Apelul! Șefii de bloc raportează Blockführer-ilor efectivul blocurilor. Aceștia transmit datele Rapportführer-ului Wolf. Sa aude o comandă: — *Das Ganze stillgestanden?*[332]. Wolf raportează Lagerführer-ului Schwarzhuber. După o clipă, un SS-ist se îndreaptă în fugă spre Blockführerstube. Sirena a început să urle prelung, fără întreruperi, înșurubîndu-se parcă în urechi. *Einer fehlt!*... Stăm în poziția de drepți. Rușii mă privesc cu coada ochiului. Jankiel, care este chiar lîngă mine, stă nemișcat, privește direct înainte, dar simt cum îmi strînge mîna. Nu știu cine lipsește. Blockführer-ul Schneider îi trece în revistă încruntat pe deținuți; privirea lui se oprește mai mult asupra mea. Sau poate mi s-a părut numai!

Privesc undeva înainte, fără să clipesc măcar. Sirena își întrerupe jalnic urletul. Stăm în picioare. Întregul lagăr stă în picioare. Lagerführer-ul părăsește lagărul împreună cu suita, îndreptîndu-se spre corpul de pază... Acum ne simțim mai în largul nostru, tensiunea a scăzut puțin, pot să privesc spre FKL. Prea departe ca să zăresc ceva. Acolo apelul durează încă: nu le iese numărul. M-am cutremurat, căci, iată, urlă din nou sirena. Agitație generală. Toți se miră: știu că lipsește unul, dar sirena dă de știre că mai lipsește cineva, că a mai evadat cineva. — *Lagerältester! Lagerältester nach vorne!* — se aude dinspre corpul de pază. Danisz aleargă cît poate de repede în direcția cancelariei. După o clipă, se întoarce. Este înconjurat de deținuți cu funcții. Lagerkapo urlă: — *Alles*

[331] Lipsește unul.
[332] Toată lumea, drepți!

austreten ![333] — Sfîrşitul apelului ? Deci nici măcar nu ne mai pedepseşte cu statul în picioare !

Deţinuţii cu funcţii se împrăştie şi ei. Nici măcar nu se duc să caute evadatul în perimetrul Grosse Postenkette-i, ceea ce în trecut se practica sistematic.

Curînd, totul s-a clarificat. Ştirea s-a răspîndit prin lagăr cu viteza fulgerului. Din FKL a fugit o evreică, o curieră, Mally Zimetbaum, numărul 19880, iar din lagărul nostru „instalatorul" Edward Galiński, nr. 531. Schwarzhuber ar fi spus că, din moment ce a evadat un deţinut atît de vechi, nu are nici un rost să fie căutat.

După cină am alergat la Jurek. De-abia am putut ajunge acolo. La fiecare pas mă oprea cîte un cunoscut, care îmi punea întrebări, îmi strîngea mîna şi îmi făcea cu ochiul complice, dîndu-mi să înţeleg că el ştie multe. Întrebările nu se mai sfîrşeau. — Cum s-a întîmplat că tu ai rămas ?... Tu cînd vei dispărea ? ! Tot cu o fată ?... — Cei mai bucuroşi erau evreii. Mă duceam în blocuri, unde manifestările de bucurie nu se mai sfîrşeau, şi mă cinsteau cu ce puteau.

Chamek m-a tras la o votcă, la Hans, kapo-ul „Canadei". Era fericit că n-am evadat, că nu avea neplăcerile care se abătuseră asupra lui Tadek. Hans, dorind ca o parte din glorie să-i revină şi lui, susţinea cu glas tare că Mala îi este verişoară. Am început să mă tem de această popularitate neaşteptată. Unii mă întrebau direct cînd îmi va veni şi mie rîndul. Puteam să ajung uşor la Politische. Numai la gîndul acesta simţeam că mi se face părul măciucă.

La Jurek l-am găsit pe „Góral". Neştiind că plănuisem să evadez cu Józek, Jurek mă sfătuia să aştept un timp pînă se vor linişti lucrurile. „Góral" era partizanul evadării prin buncăr, despre a cărui existenţă şi situare aflase de-abia acum. Acesta este drumul cel mai sigur — susţinea el. Celălalt mod de evadare s-ar putea să nu mai reuşească a doua oară. Am hotărît s-o şterg, şi încă cît mai repede.

În timp ce mă întorceam, auzeam frînturi de discuţii. Tema zilei era : Edek şi Mala ; numele lor au devenit sinonimul libertăţii.

---

[333] Rupeţi rîndurile !

Cînd am ajuns la blocul 4 era deja întuneric. Pentru că era noapte am fost mai puțin oprit de cunoscuții curioși și agitați.

L-am chemat pe Jurek Sadczykow. Eram foarte curios să aflu cum s-a descurcat cu Mala. Părea atît de deprimată... ! Am găsit un loc liniștit lîngă lagărul de țigani unde se putea discuta în liniște. Jurek era foarte prudent. Este mai bine să nu fim văzuți împreună. Dracu nu doarme. Mi-a povestit ce se întîmplase în baracă din momentul în care a apărut Mala, iar Edek s-a dus să-și arunce combinezonul în Kartoffelbunker. După ce Perschel s-a suit pe bicicletă — ceea ce a constituit un concurs fericit de împrejurări, deși fusese luat în calcul —, Mala a intrat în corpul de pază unde era doar o Aufseherin. În timpul acesta, Jurek se prefăcea că repară broasca de la closet, pe care Edek o smulsese înainte. Scoica, ce fusese și ea adusă din timp, era alături. După o clipă a apărut Mala. A închis-o în cabina în care se afla cutia cu instrumente și cu salopeta pregătită pentru ea. Trebuia să se grăbească, căci în orice clipă putea veni cineva. Jurek s-ar fi putut justifica cu ușurință, dar ar fi fost mai rău pentru Mala. Prefăcîndu-se în continuare că repară broasca, Jurek aștepta cu nerăbdare ca Mala să fie gata. Secundele se scurgeau, păreau că nu se mai sfîrșesc, iar Mala nu ieșea. A început s-o îndemne în șoaptă să se grăbească, dar fără rezultat. Neliniștit de lunga ei tăcere, a întredeschis ușa ; a văzut-o pe fată stînd neajutorată, palidă de groază și șocată. Făcea impresia că-și pierduse cunoștința. Fără să se gîndească prea mult, s-a închis împreună cu Mala, a îmbrăcat-o cu salopeta, i-a pus pe cap scoica, apoi a împins-o literalmente afară și s-au îndreptat spre Kartoffelbunker. Mala mergea ascultătoare, clănțănind din dinți. Putea să fie o criză de malarie. Ceea ce a urmat am văzut din punctul meu de observație de la FKL.

LXXXVII

Duminica — zi nelucrătoare — nu se mai termina. Nu am ieșit din bloc, dorind, astfel, să evit întîlnirile cu colegii curioși. Dar asta nu mi-a folosit prea mult. Mereu venea cineva să mă plictisească, iar Lagerkapo-ul Jupp,

pe care l-am întîlnit în vestibulul blocului, mi-a spus caustic :

— *Na, Schreiber! wie geht's jetzt? Dein Kamerad ist weg...* [334] — și a făcut un gest cu mîna, care voia să spună că Edek este departe. Mă temeam din ce în ce mai tare că aș putea fi bănuit de complicitate la evadare, că aș putea fi chemat la Politische. Așteptam cu nerăbdare ziua următoare. Noaptea m-am zvircolit, nu am putut să dorm. Ultima noapte în lagăr... sau ? Mă străduiam să nu mă gîndesc la cea de a doua variantă, dar gîndul la ceea ce putea fi mai rău revenea mereu, mă chinuia și mă umplea de groază.

M-am sculat devreme, încă înainte de a suna deșteptarea. Am scos din ascunzătoare țigările, fotografia surorii mele și portretul Malei. Nu știu de ce le-am luat cu mine. Bilețelele de la Halina, felicitările primite de ziua mea onomastică cu imagini executate de pictori din lagăr le-am lăsat în ascunzătoarea din masă. În Arbeitskommando am stat, ca de obicei, în primul rînd, chiar lîngă Chamek. Mergeam în tăcere. Cînd am trecut prin dreptul porții FKL-ului, Chamek s-a decis să-mi spună : — Numai să nu-mi faci o glumă cum i-a făcut Edek „geamgiului". El a scăpat, dar eu sînt evreu... Ține minte !... — Iar după o clipă, văzînd că nu-i răspund nimic, a adăugat : — Dă-mi cuvîntul că dacă o să-ți vină cheful s-o ștergi, n-ai s-o faci de la mine ! I-am dat cuvîntul, dar nu aveam deloc intenția să mi-l țin.

Mă disculpa conștiința faptului că Chamek nu era un om curat, deși față de mine se purta cît se poate de corect. Nu o să strice dacă o să-i tăbăcească puțin pielea, căci, în afară de asta, nimic altceva nu-l mai amenința. Răspunderea colectivă fusese desființată.

Colonelul dădea oamenilor unelte dintr-o ladă mare de lîngă bloc. Scharführer-ul a sporovăit puțin cu Chamek, apoi, conform obiceiului său, s-a evaporat. Chamek a făcut la fel, dînd, în prealabil, colonelului ordine privind munca comandoului. A dispărut în blocul iugoslavei. Insista... !

Ascuns după ușa întredeschisă a blocului, fumam țigară după țigară. În timp ce stăteam la taclale cu colonelul, s-a apropiat una din micuțele slovace și mi-a făcut semn că vrea să stea de vorbă cu mine.

[334] Ei, Schreiber ! Cum îți merge ? Prietenul tău a evadat...

Colonelul şi-a stins ţigara şi s-a îndepărtat discret.

Radiind de fericire, fata mi-a povestit întîmplările de sîmbătă fără să poată să-şi ascundă bucuria. De-abia la apel şi-au dat seama că Mala lipseşte. Rapportführerin Drechsler, crezînd că Malei i-a venit rău sau a leşinat, a ordonat să fie căutată în tot lagărul. Fiind la curent cu boala Malei, care suferea de malarie, a presupus că absenţa ei nu poate fi determinată de vreun alt motiv. De aceea, Mala a fost căutată peste tot, iar apelul, deşi începuse ceva mai devreme decît în lagărul de bărbaţi, s-a prelungit mult. În cele din urmă, cînd s-a constatat că, în afară de Mala, mai lipseşte şi un deţinut din comandoul instalatorilor care lucrau în lagărul de femei, au fost nevoiţi să dea alarma. Au presupus că au evadat împreună.

Beştelită de Mandel în prezenţa întregului lagăr, Drechsler s-a învineţit de furie. În schimb, miile de femei nu-şi mai încăpeau în piele de bucurie. Şi eu sînt aşa de fericită... ! — cu aceste cuvinte s-a încheiat relatarea slovacei.

Acum e rîndul meu — m-am hotărît. I-am spus colonelului că dacă Chamek o să întrebe de mine să-i spună că sînt în sectorul B „la pompă". Asta nu l-a mirat, pentru că treceam deseori pe acolo. Perspicace, acesta şi-a dat un bobîrnac peste gît, ştiind că uneori obişnuiam să beau acolo.

„La pompă" i-am găsit pe Zbyszek B. şi pe Lubusch. Oare Zbyszek îl prelucrează pe Lubusch ? Zbyszek, fără să ştie nimic despre colaborarea lui Lubusch la evadare, m-a prezentat drept prietenul lui Edek. Lubusch s-a fîstîcit puţin, iar apoi m-a privit cu interes. Privirea lui părea că mă imploră : — Taci ! — Zbyszek nu schimba tema, de parcă ar fi bănuit ceva.

Am ieşit „din pompă" cît am putut de repede. Acum trebuie să ies din lagărul de femei pentru a mă vedea cu Szymlak, care, desigur, mă aştepta la Planierung, unde lucra „Góral". Acum eram foarte liniştit. Himerele nocturne dispăruseră ireversibil. Am hotărît să mă comport ca şi Edek. La micul corp de pază stătea o curieră, aceeaşi cu care discutasem cu nici o oră înainte. Mi-a şoptit : — Fii liniştit, sînt numai Aufseherin-e. — Foarte bine ! Cu SS-iştii este întotdeauna mai rău ! — Una şedea pe pervazul ferestrei deschise a corpului de pază, iar cealaltă stătea afară. Păreau foarte plictisite. Raportînd

ieşirea mea din lagăr, am greşit ceva — am avut întotdeauna dificultăţi cu germana ; m-am bîlbîit, încercînd să fiu înţeles. Din cauza enervării îmi mototoleam şapca în mîini, ceea ce le-a făcut pe amîndouă să rîdă. Rîdeau vulgar, vorbind ceva în germană ; bineînţeles, nu înţelegeam nimic. În cele din urmă, SS-ista de la fereastră m-a întrebat în polonă unde mă duc şi de ce. Eram pregătit pentru asta. Acum, stăpîn pe mine, am povestit o istorioară inventată dinainte : Kommandoführer-ul meu, Oberscharführer-ul, mă trimitea la kapo-ul comandoului care lucra aici, la rampă, ca să-i ducă puţin pietriş şi pietre pentru drumul de la spital. Istorioara era destul de verosimilă ; una dintre Aufseherin-e a repetat-o celeilalte în germană şi aceasta a dat din cap aprobativ. Asta m-a costat două pachete de ţigări, căci SS-ista care vorbea polona a ridicat pupitrul şi m-a întrebat dacă fumez. — *Aber jetzt gehe weg, du...*[335] mi-a spus apoi în grabă. Altceva nu am mai auzit pentru că am ţîşnit ca o săgeată în direcţia rampei. Din spate venea o maşină. Eram deja în dreptul vagonetelor, cînd mi-a ajuns la ureche scrîşnetul maşinii ; a frînat în faţa corpului de pază. Un şofer elegant a sărit din maşină şi a deschis politicos portiera : a apărut Lagerkomendant-ul Kramer, grăsunul, care i-a întins mîna însoţitoarei sale, Mandel. Aufseherin-ele, înţepenite în poziţia de drepţi, cu mîinile ridicate, şi-au salutat superiorul — *Heil Hitler !* M-am prins de un vagonet gol tras de deţinuţi în direcţia corpului de pază principal. După ce am trecut de acesta, am străbătut spaţiul întins dintre lagăr şi calea ferată Auschwitz — Dziedzice. Pe la jumătatea drumului era Planierung-ul, punctul final al escapadei mele. După şine se desluşeau clădirile Union-ului şi DAW-ului, iar mai departe — cele ale gospodăriei anexe de la Auschwitz I. De-a lungul şinelor se ridicau turnurile aparţinînd Grosse Postenkette-i, iar mai departe, la dreapta, era cimitirul uriaş de avioane doborîte, Zerlegerbetriebe, unde lucrau ruşii şi de unde ei evadau.

Vagonetele coborau într-o vale mare, plină de gropi, unde o mulţime de deţinuţi scoteau pămînt şi pietriş pe care-l încărcau în vagonete.

Într-o căsuţă de lemn, construită la repezeală, se aflau depozitul şi biroul. Maistru era un neamţ ; el era ajutat de cîţiva muncitori civili. În locul unde deţinuţii săpau

[335] Şi acum, şterge-o...

gropi lungi și late urmau să se construiască depozite. Locul era foarte prielnic pentru a lua legătura cu civilii și chiar cu militarii de la apărarea antiaeriană. Bătrînul Szymlak lucra în apropiere, la cazarma SS-ului, astfel că ne întîlneam din cînd în cînd aici. „Góral", care îndeplinea funcția de Schreiber al Planierung-ului, era omul nostru de legătură. L-am găsit în gheretа de lemn ; povestea probabil ceva foarte interesant, căci, în jurul lui, se adunaseră cîțiva oameni.

— Unde este Szymlak ? — l-am întrebat. — Józek a dat din mîini : — Nu este !

Auzind răspunsul, unul dintre civili, pe care nu-l cunoscusem pînă atunci, s-a ridicat. S-a uitat la numărul meu, apoi la mine, și s-a îndreptat încet spre ieșire. M-am luat după el.

— Szymlak nu vine astăzi ! — mi-a spus. — M-a rugat să-ți dau ceva —. S-a uitat cu atenție în jur să vadă dacă nu cumva ne observă cineva, apoi, liniștit, și-a scos șapca și mi-a dat din ea o bucățică de hîrtie. Am rămas surprins, căci nu asta așteptam.

Era un bilețel de la Edek. „Am ajuns la locul stabilit fără dificultăți. Mala a cărat scoica cîțiva kilometri. E curajoasă ! După Budy, am aruncat-o împreună cu salopeta în grîu. Am mers peste cîmpuri și am ajuns seara la Kózy. Am dormit într-o căpiță de fîn la marginea satului. Mala se simte bine, o dor numai brațele. Diseară vom pleca mai departe. Servus !". Asta a fost totul ! Eram decepționat. În clipa aceea m-am simțit păcălit. — Este vina ta ! — îmi spunea un glas interior — trebuia să te decizi ! Ai fost un laș, iar acum cauți vinovați... — Ce să fac ? Acum eram decis să evadez chiar și prin buncăr, chiar și singur, numai s-o fac cit mai repede. Civilul mă privea și a observat descumpănirea mea.

— Sînt vecinul bătrînului — am auzit glasul lui liniștit. — Locuiesc la marginea satului. Neputînd găsi casa lui Szymlak, i-au întrebat pe oamenii din sat unde locuiește bătrînul. În sat s-a răspîndit repede vestea că un SS-ist — Edek purta încă uniforma SS — a întrebat de Szymlak. Acesta, temîndu-se, pesemne, de un denunț, nu i-a găzduit la el, ci i-a trimis la mine, dar și eu m-am temut. Le-am arătat, în ogorul meu, căpițele de fîn, chiar în apropierea pădurii...

Acum am înțeles de ce Edek nu mi-a trimis uniforma, arma și permisul. Îi cerusem prea mult lui Szymlak.

Văzînd că locuitorii satului nu vor să-i găzduiască, Edek a renunţat la ajutorul lui Szymlak şi nu l-a mai obligat să rişte aducîndu-mi uniforma.

Am rupt bileţelul în bucăţele mici şi am privit dezarmat împrejur. Văzîndu-mi consternarea, civilul m-a bătut prieteneşte pe umăr : — Nu vă faceţi griji ! În curînd războiul se va sfîrşi ! Toţi vom fi liberi ! — Îi dădea mîna să vorbească aşa...

Chamek ţipa la oamenii lui, îi bătea şi îi gonea la muncă. Precis că „logodnica" l-a pleznit din nou. Văzîndu-mă, s-a liniştit imediat. Deci eu eram pricina acestei enervări. Am lipsit prea mult şi se aştepta la ceva rău. — Ei, acum nu-l mai ameninţă nimic — îmi spuneam cu amărăciune. — Am rămas singur... ! Oare fără Edek sînt în stare să fac ceva ?... — mă întrebam în gînd. Mă simţeam foarte însingurat. Nici măcar evadarea reuşită a Malei şi a lui Edek nu mă mai bucura. Colonelul s-a apropiat de mine : — Elżunia a întrebat de tine. — Nu aveam chef de conversaţie. Cu toate acestea, am plecat s-o caut. Nu era la locul ei. Plecase la o prietenă. M-a cuprins o apatie ciudată. Întîmplă-se orice !

LXXXVIII

Lagărul nu apucase să-şi revină după romantica evadare a lui Edek şi a Malei cînd, chiar a doua zi, sirena a urlat din nou. Au evadat doi deţinuţi „vechi" şi tot din Bauleitung : Dachdecker-ii Tomek Sobański şi prietenul său Kostek Jagiełło. Conducerea lagărului era atît de neputincioasă în faţa acestei epidemii de evadări încît a renunţat la orice represalii. Doar Politische, intuind existenţa unei acţiuni organizate, şi-a intensificat activitatea. Oamenii ei apăreau tot mai des în lagăr şi făceau percheziţii inopinate. I-a activizat şi pe denunţători. Chiar şi printre ruşii care lucrau în „Mexic" s-a găsit unu. Era din blocul nostru. După cîtva timp, i s-a întîmplat un accident în timpul lucrului. Ruşii îl lichidaseră. Ei evadau, ca de obicei, în grupe de cîte trei-patru, aproape zilnic. Între timp, aşteptam în zadar o veste de la Edek. Szymlak nu dădea nici un semn de viaţă, iar tînărul civil dispăruse. Am primit din Zakopane, de la sora mea, un pachet şi o scrisoare ; ea nu făcea însă nici o aluzie la bileţelul pe care i-l trimisesem în urmă cu o lună şi nici la Edek.

Presupuneam că încă nu ajunseseră la Zakopane. În ultima vreme nu mă mai văzusem cu Jurek și cu „Góral". Erau preocupați de vorbăria de la ședințele din blocul lui Jerzy. Lucrul acesta mă irita și poate de aceea îi evitam. Am aflat cîte ceva de la colonel. Se pare că luaseră legătura cu partizanii care acționau undeva pe lîngă Bielsk. Greu de spus cît adevăr și cîtă fantezie era în asta. Mai des mă întîlneam cu Karol din „Canada". El visa mereu să evadeze. Andrzej îl zăpăcea mereu cu buncărul. Pînă la urmă chiar și eu înclinam să-i dau crezare. Așteptam însă un semn de la Edek.

În fața Schreibstube-i spitalului de femei staționa un camion mic. Deținuții de la Auschwitz aduseseră medicamente. Erau aceeași Toliński și Kosztowny. M-am repezit să-i ajut să care pachetele în dispensar. Marian discuta cu Orla, i-a dat un pachet. „Gonococ" aranja cu grijă grămezile de fiole. Întotdeauna erau mai multe decît recomandau organele lagărului. Auschwitz-ul avea grijă de FKL.

„Tolińszczak" m-a luat de o parte și mi-a spus dintr-o suflare : — Edek și Mala au fost prinși !!!... — Pe moment n-am vrut să cred. Cum e posibil ? Acum ? ! După atîtea zile... ? Din nefericire, acesta era îngrozitorul adevăr.

Chiar ieri după-amiază au fost duși la blocul 11 și închiși în buncăr. Acum vor începe interogatoriile la Politische. M-a cuprins o teamă cumplită. Ce se va întîmpla dacă nu vor rezista la interogatorii ?... Imediat după apelul de seară m-am întîlnit cu Jurek Sadczykow. Era la fel de șocat ca și mine din cauza acestei știri de rău augur.

— Nu mai avem ce face !... Trebuie s-o ștergem, și asta cît mai repede ! mi-a spus Jurek nervos.

Insuccesul evadării lui Edek și a Malei nu i-a determinat pe Zdziszek Michalak, Papuga și Rysiek Kordek să renunțe la evadarea planificată de mult. Acțiunea lor pregătită cu minuțiozitate a reușit.

Nu au avut loc represalii. Deși... Pe neașteptate a fost spînzurat șeful de bloc. Fostul turnător al buncărului de la Auschwitz, condamnat la SK, reabilitat apoi la Birkenau, șef de bloc aici, denunțat de o nemțoaică cu care avusese cîndva o legătură, a fost executat pentru că asculta radioul și răspîndea știrile B.B.C.-ului.

Să fi început din nou teroarea ? În aceste împrejurări, soarta lui Edek și a Malei părea pecetluită. Desigur, Poli-

tische va încerca să smulgă de la ei adevărul și înainte de toate să afle de unde făcuse rost Edek de uniforma SS și de armă.

Am primit un bilețel de la Edek. De fapt îl primise Jurek S., cu rugămintea de a-mi face cunoscut conținutul lui. Edek descria căderea. În lagăr circulau diferite versiuni fanteziste : ba că ar fi umblat în Bielsk prin prăvălii, ba că a fost chiar într-un local și a atras atenția asupra lui, cheltuind bani cu nemiluita ș.a.m.d. Altă versiune pretindea că a fost cu Mala la dentist și a plătit cu aur, iar dentistul, bineînțeles, era neamț etc. Pesemne că Edek aflase despre zvonurile care circulau și de aceea a descris pe scurt întîmplarea. Au fost prinși în munții Żywieckie, unde au dat peste o patrulă de grăniceri. Au fost trimiși la închisoarea din Bielsk fără să fie identificați, căci Edek purta încă uniforma SS. Acum sînt interogați zilnic. Politische se poartă cu ei neașteptat de blînd. Pe Mala au tratat-o chiar cu cafea și prăjituri. Vor să afle cum au evadat și de unde au procurat uniforma și arma. Bineînțeles, asta nu vor afla niciodată !

Bilețelul m-a liniștit într-atît, încît începusem să mă amăgesc că, în cele din urmă, o să-i lase în pace și întreaga poveste o să se termine cu o biciuire sau, în cel mai rău caz, cu „Dauernd SK". Jurek nu împărtășea optimismul meu. El susținea că dacă Gestapoul nu va afla nimic de la ei, va folosi alte metode, de natură să dezlege chiar și limbile celor mai tari.

— Să fugim ! Să fugim ! Și asta cît mai repede, pînă nu va fi prea tîrziu ! — spunea el înfrigurat.

— Te sfătuiesc să te decizi odată, căci eu m-am hotărît definitiv !

După cîteva zile, Jurek, care avea legături cu Auschwitz-ul, mi-a adus din nou un bilețel de la Edek. Era laconic și exprima o stare de spirit mai proastă. Politische încetase să mai glumească cu ei. Zbyszek, și el bine informat despre Edek, avea chiar știri destul de amănunțite. Edek fusese bătut cu un drug de fier la tălpile goale și nici cu Mala nu s-au mai purtat cu mănuși. Ancheta era condusă de Boger !

Jurek nu mai rezista nervos. Seara m-a convocat la o discuție decisivă. Vor evada mîine prin buncărul din „Mexic". Sînt patru. Mă mai pot alătura lor. Totul este pregătit ! Eu însă nu m-am hotărît.

A doua zi au evadat doi deținuți, Jurek și „Roșcatul" de la ambalaje. În aceeași zi, au evadat și de la Auschwitz două persoane. Acum stau în buncărul din „Mexic" și așteaptă un moment potrivit pentru a se strecura prin Grosse Postenkette — mă gîndeam, în timp ce stăteam întins pe prici și îmi reproșam din nou că nu profitasem de ocazie.

Dimineață, ca în fiecare zi după apel, am ieșit la lucru cu comandoul lui Chamek. În partea dreaptă a porții, vizavi de orchestră, SS-iștii pregătiseră deținuților o scenă specială.

Cadavrele deținuților împușcați în timpul evadării, ciopîrțite, stropite cu noroi și sînge închegat, stăteau sau mai curînd atîrnau sprijinite de lopeți ca niște sperietori de ciori. Primul era Jurek. Pe cel din mijloc nu-l cunoșteam. Al treilea era „Roșcatul", lucrătorul de la ambalaje.

Orchestra cînta un marș. Un SS-ist a dat comanda: — *Augen rechts!* [336] — Cițiva SS-iști, care stăteau în apropiere, priveau cu satisfacție reacția de pe fețele deținuților. Doar ochii sticloși ai celor uciși nu mai exprimau nimic... Acest spectacol macabru ne-a zdruncinat atît de tare, încît mi-am revenit de-abia departe de poartă, cînd am auzit vocea lui Chamek: — Vezi, așa se termină aceste evadări! — Se temea în permanență să nu-i fac o glumă, cum obișnuia să spună, și de aceea mă avertiza. Providența veghează — mi-a trecut prin cap. Acum aș fi putut să fiu sau în buncăr sau printre cei trei... trei! De ce trei? —... Doar au fugit patru! Unde este al patrulea? A izbutit să fugă sau i-a turnat — mă gîndeam cu înfrigurare. La puțin timp după ce am ajuns la FKL, Chamek l-a tras de limbă pe Kommandoführer, cu care era în relații bune. Enigma a fost dezlegată. Imediat după ce s-a constatat evadarea, au fost întărite posturile de pază SS din Grosse Postenkette. Noaptea a fost foarte întunecoasă. Una din santinele i-a văzut pe fugari tîrîndu-se și i-a lăsat să se apropie la mică distanță și de-abia atunci, neobservat de aceștia, a deschis focul. Pe trei dintre ei i-a omorît pe loc, al patrulea a izbutit să scape.

După moartea tragică a lui Jurek, multă vreme n-am primit nici o știre de la Edek. Zbyszek B. cunoștea anumite fapte care arătau că soarta lor nu părea a fi tragică.

[336] Privirea spre dreapta!

El lăsa să se înțeleagă că face diligențe care au șanse de succes. În acest scop, strînge bijuterii, avînd o sursă bună — una din deținutele care lucrau la depozitul de bunuri ale celor gazați din lagărul de femei. Vrea să profite de slăbiciunea pentru astfel de obiecte a soției lui Boger, cu care avusese prilejul să discute atunci cînd executase lucrări de instalații în apartamentul lor. Era optimist în ceea ce îl privea pe Edek, dar în cazul Malei lucrurile erau mai complicate din cauză că era evreică. Într-o zi, m-am atașat unui comandou care lucra la Neubau-ul din Auschwitz. De acolo am ajuns cu ușurință la lăcătușerie, unde aveam mulți cunoscuți. Am vrut să-l văd pe Lubusch. Voiam să aflu ceva de la el. Nu era acolo. Fără dificultăți prea mari mi-am raportat prezența în lagăr. M-am dus la fostul meu bloc nr. 28, la bucătăria dietetică, unde speram să-i întîlnesc pe Julek K. și pe Marian M. — Au plecat la unsprezece — m-a informat Felek W. I-am întîlnit în piațeta de lîngă blocul 21. Tocmai se întorceau de la un buncăr de unde procuraseră alimente. Îi ajutase Jakub, kapo-ul buncărului care, în ciuda faimei sale proaste, se îngrijea în mod deosebit de Mala și Edek ; îl impresionase atitudinea lor dîrză. Nu trădaseră pe nimeni. Politische nu aflase nimic de la ei. I-au lăsat în pace.

Marian și Julek le dădeau mai multă mîncare, iar Jakub îi ajuta chiar să se întîlnească. Se pare că Politische trimisese cazul spre rezolvare la Breslau, de unde urma să sosească decizia definitivă. Așteptau, deci, sentința. Judecînd după ultimele pedepse pentru tentativă de evadare, puteau să fie condamnați la SK cu punct roșu. Asta ar fi confirmat cele spuse de Zbyszek.

M-am întors la Birkenau mult mai liniștit. Compania disciplinară se află aici, deci voi putea să acționez. Probabil că Bednarek nu va îndrăzni să-l șicaneze pe Edek.

Peste două sau trei zile, am primit un nou bilețel de la Edek. Tonul era mai trist. Îmi spunea că așteaptă sentința, că nu trădaseră pe nimeni și că Mala se comportă curajos. Se așteaptă la ce este mai rău, dar nu se vor da vii în mîinile călăului. Știa despre moartea lui Jurek și mă ruga să-l liniștesc pe Lubusch, să nu se teamă de nimic. Biletul l-am primit de la un deținut din blocul 4 pe care îl cunoșteam foarte vag. M-am temut că s-ar putea să fie o provocare și de aceea, după ce am citit scrisoarea, am distrus-o imediat. Același lucru l-am

făcut și cu celelalte bilețele pe care — nu știu de ce — le dosisem în ascunzătoare împreună cu alte nimicuri.

M-am trezit leoarcă de o sudoare rece. Am avut un vis macabru. Visasem că s-a pronunțat sentința și că Edek a fost spînzurat. Visul a fost lung, chinuitor și cu cele mai mici amănunte. Dimineață i l-am povestit lui Jankiel.

— E un semn bun ! Precis că lucrurile vor decurge favorabil — a prezis bunul meu Jankiel.

LXXXIX

Pentru mine ziua a început prost. Stînd de vorbă cu Elżunia ascuns între paturile cu trei etaje din blocul ei — podeaua fusese terminată —, n-am observat că a intrat pe nesimțite un tînăr Blockführer care ne privea de mai multă vreme. Poate că dacă l-aș fi cunoscut nu s-ar fi întîmplat nimic, dar era unul nou. Am luat poziția de drepți, iar el m-a pleznit peste față. De fapt, nu m-a bătut ci doar m-a pălmuit.

A apărut Chamek care l-a adus imediat pe Kommandoführer-ul nostru. Acesta, roșu de furie, s-a repezit la Blockführer. Acum stătea el smirnă în fața Scharführer-ului și asculta tirada șefului, pe care o întrerupea supus doar cu cîte un — *Jawohl, Herr Oberscharführer !* —. A ieșit din bloc cu coada între picioare. Nu mă așteptasem la așa ceva din partea Scharführer-ului, pînă atunci un om liniștit și stăpînit. Dar SS-istul și-a luat revanșa. M-a vînat toată ziua pînă cînd m-a prins pe Lagerstrasse, pe teren „neutru" și în lipsa șefului. Nu m-a bătut, ci m-a pus doar să fac „sport". Și-a notat și numărul meu. În continuare, ziua de muncă a decurs în liniște.

Cînd ne-am întors de la lucru în lagăr, însoțiți de marșurile executate de orchestră, am observat de departe în piața de lîngă bucătărie, chiar lîngă rezervorul mare de apă, o spînzurătoare. De obicei, erau două sau trei, acum era doar una. Știam pentru cine fusese pregătită. Visul macabru se confirma. Urma deci să trăiesc, de data aceasta aievea, execuția prietenului meu.

După întoarcerea în bloc, m-am întîlnit cu Lagerkapo-ul Jupp, care, zărindu-mă, s-a apropiat de mine gesticulînd și mi-a vorbit multă vreme despre Edek. Am înțeles doar că Edek fusese adus în cursul după-amiezei.

Fusese băgat într-o cămăruță, lîngă bucătărie, unde Jupp îi legase mîinile cu sîrmă.

— *Nach dem Appel...*[337] — a șoptit el. N-am prea înțeles ce înseamnă asta, părea că mai are multe să-mi spună, acum nu avea timp, căci începea apelul. Șeful de bloc îi gonea pe ruși care nu se grăbeau să iasă în spațiul dintre blocuri, unde Jupp îi încolona. L-am văzut pe Grapatin. Avea pe piept o tăbliță de alamă — astăzi este de serviciu. Pentru orice eventualitate, m-am plasat mai în spate, printre ruși.

A început apelul. Jasiński i-a prezentat raportul lui Grapatin, dar pesemne că acestuia nu i-a fost de ajuns, căci a început să umble printre rînduri, numărîndu-i el însuși pe locatarii blocului. S-a oprit în dreptul meu, mi-a aruncat o privire pătrunzătoare, apoi m-a pleznit cu toată puterea peste față. O dată, a doua oară, a treia oară... Mă lovea o dată cu pumnul stîng, apoi cu cel drept. Capul îmi zbura cînd într-o parte, cînd în cealaltă. În gură am simțit gustul cunoscut al sîngelui. În cele din urmă, m-a lăsat în pace. Îmi vuia capul. La sfîrșit, m-a înjurat. Satisfăcut, a continuat să-i numere pe deținuți.

Apelul se apropia de sfîrșit. Acum, toți cei prezenți, întregul lagăr, potrivit obiceiului încetățenit în astfel de cazuri, ne-am dus în fața bucătăriei, unde am format un patrulater în centrul căruia se afla spînzurătoarea. M-am plasat cît mai aproape de cămăruța de unde urma să fie adus prietenul meu. După o vreme, ușa cămăruței s-a deschis și în cadrul ei a apărut Edek. S-a făcut o liniște deplină. Se auzea doar scîrțîitul pietrișului sub bocancii lui Edek — condamnatul, care mergea la spînzurătoare, și ai lui Jupp — călăul, care pășea în urma lui. În partea în care stăteam eu s-a deschis un loc de trecere. Dorind ca Edek să mă vadă, m-am strecut în rîndul întîi. Mergea drept, palid, cu fața ușor tumefiată. Căuta cu privirea figuri cunoscute. Eram sigur că vrea să mă zărească. Eu stăteam chiar lîngă el ; aproape că s-a atins de mine. Ajungea să șoptesc doar : — Edek !... — Dar nici de asta n-am fost în stare ; stăteam ca paralizat. Ce neputință îngrozitoare ! Edek a trecut de mine fără să mă observe. Acum îi vedeam spatele drept și mîinile răsucite la spate, legate cu sîrmă. Era opera lui Jupp, care-l urma cu pași mărunți și repezi.

---

[337] După apel.

Edek s-a urcat cu curaj pe podium, apoi s-a suit imediat pe taburetul de sub spînzurătoare. Lațul îi atingea capul. S-a auzit comanda : *Achtung !* — și după o clipă, într-o tăcere deplină, a ieșit în față un SS-ist din grupul care stătea în dreptul corpului de pază. A început să citească sentința în limba germană după o foaie pe care o ținea în mînă. În momentul acela, Edek, care stătea pe taburet, a căutat cu capul deschiderea lațului și, făcîndu-și vînt cu picioarele, a atîrnat în gol ! S-a ținut de cuvînt ! Nu s-a dat viu în mîinile călăului !... Dar SS-iștii n-au permis o astfel de demonstrație. Au început să țipe, iar Lagerkapo-ul s-a orientat pe loc. L-a prins pe Edek de mijloc, l-a pus pe taburet și a desfăcut lațul. Neamțul a terminat citirea sentinței în limba germană și a început s-o citească în polonă. Citea repede și clar. Se grăbea. Edek a așteptat să sfîrșească. Într-un moment de liniște totală, a strigat cu o voce sugrumată : — Trăiască Poloni... — Dar n-a terminat. Jupp a smuls brusc taburetul și de data aceasta lațul s-a strîns puternic. Corpul lui Edek s-a încordat convulsiv, apoi a atîrnat inert, iar capul i-a căzut într-o parte. Nu mai trăia. Corpul se legăna ușor și se rotea în cerc. Soarele care apunea arunca raze sîngerii pe rezervorul negru, masiv. Nu puteam să-mi iau ochii de la această scenă. Ca să nu-mi clănțănească dinții i-am încleștat pînă la durere. Lagărul stătea nemișcat.

Grămada tăcută a miilor de deținuți își topea contururile în amurgul care cădea. Domnea o liniște de mormînt. Grupul de SS-iști s-a retras în direcția ieșirii. — Descoperiți ! ! ! — a răsunat pe neașteptate o comandă în polonă din latura patrulaterului unde era blocul 4. Mi s-a părut că a fost vocea lui Tadek P. Întregul lagăr a dat onorul celui ucis. Atunci, unul dintre SS-iști a urlat *Alles raus ! Wegtreten !* — Danisz și Jupp zbierau și ei de zor : — *Raus ! Raus !* — Într-o clipă, piața din fața bucătăriei s-a golit. A rămas doar Edek !...

Plîngeam de neputință și durere, ceea ce nu surprindea pe nimeni. M-am așezat pe prici. Rușii mă băteau pe umăr, încercînd să mă consoleze : — Fii tare, Schreiber ! O să plătească pentru toate !... — Lîngă mine cineva plîngea în hohote. Era Jankiel. Cît de caraghios arăta acest evreu bătrîn și cumsecade, atît de devotat nouă, cu ochii în lacrimi ! Cineva mi-a dat o cană. Am băut-o dintr-o dată. Alcoolul m-a liniștit întrucîtva, dar

am simțit un imens vid interior... În ușa blocului a apărut un curier de la cancelaria principală din blocul 2. A venit după mine. Trebuie să plec cu el. În primul moment m-am speriat. Eram sigur că sînt chemat la Blockführerstube. Deci a venit și sfîrșitul meu. Pe drum, curierul m-a liniștit, spunîndu-mi că în blocul 2 nu este nici un SS-ist. Acolo sînt doar Lagerältester-ul Danisz, Jupp, Rapportschreiber-ul Gosk și vor să-mi transmită ceva. Într-adevăr, în cancelaria principală erau doar cei trei.

M-am oprit timid lîngă ușă, uitîndu-mă cu teamă în cancelarie.

— Vino mai aproape — mi-a spus moale Kazek Gosk. — Nu te teme.

Mă temeam că au pus la cale o provocare. — *Komm! Kommen Sie! Keine Angst, Schreiber!* — a adăugat Jupp cu blîndețe. Danisz mi s-a adresat în limba polonă : — Edek ăsta a fost prietenul tău... a fost un băiat de treabă ! Nu a trădat pe nimeni !... — vorbea în propoziții scurte, cu pauze. — Lagerkapo-ul i-a legat mîinile... Edek l-a rugat să-ți dea acest bilet... și dacă Dumnezeu o să vrea să te întorci viu acasă... să i-l dai tatălui său !... — spunîndu-mi aceasta mi-a înmînat o foaie împăturită ca un pachețel. — Iar acum du-te în bloc și nu spune nimănui nimic, căci noi nu avem dreptul să facem asta... Edek a fost un bun *Kamerad !* — a încheiat el, ridicîndu-se de pe taburet. Îl regretau pe Edek.

Ajuns în bloc, am verificat conținutul pachețelului în prezența lui Jankiel și a frizerului. Pe bilețel erau numele lui Edek și al Malei și numerele lor de lagăr : Edward Galiński nr. 531, Mally Zimetbaum nr. 19880, iar în hîrtiuța împăturită erau două șuvițe de păr : una scurtă, a lui Edek și o buclă blondă, a Malei. Am izbucnit în plîns toți trei, iar apoi am băut, dar asta nu m-a ajutat prea mult. A apărut din nou acel vid care nu poate fi descris.

Rușii fredonau încet : — *Zavtra voina...*

A doua zi, micuța curieră slovacă mi-a relatat cu lacrimi în ochi executarea Malei. Ca și Edek, ea nu a admis ca sentința să fie executată de SS-iști. Pe podiumul spînzurătorii, în timpul citirii sentinței, și-a tăiat venele cu o lamă pregătită din vreme ; dar, la fel ca și lui Edek, nu i s-a permis să moară în felul acesta. A sărit Rapportführer-ul Taube pe care l-a pălmuit cu mîinile însîngerate ;

turbați, SS-iștii aproape că au călcat-o în picioare în fața întregului lagăr de femei.

Sentința a fost executată, dar nu așa cum prevedea regulamentul. A murit în drum spre crematoriu, dusă pe un cărucior de deținute care n-au putut s-o scutească nici măcar de aceste suferințe. Una din ele era micuța slovacă. Acum plîngea, ștergîndu-și lacrimile cu mîneca. Nu aveam cuvinte s-o consolez.

XC

La Varșovia răscoala continua. Știam puține lucruri despre ea. SS-iștii pe care-i cunoșteam mai bine, cei cu care aveam legături de natură comercială, nu prea vorbeau despre aceasta. Chiar și Schneider, care de obicei era vorbăreț, tăcea mîlc. În lagăr ajungeau tot felul de știri neverificate. În blocul lui Jurek ședințele se desfășurau cu regularitate. Nu participam la ele, dar eram informat destul de exact de unul din participanți despre temele dezbătute. Acolo se foloseau vorbe mari ca răscoală, ofensivă, Sikorski, Lublin, Londra, mișcarea de partizani, organizație... Ascultînd toate acestea, mă gîndeam la crematorii, gazare, selecții, execuții, teroare și neputință, denunțuri... Nu ! Eram departe de politică. De la moartea lui Edek totul îmi devenise indiferent. Mă lăsam pasiv în voia soartei și așteptam să văd ce-mi va mai oferi.

Elżunia, cu care mă vedeam aproape în fiecare zi, a sesizat starea mea ciudată. Se străduia să mă smulgă din acest marasm. Îmi era și frate și soră. Doar în discuțiile cu ea îmi mai găseam o oarecare alinare. Simpatia noastră reciprocă era lipsită de orice elemente erotice. Sub influența ei, îmi reveneam încetul cu încetul. M-am eliberat de apatie și, odată cu energia care îmi revenea, în mine s-a născut ura. Dorința de răzbunare era cel mai puternic sentiment. Numai să supraviețuiesc că o să le plătesc eu lor ! Îi uram. La vederea uniformelor SS nu mai simțeam groaza dinainte, ci o ură nemărginită.

Față de Blockführer-i mă comportam obraznic. Nu mai luam poziția de drepți și nu-mi scoteam șapca în prezența lor. Și, minune ! Treceau cu vederea atitudinea mea, nu făceau caz de ea. Pe Grapatin însă îl evitam. El nu m-ar fi iertat.

Într-o seară m-a chemat Jasiński. În camera lui mă aștepta Rapportführer-ul Wolf. Șeful de bloc s-a evaporat discret. Nu mai avusesem legături cu el de cînd lucrasem în comandou. M-am oprit degajat lîngă masă, ținînd într-o mînă o țigară aprinsă, cealaltă mînă o aveam în buzunar, iar șapca pe cap. M-a privit cu ochii lui de un albastru pal. Era îngrijit, ras, serios, cu o față inteligentă și simpatică. Tăcea. Și eu la fel ! Prin ce minune a ajuns Rapportführer ? — mă gîndeam, amintindu-mi de comportarea lui față de deținuți. Niciodată nu-l văzusem să fi lovit pe cineva sau măcar să ridice tonul. Pe reverul vestonului avea o panglică. De-abia acum am observat. Înseamnă că s-a evidențiat prin ceva — m-am gîndit cu ură. Trebuie să fi observat ceva în privirea mea, căci, fără să înceteze să mă privească, și-a îndreptat panglica cu o mișcare nervoasă a degetelor sale lungi și delicate. A vorbit rar pentru ca să pot să-l înțeleg :

— *Ich fahre zum Urlaub... nach Hause. Sie müssen etwas für mich organisieren, verstehen Sie ?* [338] — A pus mîna pe servietă. Patru sticle de spirt. Doi cîrnați groși SS-iști. Țigări. Niciodată nu adusese atît de mult deodată. Pesemne că vrea să ducă multe cadouri familiei. — *Also, ich komme morgen abends !... gut ?* [339] — Socotisem deja cît o să cîștig în tranzacția aceasta, cînd mi-a spus că are nevoie și de îmbrăcăminte. Îmbrăcăminte nouă, civilă. La fel și pantofi.

A ieșit repede, înainte ca să reușesc să-mi revin. Așa ceva nu se mai întîmplase. Oare vrea să dezerteze ?...

Aveam puțină vreme. Țigările și un cîrnat le-am păstrat pentru mine. Celelalte produse le-am dosit sub haină și am alergat la Karol. Acesta nu avea nimic, dar m-a condus la Sonderkommando. Acolo era bursa. În bloc era un zumzet ca într-un stup. Se vorbea în mai multe limbi, se auzeau rîsete, certuri, discuții, țipetele celor beți ; era o mare înghesuială. Mirosul de ceapă prăjită se amesteca cu parfumul unei portocale cojite pe priciul vecin. Toată ziua plouase ; pe cuptor se usca îmbrăcămintea care emana un miros neplăcut. Elegantul Kommandopfleger răspîndea în

---

[338] Plec în concediu... acasă. Trebuie să „organizați" ceva pentru mine, înțelegeți ?

[339] O să vin mîine seară !... bine ?

jurul persoanei sale mărunte un miros de parfum franțuzesc. Karol a vorbit cu Schreiber-ul, un deținut înalt, suplu, oacheș, cu ochelari cu ramă de os, cizme ofițerești și pantaloni bufanți. Ar fi semănat cu mine, dacă n-ar fi avut lentilele acelea groase pe nas. Am zîmbit, amintindu-mi că odată, la îndemnul lui Dino, l-am păcălit pe maistru dîndu-mă drept acest individ. Schreiber-ul a indicat un colț al blocului, unde urma să realizez tranzacția. Fără ajutorul lui Karol n-aș fi putut face nimic aici. M-am cățărat cu prudență pe prici, avînd grijă să nu scap sticlele. Sus am fost întîmpinat de priviri neîncrezătoare. Un deținut tînăr, dezbrăcat pînă la brîu, cu bustul puternic, brațele mușchiuloase și neobișnuit de păroase m-a cîntărit multă vreme cu ochii lui bulbucați.

Chiar în colț, în apropierea streașinii, stăteau încovoiați doi evrei bătrîni. Unul dintre ei, un individ cu barbă galbenă, neîngrijită, s-a întrerupt o clipă din lucru. Îndepărta cu un fier ascuțit ghipsul sau dinții sparți de pe coroanele de aur. Mi-a aruncat o privie scurtă, și-a continuat îndeletnicirea. Bucățelele de ghips săreau în toate părțile, se loveau de talerele unui mic cîntar ce atîrna de grindă, scoțînd sunete metalice slabe.

Pe o plapumă pufoasă, cu o față din satin imprimat, într-o adîncitură provocată de greutatea aurului, era o grămadă de monede, inele, verighete, dinți, broșe și lănțișoare. Asupra acestei grămezi de metal prețios stătea aplecat un bătrîn îngrozitor de slab și zbîrcit și mă privea țintă. Un ochi îi era acoperit de o lupă. Karol, care s-a cățărat după mine, le-a explicat ceva în evreiește.

— Ei ! Arată-ne ce ai — mi s-a adresat atletul în polonă. După cît mi-am dat seama, ceilalți doi erau olandezi. Am scos o sticlă din buzunar. Deocamdată una. A luat sticla cu laba lui grea, a scuturat-o de cîteva ori și a privit-o la lumina luminării care pîlpiia.

— *Das ist Wasser !* Apă ! *Scheiss !...* mi-a spus cu dispreț. Enervat, i-am smuls sticla și am destupat-o.

— Privește ! Bea, dacă asta-i apă ! Este spirt curat ! — mi-am lăudat eu marfa.

— Ei, nu te enerva. Nu poate omul să glumească ? Îți plătesc imediat ! — A întins mîna păroasă spre locul unde era aurul, a luat un pumn plin și, în cele din urmă, mi-a

pus pe genunchi o bucată de falcă împreună cu proteza. — Treburile merg prost acum — s-a justificat el. — Nu mai sînt transporturi. „*Canada*“ *c'est fini...* [340] — a conchis el cu durere în glas. Înfuriat, am trîntit dinții în grămadă.

Mirat, bătrînul a încetat să mai privească inelul pe care îl ținea sub lupă. M-am tîrguit cu îndărătnicie. Pînă la urmă am vîndut tot. Pentru cîrnat am primit un ceas de platină cu pietre scumpe. Aproape întreaga „grămăjoară“ a intrat în buzunarul meu. Este adevărat, majoritatea obiectelor erau dinți... dinți ! dinți ! Hiene mai sînt ăștia din Sonder ! Nu mai sînt transporturi !... Treburile merg prost ! „Canada“ s-a terminat ! Hiene ! Nu m-am gîndit că unii din dinții aceia puteau fi ai lui Edek.

Șeful de bloc s-a țigănit cu mine pentru ceas și i l-am dat. Restul l-a luat Wolf. Cu îmbrăcămintea n-am avut dificultăți. Mi-au rămas țigările și cîrnatul.

În ultima vreme revenisem la hrana din lagăr. Nu mai primeam pachete, ca toți ceilalți, de altfel.

Am aflat de la șeful de bloc că Wolf s-a întors din concediu. Purta doliu. Nu-și găsise nici casa, nici familia. Tot orașul fusese bombardat. L-am întîlnit în ușa blocului nostru în timp ce mă întorceam seara de la Edek F. din blocul 7. I-am făcut loc ca să poată să treacă. M-a oprit. — *Bist du verrückt ?* — mi s-a adresat cu o voce sugrumată. L-am privit mirat. Era beat. — *Mütze ab !* — mi-a ordonat. Am dus mîna la șapcă. — *Lass das...* a făcut o grimasă, care trebuia să însemne un zîmbet amar. — *Lass das... Alles Scheisse... Alles kaputt... Verflucht Donnerwetter !* — a înjurat, clătinîndu-se. — *Weg ! Weg !* [341] — Nici nu știu dacă m-a recunoscut.

XCI

Sirena urla neîntrerupt, lung. Alarmă aeriană. M-am uitat la ceas. Era aproape unsprezece. Avioanele Aliaților veneau în fiecare zi la ora asta. Baloanele de baraj se ridicau la mare înălțime, apărea ceața artificială. Avioanele

---

[340] S-a terminat...

[341] Ai înnebunit ?!... Scoate-ți șapca !... Lasă asta.., Lasă asta... Totul este rahat... Totul este pierdut... Mii de trăsnete ! Pleacă ! Pleacă !

nu se vedeau. Cîteodată se auzea din depărtare un fel de zăngănit, altădată — niște explozii slabe. Inimile deținuților se umpleau de bucurie. Creștea speranța. Nici chiar sfîrșitul tragic al răscoalei din Varșovia nu ne-a zdruncinat încrederea în victorie. Frontul de est, deși își încetinise înaintarea, nu mai era așa de departe. Luptele se desfășurau acum pe linia Sanului, Vistulei și Bugului. Cel puțin așa susțineau cei care erau aduși în proporții de masă după capitularea Varșoviei. Aceste transporturi erau stranii. Majoritatea femeilor cu care am stat de vorbă nu voiau să înțeleagă că sînt deținute într-un lagăr de concentrare. Erau ferm convinse că au fost aduse din lagărul de la Pruszków numai temporar și, întrucît nu luaseră parte la răscoală, se vor bucura de un tratament special. Erau indignate de condițiile în care erau nevoite să trăiască în lagărul de femei. După o perioadă scurtă petrecută acolo au fost duse în interiorul Reich-ului.

În transporturile de la Varșovia erau mulți copii. La FKL a fost creat un sector special pentru ei. În acest scop, li s-a cedat unul din blocurile zidite. Curtea lui a fost înconjurată de un gărduț ; printre copii se învîrtea o soră cu un șorțuleț alb. Blondă, tînără, frumoasă și cochetă ; era altfel decît Sylwia, Halinka sau Elżunia. Ele purtau stigmatul lagărului. Wanda era ușuratică, cinică și stricată. Avea un caracter păcătos, dar îmi plăcea altfel decît celelalte. Mă excita ; conștientă de acest lucru, făcea totul ca să mă atragă. Mă furișam din blocul Elżunei în cel al Wandei, unde mă așteptau emoții de ordin erotic. La început nevinovate, dar, odată cu scurgerea timpului, din ce în ce mai puternice. Pînă în momentul în care trebuia să-mi demonstrez bărbăția. Experiența mea în această direcție era săracă. De fapt, nu aveam nici o experiență. Dar nu puteam să las ca acest lucru să se observe. Wanda a luat inițiativa. În spatele blocului de copii era o baracă care părea aproape goală. Pe priciurile fără saltele zăceau în mizerie, pe niște cîrpe și pături zdrențuite, zeci de cadavre și muribunzi. Nu ne-am retras. Ținîndu-ne de mînă, am căutat un loc potrivit. Poate aici. Strîns îmbrățișați, ne sărutam cu pasiune ; trebuia să ajungem pe priciul acela. Am privit într-acolo și... m-am trezit.

Mă priveau niște ochi rotunzi, sticloși. Ochii aceia ieșeau literalmente din orbite, erau uriași și plini de o spaimă

înfricoșătoare. Din pieptul femeii ieșea un horcăit. Își dădea sufletul. Wanda se lipise de mine și îmi era greu să mă eliberez de strînsoarea ei. — Să plecăm de aici ! Să plecăm !... m-am smucit spre ieșire. — Acum ! — Da, acum ! Dar aici nu se poate... — am adăugat eu, ceva mai liniștit. S-a uitat la mine ca la un nebun.

A doua zi, însă, am alergat la ea. M-a ironizat. Ca să mă reabilitez, cel puțin parțial, i-am promis că voi găsi un loc corespunzător. În definitiv ce era rău în asta ? O fac și alții dacă au prilejul. Numai să nu fie acolo unde se moare. Ieri a fost îngrozitor.

— Fugi ! Vine Blockführer-ul acela gras ! — mi-a șoptit ea deodată. M-am uitat. Individul se afla la vreo treizeci de metri. L-am recunoscut. Era un silezian bătrîn și cumsecade. Nu mai departe decît ieri a băut votcă cu Chamek, înjurînd în gura mare serviciul său blestemat în SS.

Nu aveam de ce să mă tem. Am continuat discuția întors cu spatele la el. Wanda însă nu-l slăbea din ochi. — Ascultă, vine încoace ! — mi-a spus ea enervată.

— Să nu-ți fie frică ! Îl cunosc bine ! — am liniștit-o, sigur de mine. Precis că vrea o țigară. Îi auzeam deja pașii grei în spate.

— Tîmpitule ! Ești orb sau surd — a șuierat el furios. Iar tu, curvo, n-ai putut să-l previi că vin... și a pleznit-o cu bățul pe care îl avea în mînă. Pînă să mai lovească o dată, Wanda a și dispărut.

— Tîmpitule, scoate-ți șapca. În loc să-mi scot șapca mă uitam mirat la mutra lui congestionată, roșie de enervare. A început să mă lovească cu bățul în cap. Mă apăram cu mîna. Nu înțelegeam nimic. Ce s-a întîmplat cu el ? !

— Tîmpitule, o să te omor ! Ești orb sau ce ai ? — Mă lovea într-una. Mîna cu care mă apăram era aproape zdrobită, din pielea crăpată țîșnea sîngele.

— Mandel, nu vezi, prostule — și a arătat spre Lagerstrasse unde stătea Mandel cu picioarele îndepărtate, împreună cu o altă Aufseherin, și privea scena. — Fugi, tîmpitule... De-abia acum am înțeles. Într-o clipă am și șters-o în direcția Waschraum-ului, speriindu-le pe musulmancele care se ascundeau acolo, îngrozite la vederea unui deținut.

Cele cîteva cucuie nu însemnau nimic în comparație cu mîna. Dacă aș fi avut pe mine o haină, ea ar fi atenuat loviturile. Dar așa, antebrațul stîng, bătut ca un cotlet, era tot o rană însîngerată.

— Ce-ai pățit ? — m-a întrebat Chamek. Nu am putut să-i ascund nimic. I-am povestit intîmplarea. — O să-i spun imediat șefului, o să-l pună el la punct !

— Las-o moartă — i-am răspuns. — Este vina mea. M-am purtat prostește.

Pe de altă parte, mă gîndeam, putea să nu mă snopească chiar în halul ăsta ! — Te-a burdușit și pe tine cineva ? — l-am întrebat pe Chamek, văzîndu-i de-abia acum fața crestată. Parcă s-ar fi ras cu sîrmă ghimpată.

— Ah ! — și dădu din mînă cu resemnare. Wera m-a aranjat așa. Toate muierile sînt curve ! — a conchis el.

În bloc, în spatele unui perete de scîndură, era ceva în genul unui cabinet de tratamente. Deocamdată nu erau bolnavi, dar în acest mic dispensar consulta deja doctorul Węgierska. Îmi spălasem mîna, dar trebuia pansată. Îmi era frică să mă duc acolo ca să nu dau de Elżunia. Ce o să-i spun ? Ce-o fi, o fi ! În cele din urmă m-am dus acolo, crezînd că Elżunia s-a dus la Hanka. Fusese la ea, dar se întorsese. S-a ocupat de mine cu atîta grijă încît începusem să am mustrări de conștiință. Dar nu puteam să-i destăinui legătura cu Wanda.

Chamek umbla neconsolat. Ambiția însă nu-i permitea nici măcar să se arate în blocul „logodnicei". Suferea, ofta și bea, înecîndu-și tristețea în votcă. Nu a rezistat. I-a scris o scrisoare. Mi-a dat-o s-o citesc. M-am abținut cu greu să nu izbucnesc în rîs. În plus, trebuia să duc această scrisoare împreună cu un cadou obiectului suspinelor lui. Nu puteam să refuz. Chamek se purta realmente foarte bine cu mine. Dar n-a ieșit nimic. Cadoul și cu versurile necitite au zburat prozaic pe fereastra camerei iugoslavei.

Nobila mea misiune s-a încheiat cu strîngerea bunătăților aruncate. Chamek a spus că se va sinucide. S-a terminat cu o beție. Marian era neconsolat. Venea de la Auschwitz la FKL sub diverse pretexte pentru a se vedea cu Sonia F. După șederea în carantină, în pofida speranțelor unanime, frumoasa vieneză nu fusese eliberată. După o lună petrecută în închisoarea de la Viena, s-a întors în lagăr direct la compania disciplinară.

Cunoscînd-o pe șefa de bloc, am rugat-o să le faciliteze întîlnirile. Au avut ghinion — au fost descoperiți de Mandel. Marian a apucat să fugă. Sonia a fost bătută, dar nu i-a divulgat numărul. Pentru ca să nu o expună din nou, iar el să nu fie recunoscut, încetase să se mai ducă la FKL; în schimb, îi trimitea bilețele.

Acum, compania disciplinară lucra în perimetrul Revier-ului, făcînd ordine pe terenul dintre blocuri. Scharführer-ul nostru aranjase asta. Aici aveau mai multă liniște. În piațeta amenajată a avut loc un concert pentru... bolnavi.

Acesta a fost audiat de cîteva Aufseherin-e și deținute cu funcții. A cîntat Maja, o varșoviană înaltă și frumoasă, colegă de-a Elżuniei. Am descoperit-o pe Sonia; aveam un bilețel de la Marian pentru ea. Lucra la o anumită distanță, nu puteam să ajung acolo fără să atrag atenția SS-iștilor sau kapo. După ultimele experiențe amare, devenisem mai prudent. I-am făcut semne să se apropie. Prefăcîndu-se că sapă pămîntul, s-a apropiat de bloc. I-am dat bilețelul. Mi-a mulțumit cu un zîmbet abia schițat. Cît era de slăbită! Îmbrăcată cu o rochie vărgată, foarte decolorată de ploaie și soare, tremura deși era cald. Îndepărtîndu-se, tîrșîia saboții plini de noroi din picioarele ei frumoase și suple.

Mai aveam de dat încă un bilețel din partea lui Wojtek pentru Jadzia. Wojtek și Jadzia lucrau la spitalul lagărului de țigani. Cu puțin înainte de lichidarea acestuia, întregul personal al spitalului a fost transferat pe neașteptate în lagărele-mamă. Femeile, inclusiv Jadzia, s-au întors la FKL; bărbații — în lagărul de bărbați, în sectorul B. Doctorul Mengele a avut grijă ca unii dintre ei să nimerească la compania disciplinară; printre alții, și doctorul Diem, pînă atunci medic-șef în lagărul de țigani, precum și Wojtek, Schreiber-ul principal. Wojtek nu mai putea acum să se vadă cu soția — căci era legat de Jadzia prin cuvîntul dat — și folosea serviciile mele deoarece îi cunoșteam bine pe amîndoi.

Întrucît lucram la FKL, nu îmi era prea greu să le asigur legătura epistolară. Jazdia era veșnic înlăcrimată, dar și Wojtek părea din ce în ce mai deprimat — se aștepta să fie trimis în interiorul Reich-ului, unde, de la o vreme,

erau expediate tot mai frecvent transporturi de deținuți din lagărul nostru. Iar aceasta ar fi însemnat ruperea totală a legăturii cu iubita lui.

XCII

În timpul acesta, în lagăr domnea o atmosferă ciudată de neliniște, surescitare și de așteptare. Ceva trebuia să vină și să aducă mari schimbări. Era liniștea dinaintea furtunii. După transporturile uriașe de evrei unguri și lichidarea lor, crematoriile funcționau într-un ritm mult încetinit. Transporturile soseau rar. Selecția se făcea acum cu mai multă toleranță, efectivul lagărului s-a mărit considerabil. De aceea, tot mai frecvent, se trimiteau transporturi spre lagăre situate în interiorul Germaniei. În Germania bombardată era nevoie de mînă de lucru.

Într-o seară, mi s-a spus că trebuie să mă prezint imediat în blocul cu Waschraum, unde se pregătea un transport pentru lagărul de concentrare din Flossenbürg. Acolo se strînseseră deja aproape o mie de deținuți, în majoritate ruși. Erau, de asemenea, cîțiva evrei polonezi și din alte țări. Nu aveam intenția să plec de la Auschwitz. Kazek Gosk a fost cumsecade și m-a șters de pe listă. În locul meu i-am dat numărul lui Ici Mayer. De data aceasta a plecat. Un delator mai puțin în lagăr ! În general, „zeloșii" erau urmăriți de ghinion. Lagerkapo-ul Jupp fusese călcat de compresorul cu aburi care lucra pe strada principală a lagărului. A fost dus la spital într-o situație disperată. Nu se mai auzea lătratul lui prin lagăr. Danisz, care își pierduse prietenul drag în împrejurări atît de ciudate, își temperase impetuozitatea și devenise foarte blînd. Chiar și Bednarek se schimbase. În blocul companiei disciplinare se desfășurau acum meciuri de box sub înaltul patronaj al domnului șef de bloc. Box după toate regulile sportive. Bednarek se simțea, probabil, din nou polonez, căci îi încuraja cu ardoare pe boxerii polonezi Malecki sau Antek Czortek, pînă atunci „pensionar" al companiei disciplinare și însemnat cu un punct roșu pe spinare — era un Fluchtverdächtig.

Într-o dimineață, cîțiva dintre condamnații de drept comun cu triunghi verde, cinstiți cu votcă în seara precedentă, nu s-au mai sculat. Se otrăviseră cu spirt adus de ruși din Zerlegerbetriebe. Schneider, bețivanul, bîrfitorul și afaceristul, care acum îi sprijinea aproape fățiș pe deținuți (în special pentru dinți), a adus știrea morții unor kapo ghinioniști, care, în urmă cu cîteva luni, se înscriseseră voluntar în detașamentele Dirlewanger. Au murit pe cîmpul de onoare sfîrtecați de mine. Și asta încă nu era tot. O întreagă companie de santinele SS, formată din vlasoviști, a dezertat cu arme și muniții.

In ultima vreme, în cazarma SS-ului se instituise starea de alarmă, deoarece se observaseră mișcări ciudate pe terenurile din preajma lagărelor, siluete care se strecurau noaptea chiar pînă la Grosse Postenkette. Erau probabil partizani sau agenți parașutați de aliați. Aceste știri s-au răspîndit cu viteza fulgerului. Deci, nu era de mirare că în lagăr domnea o stare de tensiune și de așteptare.

La toate aceste știri s-a mai adăugat una. Lagărul urmează să fie lichidat. Oricum, încetase dezvoltarea lui. „Mexicul“, un sector nou, uriaș al lagărului, a încetat brusc să existe. Din cele aproape douăzeci de mii de evreice din Ungaria care locuiau acolo în condiții mizerabile, o parte au fost mutate în cel de al doilea lagăr de femei creat la Auschwitz I. O altă parte a fost trimisă cu diferite transporturi în lagăre din interiorul Reich-ului. Cele incapabile de muncă au fost lichidate în camerele de gazare.

Fostul lagăr de țigani era acum lagăr de tranzit. Transporturile din ce în ce mai dese treceau acolo printr-o carantină de două sau trei săptămîni înaintea plecării în Reich.

Din FKL plecau, de asemenea, numeroase transporturi, ca și din lagărul principal de la Auschwitz. Mulți presupuneau că lagărul va fi lichidat, cu atît mai mult cu cît Frontul de est depășise linia Sanului. Treptat, deținuții s-au împăcat cu ideea mutării în alt lagăr. Dar erau și alte presupuneri. Începuserăm să ne temem că SS-ul ar putea la un moment dat să ne lichideze pe toți. Acesta ar fi fost un lucru mai simplu decît transportul — dificil, de altfel, — în interiorul Reich-ului. Într-o zi s-a răspîndit vestea de-a dreptul incredibilă că sosise o caravană cinematografică și că va rula un film pentru deținuți. Proiecția urma să aibă

loc în saună, chiar lîngă crematoriul IV. Lagerältester-ul Danisz a ordonat șefilor de bloc să aleagă cîteva zeci de deținuți merituoși din fiecare bloc să vizioneze acest spectacol neobișnuit. Bineînțeles că eram printre fericiți, și acum mărșăluiam cu „cîntecul pe buze" în direcția păduricii unde se afla sauna. Cînd am intrat în perimetrul crematoriului IV — căci pentru a ajunge la saună trebuia să trecem pe lîngă el —, un gînd îngrozitor mi-a trecut prin cap : pot să ne lichideze ușor. M-am uitat cu teamă împrejur. Nu ! Ce gînd absurd. Lîngă mine mergea cu mîinile în buzunar Schneider și discuta prietenește cu șeful de bloc. În total, cu noi erau numai vreo trei sau patru Blockführer-i fără pistoale-mitralieră ; aveau doar pistolete la centură.

Crematoriul părea o construcție nevinovată, din horn nu ieșea nici un firicel de fum, gropile care flancau șoseaua erau acum acoperite cu legături de nuiele uscate, ceea ce arăta că nu fuseseră folosite de mult.

Chiar în fața saunei s-a produs o mică învălmășeală. Deși ușa era larg deschisă, o parte din deținuți evita parcă să intre înăuntru. Eram printre ultimii pe care, în cele din urmă, Danisz i-a gonit înăuntru. Pentru orice eventualitate, m-am oprit lîngă ușă. Un civil cu pălărie tiroleză manipula aparatul de proiecție. Era un film cu Marika Röck. N-am văzut prea mult din cauza celor din fața mea și nici textul nu l-am înțeles. Muzica ușoară îmi crea o stare de enervare, cu atît mai mult cu cît mi se părea că aud duduitul camioanelor. În momentul cînd, în timpul unui dans, Marika Röck își arăta pulpele frumoase, în sală s-au auzit multe murmure de admirație, plescăituri și suspine grele. O reacție asemănătoare cu aceea întîlnită înainte de război în cinematografele de categoria a doua. Aici poate că era mai pronunțată. Enervat, unul din Blockführer-i a strigat : — *Ruhe da !* — Supuși, deținuții au făcut liniște. Din difuzor s-a auzit din nou o melodie sentimentală, o melodie ușor de reținut. Mă dureau tare picioarele, căci, încercînd să văd ceva, stăteam pe vîrfuri. Acest film siropos mi-a produs un sentiment deprimant. Așteptam cu nerăbdare sfîrșitul proiecției peliculei cu femei minunate, domni eleganți și splendide peisaje montane.

În sfîrşit, s-a terminat. Afară începuse să se întunece. În Effektenlager deţinuţii ocoleau munţii uriaşi de obiecte şi îmbrăcăminte, care depăşeau acoperişurile barăcilor. Ne-am încolonat în tăcere în rînduri de cîte cinci. La poarta de intrare în perimetrul crematoriului stăteau Lagerführer-ul Schwarz şi şeful crematoriului, Mohl. *Mützen ab! Augen rechts!* Am mărşăluit prin faţa lor încordaţi. *Loos! Loos! Schneller!* — ne gonea Mohl. *Im Laufschritt marsch!* Lîngă crematoriul IV ne-am întîlnit cu coloana Sonderkommando-ului. Schimbul de noapte. În fundul curţii era un automobil al Crucii Roşii. După ce am cotit pe drumul ce ducea spre lagărul nostru, am privit într-o parte. În depărtare, după saună, în păduricea care despărţea crematoriul III de IV se vedeau oameni cu bocceluţe în mîini — copii, femei şi bărbaţi. Erau atît de mulţi încît dispăreau undeva departe în desiş. Li s-a ordonat să aştepte pînă vom ieşi în fugă de pe terenul care le aparţinea în exclusivitate. Piereau fără martori. Sonder nu conta.

Fumul dulceag şi greţos, atît de cunoscut, intra prin crăpăturile barăcii.

Melodia nesuferită auzită la cinematograf mă obseda şi nu mă lăsa să dorm. Stăteam întins în pat îmbrăcat. Bocancii îi aveam la îndemînă. Aşteptam acel ceva ce putea să se întîmple chiar în noaptea aceea. Un Blockführer se învîrtea prin jurul blocului. Fluiera melodia cunoscută. Desigur, fusese şi el la „cinema“ cu noi.

Dar noaptea s-a scurs în linişte. Dimineaţă, ca de obicei, am plecat cu Planierung-ul.

XCIII

În ziua aceea nu am reuşit să intru în lagărul de femei. Dorind ca cel puţin de departe s-o văd pe Elżunia, mă învîrteam prin apropierea gardului de sîrmă. O parte din comandoul nostru lucra acum la rampă — căra pietriş cu vagonetele dintr-o carieră apropiată. După-amiaza era destul de calmă, fără vînt şi foarte caldă pentru începutul lui octombrie. Deodată, la noi a ajuns zgomotul unei explozii surde. Am privit în direcţia pădurii, de

unde se auzeau alte explozii și împușcături. Deasupra pădurii s-a ridicat un stîlp de fum, care, însă, nu provenea din hornul crematoriului. În prima clipă, m-am gîndit că este vorba de un bombardament neașteptat. Gloanțele șuierau deasupra rampei. Schimbul dezordonat de focuri se intensifica. SS-iști înarmați goneau pe motociclete și pe biciclete pe strada principală, de-a lungul rampei. Din corpul de pază apropiat a ieșit în grabă, șchiopătînd, Perschel și, după ce a strigat ceva în direcția noastră, s-a suit pe bicicletă și s-a îndreptat repede spre crematoriu. Un glonte rătăcit a zbîrnîit deasupra capului meu. Am sărit într-un vagonet gol. Și ceilalți au procedat la fel. Așteptam cu sufletul la gură să văd ce se va întîmpla mai departe, observînd, pe ascuns, terenul. Să fi ajuns partizanii, despre care în ultima vreme se vorbea din ce în ce mai mult, chiar la marginea lagărului ?

Ce bine că îmi făcusem rost de bocanci atît de comozi, înalți, cu șireturi și pingele duble, de pantaloni bufanți și de o haină civilă ! Simțeam că acel „ceva" trebuie să se întîmple. Eram pregătit. Acum nu aveam decît să aștept sub protecția vagonetului de fier să se termine împușcăturile, iar cînd vor intra în lagăr... Ah, ce păcat că Edek nu a trăit să ajungă clipa aceasta minunată.

Între timp, împușcăturile s-au mai potolit și s-au îndepărtat în direcția Harmęże. Dinspre Auschwitz venea Feuerwache. Ardea crematoriul IV. Nu se mai auzeau împușcături. Pesemne că, încheindu-și misiunea, partizanii s-au retras. Deci, încă nu era acel „ceva" pe care îl așteptam de la o zi la alta.

Dezamăgit, am ieșit din ascunzătoare. Kapo-ul își chema oamenii. Kommandoführer-ul a ordonat adunarea. Nu lipsea nimeni. În drum spre lagăr, am aflat cauza împușcăturilor. Răscoala din crematoriile IV și II. Karol din „Canada" avusese dreptate cînd mi-a spus că Sonder se pregătește de acțiune. Știau că într-o zi SS-ul o să-i lichideze pe toți. L-am căutat pe Karol. Era deosebit de deprimat. Susținea că se întîmplase așa din cauza trădării. Careva din personalul crematoriului IV a informat despre pregătirile Sonderkommando-ului, astfel că n-au avut altceva de făcut decît să înceapă răscoala fără să se înțeleagă nici măcar cu echipele celorlalte crematorii. Urmările au fost tragice. Cine nu pierise în timpul fugii, a murit în

curtea crematoriului IV, împușcat imediat după înăbușirea răscoalei. Comandourile crematoriilor II și IV, care n-au participat la răscoală, îi ard acum în cuptoare. Cițiva au fost lăsați în viață pentru Politische. Dacă vor vorbi vor mai pieri mulți deținuți.

— Să fugim ! — mi-a șoptit Karol, aproape implorîndu-mă.

Nu mă mai gîndeam la evadare. Mă îndoiam, de asemenea, că lagărul va fi eliberat de partizani. M-am obișnuit cu gîndul că va fi mutat. Acum plecau aproape zilnic transporturi. Puteam să plec și eu în curînd. Am hotărît să-mi iau rămas bun de la Elżunia. I-am dăruit un mic ceas de aur și o ciocolată pe care mi-o adusese Karol. Cînd ne-am luat rămas bun, m-a sărutat „frățește" pe obraz.

Și Elżunia aștepta să plece în curînd cu un transport. O s-o mai văd oare cîndva ? — mă gîndeam eu, în timp ce mă întorceam din lagărul de femei.

A doua zi nu m-am dus la muncă. Eram pe lista de transport, ca mulți alții : Edek Ferenc, Józek Waśko, Jurek Baran. Zbyszek Baranowski a izbutit să se șteargă de pe listă încă o dată. Nici măcar nu m-am străduit, cu atît mai mult cu cît sute de deținuți vechi, printre care Marian M., Julek K., Jędrek W. și Ludwik K., colegii mei buni și apropiați, fuseseră mutați în fostul lagăr al țiganilor. Mi-am scos comorile din ascunzătoare : portretul Malei, fotografia surorii mele, ultima ei scrisoare, bilețelul cu șuvițele din părul lui Edek și al Malei, felicitările de la Halina și bilețelele de la Elżunia, precum și unul din biletele trimise de Edek din buncăr, pe care, din nebăgare de seamă, nu îl distrusesem pînă acum.

Am ars toate bilețelele și felicitările, iar lucrurile rămase le-am dat lui Julek K. ; el s-a oferit să le păstreze în portofelul său. Dintre lucrurile mai valoroase aveam doar ceasul personal ; primisem permisiunea să-l port mai demult, pe cînd eram Blockschreiber. Marian și Julek se pregătiseră ceva mai bine pentru călătorie. Aveau o cutie pe care o umpluseră cu alimente, margarină, zahăr, cîrnat SS-ist. Cutia avea fund dublu. Acolo au ascuns cîteva mărunțișuri din aur și portofelul lui Julek, în care Marian pusese și fotografia Soniei pe care aceasta i-o

dăruise cîndva, după ce se întorsese a doua oară din lagărul de la Viena. În timpul băii și dezinfecției în saună era să-mi pierd minunații mei bocanci, care, în visurile mele, urmau să-mi fie de folos ca partizan.

Mulțumită lui David „din Canada", care apăruse pe neașteptate, am recuperat bocancii ; pantalonii bufanți s-au dus însă pe apa sîmbetei. Ca să-mi compenseze această pierdere mi-a făcut rost de un pantalon de lînă excelent, de rufărie călduroasă și de haine bune. Bucătăria ne-a dat cîte o bucată de pîine, margarină și salam. Am fost încolonați în detașamente de cîte o sută. La rampă staționa un tren de marfă. Îmbarcarea a durat mult. În cele din urmă, ne-au urcat în vagon, unde era o înghesuială de nedescris. După un timp, au urcat două santinele. Ne-am înghesuit și mai tare, căci mijlocul vagonului trebuia să rămînă liber pentru însoțitori. Înainte ca trenul să pornească, am apucat să scobesc o gaură mică în perete. Vagonul nostru staționa chiar vizavi de spitalul de femei. Cîteva deținute cu bonete albe stăteau lingă un bloc și așteptau plecarea trenului. Am încercat să disting silueta măruntă a Elżuniei, dar nu am reușit : se înserase. În vagon a urcat un Scharführer care ne-a numărat încă o dată scrupulos, iar apoi a spus santinelelor să tragă ușa. Încet, metru cu metru, am părăsit rampa. Nu mai aveam ce să văd prin orificiul din perete. Afară domnea întunericul. Trenul a luat viteză. La cotitură roțile scîrțîiau jalnic. La fel ca acum patru ani și jumătate cînd am venit aici.

Adio, Auschwitz ! Am supraviețuit... Dar ce va fi mai departe ? Roțile vagonului țăcăneau ritmic. Toți tăceau. Desigur, se gîndeau la același lucru la care mă gîndeam și eu cu o clipă înainte : — Ce va fi mai departe ?...

XCIV

Una din santinele dormea buștean la mijlocul vagonului. A doua ședea pe taburet și se lupta cu somnul, dar veghea. Felinarul se legăna sub tavan și arunca o lumină palidă asupra deținuților care stăteau în picioare în ambele părți ale vagonului. De sîrmele care ne despărțeau de locul unde stăteau santinele nu ne puteam sprijini.

Picioarele mă dureau îngrozitor. Am băgat briceagul în gaura scobită în perete. Ținîndu-l în mînă, aveam iluzia că mă sprijin în el. Setea era din ce în ce mai mare. Pleoapele îmi erau ca de plumb. Paltonul, e drept, călduros, părea să cîntărească o tonă. Mă durea spatele, iar sub omoplat simțeam niște înțepături. Mi-am amintit de Stehbunker. Dar acolo mă descurcasem cumva. Folosisem oalele de noapte. Sprijinirea iluzorie de briceag nu ajuta la nimic. Trenul trecea prin diferite așezări și orașe dar, din nefericire, n-am izbutit niciodată să aflăm numele lor. Știam doar că sîntem în Germania, dar habar n-aveam încotro ne îndreptam. Santinelele tăceau. Stomacul unora a început să nu le mai dea ascultare. Fiecare se descurca cum putea. Duhoarea a indispus santinelele. Deveniseră nervoși, răi și pentru cel mai mic motiv ne loveau cu patul puștilor. Nu ne mai permiteau să folosim nici măcar crăpătura îngustă de la ușile vagonului. Astfel s-au scurs douăzeci și patru de ore de la plecarea noastră de la Auschwitz. Afară era din nou noapte. Roțile trenului, care mergea continuu, țăcăneau ritmic trecînd peste joantele liniilor.

Staționam de mai multă vreme într-o gară. Prin orificiul scobit întrezăream ceva : siluetele unor oameni care alergau sau, mai degrabă, licăririle rătăcitoare ale unor felinare de camuflaj. Din depărtare se auzea geamătul unei sirene de alarmă. După o clipă, aerul s-a cutremurat de urletele sutelor de sirene care anunțau apropierea unui raid aerian.

Santinelele s-au repezit la ușă și, deschizînd-o mai larg, au scrutat cu neliniște și curiozitate întunericul nopții. Pe cer se încrucișau fasciculele reflectoarelor. Undeva, în depărtare, se auzea tirul puternic al artileriei antiaeriene. Pe fondul canonadei ajungea din cînd în cînd la noi ecoul surd al exploziilor bombelor. Se luminase ca ziua. Pe cer au apărut rachete în formă de brazi care cădeau încet, emițînd o lumină orbitoare, pe lîngă care razele reflectoarelor păleau. Acum se auzea clar vuietul puternic al sutelor de bombardiere care zburau deasupra noastră ; tirul artileriei antiaeriene, care trăgea acum din imediata noastră apropiere, părea un lătrat furios, dar neputincios. Pe acoperișul de tablă al vagonului nostru

răsunau schijele ce cădeau ca o ploaie. O explozie puternică a făcut să se miște aerul. Una, a doua, a treia. Toate la intervale regulate de timp. Suflul a aruncat santinelele în sîrmele îngrăditurii noastre primitive. Vagonul a săltat pe șine și părea că se va rupe în bucăți. Brusc, totul s-a liniștit. Albul orbitor ceda încet-încet locul unui roșu care pîlpîia. Flăcările incendiilor din orașul bombardat ne-au înconjurat cu un cerc compact. Santinelele își șopteau ceva. S-a auzit cuvîntul Berlin. Deci, eram la Berlin ! În capitala „invincibilei" Germanii hitleriste. Văzînd clădirile ce ardeau în jurul nostru, ne-a cuprins bucuria și ne-a crescut curajul. Am uitat chiar și oboseala îngrozitoare pe care o simțiserăm atît de acut pînă acum.

Am ciulit urechile, căci santinelele vorbeau acum despre lagărul spre care ne îndreptam. Oranienburg ! Deci sîntem aproape de capătul călătoriei. Unul dintre deținuți a intrat în vorbă cu santinelele și, spre mirarea noastră, a primit un răspuns politicos. Peste cel mult o oră vom ajunge la destinație ! A trecut însă multă vreme pînă să pornim din loc.

Trenul se tîra îngrozitor de încet, se oprea la tot pasul, iar de cîteva ori am mers înapoi. Ni se părea că s-au scurs cîteva ore. Oboseala își făcea simțită prezența cu o putere îndoită. E adevărat, Oranienburgul avea o faimă rea, dar doream mult să ajungem odată acolo. În cele din urmă, ne-am oprit pe o linie secundară. Acum nu mai vedeam nimic, căci după ce am sosit, santinelele au închis ușa vagonului. De undeva din capul trenului ajungeau la noi comenzi răstite și lătrat de cîini. Acolo, în față, începuse debarcarea. Am mai mers cîteva zeci de metri. Acum este rîndul nostru.

Cineva de afară a tras cu putere de ușă, care a alunecat pînă la capăt. Lumina puternică a reflectoarelor ne-a orbit. Stăteam înghesuiți în ușa vagonului, ținînd legăturica în mîini, neștiind ce să facem. Cineva a urlat chiar lîngă vagonul nostru : *Loos Aussteigen !* [342] — Un deținut, probabil unul cu funcție — căci avea o bîtă uriașă pe care o mînuia cu mare dexteritate —, a sărit în vagon urlînd : — *Alle Packete bleiben hier !* [343]. S-a produs o învălmășeală de nedescris : o parte din deținuți s-au întors ascultă-

[342] Coborîți !
[343] Lăsați toate pachetele aici !

tori, dorind să-și depună pachetele în vagon, în timp ce alții, goniți de un SS-ist, fugeau cît puteau de repede ca să scape de el, sărind peste capetele celor ce se întorceau. Ținînd strîns pachetul cu alimentele de la Auschwitz, așteptam momentul potrivit ca să săr din vagon fără să fiu lovit de SS-ist și fără să pierd puțina mîncare pe care o aveam în bocceluță. Eram un deținut prea vechi ca să mă las păcălit de ordinul kapo-ului. La fel s-au comportat și prietenii mei Julek, Marian, Ludwik și Andrzej. Am sărit din vagon în momentul care mi s-a părut cel mai potrivit. Preocupat să-i smulgă cuiva pachetul, kapo nu s-a mai ocupat de mine. Am alergat vreo douăzeci de metri prin coridorul format de SS-iștii înșirați pe două rînduri; aceștia loveau cu picioarele, puneau piedică și agitau bîtele. Orbit din nou de reflectorul blestemat, dar condus de un fel de instinct animalic, am evitat loviturile. Sărind ca un iepure, evitînd loviturile de bîtă, am ieșit în cele din urmă din raza reflectorului. În fața mea a apărut ușa uriașă, larg deschisă, a unei hale. Încă cîțiva metri... în momentul acela am primit o lovitură îngrozitoare, dată cu ceva tare, direct în față. Puterea loviturii m-a aruncat înapoi. Mi-am pierdut echilibrul și aș fi căzut dacă o nouă lovitură, de data aceasta în spate, nu m-ar fi proiectat din nou înainte. Dar, după ce am făcut un pas, m-am împiedicat de un picior care mi se pusese în față. M-am prăbușit. Deținutul care alerga în urma mea a sărit peste mine în ultima clipă, înainte ca un cîine asmuțit de un SS-ist să se arunce asupra mea. Mîrîind înfricoșător, acesta mă trăgea de poalele paltonului. Am auzit din nou șuieratul bastonului. Făcînd un efort supraomenesc, m-am ridicat și m-am aruncat înainte. În spate, cîinele schelălăia. Probabil că din cauza smuciturii mele bruște i-a intrat în ceafă un colț al zgărzii.

Am mai auzit niște înjurături și un nou șuierat de baston, dar acum eram în afara razei lui de acțiune. Mă aflam în ușa unei hale mari de fabrică. Un kapo m-a împins în coloană și s-a uitat ciudat la mine. Am strîns și mai tare legăturica, pe care, cu toate cele întîmplate, nu o abandonasem. Cu cealaltă mînă am încercat să-mi șterg nasul. Sînge ? !... De-abia acum mi-am dat seama că

primisem o lovitură de bită în gură. Am simțit o durere seacă, insuportabilă. Am dus mîna la gură. Buzele și nasul erau umflate și simțeam că se umflă mereu. Palma era însîngerată, iar partea ei exterioară avea o dungă vînătă, vizibilă. Mi-am mișcat degetele. Erau întregi. Mă dureau numai cînd le îndoiam. Pesemne că în ultima clipă am vrut să parez lovitura cu mîna. Aceasta diminuase forța loviturii. Poate de aceea nu mi-au zburat dinții. Simțeam clar cu limba că sînt toți, dar se mișcau, mai ales cei de sus și din față. Am scuipat. Sînge! Fir-ar a dracului de treabă! M-am adresat celui care stătea lîngă mine. — Ascultă, cum arăt? — M-a privit uimit, căci în loc de cuvinte auzise o bîlbîială jalnică. A înțeles. — Dar știu că te-au aranjat! — mi-a spus cu compasiune. Am scos batista din buzunarul paltonului și i-am căutat cu privirea pe ai mei. Stăteau în al doilea rînd, la cîțiva pași înaintea mea. M-am apropiat de ei: Ce ți s-a întîmplat? — m-a întrebat Ludwik, întotdeauna grijuliu, văzînd că țin batista la gură. Nu puteam să vorbesc, așa că am dat batista la o parte. — Ah, dar te-au aranjat! — Am tras nasul și am înghițit o bucată de sînge închegat. Mi-a venit rău. Ludwik, care știa nemțește, l-a întrebat pe kapo dacă aș putea să mă duc la Waschraum ca să mă spăl puțin. Era același kapo care se uitase adineauri ciudat la mine. Atunci crezusem că vrea să-mi ia pachetul cu alimente.

— *Ja, ja, gehe* — a răspuns acesta destul de blînd, arătîndu-mi spălătorul care era vizavi. Apa rece ca gheața m-a mai înviorat. Cineva mi-a dat un ciob de oglindă. Buzele negru-vineții erau întoarse; buza superioară aproape că atingea nasul, care era și el uriaș. Din ochi rămăseseră doar niște crăpături înguste. Arătam ca o sperietoare. Umflătura cuprinsese întreaga față. Capul îmi plesnea literalmente de durere. Dinții erau intacți, dar cînd mișcam limba mă temeam că o să-mi zboare — de-abia se țineau în gingii. Fir-ar al dracului! M-au aranjat! Primul meu botez la Oranienburg...

XCV

Apelul s-a desfășurat repede și fără probleme. Am aflat, în sfîrșit, unde ne aflăm. Înainte de a pleca spre lagărul din Oranienburg, care se afla la numai cîteva

sute de metri, aveam să stăm în carantină în această hală — unul din hangarele uzinelor „Heinkel". Jumătate din hală era ocupată de cîteva sute de paturi cu trei etaje. În fiecare pat era o saltea și două pături. Eram aproape două mii, deci un pat la două persoane. Avînd în vedere frigul care domnea în hală și numărul mic de paturi, dormitul în doi nu era chiar așa de rău.

Mult mai rău era însă cu mine. Fața mă durea și se umfla într-una ; aveam frisoane și febră. Cu toată durerea, oboseala a învins. Am adormit. Dimineață m-am simțit ceva mai bine, iar după două zile fața s-a dezumflat, buzele au început să se vindece și dinții parcă se mișcau mai puțin. Nu ieșeam de loc la muncă și de aceea, între raiduri, zăceam ore întregi în pat, bîrfind și consumînd micile noastre rezerve. Mîncarea infectă pe care o primeam nu putea să ne astîmpere foamea. Unii au început să comercializeze mărunțișurile de aur scoase ilegal din Auschwitz. Ele erau achiziționate cu multă plăcere de către deținuții cu funcții care furau fără milă din porțiile noastre, și așa mizere.

Kapo au ajuns însă repede la convingerea că trocul nu este rentabil și au organizat un apel în timpul căruia fiecare dintre noi a fost supus unei percheziții amănunțite. S-au aranjat bine ! Noi, în schimb, am început să flămînzim. Nu le-a scăpat nici cutia de margarină a lui Marek și a lui Julek, în al cărei fund dublu erau ascunse amintirile noastre de la Auschwitz și cîteva obiecte din aur, păstrate pentru zile negre. Ni s-au înapoiat doar lucrurile personale, printre altele ceasul lui Julek și al meu, pentru care primiserăm permisiunea de a le purta din partea autorităților de la Auschwitz. Curînd, Julek și-a vîndut ceasul. A căpătat o bucată de pîine, cîteva țigări și cîteva farfurii cu supă, pe care le-a împărțit colegial cu noi. Ceasul meu i-a atras atenția kapo-ului, aceluiași kapo care se purtase destul de prietenos cu mine atunci cînd avusesem fața rănită. Ceasul, un „Lanco", nu avea cine știe ce valoare, dar aici, la „Heinkel", reprezenta totuși ceva ; așa că am ținut la preț ca să obțin cît mai multă mîncare.

Am primit o jumătate de pîine și puțină mahorcă, iar pînă la sfîrșitul șederii noastre în carantină urma să

primesc zilnic o farfurie de supă cu melci. În realitate, am primit de cîteva ori supliment și vreo trei farfurii de melci, scîrboși, împuțiți și groaznic de sărați. Bînd multă zeamă de plante sau pur și simplu apă, puteam să înșel puțin foamea, iar cu porcăria asta îmi umpleam stomacul. Deși la „Heinkel" nu lucram, aveam o viață cît se poate de variată. În fiecare zi erau cîteva raiduri. Noaptea la fel. La sunetul sirenei, fugeam din hală în păduricea prăpădită de pini din apropiere. În imediata vecinătate a halei era un aerodrom. Eram, deci, expuși bombardamentului, dar îl așteptam cu nerăbdare : într-atît ne săturasem de hala aceea mare și rece, prin care se plimba în voie vîntul. Avioanele aliate ocoleau însă „Heinkel"-ul. Cîteodată se întîmpla ca bombele să cadă prin apropiere, hala noastră rămînea însă intactă.

În timpul raidurilor de noapte vedeam flăcări deasupra Berlinului. Cu cît ele erau mai mari, cu atît creștea bucuria și speranța noastră într-un sfîrșit grabnic al războiului. Într-o zi, în timpul unui raid o schijă mare i-a zdrobit capul cuiva. De atunci, cînd fugeam în pădure, puneam în cap castroanele pe care le acopeream cu pături ; ele trebuiau să ne apere de schijele obuzelor artileriei antiaeriene care cădeau deseori deasupra păduricii. Tunurile, în număr mare în împrejurimi, făceau un zgomot îngrozitor, iar schijele ascuțite de oțel care cădeau din cer scoteau sunete stridente.

Cînd zilele erau frumoase, stăteam ore întregi în păduurice. Raidurile erau atît de dese, încît, nu o dată, de-abia înceta unul și începea altul. După-amiezele erau de obicei liniștite. Atunci pe cer apăreau avioane germane. Ne-a atras atenția în mod special un avion care decola de pe aerodromul apropiat. La înălțime mare, de sub aripile lui se desprindea un alt avion, mult mai mic, cu aripile scurte și foarte late. Deosebit de mobil și rapid, el evolua cîteva minute în aer, iar apoi cădea în picaj în direcția aerodromului. Interesant era și faptul că acest avion nu făcea nici un zgomot în timpul zborului ; se putea, deci, presupune că nu avea motor.

Atotștiutorul Ludwik susținea că este un nou gen de rachetă „V", dirijată prin radio. Chiar și aici, în lagăr, se șoptea ceva despre noua și fantastica armă germană care

avea să hotărască în curînd soarta războiului. Într-o zi, au căzut cîteva bombe grele la o distanță de numai cîteva sute de metri de păduricea noastră, chiar acolo unde era aerodromul. O coloană uriașă și neagră de fum s-a ridicat în aer. Cu toate acestea, chiar în aceeași după-amiază, de pe același aerodrom, au decolat avioane de vînătoare germane. Flegmaticul și mereu realistul Jędrek, care se resimțea cel mai mult din cauza foamei, a spus, înghițindu-și încet saliva : — Ar putea să ne arunce o dată cîțiva cîrnați în locul bombelor ăstora... Pînă să ne facă bucăți bombele aliate o să crăpăm de foame — a mai adăugat el, ridicîndu-și semnificativ pantalonii, care-i cădeau într-una și care, acum, nu aveau pe ce să se sprijine, căci pierduse de mult formele rotunde cu care venise de la Auschwitz.

— Ei, cine licitează ? — a spus nervos Ludwik, un jucător înfocat de bridge, ținînd în mînă cărțile mici de pasiențe, salvate ca prin minune în timpul ultimei percheziții. În timpul raidului stăteam sprijiniți de mestecenii subțiri și, profitînd de faptul că SS-iștii se ascundeau în adăposturile antiaeriene, jucam cărți. — Pas — zise Julek, deoarece sirena tocmai suna încetarea alarmei. — O să terminăm în cursul raidului următor. Să mergem ! Poate o să apucăm, în sfîrșit, să mîncăm melcii ăia... — Căci raidul întrerupsese distribuirea prînzului.

XCVI

Au sosit „negustorii", comercianții de marfă vie — cum îi numeam pe reprezentanții firmelor germane care recrutau specialiști pentru munca în filialele lagărelor de concentrare, înființate de diferite fabrici și mine.

Nu ne înghesuiam. Nu se știa niciodată unde puteam să nimerim. Deviza noastră în lagăr era : să nu fii primul, dar nici ultimul. Cîteva grupe formate din cîteva zeci de deținuți plecaseră deja cu patronii lor. Trebuia să ne decidem : ce fel de specialiști era cel mai bine să ne dăm. — Ah, dacă ar avea nevoie de săpători de fîntîni — spera Edek F., care la Birkenau condusese un comandou de Brunnenbohrer-i, format din șapte oameni. Un

comandou bun... ! Şi minunea s-a întîmplat. Un civil tocmai se sfătuia cu Lagerführer-ul şi, în modul cel mai obişnuit, a strigat să iasă în faţă săpătorii de fîntîni : — *Wer ist Brunnenbohrer ? Austreten ! Loos !* — Edek, care nu-şi credea urechilor, a ieşit primul, privind nesigur spre rîndul în care stăteam noi. — *Wer noch ! Ist niemand da ?* [344] — Fără să ne gîndim ne-am repezit cu toţii, alăturîndu-ne lui Edek. Şi-au notat numerele noastre. Aici la Oranienburg eram milionari. Aveam numere mai mari de 113 000. Peste o săptămînă urma să plecăm ! Eram convinşi că săpatul puţurilor era o meserie bună. Vom munci fie în vreo fermă unde ne va fi uşor să facem rost de mîncare, fie, în cel mai rău caz, în oraşe bombardate, ceea ce nu ni se părea a fi cel mai rău lucru.

În seara aceea am adormit liniştiţi, cu cele mai bune speranţe.

A doua zi, Edek a acuzat nişte dureri îngrozitoare. A fost dus la spitalul din Oranienburg, unde i s-a scos apendicele, care era plin de puroi. Ce ghinion ! Ne-a cuprins teama, căci, în afară de Edek, nici unul dintre noi nu se pricepea la săpatul fîntînilor.

După-amiază, ca de obicei, ne-am strîns din nou pentru trecerea în revistă. Un „negustor" înalt, suplu, cu o înfăţişare simpatică, avînd o pălărie tiroleză şi insigna partidului pe rever, căuta electricieni. Avea nevoie de şaizeci. Treaba era urgentă, plecarea avea loc chiar astăzi. Primul s-a prezentat un mecanic adevărat, un inginer, vechi deţinut de la Auschwitz. După o scurtă discuţie cu civilul, a început să aleagă chiar el electricieni. A recrutat întreaga gardă veche. Ne-am prezentat şi noi, Marian, Jędrek, Ludwik, Czesiek şi Wojtek, săpători de fîntîni necalificaţi dar, în schimb, „electricieni" perfecţi.

Şi-au notat din nou numerele noastre şi ni s-a ordonat să ne aliniem în faţa scărilor care duceau la oficiu, unde se afla „negustorul" nostru. Fiecare dintre noi trebuia să se prezinte în faţa lui. Erau prea multe oferte şi, drept urmare, hotărîse să ne selecţioneze. Îi verifica fiecăruia cunoştinţele de specialitate. Înainte de a ne veni rîndul, apucaserăm să aflăm cine şi de unde este omul. Era ingi-

[344] Cine este săpător de fîntîni ? Un pas înainte ! Repede !... Cine mai e ! Nu mai e nimeni ?

ner. Se numea Siemers. Era hitlerist și ne recruta pentru fabrica Philips. Mi-a venit și mie rîndul. Din fericire, examenul avea loc în prezența inginerului nostru, ceea ce îmi dădea anumite șanse, căci ne cunoșteam bine. — *Beruf ?* — Electrician ! — *Wie alt sind Sie ?* — *Dreiundzwanzig !* — *Beruf vor dem Krieg ?* — *Schüler.* — *Wieder Schüler ?* [345] — Siemers a dat din cap, pesemne că avea unele îndoieli în ce privește calificarea noastră. Mi-a mai pus cîteva întrebări, și-a notat ceva și mi-a spus să plec. În ușă m-am întîlnit cu candidatul următor.

Întregul nostru grup a primit aprobarea să plece. Eram la fel de buni electricieni ca și săpători de fîntîni, dar instinctul ne spunea că este mai bine să fii specialist în domeniul electricității, cu atît mai mult cu cît inginerul Siemers avusese față de noi o atitudine destul de prietenoasă și ne tratase omenește. Din comportarea lui se vedea clar că are nevoie de noi pentru o muncă concretă și nu pentru exterminare. Doream să plecăm cît mai repede pentru ca nu cumva, din întîmplare, să se descopere că ne-am prezentat ca buni specialiști și la săpatul de fîntîni. A doua zi de dimineață am părăsit marea și neospitaliera hală „Heinkel", conduși de privirile geloase ale celor care căzuseră la examen. Scrupulosul Julek și-a notat în carnețel : — 14 noiembrie 1944 — plecarea la Sachsenhausen.

Era prea cald pentru jumătatea lunii noiembrie. Mărșăluiam vioi, încolonați cîte cinci, pe străzile unui orășel frumos. Trecătorii își întorceau fața cu scîrbă, ținîndu-se de nas în mod demonstrativ. Precis că nu miroseam a apă de colonie.

Copiii se jucau între cele două șiruri de copaci de pe ambele părți ale străzii, adunînd frunzele căzute. La vederea noastră mamele, vigilente, îi strîngeau repede. Copiii mai mari aruncau în noi cu castane. Ceva mai departe, vreo 10—20 de adolescenți cu banderole de Hitlerjugend se jucau de-a instrucția. Cînd coloana noastră s-a apropiat de ei, și-au întrerupt activitatea, ne-au însoțit o bucată de drum, amenințîndu-ne și jignindu-ne.

Cei mai curajoși se apropiau ca să ne scuipe, manifestîndu-și ura, să arunce în noi cu pietre, bețe, castane, cu

---

[345] Profesiunea ?... Cîți ani aveți ? — Douăzeci și trei ! Profesiunea înainte de război ? — Elev — Iarăși un elev ?

tot ce aveau la indemînă. Zîmbind, santinelele aprobau jocul puștimii. Atotștiutorul Ludwik mi-a șoptit: — Trecem prin orășelul olimpic. Iată ce a rămas de pe urma minunatelor jocuri... ! — a mai adăugat el, aplecîndu-se brusc pentru a evita o piatră aruncată de unul din tineri.

— *Ruhe da !* — a urlat Posten-ul. Tăcuți, am mărșăluit mai departe pe străzile curate ale frumosului orășel. În curînd am intrat pe poarta mare a lagărului Sachsenhausen. După baie și despăduchere, am fost trimiși la o baracă unde urma să așteptăm pînă la plecarea la fabrica Philips.

Prima zi de carantină am petrecut-o în blocul nostru fără să facem nimic. Baraca de lemn cu ferestre era curată și călduroasă, nimic nu amintea de barăcile îngrozitoare de la Birkenau. Din blocul nostru, care împreună cu celelalte alcătuiau un semicerc, se vedea bine piața apelului, pe lîngă care trecea strada. Pe stradă mărșăluia fără întrerupere compania disciplinară. Cîntau și mărșăluiau kilometri întregi, învîrtindu-se în cerc de sute de mii de ori, încălțați în bocanci nou-nouți, pe care se pare că îi schimbau în fiecare zi, căci compania disciplinară lucra pentru nevoile armatei. Pur și simplu înmuiau bocancii noi și duri pentru ca vitejii soldați să nu facă bătături și să nu-și rănească tălpile în timp ce se retrăgeau pe toate fronturile. A doua zi am avut ocazia să văd cu ochii mei efectele bombardării neîntrerupte a Berlinului, capitala Reichului.

Era o zi mohorîtă, de toamnă tîrzie. Cădea o ploaie amestecataă cu zăpadă, iar vîntul umed și puternic pătrundea pînă la oase. Dimineață am lucrat pe un canal sau un afluent al rîului Spree la descărcarea molozului din șlepurile aduse acolo. Munca era grea și primejdioasă; se lucra *im Laufschritt*, în acompaniamentul țipetelor kapo și al lătratului cîinilor SS-iștilor. Din șlep s-a aruncat o scîndură nu prea lată, pe care trebuia să trecem cu roabele pline ochi cu moloz. Singura satisfacție — căram resturile Berlinului bombardat! Avînd în vedere numărul raidurilor aeriene, părea că aici va fi de lucru pînă la sfîrșitul războiului. Din fericire, eram „electrician", și peste două zile carantina va lua sfîrșit. Mă bucura acest gînd, căci la o asemenea muncă și în asemenea condiții

aș fi fost repede terminat. M-am întors în lagăr ud leoarcă și tremurînd de frig. Pentru noapte, îmbrăcămintea trebuia împăturită frumos și pusă lîngă pat. Bineînțeles, nu s-a uscat pînă dimineața și am plecat la muncă cu zdrențele ude.

Era ger. Îmbrăcămintea s-a întărit, palmele rănite de moloz au înțepenit de frig, mînerele de fier ale roabelor supraîncărcate îmi scăpau din mîini. La trecerea peste scîndura îngustă eram în fiecare moment expus pericolului de a aluneca și de a face o baie în canal, ceea ce echivala cu moartea.

Numai de-aș rezista pînă la încetarea lucrului ! Mîine vom pleca din lagărul ăsta blestemat, unde, e drept, nu ne băteau, cum se obișnuia la Auschwitz, în schimb, ne exterminau punîndu-ne să muncim peste puteri. Dar nu toți cei din grupul nostru au părăsit Sachsenhausen-ul. Wojtek, cel mai tînăr coleg al nostru din Jaroslaw, a fost reținut aici pentru motive necunoscute.

Era disperat, consolările noastre nu i-au fost de nici un folos. Și-a luat rămas bun de la noi plîngînd, ca și cum nu aveam să-l mai vedem niciodată. Se aștepta să fie executat.

XCVII

Spre vest am călătorit în condiții de-a dreptul excepționale, cu un tren de călători, ceea ce ne dădea iluzia că nu mai sîntem deținuți. Supraveghetorii ne-au tratat bine, ne-au permis chiar să fumăm. Unul dintre ei, mai în vîrstă, și-a terminat țigara de foi. A aruncat mucul pe podea, fără să-l calce cu bocancul, așa cum procedau SS-iștii sadici ; era o excepție. Se prefăcea că privește cu interes prin fereastră construcțiile de la periferia marelui oraș Hanovra, prin care tocmai treceam. Nici n-am apucat să mă aplec, că o altă mînă a și înhățat obiectul dorit. A trebuit să mă mulțumesc cu mucul pe care mi l-a dat Marian. Am tras un fum adînc și i l-am dat lui Julek, iar acesta lui Jędrek, care, încercînd să exploateze mucul la maximum, și-a ars buzele. Atunci am hotărît să

confecționez tabachere, căci era păcat să se piardă chiar și o bucățică atît de mică și plină de salivă. Trenul trecea printr-o zonă dens locuită. Ne-am încrucișat cu cîteva trenuri ce transportau armament greu și trupe spre est.

La orizont au apărut munții. Dar, înainte de a ajunge la ei, ne-am oprit în pitorescul Minden, a cărui panoramă, cu numeroase turle de biserică, ne amintea de Cracovia noastră.

După ce am trecut de Minden și am mai mers cîțiva kilometri, ne-am oprit aproape de poalele unor munți abrupți și împăduriți. Am coborît în gara de mărfuri a unui orășel cu nume ciudat : Porta Westfalica. Mirarea noastră a crescut cînd am văzut un orășel liniștit ce se întindea pe ambele maluri ale unui rîu, pe pantele unor munți abrupți, presărate cu case specifice stațiunilor balneare ; nici urmă de obiective industriale. Unde este fabrica Philips în care urma să lucrăm ?

După ce am trecut pe un frumos pod suspendat care unea cele două părți ale orășelului tăiat în două de Weser, un rîu larg și navigabil, am urcat pe o stradă mărginită de arbori bătrîni ; apoi am cotit pe o străduță îngustă și ne-am oprit în fața unei clădiri mari de lemn care, prin înfățișarea ei, amintea de un templu vechi, cu singura deosebire că era înconjurată de un gard de sîrmă ghimpată cu turnuri de pază la colțuri. Oare acesta să fie lagărul nostru de concentrare ? Confirmînd aceste presupuneri, prin poarta clădirii a ieșit un grup de deținuți cu funcții purtînd banderole pe mîneci. Din grup ieșea în evidență un deținut cu părul roșcat, cu o banderolă de Lagerältester pe scurta albastră. Începuse să se întunece, astfel că am fost numărați repede, iar apoi am fost goniți în interiorul ciudatei clădiri. Aici am fost din nou împărțiți în grupe de cinci și, ca de obicei, am fost puși la curent cu regulamentul lagărului. Examinam curios spațioasa sală de teatru — căci, în privința aceasta, nu aveam nici un dubiu — transformată într-un mic lagăr de concentrare. Bolta sălii foarte înalte, care păstra urmele unor picturi, se sprijinea pe stîlpi grei ce imitau coloanele grecești. Șirurile coloanelor delimitau mijlocul sălii, locul de apel, de rîndurile de paturi cu patru etaje, dispuse de-a lungul pereților ; ferestrele înalte de cîțiva metri erau aco-

perite cu obloane de tablă şi cu multă sîrmă şi trebuiau să constituie un obstacol în calea unei eventuale evadări. Pe paturi stăteau deţinuţi cu capetele tunse ciudat, care ne priveau cu interes, dar fără nici un pic de prietenie. Pe ringul înconjurat de o balustradă — desigur, fosta scenă a teatrului — se afla o anexă din scînduri cu o ferestruică, închisă acum cu un oblon de lemn. Sus de tot atîrna un ceasornic mare ce indica ora optsprezece. În cealaltă parte a sălii erau două anexe mari, despărţite de ieşirea de rezervă care ducea în spatele clădirii, probabil la closet şi la Waschraum. În anexa din dreapta erau bucătăria şi depozitul de alimente, ceea ce era uşor de presupus după numeroasele lăzi şi butoaie de alături şi după aburul ce ieşea afară de fiecare dată cînd se deschidea uşa. Paturile mari şi bine aşternute din apropierea bucătăriei erau ocupate de prominenţi ; în colţul acela era cel mai cald. Sala nu era încălzită, astfel că înlăuntru era la fel de frig ca şi afară. Am fost cazaţi la peretele nordic, adică acolo unde era cel mai frig. Înainte de asta, ne-au tuns, într-un mod bizar : maşina a trecut chiar prin mijlocul capului de la frunte spre ceafă ; rezultatul — o cărare pe care cineva a denumit-o spiritual „läusestrasse" [346]. După cum ne-am convins curînd, numele avea un temei, căci aici nu lipseau păduchii, puricii şi ploşniţele. Ne-am urcat în paturile de sus, de la etajul patru, cîte doi într-un pat. Socotisem că aici, sus, era mai uşor de observat un eventual pericol, împotriva căruia ne puteam asigura din vreme. Dar mai tîrziu am constatat şi unele dezavantaje. Datorită faptului că ne era mereu frig, vezica urinară refuza ascultarea şi eram nevoiţi să alergăm deseori la closetul din curte. Şi pentru ca fericirea să fie deplină, în timpul nopţii nu aveam voie să ieşim la closet îmbrăcaţi şi încălţaţi : bocancii şi hainele trebuiau lăsate la ieşirea din sală. Era o măsură de siguranţă în caz că cuiva i-ar fi venit chef să evadeze.

În aceeaşi seară, era să-mi pierd preţioşii mei bocanci pe care, pînă atunci, îi apărasem cu succes de privirile lacome ale kapo. Întorcîndu-mă desculţ de la closet, am

---

[346] Strada păduchilor.

constatat că dispăruseră. M-am oprit disperat și furios, privind neajutorat în jur. Un deținut aflat într-o stare deplorabilă, care era întins în cel mai apropiat pat, mi-a arătat cu mîna anexa de lîngă bucătărie. M-am uitat pe fereastră și am văzut că acolo era un atelier de cizmărie. Un kapo ședea pe un scăunel și încerca bocancii mei. Un alt kapo, care stătea aplecat deasupra lui, m-a observat prin geam și mi-a făcut semn să intru. Kapo-ul care ședea pe scăunel avea o față șireată. M-a întrebat mieros :

— *Sind das deine Schuhe? Prima!* mi-a lăudat el bocancii pe care-i încălțase în picioarele lui slabe. — *Ab heute sind das meine Schuhe, nicht wahr?...* [347] — mi s-a adresat el cu un zîmbet fals și cu o notă de amenințare în glas. Neprimind nici un răspuns, a întins mîna spre poliță pe care erau o mulțime de bocanci cu talpă de lemn și, dîndu-mi o pereche, mi-a spus : — *Nimm das! Diese Holzschuhe sind die besten hier...* — A întîmpinat însă împotrivirea mea categorică. Atunci și-a schimbat tactica. — *Ach, du dummer Mensch! Ich will kaufen... viel Zigaretten, viel Brot und etwas zu Essen...* [348]

— *Mach keinen Spass!* — l-a întrerupt celălalt. — *Lass das!* — a mai adăugat el, dîndu-mi bocancii pe care cizmarul îi descălțase. — *Nehmen Sie das und gehen Sie ruhig schlafen* [349].

Am șters-o cît am putut de repede, uimit de generozitatea celor doi kapo. Într-o situație asemănătoare, la Auschwitz aș fi putut să-mi pierd viața. Categoric, aveam numai ghinioane cu cizmarii. Cu mult timp în urmă avusesem o gîlceavă cu kapo Grönke, iar acum cu hoțul ăsta. Colegii mei dormeau. Înainte de a adormi, am simțit o mare presiune în vezica urinară. De data asta am alergat tot desculț, dar mi-am lăsat prețioșii bocanci în pat.

După cum am constatat mai tîrziu, întîmplarea cu bocancii a reprezentat doar începutul necazurilor mele. Chiar în ziua următoare, același kapo, care ieri îmi luase

---

[347] Ăștia sînt bocancii tăi? Calitatea întîia!... De astăzi sînt bocancii mei, nu-i așa?

[348] Ia asta! Bocancii ăștia cu talpă de lemn sînt cei mai buni... Ah, prostule. Vreau să-i cumpăr... multe țigări, multă pîine și ceva de mîncare.

[349] Nu fă glume!... Lasă-i!... Luați-i și duceți-vă liniștit la culcare.

apărarea în fața cizmarului, mi-a propus să-mi cumpere atrăgătorii bocanci : el e cinstit și îmi va plăti bine, cizmarul e un escroc și un hoț bătrîn. Nu m-am lăsat nici de data asta. Dar, ca să nu-l jignesc, i-am spus că o să mă mai gîndesc. Între timp, mi-am dat minunații mei bocanci galbeni cu unsoare neagră pentru ca să nu mai bată prea tare la ochi. Asta a adus și un al folos : nu mai intra apa în ei. Căci, fiind repartizat la coloana de transport care își petrecea cea mai mare parte a zilei de lucru sub cerul liber și ploios de toamnă-iarnă, umblam tot timpul prin apă, zăpadă și noroi. Și, odată cu aceasta, s-au risipit și iluziile mele despre munca curată și ușoară din întreprinderile Philips.

Lagărul din Porta Westfalica era o secție a lagărului Neuengamme ; în consecință, ni s-a schimbat numerotarea. De data asta am ajuns la numere de cinci cifre, peste 66 260. Autoritățile lagărului ne tratau așa cum erau tratați de obicei nou-veniții. La fel se comportau față de noi și ceilalți deținuți, de diferite naționalități. Majoritatea erau ucrainieni, de undeva de pe Don ; unii fuseseră aduși forțat, iar alții se oferiseră să lucreze în Germania. Unii erau pedepsiți cu șederea temporară în lagărul de concentrare pentru culpe ca : sabotaj, furt, lipsă de ocupație sau abandonarea locului de muncă. Spre deosebire de o minoritate compusă din polonezi, olandezi, francezi, norvegieni, cîțiva ruși și un elvețian, ceilalți nu erau deținuți politici. Datorită superiorității lor numerice, ca și atitudinii brutale și fără scrupule față de cei mai slabi, și în special față de danezi, cărora le furau pachetele trimise de Crucea Roșie, ei erau favorizați de deținuții germani cu funcții, care, ca și aceștia, nu recunoșteau dreptul la proprietate. Cei cîțiva ruși, aduși odată cu noi de la Auschwitz, nu voiau să aibă de-a face cu această bandă care-i teroriza pe danezii slabi și vlăguiți, dar civilizați. Lagerältester-ul, un țicnit, care avea, în felul său, mult simț al umorului, privea cu bunăvoință extravaganțele acestei hoarde nedisciplinate. Nu-i plăcea să iasă din chioșcul său de pe scenă.

Seara invita oaspeţi şi bea cu ei votcă ; nu se ştia cum şi de unde făcea rost de ea. Atunci cînd în sală era gălăgie prea mare, mai ales în timpul atacurilor masive asupra danezilor cu multă mîncare, oblonul se deschidea cu zgomot şi în cadrul ferestrei apărea figura grotescă a Lagerältester-ului nostru ; purta o cămaşă mototolită, iar pe cap — o bonetă înaltă cu ciucure. Avea o faţă îmbătrînită şi foarte ridată cu o barbă roşcată, ţepoasă, din care ieşea un nas deosebit de lung şi coroiat ce-i ajungea pînă la gura ştirbă ; scotea nişte sunete nearticulate cu intenţia de a potoli hărmălaia din sală.

— *Ruhe da !* — doar acest strigăt părea cît de cît inteligibil, dar de multe ori nici el nu era eficace. Atunci ţopăia în dreptul ferestrei ca o păpuşă manipulată de un animator beat. Lovea cu băţul în pereţii chioşcului de lemn şi, dacă nici asta nu avea efect, trîntea brusc obloanele, pentru ca după o clipă să apară din nou, de data aceasta cu un clopoţel în mînă pe care-l scutura violent. În asemenea momente, era un clovn autentic. Dacă nici clopoţelul nu ajuta, îşi trimitea oaspeţii să facă ordine în sală cu bîtele. De obicei, pe cîmpul de luptă rămîneau resturile pachetului sfîşiat şi un danez maltratat, pe jumătate mort. „Roşcatul" mai ameninţa cîtva timp, după care îşi chema amicii şi închidea cu zgomot obloanele. Reprezentaţia luase sfîrşit. Cu toate acestea, spectacolul se repeta de cîteva ori pe seară. Întrucît „reprezentaţiile" aveau loc în clădirea teatrului orăşenesc, lagărul nostru trăznit a devenit „circ". În următoarele săptămîni, am izbutit să ne adaptăm la viaţa din acest „circ".

XCVIII

În momentul în care urletul prelung al sirenei a semnalizat încetarea raidului escadrilelor aliate, a izbucnit sunetul insuportabil al clopoţelului, care anunţa deşteptarea. În acelaşi timp, a intrat în funcţiune ventilatorul aflat în mijlocul cupolei „circului" : prin zgomotul lui puternic îi ajuta să se trezească pe deţinuţii somnoroşi.

Printre paturile cu patru etaje roiau deținuții care se îmbrăcau în grabă. Pe jumătate goi, alergam la Waschraum. Prin ușile deschise spre curte ieșeau aburi. Afară era un ger aspru. Ca de obicei, în afara celor de la Auschwitz, la spălător nu era nimeni.

Autoritățile lagărului tolerau murdăria și neglijența. De-abia reușeam să ne întoarcem și să ne facem paturile că Stubendienst-ul ne și gonea pe toți în curte, de unde ne dădea drumul, cîte unul, înapoi în sală, unde primeam micul dejun : un castron cu ceai de plante sau cu cafea de cereale, din fericire, fierbinți. Astfel fortificați, după o oră de stat în ger, ne încolonam pentru apel. După apelul, efectuat de Oberscharführer, se organizau Arbeitskommando-urile și se deschidea poarta principală, unde ne așteptau supraveghetorii.

Ieșeam în grupe de cîte cinci, ținîndu-ne de braț — așa era ordinul —, în fața teatrului ; de acolo pe o pantă foarte abruptă se ajungea în strada principală. În bezna ce te înconjura era greu să te ții pe picioare, cu atît mai mult cu cît pămîntul era acoperit cu un strat de zăpadă înghețată. La un semnal, o luam în jos, pășind în tăcere, unul lîngă altul. Siluetele negre ale caselor se profilau incert pe cerul ușor împurpurat spre răsărit, de unde bătea un vînt pătrunzător care ne izbea direct în față. Cotind la dreapta, ajungeam la partea cea mai grea a traseului — valea rîului Weser. Aici vîntul zburda în voie, cu o forță îndoită, pe o suprafață deschisă și îngustă, cu o lățime care nu trecea de un kilometru. Ca de obicei, ne-am oprit la mal pentru a ne împărți în grupuri în vederea trecerii peste pod... Trecerea a durat foarte mult. Încovoiați, înghețați pînă la oase, ne înghesuiam unii în alții pentru ca să ne încălzim cît de cît cu propriile noastre trupuri și să ne ferim de vîntul tăios. S-a luminat repede. Munții violeți, care se întindeau de-a lungul malului opus, căpătau, pe fondul cerului roz, o culoare mai intensă, un albastru închis. Luminile lămpilor electrice se reflectau în apa rîului învolburată de vînt și urmau traseul telecabinei ce ajungea pînă la jumătatea uriașului munte care ascundea în pîntecele său cele nouă niveluri ale fabricii Philips, la a cărei montare lucram. De cealaltă parte a Bremsberg-ului, pe un munte conic, cu o enormă statuie de piatră în vîrf, razele soarelui care răsărea dădeau stîncii o nuanță de roșu-

violet. Snopul de raze a alunecat deasupra pădurii bătrîne de fag, pentru ca apoi să se aprindă brusc, prin zeci de puncte luminoase, în geamurile vilelor adormite de la poalele muntelui. Peisajul era magnific, pentru o clipă am uitat de foame și de frig.

— *Los! weiter!* — Am pășit pe podul care se legăna ritmic. Vîntul umed și rece ca gheața, care pătrundea pînă în măduva oaselor, șuiera sinistru printre odgoanele podului. Jos vuia apa neagră. Sloiurile de gheață se spărgeau troznind de bordurile șlepurilor ancorate la mal, înconjurate de nori mici de ceață mișcați de vînt. Pe viaduct se tîra încet, ca un șarpe, un tren de marfă încărcat cu armament greu. Trenul mergea spre apus. — Va fi o ofensivă — mi-a șoptit Ludwik, agitat. Într-adevăr, în ultimele zile numeroase asemenea trenuri treceau spre apus, ceea ce indica o concentrare mare de trupe în raionul respectiv. Încă cîteva zeci de metri și am ajuns la poalele Bremsberg-ului. Aici se desfășura o activitate febrilă. Trenuri ce circulau pe o linie îngustă intrau în adîncul muntelui, de unde ieșeau încărcate cu bucăți de stîncă și însoțite de vălătuci de abur. Cîteva zeci de muncitori se căzneau să tragă în tunel niște rezervoare mari. Alții montau un compresor uriaș, care urma să introducă aer cald în galerie.

Se muncea fără pauză, ziua și noaptea. Aici întîlneai reprezentanți ai diferitelor națiuni cotropite sau ai celor din Axă. Cei mai mulți muncitori erau însă germani, în majoritatea lor soldați aduși de pe front pentru redresarea industriei Reich-ului, acum în descompunere. Militarii demobilizați lucrau conștiincios, de multe ori peste puteri, pentru a evita cît mai mult timp întoarcerea pe cîmpul de luptă.

La intrarea în galerie, kapo își adunau comandourile și se îndreptau spre locul de muncă. O mare parte dintre noi rămîneam afară la descărcatul materialelor de construcție, la săpături sau la construcția de drumuri ; altă parte se afundau în numeroasele și nesfîrșitele coridoare ale fabricii de benzină sintetică, aflată în construcție, unde munceau umăr la umăr cu civilii de toate naționalitățile.

Între timp, noi, „specialiștii“ de la Philips, ne îndreptam spre galeria noastră aflată la o înălțime de vreo 200 de metri, aproximativ aproape de jumătatea muntelui. Se

făcuse ziuă de-a binelea ; ca să nu pierdem timp așteptînd întoarcerea liftului (un fel de platformă pe roți trasă cu ajutorul unui cablu de oțel — cînd o platformă cobora, cealaltă urca), ni s-a ordonat să ne cățărăm pe panta foarte abruptă și alunecoasă. Făceam deseori această gimnastică, așa că aveam antrenamentul necesar și eram pregătiți în mod corespunzător. Îmi fixasem de bocanci niște curele în care erau fixate multe cuie ; ele mă ajutau să nu alunec.

În pofida gerului, la jumătatea drumului ne era deja cald, iar sus cămașa se lipea de piele din cauza transpirației. Aici, de pe o terasă spațioasă pătrundeam în galerie printr-o deschidere de cîțiva metri tăiată în stîncă. Terasa oferea panorama minunată a văii Weser-ului, care acum scînteia în soare ca o panglică de argint ce se furișa din munți spre șes ; la numai cîțiva kilometri se vedea vechiul oraș Minden, cu numeroasele lui turle de biserică. Undeva departe, la orizont, acolo unde azurul cerului blînd se unea cu șesul uniform acoperit de zăpadă, era Hanovra, tăiată de linia dreaptă a unui canal.

Nu aveam însă vreme să admirăm minunatul peisaj, căci, iată, au sosit cu liftul kapo și maistrul. Am intrat în prima galerie. Aici, după numărare, eram repartizați la diferite munci. Am coborît cu liftul, care deservea toate nivelurile, la etajul patru, la secția de fabricare a lămpilor de radio ; aici trebuia să fixăm niște mașini grele de cîteva tone, aduse cu dificultate ieri de la îndepărtata gară de mărfuri. Comandoul de transport din care făceam parte era alcătuit din zece oameni, inclusiv kapo — un tînăr olandez cu o față aparent simpatică și inteligentă, dar care, în realitate, era un prostănac, un om rău, încăpățînat și laș. Ajutorul lui era Zygmunt, un băiat cumsecade la Auschwitz, dar care, aici, copiase manierele șefului său.

Al doilea Vorarbeiter era Kazik, un varșovian slab și înalt, cu un nas obraznic și lung ca trompa unui elefant, bun coleg, liniștit, curajos și descurcăreț. Într-un cuvînt, mai rar băiat ca el. Treaba ne-o făceam repede. Aveam experiență. În prezența maistrului trebuia să lucrăm conștiincios. În galerie era un curent teribil, astfel că, cu tot gerul, ar fi fost bine să fi lucrat la suprafață ; cu atît mai mult cu cît se părea că va fi o zi frumoasă și, în plus, ne așteptam la un raid aerian, ceea ce ne va da prilejul să

facem rost de ceva mîncare și țigări. Trebuia să-i dăm papucii olandezului. Am reușit destul de ușor, căci acesta prefera să umble prin galerie sau să se încălzească prin vreun colț la o sobă electrică.

De pe Bremsberg am coborît cu trenulețul. Pînă la gara de mărfuri mai era un kilometru. Aici trebuia să descărcăm din vagoane mașinile grele, care, în ultima vreme, soseau în cantități din ce în ce mai mari de la o fabrică Philips demontată din Olanda. Nemții se temeau că Olanda va deveni un cîmp de luptă și se grăbeau.

Inginerul Siemers era deja acolo. Mașinile erau de mare precizie și de aceea ne-a spus să umblăm foarte atent cu ele. În ultima vreme, se constatase că veneau stricate. Feroviarii dădeau vina pe noi, iar noi susțineam că mașinile soseau deja stricate. Adevărul era la mijloc. Știam că feroviarii fură anumite piese, mai ales rezistențe din nichelină, pe care le vînam și noi. Beneficiarul nichelinei era Oberkapo-ul nostru, un hoț bătrîn uns cu toate alifiile. Rezistențele de nichelină le folosea la confecționarea unor radiatoare pe care le vindea locuitorilor orășelului, cu care avea contacte ; de la aceștia primea votcă, iar nouă ne dădea țigări.

Pînă la amiază am încărcat o platformă mare, la care s-au înhămat italienii pentru a o trage pînă la Bremsberg. Italienii, foști soldați ai Axei, lucrau acum împreună cu noi, deținuții, în comandoul de transport. Dacă pe front germanii nu aveau foloase prea mari de pe urma lor, aici nu aveau deloc. Îi înjurau pe Mussolini și pe Hitler, iar munca obligatorie o sabotau fățiș. Suferința comună ne apropiase. Ne înțelegeam. Știam că vor trece cîteva ore pînă vor ajunge cu mașinile la poalele Bremsberg-ului ; la lift, unde le vom lua locul, vom fi odihniți.

XCIX

Sirenele anunțau raidul cu punctualitate. Atunci alergam la una din grotele de la poalele masivului stîncos unde se adăpostea populația speriată a orășelului, încărcată cu valize, pături, coșulețe cu merinde și copii care țipau.

Tremurînd de frică pentru bunurile și casele rămase în oraș — ținte ale aviatorilor aliați —, oamenii se afundau cît mai adînc în labirintul crăpăturilor din stînci, înghesuindu-se unii în alții după fiecare explozie mai puternică. Atunci, Kazio aplica metoda sa psihologică verificată. Stînd curajos la intrarea grotei, relata, exagerînd mult, efectele raidului, în timp ce noi, amestecați printre oameni și făcînd niște mine jalnice, ne tînguiam și relatam situația noastră de deținuți sărmani și flămînzi. În general, în astfel de clipe, germanii realizau nefericirea noastră, astfel că unii dintre noi căpătau cîte ceva de mîncare. Cîteodată stringeam chiar și cîteva țigări, pe care ni le dădeau pe ascuns bătrînii. Dar nu întotdeauna reușeam să le înmuiem inimile. Se întîmpla ca printre localnici să se găsească vreun „erou" tînăr și curajos care ne strica întreaga combinație. Atunci simțeam o anumită dușmănie din partea lor și trebuia să schimbăm direcția.

În asemenea situații acționam fără scupule, radical, fără să ne facem nici un fel de procese de conștiință pentru că furam. Cînd cineva izbutea să facă rost de ceva mîncare, dispăream imediat.

În grotă exista un tunel îngust și întortocheat, croit în stînca masivă de natură și lung de cîteva sute de metri ; el dădea într-unul din marile coridoare ale viitoarei fabrici de benzină sintetică. De acolo, ajungeam la nivelul inferior al fabricii Philips, mergînd printr-un tunel asemănător, dar mai lung.

Împărțeam în mod solidar mîncarea obținută, apoi mergeam cu liftul la ultimul etaj, de unde ajungeam pe terasa de la intrarea în fabrică. Dacă raidul se terminase — și de cele mai multe ori așa se întîmpla —, coboram, ca și cum nu s-ar fi întîmplat nimic ; jos ne aștepta platforma încărcată cu mașini. Neamțul de la liftul de pe masivul Bremsberg era un om foarte rău.

La cererea expresă a inginerului Siemers, care voia să tragă din munca noastră foloase cît mai mari pentru întreprinderea pe care o slujea, liftierul era obligat ca, în afară de utilaj, să ne transporte și pe noi pentru ca să nu ne pierdem puterile, atît de necesare muncii grele spre

binele Reichului, cățărîndu-ne pe munte. Atunci, liftierul, care își avea locul de muncă sus, de unde vedea perfect cine se suie pe platforma liftului, ne făcea urcarea dezagreabilă fie accelerînd, fie frînînd brusc ; urmarea unor asemenea manevre era pierderea echilibrului și apoi căderea pe panta abruptă plină de pietre și acoperită cu gheață, ceea ce, evident, nu era deloc plăcut. Platforma urca goală, iar noi trebuia să ne bizuim din nou pe propriile picioare și să dovedim multă îndemînare la cățărare.

Am hotărît să ne răzbunăm pe liftier. Într-o zi, se lăsase o ceață deasă care acoperea totul împrejur. Era o ocazie ideală pentru răzbunare. Și încă pentru una dublă, căci îl aveam în vedere și pe kapo-ul nostru, care, zelos nevoie mare, ne zorea să încărcăm platforma liftului cu un număr mare de stelaje din lemn.

Am încărcat o mulțime, ridicînd o piramidă de cîțiva metri. Mîndru de opera lui, olandezul s-a agățat de platforma încărcată și a spus muncitorului care manipula semnalizatorul să anunțe sus că se poate porni. Undeva, pe la mijlocul traseului, era întinsă o coardă de oțel care intersecta traseul la o înălțime nu prea mare, dar suficientă pentru a constitui un obstacol pentru platforma încărcată cu prea multe stelaje. Tocmai pe asta și mizam. Prostănacul de kapo era prea ocupat ca să sprijine piramida instabilă și nu și-a dat seama de pericol ; uitase de obstacol. Liftul a plecat și după o secundă a și dispărut în ceață ; aparent liniștiți, dar nerăbdători, așteptam urmările răzbunării noastre.

Mai întîi au căzut pietre mărunte, apoi o avalanșă întreagă de stînci. Ne-am ascuns după pereții masivi de beton ai clădirii compresorului. Omul care manipula semnalizatorul a sărit din gherета lui de lemn și i-a avertizat zgomotos pe muncitorii care sudau în apropiere șinele liftului : — *Achtung !* — După stînci s-au rostogolit, cu troznituri de lemn rupt, polițele. Resturile jalnice ale polițelor solid construite s-au oprit în noroiul de la poalele Bremsberg-ului. Soneria suna fără încetare. Văzînd sus platforma goală, liftierul furios se întreba ce s-a întîmplat.

Al doilea accident serios, care a avut loc peste cîteva zile, a fost în cea mai mare parte opera hazardului, dar

un pic de vină a avut și liftierul care voia, ca de obicei, să ne șicaneze. Am încărcat platforma cu douăzeci de tuburi de oxigen. Le-am pus unele peste altele și le-am legat pentru ca să nu alunece în timpul transportului. Deoarece pe platformă rămăsese loc destul, olandezul, ceva mai îmbunat, ne-a permis să ocupăm locul liber. La semnal, liftul a pornit încet, așa cum se obișnuia cînd era încărcat. La mijlocul traseului cele două platforme se întîlneau. Ghinionul a făcut ca un tub să se agațe de platforma care cobora ; legătura s-a desfăcut și am fost nevoiți să sprijinim tuburile cu picioarele. Între timp, liftierul, care nu văzuse tuburile de pe platformă, ci numai pe noi și credea că a fost tras pe sfoară, a decis, conform vechiului său obicei, să ne arunce din lift, manipulîndu-l fără milă. Privea cu satisfacție cum unul după altul zburam de pe platformă. Dar s-a întîmplat și altceva : eliberate din legătură, tuburile cădeau unul după altul în gol. Am strigat cît am putut de tare pentru a-i avertiza pe muncitorii care lucrau la poalele Bremsberg-ului. Tuburile înaintau ca niște torpile aruncînd în lături bucăți de gheață și zăpadă. Eram convinși că jos vor exploda. Dar ele au aterizat lin, împotmolindu-se în noroi, la cîteva zeci de metri de intrarea în galerie ; noroiul dens de acolo, fărîmițat permanent de sutele de picioare ale muncitorilor, nu îngheța niciodată, nici chiar atunci cînd erau geruri puternice.

Desigur, inginerul Siemers a aflat de accident și liftierul a pățit-o. Pînă și olandezul a fost de partea noastră. De atunci, mergeam cu liftul cît pofteam. Chiar și cîte unul singur, ca să-i facem în ciudă neamțului rău.

C

S-au scurs zile, săptămîni. Ne-am obișnuit cu „circul" și cu munca grea din comandoul de transport. Dar hrana insuficientă și calitatea ei slabă, frigul pe care-l înduram mereu în timpul muncii care ne depășea puterile, indiferent de vreme — ger, zăpadă, sau ploaie —, au contri-

buit la diminuarea continuă a forțelor noastre. Cu toate că pe dinafară arătam altfel decît ceilalți locatari ai „circului", îmbrăcămintea noastră distrusă, dar curată, acoperea acum numai pielea și oasele ; slăbisem foarte mult. Dar rezistam, încercînd să nu cedăm în fața soartei crude.

În timpul unuia din raidurile mai prelungite am răcit serios. Ghinionul a făcut ca tocmai atunci să rămîn fără bocanci, îi dădusem la reparat. Era un ger puternic, iar noi am fost goniți din „circ" în pădurea de stejari, unde trebuia să așteptăm sfîrșitul raidului. Eram numai în ciorapi ; căci kapo-ul cizmarilor n-a vrut să-mi dea bocancii. Am înghețat atît de tare, încît nu-mi mai simțeam picioarele. Milos, Marian s-a așezat pe una din numeroasele stînci și, manifestînd un deplin spirit de sacrificiu, mi-a oferit cel mai cald loc pe care îl avea. Și-a descheiat pur și simplu pantalonii și mi-a băgat acolo picioarele înghețate, salvîndu-le astfel de la degerare. După terminarea raidului, sub presiunea colegilor, cizmarul mi-a dat bocancii, pretinzînd ca plată pentru reparație țigări. Din fericire, aveam o rezervă, agonisită din vînzarea tabacherelor. Restul l-au dat colegii.

Noaptea am avut frisoane ; simțeam că febra mă doboară. Tusea îmi sfîșia literalmente plămînii. Am constatat cu groază că scuip sînge. Dimineața am raportat că sînt bolnav. N-am fost primit la spital, căci aveam o temperatură prea mică, de-abia 38,5. Poate că a fost mai bine așa. Camera denumită pompos spital, care se învecina cu closetul, era un loc de exterminare. Aici zăceau bieții danezi și olandezi care sufereau de dizenterie. Deoarece noaptea pachetele pe care le primeau dispăreau, ei mîncau alimentele toate odată, ceea ce echivala cu moartea. Dezobișnuit de grăsime, organismul nu rezista la această încercare. Rămîneau în viață cei cărora le dispăreau pachetele. Iată perfidia soartei !

Am plecat la muncă. M-am ascuns într-o galerie care, de cîteva zile, era încălzită. Olandezul, secundat de Zygmunt, s-a legat de mine. Nu credeau că sînt bolnav și mă sileau că muncesc. Soarta însă s-a răzbunat pe kapo. Într-unul din coridoarele slab luminate a primit de la cineva o lovitură atît de puternică în falcă încît i-au că-

zut dinții. L-am bănuit pe Julek. Îmi era însă indiferent cine a făcut-o. În sfîrșit, olandezul a înțeles. S-a schimbat radical, nu ne mai hăituia.

După cîteva zile de stat în galerie mi-am revenit cît de cît. Acum lucram la fixarea mașinilor în locurile indicate de un inginer — un pensionar localnic, care, din lipsă de cadre, fusese chemat să-și exercite din nou profesiunea. Era un tip caraghios. La început a avut o atitudine dură, cu timpul s-a domolit, dar țipa și se înfuria din orice. Era foarte politizat și trebuia să comunice cu cineva. Kazek, care știa bine germana, era interlocutorul lui. În timpul discuției uita că vorbește cu un deținut. Aducea în fiecare zi vești proaspete de la posturile de radio germane sau din ziare. Se lăuda că în curînd Germania va învinge. În replică, Kazek îi oferea cele mai proaspete știri de la B.B.C. Informatorul nostru era un civil, un varșovian, care lucra aici la montarea mașinilor. Bătrînelul se înfuria și amenința că va raporta autorităților, dar nu a făcut-o niciodată. După o vreme, s-a obișnuit atît de mult cu noi încît, dacă lipsea cineva, întreba ce s-a întîmplat cu el, dacă nu cumva este bolnav. Ne-am folosit în mod corespunzător de naivitatea și de inima lui bună. Unul dintre noi se ascundea pur și simplu undeva, bătrînul observa numaidecît că cineva lipsește. — Ce s-a întîmplat cu el ? — întreba neliniștit. Îi spuneam că s-a îmbolnăvit sau îi venise rău de foame ș.a.m.d. Atunci lăsa pe masă pachețelul cu micul dejun, prefăcîndu-se că-l uită. Nici țigările de foi nu le fuma pînă la capăt. Ne lăsa nouă restul. Dar nu dădea niciodată nimic cuiva în mînă. Poate că se temea sau poate că, în pofida comportării lui, se considera totuși superior nouă.

La etajul al patrulea, la secția de bobinaj, lucrau cîteva zeci de nemțoaice. Ele erau obligate să pună bobinele confecționate în cutii mari, foarte grele și să le ducă pînă la lift ; de acolo le luam noi, deținuții, care nu aveam acces la etajul respectiv. Încălcînd interdicția strictă, bătrînelul nostru ne-a angajat în mare secret la această muncă. Fetele se revanșau, lăsîndu-ne un termos de 10 kilograme cu supă. Îl luam cu noi în lift, iar liftierul — un croat, fost militar în Wehrmacht, care pierduse o

mînă pe Frontul de est — binevoitor și el cu noi, oprea liftul între etaje; astfel ne puteam potoli foamea în liniște.

Într-o zi, în martie, am avut mai multă supă decît de obicei. Motivul l-a constituit un raid aerian din ziua precedentă. Sirenele au anunțat raidul la ora obișnuită, chiar la amiază.

Ziua neobișnuit de caldă și însorită ne alungase, folosindu-ne de un pretext oarecare, din galeriile întunecate pe terasa de la intrarea în fabrică. Aici ne-a prins raidul. La auzul zgomotelor îndepărtate ale motoarelor de avion, santinela care stătea în turnul său chiar deasupra prăpastiei s-a retras prudentă din post. Aparatele veneau dinspre apus și zburau la mare altitudine. De-abia se zăreau; erau ca o umbră albă pe cer. Artileria antiaeriană camuflată tăcea, nevrînd să-și trădeze inutil pozițiile. Raidul dura de mai bine de zece minute. Cerul era scrijelit cu mii de linii argintii. Zgomotul motoarelor făcea să vibreze puternic aerul primăvăratic, care, lovind în valuri succesive pereții prăpăstioși de stîncă de deasupra noastră, provoca avalanșe de pietre ce cădeau parcă fără zgomot pe terasă, amenințînd în fiecare moment să ne strivească. Nu le acordam atenție fiind absorbiți de priveliștea minunată ce o oferea forța aeriană a aliaților. Un avion german a trecut deasupra panglicii Weser-ului atît de jos încît l-am privit de sus. Avioanele argintii de vînătoare ale aliaților, rapide și agile, zburau în cerc deasupra Mindenului. După o clipă au dispărut, desenînd un inel de un alb intens deasupra orașului de pe cele două maluri ale rîului. Și deodată s-a dezlănțuit infernul. Sutele și miile de urme albe ale șrapnelelor au împînzit bolta cerească. S-a dezlănțuit furtuna de foc a artileriei antiaeriene. Bombardierele parcă atîta ar fi așteptat. O parte din aparatele grele, care pînă atunci zburaseră liniștite, au pătruns prin inelul nemișcat care atîrna deasupra orașului și și-au aruncat încărcătura aducătoare de moarte asupra fabricilor, caselor, bisericilor, asupra întregului oraș.

Nori negri și grei acopereau complet bătrînul oraș care se transforma în ruine. Ici-colo se arătau limbile roșii

ale flăcărilor. Exploziile puternice ale bombelor, a căror detunătură era amplificată de munții ce le multiplicau ecoul, provocau desprinderi de stînci care cădeau ca o grindină asupra orașului, de parcă și natura ar fi venit în ajutor aviatorilor ce semănau distrugere. Din spatele muntelui cu statuia impunătoare s-au ivit pe neașteptate avioanele de vînătoare ; ele au mitraliat gara de mărfuri și intrarea aglomerată în galeria de la poalele Bremsberg-ului. Imediat după aceea, pe deasupra noastră a zburat un avion lovit, lăsînd în urmă o dîră de fum și foc. După o clipă, pe cer au apărut două parașute ce se clătinau în bătaia vîntului din defileul muntos. Una a căzut repede, la distanță mică de noi, direct în Weser. Se vedea cum parașutistul manipula corzile parașutei vrînd, pesemne, să evite baia forțată în rîu. Efortul său a fost însă zadarnic. De undeva de aproape s-a auzit țăcănitul unei mitraliere grele. Cupola albă a parașutei a dispărut din raza privirilor noastre, ascunzîndu-se în spatele copacilor ce creșteau pe masivul nu prea abrupt în acel loc. Brusc, împușcăturile au încetat. Din munți mai cădeau încă pietricele care se loveau zgomotos de suprafața terasei pe care stăteam. Dacă n-ar fi fost Minden-ul, care ardea și era învăluit în fum, nimic n-ar fi amintit de tragedia care avusese loc aici, în acest liniștit defileu montan.

A doua zi am avut supă destulă. Cîteva fete din schimbul doi, care locuiau în Minden, muriseră în timpul bombardamentului. Aproape fiecare din fete pierduse pe cineva și, chiar dacă nu pierduse, rămăsese fără acoperiș. Nu era, deci, de mirare că nu mai aveau poftă de mîncare. Acum etajul al patrulea era în doliu. Fetele acestea care plîngeau se săturaseră de război. Le compătimeam, căci fuseseră bune cu noi. Deși, în adîncul sufletului meu stăruia un dram de satisfacție. Să știe și ele ce înseamnă războiul cînd curge sîngele... propriu.

CI

Noi, cei de la Auschwitz, eram tare supărați. Nu era de ajuns că lucram în fiecare duminică, dar fuseserăm anunțați că și mîine, adică de Paști, vom merge la muncă.

Ca de obicei, m-a trezit vuietul ventilatorului și clopoțelul zgomotos. Și, minune! Spre bucuria noastră nu ne-am dus la lucru și nu s-a organizat Arbeitskommando-ul.

Scharführer-ul alerga nervos de colo-colo și, în cele din urmă, a avut o lungă discuție cu „Roșcatul" care a ordonat în mod neașteptat o Bettruhe obligatorie. Ne-am cățărat, deci, în paturi și am comentat comportamentul bizar al șefilor noștri. Au trecut astfel vreo două ore. La un moment dat, de afară a ajuns pînă la noi un zgomot neobișnuit, ceva ce părea să denote o circulație foarte intensă pe stradă. Ce putea fi ? Am ciulit urechile. Se auzea cît se poate de clar uruitul a zeci de mașini. Mai tîrziu, pe caldarîm au răsunat roțile unor căruțe și, în cele din urmă, s-a auzit zgomotul făcut de sute de oameni care treceau prin apropierea „circului". „Roșcatul" a ieșit afară împreună cu Scharführer-ul și nu au revenit multă vreme. Kapo au întredeschis poarta principală și au privit strada cu interes. Ludwik, neputînd să-și învingă curiozitatea, s-a strecurat lîngă grupul de kapo. S-a întors, după o clipă, deosebit de surescitat, cu fața îmbujorată de parcă ar fi avut febră. Pentru moment n-a fost capabil să pronunțe nici un cuvînt, apoi a spus dintr-o suflare : — Sînt refugiați... ! O mulțime de refugiați germani !. Bătrîni, femei, copii... Încărcați cu bagaje, pe jos, în căruțe, în furgoane, fiecare cu ce poate, merg pe toată lățimea străzii... Fug... ! Auziți ? Fug ca și noi în 1939 !... Americanii au ocupat Bielefeld-ul... Peste două-trei ore vor fi aici !... Dragii mei, sîntem liberi !...

Șuvoaie de lacrimi îmi curgeau pe obrajii căzuți și înfierbîntați. Nu-mi venea să cred. Așa, deodată, fără să fim preveniți, americanii sînt la numai cincizeci de kilometri de lagărul nostru. Nu cred că este posibil ! S-au înapoiat „Roșcatul" și Scharführer-ul. Apelul !

— Lagărul va fi evacuat ! — a anunțat calm Lagerführer-ul. — Bucătăria vă va da hrană rece. Acum toată lumea în pat și nu aveți voie să vă mișcați. În momentul adunării fiecare să-și ia pătura și castronul. Așteptați liniștiți ordinele ulterioare. Indisciplina va fi pedepsită cu moartea.

Imediat după ce a ieșit, „Roșcatul" i-a strîns pe kapo și s-a îndreptat spre ghereta lui. De la înălțimea paturilor noastre am observat cum, după cîteva minute, s-au dus la bucătărie, de unde au început să scoată pe ascuns alimente, dosindu-le sub haină. Așa arăta, deci, repartizarea de hrană rece! Deodată, pe paturile de pe partea opusă s-au auzit gemetele danezilor jefuiți de pachete. Lupta era inegală. Jefuitorii erau de zece ori mai numeroși, dar prada era cu totul insuficientă pentru mulțimea sălbăticită, crudă și veșnic flămîndă. Acum stăteau la pîndă, căci personalul bucătăriei începuse să scoată butoaiele și lăzile cu alimente. S-au repezit ca un stol de lăcuste. Cît ai clipi din ochi butoaiele au fost sparte, iar conținutul lor înfulecat imediat. Pe podea au mai rămas doar urme sîngerii de sfeclă și bucăți de varză și napi putrezi care erau și ele linse de deținuții flămînziți.

Din magazia bucătăriei s-au scos alte butoaie. Unul din ele, pesemne mai bine construit, era rezistent, dar, în cele din urmă, a fost spart și el. Melci! Julek n-a rezistat. Dintr-un salt a fost jos și cu castronul în mînă, își croia drum printre trupurile încîlcite spre butoiul spart. După el s-a repezit Jędrek. S-au întors cu castroanele pline, groaznic de bușiți, smotociți și bătuți, dar triumfători.

Înainte ca vreunul din noi, încurajat de succesele celor doi, să apuce să se miște, în sală au pătruns ca o furtună cîțiva kapo și au început să-i croiască cu ciomegele pe hoți. Kapo n-ar fi făcut nimic dacă n-ar fi intervenit SS-iștii. Cîteva focuri trase în aer de Scharführer-ul înfuriat au restabilit ordinea. De-abia acum restul de alimente salvate a fost scos afară. Cu repartizarea lenjeriei și a îmbrăcămintei nu au fost dificultăți. Acestea nu reprezentau o marfă atractivă, cu atît mai mult cu cît nu se deosebeau cu nimic de ceea ce aveam. Erau la fel de rupte, murdare și pline de păduchi. Alegeam melcii sărați și așteptam desfășurarea evenimentelor.

A trecut o zi întreagă și apoi o noapte fără somn. Dimineață am fost scoși în grupuri de cîte cinci pe strada pustie. În afară de noi nu mai era nimeni. De-abia în fața podului am zărit cîțiva militari. Pe ambele părți ale

podului, pe trotuare erau așezate la intervale de cîțiva metri, lăzi legate între ele cu sîrmă. Dinamită ! Deci americanii erau foarte aproape. Pe Bremsberg era liniște. Încetase orice activitate. În gară staționa un marfar lung în care ne-au îmbarcat. Am plecat imediat. De data aceasta spre est. Am ciulit urechile pentru a auzi explozia dinamitei dar, în afara zgomotului roților, n-am auzit nimic.

...Și am fost atît de aproape de fericire. La cotitură am zărit pentru ultima oară munții vineții în ceața dimineții de primăvară. Pe unul din vîrfuri am văzut statuia imensă.

Ceva mai jos era lagărul nostru pe care-l uram atît de mult. Unde va fi următorul ? Nu va fi și mai rău ? — mă întrebam în gînd. — Probabil că nu mai este mult... Dar voi rezista pînă la sfîrșit... — Ca de obicei, în astfel de clipe mă lăsam în voia soartei. Am început să mă rog cu înfrigurare.

CII

Călătoream de cinci zile. Nu știam unde ne duc. Am trecut de mai multe ori prin aceleași localități, ceea ce ne-a făcut să presupunem că ne învîrtim pur și simplu în cerc. Orientarea ne era îngreunată de faptul că mergeam aproape numai noaptea, cînd eram mai în siguranță. Cu dormitul ne descurcam cumva. Făcuserăm din pături ceva în genul unor hamace, legîndu-le colțurile de niște cîrlige fixate în pereții vagonului.

Grație acestui lucru, podeaua era ceva mai liberă ; cei de pe podea, care, din lipsă de cîrlige, nu procedaseră ca noi, puteau să șadă, ba chiar să și stea întinși. Preocupați de gîndurile lor, mestecînd ultimele bucăți de pîine din proviziile care erau pe sfîrșite, supraveghetorii nu ne băgau în seamă. De la plecare n-am mîncat aproape nimic. Primeam puțină cafea — dacă oprirea era lungă și aveau unde s-o fiarbă —, precum și o felie de pîine de cel mult cincizeci de grame. Nu era deci de mirare că, uitîndu-ne la SS-iști cum mestecau pîine, ne apuca leșinul.

Ne-am oprit într-o localitate mică de lingă Braunschweig. Acolo am petrecut o noapte îngrozitoare într-o clădire pe jumătate distrusă : n-am dormit deloc din cauza insectelor care ne-au năpădit imediat. Dimineața, foarte devreme, pe o vreme foarte frumoasă și călduroasă de primăvară, am pornit pe jos, pe un drum de țară, printre lunci înverzite. La amiază am ajuns într-o luncă întinsă. În apropierea unei ferme păștea o cireadă de vaci. În depărtare se zărea un grup de clădiri. Judecind după coșul înalt, trebuia să fie o fabrică. La un moment dat, capul coloanei s-a oprit. SS-iștii au ciulit urechile și au privit neliniștiți cerul.

Zburau ca de obicei la mare înălțime, in formații de trei, lăsind în urmă dire albe care se mențineau multă vreme în aer. Ni s-a ordonat să ne răspindim pe întreaga luncă si să ne culcăm pe pămint. Mingiiat de verdele crud și delicat al ierbii, punctat ici-colo de părăluțe înflorite, m-am lăsat cu plăcere în voia acestui repaus forțuit. Deasupra capetelor noastre șuierau bombele. Au căzut în apropiere, chiar acolo unde era fabrica. Fumul gros a acoperit-o complet. Speriate de explozia bombelor, vacile au început să galopeze înnebunite direct spre noi. — Ce mai de carne ! Mai bine nimereau în cireadă decit în fabrica asta timpită ! — mă gindeam, în timp ce stomacul gol mă durea din cauza foamei.

În aer se făcuse de mult liniște, dar noi continuam să stăm culcați. Fabrica bombardată continua să ardă sub ochii noștri. Am plecat mai departe. Pe cimpia pustie era o cale ferată îngustă, o locomotivă Diesel și citeva zeci de vagonete ; nu vedeam nimic în afara cerului care se înnora. De altfel, acum ne era indiferent unde ne duceau, voiam doar ca acolo să ne dea ceva cald de băut și mincare. A început să plouă. Ne goneau prin noroiul dens și greu ca plumbul spre un lagăr mic, format doar din 10—20 de barăci, înconjurat de un gard improvizat. La colțuri erau turnuri de pază. Pe poartă era scris : *„Arbeitslager Schandelach"*. În apropierea lagărului era o fabrică. În lagăr era noroi și o atmosferă mohorită. Adulmecam ca un ogar, căci din bucătărie venea un miros de mincare gătită. Apelul. Ploua într-una. În cele din urmă, ne-au

dat cîte o bucată de pîine şi puţină supă subţire care mirosea urît a napi putreziţi. Dar şi asta ne-a întărit. Ne-au dat drumul în bloc. Acum aş fi fumat. Am spart tabachera de lemn. Am ras atent cu o bucată de sticlă un strat îmbibat cu nicotină. Julek avea foiţă. Fiecare a tras cîteva fumuri. Era atît de tare încît te apuca ameţeala.

Ne-am întins îmbrăcămintea udă. Poate că se va zvînta puţin pînă dimineaţa. Era greu de dormit. Pentru variaţie, aici ne muşcau ploşniţele.

În ciuda denumirii de „*Arbeitslager*", nimeni nu se ducea la muncă şi nimeni nu ne obliga s-o facem. E drept, unii munceau, dar aceştia erau doar cîţiva norocoşi — cei din personalul bucătăriei. Cîteodată era nevoie de oameni pentru a căra cu roabele napi sau morcovi din silozurile aflate în afara blocurilor, în imediata vecinătate a fabricii scoase din funcţiune.

Ca să ajungi în acest comandou trebuia să arăţi cît de cît onorabil, să ai putere pentru a căra roabele grele, precum şi mult noroc pentru a nu fi eliminat la selecţia riguroasă făcută de kapo.

Marian şi Julek au izbutit, eu am fost eliminat. Dar nu m-am resemnat, şi cînd comandoul era gata de plecare m-am strecurat pe neobservate — mi s-a părut — printre aleşii soartei. Kapo m-a recunoscut imediat. De multă vreme nu mai fusesem bătut aşa de tare. Am căzut în noroi, încercînd cu greu să mă ridic. Deodată, kapo mi s-a adresat mirat : — *Ach, das bist du ?... — Und du hast noch die Stiefel ?* [350] — Acum l-am recunoscut. Era acelaşi care, la Porta Westfalica, a vrut să-mi cumpere bocancii atunci cînd cizmarul mi-i furase. — *Komm zu mir nach dem Appel* [351] — a adăugat el promiţător şi apoi a plecat cu comandoul.

După ce mi-am curăţat bine bocancii şi am legat provizoriu şireturile, m-am apropiat de blocul în care locuiau kapo. Mi-am scos bocancii din picioare şi m-am apropiat timorat de fereastră. Înăuntru plutea un fum gros de tutun. Kapo a privit multă vreme bocancii şi a dat ne-

---

[350] Ah, tu eşti ?... Ai încă bocancii ?
[351] Vino la mine după apel.

mulțumit din cap. Apoi, mi-a dat o jumătate de pachet de mahorcă și o bucată de pîine. Pe fața mea se citea, probabil, mirare, așa că mi-a mai dat încă două frunze care miroseau a prune. Dacă le voi tăia mărunt și le voi usca bine se vor putea fuma. Kapo mi-a mai promis că o să-mi dea zilnic un castron de supă și apoi s-a retras.

În timp ce-mi ascundeam în sîn pîinea, și-a amintit că trebuie să-mi dea bocanci de cauciuc și mi-a spus să mă apropii de fereastră. Am întors capul în direcția de unde am auzit vocea și... am primit o lovitură puternică între ochi. Am sărit de la fereastră ; după mine au zburat doi bocanci de cauciuc. Amețit din cauza loviturii neașteptate, am luat bocancii și am fugit cît am putut de repede ca să nu mai primesc și altele. De-abia în baracă am observat că ambii erau pentru piciorul stîng. Din fericire, erau mari, așa că am învățat să merg cu ei.

CIII

10 aprilie. Profitînd de ziua de primăvară, am ieșit în fața blocului, în piațeta zvîntată de soare. În fața noastră era gardul de sîrmă ; la colț era un turn de pază, iar în el stătea o santinelă bătrînă lîngă mitralieră. Înțelegea polona, căci asculta ce vorbeam și din cînd în cînd făcea cîte o observație. — Fir-ar al dracului ! Dar văd că aveți la gîngănii ! — Soarele încălzea bine, așa că ne-am dezbrăcat pînă la brîu, scoțînd la iveală busturile groaznic de slabe și pielea galbenă, plină de răni pricinuite de insecte. Julek și Marian, care cu o zi înainte făcuseră rost tot așa ca și la Porta Westfalica de cîțiva peștișori sărați, erau ocupați cu curățatul acestora. Deoarece nu era apă, curățam peștii de sarea groasă, îi ștergeam de pantaloni și îi mîncam cu cap cu tot. Nu conta că sarea scîrțîia între dinți. Simțeai în gură un gust concret și puteai păcăli cît de cît stomacul gol. Frunzele mele tăiate mărunt se uscaseră și se puteau fuma.

Un fluture, prevestitor al primăverii, se învîrtea de mai multă vreme deasupra capetelor noastre. În cele din urmă, plictisit, pesemne, de mirosul nostru fetid,

atît de diferit de cel al florilor, a zburat peste gard în căutarea nectarului autentic.

Era căutat Lagerältester-ul : — *Lagerältester nach vorne !* — se auzea printre barăci. Pe drumul de țară, imediat după gardul de sîrmă, a apărut un cortegiu ciudat. Cînd s-a apropiat, am văzut căruțe încărcate cu tot felul de obiecte. Părea că oamenii se mută. După cîteva minute au apărut furgoane încărcate, o mulțime. Într-una din căruțe ședea un militar cu capul bandajat. Santinela noastră se mișca neliniștită în turnul său. Unul, mai curajos, a întrebat ce se întîmplă, de ce fug cuprinși de panică. Răspunsul pe care l-am auzit depășea așteptările noastre cele mai optimiste. Americanii sînt la numai cincisprezece kilometri de aici. Din clipă în clipă putem fi liberi.

Între timp, în lagăr s-a ordonat apelul. Urmează să fim evacuați, așteptăm numai ordinul de plecare. SS-iștii nu se vedeau nicăieri, chiar și turnurile de pază erau pustii. Însă nimeni nu a evadat din lagăr. La ce bun, dacă americanii erau atît de aproape. O parte din deținuți s-au aruncat asupra bucătăriei. Dar acolo nu era nimic. Au fost scoase din depozit cîteva butoaie ; într-o clipă au fost sparte. Pește ! Julek a intrat în acțiune. Puțin a lipsit ca aceasta să nu aibă urmări tragice pentru el.

Încălțat cu bocancii mei bine lustruiți, kapo și-a chemat în taină comandoul. Am ieșit prin poarta nepăzită. Ținta noastră era fabrica, mai precis, morcovii și napii. Puteai să iei cît iți poftea inima. Kapo și-a rupt banderola și, arătînd trunghiul roșu, ne îndemna să ocupăm fabrica și, în numele deținuților, s-o predăm aliaților, care pot să sosească din clipă în clipă. Era comic acest kapo, agitîndu-i acum pe deținuții vlăguiți pe care chiar ieri îi bătuse, cea mai bună dovadă în acest sens fiind urmele însîngerate de pe spinarea mea. Kapo vorbea, iar eu îmi umpleam pantalonii și cămașa cu morcovi mari furajeri, gîndindu-mă doar la un singur lucru : cum să-mi astîmpăr foamea. După un timp, kapo nu mai avea cui să vorbească ; după ce ne-am aprovizionat cu morcovi, ne-am întors cu toții în lagărul nepăzit. Pe drum am întîlnit o unitate militară germană. Transpirați, triști, cu

bluzele atîrnate de țevile carabinelor, unii dintre militari, chiar fără arme, mergeau în marș forțat în direcția sud-vest, pe urmele refugiaților. Nu ne-au acordat nici cea mai mică atenție. Lagărul se pregătea de plecare. Au apărut și SS-iștii, care, blînd, dar categoric, ne-au scos din lagăr și ne-au dirijat în direcția în care fugea toată lumea. După ce am urcat un deal mic, am ajuns într-o pădure. În spate auzeam bubuitul surd al artileriei. Prin pădure trecea o linie ferată pe care staționa un tren de marfă camuflat cu crengi de pin ; în poiană erau cîteva sute de deținuți aduși aici dintr-o mină de sare sau salpetru, după cum am aflat imediat. Majoritatea lor veniseră odată cu noi de la Porta Westfalica.

În curînd, odată cu lăsarea întunericului, am fost îmbarcați în vagoane și trenul a pornit. Fugeam a doua oară din fața aliaților. În ziua următoare am ajuns la Magdeburg. În stație domnea o panică cumplită. Între raidurile foarte frecvente, populația îngrozită a orașului își părăsea locuințele și încerca să ia orice tren care să-i ducă într-un loc sigur. Priveam indiferenți și mestecam morcovi, singurul aliment pe care-l aveam. În ziua aceea n-am primit nimic de mîncare. Ce bine că izbutisem să ne facem o rezervă de morcovi ! E drept, ne dureau gingiile, dar ei ne astîmpărau un pic setea și ne atenuau senzația de foame.

Pe măsură ce timpul trecea, pierdeam din puteri. Mîncare nu primeam aproape deloc, căci ce însemna o feliuță de pîine pentru douăzeci și patru de ore ! ? Morcovii s-au terminat și ei. La oprirea într-o pădure, Marian a izbutit să facă rost de cîțiva pești sărați. Aproape în fiecare vagon murise cineva ; ni s-a permis să strîngem cadavrele într-un singur loc, unde urmau să fie îngropate. Într-unul din ultimele vagoane era depozitul de alimente. Cioclii care treceau pe lîngă el s-au apucat să-l jefuiască. Nu i-au oprit nici împușcăturile, nici bătaia. Pe jumătate mort, strecurîndu-se de pe cîmpul de luptă pe sub vagoane, Marian s-a tîrît pînă la noi încărcat de pradă. Era atît de bătut, încît, datorită loviturilor de baston și paturilor de pușcă primite, peștișorii acoperiți cu cristale mari de sare i se incrustaseră adînc în piele

Fortificați cît de cît, ne-am întins în „hamace", trăgînd pe rînd cîte un fum din țigara răsucită, ca dintr-o pipă a păcii.

Noaptea am plecat mai departe. Încotro ?... Asta nu ne mai interesa. Așteptam doar să vină dimineața pentru ca la vreo oprire să primim un castron de cafea de cereale care să ne astîmpere cît de cît setea îngrozitoare, iar zațul gros de pe fundul cazanului să ne umple mațele care chiorăiau fără încetare. Ne oprim în gara Stendal. Pe numeroasele linii staționau o mulțime de trenuri de marfă. Lîngă noi se afla un tren cu vagoane-platformă încărcate cu tunuri de diferite calibre, camuflate cu plase și prelate galben-verzui. Vecinătatea lor nu era prea plăcută avînd în vedere raidurile foarte frecvente. Din fericire, acest tren a plecat, iar în locul lui a venit altul, de data aceasta cu vagoane pentru vite, pline cu deținuți. Era un transport din Oranienburg. Ca și noi, nici ei nu știau unde sînt duși. Aveau un moral mult mai ridicat decît al nostru. În plus, arătau mai bine ca noi. În comparație cu ei, eram niște musulmani. Avuseseră mai mult noroc decît noi. Într-o stație, în timpul unui bombardament, fusese lovit un tren încărcat cu tutun, țigarete, țigări de foi, votcă ; lipsea numai pîinea. Se pricopsiseră. Ne-au propus un troc. Nu mai aveam decît cîțiva morcovi : rămăseseră pentru că ne dureau gingiile. Spre bucuria noastră, morcovii s-au dovedit o marfă bună de schimb. Acum, cel puțin, aveam ce fuma.

Am plecat din Stendal în timpul unei canonade asurzitoare. Artileria antiaeriană se dezlănțuise.

După-amiază, am intrat în periferiile orașului Wittenberge, străbătînd fumul negru al incendiilor provocate de un raid recent. Pe cer huruiau avioanele de vînătoare care mitraliau pozițiile artileriei. Dincolo de rîu bubuiau tunuri de calibru mare. Am trecut încet pe un pod lung de fier care unea periferia cu centrul peste Elba. Orașul ardea. Schimbul de împușcături se intensifica. În preajma podului țăcăneau mitralierele.

După ce am trecut podul, împușcăturile au continuat. La un moment dat, o explozie extraordinar de puternică a zguduit aerul. Santinelele, pînă atunci foarte suresci-

tate, au respirat uşurate. Din şoaptele lor am înţeles că podul sărise în aer. Acum, el constituia un obstacol în faţa armatelor aliate care înaintau. Pentru a treia oară ne strecuraserăm în ultima clipă din faţa americanilor.

CIV

Dimineaţa friguroasă şi ceţoasă ne-a găsit într-o pădure de pini. Ni s-a ordonat să luăm din vagoane tot ce aveam. Totul, adică păturile care erau deja nişte zdrenţe şi castroanele, dacă cineva le mai avea. Am fost încolonaţi în rînduri de cîte cinci şi număraţi împreună cu cei decedaţi, pe care trebuia să-i luăm cu noi. Înconjuraţi de santinele cu cîini ţinuţi în lesă, eram mînaţi spre marginea pădurii. Călătoria noastră de cinci zile luase deci sfîrşit. Slavă Domnului !

Cel mai bine este în lagăr ! Măcar ni se dă ceva de mîncare ! După cîteva sute de metri ne-am oprit în faţa unui lagăr în formă de patrulater, înconjurat de un gard de sîrmă. Prin înfăţişarea lui, lagărul amintea de începuturile Birkenau-ului din anii 1941—1942, cu deosebirea că, în loc de noroi, aici era nisip mocirlos. Cele 10—20 de barăci scunde şi plate, zidite, erau locuite de mii de deţinuţi de diferite naţionalităţi, aflaţi într-o stare de mizerie extremă. Majoritatea erau ruşi. Aici nu muncea nimeni, dar, după cum aveam să ne convingem în curînd, aproape nimeni nu mînca nimic. E drept, bucătăria funcţiona şi o dată pe zi dădea chiar mîncare, dar mîncare apucau numai cei ce mai aveau putere şi dibăcie ca să ajungă la cazan.

Cei bolnavi şi slabi nu reuşeau acest lucru şi erau condamnaţi la moarte prin înfometare. Cadavrele se înmulţeau într-una ; lîngă una din barăci era o grămadă, ce creştea mereu, de schelete, care ajungea pînă la acoperiş şi în care mişunau şobolanii. Autorităţile nu se interesau deloc de ceea ce se întîmpla în lagăr. Ne-au lăsat în voia noastră. Aveau doar grijă ca nimeni să nu evadeze. La colţurile lagărului se ridicau turnurile de pază în care vegheau SS-işti înarmaţi cu mitraliere.

După cîteva zile petrecute în acest lagăr am devenit musulmani, asemenea celorlalţi deţinuţi. Ludwik avea

febră. Zăcea pe prici, iar pe obrajii căzuți avea pete sîngerii. Vorbea cu o voce slabă despre sfîrșitul apropiat al războiului și despre întoarcerea la soția lui iubită. Jędrek, zdrențăros și părăsit de puteri, visa cu glas tare la mîncare și își scărpina fără încetare corpul plin de ulcerații. Eu coseam cu înfrigurare pe dosul hainei petice mari, rupte din pătură, ca niște buzunare uriașe, pe care le umpleam în gînd cu pîine de care făcusem rost nu se știe cum. Julek și Marian s-au dus lîngă bucătărie și pîndeau un moment potrivit pentru a putea fura ceva mîncare. N-au reușit. S-au întors stîlciți și cu mîinile goale.

Au aflat însă că deținuții kapo caută oameni puternici pentru a căra cu căruța dinafara lagărului morcovi, napi și chiar cartofi pentru bucătărie. Trebuia, deci, să ne aranjăm cît de cît pentru a face impresie bună. Ne-am curățat cît de cît și ne-am tîrît pînă la locul de adunare. Printr-o întîmplare fericită Marian și cu mine am fost acceptați. Ne-am înțeles ca la întoarcere, cînd căruța va fi plină, să încercăm să mergem cît mai aproape de blocuri, astfel ca Jędrek, Ludwik, Czesiek și Julek să poată strînge repede cartofii pe care îi vom arunca.

Mergeam prin lagăr încărcați de morcovi. Împingeam căruța plină de cartofi, îndreptîndu-ne spre bucătărie. Înaintea noastră mergeau cîțiva kapo. Cu ajutorul bîtelor, aceștia ne făceau drum printre sutele de deținuți înfometați care încercau să șterpelească din căruța plină ochi cel puțin un cartof.

După colțul ultimului bloc, foarte aproape de bucătărie, colegii ne așteptau. La un semn, am început, împreună cu Marian, să aruncăm din căruță pumni întregi de cartofi. Văzîndu-ne, kapo au început să ne croiască cu bîtele. Fără să ținem seama de lovituri, continuam să aruncăm. Colegii noștri îi culegeau repede și îi băgau în sîn, în cracii pantalonilor și în buzunare. Profitînd de învălmășeala nemaipomenită, făceam și noi la fel. Rușii, care stătuseră la o anumită distanță, s-au aruncat țipînd asupra căruței.

Înainte ca deținuții kapo, ajutați de bucătari să restabilească ordinea, am fugit încărcați. Rătăcind printre blocuri, am ajuns în cele din urmă la baraca noastră.

Am depozitat cartofii în priciuri, păzindu-i ca pe ochii din cap. Nu mai eram în pericol de a muri de foame. Încă în cursul aceleiași zile, Julek a furat de la bucătărie o găleată cu apă. După ce am curățat cartofii, i-am fiert deasupra unui foc făcut într-o groapă mică în fața blocului. Pentru prima oară după multe zile ne-am săturat și noi. Ne-am umplut buzunarele hainelor cu cojile de cartofi. În curînd ne vor prinde bine. Căci ce puteau însemna cele cîteva kilograme pentru cinci deținuți mai mult decît flămînzi.

Scuturînd cojile în găleata cu apă, obținută cu atîta greutate, n-am observat că, odată cu acestea, a căzut și o bucată de săpun, ascuns în buzunarele hainei vărgate. Colegii s-au mirat că supa făcuse spumă. Adunînd-o cu grijă, mi-am dat seama că era săpunul meu care se topise în timpul fiertului. Din fericire, a fost o bucată mică, economisită cu grijă. Bineînțeles că n-am spus nimic colegilor. „Supa" mirosea a săpun, dar, cu toate acestea, am mîncat jumătate de găleată. Restul l-am oferit cu generozitate musulmanilor, cărora aproape că le ieșiseră ochii din orbite privindu-ne în timp ce mîncam. Dar cu aceasta rezervele noastre s-au sfîrșit. Aveam din nou în față spectrul foamei.

În timpul unui apel au fost aleși din nou oameni amatori și capabili de muncă. Ne temeam că vom fi recunoscuți, dar, totuși, ne-am prezentat. Credeam că vom pleca imediat la muncă. Am fost duși într-un lagăr aflat la o distanță de cîteva sute de metri despre a cărei existență eram la curent, dar credeam că este o cazarmă SS.

Pe poartă era scris : „*Arbeitslager Webelin*". Lagărul era mic — cîteva barăci foarte decente, cu ferestre și paturi. În comparație cu celălalt lagăr, acesta părea confortabil. Avea chiar și un spălător cu robinete din care curgea apă curată. Poate că belșugul acesta de apă a fost cauza diareei mele. Organismul deshidratat cerea apă, iar eu beam fără să mă mai opresc. Aici nu făceam foamea ca în lagărul de unde venisem.

Locul de muncă era aproape, chiar acolo unde am încărcat în urmă cu două sau trei zile cartofii, datorită cărora nu am pierit de foame. Lichidam silozurile de napi,

morcovi furajeri și cartofi, încărcîndu-i în vagoane de marfă. Paturile noastre erau pline de cartofi. După terminarea lucrului, îi preparam în diverse feluri. Întrucît sufeream de Durchfall, îi coceam în spuză. Dar asta nu m-a ajutat prea mult. Diareea mă chinuia groaznic. Îmi pierdusem puterile și, în plus, am observat că picioarele mi se umflaseră atît de mult încît am fost nevoit să-mi tai carîmbii. Adevărata groază m-a cuprins însă a doua zi, cînd am observat că Durchfall se transformase în dizenterie. Acesta era sfîrșitul! Puteam să mai rezist cel mult trei-patru zile, lucru pe care îl știam de pe vremea cînd îi observam pe dizentericii de la Auschwitz. Singura salvare era să nu mai mănînc nimic și să înghit cărbune, căci în acele condiții nu putea fi vorba despre medicamente. Două zile de post și cantitățile mari de cărbune s-au dovedit salvatoare. Dizenteria a încetat, dar picioarele îmi erau încă umflate. Eram atît de slăbit, încît le mișcam cu dificultate. Nu m-am dus la muncă. M-am ascuns sub pat, știind ce mă aștepta în cazul în care aș fi fost descoperit. Am reușit. În cursul zilei am simțit o ameliorare substanțială. Seara am mîncat un cartof copt pe sobița de fier.

În noaptea aceea n-am putut adormi. În depărtare se auzea artileria. Cerul era brăzdat de luminile reflectoarelor.

Dimineață n-am ieșit la lucru. La prînz am făcut pregătirile pentru părăsirea lagărului. Am împărțit între noi ultima rezervă de cartofi. Ne ajungea pentru cîteva zile. N-am mers departe. În pădurea de pini staționa un lung tren de marfă. Era tot acolo unde, în urmă cu două săptămîni, am coborît după călătoria de cinci zile. Cîteva zeci de vagoane pentru vite erau deja pline cu deținuții din lagărul în care fusesem înainte. Noi am fost încărcați într-unul din vagoanele mari din apropierea locomotivei. Ne-am aranjat imediat, atîrnîndu-ne „hamacurile" de-a latul vagonului. Ca de obicei, centrul era ocupat de SS-iști. Erau doi. Unul bătrîn și solid, cu o față de țăran bavarez; al doilea era mai tînăr, întunecat și rău. Se vedea că nu se prea agreează. Ședeau pe o bancă lungă, sub care stătea întins un cîine; tînărul îi vorbea cu delicatețe și îi punea sub nas carne crudă. Avea o găleată

întreagă. La rugămintea unui deţinut de a ne da o bucată, a mirîit ca un cîine rău, fără să înceteze să-şi îmbie favoritul ; acesta îşi întorcea capul cu scîrbă de la carnea care i se oferea.

În cele din urmă, cîinele a început să sughiță şi apoi a vomitat. A trebuit să curăţăm podeaua. Bavarezul privea cu dezgust şi ură colegul şi cîinele ghiftuit. Odată cu lăsarea întunericului, trenul a pornit. Am adormit repede, obosiţi după o noapte nedormită.

CV

Ne-a trezit răcoarea dimineţii. Spre marea noastră mirare, am constatat că staţionam în aceeaşi pădurice în care ne îmbarcasem cu o seară înainte. Ni s-a ordonat să coborîm. După cîtva timp am ajuns în lagărul mare care semăna atît de mult cu Birkenau. Lagărul era foarte aglomerat. De cînd fuseserăm mutaţi la *Arbeitslager*, aici veniseră mii de deţinuţi aduşi din diferite părţi. Majoritatea lor umblau pe lunca dintre barăci şi şosea. Unii stăteau în jurul focurilor — li se permisese să le aprindă —, alţii hoinăreau în grupuri mari, vînîndu-i pe deţinuţii aduşi în timpul nopţii dintr-un lagăr unde primiseră pachete ale Crucii Roşii ; dacă cineva nu dădea pachetul de bunăvoie, i se lua cu forţa. Chinuiţi de diaree, aceia care apucaseră să consume alimentele credeau că au găsit un adăpost liniştit în latrine. Banda turbată de foame năvălea acolo şi, după o luptă scurtă şi dură, înhăţau resturile de alimente şi îi înnecau pe nefericiţi în gropile cu fecale. Erau şi dintre aceia care se mulţumeau cu cadavrele aflate aproape la tot pasul. Kapo tocmai ducea un „canibal" spre o grămadă de cadavre ; unul dintre acestea, fără fese, fusese victima unui astfel de mîncător de oameni. După cîteva clipe, cadavrul „canibalului" zăcea alături de cel cu fesele tăiate. Un deţinut i-a tras imediat din picioare bocancii încă buni. În lagăr domnea anarhia. După ce l-a aranjat pe „canibal", kapo a dispărut undeva ; SS-iştii din turnuri nu reacţionau deloc la cele ce se întîmplau în lagăr.

Focurile se înmulţeau. Era uşor de ghicit de unde îşi procurau deţinuţii combustibilul. Am plecat pe urmele

lor. Cît ai clipi din ochi, am desfăcut un prici dintr-un bloc părăsit. Am căutat un loc ferit în cel mai îndepărtat sector al lagărului și am aprins focul. Mirosul cartofilor copți a atras gloata care ne-a înconjurat într-un cerc strîns. Se învîrteau în jurul nostru ca niște șacali înfometați, așteptînd momentul potrivit ca să ne atace. Înarmați cu scînduri, am barat cu curaj accesul la rezervele noastre. Bîtele cu care operam fără milă trezeau respect. Cîțiva dintre cei mai curajoși s-au retras cu capetele sparte. La un moment dat s-au aruncat asupra noastră urlînd. Am respins atacul folosind bețe aprinse. Arși și loviți, în cele din urmă s-au resemnat ; s-au retras în grupuri mici, căutînd în altă parte o pradă mai ușoară. Cîțiva dintre deținuții cu pachete care reușiseră să se salveze și-au găsit un adăpost sigur la focul nostru. Văzînd că fierbem apă, ne-au propus un schimb. Sătui de grăsimi, erau groaznic de însetați. Astfel, procurînd apă — ceea ce nu era un lucru ușor și lipsit de pericole —, o schimbam pe unt, untură, conserve de carne și pește, pe țigări americane. A început banchetul. Fără să țin seama de stomacul încă deranjat, am luat de toate. Am încetat să mănînc de-abia atunci cînd a apărut senzația de vomă.

În cele din urmă și ceilalți colegi au zis „pas".

Ne-am întins în jurul focului mai sătui ca niciodată, fumînd țigările tari și veritabile care ne provocau amețeli. Soarele ne încălzea plăcut spatele, de la foc veneau valuri de aer cald. Am ațipit. M-a trezit agitația ciudată din lagăr.

— Vin ! Vin !... Îi aduc pe deținuți !...

Pe șosea, după gardul de sîrmă, mărșăluia un grup îmbrăcat în haine vărgate. Cînd s-au apropiat la vreo sută de metri am constatat, spre mirarea noastră, că sînt femei. Erau duse la *Arbeitslager*. La puțină vreme după aceasta, în lagăr au apărut kapo și i-au îndemnat pe deținuți să se strîngă la ieșirea din lagăr. În poartă stătea un Scharführer înconjurat de un grup mare de SS-iști. El ne-a spus că cine vrea și se simte în puteri să meargă la un lagăr aflat la cîțiva kilometri, unde sînt condiții mai bune, căci lagărul se află sub protecția Crucii Roșii Internaționale. Acolo se putea ajunge numai pe jos.

S-au prezentat vreo patru mii de oameni. Noi am hotărît să rămînem. Așa ne îndemna intuiția și vechea noastră experiență de lagăr. Dacă la cîțiva kilometri de aici este Crucea Roșie, înseamnă că în curînd va fi și aici, ne-am făcut noi socoteala ; în cazul acesta de ce să mergem pe jos prin pădure și încă cu o escortă de SS-iști înarmați. Am rămas.

A venit amiaza. S-a făcut cald de-a binelea. În jur domnea o liniște netulburată de nimic. Deodată s-a auzit o detunătură. În locul unde șoseaua ieșea din pădure s-a ridicat un stîlp de foc și fum. Niște siluete încovoiate fugeau de-a lungul lizierii. Dintre copaci au apărut două vehicule mari însoțite de zgomotul motoarelor. Doamne ! Sînt tancuri ! Ascunși după o mică ridicătură de teren, urmăream cum se apropie ; acum mergeau de-a lungul gardului de sîrmă al lagărului nostru. Țevile tunurilor erau îndreptate spre noi. Dar ce-i asta ? Cel mai apropiat turn de pază este gol ! Santinela coboară în grabă pe scară. Este fără armă. Aleargă cît îl țin puterile spre pădure. Vehiculele și-au încetinit mersul. Nu sînt tancuri. Sînt mașini blindate mari. Se deschid capacele turelelor. Apar pînă la jumătate militari care fac semne cu căștile. Blindatele au pe părțile laterale stele albe mari. Americanii ! ! ! Alergăm cît putem de repede spre gard. Emoția ne taie respirația. Din pieptul a mii de oameni, doar pe jumătate vii, iese un strigăt de fericire : — Ura ! Ura ! Vivat ! Libertate ! ! ! Cineva smulge cu mîinile goale sîrma ghimpată din gard. Pe șosea trec în goană automobile de teren ale Crucii Roșii. Cotesc pe drumul de țară și se îndreaptă direct spre poarta lagărului care nu mai există. Se opresc la prima baracă în fața căreia zace mormanul de cadavre ; în vîrf este ultima victimă a lagărului și a foametei — „canibalul".

Nu se poate ajunge la jeep-uri. Un ofițer stă pe capota motorului și încearcă să ne spună ceva. Imposibil. Mulțimea deținuților înnebuniți de fericire îi înghesuie, mai-mai să-i înăbușe, pe militarii din mașini. Au găsit un mijloc de scăpare. Aruncă departe portocale, ciocolată, țigări, conserve. În praful ce se ridică de pe pămîntul călcat de mii de picioare se dezlănțuie lupta pentru daruri, și astfel se face puțin loc în jurul mașinilor. Unul din deținuți, care știe engleza, traduce ce spune ofițerul :

— Sinteţi liberi, dar războiul continuă. Sintem pe linia frontului. Rămineţi în lagăr pînă la sosirea trupelor. Veţi fi mai în siguranţă. Pădurile din jur sînt pline de nazişti. Trupele sînt la cinci kilometri de aici, în Ludwigslust. Crucea Roşie va avea grijă de voi... Unde este spitalul ? Unde stau bolnavii ? — a întrebat el în final. Deţinutul care traducea a arătat baraca şi maldărul de cadavre care ajungea la acoperiş. Ofiţerul s-a întors în direcţia indicată :
— *Good heaven !* — s-a apucat de cap. — *This is terrible !*[352] — a mai adăugat încet. Alţii apăsau pe declanşatoarele aparatelor de fotografiat. Curînd, au plecat cu toţii. Pe şosea a apărut o coloană motorizată flancată de motociclete rapide. Ecoul ţăcănitului armelor automate era multiplicat de pădurile care ne înconjurau.

Deţinuţii s-au aruncat asupra depozitelor de alimente care se aflau în vagoanele ce staţionau pe o linie de cale ferată dintre cele două lagăre. Se întorceau încărcaţi cu piine, făină, zahăr şi conserve. Era cazul să ne facem şi noi rezerve. Nu se ştie niciodată ce se mai poate întîmpla. Eram liberi, dar încă nu realizam acest lucru. Războiul continua, iar dovada cea mai clară era schimbul de focuri din imediata noastră apropiere. Soarta noastră nu era încă sigură. Şi dacă se vor întoarce germanii ? Nu ne rămînea decît să ne aprovizionăm cu alimente, cu multe alimente, iar seara, cînd se va aşterne liniştea, să ajungem la Ludwigslust unde sînt americanii. Acolo vom fi în siguranţă.

Mai-mai să fiu călcat în picioare. Voiam cu orice preţ să fac rost de zahăr. Într-unul din vagoane era destul. Acum aveam de toate, cu excepţia zahărului. Prins de valul deţinuţilor, am ajuns fără voia mea în vagonul cu făină. În norii de praf alb nu se vedea nimic. Am ieşit ca prin minune, pe jumătate asfixiat şi leoarcă de transpiraţie. Pentru ca să mă întorc cu ceva, am ridicat de jos cîteva bucăţi de piine. Pe drum am întîlnit un deţinut care căra în cămaşa ce ţinea loc de sac o cantitate de zahăr tos. Nici n-a vrut să audă de vreun schimb. Eram mai puternic decît el. Şi-a apărat zahărul cu străşnicie, dar am izbutit să-mi umplu şapca. În timpul hîrjonelii

[325] Cerule !... E groaznic !

noastre i s-a rupt cămaşa şi zahărul s-a risipit. S-a aşezat jos şi a strîns cu mîinile lui slabe într-o grămăjoară zahărul împrăştiat. Am pus alături bucăţile de pîine, nu mai aveam nevoie de ele. Eram chit ! Deţinutul mi-a aruncat o privire plină de ură, împingînd pîinea cu dispreţ — nu părea deloc să fie de acord cu mine. Pînă să ajung la poarta lagărului am înghiţit o parte din zahăr ; restul mi l-a vărsat păgubitul care a venit în fugă, din spate, fără să-l văd.

Colegii mă aşteptau. Amintindu-şi de femeile aduse de dimineaţă în *Arbeitslager*, au hotărît să le viziteze. Poate sînt printre ele cunoscute de la Auschwitz. În barăcile SS-iştilor de pe lîngă *Arbeitslager* am găsit lenjerie curată şi mult săpun. Ne-am aranjat cît de cît înfăţişarea. Am scăpat, în sfîrşit, şi de bocancii de cauciuc. În fostul nostru bloc locuiau deţinutele. N-am găsit cunoscute. Majoritatea fuseseră la Auschwitz, dar, în ultima vreme, stătuseră la Ravensbrück. Erau femei mai vîrstnice şi nedescurcăreţe. Le-am dăruit proviziile noastre, iar ele ne-au răsplătit încălzindu-ne apă pentru baie.

Spălaţi, raşi, sătui, ne-am schimbat lenjeria şi deodată ne-am simţit pentru prima oară după foarte, foarte multă vreme oameni.

CVI

Pe şoseaua din imediata vecinătate a lagărului, multă vreme pustie, a apărut o patrulă americană. Jeep-ul mergea foarte încet. Alături mergeau atenţi, privind în jur, ostaşi cu automatele pregătite de tragere. S-au oprit brusc şi, după ce s-au ascuns în spatele copacilor de pe marginea şoselei, au tras o rafală spre crîngul dintre două loturi de pădure. Ca răspuns, s-au auzit cîteva împuşcături, gloanţele au şuierat deasupra capetelor noastre, iar apoi s-a aşternut liniştea, întreruptă din cînd în cînd de serii îndepărtate de mitraliere. Stînd sprijiniţi de trunchiurile copacilor, americanii îşi mişcau într-una fălcile, mestecînd gumă, ceea ce nouă ni s-a părut caraghios şi puţin neserios într-un moment atît de periculos. Au trecut

cu zgomot cîteva tancuri pe care erau soldați. Ne-au salutat, făcînd semne cu armele, și ne-au aruncat pachete de țigări, gumă de mestecat și ciocolată. De-abia acum ne-au observat ostașii care stăteau lîngă copaci. Un soldat de la volanul unui Willys ne-a strigat vesel : *Hello, boys ! !* —, apoi a întrebat ceva ce nici chiar Czesiek n-a înțeles, deși știa ceva engleză. Asta ne-a dat curaj. Ne-am repezit spre sîrma ghimpată. Julek a ieșit primul. Făcînd o gaură în gard cu o secure, a fugit spre Willys. Plîngînd, îl îmbrățișa și săruta pe șoferul surprins de această explozie de bucurie. — Trăiască America ! Trăiască libertatea ! — am strigat, în timp ce vărsam lacrimi de bucurie nestăvilită.

— Sînteți polonezi ? — ni s-a adresat în cea mai curată polonă militarul american, după ce s-a desprins din îmbrățișarea lui Julek. — Și eu sînt polonez ! Hallo ! — i-a strigat unui negru solid care ne zîmbea, arătîndu-și dinții albi. — *Polish !* — i-a zis, arătîndu-ne pe noi — *Concentration !* — Continuînd să zîmbească, negrul l-a apucat pe micul Czesiek și l-a ridicat ca pe o pană. *Polish ! Concentration* — a spus el serios — *German kaputt ! Hitler kaputt...* — Nu voiam să credem. Polonezul ne-a explicat tot. Da ! Hitler nu mai trăiește de două zile... Berlinul este ocupat de armata sovietică. Sovieticii sînt la cîțiva kilometri de aici. În acest sector al frontului Wermachtul predă armele. SS-ul se ascunde prin păduri. Sînt mulți pe aici... Ca și cum ar fi vrut să confirme aceste cuvinte, unul dintre soldații care observau tot timpul terenul, surprinzînd o mișcare la liziera pădurii, a tras o rafală lungă de automat în urma SS-iștilor care dispăreau în desișul pădurii.

Pe șoseaua care ieșea din pădure au apărut cîteva automobile cu steaguri albe. Doi motocicliști cu literele MP pe căști le-au barat drumul. Automobilele s-au oprit supuse. În BMW-ul negru, care se afla în fruntea coloanei, erau cîțiva ofițeri din Wehrmacht.

Motociclistul le-a ordonat să coboare, făcînd un gest semnificativ cu pistoletul. Ofițerii au coborît supuși, aranjîndu-și uniformele elegante. Și-au lovit călcîiele, au luat poziția de drepți și au salutat. Americanul a dat ne-

păsător din umăr și, fără să înceteze să mestece gumă, le-a ordonat să-și desfacă centurile pe care erau prinse revolverele. Îndemnați de polonez, am început să-i percheziționăm. Unul din ofițeri, roșu de furie, a mîriit printre dinți cînd ne-am apropiat de el : — *Weg mit den schmutzigen Händen ! Ich bin deutscher Offizier !*[353] — și s-a smuls, cerînd cu privirea ajutor militarilor americani. Americanul mesteca guma liniștit, împingînd sub centură al doilea pistol luat de la nemți. Unul din ofițeri avea la șold un pumnal splendid incrustat. Cînd am încercat să i-l iau, m-a împins cu brutalitate. Înainte ca americanul să apuce să sară la el, unul de-ai noștri l-a pleznit peste mutra roșie de i-au sărit ochelarii eleganți. Deținutele, care pînă atunci stătuseră de o parte și priviseră scena, parcă ar fi așteptat acest moment. Cu țipete și chiote isterice, s-au aruncat asupra ofițerilor, smulgîndu-le decorațiile, zgîriindu-i, scuipîndu-i și lovindu-i cu picioarele. — Dacă o să recunoașteți pe careva din SS, aduceți-l aici la șanț — a spus, încruntat, militarul american, la vederea femeilor înnebunite de ură. Dacă n-ar fi fost militarii din MP, care au tras cîteva focuri în aer, femeile i-ar fi sfîșiat pe ofițeri. Am început să percheziționăm interiorul mașinilor. În portbagaje erau îngrămădite cufere mari și valize prăfuite. Am tăiat dintr-o singură mișcare cu pumnalul pe care îl luasem sforile groase. Dar valizele erau încuiate, iar cu ofițerii maltratați nu se putea sta de vorbă ; ne ignorau ostentativ. Astfel că am tăiat cu pumnalul valizele din piele. Într-una din ele era ascuns un pistol mic ; în rest erau numai hărți mari, împăturite, de stat major. Deci, se predaseră ofițeri de stat major. Probabil că erau niște comandanți cu rang mare ; în cele din urmă, li s-a ordonat să urce în mașini și au plecat în direcția Ludwigslust-ului sub escorta motocicliștilor MP. Pe șosea au rămas doar zeci de hărți germane și cîteva valize în care cotrobăiau încă deținutele.

Din direcția Ludwigslust-ului venea un om. Pe bățul de pe umăr se bălăbănea o legăturică. Stăteam lîngă un copac de lîngă drum și discutam cu americanul de origine poloneză. Ne sfătuia să ne ducem cît mai degrabă la Ludwigslust, de unde aveam posibilitatea să ajungem

---

[353] Ia mîinile astea murdare ! Sînt ofițer german !

cu o mașină aliată în afara zonei frontului, adică pe celălalt mal al Elbei, la cîțiva zeci de kilometri de aici. Cînd a ajuns în dreptul nostru, omul ne-a salutat politicos. *Guten Tag !* — Îmbrăcat modest, făcea impresia unui om de prin partea locului care se întoarce acasă. Întrebat de unde vine și încotro se duce, a răspuns liniștit că locuiește în apropiere și se întoarce în satul său. Acest lucru ni s-a părut puțin ciudat și am început să-l percheziționăm. În acest timp, femeile curioase au început să se strîngă în jurul nostru, privind cercetător fața posomorită a omului lat în umeri și înalt. Deodată, una din femei a scos un țipăt ascuțit : — Asta este Lagerführer-ul nostru ! ! — Ca la o comandă, toate s-au aruncat asupra SS-istului. Acesta, palid de spaimă, a încercat să se smulgă din mîinile lor, dar era prea tîrziu. Chemat de noi, americanul i-a înfipt pistolul între omoplați și l-a condus cu mîinile ridicate la Willys-ul care staționa în apropiere. A fost dus imediat la Ludwigslust.

Dinspre est veneau cîteva căruțe trase de cai și acoperite cu pînză de cort care făceau impresia unei șatre de țigani. Americanii, aflați acum la o distanță de o jumătate de kilometru, le-au dat permisiunea să treacă. După ce s-au apropiat, căruțele au luat viteză, ne-au depășit în plin galop și nu s-au oprit la strigătele noastre. Am reușit să mă agăț de ultima căruță încărcată, după cum am constatat, cu pîine cazonă. Alergam după căruță și în timp ce mă țineam de ea cu o mînă, cu cealaltă aruncam pîine. Căruțașul agita furios biciul, a cărui curelușă ajungea din cînd în cînd pînă la mine, provocîndu-mi o durere ascuțită. În cele din urmă, picioarele umflate și obosite au refuzat să mă mai asculte. Îmi era teamă însă să mă desprind de căruță, care gonea acum cu o mare viteză. Căruțașul lovea îndîrjit cu biciul o dată calul și o dată pe mine. S-a aplecat mult spre mine și m-a lovit cu coada biciului peste mîna cu care mă țineam de căruță. Am căzut și m-am rostogolit pînă în șanțul apropiat. Căruțașul a troznit din bici și mi-a zîmbit batjocoritor. M-am întors la ai mei șchiopătînd și înjurîndu-l pe german și propria mea prostie. Pîinea dispăruse. Fusese strînsă repede și cu grijă de deținute.

Marian, Julek și Czesiek mă așteptau în fața căsuței de cărămidă care ne intrigase atît de mult cînd lucrasem în vecinătatea ei. Cineva fusese aici înaintea noastră, căci camerele arătau jalnic. Doar numeroasele coarne de cerb rămăseseră, printr-o minune, neatinse de vandalii necunoscuți. Ne-am urcat în pod. În niște căzi erau bucăți mari de carne. Nu le-am luat, căci într-un colț am găsit cîteva ranițe militare pline cu conserve. După ce am coborît, am dat din întîmplare de intrarea în pivniță. Cu ajutorul unei lumînări, pe care am găsit-o sus, am descoperit cîteva lăzi mari cu cristale, porțelanuri și argintărie. Am luat cît am putut duce și le-am dus femeilor care locuiau în bara că. Impresionate de aceste lucruri minunate, au promis că se vor revanșa, pregătind o cină excelentă. Propunerea era tentantă, dar, amintindu-ne de sfaturile militarului american, am șters-o sub pretextul că vrem să mai găsim asemenea lucruri în casa singuratică.

Trecînd pe lîngă lagărul principal, am observat că bucătăria funcționa din plin, iar prin lagăr umblau deținuți înarmați cu carabine și purtînd banderole albe pe mînecă. Deci, s-au organizat, iar acum așteaptă sosirea Crucii Roșii. Am grăbit pasul ca să lăsăm în urmă cît mai repede turnurile de pază acum goale și gardurile lungi de sîrmă ghimpată ale ultimului lagăr de concentrare. Eram liberi. Puteam să ne ducem încotro vedeam cu ochii. Ce sentiment minunat! Bucuria ne umplea inimile. În fața ochilor noștri se desfășura o lume minunată, frumoasă și colorată, la care nu avusesem acces pînă atunci și pe care nu o .văzusem. Razele oblice ale soarelui care apunea colorau în roz coroanele merilor înfloriți de lîngă drum, creînd deasupra capetelor noastre un voal țesut din petalele florilor delicate ce miroseau a primăvară. Cuvintele cîntecului veneau singure pe buze. Bine ai venit luceafăr de mai!... Ziua de neuitat a libertății noastre: doi mai.

Bucuroși că ne întîlnesc, militarii din patrulele americane, care treceau continuu pe lîngă noi, ne salutau prietenoși și veseli, aruncîndu-ne dulciuri și țigări. — *Hallo, boys! Hallo, concentration!* — Cînd am ajuns într-un cartier de vile de la marginea Ludwigslust-ului se întunecase.

Liniște. Nici țipenie. Dar iată că în fața noastră a apă-

rut pe neașteptate silueta unui bărbat înalt. Era îmbrăcat din cap pînă în picioare în negru, pe cap purta un melon. Avea ochii adînc înfundați în orbite, obrajii căzuți îi făceau și mai proeminenți pomeții ; în gura fără dinți ținea o țigară de foi enormă, iar în picioarele subțiri, ca două bețe, purta pantofi de lac prea strîmți. S-ar fi putut spune despre el că este un bărbat elegant, dacă nu ar fi fost pantalonii înguști și prea scurți și mînecile hainei mari, din care ieșeau niște labe enorme, cît niște lopeți. Mergea clătinîndu-se pe toată lărgimea străzii. Încerca să ne oprească prin gesturi. În cele din urmă, a scos din gură țigara de foi stinsă și ne-a strigat : — *Podojdite ! Počkaite !* [354] — S-a înclinat cu un gest elegant, descoperindu-și capul tuns pe care avea un cucui cît toate zilele și o vînătaie înnegrită. — *Zdravstvuite rebiata !* Bună ziua ! ...— Dar ăsta este unul din deținuții care nu mai departe decît azi dimineață vînase cu atîta îndîrjire pachete și pe noi care ne apăram cea mai de preț comoară, cartofii !... Capul lui spart constituia o dovadă grăitoare a combativității de care dădusem dovadă apărîndu-ne pe noi și mîncarea de care făcusem rost ! Probabil că nu ne-a recunoscut, căci ne-a invitat cordial la o gustare în vila sa pe care o ocupase la amiază, după ce părăsise lagărul. Dar ce mai conta acest lucru ? El avea tot ce abandonaseră germanii care fugiseră, inclusiv vila unde ne invita atît de cordial, iar noi, la rîndul nostru, nu duceam lipsă de nimic.

Voiam cu tot dinadinsul să ajungem cît mai repede la Elba unde ni se deschidea întreaga lume. De aceea, ne-am îmbrățișat ca cei mai buni prieteni, i-am mulțumit pentru intențiile bune și apoi am plecat spre centrul orașului, grăbind pasul, căci soarele apusese de mult și se lăsase un întuneric de nepătruns. Am ajuns în centru orbecăind, conducîndu-ne numai după auz, căci de acolo răzbătea zgomot de motoare și tumultul mulțimii.

CVII

— *Halt ! Hände hoch* [355] — Ne-am oprit înmărmuriți, morți de groază. Naziștii ! Raza stînjenitoare a unui re-

[354] Stați !
[355] Stai ! Mîinile sus !

flector aluneca încet pe chipurile noastre marcate de o puternică tensiune. — Ah ! *Concentration !* — Cînd ne-am dat seama că sînt americanii, am răsuflat uşuraţi. Talentele lingvistice ale lui Czesiek s-au dovedit salvatoare şi de data asta. Greu-greu, dar s-a înţeles cumva cu cei din MP. Ne-au sfătuit să ne întoarcem în lagăr, căci aici vînzoleala provocată de nemţii ce se predau putea să ne fie fatală. Spectacolul era realmente fascinant. Printre rîndurile de nemţi de pe ambele părţi ale şoselei late erau răsfiraţi soldaţi americani care scoteau din cînd în cînd nişte ţipete neinteligibile. Pe partea carosabilă se scurgea un şuvoi nesfîrşit de vehicule de toate genurile : impunătoare tancuri de oţel, maşini blindate, tunuri de toate calibrele. În toate acestea erau soldaţi germani din diferite arme. Sutele de şenile scrîşneau, geamurile caselor părăsite zăngăneau, pămîntul trepida ; trepidau şi pietrele cubice cu care era pavată piaţa unde aşteptam un moment potrivit pentru a ne strecura în acest şuvoi de germani care se predau. Altă soluţie nu aveam. Numai pe această şosea pe care mergea armata învinsă puteam ajunge la Elba, aflată la o distanţă de peste cincizeci de kilometri, în direcţia sud-vest.

După ce am fost opriţi de cîteva ori de patrule MP, am ajuns în cele din urmă la marginea oraşului şi, profitînd de întuneric, ne-am încadrat în şuvoiul soldaţilor germani care mergeau pe jos sau în maşini. Nu era nici rezonabil, nici sigur. Din fericire, aceştia erau prea preocupaţi de propria lor soartă ca să vadă că alături de ei merg patru deţinuţi îmbrăcaţi în haine vărgate de lagăr. Pentru orice eventualitate, vorbeam în şoaptă sau nu vorbeam deloc. Treptat, ochii ni s-au obişnuit cu întunericul care domnea în jur. Pe ambele părţi ale şoselei pline de tehnică de luptă şi de oameni se întindea o pădure. Deasupra arborilor înalţi clipeau slab cîteva stele ; Calea Lactee marca cerul cu o strălucire care plutea deasupra pămîntului, reverberînd o lumină palidă ce ne permitea să distingem cîte ceva în întunericul de nepătruns. S-a făcut frig. Curelele raniţelor încărcate cu alimente ne tăiau dureros umerii, picioarele obosite de marş refuzau să ne

mai asculte. Iar lîngă noi mii de germani în tancuri, tanchete, mașini blindate, automobile și motociclete. Ei mergeau în prizonierat. Noi ne tîram pe jos spre libertate. Chiar și acum ne erau superiori. Eram foarte furioși, și asta cu atît mai mult cu cît în fiecare moment trebuia să ne ferim pentru a nu fi călcați de vehicule.

Cind, în sfîrșit, am ieșit din pădure, ne-a înconjurat o ceață umedă, rece și pătrunzătoare. Dar puteam merge mai ușor, căci, pe neașteptate, șoseaua a devenit pustie. Spre miezul nopții am ajuns la căsuța unui pădurar de la marginea unei păduri. Poate vom înnopta aici. Imposibil! Magaziile erau pline de refugiați, încît nu mai aveai unde să arunci un ac. La fel și în casă. Nici setea nu aveam cu ce să ne-o potolim : în fîntînă nu era nici o picătură de apă. Găleata s-a lovit de fundul uscat al acesteia. Julek a început să facă gălăgie. Am primit o cană de lapte crud, după care am plecat mai departe. Laptele ne-a astîmpărat puțin setea, dar consecințele acestui fapt le-am simțit în curînd. Deoarece toată ziua am mîncat peste măsură, stomacul încărcat a refuzat să ne asculte. Eu am pățit-o cel mai rău. De-abia scăpasem de o diaree rebelă, iar acum laptele acela blestemat mă chinuia groaznic. Mai mult stăteam prin șanțuri decît mergeam. Tovarășii mei erau supărați pe mine, căci în ritmul acesta nu puteam ajunge prea departe. În afară de asta, eram foarte obosiți. Dacă n-ar fi fost umezeala și frigul ne-am fi culcat prin tufișuri și am fi dormit pînă dimineața.

Încet-încet, am ieșit din nou în cîmp. Aici era o vizibilitate mai bună. În fața noastră se desluşeau niște clădiri. În jurul unui foc mic se mișcau niște umbre. Germani ?... americani ?... Ochii noștri obosiți nu prea mai vedeau bine. Dar acum ne era indiferent. Într-o groapă zăcea un automobil. În mașina intactă nu era nimeni. Probabil că se terminase benzina și fusese abandonată lîngă șosea pentru a nu încurca circulația. Ne-am așezat pe banchetele moi. Ah, cît de plăcut e să te odihnești ! În curînd geamurile s-au aburit. Se făcuse chiar cald. Ne-a prins somnul. Un somn zbuciumat, chinuit, căci corpul încălzit ne mînca îngrozitor ; roiuri de păduchi au lansat un atac neașteptat asupra locurilor în care ne era cel mai greu să ne scăr-

pinăm. Fir-ar al dracului !... Nici vorbă nu mai era de somn. Dar asta nu era totul. Fiecare dintre noi a început să se înghesuie și să se răsucească. A intrat în noi un duh rău : pentru prima oară după foarte multă vreme am început să ne certăm, fără să știm măcar de ce. Ne împingeam unul în altul și fiecare voia să-și facă cît mai mult loc ; devenisem, probabil, cel mai supărător și mai nesuferit dintre toți.

În timpul acesta, afară noaptea ceda treptat locul unor zori cenușii. Prin ferestrele automobilului am văzut clar o siluetă cu un automat gata de tragere. Un american ! Czesiek a lăsat jos geamul, a scos capul tuns și a spus cu o voce slabă și speriată : — *That we are here, boys from concentration camp... Polish...*[356] — a adăugat el mai sigur, văzînd zîmbetul de pe fața soldatului ; acesta a chemat pe alți doi, care-l acoperiseră la o anumită distanță. Toți erau de origine poloneză. Ne-au așezat lîngă un foc, ne-au acoperit cu pături și ne-au dat cafea fierbinte și tare. Mai tîrziu ne-au servit un mic-dejun minunat. După ce am mîncat, am alergat spre șanț. Ambele șanțuri de pe marginea șoselei pustii erau pline, cît vedeai cu ochii, de arme și armament, foarte multe grenade și arme antitanc. O, Doamne ! Noaptea aș fi putut să sar în aer de douăzeci de ori în timp ce mă foloseam de aceste șanțuri. În pădure eram mai în siguranță. Cînd ne-am întors, am primit de la militarii perspicace niște pastile care, după cum am constatat mai tîrziu, au fost salvatoare. Ne-au dat și lenjerie călduroasă, iar după ce ne-am spălat bine ne-au presărat din abundență cu un praf — DDT —, un mijloc foarte eficace, se pare, împotriva insectelor.

Așa a început pentru noi a doua zi de libertate. Neuitata zi de trei mai. Pe șosea au apărut primii germani. Unii mergeau în mașini, căruțe și pe biciclete ; cei mai mulți mergeau pe jos. Ne-am postat cu militarii americani de-a latul șoselei, căutîndu-i printre militarii Wehrmacht-ului pe SS-iști. Negrul uriaș, care stătea lîngă mine, aștepta cu nerăbdare să punem mîna pe unul, căci, după ce ascultase cele povestite de noi și traduse de camarazii

[356] Noi, cei de aici, sîntem dintr-un lagăr de concentrare... Polonezi...

săi, jurase să-l impuște imediat. Din cînd în cînd privea afectuos trupul meu slăbit și, fără să se întrerupă din mestecatul gumei, îl lovea cu tocul pistolului pe fiecare german care arăta mai bine și care-i cădea sub mînă. De fiecare dată, scoțîndu-și în față maxilarul proeminent și solid, șuiera : — *Concentration camp !*... Și îl mai lovea încă o dată în spate !

Sechestram toate vehiculele cu excepția căruțelor. În prizonierat se putea merge și pe jos. Alături, pe luncă, grămada de biciclete creștea. Rolurile se schimbaseră. Ne mai trebuiau cîteva rucsacuri încăpătoare și bune, căci în ranițe nu mai încăpeau alimentele care ne fuseseră dăruite. Am luat, deci, germanilor rucsacurile ; le-am rechiziționat și alimentele. De ce ? Nu știu. În lipsa SS-ului, ne răzbunam pe Wehrmacht.

...Venea direct spre mine șchiopătînd, zdrențăros și desculț. Pe un băț avea atîrnată o legăturică și o pereche de bocanci soldățești. Ținea în mînă o bucată de pîine și mușca din ea. Într-un acces de furie, i-am aruncat pîinea din mînă și i-am smuls bățul împreună cu bocancii și legăturica. — Mă nenorocitule !... — Era foarte tînăr, putea să aibă cel mult șaisprezece ani. S-a uitat la mine cu ochii săi apoși, de un albastru deschis, prăpădit și speriat ca un cățel bătut și fără stăpîn. Deodată, bărbia lui acoperită cu un puf blond a început să tremure, iar pe obrajii acoperiți de praf s-au prelins lacrimi de copil. Mergea mai departe, plîngînd în hohote, încovoiat, cu capul plecat, lăsînd pe asfalt urmele umede ale tălpilor sale desculțe și însîngerate. Am privit o clipă picioarele umflate și însîngerate, umerii încovoiați și slabi, care tresăreau de plîns, ai minorului din Wehrmacht și, brusc, ceva s-a frînt în mine. Furia mi-a trecut, m-a cuprins un sentiment confuz. — Ei ! *Du !*... am exclamat, din gîtlejul parcă blocat, într-un acces de milă. S-a aplecat și mai mult, ca și cum ar fi așteptat să fie lovit, dar nu s-a oprit. Am smuls din șanț unul dintre rucsacurile pline rechiziționate, am luat legăturica și bocancii de jos și, strigînd — *Du*... *du*... —, l-am ajuns din urmă. Nu-mi era ușor să fug, căci picioarele îmi erau încă umflate. M-a privit cu o astfel de expresie a ochilor încît aproape că mi-a venit să plîng.

Cred că am procedat bine ! — mă gîndeam în timp ce mă întorceam. Negrul s-a uitat la mine cercetător, săgetîndu-mă cu albul ochilor săi negri precum cărbunele. Ce crede el acum despre mine ? Probabil că nu sînt în toate mințile. Cu atît mai mult cu cît chiar în clipa următoare l-am tras jos fără menajamente de pe bicicletă pe un german. Era o bicicletă de damă. Poate că acesta o rechiziționase și el cuiva și chiar în împrejurări mai dramatice... Am oprit această bicicletă pentru mine ; am folosit-o în călătoria de cîteva zile pe care am început-o, în curînd, toți patru.

Pe tînărul din Wehrmacht nu l-am mai văzut. Poate că l-a suit cineva într-o căruță. Am depășit însă cîțiva germani fără biciclete. Auzeam în spate amenințările și înjurăturile lor.

Veseli și bine dispuși am pedalat mai departe.

CVIII

— Hei ! Unde vă grăbiți așa ? — ne-a strigat cineva cînd am depășit un furgon cu coviltir, la care erau înhămați cai mari de Meklemburg. — Ludwik !... Din coviltirul țigănesc a apărut o față somnoroasă. Era Jedrek. Îi pierduserăm din ochi încă de ieri dimineață cînd am fost duși de la tren la lagărul mare. Am aflat că ei fugiseră prin gard în momentul în care au văzut că SS-iștii părăsesc turnurile de pază. Au rechiziționat un furgon, iar acum, fără să se grăbească, se îndreptau spre Danemarca pentru o cură de lapte, după cum susțineau ei cu seriozitate. Numai cînd auzeam de lapte mă apucau crampele. Ne-am luat rămas bun, sperînd că ne vom întîlni în curînd la punctul de adunare de pe Elba. Cîțiva kilometri mai departe șoseaua se bifurca. Trebuia s-o luăm spre sud, dar acolo era MP care ne îndruma spre vest în timp ce pe germani îi dirija spre sud.

Seara am ajuns într-un sat mare. Morarul ne-a găzduit peste noapte în moară. Ne-a implorat să nu fumăm, pentru ca să nu-i ia foc moara și zecile de saci cu făină care ne serveau drept pat. Ne-a spus : — *Gute Nacht !* —

și ne-a închis în moară fără să-și dea seama că s-ar putea să fim nevoiți să ieșim afară noaptea. A fost vina lui. Am acoperit toate urmele. Cîndva le va descoperi ; va spune:
— *Die polnischen Schweine...*

N-am putut să ajungem la Elba nici în ziua aceea și nici în ziua următoare. Din fericire, începutul lui mai era frumos, însorit și călduros. Puterile ne creșteau pe zi ce trecea, cu fiecare oră. Nu ne grăbeam iar călătoria cu bicicleta o consideram o excursie minunată. Cu alte cuvinte, rătăceam, nu nimeream drumul... Dar nu ne frămîntam prea mult din această cauză. Împrejurimile erau frumoase, puțin populate și, deci, liniștite. Dacă nu s-ar fi auzit din depărtare bubuitul artileriei am fi crezut că e pace.

A treia zi, am nimerit, în sfîrșit, drumul de care aveam nevoie. Ziua nu era prea grozavă, cădea o ploaie măruntă. Mii de oameni, vehicule de toate genurile și tunuri de diferite calibre ocupau șoseaua flancată de copaci mari care începuseră să înverzească. Șoseaua urca un deal mic unde se desprindeau din ea alte două drumuri.

Pe cîmpurile și luncile întinse zăceau armele dușmanului învins. O mare forfotă domnea lîngă lagărul prizonierilor francezi, situat chiar lîngă șosea. Aceștia îi hăituiau pe naziștii care mergeau în prizonierat. Luau mai ales automobilele ofițerilor germani, cărora le smulgeau decorațiile. Îi vînau pe SS-iști și vai de acela care le cădea în mînă.

Ne mișcam greu prin mulțime, căutînd un culoar cît de mic printre vehiculele ce înaintau aproape lipite unul de altul ; ne strecuram cu abilitate, eram permanent în pericol de a fi striviți de șenilele tancurilor sau de roțile mașinilor grele de război

Tocmai acum — era și momentul ! — mi-a căzut lanțul. Colegii mei, care mergeau în față, nici măcar n-au observat că am rămas în urmă. Am încercat să-i ajung, dar pîrdalnicul de lanț cădea mereu de pe roata dințată. N-am reușit, mai ales că acum mergeam alături de bicicletă. Credeam că mă vor aștepta, la răspîntie, dar acolo nici nu putea fi vorba de staționare.

Americanii, care dirijau traficul, selecționau repede și

eficace şuvoiul fără sfîrşit de oameni. Prizonierii germani erau dirijaţi spre dreapta, populaţia civilă şi refugiaţii — spre stînga, iar foştii deţinuţi ai lagărelor de concentrare şi de prizonieri erau trimişi înainte, pe drumul ce ducea spre un orăşel unde se afla un punct de adunare. În piaţă — o mulţime de deţinuţi de diferite naţionalităţi. Erau şi de la Auschwitz, dar cînd îi întrebam dacă i-au văzut pe colegii mei nu puteau să-mi dea un răspuns satisfăcător. M-au sfătuit să rămîn în orăşel, căci aici vor veni şi ei. Cu mulţimea de haine vărgate de pe străzile lui, orăşelul semăna prea mult cu un lagăr ca să cred că băieţii au rămas aici. Această părere era împărtăşită şi de un deţinut simpatic de la Auschwitz, cu care discutam de mai multă vreme. Tadek văzuse trei biciclişti încărcaţi cu rucsacuri care, după ce s-au învîrtit un timp prin piaţă, au plecat într-o direcţie necunoscută. Aflînd de la localnici drumul cel mai scurt spre Elba, acesta s-a oferit să mă întovărăşească în căutarea prietenilor. Am acceptat cu plăcere. Am mers pe drumuri laterale, pustii, prin păduri, crînguri şi mici grupuri de case. Desigur, ne apropiaserăm de Elba, dar trebuia să ne gîndim la un loc de înnoptat, căci seara venise repede în ziua aceea posomorită şi ploioasă.

Am înnoptat într-o şcoală, printre mulţimea de oameni ce dormeau pe podea.

A doua zi de dimineaţă, nu prea odihniţi şi chinuiţi de data aceasta de ploşniţe, am plecat mai departe. Vremea s-a făcut frumoasă. Lumea parcă se îmbujora sub soarele de mai, luncile şi tufişurile înfloreau. Aveam o stare de spirit excelentă, căci simţeam apropierea marelui fluviu, ţelul călătoriei noastre. La prînz am întîlnit o mare tabără distrusă şi părăsită a armatei germane, situată la marginea unui sat ce se întindea pe malul drept al Elbei. Cît cuprindeai cu ochii — o masă enormă de oameni care aşteptau să treacă pe celălalt mal. În timpul operaţiunilor, podul fusese distrus. Aliaţii construiseră alături de el un pod de pontoane dar, din nefericire, nu permiteau nimănui să treacă pe el. Precis că Julek, Marian şi Czesiek erau aici, dar cum să-i găsesc în mulţimea aceasta...

Ziua a trecut, iar eu n-am dat de ei.

Noaptea n-am închis un ochi. Șura unde ne-am adăpostit era locul preferat al perechilor ce făceau nestingherite dragoste. Nu erau deținuți. Eram prea epuizați ca să ne gîndim la așa ceva. De-abia spre dimineață s-a făcut liniște. La răsăritul soarelui ne-a trezit muzica. „Șatra" era radioficată. În pauzele dintre melodii se transmiteau comunicate. Am fost anunțați că nimeni nu va trece pe celălalt mal al Elbei, dar că, în schimb, autoritățile aliate au creat o serie de puncte de adunare pe această parte a fluviului, unde se asigură o asistență completă ; trebuia să ne ducem acolo. În acest scop, ni s-au pus la dispoziție mijloace de transport. Aceasta însemna să ne întoarcem de unde am venit, după ce ne dădusem atîta osteneală să ajungem aici.

Resemnați, tocmai voiam să ne urcăm într-unul din camioane, cînd, pe neașteptate, l-am văzut pe Marian. Julek, Marian și Czesiek se instalaseră într-o casă țărănească pe jumătate dărîmată. După ce am făcut o baie caldă, ne-am schimbat lenjeria și ne-am despăducheat cu meticulozitate, ne-au primit festiv în mijlocul lor. Am hotărît să așteptăm acolo pînă cînd americanii ne vor permite să trecem Elba.

Din foile de cort luate din tabăra germană părăsită am făcut un cort mare și frumos în vîrful căruia flutura un stegulet alb-roșu ; deasupra intrării atîrna o tăbliță cu următorul text în limba polonă : „Aici locuiesc cinci băieți de la Auschwitz" și în engleză : *„Here are living five boys from KL Auschwitz"*, compus de Czesiek, poliglotul nostru.

În fața cortului ardea focul. Din cratiță venea mirosul găinii fripte de mine. Nimeni nu s-a atins de ea, atît era de rea.

Am intrat devreme în culcușurile noastre din cortul spațios. Zgomotul ploii, care cădea de mai multă vreme, ne îndemna la somn. A venit noaptea.

Dimineață ne-am trezit brusc dintr-un somn adînc și sănătos. Soarele străpungea ceața ce se tîra peste lunci. Deasupra fluviului au izbucnit împușcături. Un strigăt nemaipomenit ce ieșea din mii de piepturi acoperea co-

municatul în limba engleză transmis prin megafoane. Deasupra capetelor noastre șuierau rachete.

Am ieșit în fața cortului ca să vedem ce se întîmplă. Czesiek a înțeles primul : — Băieți ! —, apoi a continuat entuziasmat — Germania a semnat capitularea necondiționată !... Războiul s-a sfîrșit !... Ura !... Trăiască libertatea !... Trăiască pacea... Ne-am îmbrățișat, plîngeam.

Wrocław, 21 ianuarie 1966

Mic dicționar

Această carte cuprinde elementele așa-numitei *Lagersprache*, jargonul de lagăr, ce conținea influențe și componente ale mai multor limbi, dat fiind că la Auschwitz au fost internați deținuți de diferite naționalități. De aici, prezența unor cuvinte și expresii adesea incorecte din punctul de vedere al limbii literare germane. De asemenea, limba folosită de SS-iști conținea anumite simplificări determinate de necesitatea de a folosi un limbaj cît mai simplu în lagăr.

Cuvintele și expresiile germane și din alte limbi au fost puse în evidență prin cursive, iar traducerea lor a fost făcută, sub formă de note, la subsolul paginilor. Elementele care se repetă și sînt caracteristice pentru *Lagersprache* au fost trecute în acest mic dicționar.

Abbruchkommando Monowitz — comandou de muncă la demolarea clădirilor din localitatea Manowice.

Abschnitt — sector al lagărului.

Arbeitsdienst — deținut care lucra la biroul de repartizare a forței de muncă.

Arbeitseinsatz — birou de repartizare a forței de muncă.

Arbeitskommando — comandou de muncă.

Arbeitskriegsgefangenenlager — lagăr de muncă pentru prizonierii de război.

Arbeitslager — lagăr de muncă.

Aufräumungskommando — comandou de ordine; în acest caz, comandou care selecționa lucrurile evreilor trimiși la camerele de gazare; acționa în sectorul denumit de deținuți „Canada".

Aufseherin — supraveghetoare SS-istă.

Aussen — în afara lagărului.

Aussenkommando — comandou care lucra în afara lagărului.

Ausweis — legitimație.

Avo — făină, unul din componentele supei din lagăr.

Baderaum — încăpere cu dușuri.

Bauleitung — comandou de muncă în construcții.

Bekleidungskammer — magazie de efecte.

Bettruhe — odihnă.

Blockältester — deținut care conducea un bloc ; șef de bloc.

Blockführer — SS-ist care supraveghea deținuții dintr-un bloc.

Blockführerstube — baracă a SS-iștilor aflată la poarta lagărului, corp de pază.

Blocksperre — interdicția de a părăsi blocurile ; se ordona mai ales atunci cînd autoritățile lagărului doreau să întreprindă diferite acțiuni fără știrea deținuților, ca, de exemplu : execuții de proporții mai mari, selecții etc.

Brotkammer — depozit de pîine.

Brunnenbohrer — săpător de fîntîni.

Buna — întreprindere din Auschwitz a firmei IGF ;

Buna-Werke — filială a lagărului de la Auschwitz din localitatea Manowice.

„Canada", „Canadieni" — vezi **Effektenlager** și **Aufräumungskommando.**

Dachdecker — învelitor de case.

Dauernd SK — o ședere îndelungată în compania disciplinară.

DAW (Deutsche Ausrüstungswerke) — întreprindere ce producea pentru armata germană.

Diätküche — bucătărie dietetică.

Dirlewanger (detașamentele Dirlewanger) — detașamente disciplinare speciale ; de la numele Dirlewanger.

Dolmetscher — translator.

Durchfall — diaree.

Effektenkammer — depozitul în care se țineau lucrurile luate de la deținuții nou-veniți în lagăr.

Entlausung — despăduchere.

Effektenlager („Canada") — sector al lagărului în care erau depozitate lucrurile luate de la deținuții nou-veniți în lagăr.

Erkennungsdienst — serviciul de identificare din Secția politică ; comandou care îi fotografia pe deținuții nou-veniți.

Erziehungskompanie — așa-numita companie de reeducare ; avea în rîndul deținuților o faimă mai proastă chiar decît aceea a SK-ului — compania disciplinară.

Familienlager — lagăr în care erau internate familii întregi.

Feuerwache — unitate de pompieri a lagărului.

FKL (Frauenkonzentrationslager) — lagăr de concentrare pentru femei.

Fluchtverdächtig — suspect de intenție de evadare.

Generalgouvernement — unitate politico-administrativă creată de autoritățile germane de ocupație cuprinzînd o parte a teritoriilor poloneze neincluse în Reich, cu „capitala" la Cracovia.

Harmenze-Schule — „Harmęże-Szkoła", numele unui comandou care lucra pe teritoriul satului Harmęże.

Häftling — deținut.

Hauptscharführer — grad de subofițer SS, similar celui de sergent.

Herzschlag — infarct.

Hilfsschreiber — ajutor al deținutului responsabil cu scriptele unui bloc.

Hilfspfleger — lucrător auxiliar al spitalului din lagăr; ajutor de sanitar.

HKB (Häftlingskrankenbau Birkenau) Abschnitt II B — spital pentru deținuții din Birkenau-Brzezinka, sectorul II B.

I G Farbenindustrie — cel mai mare concern chimic hitlerist; în întreprinderile lui au lucrat mulți deținuți.

Im Laufschritt — în pas alergător; principiul **im Lager immer im Laufschritt** — în lagăr mereu în pas alergător — semnifica obligativitatea executării în fugă a tuturor muncilor care presupuneau deplasarea deținuților.

Industriehof, denumit mai tîrziu **Bauhof** — un teren delimitat din lagărul de la Auschwitz, aflat lîngă o linie ferată de garaj, unde se descărcau și se depozitau materiale de construcție.

Injectare — injecție cu fenol făcută prin introducerea unui ac lung prin toracele victimei direct în inimă.

Kapo — denumire încetățenită mai întîi la Dachau; a fost împrumutată de la muncitorii italieni și însemna „șeful" unui comandou de muncă; în comandourile mai mari exista și funcția de **„Oberkapo"**; comandourile mai mici erau conduse de un **Vorarbeiter** (șef de echipă); aceste funcții erau exercitate de deținuți.

Kartoffelbunker — depozit de cartofi.

Kiesgrube — carieră de pietriș.

Kommando (Comandou) — echipă de muncă.

Komandoführer — SS-ist care conducea un comandou de muncă.

Kommandopfleger — sanitar atașat unui comandou de muncă.

Kommandoschreiber — responsabil cu scriptele într-un comandou de muncă.

Krankenbau — spital de lagăr.

Krankenbau Kriegsgefangenenlager — spitalul prizonierilor de război.

Krätze — rîie.

Lagărul-mamă — vezi Stammlager.

Lager — lagăr.

Lagerarzt — medic de lagăr, SS-ist.

Lagerältester — deținut care exercita funcția de staroste al lagărului; cea mai mare funcție în ierarhia deținuților.

Lagerführer — șeful lagărului de deținuți; ofițer SS.

Lagerkapo — kapo-ul lagărului; deținut subordonat direct Lagerältester-ului.

Lagerkommendant — comandantul lagărului.

Lagersperre — închiderea lagărului; în timpul ordonării acesteia deținuților le era interzis să iasă din blocuri.

Lagerstrasse — strada principală a lagărului.

Leichenhalle (Leichenkeller) — morga lagărului.

Leichenträger — deținut care transporta cadavrele; lucrator la morga lagărului.

Läufer (Läuferin) — curier (curieră).

Läusekontrolle — controlul păduchilor.

„Mexic" — sector neterminat al lagărului de la Birkenau (Brzezinka), în care deținuții trăiau în condiții deosebit de grele.

MP (Military Police) — Poliția militară americană.

Musulman — deținut epuizat de muncă și de foame, aflat într-o stare de istovire totală a organismului ; musulmanul se caracteriza, de asemenea, printr-o stare psihică tot atît de precară.

Nachtruhe — semnalul de stingere.

Nachtwache — santinelă de noapte.

Neubau — „construcție nouă" ; un sector nou construit în lagărul mamă.

Nierenentzündung — nefrită.

Oberaufseherin — supraveghetoare-șefă SS.

Oberkapo — vezi **kapo.**

Oberscharführer — grad de subofițer SS, similar celui de sergent major.

Obersturmbannführer — grad de ofițer SS, similar celui de locotenent-colonel.

„A organiza" — a face rost, a șterpeli.

Ortskommandantur — comandament local.

Passierschein — bilet de liberă trecere.

Pferdestall — barăci destinate deținuților, construite după modelul grajdurilor.

Pfleger — deținut sanitar, lucrător la spitalul din lagăr.

Planierung — comandou care muncea la nivelarea terenului.

Politische Abteilung — Secția politică, organ al comandamentului lagărului și subordonat Oficiului Central al Siguranței Reichului ; Gestapoul lagărului.

Post (Posten) — SS-ist din serviciul de pază.

Postenkette — cordon de santinele.

Grosse Postenkette — mare cordon de santinele care înconjura terenurile aferente lagărului și funcționa în zilele de lucru.

Postzensurstelle — biroul de cenzurare a corespondenței.

Prominent — deținut cu funcție care se bucura de anumite avantaje ; prominenții formau „aristocrația" deținuților.

Punct roșu — se aplica deținuților suspectați de intenția de a evada.

Rapportführer (Rapportführerin) — subofițer SS care conducea apelurile, raporta efectivul deținuților.

Rapportschreiber — deținut care ținea la zi situația efectivelor.

Reiniger — măturător.

Revier — spitalul lagărului.

Röntgenraum — cameră în care se afla aparatul Röntgen.

Rottenführer — grad SS, similar celui de caporal.

Scharführer — grad de subofițer SS, similar celui de sergent.

Schonungsblock — bloc destinat teoretic celor aflați în „convalescență".

Schreiber — deținut, responsabil cu scriptele unui bloc.

Schreibstube — cancelarie ; birou.

Schutzhäftling — deținut din lagărul de concentrare, supus așa-numitului arest preventiv.

SDG (Sanitätsdienstgehilfe) — SS-ist din serviciul sanitar.

SK (Strafkompanie) — companie disciplinară.

Sonderkommando — comandou special care lucra la ca-

merele de gazare şi crematorii.

Stabsgebäude — clădirea în care se afla conducerea lagărului.

Stammlager — lagărul-mamă, situat în cazărmi.

Stehbunker — buncăr în care deţinutul putea sta numai în picioare ; carceră.

Strassenbau — comandou care lucra la construcţia de drumuri.

Stube — sală.

Stubendienst — şef de sală.

Sturmbannführer — grad de ofiţer SS, similar maiorului.

Sturmann — grad de subofiţer SS, similar sergentului major.

Theatergebäude — clădirea teatrului.

Totenbuch — registrul decedaţilor.

Totenmeldung — raport asupra decesului.

Triunghi negru — semn distinctiv al elementelor antisociale internate în lagăr pentru vagabondaj, prostituţie, tăinuire etc.

Triunghi roşu — semn distinctiv al deţinuţilor politici.

Triunghi verde — semn distinctiv al criminalilor sau al celor internaţi din motive de siguranţă.

TWL (Truppenwirtschaftslager) — depozitul unităţii SS din lagăr.

Unterkapo — deţinut cu funcţie într-un comandou de muncă, subordonat unui kapo.

Vorarbeiter — deţinut, şef al unei echipe de muncă.

Waschraum — spălător comun.

Tehnoredactor : FLORIAN SĂPUNĂRESCU

Format 16/54×84. Coli editură 23,99. Coli tipar 25.
Bun de tipar 2 martie 1984. Apărut aprilie 1984.

Comanda nr. 9814/30 297
Combinatul poligrafic „Casa Scînteii", Piaţa Scînteii nr. 1, Bucureşti,
Republica Socialistă România